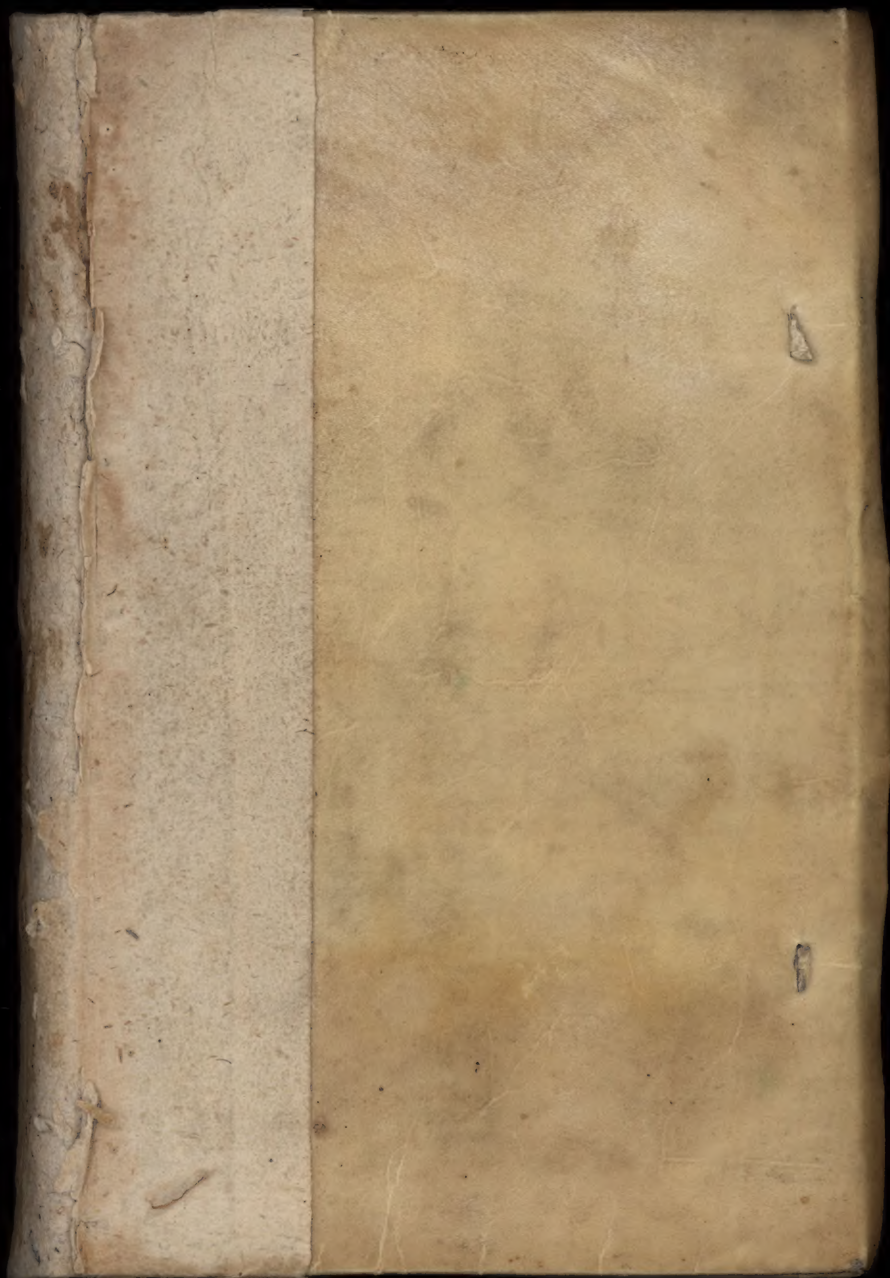

P.

DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS;

SEV

Raris & admirandis spectaculis, causis, indiciis, proprietatibus rerum in partibus singulis vniuersi, Libri II.

AVCTORE
D. CORN. GEMMA, Louaniensi, Regio Medicinæ professore.

Peculiarem partis vtriusque materiem vel argumentum sequens pagina planius explicabit.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini, Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

OPERIS ARGVMENTA.

LIB. I. EST ARTIS COSMOCRITICÆ, *Quæ non modò corporum affectionumq́ singularum vires reconditas, & causas docet eruere: sed & mutationes rerum Criticas, quæ fiunt in mundo triplici, quantum capit humanus animus præsagire, ex his quæ præter communis naturæ curriculum diuinitus offeruntur velut Prodigiis, Monstris, Insomniis, &c.*

POSTERIOR SVB IANI TRIFRONTIS *imagine, respectúque ad præsens seculum præteritum atque futurum doctrinam Paraphysicen perspicuo illustrat exemplo seu commemoratione philosophica portentorum omnium, quæ Belgicæ terræ, locisq́ finitimis acciderunt ab anno 1555. vsque ad recessum syderis noui.*

ACCESSERVNT *istis morborum historiæ quædam ex eorum genere, quos diuinos appellat Hipp. vnà cum Pestis ac Pestilentium febrium natura & methodo curatrice.*

ILLVSTRISS. PRINCIPI

SVMMI ORDINIS AVREI Velleris Equiti, Dn. PHILIPPO CROIO, Arſcoti Duci, Chimaci ac Porceani Principi, Bellemontij ac Sen neghemi Comiti: Auennæ, VVallerij, Lellerij, Quenocampi, Mallanoij, Sanuenanti, Haloini, Commij, &c. Baroni ac Domino.

CORN. GEMMA S. D.

SI quiſquam eſt Princeps Illuſtriſſime, qui vel ab extremis Auroræ partibus lapillum quempiam vel vnionem fortè attulerit pretioſum: ſed rudem adhuc, penituſq; deformem, aut craſſamenti terreni puluere maculoſum: non ille vænalem protinus ante hominum ora producit, quàm bene deterſum à vitiis & inquinamentis omnibus repurgarit, materiemq; præclaram adiecta ſpecies rei, artis induſtria, vel expolitionis cura commendet. Operam dabit limando, terendoq; in varias laterum formas, quò duplicati, triplicati reflexionis radij in lumẽ ampliſſimũ inardeſcant.

Quin quo ſit fulgor eximius, inſignem bracteam pro baſi ampliore ſubſternet: ac poſtremo ſic vndique pręparatam auro includet puriſſimo, tanto præſtantiori ac melius figurato, quanto & lapillum quem velit inſerere, generoſioris indolis æſtimabit: idq; tum vt illius ſoliditate ſuffultus contemnat externas atterentium vires, nihilq; vacillans quamfirmiſſimè teneatur: tũ vt natiuus huic inſitus ſplendor, viuidius multo ab luce gratiſſima ambiẽtis circuli reſplendeſcat. Equidem optumarum artium inuenta cum gemmis & vnionibus comparo: cultus earundem, diſpoſitiones, ornatus, cum illis omnibus quæ ſolent artificum ope, vel inuentorum ad diſciplinam, ac traditionis methodum ceu mercatum quempiam coaptari. Sed fundamenta & annulos apte mehercule cum principibus viris: quorum niſi accedat auctoritas, & firma potentia, res etiam virtute præclaras, ſed occultas adhuc & ſua mole exiguas ab hominum cultu, manibusq; dilabi, tandem & pedibus obteri neceſſarium eſt.

QVIN ea nunc ætas viget vt maior mortaliũ pars, non aliter ſanè quàm Gal-

lus ille Æſopicus, in ſterquilinio ſuo repertos lapides pretioſos, etiã auro incluſos vndiq;, aut quacunq; ratione politos negligant: imo derideant palam, illa ſpectantes modò, quæ ſtomacho ſuo ſuauia ſint in præſentia, nihil præterea ſibi in longitudinem conſulentes. quippe qui pulchrum, iucundum, & vtile, non intellectus vi à rerum internis viſceribus metiantur, ſed ſolo propemodum ſenſu guſtus, aut odoratus, qui voluptatis veræ ſuperficies tantùm ac pulchritudinis vmbram inanem, futilem, inſtar auræ fugaciſſimæ comprehendunt. Hoc illud eſt quod Galenus queritur lib. de Præſagiis: ſeſe nimirum in infelix ſæculum incidiſſe, quo multos eſt reperire non in re medica tantùm, ſed & in cæteris artibus atque ſcientiis, non tam ſollicitos quales exiſtant, quàm vt oppidò videantur. Ideoque (vt verbis illius vtar) quicquid in diſciplinis optimum eſt, paulatim negligi cœpit, exquiri omnia quibus vulgo plurimi fiant: dicere & facere in alienam gratiam: potentiorum quemlibet officioſius ſalutare, comitari poſtmodum, domumque reducere, ſæpe & in rebus pernicio-

ſiſſimis aſſentari. Accedit his ratio prior, Diuitum (inquit) & præpotentum fœda mollities, malorum omnium fomes & ſcaturigo. hæc enim contenta ſuperficie boni, verum illud interius ſiue reconditum aſpernatur: Philoſophiæ purioris aſſeclas, & præceptores velut Silenos Alcibiadis foris ridiculos non aperiunt, neque dignantur aſpectu: Eos contrà qui voluptatis oſtentationem, & κυνωπίαν attulerint manifeſtam, colunt & admirantur, etiam ſæpenumerò ditant, atque euehũt in ſublime. quo factum eſt adeò vt mimi, & hiſtriones inter Deorum ſimulachra, & ſtatuas erigantur, iuxta vetus oraculum poëtæ Cyrenæi:

Τρίς δ' ἀπομαξαμένοισι θεὰ διδόασιν ἄμεινον.

Ter frontem abſterſis dî ſortem dant meliorẽ.

Eôdem ſpectare videas quæ ab Hipp. ſcripta ſunt lib. περὶ νόμου: Medicinam artium eſſe præclariſſimam, verùm ex abutentium imperitia, & in diſcernendis artificibus vulgi ruditate, factam viliſſimam. nam ſoli (vt ait) Medicinæ nulla homicidij pœna eſt in repub. conſtituta, præterquam ignominiæ: quæ tamen non afficit eos qui ſibi poſtquàm placere cœperint,

perint,facilè & aliis placent:dum eleganter, & ex compoſito perſonas induũt, cuiuſmodi ferè introduci in tragœdias conſueuerunt. Quòd ſi hæc Galeni tempore, ſi vetuſtioris Hippocratis æuo contigerint,ſi denique & Platoni Hippocratis ſectatori, qui vel iudicio puerorum coquos ſuæ ætatis medicis anteferre non dubitabat:nihil amplius miror nunc etiam velut fatorum circulo, certaq; viciſſitudine illud monſtroſum ſæculum reuiuiſcere, in quo Galenus ſapientes ſolos,atque ſynceros putat, qui explorata malitia quamcelerrimè ab hominum turba,tamquam à procella valida,ac tempeſtate in ſalutarem ſolitudinis portum ſeſe recipiunt : etiam cum Timone Miſanthropo iubeãt ſe in ſolas inſulas,ſi pedes non ferant, proiectos vẽtis & fluctibus aſportari. Quamquam verò eiuſmodi vel à magnis dici philoſophis oblæſa interdum patientia conſueuerũt:certum eſt tamen,vbi quod ſint,verè eſſe voluerint,nunquam ob æſtimationis pretium apud mortales , vel latum culmen à recti ſpecie atque officiis,à benemerendi ſtudiis de Republ. diſceſſuros.quòd virtus per ſe ſuis cõtẽta muneri-

bus verè beatos faciat: quòd commoueri quidẽ ſit omnibus naturale, ſed diu multumq́; turbari, ſeu doloris ſenſui penitus adhæreſcere, ab vnius ſapientis animo, & conſuetudine ſit alienum: vt Attic. Noct. lib. xij. cap. v. Taurus Philoſophus apud Gellium aptè diſſeruit.

SED huius virtutis exempla fortaſſe minus illuſtria ſunt apud eos, qui philoſophiæ ſtudia ex profeſſo docent; cùm quia cauſas non ita prægnantes habent, quibus è tranquillo in turbidum impellantur: tum quòd eorum plurimi quæ vẽditant palam, martem in lingua dumtaxat pedibusq́; fugacibus, in fronte titulũ, in animo nil niſi ideas, & ſimulachra contineant. Magis mirum in eo tam perturbato reip. ſtatu, quo non ſolùm pacis ſtudia præ fremitu Martis & ſeditionũ turbine conuellantur, ſed & vniuerſum ſileant leges bonæ, ac liberalioris diſciplinę ſtudia æternis barbariei tenebris obruantur: viros tamẽ Principes reperiri, qui nullis ventorum flatibus à recti vnius orbita differantur: quin potius ad virtutis defenſionẽ acerrimam animoſum pectus obiiciant: nec tantùm ſe mœcenates bonarũ

artium

artium præſtant, verùm etiam (quod vice verſa nos animat, & ad amplectendam genuinam ſpeciē recti exemplo ter maximo eſt) cuſtodiendæ publicæ pacis induſtriam, illectamentis inanis gloriæ, priuati peculij curis, honorum & fortunarũ incrementis quibuſlibet anteferunt. Ea enim his bellis ciuilibus, membrorum inter ſe diſſentientium forma eſt, quam viatoribus promptum eſt experiri, quoties cum vento ſoli, vel potius cum ventre capiti ſuſcepta eſt altercatio. Is eſt virorum principum ſtatus, vt quamuis pro virtute ſtrennui, fortunam publicam re & conſilio iuuent, propter tamen diuulſos ordines extremorum, facillimè in partem alterutram peccent, aut ſaltem vix vllam gratiam pro merito conſequantur: imo abrepti ſæpius fatorum violentia, in eos ſcopulos ſeſe præcipitent, à quibus quammaximè tutari cæteros voluerunt. Nam quod plurimi vates de Scylla & Charybde marinis cautibus cælatum amplo & ſinuoſo tegmine meminerunt: nemo id eò ſpectare neſcit, quò quondam Hipp. lib. de veteri medicina Medicum (iuxtà & principem virum) nauis guber-

natori comparans; tamquam illius virtus tranquillo mari non ita ſit manifeſta: ſed vbi tempeſtas ingruit, tum primùm artificem ab imperito rectè diſcerni. Nam & inter ancipites æſtus rerum publicarum, vt ſæpe dum vitant ſtulti vitium, in contraria currunt: ſic verè ſapiens vtrumque deuitat callidè, curſuque medio inter extrema clauum dũtaxat firmiter premit; ne in alterutram partem impingat grauius, vt ſic lentando pauliſper, & obſequendo tempori, ſolius moderationis conſilio, ſecum quos vehit & cæteros ſeruet. Inter vtramque viam lethi diſcrimine paruo, vt poëta cecinit: vel quoties in promouenda claſſe manifeſtum periculum videt, tunc ipſe defigens ancoram vado, circumquaque proſpicit, dum ventorum prælia & maris æſtus implacabilis pauxillulum deferueſcat: metu ſcilicet, ne impellendo fortius remos amittat, vndarum & fluctuum vi: vel imprudenter moueat Camarinam, quæ nullis fuerat fatis conceſſa moueri.

Profectò cùm mihi iamdudum in hoc naturæ theatro ampliſſimo, inque fortunæ publicæ implicatiſſimis labyrinthis

ca

ea perfectionis imago ante oculos versaretur, rerumque diuina vestigia passim, seu notas characteristicas sedulò perscrutarer: placuit meritò (nam & iste pictoribus mos est) tam præclaræ imaginis exemplar quoddam expressius, cum animo vestigare: cuius intuitu, quæ de naturæ abstrusis miraculis, occultisque proprietatibus, imo & raris prodigiosis signaculis tradi possent, in artis vnius speciem (supra quàm hactenus datũ est) ceu Dædali filo certissimo regerentur. Nec longè petendum fuit: iam dudum in te oculos, in te ora conuertunt omnes DVX & PRINCEPS ILLVSTRISSIME, cuius fidem atque constantiam erga R. M. amorem erga Rempub. supremi, medij, atque infimi status: Religionis cultũ; pacis atque concordiæ studia: Moderationem, benignitatem atque clemẽtiam: cæterasq; virtutes verè diuinas, non ego tantùm apertis iudiciis animaduerti: sed & sacri, prophani, hostes, amici sentiunt: loquuntur facta insignia, præclara consilia, vocesque velut oraculo datæ, quarum tamen internos & mysticos sensus, longa posteritas fortasse & planius multo, & maiore

maiore cum veneratione percipiet. Nec hiſce tantũ limitibus tenet ſe virtus tua, quin etiam nunc in filio tuo, Illuſtriſſimo Principe D. De Chimaci, CAROLO DE CROY, huius perfectionis igniculi paulatim in lumen pulcherrimum adoleſcant. Debetur hoc prouidentiæ tuæ, qui parum putaueris ex te natum eſſe, niſi & paternæ, auitæque nobilitatis, Antiquiſſimæ pariter, ac illuſtriſſimę CROYANÆ FAMILIÆ characteres, vniuerſo heroicarum virtutum ambitu præ ſe ferret. Eò autem hæc ſemel proiecta ſemina ſuccreuerunt, vt præſtantiſſimis ad virtutem atque eruditionem ducibus, altero gubernatore ac nobiliſſimo viro Domino Iohanne van Straten: altero præceptore doctiſs. Domino Petro Moins, iam ſeſe non ſolùm ſplendoris eximii principem virum, ſed & præ cæteris philoſophũ fore promittat. Nam vt prætercam in illo omnis ſcientiæ atque officij erga Remp. ſeminarium maximè capax, iam lucet in vultu eiuſdem & moribus decocta quædam grauitas, & ſtata benignitas: imo quiddam inexplicabile quod vtriuſque parẽtis ideam longè pulcherrimam, pater-

paternum Iouem, maternam Venerem, vtriuſque Mercurium, Charitas atque Amorem mutuum, mixturæ æquabilitate mirabili repræſentet. Vt mihi iam prorſus illud ſpondeam ex D. Platonis oraculo, noſtræ Reip. lumen etſi nunc afflictiſſimum, ac propè oppreſſum, nũquam tamen extinctum penitus iri: quin paulò pòſt inter tot tenebras, ſentes & tribulos multo viuidius effloreſcat: poſtquàm ſcilicet qui gubernaculis dati iam cœlitus adſint, philoſophiã integrius amplectantur. Cuius præcipuam partẽ, & viris principibus maximè dignam incluſam iſtius operis anguſto pomerio comprehendet, quiſquis non nudas ſuperficies rerum, ſed & reconditos ſinus virtutumque viſcera perſcrutatur. Quanquam verò Dux illuſtriſſime ſint ea priuatim erga me beneficia Excellentiæ veſtræ, vt vno hoc nomine me deuinctiſſimum ſciam: eſt tamen in omnibus decori, & pulchri ratio prior, quæ in apta relationis analogia potiſſimum collocatur: ideoq; artem hanc pręclariſſimam nuper inuentã non habui quo firmarem, & cui committerem pulchrius atque ſecurius, quàm annulo tali

cuius

cuius non ſolùm ex auro fulgidiore ſiue puriſſimo ſelecta materies, ſed & virtutū ſpecies multiformes arte mirabili ſunt inaratæ. Ipſa autē effigies circularis hieroglyphicum typum, ſeu comprehenſionem abſolutam maximarum rerum vndique repræſentet: maiore cū fructu publico, quàm olim Gygis annulus, aut Cyllenij virga. Nam in hoc vno verè ſunt omnia.

——Animas hic euocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit:
Dat ſomnos, adimitq́, & lumina morte reſignat.
Illo fretus agit ventos, & turbida tranat
Aequora. &c.

Quare cum hoc ſuperſtite, ſpes etiam nobis & columen firmum, ſit in ruina Belgij permanſurum. Orandus etiam atque etiam Opt. Max. Deus, te nobis quamdiutiſſimè cum liberis & prudentiſs. coniuge tua, totaque familia incolumem ſeruare dignetur. Louanio 7. Idus Auguſti, Anni 1574.

OPERIS DEDICATIO,
Quæ & argumentum paucis in ſe complectitur, ex Pſalmo Dauidico 8. Victori ad Githith.

Domine Dominus noſter, quàm admirabile nomen tuum in vniuerſa terra!

ÆTERNO OPT. MAX.

MAGNE parens, O qui Superûm cœnacula ſolus,
Aethereamq́ domum, & noſtri moderaris habenas:
Quanta tui virtus, laus, admiratio ſancti
Nominis, in terræ extremos diffuſa receſſus
Et mentes hominum ſubit, ac circumſonat aures!
Non capit hanc tellus, non vaſti regia Ponti:
Quin vaga peruolitans, defixaq́ ſydera cælo,
Maieſtate ſua templi iuga Cryſtallini
Impleat, atque animos ſummo vix ſiſtat Olympo.
Hanc adeò infantes vel matris ab vbere rapti
Concelebrant, nutuq́ tuo ſuper aſtra propagant:
Vt videant cæci, quibus alto pectore fixa
Horrendam impietas trahit ipſa mole ruinam.
Quò feror? Ex Imis Naturæ partibus, omnes
Per Medias, Superasq́, tuæ veſtigia dextræ
Conſpicor: vt Lunæ currus, Titaniaq́ aſtra,
Et cæli innumeris intextos orbibus orbeis,
Firmatosq́ ſuper ſolidi fundamina centri.
At quis tantus amor? quæ tam veneranda poteſtas,
Quam noſtri memor, his membris habitare caducis
Iuſſeris, ac toti vt Solem illuceſcere mundo?

Scilicet

Scilicet Angelicæ lux, ſplendor, gloria turbæ
Humani generis ſpeciem non paßibus amplis
Exuperat ſedes: ſed enim vel proxima ceßit,
Omnia tranſcendens manuum monumenta tuarum.
Illa (viden'?) pedibus, (qua Sol vtrinque recurrens
Reſpicit) vt ſtupeant hominum ſubſtrata: ſed imis
Cordibus æternæ inſculpant ſignacula legis.
Nam pecudum, volucrumq́; genus vitæq́; natantum:
Quæ mare, quæ tellus fundit, campiq́; liquentis
Aetheris, hæc homini diſcunt parere magiſtro.
Hic rerum dominus per te ſceptrisq́; potitur
Ingrediturq́; ſolo, & caput vltra ſydera profert.

Gradus 5. aſcenſus deſcenſus & circuitus animorum.

[1] *Huic informe Chaos,* [2] *diſcors concordia molis,*
[3] *Spiritus,* [4] *& pernix aurai ſimplicis ignis,*
Huic [5] *animæ, & craſſo ſeparatæ à corpore mentes*
Aßiſtunt alacres, nota vt regione viarum
Luſtratum variè raptim in tua templa reducant.
O Deus, ô generis vis & ſapientia noſtri,
Quàm tuus ille decor toto mirabilis orbe!
Quàm ſpecies veneranda, & ſancti gloria VERBI,
Aeternoq́; manens à ſæclo in ſæcula nomen!

Benedicite Domino omnia opera eius in omni loco dominationis eius, benedic anima mea Domino.

AD CORNELIVM GEMMAM,

BENEDICTI ARIÆ MONTANI EPIGRAMMA.

Maturo vt studio ductus nitet aureus orbis,
Artificis doctæ quem poliere manus;
Quem rerum varijs & versicoloribus ambit
Cælatus formis, perpetuusq; decor:
Hunc inclusa tamē magis ornat splēdida gemma,
Multiplici & laudans accumulat pretio;
Tunc iuuenes culti hunc cupiūt, cupiuntq; puellæ,
Hunc censura omnis iudiciosa probat;
Ille placet doctis, rerumq; vsusq; peritis
Regibus expetitur, principibusq; viris:
Sic varij, sic mirandi spectacula mundi
Digna oculis hominum; sed mage digna animis;
Quæ supera, et mediæ quæ cōtinet ambitus æthræ,
Quæq; abdit cæco Dædala terra sinu:
Ipsa placent coniuncta sua spectataq; mole,
Ipsa placent varijs partibus & numeris:
Sed nunc grata magis meliusq; ornata placebunt
Nominis accessu, Gemma, operisq; tui.
Ambiguum mihi fit, niteat num partibus orbis
Pluribus, ánne tuum dotibus ingenium.

IN M. CORNELIVM GEMMAM MEDICINÆ DOCTOREM EXPERTISSIMVM PETRI BACHERII S. THEOL. PROFESSORIS CARMEN.

CVM premeret Belgas rerum fœdißima egestas,
Bellonæ egestas filia,
En collucentes vario discrimine gemmas
Gemma auspicato protulit:
En quot sardonyches, sapphiri, quotq́ pyropi
Libro tenentur vnico.
Ditior hoc lecto fies studiose libello
Amice, & eruditior.
Lucidus hîc ordo rerum, lectißima verba,
Hîc est supellex aurea:
Hîc mihi (si qua fides) facundia summa videtur
Certare cum scientia.
Pectoris ergo tui iam iam caua pala paretur,
Vt inseratur gemmula.
Sed tibi quas grates soluemus Gemma? benignis
Sudoribus tuis pares
Pegaseo faciles tua scripta liquore Camœnæ
Imbuta fortunent diu,
Donec fama volans liquidum super aëra, Gemmam
Aeternitati consecret.

In evndem eivsdem.

GEmmæ dum mihi comparo libellum
Multa fruge refertum, & elegantem,
Rerum Momus iniquus æstimator
Cùm frontem caperasset, inquiebat,
Res est prodigiosa, res pudenda,
Argentum numerare pro papyro.
Respondi fatuo æquus æstimator,
Non est prodigiosa nec pudenda.
Obrizum superat papyrus aurum,
Et quas gurgite de profundo arenas
Aut promit Tagus, aut sinu beato
Pactolus radians. Quid? hic libellus
Gemmarum vario nitet colore.
Ergo perdius hunc amice Lector
Et pernox manibus tere, & reuolue:
Gemmas erue quæ latent recessu
In libri interiore. fac smaragdos
Grato qui placeant virore, deinde
Auro chrysolithos litos, berillos,
Sapphirumq; legas. latet topazon,
Chalcedonq;, adamasq; sub papyro.
At si quis roget vnde tanta vis sit
Gemmarum, breuiter, tribusq; verbis
Responsum hoc habeat, nihil nouum esse
Gemmas si pariat feratq; Gemma.

IN MOMVM ET ZOILVM, EIVSDEM.

ZOILVS & Momus balatrones, diraq́ pestis
Ingeniis, certæ nomina nequitiæ,
Gaudent præclaris dentes infligere scriptis:
Tuta est à morsu pagina nulla satis.
Nil opus est rabido morsu, nil dentibus istis:
Sunt magis Hyblæis oscula danda fauis:
Cùm solidum reddat virtus adamantina librum,
Infringas dentem liuide Mome caue.
Matth. cap. 7. Ite canes aliò, non hæc mysteria vobis,
Gemmaq́ nec vobis spargitur: ite sues,
Ite sues, nam gemma decet regesq́, ducesq́:
Sit vobis olidi plena lacuna luti.
Gemma bibat gemma, Tyrio se vestiat ostro,
Posthac cælesti sit satur ambrosia:
Zoilus & Momus carpendi pænè gemelli
Artibus, hi sitiant esuriantq́ diu:
Cingantur Gemmæ viridi sacra tempora lauro,
Obstreperos ornet lappa inhonora viros.

PRIO-

PRIORIS LIBRI CAPITA 9.

1 De Diuinarum rerum omnium, deq; Prodigiorum prima & communissima notione.

2 De Diuinarum rerum nexu, ac dependentia mutua per partes singulas vniuersi, ceu primo totius demonstrationis fundamento.

3 De Methodi Cosmocritices altero fundaméto. Per eandē scilicet diuinæ virtutis Ideam vndequaq; diffusam omnium in omnibus esse rerum atq; artium rationes: vnamque propterea methodum trium facultatū superiorum à naturæ similitudine deriuari.

4 De Diuinorum spectaculorum differentiis.

5 De causis eorundem in genere: vtpote Fine, Materie, Forma, atque Efficiēte principio: de vi mirabili atque natura Innati calidi, & Spiritus Formatoris.

6 De Prodigiorū & abditarū proprietatū singulis causis per species, aut partes singulas vniuersi, primùm in Homine, deinde in orbe circūfuso, tandemq; & in humana Repub.

7 De Prædictionis Cosmocritices artificio cōmunissimo: deq; aptissima ratione colligēdi rerum quarumlibet vires occultas, quas à forma Medici vel toto substantia nominarūt; idq; distinctius multo per vniuersitatis scalam, quā vsquā hactenus explicatum est.

8 Eiusdem prædictionis Methodus per singula ferè Prodigiorum genera, partim vsu atq; historiis æui præteriti dudum, partim ratione firmatur.

9 De considerationis totius quæ propter diuina spectacula fit, fructu amplissimo ac dignitate.

Postremo loco breuis Apologia contra morsus inuidię, & pro quarundā rerum illustratione subiuncta est.

POSTERIORIS LIBRI CAPITA.

ADIECIMVS ISTIS,

DE NA-

DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS

LIBER PRIMVS.

Quo potissimum vniuersalis ratio artis COSMOCRITICAE continetur.

CAPVT PRIMVM.

De materie circa quam versetur facultas eiusmodi: de scopo, & partibus instituti: deque diuinorum omnium communissima notione.

ISA mihi est magni oraculi loco vox illa Hippocratis, & nunquam satis interior virtus explorata sententiæ, qua libro Præsagiorum primo censet id expendendum Medico diligenter, siquid in morbis aut vlla naturæ constitutione DIVINUM *late, quod et Græco nomine* ΤΟ ΘΕΙΟΝ *Veteres appellarũt: non aliàs sanè in vllo genere disciplinæ præstantem artificem fore existimans, quàm si non modò quæsierit* τὰ παρὰ ποσὶ περιόντα, *& cuiusmodi passim vulgo sunt obuia, sed & peritiorum oculis remota longius, summum sui cognitionis desyderium in animo reliquerunt.*

Hoc ego quantumuis medicum θεώρημα *cum infinitis alijs, locum habere non minus existimo in animi cura quàm corporis, in vniuersorum hominum & Reipubl. quàm pri-*

uata & singulorum salute procuranda. Quid autem, vel quale sit hoc Diuinum pauci intelligunt: ac nos pro nostra virili idem ceu primum atque vtilißimum quæsituri, nunc vniuersim in eo positum arbitramur: quòd peregrina specie, multumq; incognita sensus animæ ferit: hinc mentem à sensibilium rerum simulachris, ad Naturæ cuiusdam interioris non aspectabilis formam, ac numen inuitat.

In quo diuinorum ratio potissimum collocetur.

QVOD *si iuxta Platonis methodum à primis velut carceribus, ac generalißima notione, ad species rerum eiusmodi proficiscendum est: Membra imprimis duo velut sub Vno consyderationis capite complectemur, ambo cognata connexaq; mutuò: vt extra cognitionem alterius alteram reperire non poßis, vestigare sit difficillimum. Etenim Diuinorum omnium quæ notam aliquam suæ occultioris indolis repræsentant, alia quidem ab orbe condito statim immutabili lege, ipsisq; inarata seminibus adhæres cunt. quæ quamuis in naturæ fœcundißimo sinu, rerumq; sensu perceptibilium classe contineantur, virium tamen suarum vel actionũ occultas premunt & abditas causas, non tam persæpe Philosophis quàm rudiori vulgo, & quorum intellectus non adeò rerum intima captat, sed solùm in superficie commoratur: vt sunt ea quæ paßim circa consensus, dissensusqúe latentiores in controuersiam cadunt. Horum locus in vniuerso est ab infima basi siue materie, vsq; ad hominis mentem, quæ verè diuinis proxima, atque in ipso naturæ mortalis & immortalis confinio sita, nodus extremorum rectißimè definitur. Supra hanc aliud genus, quod Diuinum propriè nominamus, non insculptum antiquitus, non perpetuum, sed tamen ad hominis bonum noua prorsus, insolitáque ratione locis, temporibus, aut etiam simulachris sensilibus illigatur: quicquid nimirum in homine microcosmo vel mundi totius ambitu circunfuso ab illa communi naturæ specie, at-*

Totius consyderationis prima capita duo

Diuinorum prima & communissima diuisio.

1 Diuina in rerum specie comprehensa siue perpetua.

Locus horum infra mentes à corpore separatas.

2 Diuina propriè supra naturæ speciem constituta.

Definitio.

que

que vsitata lege exorbitat, vt admiratione sui mortalium sensus animosqúe percellat. Id omne Græci Philosophi τῶν τεράτων, Latini Monstrorum aut Prodigiorum nomine sunt complexi: nos autem θείας ὀπτάσεις, χαρακτῆρας, vel Diuina spectacula maluimus appellare: quòd nullum eiusmodi sit, quin præsentis numinis aut diuinitatis alicuius manifestum indicium præ se ferat. Multa his ipsis ab ostendendo, portendendo, præindicando, spectando, monstrandóque nomina tribuuntur. Quanquam rebus horrendis Monstri, Spectriqúe vocabulum melius quadret: Ostenta, Portenta, Prodigia spectare latius, eadémque cum toto genere videãtur: ac rursus horum alia (ceu Monstri appellatio) rebus corporeis congruant, alia fortaßis exactius rebus à corpore separatis, vt Spectri siue Phantasmatis. Ominum ratio non tam in rebus præter naturam atque in ordinis consecutione mirabili, vel signi ad rem signatam, in rebus tamen nõ adeò peregrinis apta similitudine collocatur. Reliquis verò deinceps ferè aut communis, aut anceps in vsum acceptio dimanauit.

Nominum ratio. Nominum ἐτυμολογία. Monstra. Spectra. Ostenta. Portenta. Prodigia. Omina.

PORRO omnis consyderatio philosophica, vel nudam cognitionẽ rerum ante oculos ponit, quod genus διανοητικὸν, διαγνωστικὸν vocant: vel circa præsagia, aut prædictiones occupatur, Græcis προγνωστικὸν, vel προρρητικὸν dictum est: vel rerum agendarum rationes pro fine proponit, vnde & πρακτικὸν, ἢ ποιητικὸν appellatur, omnium sanè præstantißimum, sed prioribus ita connexum, vt & ex illis pendeat, & in eadem velut principia resoluatur. Nam & vniuersim Medicinam ita discreuit Hippocrates, vt alia quidem illius scripta aliam partem magis consyderent. Sed tamẽ vt Galeno interpreti placet, omnis quæstio ad posteriorem, atque dignißimam referatur, velut primarium scopum. Idcirco etenim ipsus Hippoc. lib. Præs nisi occasiones antè præuiderit, vi-

Philosophicę quæstiones triplices. Coniunctio Prædictionis & operationis in qualibet disciplina.

rit, victum aut medicamenta non posse à quoquam institui rectè demonstrat: in epist. verò ad Philopomenen ita verbis expreßis refert, Medicina & vaticinatio valde cognatæ sunt, quandoquidem & pater ambarum artium vnus est Apollo progenitor noster, præsentes morbos & futuros antè prædicens, ægrotos verò & ægrotaturos sanans. Atqui cùm illa de raris occultísue proprietatibus infinita quæstio sæpe & ab aliis ingeniosè sit pertractata: nos istic sublimiorem alteram, magisq; difficilem aperire conabimur, quòd eius speculatio quæstiones cæteras secum trahat atque inuoluat, & in illustriore speculo totius naturæ reconditæ mysteria comprehendat. Nos horum notitiam qualemcunq; ad vsum vitæ, ac fœlicitatis humanæ referentes, apto titulo artẽ quampiam vel περιφυσικὴν, *vel* κοσμοκριτικὴν, *etsi coacto vocabulo, nuncupamus: quòd Crises atq; mutationes ingentes tã in humana Republ. quàm reliquis vniuersi partibus doceat præsagire, præsentesq; rerum status conferre præteritis, vt ex vtrisque futurorum aliquis sensus obrepens vel ad occurrendum maturè consulat rationem, vel ad ferendum, consistendúmue in vtrouis fortunæ genere animorum robur obfirmet.*

Vtrum quæstionis genus hoc opere proponatur.

Cur ars Cosmocritice dicta.

Vtilitas.

S C I O equidem plures eiusdem generis argumenta vel plenis voluminibus varia pertractasse: quorum principes Hieron. Fracost. de symp. & antipathia rerum: Ioh. Fernelius de abditis rerum causis: adde his Cardani ingentem farraginem, nec non Leuini Lemnij de naturæ occultis miraculis, Pomponatium de incãtamentis: de diuinationibus Gasparum Peucerum: qui & τερατοσκοπίαν *doctißimè, vt cæteras partes, sed tamen obiter, explicauit. Vt interim sileam viros Platonicos Psellum, Marsilium Ficinum, & nostræ ætatis antesignanum Iac. Carpentarium, nimis heu præmatura morte sublatum. De monstris autem, prodigiis atque*

Quantum differat hæc traditio ab aliorũ scriptis, quorũ tamen argumentum simile videatur.

ominibus

ominibus magnas operum moles innumeri collegerunt: sed (quantum hactenus horum euoluere datum fuit) omnes vel duntaxat vnicam partem, vel vtriusque quæstiones varias incerto quodam ordine sunt aggressi, vel nudas propè historias rationum paucißimis velut emblematibus interiectis prosequuntur. Opus verò quo communißima quædam ex rebus diuinis præsagiendi ratio traderetur, à nemine hactenus exaratum est: quod tamen non solùm Theologis, Iurisperitis, Mathematicis, Physicis longè sit vtilißimum, sed & Medicis necessarium, à cæteris denique facultatibus non alienum. Quin vti quod sentio non minus verè quàm liberè dicam, tanta artis istius dignitas atque præstantia est, vt cũ à solo propemodum pendeat intellectu, eius antistites olim pro Magis verè, & sapientibus habiti sint; nec vlla sit humanarum rerum cognitio siue doctrina, quæ huius absentia non laboret, ope præsenti non excolatur, splendore amplißimo nõ penitus illustretur. Verùm quòd ita sese res habeat, ex ipso totius demõstratiuæ Methodi vel Epideixeos filo promptum est intelligere: quare istic differam paulo pòst latius explicandum, quò nunc doctrinæ speciem nudam, absq; vllo verborum circuitu proponamus.

Præcipua operis forma, finis, atque materies.

Dignitas.

Artis Magicæ seu veræ sapiẽtiæ fundamentum.

AVDAX hoc institutum meum amplius instigauit nõ iuuenilis ardor, aut inconsulta temeritas: etsi quodammodo ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα altius rapi fortaße à pluribus iudicabor: verùm huius ætatis insigne prodigium nulli alteri à Christo nato tum pulchritudine, tum magnificentia comparandum. Id enim ita repentè exagitauit animum meum, vt velut afflatu ac furore percitus ferar, quò vix tranquillo pectore, aut pacatis sensibus aspiraßem. Videbam tot præceßiße portenta, quæ prior ætas ad posteritatis memoriam adnotaßet: videbam hoc vnicum sydus quo nihil diuinius vnquam temporibus afflictißimis mortalium oculis aperuit Deus. Gauisus sum

Scribendi in hanc materiẽ prima occasio.

Prodigium extremè admirandum.

ſus ſum ſupra modum, ac conditori meo gratias egi, quòd eo me produxerit ſæculo, quo non ſolùm per naturæ partes, partusq́; innumeros, per ampliſsima teſtimonia patrum: ſed & per ſublimia maximè, ſeu ſapientiſsimis viris ſupra naturam ſtupenda miracula, oculis hiſce meis præſentem illius diuinitatem, maieſtatemq́; gloriæ & ſpectare licuerit; & apud poſteros profiteri. Sciebam plurimos fore, qui propriis ingenij viribus nimiũ tributuri, ceu philoſophiæ legibus plus ſatis aſtricti, ac portentum illud inter Cometarum genera referentes, magnitudini diuinæ clam detraherent, tum venturæ ætati & ſuæ, tum Deo ipſi multis modis iniurij. Quæ res effecit maximè, vt propter Medicinæ cultũ ſepoſita dudum Mathemata ac ſublimioris philoſophiæ ſtudia ceu poſtliminio reuocarem. Merebatur meo iudicio ſpectaculum illud eadem opera contextum ſcribere eorum omnium quæ paulò antè præceſſerunt: quod ſecundo libro facturi ſumus.

Ordo Analyticus.

Verùm vt ſtrata denique ſit omnibus via, & curſus planior, difficilioribus ſcrupis & cautibus vndecunque ſublatis, equidem artis totius hoc διάγραμμα περὶ φυσικὸν exaraui, & præmittendum duxi: quo ſcilicet iuxta ἀναλογίαν cauſarum atque effectuum, ſeu proportionem inter agens & patiens, per vniuerſitatis innumeras partes ac membra digeſtã, præteritarum, præſentium ac futurarum rerum notiones elicere per diuina ſignacula naturæ rebus impreſſa diſcamus. Nam & ipſe diuinus Plato ἀναλογίαν τὴν γεωμετρικὴν verè ac grauiter non vno in loco δῶρον θεῶν appellat, eandemq́ue apud Euripidem Vlyſſes tãti ponderis atq́; momenti eſſe teſtatur, vt nulla Reipubl. forma neque familiæ, citra hãc amuſsim conſtitui fœliciter, vel cõſiſtere poſsit. Quare & dignã materiem iudicaui quæ operi Cyclognomico proximè ĩgeretur: cũ illius beneficio ſit inuenta & conſtituta, eandémq́; rurſus velut ſoboles aut imago perſpicua, iure τῆς ἀντιπελαργίας illuſtret.

Analogia Geometrica, eiúsq; dignitas.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

De diuinitatis specie per mundi partes vsquequaque diffusa, ac totius Cosmocritices fundamento primo.

SCIO *quàm sacra materies & vastum hic sese disputationis æquor aperiat, quando vel sola vocabuli vis & communissima diuinitatis idea multos à limine sæpe deterreat. Sed neque promittimus, neque nostra est ea temeritas, omnem illius essentiam penitissimè ac velut concisam in partes minutissimas more anatomico perscrutari: sed quantum modò ex ambitu generali per crassiusculam nubem sese obijciat mentis aspectui, quantumq; ad instituti robur, aut firmamentum posse sufficere arbitramur.* Quomodo de diuinis naturę partibus inquirendum.

MVLTA *etenim sub diuinorum catalogo vel Galeno interprete referuntur, sed ille cum Epicuro nimium sæpè intra corporeos fines, ac sensuum obiecta crassissima volutatur.* Galeni interpretatio circa vocabulum τὸ θεῖον.

RECTIVS *antiqui Platonici, quò sensus non poterat, animorum acie pertingentes, mũdum in certa quadam segmenta, nunc plura nunc pauciora, sed aliis alia diuiniora ordine tribuerunt.* Platonicorum ratio.

ATQVI *naturæ infimum gradum in solis corporibus atque materie collocabant, supra corpus syndromen physicam, siue materiæ præparamentum ad vinciendas, suscipiẽdasq; formas ex qualitatibus primis, secundis, tertiis, atque adeò figurarum innumeris differentiis comparatum. Supra syndromen, spiritum. Supra spiritum animæ carpẽtum, siue Eidolon æthereum fabricarunt. Tandem in hoc ipso vehiculo animam totius corporis præsidem, vti rursus in anima mẽtem, in mente communem intellectum, vel, vt planius dicã, Deum naturæ totius centrum atque apicem posuerunt, quæ Mercurius ille termax. verbo penè complexus ait: Materiæ* Septem diuinitatis classes in vtroque mundo. Merc. Trism.

namque

namque purißimus aër, aëris anima, animæ Mens, Mentis denique Deus.

Omnia diuini radij ideis esse plenissima Primum Theorema ad artis demõstrationem necessarium.

C V M *autem illius Bonitas, id est, Potestas, Amor, Sapientia, hinc longè lateq́; diffusa per intermedios orbes cuncta ideis repleat, nullamq́; peripheriæ partem relinquat intactam: meritò in omnibus omnia dixit Hippocrates lib. de Locis humanis, & ipso Hippocrate antiquior Anaxagoras: ac nos virtute illius radij, ab infinito centro ad infinitam circumferentiam excurrentis, diuinum aliquid in omnibus (etiam concretæ ac dissolubilis naturæ partibus) æstimamus.*

1. Diuinorum gradus in ipsa Materie.

I N *materiæ quidem quantitatem ac suam infinitudinem, propter quam Galenus imprimis rem medicam satis ambiguam, & velut coniecturis obnoxiam fecit. Ego nec artes facultatesq́; cæteras eandem ob causam solidas reor, aut ab opinionum fallacia sequestratas: vt nihil verius, quàm illud Socraticum, nihil sciri penitus in hoc orbe mortali, nisi fortaßis (vt sic loquar) vniuersaliter, ac sub notione confusa.*

Secundus diuinorum gradus in mistionis forma.

S I M I L I T E R *in corporibus & qualitatum* συγκρασία, *& figurarum* συμμετρία *sæpè tam intricata est, vt propter misturæ, & proportionis occultas species, ne quidem naturæ suæ nomina (quantumuis apud peritos artifices) consequatur. vnde ad communem anchoram totius formæ, vel occultæ proprietatis, Medici persæpe confugiũt, dum dubitant cur magnes trahat vel abigat ferrum, auro tam promptè hydrargyrion adhærescat, succus plantaginis febres quartanas, comitiales paroxismos pæoniæ radix collo appensa discutiat, &c. quæ propter misturæ inæqualitatem etiam in similari corpore, atque humido protogenio à veteribus animaduersam (quando alias vires in profundo, alias in superficie statuebant) ad latentes pertinent rerum omnium sympatheias & antipatheias, ideóque & diuinorum*

generi

generi accenſentur: quanquam non aptè Galenus (vt pace dixerim tanti viri) facultatem eiuſmodi à tota forma viſus ſit nominaſſe, formas propemodum vniuerſas ſubinde & animam ipſam (licet dubitanter) in elementorum commiſtione conſtituens; nec magis merentur veniam, qui cum Fernelio hanc facultatem abditam in vno ſpiritu eſſe dixerunt, cùm rei cuiuſuis actio ſit ab anima, per ſpiritum, perq; materiem ſiue corpoream molem.

Occulta proprietas apud medicos.

VERVM in ſpiritu rectius illud diuinũ ducimus, quidquid vel per ideam animæ fit, (vt in formatione fœtus, quæ ab inſidente ſpiritu genituræ tota perficitur, ad normam ſcilicet exemplaris vnde defluxit) vel per afflatus cæleſtium radiorum, vt ſunt ferè opera omnia caloris natiui, quem ex natura duplici conſtare non dubito. hæc enim talia ſunt vt ab alio quouis igne præſtari non poßint. Differunt eadem ad inſpiratus differentiam in genere, in ſpeciebus ſingulis, etiam in naturis indiuiduis. Nam cùm extremorum nodus et vinculum ſit ſpiritus, naturæ ſuæ cognatione pariter vtrumque reſpiciens, non mirum ſi in homine animam corpori, in exteriore circuitu cæleſtem vim ſublunaribus iungat, vtrobique facultates corporeas incorporeis, & inter ſe miſceat omnium rerum agentium ac paßibilium ſeminarias rationes: cùm ſit omnium particeps, omnia per omnia trahat, res diuerſißimas in ſpeciem vnius perpetua motuum contrariorum vicißitudine (nunc adtractione ſcilicet, nunc pulſione, nunc ſui reuolutione) componens: quem triplicem illi motum deſignat occultis admodum notis plusquam diuinus Hipp. libro De diæta 1. & lib. De inſomniis.

Tertius diuinorum gradus in ſpiritu.

Spiritus poteſtates.

3. Spirituum motus.

SVPRA hunc ſpiritum illuſtriora longè diuinitatis inſignia rerum opifex collocauit, humanis non ſenſibus tantùm, ſed & rationum diſcurſibus amãdata. In anima quidem præter infandam ſubſtantiam facultatum, latet imprimis vnitas

Quartus diuinorum gradus in anima eiuſque vehiculo.

mis vnitas omnium atque distinctio, tota per totam æquabili lege digesta & ad conditoris similitudinem exarata. Illud verò omni miraculo maius, quo pacto in homine sua obtineat ab origine & phantasia & rationis & intellectus occulta seminaria speciesq́; à sensu externo, cõmunes notiones conceptusq́; à mente superna hauriat, eademq́; componat, composita in ordinem redigat, ordinata constanti memoriæ mandet, vbi tanquam in opulentißimo penu paulisper lateant, suo loco & tempore per cognatas, pugnantésq; imagines occurrentium rerum, rursus compositionis diuisionisq́; arbitrium subitura. Sunt igitur rationes in anima vel etiam intelligentia quauis superiore, ex illorum genere quæ maximè diuina vocamus; dum ex diuersis facultatibus quæ prima fœtus formatio locorum pariter ac temporum ratione distinxit, sic vna potestas animæ atque entelechia consurgit, vti ex triangulis pluribus coagmentatis inuicem figuræ quatuor, vel quinque, vel plurium laterum simplices efflorescunt, nulla apparente pluralitatis nota, nisi quã mentis resolutio per lineas chordæ intersepiẽtis expresserit: dum rursus in natura simplicißima ita compositæ vires, motusq́; diuersi quibus non modò ab inferis sursum scandit, sed & à supernis deorsum labitur, & ad normam omnium æternorum infinito circuitu reuoluitur in seipsam.

Animæ stupenda vis & dignitas.

Animæ compositio vt figurarum ex triangulis.

Quintus diuinorum gradus in Angelis vsque ad mentẽ architectricẽ.

IN *Angelis demum, intellectuq́; communi (quem Mentem architectricem vocat Mercurius) diuina sunt omnia, potestate infinita adeò in vnitatem perpetuam conspirante, vt nec vnitas illa omnipotens, neque potestas vna aliter ab homine cognoscatur, quàm more quodam corporeo, id est, sub ænigmatis specie ac per metaphoram. quare & poëta termaximus nostram cognitionem in nube depinxit, quæ nunc obducta tuenti Mortales hebetat visus atque humida circumcaligat, nisi Venus illa cælestis purificatis animis*

animis eandem lucis suæ splendore discusserit.

PROINDE nequid lateret penitus humanæ mentis vim infinitam qua dis proximi sumus: voluit rerum summus opifex hominem velut totius mundanæ machinæ finem, in hoc theatro amplissimo collocari, non tātùm vt orbis sublunaris incolam, qui cum cæteris sui generis vnam rempubl. efformaret ad instar cælestis illius atque intelligibilis hierarchiæ: sed & vt spectatorem quempiam omnium diuinorum, qui ex præsentium rerum, præteritarumq; intuitu, & futura præsagiret, & gloriam parentis sui incorporei per res corporeas loco & tempori illigatas aliquando cognosceret: cognoscens deinde amaret ardentissimè, ascensuq; ad superos facto ipsi se iungeret, supráque philosophorum gentilium sortem etiam toti totum se glutinans, omnem suarum virium harmoniam ipsius bonitati & gloriæ cōformaret. quod quidem duplici ratione absoluitur, dum inter conciues suos ad amussim legum diuinarum suo quemque officio iuuat, amplectitur, veneratur: Deum verò mentesqúe superiores iustis & hymnis & precibus in contemplatione perpetua et gratiarum actione concelebrat. Scalæ totius vtilitas.

ITAQVE vt in corporeum carcerem delapsus animus ad perpetuam lucem se tanquam per gradus quosdam rursus erigeret, in homine quidem continuus est ascensus à corpore per spiritum ad animam interiorem: in mundo circumfuso à mixtis & elementis per ætherem vsque ad cælestia: in humana repub. à regnis & ciuitatibus ad naturæ totius œconomiam velut exemplar antiquius, & hinc ad mundum incorporeum, ac Deum ipsum velut archetypum omnis iustitiæ ac veritatis. Quæ omnis philosophiæ ratio ne petatur longius, luculenter in sacris passim historiis, ac diuinorum vatum hymnis pulcherrimis aperitur. 7 Gradus, vel 5. vniuersi ad ternarium in mundo triplici reducūtur.

CAPVT TERTIVM.

Quòd per eandem diuinę virtutis Ideam omnium rerum rationes in omnibus mundi particulis elucescant.

Conclusio primi Theorematis, diuinitatis speciē in cunctis naturę partibus elucescere.

HOC ergo sit primum artis nostræ fundamentum, splendorem solis æterni, cuius nunc tantum imago quadam sensibilis quotidie ante ora atque oculos obuersatur, omnemq; diuinitatis speciem in membris singulis vniuersi & naturæ partibus exculpsisse, quanquam pro gradu cuiusq; siue recessus modo versus materiem, illius vestigia languidius istic, alibi expreßius ostendantur. Non est quòd modò Galeni sententia vel aliorum veterum in exponendo Hipp. nos moretur, dum plerique τὸ θεῖον ad crises morborum, aut certas periodos, plurimi ad constitutiones aëris pestilentes & mirificas temporum viciβitudines retulerunt, vt ex com. 1. in prognost. patet. Nos illud Hippocratis dictum sanctius multò atque augustius interpretati, totius cōtextus qui deinceps trahitur velut ansam primariam cōstituimus, atque adiungimus alterum velut superioris corollarium, quo probè perspecto reliqua omnis per se manifesta ac nullius demonstrationis indiga erit oratio: veriβimè scilicet dictum esse à Platonicis quondam, atque ab ipso antiquiore Hippocrate, Totum illud quod mundus vel vniuersum dicitur, esse quoddam animal vnum cui Mens vnica vel animus vnus vno spiritu præditus, per corpus vnicum sit summa æquabilitate diffusus. hoc enim non tam humana ratio, quam totius ordinis pulchritudo, partium singularum & actionum conspiratio, ex intellectus vi & potestate demonstrat. Censemus itaq; mundum hunc vnum pariter atq; multiplicem in mundos plurimos aptè distribui velut articulos, & membra naturæ tū similis tū diβimilis, quæ ex lite in amicitiā coeāt, ex pluralitate infinita rursus in formam vnicam redigātur.

Galeni interpretatio repudiatur.

Secundum Theorema ex priore dependens.

Mundum pariter vnum atque multiplicē ad instar animalis.

PRÆ-

PRÆTER itaque supremum illum & incorporeum mundum, à quo cætera pendent, tres sunt corporei, nexu cōtinuo, ac velut cathena aurea copulati, maior, minor, ac inter vtrunque humana respub. Mundi sensibiles 3. mutuò cohærentes.

VT autem à primis & communissimis ordiamur, orbem hunc circumfusum paulisper cum homine comparemus. Vtrique vt vna materies, ita & secundum proportionem corporis adæquata partitio est. Constant itaque ex formis pugnantibus inuicem, sed quarum discordia ad totius integritatem ac pulchritudinem spectet. Vtrobique ex principijs antiquissimis prima & simplicissima est elementorum conformatio, ex elementis simplicibus alia crassiora, quæ mista primæ compositionis appello, cuiusmodi 4. in cunctis corporibus facilè ipsius ignis chymica resolutione deprehendes: Crassamentum terreum scilicet velut fœcem: Gluten materiale, quo terræ particulæ cōtinentur: Pingue item primogeneum, velut oleum, ac pabulum caloris innati: ac postremo Substantiam fumidam spiritali proximam, vt ex Hipp. libro de carnibus liquidò constat: cuius principia quidam tenebriones sibi ineptissimè vendicantes, Medicinam nouam se somniasse in populo iactitant, manca pariter & absurdissima demonstratione tria rerum elementa ponentes, Salem, Sulphur, & Mercurium: cùm interim nihil nisi nomina rerum prorsus inuertant, res autem pro sua libidine ad vnam chymisticam rapiētes, eiusmodi volunt quales rationum expers experientia, & principiorum altissimorum auctoritas malè intellecta persuasit. Porrò vt redeam vnde digressus, hæc compositioris nominis elementa corporibus proxima, duplices quodāmodo faciunt Aporrhœas, quæ Latinis effluuia rectè dicuntur: vapores ab humida substantia dimanantes, exhalationes à sicciore. Similiter in vtroque mundo 4. inuicem concurrentia partes constituunt similares, carneas & sper-

Mundi maioris ac minoris comparatio.

1 Comparatio in principiis primis & elementis.

Elementa secundæ compositionis 4.

Hæresis Chymistarum.

Effluuiorum gra 2.

Secunda comparatio in cōpositione partium similarium & instrumentorum.

ſpermaticas, ex quibus tandem & instrumenta minora reſultant, vti ex hiſce maiora ordine, donec vnius organi abſoluta perfectio ab anima influente regatur. Sed hæc tam diuerſa ſpecie, tam compoſitionis ordine diſparata, nunquid ad vnam conueniũt εὐρυθμίαν? Certè ſicut in vniuerſo omnes planetæ ad Solem vnicum ſpectant, ſicut in oculo tres præcipuæ tunicæ, triplicia vaſorum genera, tres denique humores loco, ſpecie, & conformatione diſtincti, cuncta pariter ad vnius organi viſus facultatem ſunt inſtituta; ita et ſenſuũ organa reliquorum, cum tota corporis mole, ad corpus vnicum; ſpiritus tres, ad ſpiritum vnum; facultates triplices ad vnam ἐντελέχειαν; poſtremo corpus, anima, ſpiritus ad totius hominis conſtitutionem mirabili conſenſione reſpiciunt. Eadem prorſus de hominibus multis, hinc inde collectis, in formam vnius ciuitatis; de legibus ſingulis diuinis, humanis & naturalibus, in ſpeciem iuſtitiæ vnius: de ſublunaris mundi partibus æthereis, atque cœleſtibus de corpore ſpiritu atq; anima mundi contextis ad ſpeciem magni animalis facile eſt cogitare; vtque adeò ad æternitatis inſtar forma ipſius vniuerſi in ſe reducta eſt circularis, certaq; totius ſe reuolutione circumagit, idem in omnibus illius membris, (vel ſi ad ſcrupula progrediaris) in homine potiſſimum, humanáque ſocietate quampromptiſſimè deprehendes.

Reductio totorum omnium & diuerſiſſimarũ partium in vnitatem.

QVOD *ſi ſingulatim omnem hanc conſenſionis legem quis volet excutere, opus ſanè ſuſceperit infinitum, & cui ſi ſemel vela pandimus, in portum ſeſe recipere difficillimum erit. Illud ſuffecerit ſemel è ſapientum penetralibus hauſtũ, nihil in cælo eſſe, quod ſecundum analogiam non ſit in æthere, atque elementis: nihil in iſtis omnibus, quod non in homine, & ciuitate optimè conſtituta, ſingulisq; particulis, ab vna anima per eundem ſpiritum copulatis. Eſt enim in nobis cæleſtis quædam portio, ſublunaris altera, & quæ in vtriuſque*

Omnia in omnibus mundi partibus ſecũdum analogiam.

Conſenſus in vtroq; mũdo maiore & minore vberior explicatio.

vtriusque confinio posita, velut æther quispiam vires vtrinq; coniungat: præsertim si consensum videas vel viscerum internorum cum externis sedibus, per intermedios riuos humorum atque spirituum: vel inter viscera rursus quo pacto superna infimis per media committãtur, quod & spiritibus, & partibus animæ totius pari proportione respondet. Similiter in corpore, in anima, in spiritu suæ sunt stellæ, sui axes, centra, & circuli, zonæ & climata; in cælo suæ plantæ & animalia, sua viscera, tunicæ, musculi, venæ, arteriæ, nerui; suum caput, cor, hepar; suus spiritus vitalis, animalis, naturalis; sua anima concupiscibilis, irascibilis, rationalis: vt nullum sit apud philosophos verius dictũ neque celebrius, quàm omnia in omnibus esse, & cum maximis minima quæque ὁμοεθνίην perpetuam obtinere. vnde & Proclus libro de magia & sacrificio. sacerdotes olim ac verißimos amatores, aiebat ab illa pulchritudine quæ circa sensus apparet, ad diuinã pulchritudinem sensim ratione progressos: quia considerarẽt in rebus naturæ cognationem quandam & perennis consortij leges, quibus & compati mutuò, & vires conferere videantur, vt tandem affectibus amatorijs omnia permiscentes vniuersum hoc more Hippocratis ἄπνουν καὶ ἔκπνουν εἶναι, id est, conspirabile prorsus & expirabile quoddã animal esse voluerint. sacram inde scientiam veræ magiæ nomine componentes, in illa causarum effectuumq; in vniuersarum partium mutua conspiratione defixam. Agnouerunt enim (vt idẽ paulò pòst refert) in infimis suprema, & in supremis infima: in cælo quidem terrena secundum causam modoq; cælesti; in terra verò cælestia, sed more terreno. quare & diuinas virtutes ad locum inferiorem quadam similitudine deduxerunt, nam (vt verbis illius vtar) ipsa sufficiens causa est ad res singulas inuicem vinciendas, dum cuncta precantur, & hymnos concinunt ad sui ordinis duces, licet alia in-

Vera magia eiúsque fons & ratio.

Cognationis ac similitudinis ordo vinculum vniuersi.

tellectuali, modo alia rationali, alia denique naturali, quod & Galenus ætate grandior in Platone iam magis magisq́ versatus oportunè consyderans libro nono de Pal. Hipp. & Plat. primam laboris partem in cognoscenda materie duxit, alteram in rerum similitudine ac dissimilitudine vestiganda.

Diuinorum omnia plena.

S I C *itaque diuinorum omnia plena, terrena quidē cælestium, cælestia vero supercælestium: procedītq́ istorum ordinum quilibet vsque ad extremum. Sic vt eorum diuisio teste Plotino potestatem vnamquamque debilitet, vnio verò & compositio restituat in exemplaris ideam. Quæ cùm ex antiquis Mercurij & Pythagoræ monimentis colligeret Plato, eandem voluit postremò & animorum et corporum Medicinam: ideoq́ in regibus instituendis aut efformanda republ. primùm habuit ad naturam vnius hominis intueri; postea quoque ad illos stellarum ordines ac totius ambitus œconomiam. Nam quæ eidem tertio sunt similia, eadem congruunt inter se.*

Concluditur vnam esse artem curandorum corporū, animorum ac totius reip.

3 Comparatio in affectuum similitudine.

E R G O *quemadmodum in apta societate partium, figuris ac temperamentis inuicem conspirantibus, sanitas cōstituta est, sic & in omni recessu, qui ab æqualitate infra, supráue naturæ leges exorbitat, dum actiones vitiat morbus æstimatur. quod & in regno & ciuitatibus locū habet: hinc enim & sanitas, & insalubris status, & neuter. Morbi verò vel in contentis, siue humoribus, vel aliqua continente particula, vel in spiritibus, vel in anima ipsa: atque ex corpore modò in animam, ex hac vicissim in corpus persæpe refunditur. Constat hæc similiter in republ. laborant prius nūc summæ, nunc mediæ partes, nunc infimæ: fiunt æstus quidam reciproci, quales vaporum, exhalationum in aëre ambiente. Quin qualis ibidem roris, pluuiæ, ventorum, fulgurum, terræmotuum generatio est: sic & opinionum diuersissimarum siue*

siue schismaton, seditionis in populo, tyrannidis, pacis & belli, & aliorum istiusmodi: sic & in humanis visceribus contrariorum affectuum, atque dolorum tempestates variæ concitantur. Nam & Galenus eandem flatuum generationem ostendit in nobis, cū ea quæ fit in orbe sublunari. Hipp. libro De natura pueri, communem nobis & plantis nō modò morborum & sanitatis, verùm ortus quoque totius atq; interitus, augmenti, status, decrementi effigiem exarauit. Catharri & fluxiones, Græcis ῥεύματα quid aliud sunt quā pluuiæ, niues & grādines? Epilepsiæ, vertigines, inflāmationes, febres; quā fulgura, fulgetra, chasmata, tonitrua, & id genus ignis quædā deluuia? Apoplexiæ, comata, cataphoræ et reliqui soporiferi morbi, quàm defectus luminū, inundationes aquæ & cataclysmi? Dolores nephritici, podagrici; quàm partus monstrosi, & res in locis visæ non suis, sed toto genere præter naturam? Quid aliud dolores colici, hysterici, hypochondriaci; quàm vētorum turbines, euersiones aggerum, & sæuissimi terræmotus? complicatis inuicem intra terræ viscera & concertantibus contrariis elementis ignis & aquæ, seu bilis & pituitæ, quæ sola sufficere dixit Hippoc. libro De morbis 1.

μετέωρα in vniuerso vt morbi in homine.

PORRO *vt circa morbum vel sanitatem corporis nostri in omni causarum genere quiddam est proximum, præcedens aliud, tertium verò iuxta synthesim omnium primū idemq; in resolutione nouissimum: sic tamen vt omnes mediæ causæ vires à prima ad fines vltimos velut per manus ducant: similiter etiam in publicis malis bonisue, cùm ferè de causis sit prima ac grauissima dubitatio, nectuntur primis mediæ atque postremæ vel proximæ rebus effectis: interdum verò incerta est ordinis ratio propter concursum: sæpe & recursus quidam, & reuolutio, ab effectibus scilicet ad suas causas, atque in hoc curriculo fati, nunc continuata*

Quarta comparatio vel analogia mundi vtriusque in causis affectuum.

species visitur, nunc modis pluribus interrupta.

Quinta comparatio in Prognostica parte & signorum analogia.

IAM ex illa causarum ratione perspecta (quam Hipp. non inquirēdam vulgariter voluit, verùm ἐν τῷ ἀμερεῖ, id est ad naturam vsque insectilem, atque extremos carceres rationum) dependet pari propemodum legum & sanorum affinitate pars simeiotica. Eadem methodo docentur vbiq; tempestatum, tranquillitatis in aëre signa: morborum & sanitatis in humano corpore: pacis, belli, contentionis & amicitiæ in ciuitate. Nam & alia sunt quæ præsentem constitutionem, cuiusmodi sit, aperiant: alia quæ venturas cominus, eminus monstrent. & inter ea quæ præsentium sunt indicia, pleraq; τὸ ὅτι hoc vel illud esse significant, alia δι' ὅτι causam affectionis aperiunt nunc præcedentē, nunc extrinsecam, nunc quoque naturam intimam, & qualitatem. Sic & inter prognostica, quædam quæ futura simpliciter docēt, multa quæ & genus euentus, tempus & modum.

Signa quotuplicia.

Sexta comparatio in toto Praxeos artificio.

POSTREMO & Medicina Therapeutica totius considerationis scopus & finis, eandem in omnibus viam, & methodum ex vna causarum inuentione consequitur. Sicut enim in homine sanitatis conseruatio per similia est, curatio per contraria: sic & in animi morbis sacri sacerdotes, in afflictione publica reges & principes, olim philosophi teste Proclo, per mutuam rerum cognationem, compassionemq; conducebant in vnum, per repugnantiam purificantes quod alienum erat, quodq; corruptum aut putidum castigabant. Sunt igitur vbique & curationis eadem principia, leges, apotelesmata, eædem endeixes, & rerum agendarum scopi, idem resolutorius, compositorius ordo, in causarum cognitione prius, deinde & iusta applicatione consistēs, quemadmodum in nostra Methodo Cyclognom. latius definitū est. Paucis exemplis dictorum illustrabitur fides, si quæ passim sub patentiore generis inuolucro ab Hipp. sunt prolata, ex-

Vna Triplicis medicinæ cōmunissima ratio.

Eadem principia. Eadem methodus.

cusseris diligenter. Extremos videlicet corporum status esse imprimis periculosos, nec posse consistere. Talia purganda esse, qualia conferunt ac leniter ferunt. Spectandam esse cuiusque naturam loci, consuetudinis, temporis, ætatis, vnumquemq; assuescere debere contrariis. Mutationes tamen subitas nunquam vacare periculo: quod verò paulatim fit, tuta progredi ac certiore via. Summis morbis summa adhibēda remedia. Duobus vrgentibus malis, quod minus est ab altero obscurari. Concocta medicanda, non autem cruda nisi turgeant. Si quis dolorem aliqua parte corporis habeat, eumq; non sentiat, illi mens ægrotat. Dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm confecto. Qui non cum ratione leniter, vel peius se habent, fidere non oportet, neque si statim non successerit quod cœptum est cum ratione, ab alia temere transeundum, dum manet quod ab initio visum est. Quæ iudicata sunt integrè, mouere non oportet. Quæ ducenda sunt, eò ducere conuenit quò natura corporis vocat. Et id genus sexcenta alia, de quibus dici non facilè posit, vtrum ad medicinam propius spectent, quā iurisprudentiam, aut theologicam facultatem.

Septima comparatio in ipsis operibus artium circa triplicē mundum.

EATVR *ad praxeos artificium: nunquid in casibus illis humanis primùm videro conuenit, non solùm quo auctore vnumquodq; dependeat, sed & illa quæ ordine antecedunt & comitantur? Certè nisi hic quisque Ianum sese triosi opum præstet, nullus erit. Primum itaque fuerit, causis* 1.
cognitis, proximas oppugnare: quæ si ab alijs nexu continuo fouëantur, ad priores illas deinceps progrediendum, ne capitali ansa permanente, malorum recursus, atque perennes 2.
circuli committantur.

Curationis ordo & regulæ 3.

Nam luctata canis nodum arripit, attamen illi,
Cum fugit, à collo trahitur pars longa cathenæ.

vt apud Persium est Satyr. 5. Si qua tamen obstacula co-

natus præcipuos remorentur, ſæpe & illa ſunt prius remouenda: quanquam ſæpe ex effectuum potius, quam cauſarum genere videantur. Atqui vt ſummatim cuncta concludam, tunc curabitur morbus, quando pro natura corporum, affectionum, materiæ ſcilicet, loco, ſpecie, magnitudine, tempore, remediorum omnium ad vnguem ſit explorata proportio. Nam (vt oſtendimus) omnis methodi ratio conſiſtit in vna cauſarum agentium ac paßibilium analogia, quam & ſuo loco reperire docuimus, quo fit vt iuxta æſtimemus Empyricos in arte medica, cum ſutoribus iſtiuſmodi qui cunctos calceant vno calypodio: cum inexperto nauita, qui nec maris æſtus, nec altitudinem norit, nec cæli tractus, ventorumq́ue neceßitudines antea explorauit: cum gubernatoribus regni, vel principibus imperitis, qui cuique regioni aut populo ſi quid acciderit, iiſdem occurrendum remediis arbitrantur. vt proinde iuſta indignatione commotus Satyricus exclamarit,

Summa totius Methodi curatricis.

Non prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atque vſum rapidæ permittere vitæ.
Sambucam citius caloni aptaueris alto. ac paulò pòſt,
Diluis elleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen, vetat hoc natura medendi.
Nauem ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis, exclamet Melicerta periſſe
Frontem de rebus &c. Sat. 5.

CAPVT QVARTVM.

De diuinorum ſpectaculorum differentiis, & cur mutationum maximarum ceu ſigna critica cenſeantur.

Quorſum præcedens ſermo contulerit.

SED *conſtituta nunc ad amußim totius ædificii baſi, ac monogrammatibus primis: ad illud venimus, quod propoſitum*

positum ab initio fuit: Prodigiorum scilicet, quæ mundum hunc triplicem incerto circuitu peruagantur, naturã ac differentias, causas atque præsagia pro humanis viribus indagare: quod non difficile fuerit nobis, ex anteacto sermone ceu communi quodam naturæ promptuario pastis, ac roboratis; si generali tantùm, & quæ concessa est homini cognitione contenti, certos tum ingenij limites tum prouidentiæ statuamus. alioqui difficillimũ, imò supra sortem generis nostri, si magis magisq; frangentes aciem intellectus ad particularia descendamus, rationes occultas anxiè nimis, aut superstitiosius iusto in singulis inquirentes.

Quomodo de diuinis disserendum.

CONSTAT *imprimis omne portentum siue prodigium inter res vniuersi ceu diuinorum prima insignia humanis animis apparere, quanquam ea quæ semel rebus infusa mens procreauit, cuncta quidem sint pro miraculis æstimãda, neque quicquam tam sit exiguum, quod omnipotentis opificis sui gloriam non attestetur, Galeno ipso (velit nolit) tantopere inter suas anatomes vel pedem vnius pulicis admirante. Hæc tamen omnia iam propè vulgata consuetudine ab illa prodigiorum classe volumus exulare, tum quòd insolita non dicantur nec rara specie, (quanquam, quo magis incũbas, magis attonitum reddunt) tum quòd constanti serie quam acceperint semel à mundi cunabulis, perseuerent. etsi res naturales sæpe prodigiosis annumerent, quòd raræ, sublimes & efficaces: sæpe & portentis veris causam ac fomitem subministrent: ferè & prodigia in naturæ sensibilis gremio, tanquam formæ exteriores in suis subiectis, & sedibus contineantur.*

Propria prodigiorum ratio quo pacto ab illegitima distinguatur.

FIVNT *igitur portenta in parte qualibet descripti iam dudum triplicis mundi, vt tota illorum varietas, à locis affectis sumenda potißimum videatur.*

1 Prodigiorũ prima distinctio à sedibus vniuersi.

PRIMO *quidem in homine nunc humores obsident,* 1

nunc

nunc certam corporis partem, quandoque spiritus tantùm, vel internum animæ penetrale. estq; affectionis modus, vel quantitatis insolitæ, vel qualitatis ac temperamenti, vel figurarum, vel totius mistionis, quam substantiã appellarũt.

2 Altera distinctio à forma vel specie.

2 SIMILITER *in mundi theatro amplissimo prodigia fiunt, in terris, in aquis, in aëre, in cælo, quæ rursum vbique modò contentis modò continentibus rebus obueniunt.*

3 POSTREMO *in ciuitate siue repub. nunc reges atq; magnates, nunc duces & principes classis inferiores, nunc sortis infimæ homunciones affici consueuerunt: atque vt in hominibus singulis terrarumq; partibus infinitis fiunt nunc ignis, nunc aquæ diluuia, ad rerum innouandas, exagitandasq; vicissitudines oportuna: sic & respubl. vel ciuitates sæpe ex libertate nimia, sæpe ob tyrannidem distractis visceribus pessundantur, ac modò torpore, luxu, lasciuia diffluũt animi; modò bellorum turbine, morborum diluuiorumq; infinitis calamitatibus absorbentur. Quin vt inter morbos caussam alij ex naturæ legibus trahunt, alij à sublimiori principio proficiscuntur: sic & portentis pluribus sua quædam assignari ratio potest, aliis nulla nisi diuina, plerisque duplex ratio subest physica, partim & naturalis, partim & altera supra naturam.*

Applicatio primi ac secũdi Theorematis ad ostẽdendas prodigiorum differentias primas.

Tertia diuisio à principus effectiuis

E X *quibus & illud effici video, cuncta ferè prodigia nobis diuinitus mitti velut critica signa, siue prænũcia, quæ rerum infandas vicissitudines solẽt præcurrere, nõ secus quàm illa minora affectionum genera (ceu efflorescentiæ raræ, colores, tumoresq; & motus homini præter naturam in rebus contentis vel continẽtibus obseruantur) maius quiddam impendere significant: idq; multiplici modo, dum aliàs in vno mundorum genere fiunt, & alteri portenduntur, aliàs & signa & effectus cum caussis intra vnius mundi limites perseuerant. Quare rem omnem sic optimè comprehendemus;*

Concluditur prodigia esse signa critica mutationis in vniuerso.

4 Quarta diuisiõ à modo apparitionis.

quemad-

quemadmodum morbo acuto laborantibus certi sunt indices dies, certi qui & indices appellantur, litem quæ naturæ cum morbo est, præstantiore officio dirimentes. Ante hanc crisim siue iudicium quo ferè ad peius, melius, mortem aut salutem, repentina fit commutatio, corpus concutitur vniuersum, fit conflictus validus. & signa apparent horrenda astantibus, sæpe ipsa morte terribiliora, quæ rursus euentus speciē, modumq; & qualitatem præsignificant, prout humores antè fuerint præparati, & virium corporis ad morbi magnitudinem relicta proportio. Hæc autem non temerè dicta facilè sciet, quisquis historias sacras pariter ac profanas euoluens certum confecerit epilogismum. Nam & circa creationem Mundi quanta septenarij dignitas aperitur? De quo plura diuinus Philo libro de opificio Mundi. Hipp. quoque de septimestri partu. Circa diluuium Noës imprimis septimi ac vigesimi septimi mensis mentio facta est, diei decimi septimi Quadrag. Anni verò quadragesimi, circa visitationem populi Israëlitici in Aegypto. Post decem plagas vndecima certè Pharaonem cum exercitu illius vniuerso prorsus absumpsit. Vtq; prætereā alia infinita: passim legislator Moyses rationem maximam habet diei quartæ, septimæ, nonæ, decimæquartæ, vigesimæ, quadragesimæ, quinquagesimæ, centesimæ, & consimilium, qui apud medicos inter criticos & contemplabiles præcipuè memorantur. ne quis existimet æternam sapientiam non omnia certo numero, mensura, & pondere perpendisse. Quid igitur mirum tantam vim positam in gradibus climactericis, qui per Nouenarium, aut Septenarium multiplicantur: siue eosdem ad horum spatia certa distribuas, siue ad dies aut septimanas, seu menses, annos, lustra & olympiades? Certè & nostræ salutis auctor in sua parabola, regnum cæleste patrisfamilias comparabat, qui manè egressus domo ad fodiendam vineam, operas conduce-

bat,

Simile à crisi morborum in homine laboranto.

Numeri critici & climacterici quanta sit dignitas.

Vniuersi ætates 6. à Christo per parabolam designatæ.

bat, deinde & hora tertia, sexta & nona: postremo etiam vndecima conducens alios quinq; diuersa mortalium tempora liquidò exarauit, diem scilicet primam ab Adamo vsq; ad Noë tempora; secundam à diluuio vsq; ad Abrahamum: tertiam deinceps vsque ad Moysen: quartam à Moyse ad Christum natum: postremam deniq; horæ vndecimæ assignatam ab Euangelij luce vsque ad finem sæculi. Quòd si & primam ætatem & vltimam in 2. velut segmenta distribuas, aptissima fuerit 7. ætatum humanarum comparatio cum Planetis septem, eadem facultate qua fœtus humani etiam dum in vtero manent gubernacula suscipiunt, sumptis auspiciis à ♄ dum formatur, à ☽ potius postquam nunc absolutus vitæ pẽsum fatale persequitur. Quadrãt morborũ insuper critici dies, qui morbis acutis die decimoquarto finiuntur. sunt enim 7. vt die 1. 3 5. 7. 9. 11. 14. nam decimo quarto ☽ ad exactum diametrum solis attingit, ac velut totius cardinem soluit, res omnes denique ad crisim exactissimam vocatura. Viderunt his consentanea prisci philosophi dum eorundem numerorum potestatem vel ad superstitionem vsq; in rebus gerendis, in obseruandis portentis atq; ominibus obseruarunt. vnde poëta termaximus ex Hesiodo sic allusit Georg. 1.

Ipsa dies alios, alio dedit ordine Luna
Fœlices operum &c.

Prodigia sæpe diu antea nuntiquàm promissa appareant.

SED *quid multis moror quæ sola volumen possint absoluere? quæq; vsus quotidianus suggerit atque omnes historiæ contestantur? Faces ignotæ cælitus apparentes, terrarum hiatus atq; diluuia non semper quodcunq; decernunt protinus edunt; sed est & in illis à conceptu rerum futurarum, gestationis ordo animalium procreationi consentaneus, atque ita per certos numeros vel interpuncta credibile est omnibus prima fœturæ lineamenta produci, paulò pòst animari, figuras perfici*

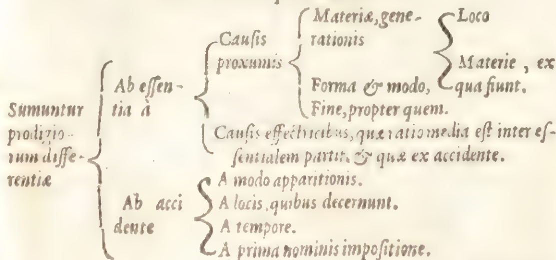
ras perfici, atq; adeò statuto tandem tempore, quod hominibus est secundum naturam vel noni, vel septimi, vel vndecimi mensis, maturam partui à maternis visceribus separari, atq; in vitales auras excludi. Proinde nihil absurdum est ostenta diuorum, rerum humanarum signa quædam critica nominare: Crisim verò paulò pòst subsequi, temporum numeris scilicet iam expletis, perfectoq; circuitu, qui vel longior vel breuior esse consueuit vel pro dignitate signorũ, causarum atq; effectuum, vel materiæ promptitudine, vel intercurrentium stimulãtiumq; aliorum syderum syzygiis. Hæc enim & præuidisse ante orbem conditum, & suis limitibus designasse summum opificem minimè dubitamus: etsi pleraq; sub conditione siue hypothesi; vt illud Ionæ, Adhuc quadraginta dies & Niniue peribit: quod & Ezechiæ regis exemplo, & aliorum plurium confirmatur.

Simile à conceptu & partubus animalium.

Tres causæ cur interuallũ breuius aut longius.

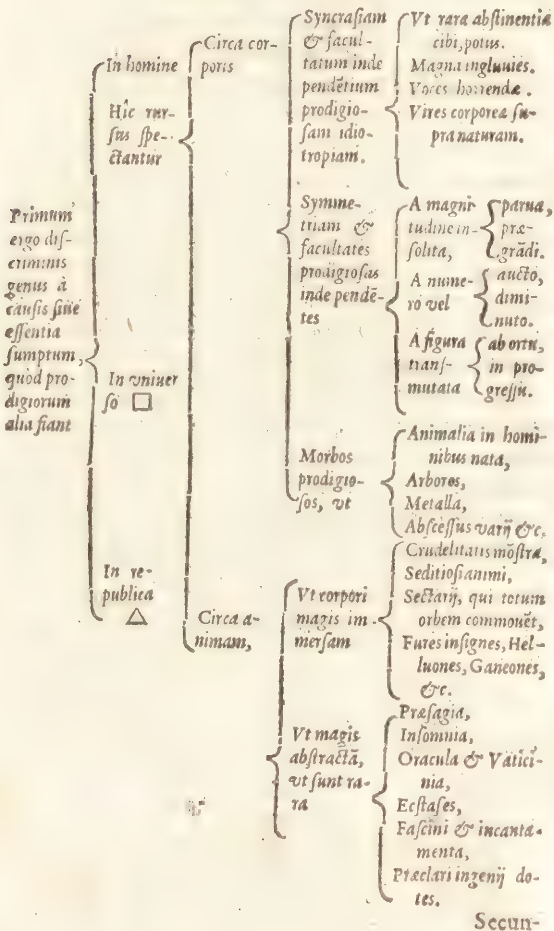
CVM *illa partitionis amplitudo, atq; varietas non tam commodè in perpetuam orationis seriem, atq; in apertã tabulam referatur: idcirco & nos quò res facilius tota sub aspectum veniat, diuisionis imaginẽ quæ modò ab ipsa essentia ducebatur, cum aliis ex accidentium ratione conflatis (vt sunt innumeri modi) istic in vnũ ferè syntagma redegimus.*

1. *Tabella generalis diuisionum fontes aut carceres comprehendit.*

Secunda

Secunda diuiſio ratione loci, in quo gignitur vel apparet.

Secun-

Secundæ tabulæ pars altera prodigiorum quæ magis fiunt in ambitu vniuerſi iuxta differentiam loci.

Similiter prodigia mundi maioris conſpicua ſunt vel
- In ſimplicioribus locis qui continentiū nomine potiſsimū appellātur,
  - Hæc iterum vel
    - In partibus orbis ſublunaris, eademq́; rurſus vel
      - In elementis mūdi, Sunt hæc vel
        - exceſſus defectúſue ſecundū molem raræ ac prodigioſæ
          - Vniuerſales, vt diluuia
            - Ignis, vt ante extremum iudicium.
            - Aquæ, vt tempore Noes.
          - Particulares
            - Ignis, vt Zodomæ,
            - Aquæ, vt Deucalionis.
        - Vitia ſimpliciter
          - Totius ſubſtantiæ,
            - Vt peſtis in aëre,
            - Vt corruptelæ in aquis terris.
          - Qualitatis
            - Solius exuperantiæ noīe vel defectus, vt rarus
              - Calor,
              - Frigus,
              - Humiditas,
              - Siccitas.
            - Propter affectionē peregrinā in qualitatibus
              - primis, vt
                - cal.
                - frig.
                - hum.
                - ſicc.
              - ſecūdis,
                - duro,
                - molli,
                - graui
                - leui.
                - &c.
              - tertijs,
                - colore
                - odore
                - ſapore
                - &c.
              - Figuris.
          - Motus, vel nimium
            - aucti,
            - diminuti
            - præpoſteri
              - ſecūdū ſpeciē,
              - ſecūdū ordinē
      - In meteoris ſeu imperfectè miſtis Hic rurſus vel ſunt
        - Terrea magis
          - Cauſæ quæ terram concutiunt,
          - Cauſæ hiatus,
          - Montium concurſus,
          - trāſmigrationes.
        - Aquea magis, vt raræ
          - Pluuiæ,
          - Grandines,
          - Niues,
          - Nubes.
        - Aeria magis, vt vēti potiſs. Halones Parilia
        - Ignea magis
          - Tonitrua, fulgura,
          - Chaſmata ignea,
          - Faces, trabes ardentes &c.
    - In ætherea regione ♂
    - In ſolis cæleſtibus locis ♂
- In miſtis perfectiorib. quæ rectius contētorum nomine deſignantur ♂.

Secundæ tabulæ pars tertia eorum quæ prodigiosè fiunt supra orbem sublunarem.

♂ Extra orbem corruptioni penitus ac generationi obnoxiũ fiunt prodigia vel

- *In æthere quem nos medium facimus inter cælestem naturam & elemẽtarẽ. Fiunt hîc interdum*
  - *Spectra, siue phantasma nuda,*
    - *Acies & pugnæ*
    - *Funera.*
    - *Formæ animalium, cacodæmonum, &c.*
  - *Cometæ*
    - *Puri*
      - *Rotũdi instar*
        - *Solis*
        - *clypei*
      - *Variæ figuræ*
        - *ensis*
        - *hastæ*
        - *draconis*
      - *Criniti*
        - *Coma latescente,*
        - *Coma in conum desinente.*
      - *Hæc tamen à veri cometæ ratione plurimum dißidẽt, ac meo iudicio melius aliò referuntur.*
    - *Cum phantasmatibus. vt horrendus ille quem describit Lycosthenes ex P. Creullero Anni 1527. 11. dec. in ditione Palatini.*
- *In cælestibus,*
  - *In sole, aut Luna,*
    - *Diuina ob raritatem solam, vt Eclipses ingentes.*
    - *diuina præter naturam*
      - *Secũdũ apparẽtiam,*
        - *Gemmati soles aut Lunæ*
        - *Colores peregrini.*
        - *Alia conenerentia circa luminaria.*
      - *Secũdum rẽ ipsam, vt*
        - *Eclipses non suo tempore.*
        - *Solem stare &c.*
  - *In cælo stellarũ fixarũ*
    - *diuina ob solã raritatem*
      - *Coniũctio orbium supernorũ.*
      - *Coniunctiones Sat. Iouis, &c.*
    - *diuina præter naturam*
      - *Secundum solam apparentiam.*
      - *idque rursus in*
        - *quantit.*
        - *qualitate,*
        - *motu,*
        - *loco, &c.*
      - *Secundum rẽ ipsam, vt*
        - *Noua sydera nasci,*
        - *Vetera aboleri, &c.*
  - *In orbibus planetarũ subdiuiditur, vt in stellis fixis*

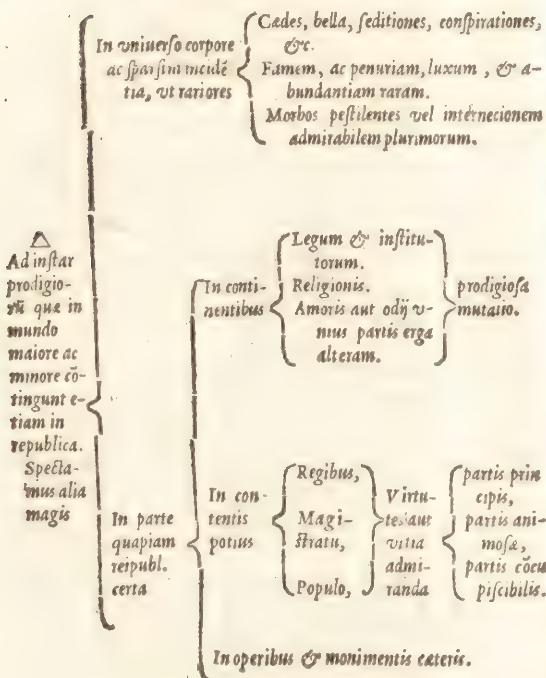
Secun-

Secundæ tabulæ pars quarta, prodigiorum quæ circa res perfectè mistas apparent in vniuerso.

♂ *Circa mistorum differẽtias prodigia fiunt*

- *Naturalium rerũ*
  - *Animaliũ, quæ rursus apparẽt*
    - *In vno quopiã vel*
      - *toto, vt mõstra,*
        - *Figuræ peregrinæ.*
        - *Magnitudinis insolitæ*
        - *Numeri,*
        - *Actionis, vt*
          - *Venæ,*
          - *Motus.*
      - *aliqua parte*
        - *exteriore,*
        - *interiore.*
    - *In concursu plurium, vt in*
      - *Hominibus: bella, seditiones.*
      - *Animalibus: conflictus, collusiones variæ.*
    - *Nunc in vno solo, nunc in collectione multorum, vt*
      - *Fames.*
      - *Pestilentiæ raræ.*
      - *Morbi alij admodum peregrini.*
  - *Plãtarum*
    - *Circa speciem.*
    - *Circa magnit. qualit. &c.*
    - *Circa facultatem & actionem.*
    - *Circa passionem, quò spectat sterilitas.*
  - *Inanimatarum*
    - *Lapidum,*
    - *Metallorũ,*
    - *Effluuiorũ,*
      - *mõstrosa sunt hæc rursus ratione*
        - *speciei,*
        - *magnit.*
        - *qualit.*
        - *facult.*
        - *passionis*
          - *insolitæ.*
- *Artificialium*
  - *Propter artificis ingenium propè inimitabile, vt quadrigæ solis sub ala muscæ, item Archimedis opera.*
  - *Propter materiem vix comparabilẽ, vt Mausoleum sepulchrum, & plura Aegypt. miracula.*
  - *Propter magnitudinem raram, vt Colossus Solis, Turris Babylonica.*
  - *Propter formam, vt hortipensiles.*
  - *Propter subitam & accessoriam*
    - *speciem,*
    - *quantitatem,*
    - *qualitatem,*
    - *motum.*
      - *Hæc propriè magis ad genus prodigij referuntur.*

Secundæ tabulæ pars quinta prodigiorum quæ fiunt circa Reipubl. corpus.

Tertia

Tertia tabula prodigiorum ratione, forma atque materie inter ſe differentium.

- *Variant prodigia ratione proxuma cauſa*
  - *materię, quò d alia*
    - *Materie careāt, ut rara*
      - *Inſomnia,*
      - *Ecſtaſeis,*
      - *Vaticinia & oracula,*
      - *Præſagia,*
      - *Omina pleraque,*
      - *Spectra, phantaſmata.*
    - *Materiatamagis. quæ rurſum vel propius ſpectant*
      - *Ad ſubſtantias rerum ſimpliciorũ*
        - *cæli,*
        - *ætheris,*
        - *elementorum.*
      - *Ad naturam corporis mixti*
        - *Primæ cõpoſitiõis, ut meteora*
          - *ignis,*
          - *aeris,*
          - *aquæ,*
          - *terræ.*
        - *Poſterioris,*
          - *animalium,*
          - *plantarum,*
          - *lapidum, & metall. &c.*
      - *Ad concurſus variarum rerũ vel diuortia prodigioſa ut*
        - *animalium inter ſe,*
        - *rerum inanimatarũ.*
  - *Formæ*
    - *Propriæ. hæc inexplicabilis eſt, ac ſolis materialibus formis deſcribi poteſt, niſi à modo generationis dicamus alia fieri, per*
      - *Confluxũ,*
      - *diuortium,*
      - *mixtã rationem.*
    - *Impropriæ. quæ eſſentiales diſtĩctias per collectionẽ pluriũ accidentiũ circumſcribit ratione*
      - *Quãtitatis,*
        - *Numeri.*
        - *Magnitudinis.*
      - *Qualitatis*
        - *Paſſibilis.*
          - *primæ,*
          - *ſecũdæ,*
          - *tertiæ.*
        - *Figuræ.*
      - *Motus et facultatis.*
      - *Paſſionis.*
      - *Situs vel loci,*
      - *Temporis,*
      - *Habitus.*
      - *Tota enim ſyndrome in ſingulis eſſentialẽ differ. inſinuat.*

Quarta tabella distinguit prodigij species à principiis effectiuis.

Prodigiorum alia fiunt

- *Omnino à natura naturaliter agēte, sed rarò et potēter,*
  - *In cælestibus, ut Eclipses magnæ Synodi.*
  - *In elementis, rari cataclysmi, terræmotus, &c.*
- *Omnino diuinitus, nõn intercedentibus physicis causis,*
  - *A deo proximè.*
  - *Per angelos,*
    - *Bonos,*
    - *Malos.*
  - *Per animam spiritumq́;.*
- *Concurrentibus utriusq; generis causis præter cōmunem naturæ cursum*
  - *Per plures ordines causarum atque effectuum.*
  - *Per pauciores.*

Quinta diuisio à fine siue effectu.

Prodigiorum alia

- *Probant, sic veteres fidem fulminibus solent examinandam dare.*
- *Quæ exornant, ut fulmen in Ascanio, in Seruio Tullo, in Cicerone: in Platone apum confluxus.*
- *Quæ vindicant scelus. ut in Iuliano apostata, in Arrio hæretico.*
- *Quæ monent atque castigant nunc amicè, nunc seueriter, ut in d. Paulo. & horum alia.*
  - *Verè critica, siue effectibus proxima, ut magni motus animorum.*
  - *Indicantia & criticis priora, tanquam criticorum prænuncia, ut ferè cometæ.*

Sexta

Sexta partitionum classis vniuersim ex accidentium ratione desumpta.

Prima pars à nominum prima institutione deducta est.

Vocantur prodigia

- *Propriè, quæ & portenta, vel ostenta non malè nominantur, quòd non modò præter solitum fiunt, sed & cōmunem naturæ cursum,*
  - *In rebus immaterialibus Portēta melius appellata*
    - *Insomnia rara,*
    - *Spectra siue phantasmata.*
    - *Vaticinia, furores subiti.*
    - *Quædam miracula in operibus hominum ac diuorum.*
  - *In rebus materialibus*
    - *In animalibus, Plantis, idq; vel*
      - *Solis & per se consyderatis, monstra propriè.*
      - *Animalium partibus, extispicia.*
      - *Concursu, motu, & consimilibus, per aruspicinā, atq; auguria.*
    - *In elemētis & cælis ostenta propriʒssimè nominantur.*
    - *In operibus diuinis atque humanis, miracula propriè.*
- *Impropriè, & secundum relationē duntaxat ad imperitiam vulgi vel imbecillitatē mentis humanæ*
  - *Ratione causæ, sic olim eclipses inter prodigia celebratæ.*
  - *Ratione solius magnitudinis & vehementiæ, vt tempestates: excessus caloris, frigoris, inundationes ignis aquæ.*
  - *Propter raritatem, sic & defectus ingētes luminum & locustarum agmina*
  - *Propter ordinem solum & consensum admirabilem cum euentu. vnde etiam in leuiculis rerum mutationibus ominum malorum ac bonorum obseruata ratio est, vt corui illius indicium ante obitum Ciceronis, &c.*

Secunda pars sextæ tabulæ prodigiorum differentias à reliquis accidentibus ducit.

- *Differunt prodigia*
  - *A modo quo exhibētur. alia*
    - *Nudè offerūtur sine inuolucro. ut pestis, dira fames,*
    - *Cum similitudine vel allegoria.*
      - *idque*
        - *publicè*
          - *regnis.*
          - *castris.*
          - *ciuitatib.*
          - *familijs.*
        - *Priuatim*
          - *Regibus,*
          - *Sacris,*
          - *Prophanis.*
  - *Rursus, aut*
    - *pluribus.*
    - *paucioribus*
      - *ostēduntur*
        - *frequētius.*
        - *rarius.*
          - *vel*
            - *Simpliciter.*
            - *alijs prodigiis copulate cum*
              - *eiusdem generis,*
              - *diuersi.*
  - *A loco significationis alia significant*
    - *His quibus apparent,*
      - *Secundum genus certum.*
      - *Secundum speciem.*
    - *Alijs quàm quibus apparent,*
      - *Finitimis.*
      - *Longius dissitis.*
  - *A tēpore. quòd alia*
    - *Appareant*
      - *Certis annis, vel post certas periodos.*
      - *Certis mensibus, vel septimanis, diebus, vel horis.*
      - *Certis diei partibus.*
    - *Significent*
      - *Res præsentes, ut Typi morū, etc*
      - *Res futuras, ut prænuncij.*
      - *Res præteritas, ut comites vel asseclæ.*
        - *idque vel*
          - *Breui interuallo.*
          - *Lōgiore*
            - *annorū,*
            - *mensiū.*
  - *Sunt & alia ab alijs generibus tū qualitatis, tū quantitatis, motus, situs, ordinis, habitúsue, quæ quiuis ad normam diuisionis hactenus constitutæ, vel nullo deinceps negotio poterit exarare.*

De

De prodigiorum causis & communissima notione.

CAPVT QVINTVM.

SED quo causæ prodigiorum planius tanquam in tabula proponãtur; vniuersa quæ fiunt, boni alicuius gratia fieri, saltem ab ipso primo motore credendum est, quanquam doctissimus vir Baptista Montanus rerum malarum, vt morborum in humano corpore, non censeat aliquem finem. Secus res docet, si solùm agentis principij sensum, actiones, & studia persequaris. si facultates quatuor à Gal. constitutas in singulis locis, attractionem scilicet, retentionem, alterationẽ, expulsionem; & quo pacto non solùm ex imbecillitate vnius partis, sed & alterius robore vel irritamento, humorum fluxus atque decubitus fiant. hos enim cessare minimè censet, donec ad omnium infirmissimam prouoluantur, in ea nimirum regione congesti vnde repelli amplius minimè possint. Quin etsi plurimis malis sua sit tantum extrinseca causa, finis quidem ratio non in vnius corporis, aut materiæ receptricis angustiis quæri debuit; sed vel in agentibus rebus, vel principio primo cui nihil non patet, nihil nequicquam fieri certum est, sed omnia vel tum ad vnius commodum ac verum bonũ, tum ad nominis sui gloriã, ac salutem vniuersi. vt etiam hoc nomine quæ apud nos nostro iudicio planè fortuita censeantur, sæpe & iniusta, aut à diuinæ prouidentiæ legibus aliena, tandem ad exactam æqualitatem redigantur.

1. De causa finali prodigiorum.

An morbi aut rei malæ sit aliquis finis.

Vbi quærendus sit finis rerum.

Est ergo finis vel prouidentia in eo, quod agit proximè ceu potestate superius: est & finis primario in ipso Deo, tũc conspicuus maximè, cùm noua atque insolita producuntur. Nam ideò primùm prodigia fiunt, vt mentem omni natura superiorem cogitemus, quæ vt omnia ex nihilo condidit ab initio, ita & conseruat eadem, mutatq; pro arbitrio, vires

Cur imprimis rara atque insolita fiant.

1. Vtilitas.

intendit aut frangit, interdum & prorsus alias facit: ne qui morosophi opificem suis operibus de necessitate existiment alligari, quos festiuo dialogo vellicat Lucianus, Iouem in tragœdiam ducens. Hinc enim omnes ferè idolatriæ species, omnisq; & magica, & mathematica superstitio dimanauit, vt in Mercurij Asclepio videre facile est. Præter hæc ipsis mortalibus apparere prodigia conducebat, vt circa res prosperas obiecta formidine, animorum insolentiam frangerēt: inter ærumnas, & vitæ calamitosæ reciprocos æstus se quisque reseruans ad meliora, spem vnam in illa (quæ se vel sensibus offert) æterna numinis prouidentia collocaret. Quin si eorum quæ mala vulgus appellat, apud Deum finis est optimus; vt sæpe scilicet vel castigentur improbi, vel probētur electi; magnum mehercule quiddam illorum signis prænunciis tribuendum est, quorum decreta vbi responderint, tanquam præuisa minus perturbant, animumq; è statu deijciunt suo, quippe quæ certo tunc numini accepta penitus referantur: imò priusquam id quod minantur expleuerint, occurrente metanoea, purificatione, precibus, aliisq; operibus bonis, molliri, obtundi, auerti penitus rupta causarum fatali necessitudine possunt, vt sacræ historiæ exemplis pluribus manifestum est. nouerunt autem & gentiles philosophi duplicem Adrastiam: nouerunt & duplicem animæ potestatem: dum modò conscendens ad vnitatem per intellectum se fato liberat, modò præceps delapsa in multitudinem, et brutis cupiditatibus sese immergens, Parcarum legibus pariter obnoxiam facit. Verùm hæc breuiter habui quæ de finalibus causis dicerem, propter quas ὀπτάσεις insolitæ fiant.

Superstitionis magneq; ac mathematicæ fons.

2. vtilitas.

3. vtilitas.

Duplices Adrastiæ leges

Materiem si quis postulet definiri, dicam aliis vnum duntaxat materiæ genus, locum videlicet in quo spectatur, aliis cum loco & certa quadam substantia, cuiusmodi mista perfectè vel imperfectè nominantur. Materie carēt pura phantasmata,

De causa materiali prodigiorum.

Prodigia sine materie.

tasmata, vbicumq; & à quocunq; cōtigerint, velut nocturni lemures, incubi. & id genus alia: quanquā Psellus dæmonibus, Plotinus angelis, aliísq; rebus intelligibilibus, suā ex analogia materium esse voluerit. Sed quorum stabile corpus apparet, idem nunc animalis vnius aut plurium, nunc plantæ, aut lapidis, aut metalli, vaporis alicuius aut exhalationis speciem præ se fert. Facillimum verò naturis liberioribus, vt ex ambientibus elementis quodcunque libuerit, cogant in speciem tempestatis aut animalis, quamquam sine seminibus vix aliud quàm figuram superficiariam præstent, sine permissione, nutuq; diuino nil possint efficere.

Materiata prodigia.

Materies vnde & quàm varia.

De causis effectricibus nō est minor disputatio, quam vt conficiam paucis: constat Deum auctorem omnium primū naturæ vultus immutare, quandoque nulla intercedēte physica causa, sæpissime verò vt inconcusso vinculo tum ordinis supramundani, tum cælestium corporum ætheris elementorum, velut per scalam quādam vniuersitatis distributio fiat. Atqui hoc genere posteriore classes sunt plurimæ, prout hæ propiores, remotiores aliæ, respectu vel mentis opificis vel materiæ numerātur. Nec est quòd anxiè quisquam quærat, num istis positis aut concessis, sequatur protinus Deum vel præter ordinem quicquam agere, vel à bono præter boni naturam aliquid proficisci. Constat priscos philosophos Epicureo dogmate temulentos, ad ἀπαθείαν quandam mortalium animos redigere voluisse. Ideóq; cùm animaduerterent duos esse præcipuos huius orbis tyrannos atque carnifices; spem ac metum, scilicet; vt pacarent hominum mentes, iam omni excusso numinis metu (cui dum alligantur, putant quietas esse non posse) conati sunt rerum omnium quæ quotidie spectarentur, naturales reddere rationes, atque ex vno cælo per intermedias classes, fatorum necessitatem demōstrare. Quibus ne assentiamur temerè, purioris philosophiæ antistites monent,

De causa effectrice prodigiorum.

Deum auctorem primum dupliciter agere.

Deum præter ordinem naturæ inferioris agere quàm sæpissimè, contra philosophos.

In vanitatem Astrologicam

monent, atque ipsa veritas seu Christi viua doctrina præmonstrat. Quanquam ex abundanti eiusdem bonitatis sinu illa etiam contestantur, quæ quidem sensibus obuia, præter tamen communem naturæ cursum quamrarißimè fiunt. his enim ostenditur Deum penes se alium habere ordinem prouidentiæ suæ nobis occultum; cui sæpe consentit ordinis characterisinus mundanis rebus infusus, sæpe plurimum discrepat, propter hominum necessitatem, atque vt diuinæ gloriæ maiestas libera nullis naturæ vinculis alligata, nullis circumsepta carceribus demonstretur. Neque verò à bono summo, præter bonum aliquid fieri aut dimanare credibile est, cũ sit circulus bonus, à bono, in bonum perpetuo reuolutus, etsi ea quæ sæpe obtingant pro meritis nostris, mala & tristia vulgus existimet. Nõ inferunt dĩ nobis iniurias, (vt Iamblichus ait) sed iusta supplicia: quæ tamen finem optimum spectãt. & multa nos latent peccata, quæ deos minimè latent. Deus quoque quid iustum sit, aliter sæpe perpendit, ad vnam animam spectans: aliter, ad totam cognationem animarum, et bonum vniuersi. Quin etiam à totis mundi partibus (vt verbis illius vtar) descendit per membra singula quædam actio multiformis; descenditq; facillimè propter potentiarum similitudinem inter agens & patiens, vt corporis sola necessitate contingat; quæ quidem in totis bona fuerant & salutaria, atque harmoniæ vniuersi consona, sæpe tamen ex delapsu, in hac vel illa parte corrumpi: vel quia delegatricis facultatis impetum sustinere non possunt, vel propter commistionem inferius accedentem, imbecillitatemq; infimis naturalem; vel quia partes partibus, agentia principia paßiuis proportionata non sint. Ita quæ in intellectu diuino species sunt ac purißimæ rationes, in vniuersi natura materialem quandam induunt deformitatem & ἀταξίαν, & quæ in totis vnita fuerunt, in singulis dißident. Ex quibus constat bona deo-

Ordo alius immutabilis in mente diuina.

A bono nil nisi bonum.

Cur multa præter ordinẽ fieri videãtur.

Mali species à materie proficisci.

4. Impedimẽta circa materiem.

na deorum corrumpi aliàs materiæ vitio, aliàs per intermedios duces vel dæmones malos; quibus tamen nihil efficitur, nisi diuinitus permittatur; nec ferè permittitur nisi sic mereamur. Habent ergo & cæli sæpe quod multis prodigiis conferant; atque vt prodigia res decernunt humanas, ita interdum & concursus syderum, ceu prodigiosarum rerum & signa, & causæ à physicis memorantur: vt in cometis, terræmotibus, & monstrosis partubus infinitis. Eademq́ ratione qua virtus diuina videtur falso causa efficiens mali, de cælestium corporum potestate dici similiter possit, etsi modo quodam inferiore: nam si quid ab illis durum aut calamitosum videatur, omne id debetur materiæ receptrici. Mala cælitus non immitti, nedum diuinitus.

Verùm quando nunc finem in diuinis spectaculis satis excussimus, vnà cum materie atque effectricibus causis, facile est ex iisdem (non dico formalem causam, quæ longè abditissima est) sed formæ interioris figuram quandam vmbratilem in animo fabricare. Sed nunc, si libet, forma vocetur, quæ in naturalibus rebus sæpe fortuita est, ex concursu vaporum & exhalationum; quemadmodum in igne, aëre, aqua, & terra, & nubibus, aliquoties deprehensum est: sed neque hæc portenta vero vocabulo dici possunt, sæpius tamen à mente procedunt, cooperantibus angelis aut genio malo vbi figura insignis aut ordo concurrerit. nam quia Deus vtrisque vtitur manuum vice, sicut per illos bona dare aut mala infligere solet, ita nunc hæc nunc illa portendere priusquam fiant: quod boni patris ac Domini misericordis officiū fuit. Suscipiunt hoc negotium libenter spiritus boni, qui cognatione quadam generis nostri, nobis precantur nil nisi bonum; & si quando à Dei monitis mortale genus exorbitat, miserti protinus imagines haustas à mente superna, ideasq́ rerum futurarum (si verbis his vti Platonicis licet) pingunt in rebus naturæ: vt his admoniti statim de antè actæ vitæ

Formalis causæ indagatio circa prodigia.

Contra geomantes & aeromantes & pyromantes.

Formalis ratio prodigiorum.

criminibus

criminibus cogitemus: periculi magnitudinem cogitatione prius, quàm ſenſu experiamur: admonitiones & conſolationes in ſacris obuias in memoriam redigamus: malorum denique tela prius quàm opprimant, conuerſione ad preces, operibus charitatis, ac pœnitentiæ mitigemus: vel ſi fieri poſſit, auertamus penitus: ſin minus, omnem neceſſitatem ſortemq; humanam vna concẽtricitate animi cũ ipſo Deo, vel patientia ſuperemus. Cæterum illud imprimis ad formæ totius atque eſſentiæ pertinet notionem, quod antè retulimus paulo prolixius de mundi cõſenſu & triplici medicina. Nam ex eodem fundamento videtur id maximè conſentaneum, totius magni illius animalis, non minus quàm ſuarum partium eſſe conceptus quoſdam, & partus eſſe, & tempora quibus geſtatur in vtero fœtus, eſſe & cauſas atque indicia quæ modò conceptus tempore ſeſe aperiant, modò ſub ἐμψύχωσιν, *vel introitum animæ in ipſum corpus; plurima verò non prius quàm maturior fœtus in auras vitales excludatur. Credo itaq; cælum & mundum omnem hunc ambientem, ſeu continentem, circumfuſum, (quoquo modo appellare libuerit) velut patrem eſſe: mundum verò animalem (ex contentis ſcilicet ac viuentium generibus ſubſiſtentem) matri potius comparandum. Fit ſæpe vt ſemen patris ſit optimum, materno interim corruptelam quampiam ex natura corporis induente: quare & ſemen quantumuis fœcundo ſpiritu plenum, in vtero non bene conſtituto peruertitur ſæpe, inq; ſpeciem degenerat præter naturam. Igitur vt naturali partui ſua ſunt non infida prænuncia, quæ & modo, & qualitate reſpondeant: itidem ſanè de monſtroſis ac prodigioſis euentibus cogitandum eſt in orbe hoc circumfuſo. ſunt enim cuncta inter ſe analoga, ac tria vbique formationis tempora, ſignorum lege, numerorum & ordinum proportione conſentiunt. Quemadmodum verò ex materni ſanguinis*

Quantus amor Dei & angelorum erga mortale genus.

Primorum axiomatum applicatio ad institutum.

Conceptus empſychoſis, fœt° geſtatio, & part° ratio, in vtroque mundo analoga.

Ortus monſtrorum in genere animalium.

Idem ordo monſtrorum in vniuerſo.

guinis vitio formator spiritus omnium compos, appetitus enormes pingit in ipso fœtu, & sæpe prius in oculis, vultu, ipsisq; præcordiis matris: ita & conceptibus vitiosis in orbe hoc continente (quem vniuersum nominant) humanæ libidinis nota transit in spiritum mundi; hic rursus eiusdem characteres refundit in elementa; & per hæc denique in ea corpora quæ illis primordiis oriunda ciuitatem atq; rempub. constituerunt.

Vis imaginationis in matre circa fœtum.

Quæ porrò de formatoris spiritus vi & præstantia, deq; caloris ingeniti natura multiplici, ceu tota substantia circa hunc locum ambigi consueuerunt, ea profectò se latius fundunt, quàm vt perspicuè simul ac breuiter possint ante oculos collocari: ideoq; & maior huius consyderationis pars à nobis in ampliorem operis alicuius speciem differetur. Nunc tamen sint hæc compendio dicta, quæ non solùm portentis atque præsagiis cognoscendis viam faciant planiorem; sed & cunctis proprietatibus vegetabilium rerum, (cuiusmodi vulgo abstrusæ atque imperuiæ recensentur) imò & causis affectionum naturalium, ac præter naturam: quarum vel occulta ratio est, vel species admodum peregrina. nihil etenim apud medicos vnquam quæsitũ acutius, nihil inuẽtum infœlicius, nil traditum posteritati ieiunius fuit. Repete cum animo tuo nunc illos 5. naturæ gradus secundo capite designatos: quorũ medius ille est qui spiritui dedicatur. Hic est ipsius animæ proximum quoddam, ac præcipuum instrumentum: nisi fortè carpentum illud tenuius placet in amborum cõfinio collocare. Sed siue characterismos animæ statuamus in spiritus portione cœlesti, siue paulò superius, ac peculiari vehiculo insidentes, parum interest: cùm ista non secus atque cælorum orbes pro circuituũ lege, non tam sensus quàm animi indicio distinguantur. Nos in spiritu velut subiecto, voluimus esse substantiam caloris innati: sic vt idẽ

De spiritus informantis, & caloris innati substantia accurata traditio.

Vtilitas eius consyderationis amplissima.

Locus spiritus formatoris medius inter ordines vniuersi.

Definitio caloris innati.

esse

Variæ opiniones de subst. calidi innati, humorisque primogeniti, & illorum nominibus.

esse dicatur animæ cuiusque proximum instrumentum, perfectio spiritus, actionum causa et opifex, vt princeps quidem in semine, sed vt συναίτιον in toto composito naturali. Sæpe verò philosophi hoc vocabulo caloris innati substantiam primogenitam, sæpe & actum illius propiorem vel qualitatem, sæpe complexum vtriusq; dixerunt: ac rursus in ipso fomite siue subiecto primo alij nudum spiritum contemplantur, alij humorem pinguem & oleosum; nonnulli denique hæc vniuersa coniungunt, velut vnum quid facientes ex vtrisque principiis, agente spiritu, & materie humida: quæ duo Hippoc. ignem & aquam satis obscurè, physici τὸ ἔμφυτον θερμὸν καὶ τὸ ὑγρὸν πρωτογονεὸν appellarunt, Moyses fortasse in operis sui auspicio cæli ac terræ nominibus maluit insignire. Cæterum de ambobus hisce principiis obscura veterum; sed neotericorum manca & intricata traditio est: credo propter defectum methodi veræ, siue catholicæ, quæ rerum vniuersitatem amplissimam sola per analogicas classes, consensus partium atq; dissensus angusto systemate comprehendit.

Auctorũ placita de calore innato non bene hactenus intellecta. Hipp. obscura traditio.

Nam pleriq; decepti verbis Hipp. Epid. 6. Anima hominis ad mortem vsq; producitur, &c. hoc calidum idem cum anima esse dixerunt: dum non percipiunt pleraq; ab illo acroamaticè scripta, vt quasi offusis tenebris ex composito prophanũ vulgus à sacris mysteriis arceretur: cùm & lib. De diæta. 1. nunc animam hominis augeri atque imminui dicat, subaudiens vim caloris ingeniti qua sese agglutinat elementis: nunc verò solius hominis animam faciat immortalem. vbi profectò per animam actum supremum perfectionemq; in hominibus intellexit.

Gal. sententia.

Multi ex Galeno totum definiunt penè in sanguine & pituita vel aquæ & aëris elementis iusta proportione inuicem temperatis, vt lib. 8. De plac. Hipp. & Platonis insinuat. Imò & inter celebriores plurimi hũc statuunt prorsus elementarem: nonnulli potius conditione cælestem.

lestem Sunt qui cum animæ simul, & spiritu confuderunt. Horum omnium ratio quàm constet lubrico fundamento, demonstrare facillimum est. Nos argumenta, & rationes dictatas nuper in publicis scholis, maiore cũ ocio, ac suo tempore in formam peculiaris opusculi redigemus. Sit istuc modò breuiter comprehensum: rei veritatem firmissimè comprobari partim ab illis ordinibus mundi & consensione mirabili; partim verò ab actionum generibus infinitis, quæ vel absente anima (vt in seminibus rerum) omnem exuperant vim corruptibilis elementi. Proinde vt 3. sunt animæ facultates, ita tres mundi præcipuæ partes, vt aliàs dictum est, & in cometarum explicatione docebitur. Hæc quidem discreta in sedibus vniuersi; inter se tamen perpetuo nexu, cognationisq; siue amoris vinculo continentur, sic vt è singulis mundi partibus singulæ rationes & potestates in vnum spiritum conferantur; sitq; illius apex siue fastigium planè diuinum: sit media quædam substantia, ceu tepor æthereus: sit postremò tertia substrata cæteris, atque ignobilior eo quo magis à lucis præstantia, & concretionis firmitate deflexit. nam huius nomine calor insitus augeri, minui atque extingui dicitur, ideoq; & succum sibi familiarem poscere in locum materiæ defluentis. Respondent igitur & calores triplices, cælestis, æthereus, sublunaris: quibus & opera certa pari distincta proportione conueniunt. Hoc modo,

Auctoris sententia, & argumentorum summa.

Totius innati caloris anatomæ.

Calores tripli ces in vnius speciem comparati.

SCHEMA TOTIVS SVBST. ſpiritus & caloris innati.

SVPREMA.

6	*Supra hæc omnia* INTELLECTVS COMMVNIS.
5 Gradus animæ.	*Hoc loco conſiſtit totius compoſiti ſumma perfectio* ἐντελέχεια.
4 Gradus animæ veſtigio datus	*Hic Academici lucidum quoddam, & cæleſte idolum animæ fabricarunt, quod tamen reuera idem eſt cum ſpiritus portione cæleſti.*

MEDIA.

3 Tertius gradus ſpiritui ſacer, cuius principia tria ex vniuerſo, ac rationum differentia tres.

- *1 E cælo, cæleſtis & immortalis.*
- *2 Ex æthere, ſpiritus æthereus mediæ conditionis.*
- *3 E ſublunaribus locis, elemẽtaris et corruptibilis.*

Reſpõdent ſingulis ſui calores velut actus proprij.

- *Cæleſtis*
- *Aethereus*
- *3 Elemẽtaris*

Reſpõdent operũ dignitates

- *Diuini characteriſmi,*
  - *Similitudines omniũ ac diſsimilitudines noſſe vel in ipſo ſemine.*
  - *Proportiones rerũ miſtilium inuenire in ſimilaribus.*
  - *Partes organicas figurare.*
  - *Motũ ciere æquabilẽ, qui ab Hippoc. ſolis motui comparatur.*
- *Mediæ conditionis,*
  - *Conſeruare:*
  - *Durationem præſtare:*
  - *Cogere & homogenea: & heterogenea:*
  - *Mouere à circumferẽtia ad centrum.*
- *Infimæ notæ,*
  - *Vrere:*
  - *Siccare:*
  - *Separare heterog. & homog. congregare:*
  - *Incitare ad circumfer.*

INFIMA.

2 Gradus carpento ſpiritus propiori	*Rorulenta ſeminis, vel ſpumoſa ſubſtãtia: cui præter quantitatis proportionem accedit & ſymmetria qualitatum, ſiue ſyndrome.*
1 Gradus materiæ	*Seminis corpus, in quo exuperant aquæ & aëris elementa, iuſtis proportionum legibus temperata.*

Ergo

Ergo vti cælestium corporum vires partim à motu illorum, partim à lucis substantia proficiscũtur: sic & in isto calore natiuo alia ipsarum facultatum ἐνέργεια vel conseruatio est, à subiecto fomite, quem seminis spumam aut rorem primogenitum dixi; alia verò à motione, siue circuitu triplici nunc intrò, nunc foràs, nunc in vtramuis partem æquabiliter incitato. Videmus enim hos omnes ex decreto Hipp. ad vniuersi conseruationem pulchra vicißitudine cõspirare: sic tamen vt alteri magis ad somnum, concoctionem, attractionemq́ necessariorũ data sit præfectura; alter expulsionẽ magis, distributionemq́ gubernet; tertius verò potẽtior cæteris ad fermentationem mistilium rerum, nutritionisq́ singulas partes, appositionem, agglutinationem, aßimilationẽ in illis particulis minimis, sine strepitu cuncta perficiat, imò velut totius caloris regulam, ac tonum quempiam moderetur, ne vel diffusior motu ad circumferentiam exoluatur, vel flexu contrario compressus nimium suffocetur. Nõ hic chimæram pingimus aut tragelaphum, sed vnius spiritus trinã substantiam ita componimus, vt quamuis ad sensum minimè discretis partibus elucescat; potentiarum tamẽ tectis seminibus, operumq́ diuisis auspiciis explicetur, vnus nimirũ, & multiplex, mutabilis idem, & immutabilis: prout hic spiritus naturam aliam, & facultatem ab aliis mundi partibus sumptam in hæc vel illa officiorum genera pro molis neceßitate traducit. Est autem per omnes potentiarum, atque substantiæ gradus coaptatio talis: vt non permista propriè sed inclusa potius alteri altera, ignobiliori nobilior, interna extimæ censeatur: quemadmodũ in oculo visionis instrumento, princeps naturæ portio est lux cælestis inclusa humori crystallino, quem propter idolum pelliculæ tenuißimæ fabricatũ est, deinde & geminus humor est circumfusus ὑδατοειδὴς καὶ ὑαλοειδὴς: aquosum & vitreum Latini

Duplex principium in caloris substantia & duplex, illius conseruatio.

Tres circuitus animæ, & caloris innati, & singulorũ opera.

Quo pacto plures in vnũ consentiant.

Coaptationis totius monogrammata in naturalibus rebus expressa

In oculo.

appellitant: quos ambit iterum vuea tunica, siue χοροειδὴς. exterior cunctis incumbit cornea, Græcè κερατοειδὴς dicta.

In Sole.

Eodem pacto pendent ab vnico Sole colores corporum singulorum: sed tamen proxumè colores à lumine; lumen à luce; lux à Solis corpore propagatur, fœta ideis atque virtutibus infinitis, quæ pro subiecti conditione se particulatius manifestant: vt planè syntaxis hæc vniuersa sit quædam machina, qualem depingit Max. Tyrius sermone 3. ex orbibus variis, & figuris orbium mutuò subseruiētibus conformatam: sit quædam acies militaris instructa suis decurionibus, centurionibus, primipilis: vt lib. De mūdo Aristot. à Xerxis exercitu ducta similitudine demonstrauit.

In artis operibus.

Aristotelis diuina sententia de subst. spiritus & caloris innati.

Patet itaq; ab eodem auctore verißimè dictum lib. 2. De animalium ortu, cap. 3. Igneus calor purus nullum animal gignit, sed frigore temperatus. calor autem in semine diuinus existit, proportione respondens elemento stellarum. atq; deinde seipsum explicans ita subiūgit, Etenim omnis animæ vis, siue potentia corpus aliud participare videtur: idq; magis diuinum, quā ea quæ elementa vocantur: verùm prout nobilitate, obscuritateq; animæ differunt inter se, ita & natura illius corporis differt. Postremò & illa subiecit nostris consentanea: Inest seminibus omnium, quod facit vt fœcunda sint semina: videlicet quod calor appellatur: idq; non ignis, non talis facultas aliqua, sed spiritus, qui in semine, spumosoq; corpore continetur, & natura quæ in eo spiritu est, proportione respondens elemento stellarum. Vides quo pacto spumam in semine, in spuma spiritum dicat, in spiritu calorem innatum, in hoc postremo naturam, atque animæ facultatem: cuius solius respectu aiebat Hipp. lib. De carnibus, etiam in seminis massa calidum quoddam existere notis characteristicis insignitum, atq; (vt verbis illius vtar) animatum, diuinum & immortale, cuncta videns, audiens, atque intelligens.

Ordo substantiarum illi cōsentaneus quē secundo. & septimo capite plenius exarauit.

Hipp. diuina sententia.

intelligens. quapropter cùm semen descendere à singulis animalium partibus vellet, eo potißimum vsus est argumēto; quòd non semper à claudis claudi, vel mutili procreentur. non enim vtcunq; corpus in genitore truncum fuerit, idcirco & spiritus ex neceßitate claudicabit: nam secundum nobiliorem sui partem nihil patitur, neque corrumpitur. operationis etenim suæ vestigium concipit non ex ipsa materie tantùm, sed ex parentū anima, quæ prius illorū corpore toto tota fuerat propagata, & in auram diuiniorem spiritus informantis sic rerum agendarum characterismos impresserat, vt idem spiritus etsi non protinus genituram faciat esse vitalem; vitæ tamen instantis, aut consimilis formæ syndromen physicam, aptamq; in corpore seminis præparationem facit, non aliter quàm si sensu quopiam, aut intellectu præditus foret. Vnde hunc actum perfectiorem seminis, sed imperfectum compositi naturalis, sæpe ipsius animæ vocabulo Hipp. est dignatus. Enimuerò pulchrè hinc omnis illa eruitur similitudinum ratio, quæ inter parentes & liberos efflorescit. Est prior secundum speciem interiorem, totamq; substantiam, qua homo ex homine nascitur, ex equo & asina mulus: altera secundum sexum, qua mares potißimum, aut fœminæ procreantur: tertia secundum figuram corporis, qua singulatim his vel illis similes fiunt in oculis, vultu, partisue alterius habitu, compositione, temperamento. At speciei rudimentum vel statim in prima conceptus adumbratione defigitur motu æquabili intrò pariter ac forâs terminante, per ipsius animæ demersum semine simulachrum: iuxta illud Hipp. li. De diæta 1. Anima suas ipsas partes obambulat, &c. At sexuum nota in fœtus secunda elaboratione magis imprimitur, quando & iam media spiritus siue ætherea pars maiorem regnandi vim consequitur, motu vigēte ad centrum magis quàm ad circunferentiam. Nam &

Quo pacto semen à toto corpore deriuetur.

Cur non semper claudi è claudis geniti

Spiritus in fœmine à toto corpore rerū agendarum ratione fœcundus.

Causæ similitudinum.

Similitudinū genera tria.

1 Similitudo secundum speciem quo pacto imprimatur.

2 Similitudo sexus quomodo aduẽniat.

Hipp.libr. De genitura sexus discrimen elicit ex proportione certa seminis masculi & fœminini: masculum tamē appellans non quod à mare deciditur: sed à dextris partibus alterutrius excretum in totam conceptus molem illabitur, plus in se continens motus & energiæ. id enim quoties & quantitate sua exuperat genituram, totam efficit masculinam. Neque tam crassè dextras partes intelligit vt vulgo creditur: sed quæ cuiq; agendi robore sint vel à natura, vel consuetudine promptiores. Quin & Gal.lib. De vsu part. ad sexus rationem potius motum seminis refert, quàm eiusdem temperamentum. Mouetur fortius quod intrò coactum validius permiscetur. Hoc autem ex viarum anfractu & longitudine partim, quæ in vnam præparandi seminis officinam confluunt, aliquando plus ab hepate per venas, interdū plus per neruos atq; arterias à corde, & cerebro deferentes: partim verò à quodam occultiore impetu animæ secretricis: dū illa à supernis corporibus stimulatur: quò maximè spectat analogia syderum, prout non solùm respectu Solis, ac Lunæ luce dicuntur aucta vel diminuta: sed & concitatiora motu, magisq; directa propter positionem in orbibus eccentricis & epicyclis. Quare hæc semel infixa seminibus energia licet introrsum magis viguerit primò, rursus tamen impellit foràs eo validius, quo compressior primùm atque intrò fortius est agitata: vnde nec aliàs differunt virorum & fœminarum charactericæ notæ, quam defectus cuiusdam in illo motu versus externa, atque maioris exuperantiæ monimento. quo sanè mutuum ardens, atque perenne complexus desyderium in vtrisq; pronascitur; quod cuncti amoris seu potius cupidinis nomine signauerunt. Figurarum similitudo, quam tertiam dixi, etsi omnibus momentis ab eodem spiritu omnia fiant, magis tamen infernam sequitur facultatē, siue vim figuratricem materiæ mancipatam; ideoq; absol-

Quid semen masculinam propriè.

Quæ Hippocrati dextræ partes dicantur.

Vir calidior fœmina non tam temperamento quam motus efficacia.

Seminis partes etiam plęræque per occultas vias à corde & cerebro mole minores, maiores efficacia.

Sexus ratio à planetarum motu potissimum.

Characterismi amborum sexuum, in sola instrumētorum protrusione differentes.

Cupidinis ortus inter marem & fœminam.

3 Effigiei similitudo quo pacto introducatur.

uitur magis postremo, vel tertio totius formationis tempore, quo iam non amplius genitura vel fœtus Hippocrati, sed & nomen pueri promeretur. Vergente nunc motu imprimis ad totam circunferentiam, supra quàm dudum potuit explicari. Nam & istorum trium vicißitudines etiam in ætatum decursu, in temporibus anni, ventorumqúe circuitu, in perturbationibus animorum, cōstrictione ac dilatatione viscerum internorum, etiam in maris fluxu atque refluxu, augmentis & decremētis, ad analogiam motus Lunæ, aliarumqúe rerum maximarum (si paulum aduigiles) ratione pulcherrima deprehendes. Hipp. lib. De genit. figuræ causam refert ad seminis molem simul & potestatem: sed intelligit materialem vel extensiuam, vt logici vocant. mouetur enim hæc ipsa sæpe non tam suopte caloris impetu ac præcipua vi, quàm propter extrinsecas causas, quæ sunt innumeræ, vt phantasia matris, perturbatio, vel appetitus; item impulsus fortuitus ac violentia casus: effigies vteri, vel ipsius corporis continētis: de quibus mox paulò vberius differetur. Illud adijcimus, quòd in effigie fœtus quantitas ferè ad quantitatem seminis amplius extendatur; habitus ac dispositio, ad vim materiæ quam habet ab animæ charactere; naturalis potentia & impotentia, ad vim quam habet à spiritu; crasis, ad crasim seminis; figura siue delineatio, ad motum in circunferentiam. Cùm igitur ex duobus principiis antea separatis (quæ tamen potestate omnem rationem patris ac matris in se continebant) per conceptum fiat principiū vnum, velut materiæ vnius in materiem alterius seminis, spiritu actiuo in spiritum paßiuum, charactere in characterem animæ fatescente: omnino efficitur vnam quoque vim formatricem ex ea temperatura protinus resultare: in qua tamen diuersæ appareant velut ministræ facultates, iuxta varietatem partium quæ in vtrisq; principiis delitescunt, sic tamen

Ad motus normam in calore natiuo mille abditissimarum rerū rationes esse cælatas.

Locus Hipp. de figuræ similitudine.

Causæ immutantes extrinsecę.

Figurarum species quæ quibus principiis debeátur imprimis.

Totius conceptus mirabilis ratio.

Facultatum illapsus discrimen atque connexio.

connexæ denuò vt statim ab empsychosi, ab vna idea animæ vis continua transeat per spiritum in materiem: licet (tanquam in triangulis angulum siquis cum area & basi comparet) alibi tamen vires ideæ magis vel characterismi, alibi spiritus, alibi materiæ amplius elucescant.

Quopacto cælestis vis elementari portiunculæ misceatur.

Multi non capiunt modum quo calor cælestis influat, ac misceatur calori elementari: multo minus quopacto idẽ cum sit cælestis tandem pereat, atque (vt ait Hipp.) corpus exedat. Certè (vt paucis expediam) forma quæ cælitus influit calor insitus appellatur. Ille sic aduenit, vt si mineruа crassiore intelligas admotam ignibus naphtham protinus flammam in se concipere. Est enim respectus perpetuus spiritus communis, & circumfusi ad spiritus singulos in seminibus à mundi origine constitutos: principiorum agentium ad materiei passibilis vultum siue aptitudinem infinitam: inferiorum ordinum quorumcunque ad medios, & superiores, propter occulta semina litis & amicitiæ vtrobique cælata. Nam horum contuitu amor erumpit in vniuersum; ex amore confluxus atque diffluxus nascitur; (alij synthesin & analysin, cõcretionem dissolutionemque dicere maluerunt) ex confluxu fit adhæsio; ex adhæsione vnitio: ac rursus ex philautia partiũ, harmoniæ diuortium sequitur: diuortij comes interitus. Postremò per applicationem principiorum, communia fiũt propria, viresque generales in species sensim, ac naturas insectiles distrahuntur: rursusque per discessum in communem naturam propria reuertuntur, & lumen cuique vitale siue cælestis radius à corpore separatur, non extinctus propriè, sed pedetentim habenas deserens, propter dissolutam inferioris ordinis harmoniam, cui sustinendæ perpetim, ob materiæ insolentiam sufficere minimè potest.

Amoris nexus in vniuerso.

Amoris gradus.

Vitæ atque interitus ratio.

Quopacto perire dicatur calor cælestis.

Non in sua natura extingui sed singularium comparatione.

Contra medicos a comeptos, aborti-uos.

Fui in his prolixior, quòd sciam medicos plures, propter Astronomiæ imperitiam, etiam in rebus ad se maximè pertinentibus

nentibus ne cæli quidem vocabulum tolerare, solo contentos refugio proprietatis occultæ. quod licet tutißimum illis & expeditum, turpe tamen ac ruditatis maximum est argumentum: ideoq; merito hunc asinorum pontem aliquoties nuncupaui. Putant attamen sese vel Galeni patrocinio à calumnia tutos, locisq; pluribus demonstrare cōtendūt, quòd ipse vim vniuersam vel ad mistionis formam visus sit retulisse, vel qualitates elementorum. Sed librum De crisibus tertium esse Galeni pernegant: similiter & illud opusculum De spermate scriptum, sed translatum infelicius, inter apocryphos ducunt: quòd in iis præter consuetudinem suam, summa industria lationes, & qualitates corporum supernorum cum inferiorum aptitudine compararit, vti & hūc libellum (an animal sit quod in vtero continetur) propter dictionis insolitum genus, vel potius quia nō intelligerent, Iatrosophistæ prius quàm Galeno tribuerunt. Bellè quidem hæc omnia vt hæretici solent, dum eos in sacris sibi suspectos faciunt quorum auctoritate fauces obstringi timent. Quid verò de libris Galeni dicent quos de vsu partium exarauit? Vbi cùm singulis organis externorum sensuum suū peculiare tribuat elementum, vt terram tactui, aquam gustatui, auditui aërem, ignem olfactui; an aliud visui restat, quàm illud lucidū cæli, aut ætheris elementum? Velim hi sanè respondeant nobis non circa solius æstus maritimi causas, medullarum in oßibus incremēta, menstruas mulierum hæmorrhagias, morborum iudicia per criticos dies, menses, & annos, sationis occationisq; tempora, & id genus alia numero infinita: sed rationem aperiant in foro suo cur struthiocamelus ferrum concoquat: saliua humana serpentes interimat: Catoblepa solo spiritu saxa disrumpat: cur item mentagra Plinij, elephantiasis veterum aliquando viguerint vsq; adeò symptomatibus admirandis; nunc verò vix horum vestigia sint relicta;

An Galenus cælestem vim in calore non intellexerit.

Singulis sensibus externis suum proprium elemētum ex Gal. decernitur.

Cælestis lucis ac motus opera manifesta.

Morborum ortus atque occasus necessariò ad causas diuinas aut astronomicas referendus.

licta: nos contrà ephemeram Britannicam, stomacacen, & morbum Gallicum videamus hac ætate grassantes, quorum tamen à vetusto sæculo nulla extat descriptio adamussim congruēs, nisi morbos fortè fuisse consimiles, mutata duntaxat nomina cogitemus. Sed detur hoc in plærisq;. Saltem id cōstat, post diuturnos congressus supernorum sydcrum, plærosq; delitescentes hactenus maiore cum impetu, siue ferocia terras inuisere rursum, atq; ex orco in lucem ceu postliminio reuocari. mox iterum languescente prioris influxus radio, perit & morbi vigor. vt etiam nunc morbus ille Hispanicus, siue Gallicus, (nam cui debeas minimè refert) sibi dißimilis videatur, multoq; mitior præ vt quondam fuit, quippe qui propè nil grauius nunc virulentiore scabie repræsentet. Possem & alia in medium ferre, velut de præparandis antidotis sub certo syderum statu atque confluxu: de contagionum differentiis, quarum plæraq; (vt doctißimè Fracostorius refert) è solo contactu solent afficere; alias autem videmus in fomite transportari: nonnullas denique ad longius spatium sine aperto fomite peragrare. vt in tabe maligna, & lippitudine, & summè pestilētibus malis. nihil enim in omnibus quod causentur inueniunt imperiti, quā quod mulierculis semper in ore est; subesse reconditum virus, vel plagam diuinitus aduenisse.

Morbi Gallici origo, & permutatio.

Antidotorū præparatio certa.

Morborū cōtagiones plæræque in spiritus portione materiali, plæræque magis cælesti.

Conclusio totius demōstr. de innato calido, spirituq;.

Sed redeamus ad ea quæ magis proposito nostro sunt opportuna, quoniam de portentorum effectricibus causis præcipua controuersia est, maior illorum pars ab informantis spiritus vi dependet. Vt enim apta consensio partiū & qualitatum in materie, rationum in spiritu, & cunctorum mutua symphonia, vtplurimum pro aduentantis animæ dignitate præcedit: sic vice versa spiritus apta constitutio concentum, & delineationes aptißimas in materie facit; idem verò dissentiens variis partibus sibimetipsi, inepta quoque proportio-

Spiritus per calorem opifex delineationis absurdæ aut conuenientis pro ratione speciei.

portione figuram producit absurdam, sæpe & formæ principi minimè consentaneam facit, sed toto genere præter naturam. vt ex Hipp. satis colligitur, quando vim spiritus formatoris ex solidarum partium figuratione metitur, imò ex dentium forma reliqui capitis constitutionem coniectatur, ex capite verò naturam corporis vniuersi. Quò sanè imprimis totius Physiognomicæ artis, Metoposcopiæ, Chiromātiæ, & aliarum consimilium referenda est constitutio, quæ per similitudinum typos sub eodem genere, aut specie interdum non infideliter exarata est. Physiognōmicæ & chiromanticæ fundamenta.

Hæc si demum ab homine ad mundi totius canonē trāsferamus, nihil profectò miremur amplius, si vbi peruersa Respubl. est, & loco diuinæ iustitiæ ac pietatis dominentur ambitio, auaritia, odium, crudelitas, & aliæ pestes eiusmodi, vel monstra monstris omnibus atrociora, multa quoque diuinitus innouari iræ, aut cælestis gratiæ testimonia: quæ pariter vel præsentem statum in nube depingant, vel effectus nostrorum scelerum, ac longè ventura demonstrent. Monstrorum ortus in tota republica.

De singulis prodigiorum causis in specie, ac prius in homine, deinde & in cæteris partibus vniuersi.

CAPVT SEXTVM.

HÆC quidem hactenus de causis in genere dicta sufficiunt: fient eadem exemplis pluribus per species, & partes singulas planiora. Primùm vt ab hominibus ordiamur: Quemadmodum ilicet ab orbe condito, mētis humanæ à Deo facta est separatio per peccatum, ita se scidit omnis illius potestas atque fœlicitas, diuisæ sunt artes ac disciplinæ, diuisæ hominum linguæ, & humana species vna ac simplex, tam in corpore quàm in anima ad brutorum speciem innumera varietate deflexit. Mox enim à cataclysmo vniuer- 1 deductio in homine. Rerum diffectio propter peccatum.

Varia monstrorum genera post confusi Babyl.

*vniuersali, & confusione Babylonica (qualem hæc ætas seu
postliminio reuocauit) nati sunt homines & forma & vi-
uendi genere planè syluestres, Fauni, Satyri, Androgyni,
Ichthiophagi, Hippopodes, Sciopodes, Hymantipodes, Cyclo-
pes, Centauri, Arimphæi, Pygmæi, Gygantes, Acephali, Cy-
nocephali, Astomij, Fanesij, Anthropophagi: cuiusmodi non
quærenda sunt in solis Insulis nouis, cùm apud nos paßim &
horum plurima, & longè atrociora iustitiæ legibus concul-
catis, omniq; tum humanitate profligata, tum discerpta re-
ligione scaturiant. Sed vt corporeis tantùm spectaculis insi-
stamus, addit his aër & volatilia monstra, & natatilia põ-
tus, partim in speciem abeuntia, partim in vno tantùm sin-*

Monstrorum physicæ causę.

*gulari ad certum curriculum temporis permansura. Medi-
corum filij, qui nihil sibi ἄβατον vel inaccessum putãt, bellè
1 ratiocinantur, dum modò in congressus syderum analogos
2 causam referunt, modò in concubitus illegitimos: sæpe in
3 qualitate seminis, aut formatoris spiritus vim collocant vni-
4 uersam: sæpe in proportione turbata, principiorum in con-
cursu, vel distractione fortuita, pro quantitate loci, situs ac
5 temporis modo: sæpißimè verò imaginationem matris incu-
sant. quæ cuncta plurimum posse non dubitamus, & paßim
quotidiana exempla confirmant: nam & Empedocles mon-
stra fieri dixit per exuberantiam defectúmue seminis, aut il-
lius agitationem turbulentã. Aristoteles verò quambreuißi-
mè, dum naturam materiæ natura formæ non superat. At-
qui naturam formæ hoc loco virtutem informatricem me-
6 dici rectè intelligunt. Sed potiores causas omittunt: pecca-
torum meritã scilicet, consensusq; naturalium cum cælesti-
bus ac planè diuinis. Huc itaq; refer partus biformes, trifor-
mes, polymorphos: qui sæpe vel sola mole, aut numero par-
tium, sæpe figura aut specie cacodæmonis, lupi, tygridis, sæpe
aut voce horrenda, aut actionis alicuius alterius mirabili vi
mortalium corda percellunt.*

¶ Monstrorũ modi paucis exarantur.

Sed nil adeò mirum tantam esse vim spiritus per cuncta meabilis: siue communem quempiam duntaxat extrinsecus aßistentem, siue insusum seminibus contemplemur. Illum noster Hipp. extendi voluit (libro De flatibus) à cœli vertice, per omnes intermedias classes, vsque ad centrum terræ, accedente suffragio poëtæ opt. maximi, Principio cœlum & terras, camposq; liquentes Spiritus intus alit, &c. Aen. 6. Non est quòd longius argumenta trahantur: spectemus quæ tantùm in viuis, quæq; in defunctis corporibus agat. nam præter portenta innumera, quæ parentum vitio, atq; è seminis vnius corpore proficiscuntur, quoties vidimus imaginatricis facultatis vehementia, maternos affectus, amorem vel immodicum appetitum, odium, iram, spem metumq;, vel propè maturis fœtubus inolescere, vt & brutorum animantiũ, & rerum inanimatarum notas ad viuum exprimant? Ipsis etiam brutis animalibus, eiusdem phantasiæ incredibili vi, variæ tum colorum, tum figurarum species adhærescunt. Sic nostra ætate canem vidimus cui caput accipitris esset, spectandum populo circumferri: ita natum ex terrore dicebant. Mulier prægrandi vtero tumens, cùm partus tempora non procul ab Epiphaniæ festo, seu Trium regum, vulgari calculo coniecisset, aliis alludentibus ac si reges tres vtero ferret, quod fœlix faustumq; sit illa respondit: neque fefellit euentus rei; nam regum profestò enixa est proles masculas tres, quarũ vna colore bituminis regẽ Aethiopem præ se ferebat, etsi eadem non superuixerit diu. Hæc quia conspecta Louanij, patris ac aliorum plurium testimonio confirmata, protulimus. Alteri in eadem hac ciuitate, cùm partus non procul abesset, hostili vultu & supra modum terribili maritus imminens, cùm præ iracundia strinxisset gladium velut in cranium impacturus: hoc effecit, vt quanquam fuga salutẽ mulier reperisset, infanti tamen eadem caluariæ parte cui

Plura de Formatoris spiritus energia circa monstrorum ortus.

Opera spiritus admiranda in fœtubus.

Phantasiæ vis in brutis.

Historia.

Altera.

acies minitabatur, magnum continuitatis diuortium appareret, statim ab enixu sic effluente sanguine vt nullo conatu vel arte tempestiuè reprimi posset, atque infans protinus expiraret. quo sinè exemplo nihil vnquam mirabilius visum est, cùm iam grandior fœtus vix vllam impreßionem à spiritu tam potentem potuisse recipere putaretur. E multis pauca suffecerint. non enim omnia memorare fert animus, sed certiora ac ferè domestica, non tam historiæ, quàm demonstrationis contexendæ scopo. Constat porrò eiusdem spiritus facultate, & alia nobis innumera supra fidem in hominibus exerceri. Contigit viuis, vt narrat Cœlius Rhod. tantam huius potentiam cælitus dari, vt quoties vellent intentione animi summa, omnem propemodum doloris sensum à corpore sequestrarent. vt quanquam pungerentur, secarentur q; profundius, tanquam vita defuncti ad tempus aliquod, ac planè immobiles permanerent. quãquam id etiam in magnis perturbationibus, non aliter fortaßis eueniat, & populo cuidam id familiare penitus esse, ac velut natura insitum Petrus Pomponatius scribat. Videmus extincto quoque cadauere vsq; ad tertium diem, interfectoris imaginem velut in concreto sanguine latuiße, quum eodem semel præsente, residuus ille spiritus, propter ideas inhærentes, in percussorẽ obuium concitetur: nec prius profluuium sanguinis è vulnere supprimatur, quàm qui occiderit longius à funere sit semotus. quod studiosè semper ad probandum facinus, à prætoribus atque consulibus in plærisque ciuitatibus obseruatur. Refer huc omnia quæcunque de fascino, & ligaturis physicis (vt vocant) virtute imaginatrice fieri posse dicũtur. Multi hosce effectus in verba, & characteres referunt, alij ad influxus syderum incantamentis & notulis congruentes. Sed sanè in omnibus pura ac puta est vanitas à christiana puritate longius explodenda. Multum in plærisq; innatam vim

Ecstasis per imagin.

Spiritus vis quid etiam in cadaueribus possit.

Fascini vel incantamenti multiplex ratio.

spiritus

ſpiritus poſſe non dubito: plus tamen fidem, & phantaſiæ vires per radium ab anima dimanantem: multo plus dæmonum pacta, qui ſuis diſcipulis formam præſcribit agendarum rerum atque materiem, ac vel falſa illudit ſpecie rerum, vel pro momento apparentis boni, vulnus infligit immedicabile.

Aſtus diaboli.

Eſt aliud magnopere medicis expendendum, quòd in morbis grauiſsimis ſæpe euadunt vel imbelles plurimi, etiam omnibus reclamantibus notis quæ iuxta Hipp. ſacroſancta oracula mortem in limine eſſe deſignent. Sic in vulneribus cerebri, fragmento caluæ ad mollem vſque meningem per duram prorſus adacto, nonnulloq́ ipſius ſubſtantiæ apparẽte effluuio, nuper è populo quidam nobis manum admouentibus eſt reſtitutus. Hiſpano iuueni magna hepatis portiuncula, per ilij dextri vulnus exudans, certum ex dicto Hippocratis exitium portendebat. præter tamen ſpem omnem, poſt aliquot menſes, decoctis vulnerariis, ac manuali induſtria ſaluus euaſit. Vidi quibus pulmonum fibræ, inteſtinorumq́ tenuium, & renum, & vteri portiones ſatis effatu dignæ tum per abſceſſus, tum per vulnera ſint ablatæ; & tamẽ viuunt, vnamq́ in rebus deſperatiſsimis diuinæ bonitatis & fortitudinis gloriam profitentur. Contrà inuenies alios toto genere vitalis ſpiritus differentes, qui vix vlla vrgente occaſione ſenſibili, etſi omnes opes arteſq́ in vnum conuoces, à morbis tamen leuibus celeriter eneruati vitam morte commutant, ac licet robuſtiore corpore videantur, ſtatim à principio ita percuſsi iacent, vt ex ſolo decubitu ægrotantis, non accedente lethali altera nota, moriturum ægrum aliquando prædixerim, quòd pro totius corporis mole non reſpondere ſpiritus videretur. Horum facilis eſt experientia in popularibus morbis, præſertim ſi cæteris paribus (vt morbi ſpecie, ortu, progreſſu, magnitudine, naturæq́ temperamento) duo tréſue laborantes animorum ſola efficacia, & ſpiritus alacritate

Spiritus energia in ferendis morbis.

Caſus admirandi in morbis & vulneribus.

Cur multi à paruis quandoque morbis intereant, aut euadant à maximis, præter ſpem medic.

critate

critate dißideant. Huc refer historias admirandas quæ in exturbandis aculeis, rumpendis abscessibus, vulneribus glutinandis, eliminandis calculis, corruptis fœtubus ac membranis, singularem naturæ prouidentiam mille modorum artificem vel supra humanum consilium profitemur. Talia sunt plurima, quæ A. Beneuenius scribit, quæ I. Lembergius, Achilles P. Gascarus, præsertim de fœtu per annos plurimos in vtero suppurato. Hæc sanè tum Gal. tum Hippocrates ipsius multis locis insinuant, tanquam ad prognoses, & curationes medicas plurimum conductura. Nam & seipsum castigans Hipp. libro Prorrhet. 2. ταῦτα πάντα ὀλέθρια ἰσχυρῶς, id est valde perniciosa, vocat, οὐχ ὅπως ἄφυκτα ὡς δοκεῖ, id est non tamen nulla, vt apparet, euadendi relicta spe; quo dicto monet non nimium signis etiam euidentibus tribuendum, quòd maior naturæ vis in abdito collocetur.

Obseruandus locus Hipp.

Contra ambitiosam prædictionis in medicis plærisq; licentiam.

Qualis verò materni spiritus in ipsum fœtum, aut proprij cuiusque caloris in suammet corporis officinam: eadem vis & ratio communis intelligentiæ in partes singulas vniuersi, in cælos & meteora, metalla, plantas & animalia, vt antè demonstratum est. Nunc autem & monstrorum varietas maior vel vno hoc fonte dependet. Nam quamuis Arist. τὰ τέρατα vocet ἁμαρτήματα τῆς φύσεως, de plærisq; duntaxat dictum id accipi debet. Sunt enim monstrorum plurima quæ vim materiæ propius comitantur, & hæc inordinata magis, à criticorum exulant dignitate, fiuntq; sæpius aut propter concursus pænè fortuitos amborum seminum, aut constitutione quapiam præter naturam naturæ ordinem peruertente, aut ex cõceptis imaginibus matris communem characterismum spiritus, siue specificam notam ab anima parentis nuper impressam commutante plurimum affectus alicuius tum diuturnitate, tum vehementia. In istiusmodi monstris naturæ paßibilis vi concedit illa nobilior actiua magis, &

Demõstratur eadem vis spiritus formatoris in vniuersæ.

Monstrorum aliud discrimen.

Vbi monstrũ naturæ peccatum cēseatur.

gijs, & cælitus oriunda: ideoq; ab instituto aberrasse non immeritò iudicatur. Nam quòd à prima mente, dum conderet vniuersum, iuxta cuiusq; speciem formatori spiritui inoleuit, (vt ortus interitusq; successu, ad eius exemplar naturas sub eadem specie indiuiduas insigniret) idem sanè ad speciei, vel formæ conceptæ expreßionem perfectißimam non pertingit; sed occurrentis materiæ ineptitudine præpeditur, vel occasionum contrà obsistentium facultate peruertitur: quanquam (vt aliàs demõstratum est) si magis cum Christo sit philosophandum quàm cum gentilibus hisce philosophis, nihil penitus fortuitum Deo, nullum etiam naturæ formatricis erratum apto sermone dicemus. Vtrunq; enim nostri comparatione quid tale videtur, ipsa tamen diuina mẽs & certo fine, & instrumentis, ceu mediis, in illũ conuenientibus, agit, maximeq; ordinata incedit via, secundum intelligibiles mundi abditißimas rationes. natura autem mutabilis illi obtemperans, etsi iuxta inferioris mundi seriem à solita lege deflectat, rapitur tamen diuini spiritus vi, iã seipsa propè diuinior facta: quippe quæ legi antiquiori porrigens manum, toti se subijciat totam, fatoq; conspicuo, diuinæ illius prouidentiæ fatum augustius multò, atq; sublimius esse demonstret. Illa etenim χυσεὶν σειρὰς si per delicta mortalium non antè conuulsa tanquam abruptis ansulis dißiluisset, suum quæq; seruarent conuenientem locum in vniuerso, & præter ἀταξίαν omnem, postrema prioribus tam in effectuum, quàm causarum genere consentirent. Sed ex natura angelica superbiæ scelus, ceu coniuratione in Deum facta, tandem ad homines dimanauit: vnde solutus ilicet ordo ille pulcherrimus inter Deum, Angelos, stellas, & orbem sublunarem, vniuersi faciem ornamenti parte præcipua spoliauit. Quo fit, vt multò aliter cælestis regio naturam afficiat elementarem, hominesq; concutiat labe turpißima à prima

Verior sententia naturam non errare.

Cathena aurea cur non ita perpetua & inconcussa.

perfectione degeneres, dicente scriptura, stellas etiam vix mundas esse in conspectu opificis sui: quod enim in illas nostri vitio, & contagione dispersum est, vicißim hac reflectitur, vagarum ac deerrantium motionum, deformium quoque conceptuum & fœdißimarum generationum præcipua causa. Ergo præter τὴν ὕλην, siue materiem, propria quadam insolentia deprauatam, recessu videlicet ab vno in multitudinem, contaminata primum est diuina in nobis particula mentis, ac ceßitque imaginationis absurditas, appetitionum, & aliorum affectuum ametria: vnde & morbi paulatim in generationis vitia pullularunt: acceßit influxus syderum, quæ qualicumque systemate vires contulerint suas, boni studio fœcundos radios huc transmittunt, vt causis inferioribus suffragentur. verùm non secus quàm per infecta variis coloribus perspicillæ aliam certè quàm in natura sua poßident ac pollicentur, speciem, figuram, magnitudinem ex corruptela materiæ repræsentant. Et hactenus quidem ceu physicæ causæ & propiores suis effectibus recensentur, quas alij diducunt accuratius in certas constitutiones, motus, proportionesque aliorum principiorum maris & fœminæ, seu spectes homines totos, seu generationis instrumenta duntaxat, vterum ac pudenda, seu denique excretam à parentibus genituram.

Quopacto hominis vitio cætera contaminata, & perturbatus ordo sit vniuersi.

Aliæ causæ physicæ & propiores.

Nam quanta potestas vnius ferè materiæ, non solùm partus maturi docent, sed & conceptionis primæ, formationisque admiranda diuersitas. Monstra enim, abortus, effluxionesque inutiles ac deprauatæ multum inter se differunt. Monstri appellatio vix aliàs rectè quàm gestationis expleto curriculo perfectiori fœtui tribuenda est. Reliqua verò in vteri cæcis latibulis antè contingunt, vel saltem rationem nominis consequuntur, quàm ille gestationum communis terminus expirarit. Abortus fieri constat, vnoquoque in sua specie permanente: etsi & monstrorum abortus aliquos velut composita

Abortus atque effluuij differentia.

Abortuum causæ triplices vniuersim.

composita quadam ratione existere non dubitemus. Causæ *illorum sæpius in retentrice vteri facultate, interdum in ipso corpore genituræ: postremò & in proportione tum vteri ad conceptũ, tum amborum seminũ inter se. Retentrix sæpe minuitur, aut penitus aboletur, attractrice tamen integra persistente: idq; nunc propter insignem intemperiem, calorem, siccitatem; præcipuè tamen humiditatem, aut frigus exuperans. hinc enim exaucta vel aquæ copia, vel pituitæ fœtus, ligamenta dissoluit: vt etiam teste* Hipp. *muccilagineus humor hic acetabulis adhærescens, mulierem vixdum expleto tertio mense abortire compellat: nunc propter figuram vteri, constitutionemq; vasorũ vel membranarũ non ita fœtubus retinẽdis idoneã: præsertim si partu multiplici relaxatæ venæ atq; arteriæ (sicut plurimum fieri solet) in varicosam speciem (Græci κιρσοειδῆν vocant) instar capreoli contorquentur: nunc denique propter extrinsecas causas, intempestiuos scilicet motus corporum, animorum, vigilias, inediam, casus, percußiones, & id genus alia infinita: licet autem sub primo genere cacochymiam insignem, atq; plethoram, id est humorum corruptelam, & sanguinis redundantiam comprehendas: etsi sæpius ad causæ antecedentis catalogum referantur. Verùm abortus ab ipso totius genituræ corpore proficisci nihil est mirum: quando vel quantitate nimis exiguum est, vel facultate attrahendi sanguinis imbecille, vel ab initio vasis vteri non pertinaciter satis adhæsit, propter imperfectam formationem in propriis inuolucris. Iniqua proportio fœtus ad vterum, vel amborum seminum inter se, iudicanda est vel quãtitatis nomine, vel qualitatis, vel ordinis ac loci, vel temporis in agendo, vel denique totius substantiæ: quorum omnium exempla reddere singulatim, non tam difficile, quàm properantibus permolestum.*

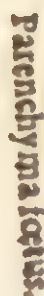
Margin notes: 1 (beside "Retentrix sæpe minuitur"); Vasa vteri varicosa fieri post multiplices partus. (beside "venæ atq; arteriæ"); 2. (beside "Verùm abortus"); 3. (beside "Iniqua proportio")

Conceptus prima delineatio.

A. Vteri fundus.
B. Ceruix resecta.
C. Os vteri conceptionis instrumentum.
D. Vena & arteria quæ cotyledonas formant in vteri cõcaua sup̃ficie.
E. Membrana allãtoeides.
F. Parenchyma fœtus.
G. Vasa varicosa & constituta præter naturam.

ABORTVS FORMA

A. Chorion cũ parenchymate affixo.
B. Allãtoeides membrana vel farciminalis secũdum inuolucrum.
C. Amnion membrana interior tertia ac tenuissima, inter quam & fœtum sudor pueri continetur, inter quam & chorion & alantoidem vrina pueri secernitur.

Abortus figura cum membranis.

Galea infantum siue membraneum inuoluctum præter communem cursum.

Infans galeatus.

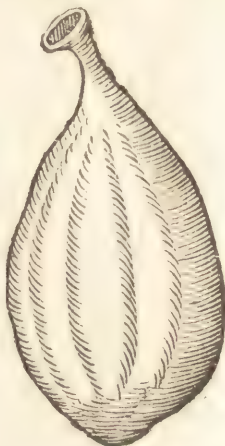

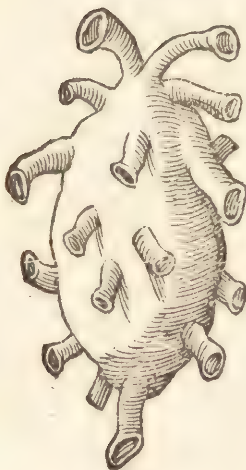
EFFLVXIONVM VITALIVM

* & non vitalium ſpecies 3.

1. Generis. Secundi generis varia.

Tertij generis.

Nunc autem effluxiones ab vtero vitiosæ solius propè materiæ vitium, absurditatemq́ consequi solent. Sunt harum genera duo, nam pleræq́ licet informes, attamen animantur; aliæ vitam nō concipiunt. ✱ *Inter non vitales prima species est concreti sanguinis velut in carneā massam : in qua tamen neruosi ductus, ac venarum, arteriarúmue lineamenta appareant : sæpe verò & ancipullæ tenues, quarum aliæ candidæ et piscium oculis non absimiles, aliæ vitellos ouorum aptißimè præ se ferunt, vt sæpißimè à nobis est obseruatum. Hoc genus non ita absimile parenchymati fœtus, quod in inuoluētium membranarum vasis affigitur, ad elaborationem sanguinis meliorem, prius quàm per vmbilicum in corpus infantis distribuatur. Fallopius placētam vocat, pulmonis substātiæ figuræq́ proximam, vt nobis videre hactenus licuit. Est alius modus vbi crassum duntaxat, atq́ membraneum corpus excernitur instar vesicæ densioris : quod ferè ex amplo ventriculo in angustum verticem surgit, non malè rostro suillo vel animalis alterius comparandum : hoc enim solo agglutinatur cotyledonibus vteri, viuens duntaxat vt fungus aut planta terrarum visceri radicitus adhærescēs. Eadē species non semper vniformis existit : sed sæpe & polypi more in ramos ac rostra compluria, vel brachia prorogatur : sæpe*

Effluuiorum causæ & modi.
Genera 2.

1.
Nō vitalium species.

2
De hoc pleraque Lemnius lib. De nat. miraculis: quæ tamen nō tam ex αὐτοψίᾳ quàm sola relatione describit.

interiore sinu (si adaperias) solam inuenies concreti sanguinis massam: sæpe & textum neruosum, implicitum instar labyrinthi: sæpe res maximè peregrinas, cuiusmodi in abscessibus solent. Nam tales infinitæ species, etiã pro imaginationis varietate à matribus inducuntur, præsertim accedente seminis qualitate, & rerum conspectibus externarum. Tertium genus effluxionis non vitalis, ad molæ appellationem non immeritò relegamus: quando formationis quoddam exactius est rudimentum in carnis confusæ speciem nunc penitus nudam, nunc inuolucro densiusculo circuntectam. tale etenim ferè ob masculi seminis penuriam concipi solet, si vicem istius fœmineum semen aggreditur: postquam non ineptè & masculum semen atque fœmineum scribat Hipp. ab vtrisque secerni, & secundum exuperantiam facultatis agentis atque paßibilis, mares aut fœminas nasci, nulla tantopere in quantitate seminis posita ratione. Molæ interdum sunt carneæ magis, interdum nerueæ. Figura quoque cunctis non est eadem, sed omnes vtero pertinacius hærent: sæpe & annis pluribus, non sine gestantiũ summo discrimine, tumore, morsu & atrophia. Etsi verò non eiusdem generis sint infantum galeæ, vnius tamen consyderationis carceres ingredi consueuerunt. De illis multa fabulantur antiquitus, ac virtutem tribuunt admirãdam. Nam & M. Antonium hoc insigni celebrem prodidere. Sed reuera nihil est aliud, quàm membranæ alterius rudimentum, amnio multo tenuius, sed tamen solidius, limbo purpureo velut fimbria cinctum, atque sic capiti toti vsque ad vmbilicum penitus obuolutum, non sine ingenti periculo pueri, nisi quamcelerrimè detrahatur: vt ipsus in primogenito filio qui galeatus in orbem venerat obseruaui. Nascuntur dubio procul ex superabundanti seminis recremento, virtute formatrice in omnem circumferentiam validius fusa.

3. Molæ ratio.

Vnde nascantur mares aut fœminæ.

nam

Variæ commiſſuræ ſpecies.

1

Talium frequentiſſima cõſtitutio eſt, vt ex Lycoſthene atque aliis patet.

nam & fœminæ dum tales pariũt, vix vllam ſeri aut mucci copiam ſub idem tempus euacuant. Iam verò ſi non vitalium effluxionum ſpecies animo perluſtraris, totidẽ prorſus inuenies, quibus cum vita motus ſed incompoſitus aſpiratur, propter præſtantiam ſpiritus in rudi mole demerſi. Tales ſæpe cũ fœtibus edi ſolent, tales mirandã eroſionis acerbitatẽ embryoni ac matribus ferunt, excluſi in lucẽ inflãtur variè, diſcurrũt, iniectisq́; per obſtetricẽ molibus ſuffocãtur.

IDEM *verò materiæ vigor atque varietas in monſtris apparet. hinc enim aliàs trunci & mutili fiunt; aliàs parti pars quædam adnata producitur; aliàs turpi hiatu quæ committi debebant naturaliter, diſtrahuntur; quæ diſ-* Monſtrorum ſpecies vnde tam diuerſæ.

Z

Romæ 1493. Item in agro Veronensi 1475.

cerni, committuntur; aliàs toti fœtus totis variè glutinantur, nunc commissis inter se capitibus, nunc dorso, ventre, pectoribus, nunc pedibus manibúsue, aliísue modis infandis & infinitis. Miseranda fuit duarum virginum copula ex vnius frontis adhæsu, quæ cū aliquousq; adoleuisset, morte vnius factum diuortium est, vnaq́; à fronte resecta non multo pòst & mors alterius subsecuta est, has se vidisse refert Munsterus Moguntiæ Anno 1501. ætate circiter annorum sex. Vnam mulierem vnico partu dierum anni numerū expleuisse certa historia est. Anno etenim 1322. (vt Massæus meminit) quo leprosi per Italiam fontes infecerāt, Margarita comes Hollandiæ eas pro adulteris fœminis arbitrata quæ gemellos parerent,

Historia.

Prope Wormaciam 4. Idus Sept. anni 1495. Huic propemodũ ſimile Louanij natum 1547. ſeptimo Idus Aprilis, ſed ita vt vnum caput duobus affixum corporibus ſpectaretur.

rerent, imprecatione cuiuſdam paupercula, quam fortè eandem ob cauſam acerbius increpaſſet, vno peperit partu liberos 365. omnes vitates, pollicis magnitudine, quos ſacro fonte candidatos continuò mors excepit. Vidit parens hîc Louanij gemellos ita commiſſos, vt capite diſtincti, brachiis manibusq́; quatuor, ventre & ſterno pectoris copularentur. Inuentum illo præſente per anatomen cor commune, cerebrum ſuum cuique ſecretum. Neque vulgaris quæſtio an pro vno homine, an pro duobus foret genus hoc monſtri philoſophis appellandum. Orta eſt contentio varia, aliis ſedem τῆς ἐντελεχείας *in corde, aliis in cerebro collocantibus. Mihi quidem (ſaluo ſemper meliore iudicio) formæ humanæ dignitas ex rationis domicilio potius æſtimanda cenſebitur:*

Alia Hiſt.

An in monſtris duæ animæ an vna tantum.

quan-

4

Louanij anno 1536.

Item Werdenbergæ anno 1489.

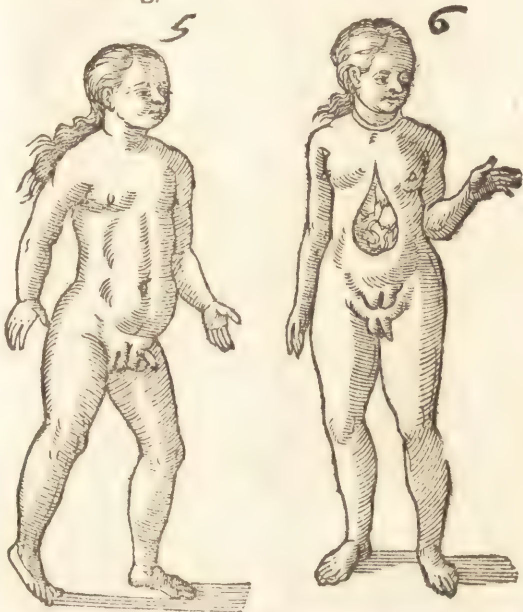
quanquam in corde sit fons caloris vitalis, ac facultatum animalium & naturalium præcipuus nodus. hoc enim ad vitam & totam animalis compositionem potius quàm ad differentiam spectat. Adde his quòd & formatrix vis, quæ primùm cuncta delineat atque discernit, in cerebro habere primam sedem certissimò demonstretur, si quis nostræ conceptionis monogrammata seu embryonis primū formati rudimenta per sectionem anatomicam quamaccuratissimè contempletur. semper enim particulis cæteris grādius caput inuenimus, quin & perpetua proportione minora singula mēbra quanto longius à capitis regione distiterint, donec plenæ formationis typum sunt consecuta. Idem in ranis aliisque

Vis formatrix in cerebro collocata.

animan-

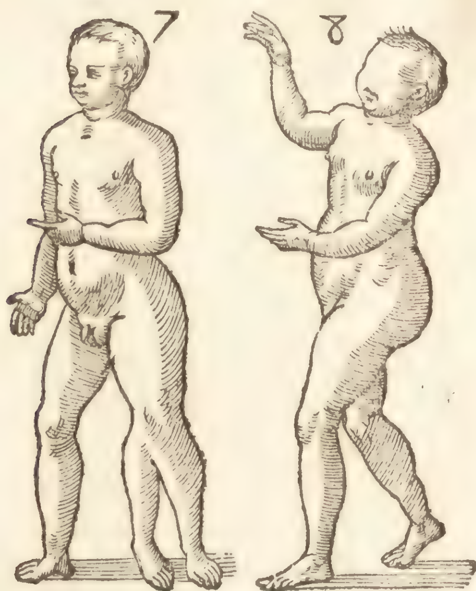
Exorbitantis quantitatis paradigmata.

Androgyni.

animantibus facile est animaduertas. Quòd verò & Gemini, & Polymorphi & Androgyni nascantur viri pariter atque mulieres, causam astronomi similiter exquisitius astrorum certa conspiratione deducunt, vt ex mistura Veneris atque Mercurij, præsertim in bicorporeis signis reperiantur. sed de his consule Ptolomæum opere τετραβιβλίου. *quanquam hisce principiis in eo genere sit, vti diximus, quamminimum tribuendum: cùm inordina-* Monstrorum astronomica ratio.

tum

tum omne, rebus ordinatiſſimis ab exordio mundi imprimis ſit alienum: ſed vbi materies præſtò eſt, figurarum cæleſtiũ analogias plurimum poſſe, non inficior. Quæ autem nimis rara, varia ac inſolenti ſpecie à nota rerum forma diſcrepant, hæc certè omnino diuinitus edi conſentaneum eſt: vt vel deprauatæ religionis imaginem, vel tyrannorum peſtilẽtes mores, vel ſeditioſi populi inconſultam temeritatem ſub obtutus mortalium ponant. vt monſtrum in Tyberi inuentum Anno 1496. ſquamoſis humeris, manibusq́; adũcis, gryphium vnguibus, capite & ceruice aſinina, aliis partibus nũc virum referentibus, nunc mulierem, nunc bouem, draconem & ele-

Diuina ratio.

Monſtrum in Tyberi inuentum.

Diminutæ quantitatis monſtra.

9

1556 hæc paſſim circumiēs viſa eſt, vſa pedibus quamdexterrimè ſemper manuū loco.

10

In agro Piceno.

Auguſtæ Vndelicorū, anno 1531

& elephātem. Sed plura eiuſmodi apud Lycoſthenem, Laubanum, Fritſchium, Caſp. Peucerum, Val. max. Fulgoſium, qui prodigia ex profeſſo qualia locis quibusq́; , & temporibus contigerint, elegantiſsimè deſcripſerunt: nos horum plæraque excerpſimus reſeruatis aliis in alium locum.

Famulantur primò conditori ſupra naturam res maximas digerenti dæmones & boni, & mali: hi quidem vt carnifices Cauſæ monſtrorum ſecundariæ.

Pro-

Prodigiosæ species monstrorum.

Monstrum Rauẽna natum 1512.

Tale refert Romana historia.

ac ſcelerum vindices, inuidiæ ſtimulo in genus humanum acrius incitati; illi verò tanquam magni regis ſatellites, aures atq; oculi, (vt Philo inquit) qui per naturæ ſcalam aſcẽdentes iugiter, deſcendentesq; & mãdata Dei ad genus mortale perferunt, noſtrasq; viciſsim preces ad vniuerſi præſidem Deum. cùm minus conuenerit, propter iniquam proportionem inter ens primum & ignobilem hanc materiem, etiam ſumma beneficia nobis diuinitus ſine mediatoribus elargiri. nec ſcio an vllum maius exiſtat erga mortales tum diuini amoris tum prouidentiæ argumentum.

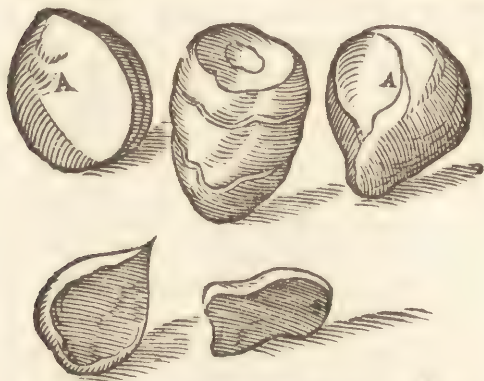
Epilogus cauſarum ordine cohærẽtium.

Ita quidem ſe habent monſtra in vniuerſo, cuncta propriè (vt concludam epilogiſticè) ad vnum formatorem ſpiritum referenda, ceu proximam cauſam inter effectrices vel effectricium inſtrumentum. Reliqua ſunt imprimis velut anteſignanæ Deus & Angeli, & Cacodæmones: ſecũdò cæleſtia corpora: ac poſtremò ipſa materies, ſpirituumq; in ſingulis, & animarum conditio miſeranda, peccati turpitudine à priore fœlicitate delapſa. Neque iam difficile eſt in aliis ſimiliter ratiocinari quæ intra minoris mundi circuitus noua, & inſolita ratione contingunt. nam & humoribus noſtrorũ corporum, rebusq; contentis multa obueniunt, in prodigiorum catalogum referẽda. Nullum ferè vaſorum genus exiſtit, nulla cauitas, aut receſſus cui non lapides admirandi, ſæpe & res metallicæ, vermes, & animalcula omnis generis, quandoque & humani artificij imitamenta naſcantur. cur enim conſimilibus cauſis quæ terræ viſcera ferunt quotidie non etiam in animalibus procreentur? ſunt enim vbique meatus varij ſenſiles atque inſenſiles proprio quodam ſenſu & facultate præditi. ineſt his ipſis opifex calor ideis innumeris procreandarum rerum longè pleniſsimus: accedit materies multiformis, quæ pro ſui diuerſitate ab eodem calore interdum diſcutitur, interdum putreſcens leuiter animatur;

Secunda didu ctio prodigioſarum rerum quæ in humanis corporibus ſolent occurrere. 1. Affectuũ & ſymptomaton.

Caloris opificis vis admiranda.

Calculi vesicæ quales à nobis spectati sæpius.

Cortices lapidum vesicæ ac velut exteriora putamina.

Varij renum lapides.

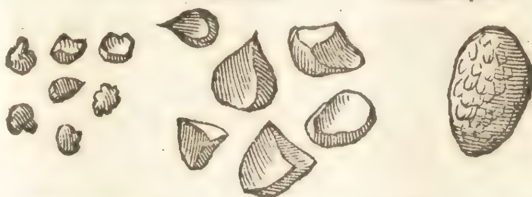
matur; sæpissimè verò in lapidis speciē, aut corporis alterius

indura-

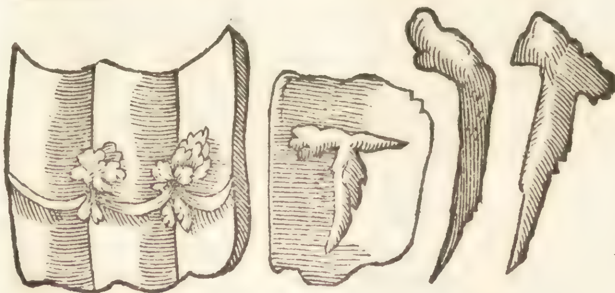
induratur. Cōſule quæ cū Galeno veterū plures de mirandis generibus abſceſſuum tradiderunt, vbi nunc acus, nunc cultri, atque nouaculæ, nunc inſecta quædam animantia ſunt reperta. Naturam habent qui paſsim naſcuntur lapides; cuiuſmodi nunc ſub lingua genitos, nunc in pulmonibus, atque per os excretos vidimus, paruos, albicantes, duros ſupra modum: nunc in folliculo fellis per inflammationes proximorū viſcerum, aut obſtructiones diuturnas coaluiſſe deprehendimus: erant hi ferè anguloſi, exterius nigri, intus ſubflaui, fuſci, ac ſæpe coloris varij. Exemi ab vno hydoprico ſecto ſolius fellis calculos 32. quorum minimus piſi communis magnitudini reſpondebat, maximus nuci auellanæ. Eſt & in

Abſceſſus mirabiles. Vide exemplū memorabile apud Lycoſth. anno 1539. Lapides in humano corp. & varia eorundē hiſtoria. Rarus caſus.

Lapides è pulmone ſecreti. Lapides in fellis folliculo nati. Lapis in humano cerebro repertus.

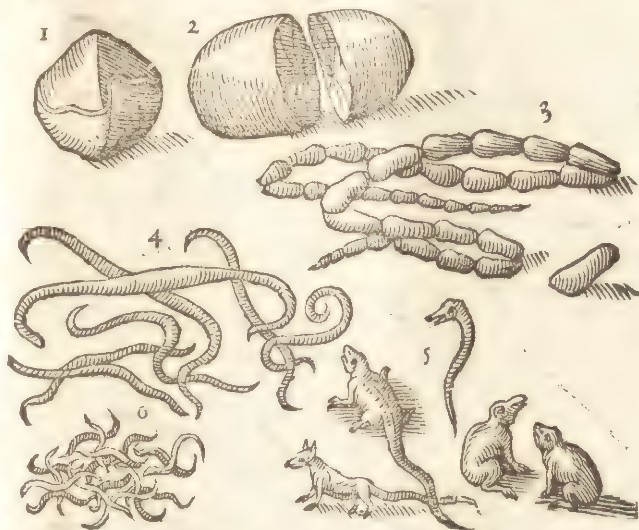
Saxeum craſſamentum circa membranas ſigmoeides arteriæ aortæ. Oſsiculum repertum in corde humano. Os cordis ceruini.

cerebro apud nos paruus inuentus lapis illi non absimilis quē Dresdensis Medicus quidam Iohannes Centmannus inter Gesneri monumenta descripsit. Semel cuidam seni à nobis dissecto præsentibus studiosis plurimi lapilli visi sunt accreuisse circa basim arteriæ magnæ. Huic & oßiculum aderat instar malleoli inter cartilagineos circulos cordis, arteriæ aortæ & venæ arterialis, ipsa specie prorsus cum cordis ceruini oßibus comparandum. credidi hunc ex inflammatione arteriosi sanguinis occubuisse: hic enim toto ferè arteriarum procursu velut saniosus, purulentus, liuidus, ac sparsim quoque concretus apparuit. Mulier quædam post diuturnos stomachi dolores, lapidem excreuit per intestina triangularē, castaneæ nucis quantitate: credo in pyloro per annum integrum latuisse, vt antecedentium symptomatum series ac natura monstrauit. Mirabilius multò, quòd per sedem similiter exciderit fœminæ vetulæ, sed prægrandior, lapis omnino rotundus, saltem ouali specie, foris partim fuscus, partim ater, ac velut ambustus: quem cùm perforare paululum attentassem, dißiliens in duas partes, intus substantiam instar vitri purioris aut crystalli pellucidam, multis striis atque radiis in vnum centrum confluentibus, ostendebat. Hoc in cæco intestino per aliquot menses concretum latuisse non dubitabam, ex doloris loco quem antè perceperat, partisq; laborantis tensione & grauitate in dextro ilio, sub costis spuriis, vbi cæcum illud intestinum fibris membraneis tum peritoneo & hepati, tum mesenterio alligatur. Vermes excreti pluribus non tantùm tæniæ similitudine, qualem & nos studiosis ostendimus ad duodecim aut 13. pedum lõgitudinem, sed & peregrina forma stupendi, nunc ranæ, nunc lacertæ, aut salamandræ, aut alterius animalis, cimices, pediculos ex aliqua parte, vel totius corporis habitu scaturire, ipsa nimirum carne vel adipe in tabum, & fœdam saniem resoluta, mirabile

Alius. | Alius. | Alius. | Vermium & animalculorũ varietas admiranda. | phthiriasis.

1 Lapis in pyloro genitus. 2 Lapis in cæco intestino natus. 3 Vermis latus.

4 Lumbrici teretes. 5 Acarides. 6 Vermes polymorphi.

mirabile quiddam & infrequens: certè putredinis formæ plurimum debet; sæpißimè tamen ac multo apertius vindictam numinis repræsentat, vt & furores, & sanguinis vomitus in plerisq; lacertas 3. aut 4. à medicamento purgante deiectos semel atque iterum vidi: semel & oliuaria quædam corpora plura 60. numero ex aluo pueri prodeuntia per dysenteriam. Semel consimili morbo velut vitellos ouorum induratos: semel vt fœturas piscium. Non parum me attonitum reddidit ingens copia rerum memorabilium excreta per sedem, in muliere florentis ætatis, quæ per nouem annos variè infandis intestinorum doloribus conflictata, mēbranæ Excretiones per ventrem mirabiles. Rara historia arboris in visceribus natæ.

 primùm

Corpuſcula varia per dyſenteriam excreta.

Fragmenta arboris per abſceſſum ſecreta.

primùm aut tunicæ craßioris rudimenta deiecit, ſecuta ſunt arbo-

arboris frusta ingentia, pleraque pollicis craßitudine ac paulò etiam longiora, pariterque omnia ferè quæ ad arboream speciem pertinerent, folia scilicet laurinis foliis non absimilia, radices, cortices, etiam quæ tomento alicui inclusos nucleos, nullo tamen vestitos putamine, præ se ferrent. Habebat hæc fragmentorum eiusmodi ingentem pyxidem plenam, nobisque in memoriam rei è singulis data portio est, quam thesauro chariorem hactenus seruo, eandem historiam plenius traditurus inter historias medicas, ac παρατηρήσεις morborũ, quibus nil hodie scribi vtilius potest. Omnem fidem superat anguillæ viuæ per inferiora secessus in puella annorum 14. cui & ab initio affectus præsens affui anno 1572. Nam & huius

Alius casus insignis.

ratio, vti & præcedentis casus vniuersa in artem magicam, dæmonumque præstigias est relata. Verùm de hac copiosius sequenti libro, atque inter huius ætatis prodigia referemus. Nescio an rectè in eodẽ nauigio collocarim, quæ ad vnius hominis occultam pertinent ἰδιοτροπίαν, ipso etiam à semine succrescentem: saltem affectus prodigiosi genus, aut monstri simile est homines nasci, qui vel annorum plurium, aut mensium spatio ab omni penitus tum cibo, tum potu visi sunt abstinuisse: quanquam id contigerit sæpius fœminis quàm viris: credo ob insitam prædominantis frigidi temperaturam, cui exiguo, ad sustentandum calorem insitum, opus est alimento: cùm & minimum discuti poßit; accedente insuper tenacis humoris copia, quæ in hoc sexu sæpius per totum habitum sparsa luxuriat: cui alludens Hipp. in epist. ad Dionysium. Semper (inquit) opus habet mulier moderatore: habet enim à natura in se lasciuiam, quæ nisi quotidie resecetur, velut arbores in materiæ multæ effusionem exuberat.

Monstrosæ naturarum proprietates in pluribus inuentæ.

Prodigiosa abstinentia cibi & potus.

Cur fœminis id sæpius accidat.

 quan-

quanquam ille fortaßis in mulierum genus iniquior, ac iusto suspicacior fuit. Certè & nostra ætate quandam fœminam vidit parens, quæ ne ad momentum quidem vsque ingestione ciborum & potuum viuere posset, quum inter anxia supra modum exiliret, & tanquam [illegible] strangulanda quamprimùm videretur. Hoc illi malum [illegible] à pueris, cum ætate habuit incremētum. Creditum est à multis aut anguem, aut simile quidquam in corpore nasci. Tentatis variis nihil omnes medici profecere. Sed vna duntaxat ratio fuit referenda in hepatis molem, vel, vt verbo dicam, (quod prius natura fuit) monstrosam ἰδιοσυγκρασίαν. nam aucta pinguedine supra modum, & calore suffocato, apertus est venter, detractæq; adipis libræ propemodum viginti: inuentum hepar integrius, turgidum sanguine spiritúq;, sed impensius rubens, ac mole ineffabili, vt sola scilicet magnitudine membra spiritalia, & conterminas partes oppresserit. Fit enim hoc sæpius, cū ille formator spiritus in seminis distribuenda materie rhythmum non obseruat; vnde & maior attractionis vis, & calor innatus non æqua membrorū proportione in animantibus adolescens, quandam tyrannidis speciem in republica facit: ac illud sequi necesse, dum vna pars amplius rapit quàm suum est, altera, quæ debilior est, vim fortioris minimè sustinente: paulatim opprimi paruas, & magnas, donec & ipsum caput, dissoluta œconomia totius, minorumq; partium subsidio destitutum, contabescat. Sed fortaßis & hæc historia inter venturæ ætatis præludia, siue imagines reponenda est. Poßent sub eodem genere recēseri, quæ dißectis hominibus aliarum quoque partium, vt vasorum, aut viscerum, raram & mirabilem speciem, vel numerum, vel situm, vel magnitudinem ostenderunt: quæ cùm in alios incidunt à genere christiano, inter aruspicia vel extispicia memorantur: de quibus abundè Liuius, & Valerius

[Margin notes: Prodigiosa ingluuies fœminæ. — Ratio. — Tyrannis inter humani corporis partes. — Prodigiosæ constitutiones viscerum per anatomen inuentæ.]

rius

rius Maximus. Certè quæ referam, non maturaliter fiunt, si speciem spectes, certamq; amußim formatoris spiritus optimè constituti: sed si concursus varios principiorum, & ex proportionum inæquabilitate naturas mistorum proprias, aut indiuiduas consectere, nihil mirum est etiam ab opifice ludos fieri: nam & illa exorbitatio mentes exercet, atque ad pulchritudinem vniuersi præcipuè confert. Cur itaq; stupeāt homines, si (quemadmodum à nobis inter anatomes plurimas annotatum est) in aliis quandoq; occurrat situs partium planè peruersus, vt hepar in sinistro hypochondrio, lien in dextro collocetur; in aliis nunc lienes gemini, nunc velut quatuor renes reperiantur; vterus in fœminis instar spongiæ raræ & mollis, aliquando & purè ossea ceruix: hepar, vt in suibus, & canibus, diuisum in plures fibras vsq; ad radicem: spinnarum vertebras vidi continua oßis substantia copulatas. Sunt autem & plantis, & animalibus cæteris, & metallis sua miracula, futurarum rerum non infida prænuncia, ac sæpe in illis descripta reperies velut diuina manu quæ non temerè esse vel sera posteritas deprehendat. nam & loqui videas saxa cum brutis, quando homines tacent. nonnunquam apertis penetralibus vel mortis, vel crucis, vel rei alterius insculpta effigie: sæpe & dissectas pecudes subsilire subitò, ac sine corde, aut cerebro reperiri.

Rari casus.

Monstra lapidum, metallorum.

Prodigia in visceribus animantum.

Sed si tanta humorum, spirituumq; in humano corpore vis, atque varietas: quid de animæ potestate cēsendum, quæ supra omnem corporis molem, nulla instrumentorum ope, fortaßis & sine subsidio spiritus, multa perficit vigilantibus, aut dormientibus nobis? qua vel sola efficacia immortalem se substantiam esse confirmat, dum in corpus progressa hinc in seipsam voluitur, iterumq; ad superos scandens illorū portenta refundit in corpus. Iamne hoc in spontaneis animorum impulsibus est manifestum? quando præsaga mens futuri

Tertia dideductio prodigiosarum rerum quæ vi solius animæ fiunt aut formæ alterius à corpore separatæ.

Præsagia mentis humanæ.

turi mali tristatur, prius quàm certis indiciis idem sensus corporei deprehendant?

Instat nautis fera tempestas,
Cùm sine vento tranquilla tument.

Vt Seneca cecinit, ac scite depingit in vno Thyeste, ante feralem Atrei cœnam. nam & lachrymæ sæpe fundũtur inuitis, & saliunt præcordia, interno tantùm, atq; occulto stimulante principio.

Somniorum ratio.

Nonne & somniorum ratio imprimis est admiranda, vt Hippoc. libello De insomniis, aperta oratione testatur? cùm anima suis corporeis negotiis expedita sese recolligit, deorumq; commercio fruitur, & quæ à naturis sibi cognatis acceperit, coniugi communicat sua, nunc expreßis monitis, vbi grauius vrget; nunc vbi longius distant futura, in imagine ludens, vt circa interpretationem occupatior, vbi fuerit experrectus, poßit & meminisse altius, & contra fortunæ tela muniri. Sed hîc opus esse distinctione philosophi monent. à quibus scilicet, quo loco & tempore, modo, & ordine, & cui vnumquodq; mittatur. Cassa, & inania sunt à sola materie, nisi quantum ad humorum exuperantiam vel qualitatis, vt ab Hipp. dictũ est, quẽ Gal. imitatur libello De præsagiis ex insomnio. etsi diuinius multo Hipp. ad triplicẽ illum motum, siue circuitum ignis præcipuè spectans, pulcherrimã consensionis legem, eadem opera in vtriusq; mundi partibus demonstrarit. Vanißima verò somnia iudicamus quæ ex antè actis curis siue negotiis quæ ex victus & vitæ perturbata ratione profluit. At quæ purioribus animis purisq; corporibus accidunt, multa pro veris nunciis diuinitus dantur: vt in Iosepho, Nabunassario, Daniele, & aliis abundè testatũ est: quanquam se sæpe immisceant genij nequam multa perturbantes, vt (quæ sua perfidia est) diuinum in rebus omnibus lumẽ eripiant, cũ aliàs se quoq; transformẽt in angelos lucis.

Somniorum differentiæ.

Morborum præsagia ex insomniis.

Somniorum fontes.
1 Somnia à sola materie.
2 Somnia à forma diuiniore.
3 Somnia per genios malos.

Etsi

Etsi verò istius consyderationis multa sint præcipitia, quando nimirum vel somniis, vel ominibus obseruandis mẽtem sic alligamus, vt inde concepta certiore fiducia ad res gerendas eorundem velut auspicio dirigamur: multis tamen hoc vsuuenit etiam nostri sæculi christianissimis viris, vt sic admoniti vel futura præuiderint, vel sese diuinis imperiis conformarint. Apertiore quidem oraculo, ac velut per insomnium monitus, Mariæ virginis sanctissimæ custos & sponsus Aegyptum petit. Moniti & Reges 3. vt ab Herode deflecterent. Gennadio Carthaginensi medico, cùm de animorum immortalitate dubitaret, visus est bis per quietem iuuenis qui prius vrbem illi florentissimam commonstraret: idem reuersus altera nocte somniantem interrogat, num sese agnosceret: respondit & nosse se illum, & præcedentis somnij meminisse. tum ille Gennadio rursus, & tuum (inquit) corpus vbi nunc restitit? aut quidnam agit? Gennadius autem, dormire, atque in lecto se reliquisse. Sic argumẽto inexplicabili, mentis potestatem supra corpoream molem coactus est profiteri, vt D. August. ad Eradium scribens affirmat. Etiam de Polycarpo Iohã. Euangelistæ discipulo scriptum est, martyrij speciem ipsi per allegoriam fuisse in somnio designatam. Cùm enim dormienti puluinar amburi penitus videretur, corpus suum pro Christi nomine tradendum ignibus ipse prædixit. Martianus imperator post diuturnam afflictionem Italæ gentis, Attilæ regis Hunnorum (qui se flagellum Dei aptissimè nominarat) arcum & tela confracta somnians vidit: viso quamprimùm rei respondit euentus. Scribunt admonitum & Mauritium imperatorem absque figura vel inuolucro, sibi à Phoca exitium, totiq; generi suo (nisi caueat) imminere. Quæsitũ sedulò si quis hoc nomine vocaretur: vnus tantùm repertus in toto exercitu, quem tamẽ, propter fortunæ tenuitatem, velut minus verendum pro

Insomniorũ & nocturnarũ visionum exempla plurima.

1. 2. 3.

Ex somniis animorum immortalitas designata.

4. 5. 6.

somnij

somnij tanta acerbitate contempsit, cùm paulò pòst Phocas creatus à militibus imperator Mauritium fœde cũ vniuersa
7. *stirpe interimit. Quin medicinæ Therapeuticæ, & Pathologiæ multa mortalibus experimenta hoc modo diuinitus commonstrata certißimè liquet. Sic medicorum principi D. Hippocrati opinionis & veritatis per nocturnam quietem concertatio visa morbum Democriti longè alium demonstrauit, quàm decepti ciues Abderitæ propter illius risus incomptos, & solitudinem suspicabantur. Sic Galeno (vt ipse de*
8. *se prodidit) cùm morbus perquam difficilis inuasisset, per sectionem venæ inter pollicem atque indicem manus insinuata curatio est. Simile narrat B. Fulgosius de Ildrico Leodiẽsi*
9. *Episcopo, de Iohanne Monacho, deq; Romana fœmina quæ admonita per insomnium opportunè radicem cynorrhodi demorso filio, & aquas iam metuenti misit in Hispaniam, vnde quamcelerrimè sit restitutus. Arnoldus Neocomensis cùm*
10. *somniasset à nigricante cane pedem sibi mordicus apprehẽdi, eandem pedis particulam postera die teterrimus cancer*
11. *inuasit. Oculi quoque iam inflammati remedium tempestiuum sibi se reperisse per somnium testatur Auenzoar. At qui si magna in illis est superstitio propter inuentionem causæ siue principij à quo dimanant: magis profectò, magis multo circa vel omina, vel huius generis leuiora miracula cogitandum est, ne propter inanem similitudinem à iustis præsagiorum finibus aberretur. Nam in ominibus sola propemodum ordinis ratio, vel vocum, vel characterum, vel motionũ congruitas facit, vt exhiberi eadem diuinitus videantur: vnde non facilè diuinum illud apparet, quàm vbi euentus signo suo iam consentaneus sub aspectum venit. Exemplum habes*
1. *in Ionatha Sauli Iudæorum Regis filio, cùm aduersus Philistæos in aciem descensurus, victoriæ spem ab illa hostilis ex-*
2. *ercitus prouocatione concepit. Mirum quod de Clodouco Gallorum*

Medicaminũ inuentiones per somnium.

Ominum exempla selectiora.

Gallorum rege commemorant, contra regem Gothorum Alaricum pugnaturo. nã prius ad fanũ D. Martini muneribus missis, cũ studiosè obseruari singula præcepisset; illud auditum ex Dauidico Psalmo, tu Domine ad prælium virtute me accinxisti. Quin & B. Augustino antequam Christo in- 3.
itiaretur, admodum fluctuãti, primùm audita vox, accipe et lege: mox autem liber apertus primum hunc B. Pauli versiculum offert, Non in ebrietatibus neq; impudicitiis aut cõtentionibus, sed induimini IESVM CHRISTVM: *qua hora omine motus, sacri fontis lauacrum nihil vltrà differre decreuit. Festiuum imprimis quod libro historiæ suo vnde-* 4.
cimo citat Paulus Iouius, in quadam pugna Gallorum contra Heluetios accidisse, vt Gallorum canes relictis castris versus Heluetios (qui tum in statione erant) magno continentiq; exercitu properarent, eorum crura lamberent, caudas adulabundi quaterent, auribusq; demissis blãdè applauderent, tanquam Heluetij iam ipsorum domini per imminentem victoriam signarentur, vt mox apparuit. Quid igitur? num apertæ veritatis testimonio repugnãdum est? quãdo sic ait Deut. 13. Etiam si dixerint vobis, & ita euenerit, ne credatis eis. ac rursus per Apostolũ Paulum, Dies, & mẽses, & tempora obseruatis, timeo ne sine causa laborauerim in vobis. Gal. 4. Equidem qualiscunque tandem sit horũ ratio, non illam adeò ad definitionem certam, prædictionisue perpetuam legem institui velim; quàm ad intelligendas similitudines rerum, mentisq; præsagium anceps, ab omni superstitione, spe vana, metúue secretum; ad vnam sententiam in sola Dei prouidẽtia, ac benignitate suspẽsam. Nam, vt sæpe ac sæpius dixi, in distinguẽdis spiritibus veri aut falsi prima est difficultas, atque, vt D. August. 24. De doctrina christiana, omnia tantum valent quantum præsumptione animorum cum dæmonibus sunt fœderata. Quæ tamen om-

Quatenus istorum consyderatio Christianis hominibus permittatur.

nia plena

nia plena ſunt curioſitatis peſtiferæ, cruciantis ſollicitudinis, mortiferæ ſeruitutis. non enim quia valebant, animaduerſa ſunt: ſed quia animaduertendo atque ſignando factum eſt vt valerent. Et ideò diuerſis diuerſa proueniunt, ſecundum cogitationes & præſumptiones ſuas. Illi enim ſpiritus qui decipere volunt, talia procurant cuique, qualibus eum irretitum per ſuſpiciones eius, conſenſionesq́ cognouerint. Hactenus D. Auguſtini ſententiam longè veriſsimam verbotenus recitaui contra præſtigias velut ἀλεξίκακον medicamẽtum.

Miracula vnde fiant.

Animarum in ſomniis ἐνέργειαν ſuperat illa quia ſæpe & tempeſtatibus imperat, vimq́ elementorum omnium ſola tranſcendit, etiam & animalium rabiem quandoque coërcet, & genios malos: quæ ſola in viris ſanctis, ad fidei opera, vitæq́ integritatem maximè referenda eſt. In cæteris, ſiue per artem magicam fiant, ſeu mathematicam, omnia (vt nuper diximus) vanitate pleniſsima vtplurimum ſunt inſtabilia, fœda, pernicioſa atq́ fallacia, quippe quæ auctorẽ diabolum diuinorum ſimium ſortiantur, ſæpe inania tantùm ſimulacra pro veritate humanis ſenſibus obijcere conſueuerunt.

Genius malus diuinorum æmulus.

Quarta diductio prodigiorum, quæ ſpectra potiſſimũ appellantur.

Eatur autem ab homine, ad illa quæ foris occurſant, ac vel ſine commercio ſeminis alicuius numen certiſsimum repræſentant. Ex phantaſmaton genere ſunt ſpectra multiplicia in ædibus, in templis, in cœmeteriis, in aëre ſæpe conſpicua, nunc imaginationis poteſtate, nunc dæmonum machinamento, quibus informandi materiem vis non parua ab opifice contributa eſt: vt in illa imagine quæ ſe obtulit Bruto, ante congreſſum in acie Pharſalica. Eòdem refero & varia veterum delyramenta, auguria, ſortilegia, aruſpicia è Tripode vel Sibyllinis antris profecta oracula, & vaticinia, quibus ante natam Euangelij lucem kacodæmon gentilibus illudebat. Nam quò foueret horum inſaniam, ſæpe reſponſa

Imaginationũ delyramenta ac dæmonum ludibria.

dabat

dabat nunc prolatis carminibus, quæ sensum tamen ancipitem continerent, nunc insomniis & spectris prodigiosis, nūc volatu auium, nunc animalium mactatorum fibris, & visceribus: denique & elementorum in certas species seu simulachra concurrentibus atomis admonebat. quemadmodum ante mortem contigit Ciceroni, ac Iulio Cæsari, priusquam confossus Bruti & Cassij manibus expiraret.

Quæcunq; tamen idola in cæli aut ætheris regione spectantur, non absq; veneratione summa accipi debent, cùm ferè in diuinorum genere sint omnium prima, præsertim si et ordo accesserit rebus, aut diuturnitas, aut vehemētia: quam enim vim habent in microcosmo missa diuinitus somnia, hāc in cælis ostenta comparatione ad vniuersum. vt patuit ante expugnationem Rhodi, Byzantij, Romæ, ante excidium vrbis Hierosolymitanæ, aliarumq; rerū insignes metamorphoses: quas cùm plena sint historica monumenta, hîc immorari superuacaneum duxi. Phantasmata planè diuina ex loco iudicantur & ordine, diuturnitate & magnitudine.

In meteoris omnibus sua est prodigiorum classis, numero propè inexplicabilis, quæ tamen sæpe nituntur physicis causis: sæpe solùm diuinitus pendent: aliquando & mistam indolem sortiuntur, vel ex naturali facie in metaphysicam transferuntur. Quinta prodigiorum diductio in meteoris.

Cum pluuiis vellera, ranas, vermiculos, lapillos, ligna, frumentacea varij generis, itē & lac, & sanguinem, & id genus alia terrarum permista effluuiis sursum ferri, iterumq; deorsum præcipitari, non semper mirum aut insolēs esse debet, vti nec ros sanguineus, neque subiti terræmotus, tempestates arduæ ventorum, fulgurum, tonitruorum. hæc enim causas habent legitimas à cælestibus syzygiis; sed tamen eousque progredi solent tum specie sua tum magnitudine, vt etiam in portentis vel principem inueniant locum. Multum his conferunt magni congressus planetarum præcipuè superiorum Pluuiæ prodigiosæ. Tempestates & terræmotus. Causæ astronomicæ ingentium tempestatum.

viorum Saturni, Iouis & Martis, vbi circa stationes fuerint copulati.

Cometarum astronomica ratio.

Cometæ siue crinita sydera fiunt potissimum illis concurrentibus circa viam lacteam, vt obseruatione multiplici deprehendo, vel etiam in calidioribus cæli locis, Arietis, Leonis, Sagittarij, præsertim sub defectus solis lunæue tempora, sub tropos aut æquinoctia.

Terræmotuũ ratio.

Ita & terræmotus subiti fiunt si quando concilium cogũt in iis partibus signiferi quæ cum terra frigiditatis siccitatisq; nomine maiorem obtinent analogiam: sicut & diluuia cùm in aquei trigoni dodecatemoriis committuntur, præsertim accedente Veneris suffragio.

Magicę dyscrasiæ in aere.

Reliquæ tempestates suos sequuntur duces: vt vehementes ac diuturnæ pluuiæ imprimis connexus Veneris, Martis, Saturni: tonitrua, fulgura, venti, Iouis, Martis, Mercurij: aëris obscuritatem atque caliginem ciet Sol, cum Saturno: Saturnus cum Marte aut Mercurio, serenitatem præstant: ac temperiem blandam, Iupiter, Sol, Venus: calores ingentes & siccitates æstate, Sol cum Marte & Mercurio: gelu intensissimũ & frigora, Saturni sydus Marti diutius aut Mercurio copulatum. Et hæc quidem omnia efficacius multò, vbi fixorum syderum vires vnà consenserint, ortusq; stellarum, directiones horoscopi à singulis interluniis & pleniluniis sumptæ, ac denique præcedentes magnarum coniunctionum, ingressuum Solis, atque eclipsium vires; cùm certum sit parere causis vniuersalibus quascunq; particulares, & illas quidem fundamenta magnæ mutationis prima proiicere, has verò super extruere, & consepulta semina paulatim in actum prouocare. Sed de his plura in Meteorographia nostra, siue Iatromathematica parte, si quando induciæ datæ nos paululum à seuerioribus musis atque negotiis respirare permiserint.

Quæ in iudiciis meteorographicis potissimum obseruanda.

De crimi-

De crinitis tamen syderibus, vt oscitanter plæraq; prætercam, non patitur operis suscepti occasio, quam, vt suprà diximus, nouum hoc astrum præbuit anni 1572. non quòd Cometam esse dicamus, sed naturam toto genere differentem, imo humanis discursibus longè superiorem. Dubitant plurimi an stellas nouas soleat inducere Deus, aut cælestem ordinem penitus perturbare, an ita nobis dūtaxat appareat occursantibus angelis in specie nubis ardentis, ignis, pyramidis, Solis aut Lunæ: vt temporibus Moysis, Iosuæ, Zedechiæ regis, Dominicæ natiuitatis, ac paßionis: quasi qui legē posuit, cū velit, immutare nō poßit: qui mūdum ex nihilo cōdidit vniuersum, creandis non sufficiat nouis, sed aut formæ aut materiæ laborans inopia, pro rebus veris apparentes tantùm ceu quædam figmenta obtrudat, quod sanè à veri fonte quammaximè alienum est. Disputent preßius hac de re sacri antistites. omne hoc etenim intellectu potius & vaticinij felicitate quàm ratione consequimur: cùm & cometarum natura sublimior videatur, quàm vt à quoquam hactenus sit deprehensa. Nam & de generationis loco atque materie, de motu & significatione nihil non meritò controuersum est. Iohannes Damascenus vult natos esse cometas cum cæteris stellis, nimirum in ipsis primordiis mundi, sed latere, (fortaßis sub radiis solis) deinde impelli subitò ad certam quampiam regionem. Hoc credo à Pythagoricis sumptum, exemplo stellarum Veneris & Mercurij. Maior hac de re philosophantium turba meteoris annumerat, generationem illius prodens ex materie corruptibili, glutinosa & pingui, cui nimirum insit plurimum aërij & ignei elementi, facilè inflammabilis, nonnihil & terrei, & aquei, vnde & lentor ductilis, & constans soliditas adsit, eamq; videntur omnium proportionem animo concepisse, vt iuxta seriem sitúmue quæ elementa obtinent in vniuerso, plures

Amplior dictio circa naturam cometarum.

An nouæ stellæ oriri possint.

Recentiorum pariter ac veterum sentēt. de cometarū causis.

Materies cometarum.

Quid planetæ quique conferant ad naturam syderis criniti.

gradatim partes à superioribus conferantur, feruorem & caliditatem inspirante sydere Martis: pinguem substantiam & oleaceam Ioue potissimum & Venere: Saturno lentorem ac stabilitatem quibus diutius perseueret: his accedit Mercurius, animam præcipuè, vires ac motionis impetum subministrans.

Forma generationis cometæ.

Quādo igitur vaporibus crassis, exhalationes tum pingues & inflammabiles; tum fumidas siccas, vel pariter in terrarum visceribus antè permistas, vel etiam dum attrahuntur inuicem complicatas, superiorum syderum virtus in sublime coëgerit: accedente phlegmone, vel propter motus celeritatem, vel potius naturam loci, & viciniam corporum calidorum, fiunt crinita sydera, quemadmodum ferè inflammationes, tumoresq; calidi in animantibus consueuerunt.

Simile.

Motus ratio in cometis.

Motum quoque illis analogum esse ad planetas volūt, ideóque videri nunc directos, nunc retrogrados, nunc propè stationarios, vt potissimum ex obseruationibus Pontani, Apiani, Regiomontani, ac patris Gemmæ. quorum in consimilibus annotandis vtinam æui prioris homines exercuisset industria: non enim hactenus tantæ de rebus reconditis tenebræ mortalium animos obsedissent. cùm vti in medicina anatome, sic in Mathematicis syderum obseruatio, & in reliquis scientiis sua cuique materies sensubus vsque ad scrupulum comprehensa, totius disputationis atque scientiæ primum principium habeatur: vel Arist. teste, qui omnem voluit cognitionem à sensubus auspicari.

Disputatio de loco varia.

Fecit hæc veterum obseruatorum incuria, vt nunc de locis vbi cometæ subsistant potissimum ambigatur, aliis eosdem collocantibus in suprema aëris regione, aliis statim sub orbe Lunæ, quam & partem æthercam vocant, ignis elemento purissimo dedicatam. Multi omnino ad sphæras vsq; cælestes & Lunæ circulū promouerunt, eóque spectasse videntur vt ex materie generabili & corruptibili satum, quiddam æternis proximum fiat.

Si quis

Si quis verò diligentius rem examinet, quanquam in vniuerso Deus naturam primis duobus generibus discretam esse voluerit, conditione scilicet mortalis & immortalis substantiæ, item lucidæ & opacæ, concretæ materiæ firmiter ac dissolutæ proportionis æqualis & inæqualis (vt latius in Cyclognomica nostra demonstratum est) : in vtriusq; tamen confinio, tertium quiddam amborum particeps, atque inter extrema medium statuisse nihil repugnat, neque à naturæ symphonia præstantissima est alienum. Id sanè (si meo more mihi, quod sentio, loqui liberū est) vero vocabulo regionem ætheris nuncupabo: non quidem Vulcani illius officinam aut ignis regionem, quæ (si vspiam sit) inter hanc potius & conuexum aëris statuatur. Dicam mehercule huic parti nō penitus naturam inesse elementarem, neque omnino cælestem, sed quiddam cui (etsi sensus corporis nondum huc vsq; pertigerit) per causas tamen atque effectus edocta ratio, naturam facilè tribuat ex contrariorum genere temperatam. Primùm etenim non rectè tulisset vniuersitas rerum disparia membra, semper agentia ac patientia mutuò, tanta naturarum antipathia prædita inter se, absq; medio comparari: vti nec anima in corpus agit, nisi per spiritum: atq; in cæteris simili modo. Deinde cùm omnes obseruatores hactenus in vnum confero, colligitur certe, crinita sydera multo sublimius ferri quàm cætera meteora: & quamuis materiem ex elementis inferis duci velint, lucem tamen diuinitatisq; speciem admirantur, & motum ex parte stabilem, cælestibus consonantem, ex parte lubricum, quæ materiæ fluxæ, inordinatæq; respondeat. Motum igitur circularem cur igni tribuam, cuius partes discretæ diuulsæq; sunt, vt in aliis elementis? quare neque ex sese tam constantis motionis principium habet, neque per consensum accipere potest, vt demonstrare facillimū est. Videmus autē cometas moueri circulariter ad

Noua & paradoxa prorsus auctoris opinio de generatione cometæ.

Aethereus orbis qualis sit.

Aetheris natura nec penitus cælestis nec elementaris.

Cometæ locus in orbe æthereo sub Lunæ concauo.

Cometarum natura nec cęlum penitus refert nec materiem elementi.

Motus cometę duplex ferè.

raptum primi mobilis; alterũ verò progreſſum modò vi propria, ſed extra ordinis legem; modò planetarum dominantium conſenſione perficere: in quo tamen & ordo aliquis & melioris indolis veſtigia deprehendantur, vt non immeritò Ptolomæus hæc vocet τὰ φθαρτικὰ ἄςρα, i. corruptibiles ſtellas, vel elementares, dum eas inter coniunctiones 119. cõſyderandas eſſe imprimis docet. Fatentur itaque trahi cometas ad inſtar planetarij motus, vt ferrum à magnete, ab electro paleæ ſolent, quod Aegyptiorum quoque obſeruationibus confirmatum eſt. Alij alia ſimilitudine rem penitus exprimunt, ita copulari cæleſtia corporibus noſtris per elementa, cometas, & id genus potentiſsima ſigna, vti ab auriga reguntur equi, ab equis trahitur currus, vel vt in corpore ab animæ volũtate ſpiritus, à ſpiritu nerui, à neruis muſculi & oſſa flectuntur: quam comparationem etiam Galenus inſtituit, reſpirationis officium, inſtrumentorumq́ necesſitudinem in humana fabrica pulchrè demonſtrans. Cæterùm ſi me audacius paulò proferre coëgerint qui fundamentis inanibus ſe ϐυσσοδομεύειν crediderunt, puto hactenus præcipuum, ceu diſputationis caput, quiddam in eadem controuerſia deſyderari. Quis enim ſcit, aut certò ſe ſcire demonſtrat qualis ſit materies cometarum: aut potius qualis forma: num verè ex terrarum aporrhois fomitem, formam ex inflammatione concipiat: an potius quid aliud illius eſſentiam præſtet longè à communi opinione ſemotum. nam ſi flagrat atque incenditur, cur non maniſeſtè ad oculi ſenſum aliquando delabitur? aut in lapidem coit? quod viſcoſæ materiæ proprium eſſe videtur. Quòd ſi iam eo poſito, atq; conceſſo, quod de natura ætheris dixi dudum, galaxiæ circulum (de quo ſimiliter concertantium varietas infinita eſt) ſub Lunæ concauo collocantes, ceu proprium orbis ætherei ſydus atque ſplendorem arbitremur: cùm alia ſenſibili careat nota, qua

Cometas aſtra corruptibilia rectè vocari.

Quomodo trahantur à dominantibus ſtellis.

De forma & materie cometarum nil hactenus demonſtratum.

Lacteus circulus in orbe æthereo ſub Luna non in firmamento collocandus.

ta, qua donatos reliquos orbes esse videmus, vt sit illustrius signum ex lucis præcipua portione, in partem vnicam vel certam speciem condensata. Cur enim potius in octauo cælo circulus lacteus collocetur, quem videmus & lucis substantia, & inordinatæ figuræ cuiusdam specie multum ab astris purioribus dissidere? vt plærique partem hanc torridam cæli siue ambustam plærique & refractionis locum, aut nutricē syderum sedem, vaporum exhalationumq́ euacuatricē esse crediderint. Quid si nos potius typum lacteæ viæ in æthere depicturi, certum semper tenorem habuisse cū reliquis stellis asseramus, nobilitate formæ, cuius vi paululum cōcreta materies, locorum analogiam potis est hactenus obseruasse, propter tamen naturam proximam corruptibilibus elementis, quiddam aliud insit generationi & corruptioni proximum, diuiniore quidem modo quàm in caducis & fluxis penitus, ignobilius paulò quàm in purè cælestibus locis. sic enim & illud efficitur, partes circuli lactei (quæ syderum refractiones apparent, & quædam minutissimæ stellæ) sæpe inter se cogi posse vi syderum superiorum, iterumq́ coactas dissolui absque vel inflammationis, vel phlegmasiæ nota in vllo fomite prorsus elementari. Multum nos huc impellit vna proprietas indiuidua, & multorū (patris præsertim atq́ Apiani) testimoniis confirmata, cometarum caudas semper in aduersam proijci solis partem: quod minimè fieret si velut ignis in fomite deflagraret. cùm huius naturam fateamur omnes, vt in pyramidem surgat, basi versus materiem, cono verò ad accensionis principium constituto. Quin rectius illud, quia congesta in vnum orbis ætherei portio, & in globosam faciem condensata radiis solaribus amplius illustratur, vti & Luna ab eodem coniuge suo (quam propterea multa mediam inter elementa & sydera esse dixerunt) idcirco qua soli propior existit coacta firmius in speciem syderis ex-

Galaxia nihil aliud quàm lucidior pars orbis ætherei.

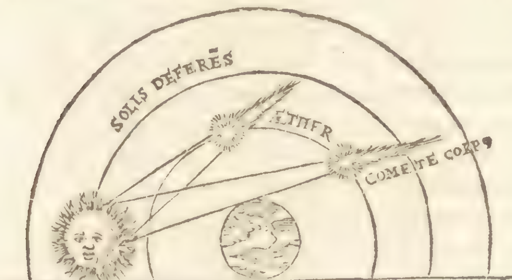
Natura orbis lactei materie quidem dissolubili sed tamen cō nexa firmius constat.

Corollarium ex antedictis de criniti syderis legitima causa.

Probatur idē ab analogia ad solis centrum.

Formalis ratio cometæ, & cur in partem soli oppositam enenentur.

ris excandescit, qua longius remouetur, magis quoq; dissoluta in radios eneruatur: nisi forsitan vndecunq; spargantur ab omnibus comæ, sed versus solem non videantur, maioris luminis causa, versus latera quoque non appareāt, quòd extra lineas quæ à lateribus solis ad stellæ crinitæ latera secundum diametri amplitudinem, vsque in conum continuum proferuntur. Quòd autem pars soli propior concrescat

Cur caput cometæ cùm sit densius, soli tamen semper propinquius.

firmius, non obstat principio physico, dum rarescere cuncta vi caloris, condensari potius à frigore volunt. Verùm id quidem in materie generabili & corruptibili penitus: nos illic alia certè caloris opera contemplamur. Est enim in sole potestas altera nobilior, imo & actus syderum aliorum quem Hipp. lib. De diæta ignem fortissimum vocat: equidem vim vitalem aut potius genitalē voco, & rerum omniū procreatricem, temperatricem, in qua sunt omnes soluendi, cogendiq; rationes, molliendi, indurandi, trahendi, propellendi tanquam in amplissimo seminario: cuius tamen diuersæ appareant vires certis temporum spaciis, pro receptricium caussarum discrimine, & reliquorum syderum incitamētis: dum hæc partim aspectu mutuo, partim locorum proprietate in ideas agēdarum rerum diuersissimas excitata sensum suum communicat soli, qui tanquam rex decreta confirmās trāsmittit

Vis solis pantomorpha Mercurio dicta tanquam actus in vniuerso.

Sol communis & princeps causa concitatum.

Planteæ superiores Mercurio velut scabini & syncritici.

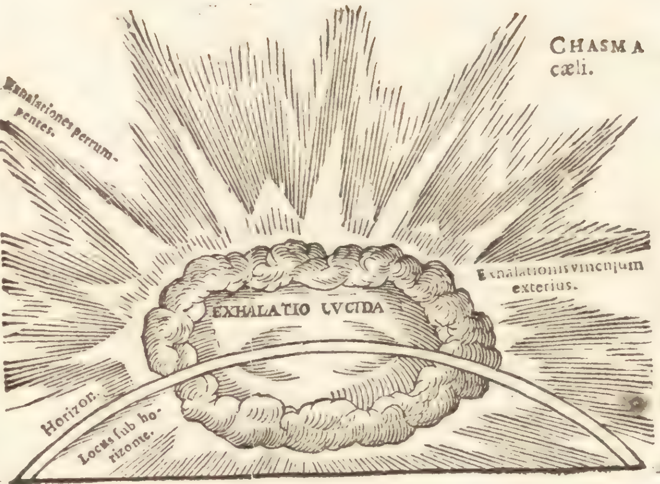
mittit ad Lunam, & Mercurium deorum nuncium, inque æthream plagam, cuius indicio velut edicta publica mortalibus promulgentur. Meminit alicubi & Aristoteles de cometis differens, fuisse Hippocratē Chium eius opinionis, quòd cometa nihil sit aliud, quàm radiorum solis certa quædam refractio: sed illum propterea cum Aeschylo filio reprehendit, quo iure non video. Quanquam refractionis causam non explicuerit, constat tamen ex eo veterum plerosq; non admodum hac in re à nostris sensibus absuisse. Sed hæc liberè & philosophico prorsus animo dixi: non quòd omnino eiusmodi stet rata sententia, sed quia sic obiter in mentem hæc indagatio venerit, plurima secum trahens, quæ & disputādi latus, & cognoscendi auspicium veritatis inquisitoribus facilè subministrent.

Mercurius & Luna velut nuncij.
Cometa edicti regij velut signaculum quoddam.
Hipp. opinio de cometis non multum discrepans.

Præter cometas plurima restant in eandem classem à meteorographis relegata. Sunt enim & hiatus, chasmata Græcis, iam quater à nobis obseruata: semper quidem Boream versus, aut Circium, aut Hellespontum, eadem specie, iisdem comitantibus malis. Cuncta hæc plenius inter nostræ ætatis prodigia describentur, quemadmodum & aræ ardentes, & hastæ, & faculæ, & capræ saltantes, aliaq; de quibus satis feliciter à physicis disputatum est. *Multum in illis materiæ species facit, plurimum aspectus ex ipsa positione diuersitas, quod & in iride demonstrat Aristoteles. In Halonum circulis similiter, nec non pariliis, seu geminatis solibus, & paraselinis, per radiorum refractionem multiplicem, ex obuiis illis vaporibus est manifestum, & si hanc habitudinem obiecti ad corpus luminosum, vel etiam ad aspectantium oculos à mente interdum dirigi ad futurorum præsagia non dubitemus, vt antè planius definitum est. †

De meteoris ignitis cæteris.

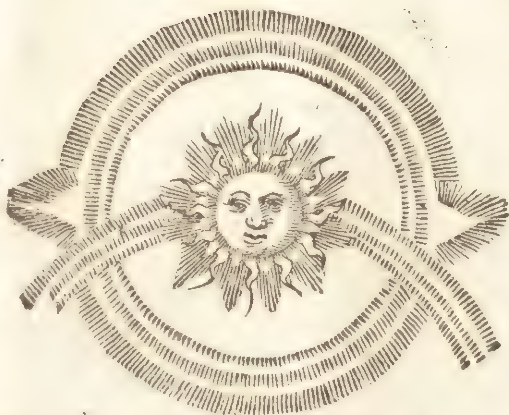
Figurarum, atque colorū varietas ex diuersitate aspectus in pluribus meteoris.

CHASMA cæli.
Exhalationes perrumpentes.
Exhalationis vinculum exterius.
EXHALATIO LVCIDA
Horizon.
Locus sub horizonte.

Aræ.
Capre.
Trabes.
Hastæ ardentes.

*

† Halo.

Sed vti quæ hactenus retuli in animalibus in cælo, atque aëre diuersa phænomena magnos rerum publicarum motus sæpißimè præsignificant, ita & in ipsius corpore ciuitatis sese offerunt infinita, ex quibus certius multo venturas clades aut calamitates liceat præsagire. Eiusmodi sunt terrores subiti, siue tumultus panici, quibus interdum (vbi mentem eripuit Deus) & castra, & regiones integræ pessum eunt. Sunt & monstrosa ingenia, quæ quoque attigimus nuper, quæ cunctis se rebus ingerunt nouandi studio, ac sibi se solos natos existimant, imò sua gratia mundum hunc cõditum vniuersum: dum luxu, libidine, petulantia, nouis opinionibus, regni religionisq; statum ita perturbant, atque exagitant, vt omnia portentorum genera dicas sæpißimè in vnius caput esse transfusa. Dum rursus odio, crudelitate, auaritia, sub iustitiæ vindicandæ titulo, sic obuios quosque spoliant, lacerant, trucidant, vt meritò vel Deus illorum factis obdormiscere, vel ipsi Deum nullo pacto agnoscere videantur:

Sexta prodigiorum diductio in humana Republica

Subitæ consternationes & alij motus animorum.

Monstrosa ingenia.

tur: quod ſanè & prudentes tandem crederent, niſi diuorum lanei pedes, tandem in plumbeos verterentur. Scitum enim eſt quod Val. Max. ait: Tarda quidem ad vindictam eſt ira Deûm, ſed tarditatem ſupplicij grauitate compenſat.

De prædictionis coſmocritices artificio generali.

Capvt septimvm.

Propoſitio.

DIxi *quàm fieri poteſt breuiſſimè de natura prodigiorum, differentiis, cauſis: nunc ſequitur* κάρπος, *& artificij methodus, quam, hiſce conſpectis, tutò ad futurorum prouidentiam non inanem, ac futilem, ſed puram, & ſolidam liceat applicare. Huic methodo pauca ſufficiunt axiomata, quorum vis, & interpretatio ex illis bene perceptis prioribus eluceſcet.*

Prima lex inter eas quæ artificem præparant.

Imprimis etenim diſcendus eſt ordo Mundanæ fabricæ, partiumq́ue conſenſus antè deſcriptus, quem tamen expreſſit latius ars cyclognomica, vniuerſitatem rerum vna paſſim ternarij ſacriratione diſtribuens, ad normam animæ rationalis: nam in hoc theatro omnes naturæ leges, earumq́ue cõſpiratio cum diuinis maximè patet.

Naturarum omnium conſpiratio vnde diſcenda.

Secunda lex præparatrix.

Deinde priusquàm ad opus theoriam accommodes, purificandus eſt animus, omnes propemodum cupiditates & inanium affectionum ſpectra ſunt exuenda, tanquam onerosæ atque inutiles veſtes, nam imprimis odium, amor, ſpes, metus perturbant, implicant, peruertuntq́ue iudicia mentis humanæ: vt ferè quæcumq́ue accipiant, pro ſuæ affectionis modo verſent, immutent, interpretentur: quod pulchrè Ptolomæus in aſtronomicis apoteleſmatibus indicauit. Euidenter autem patuit in crucis ſigno corona vincto, tempore Iuliani quod repertum in ſacrificiis refert Hiſtoria tripartita libro 6. cap. 2. idem ſpectaculum Chriſtianis pariter ac ethnicis in

Affectus peruertere iudicia.

Prodigium crucis in viſceribus repertum.

partes

partes suas trahentibus: dum hi quidem æternitatem nostræ ecclesiæ dicerent præsagiri; illi verò angustiam atque repagula, ceu certos carceres, quos vltra non amplius proferretur. Magna igitur iudicij pars ab intellectu & diuini spiritus eruditione pependit: cùm ratio præceps, atque ambigua, sæpe hic in sententias contrarias distrahatur. Idque cùm in aliis facultatibus, ob causas pridem adductas in medium, sæpe contingat, animaduertens Gal. in nobis etiam cognitionis lubricum genus, nisi diuinitus fulciretur: voluit medicū præter alias dotes, esse imprimis virum bonum. Certè & plerosque natura non solum vates existere, sed & artifices rerum incredibilium, omnes & sacræ pariter ac prophanæ historiæ docent, neque repugnant consortij leges in partibus vniuersi. Nam ex cælesti peripheria siue circuitu, ad certam speciem raræ quædam accedunt sub geniturarum tempora symphoniæ, quæ præter communes vires, influant proprias, quas & indiuiduas proprietates non malè definiunt, etsi illarum nomine nonnulli immeritò in necromantices suspicionem venerint, & pactum cum dæmonibus iniisse credantur. Quid verò absurdi est tales influxus dari tum cælitus tum planè diuinitus, quorum præpotenti vi prægnans anima, etiam ipsius mundi imperet elemētis: præsertim si per ecstasim quādam ascensumque mentis in Deum quisquam se rebus corporeis abstrahat, lustratoque pectore purum & integrum diuino spiritui substerniculum paret. Quòd si enim lapidibus, herbis, rebus metallicis, aliorumque animantium paruis persæpe particulis, tanta abditarum facultatum varietas insit; eandem in anima rationali, & per hanc in spiritu, corpore ac toto homine, propter quem creata sunt cætera, dominari posse negabimus? Certè vt à magnete insensiles radij ferrum ad se attrahunt, ab echineide paruo pisciculo sistuntur plena nauigia, à catoblepa spiritu non homines solùm, sed & alia

Ratio in interpretandis rebus ambigua.

Intellectus præstantior circa vaticinia

Vates plerosque nasci tum cælitus tum planè diuinitus.

Ascensus mētis in Deum potestatem sæpe in mundi elementa contribuit.

Magnetis vis. Remoræ vis. Catoblepæ.

alia serpentum genera interimuntur, & saxa dehiscunt: sic animorum talium aptitudine, & potestate per occultas ἀπορροίας *siue effluuia, recipiuntur ex alto plurima, quæ superant fidem: eademq; vicißim in obuias res naturæ ineffabili cognationis lege vibrantur. Albertus cap. 3. De motubus animalium, duos in Germania natos pueros refert, quorum vni prætereunti secundum latus dextrum paßim, alteri verò secundum sinistrum reclusæ ianuæ aperirentur. Sunt qui quæcunque deglutierint, varia licet ac plurima, paululum tamen contractis hypochondriis tanquam è marsupio quodam ordine cuncta proferrent, vtcumque voluerint. Nos ingentes lini fasciculos, & vitri partes innoxiè vidimus deuorari. Notum est ex Plutarcho in vita Pyrrhi, Psyllos existere, qui serpentes demulceant cantu, & venenum exugentes eorundem morsibus medeantur. Notum est & de digito Pyrrhi, cui febris fugādæ facultatem quàm diu viueret adfuisse, cùm extinctus esset, vnà comburi non potuisse, plurimi prodiderunt. Ita & hodie Gallorum Anglorumq; reges hoc cælesti munere dotauit Deus, vt discutiant strumas, quæ alioqui vel nulla medicaminum vi molliri aut erui possunt. Vidi quendam qui noctu legeret externo lumine non adhibito: alium qui ex vtero materno adducta galea siue membraneo inuolucro ab omni telorum iactu securus etiam inter densißimos hostium cuneos versabatur, qua ratione aliorum esto iudicium. Vidi cui canes perpetuò adlatrarent: qui se videre dæmones & spectra palantia, præsertim grassantis pestilentiæ tempore, quamsæpißimè faterentur, vt & domos describerent atq; familias, quibus postridie Charōtis cymba cum toto apparatu funeris immineret. Inuenti sunt alij, vt ex historia Apollonij liquet, qui quæ in locis maximè dißitis euenirent, tanquam oculis obiecta describerent: vnde illud, percute peccatorem Stephane, &c. Quibus*

[Margin notes: Historia. — Mira proprietas naturarū. — Aliæ historiæ eiusdē argu. — Psylli. — Pyrrhus. — Gallorum reges. — Qui noctu legerint. — Infantum galea. — Qui dæmones & laruas videāt noctu. — Qui è locis lōgè dissitis res tanquam præsentes videāt.]

exemplis

exemplis constat non modò naturæ membra inter se conspi-rare singula, & quemadmodum compositis aptè speculis, radij reflexionum multiplices, sonorum quoque per positiones laterum, (vt in Heptaphono portu) admirandi circuli in continuum proferuntur: sic & in vniuerso, per semel infusam animam mundo siue iustißimam harmoniam, vires innumeræ nunc à cælis in hominem, nunc ab homine in hominem, in cælos, & elementa, nunc ab vno loco terrestri in aëris speculum, & ex hoc viciſsim in alia loca, quamuis procul diſsita, reflectantur. Verùm & illud elicitur, vaticinandi prōptitudinem nunc purè diuinitus dari, Græci ἐνθουσιασμὸν vocant, nunc per intermedios gradus, ceu natalitij thematis εὐφυΐαν: quarum posterior accedente denique artus ratione, per vsum exercitationemq́ multiplicem eousq́ ceu sparsis scintillulis in ignem maximum adolescit, vt tandem & homines iam sibi diſsimiles, iam deorum vitam in terris adipisci non immeritò censeantur. Plura de his ex opere quadrip. Ptolomæi, vbi de somniorum interpretandorum aptitudine, de dæmoniorum propensione ad certas constitutiones, &c. quibus tamen plus tribuere nefas, quàm sacrosancta Ecclesiæ permittit auctoritas: ne naturæ vinculis iusto amplius tribuentes, in impietatis notam prolabamur.

Similitudo qua & dictorum ratio satis innuitur.

Vaticinandi dexteritas vnde potiſſimum.

Scire deinceps conuenit, quòd signorum alia σημαντικὰ, alia verò ἀσήμαντα vocitentur: quodq́ alia significent vt effectus præcedentem causam, alia vt causæ effectus suos, alia denique effectum vt soboles eiusdem causæ. Illa verò præcipuam vim habere videntur, quæ figuram insignem, aut magnitudinem sunt sortita: magis verò quæ cum iisdem ordinem gerunt. ordo enim imprimis intelligentiæ signum est, vt inquit Hipp. quadam epistola, vbi suum describit somnium de veritate & opinione. Confirmat præstantiam rei idolum vel diu persistens, vel sæpius repetitum, vel cum aliis

Tertia lex inter præparatrices in signorum distinctione fundata.

Quæ signa potiſſimum significatiua.

visum

visum quæ eodem pertinere videantur. Refert plurimum cui, quando, & vbi appareant, sacris hominibus an prosanis, regi an seruo, an se cuipiam e mediocri sorte obtulerint. Semper obscuritatis arduæ duxi certè discernere, an à natura an à Deo proximè fiant, an arte diaboli: sed hæc lustratione subinde adhibita vestigantur.

Quarta lex inter præparatrices posita in artificis scopo & iudicandi forma.

Curandum denique est vt cautè & castè præsagium instituamus, vno tantùm respectu, quò bono publico & diuinæ gloriæ consulatur. Hoc enim sublato fundamento, ruunt protinus omnia, ac proinde subrepens in præcordia fastus siue præsumptio supra mortales vires, (vt communiter assolet) vatem infelicem destituit, in risum aut calumniam sæpe præcipitans. cùm scilicet aut artis siue decretum immutabile ponit, aut presſius quàm par sit ad particularia defluit, tempus modumque exactè nimis, & personarum differentias præsignificans, quæ in solius numinis prouidentia delitescunt. Oportet itaque nos nunc vniuersali tantùm, nunc hypothetica quadam prædictione contentos esse. Quæ confirmat imprimis Platonicorum ratio, ac diuinus Iamblichus libro De mysteriis, cap. de somniis diuinis atque humanis, vbi prænotionis & vaticinij facultates propria circumscriptione distinguit. Certum igitur est nihil absolutè cōstitui posse, cùm quæ nobis bona sint maximè aliis mala videri sit necessariū, cùm et generatio vnius alterius sit corruptio: quemadmodum sub cunabula Saluatoris stella apparens diu, etsi summum bonum mortalibus aperuerit in animæ felicitate repositū, quantas tamen (vel à pueris facto exordio) Christianorum strages dedit? vt si quis carneis oculis metiatur, sydus infelicissimum fuerit iudicandum. Cedo & illa quæ nunc eueniunt, post apparitionem syderis noui, quorsum spectant? verè mundum hunc vniuersum, vt ait sapiens, disputationi concessit humanæ: neque prius scientiam arcanorum suorum assequi dabit,

Definiendum fere vniuersaliter ac sub conditione.

Nihil absolutè in hoc orbe bonum vel malum, sed omnia in relatione ad aliud. Exemplum in stella natiu. Dominicæ.

dabit, quàm nos faciet nos diuina dignos consuetudine faciamus.

Postremò vt artem verbo penè complectar, omnem prædictionem debemus instituere, vel adiuti experientia, vel intellectus vi, vel subsidio rationis. vsum præstabit diligēs obseruatio, historiarum lectio, quæ tamen & mentis, & rationis lumine roborētur, quò minus impingat in eos distinctionum scopulos, à Galeno in libris De facultate simpliciū præmonstratos, quibus aberrat maxima mortalium pars, dum velut causis euentus alligant qui minimè sunt tribuēdi, neque discernūt quæ actu vel potestate talia, quæ absolutè vel cum respectu, quæ deniq; per se, & propria vi se mutuò consequuntur, quæq; ex accidenti. Habes inter historicos præter Lycosthenem, Lanbanum, Fritschium, Mizaldi cometographiam, Nicephorum, Sabellicum, & alios tum oratores, tum poëtas atque philosophos numero infinitos. Intellectus cognitio virtute & purificatione perficitur: quam rursus suppeditat lectio historiæ sacræ. Ratio verò quæ in vaticiniis puris locum non habet, sed prænotionis solius artem profitetur, habet suæ discursionis carceres 4. vel enim ex natura signorum minitantium diducitur tota, vt substantia, quantitate, qualitate, habitu, situ, tempore: vel ex comparatione causarum passibilium ad effectiua principia: vel ex concursu aliorum effectuum, causarumq;, vt cælestium radiorum, vicissitudinis temporum, & c. quæ sæpius correspondent: vel denique ex similitudine quam per cathenam vniuersitatis potissimum aucupamur.

Substantiæ ratio, id est forma, materies, signis sese externis manifestam facit, atque hic impensius obseruādum, quæ cuiq; species lucis, quæq; colorum varietas, quæ tandem positionis, habitus ratio, & figurarum omnium symmetria. vt enim in partibus humani corporis singularum vsus, & facultates

Artis totius tria principia vel instrumenta.
Ratio.
Experientia.

3. Errorum species in iudicandis effectubus.

Intellectus.

Rationalis discursus in iudicandis prodigiis carceres 4.
1 Natura signorum.
2. Analogia causæ agentis ad patibilē.
3. Concursus.
4. Similitudo.

Primus methodi cosmocriticæ canō à natura prodigii.
Ratio explorandæ substantiæ.

cultates ex compositione cognoscimus, atque substantia: nec non simplicium medicaminũ vires ex qualitatibus primis, secundis, tertiis; has denique visu, olfactu, gustu, quorum examine instructa ratio formam non aspectibilem comprehẽdit: ita profectò circa prodigiorum sacrosancta mysteria certis quibusdam gradibus itur, ex figura & passibilibus qualitatibus signi, rei significandæ qualitatem auguramur, atque ex consequente delitescentis in abdito ipsius essentiæ rationem. Ita & quantitas quantitatem; situs partium loca quibus decernuntur, iusta segmentorum distributione distinguunt. Tempus tempore significatur, quando incipient, consistent, desinent, vel quousque sint duratura: quemadmodum in cometis, eclipsibus, aliisque phænomenis expendendis. pulcherrima methodo operis quadripartiti à Ptolomæo est demonstratum.

Figura & passib. qualitas.

Quantitas. Situs.

Tempus.

Dici non potest quantum ad explicandas rerum abditas rationes, ipsamque interiorum essentiam pertractandã vnius loci natura & proprietas explorata conducat. Meritò enim Galenus morborum causas ad viuum, & genera descripturus, de locis affectis volumen integrum cõcinnauit, diuinum imitatus Hipp. lib. περὶ τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον; quòd absque illorum notitia, languescat quæcunque reliqua est disputatio, ceu demonstrationum robore ac præsidiis destituta. Habet id locus imprimis, vt non solùm quid ex quoque possit fieri videamus, & cuius impressionis obiectum sit aliquod capax: sed & agentium rerum vires, & passibilium suis discretæ sedibus atque temporibus, suis numeris, ordinibus, instrumentis, spectatæ velut in tabulis cognoscantur. Sic enim loci conditio diuersitatem præstat in constituendis, ac renouandis legibus iuris naturalis, diuini atque humani. Sic alias atque alias vices iidem errones in cæli diuersa parte concipiunt: vt si in abside aut perigæo excentrici sui, vel epicycli: aut

Ampla narratio de locorũ viribus atque decretis.

Loci cognitio in re medica quantum valeat.

In meteoris.

In condendis legibus.

In stellis.

aut circa longitudines medias, ac stationes: rursum si in parte versentur Austrina, vel Borea, si Occidentales à sole, vel ante ipsum exoriantur: si in trigonis aëriis, igneis, aqueis, terreis: si in Tropicis, aut æquinoctij signis: si circa figuras humanas, aut brutas, aut cæteras inanimatæ: cuiusmodi post in fixorum siderum cælo multa significationis ideã à mũdi cunabulis inarata est. Quia vero manifestius multò locorũ facultates, atq; momẽta videre est in mundi sublunaris partibus, seu generationi & corruptioni proximus elemẽtis. Nonne omnes ex vna propemodũ locorum vi, id est positione ad primum calidum, ac primum frigidum, seu respectu centri in vniuerso, & cælestium corporum suas formas, & propria qualitatum discrimina sortiuntur? Ignis calidissimus nonne quia propinquior soli? Terra frigidissima quòd ab eodem maximè sit semota? In terris, in aquis & aëre circumfuso, nonne diuersi tractus, Zonæ, climata, paralleli, & propter hos diuersa locorum seu regionum natura ac proprietas efflorescit? Certè & illa terrarum, fontium, fluminum, maris infanda miracula, quæ tanta varietate nobis insuetis sæpe vel in monstri, vel prodigij speciem adferuntur, non aliunde & causæ effectricis, & propriæ materiæ seminarium ducunt, quàm à loco: accinente poëta optimo maximo Georg. 2.

In elementis.

Elementorum qualitates à loco.

In partibus terræ.

In mistis variis.

Diuisæ arboribus patriæ, sola India nigrum
Fert Hebenum, solis est thurea virga Sabeis:

Rationem aperit paucis.

Quippe solo natura subest.

Atq; Georg. 1. non ubi expressius,

Continuo has leges, æternaq; fœdera certis
Imposuit natura locis. &c.

Celebratur fons in Gothia, quo demersa quælibet in substantiam lapidis commutentur, sic vt Fredericus Imperator teste

Fons mirabilis.

tor teste P. Pomponatio, cùm chiroticam sigillo proprio obsignatam eò misisset explorandi gratia, eãdem recepit media parte qua fons suspensam attigisset saxeam penitus, media verò coreaceam. Fluit idem vt fertur impetu magno, neque concrescit: si tamen extra ripam dissilientes guttulæ à loci natiui gremio paululum differantur, easdem mox videas in lapillorum tenuium speciem obdurescere. Idem & in locis Pyrrenæis, & Romæ contingit in lauacro quopiam. Atqui inuentum sæpius tum animalium corpora tum plantarum, seminum, conchylium, & cuiuscumq; generis formas in saxi rigidioris substantiam transmutari: cùm frustrà eiusmodi collecta ab ineunte ætate non pauca numero seruauerim domi: quòd non exiguam veræ voluptatis partem semper in hisce memorabilium spectaculis collocarem. Scribit & Pōponatius, in mari Danico iuxta ciuitatem Lubecēsem, inuētum esse magnum arboris ramum, cui & nidus adhærescebat, vnaq; & aues plurimæ: cuncta cõuersa in lapidem, qui etiam colorum nonnulla vestigia retinebat quod à coralli exortu & corallinæ non adeò est alienum. Iosephus oppidum scribit in Iudæa Macheri nomine, altissimo vertice supereminens, in quo ruta extremæ magnitudinis, & radix altera cui Bargas inditum nomen, flammæ colore similis, circa vesperam corusco iubare instar fulguris resplendescens, quæq; eam euellere cupientibus reluctetur, atque refugiat Fugari hac ipsa dæmones, aliaq; incredibilia fieri, quæ rectius ex ipso auctore cognosces. Postremò refer te denuò ad corpus humanum, vbi si cuncta quæ locis propriis fiant, & quam vbique natura vel præter insitas leges, ludos in suis operibus faciat, non est quòd aliunde locorum insitas formas atq; hinc profecta miracula celebremus. Hinc enim dependet & animalium, quæ in nobis ex vna putredine gigni solent, antiquior ratio: hinc lapides admirandi, membranæ, & alia superius

Aquæ in lapidem concrescentes.

Alia miracula ratione loci.

Corallum. Corallina.

In humano corpore quid loci proprietas præstet.

Vermium & lapidum generatio.

Axioma physicum.

perius memorata: natura informatrice, quæ certis partibus certas rationes coniunctas obtinet. sapiente semper de possibilibus quod est melius: cui & ad varietatem impreßionis materiei illa diuersitas infinita, pro sua virili semper obtemperat, vt hinc monstrorum species numero sint infinitæ. Sed ex multis, imo innumeris, pauca sufficiāt: ego me ad pensum meum reuocabo, concludens cum Philosophis cæteris, maximam naturæ partem in loci ratione positam esse, atque ex eodem peti cognitionis nostræ præcipuum fundamentum, ob intellectus humani statum, qui ex delapsu (quamdiu hîc terimur) magna ex parte loco ac temporibus alligatur.

Secundus canon analogiæ proponens causarum agentium & passibilium interse.

Notanda sedulò ab his qui ephemerides meteorologicas scribūt.

Quid causarum agentium & receptricis materiæ præparatio præstet, antè diximus. Ita enim amplius multò ad terræ concußiones adferent Saturnus. Iupiter: si antea multis nimibus fermentata vel gelu constricta tellus vaporum atque spirituum vim in visceribus accumarit. Ita & Mars Mercurio iunctus in aqueis locis pluuias plurimum ciet, in siccis & montosis ventos aridos, cum serenitate aëris diutur na: æstate idem tonitrua, fulgura: sæpe hyberno tempore gelu asperrimum, & frigus penetrabile flantibus Etesiis, præsertim quoties circa stationes inuicem connectuntur, vt anno à Christo nato 1564. & deinceps, atq; hoc Nouembri 1572. Ita tempus tempori materiem præparat, locus loco, vna efficiens causa, vel aspectus planetarius alteri, vt non solùm aut fortius agant, aut imbecillius, prius aut serius, sed & sæpe contrarium quàm prima fronte promittant: quod vniuersim ab imperitis simis atque Empyricis, qui se astrologos profitentur, vix vnquam in edendis prognosticis obseruatur.

Simile in arte medica.

Fiunt hæc igitur pari ratione, vt in officina corporis nostri, aliud ab eo medicamento quod foris apponitur, aliud cùm sumitur intrò: aliud in cacochymico corpore, aliud in probè purgato: quod & de cæteris naturarum differentiis æstime-

stimetur. Nam quæ huic veneno sunt, illum nutriunt atque corroborant: quæ ventrem in vno laxant, in alio prorsus astringunt. Imò & eundem hominem, eadem affectus specie laborantem secus exercet, quum ante meridiem sumitur, secus quod assumpto prandio, aut alia occasione præmissa: aliter si purganda materies parua, aut bene concocta, qualitate benignior: aliter si cruda, si mole, aut pestilente malitia turgens: quæ cuncta distinguere, non cuiusuis erit. sed prudentem artificem ab idiota separat, medicum doctum à seplagiario. Sed horum campus latissimè patet, præsertim si quis denuo ad res politicas vel œconomicas trahat, vbi propemodum cuncta succedunt pro dispositione materiæ. vt enim aliud promittit arcus cælestis ante pluuiam, aliud paulò pòst: cometæ similiter post afflictiones publicas diuersum ac si ante quàm veniant, apparuerint. Sic & in cæteris sese res habet. nam & ea quæ terribilia nobis diuinitus ostenduntur, possunt effusis lachrimis non solùm mitescere, sed etiam in aduersarios verti atque in finem iucundissimum terminari. tunc enim duntaxat quid nostræ debeatur petulantiæ, & quanta sit erga nos Dei benignitas designatur: non quòd ineuitabili necessitate immineat. Verùm hanc vaticinij legem norunt & imperiti, obseruant vani prognostici, dum ex constitutione præsenti quamsæpissimè de futuris hariolantur: vt nunc Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ, Brabantiæ horrenda quæque & maxima minitentur: quum totus hic orbis Belgicus penè conuulsus, nihil expectet hactenus quàm extrema omnia, ac vel ruinam certam, vel salutem cælitus insperatam. Licet enim hic altius cum animo nunc reuoluere quod olim ad Christianos dicebat Philo, oportere confidere nunc potissimum, quòd Deum proximum esse constet quibus humanum desit auxilium: virtus enim Domini in infirmitate perficitur.

Quid præclarum medicũ imprimis ab empyrico seiungat.

Calliditas astrologorum dum sæpe vaticinantur ex sola dispositione materiæ

Multa

Multa promouent causæ concurrentes, vt planetarum radij atq; concursus, præcipuè ex cardinibus mundi, & potentioribus vel orbium suorum, vel signiferi locis. Multa & planetarum antiscia, reditus, directiones, de quibus præcedente capite plura percurrimus. Sed hæc duntaxat ceu instrumenta diuinæ prouidentiæ, quæ sæpe (vt monuimus alias) vel absq; illorum decretis agit, vel significationis obscurissimæ causam nobis abscōdit, vel si scire permiserit, id tantum aut adiuncta hypothesi, aut sub notione penitus generali. Verùm cælestis influxus in meteoris, significationes secundum naturæ leges, sæpe certissimas habet; etsi ex multiplicitate systematis, propterq; distantiam naturarum agentium à sensibus nostris, intellectusq; infirmitatem, particularium locorum, & temporum, & magnitudinum præcognitio propè sit impossibilis. Stinduntur enim vires, & speciem mutant quanto magis per plures ordines proferūtur: vt in oculorum radiis per corpus diaphanū patet. ac proinde cùm plura concurrāt in animalibus, quā imperfectè mixtis, plura in homine quā animantibus brutis, plura deniq; in ciuitate aut regno, quàm in vnius hominis genitura: patet iuxta principiorum & partium minores maioresue complexus, superiorum corporum tela & radios potestatē quoque respectu paßibilium rerum minus aut definitā aut validam habituros. Quare cùm sint in homine alia quædam à corporis mole, alia magis à spiritus atque animi vi, quæ cùm velit fatorum leges longo superat interuallo, alia denique à tota περιστάσε, & rebus extrinsecis conferātur: quid quæso de tota ciuitate aut regno statui potest? vbi laborant plurimi, nō proprio tantùm sydere, (si quod infaustum esse putetur) verùm & genio loci propter occultam antipathiā, quandoque aut regis vnius, aut principis, aut etiam cerdonis è populo: sæpißimè & nullo apparente iræ diuinæ vestigio, suismet

Tertius canon ex concursu causarum atq; effectuum.

Comparantur secundum certitudinis dignitatem partes astrologiæ iudiciariæ.

Simile.

Conclusio.

Iudicia de hominis natura difficillima, de regnis & ciuitatibus omnium maximè intricata.

Rerum vicissitudo & circuitus naturalis.

viribus cuncta in exitium prolabuntur, quòd ad fastigium venerint, vbi neque consistere poßint (vt Aphorismo 3. libri 1. inquit Hipp.) neq; vlterius promoueri. Hic sane vel ad bilancis examen, commissus causarum infinitos, effectusq́; sub eodem causæ genere militantes colligere sapientem decet, delectumq́; facere: collectis omnibus suas classes, & ordines designare, quos eò forsitan ducet, vt facilè vel in circulum coaptentur. Ergo quod ad effectus pertinet ab eodem systemate dependentes, sicut influxus ille qui cometam parit, terrarúmue motus atq; voragines, idem sæpenumero mortales ad bella eodem ardore cælestis radij potis est concitare, potis & morbos insolitos, pestilētes gignere sterilitatem, famem, & consimilia, accedente permißione diuina certaq́; dispositione materiæ: sic & insolentia ciuium, quæ rebelles animos facit, eadem & ciuitates integras potest concutere, potest tranquillitate animorum, corporum, & libertate iucundissima, ac vniuersis demum melioris fortunæ muneribus spoliare. Opinionum diuersitas quæ ad deditiones impulit ciuitates, vno id fonte ac tenore in pluribus fecit, vt fluctuatione consimili, se contra alterius partes non ita commodè tuerentur. Sic verò ratiocinari nobis etiam de cæteris licet.

Causarum circuli.

Effectus militantes sub eadem causa.

Postremum erat similitudinis instrumentum: cui Gal. 9. De plac. Hipp. & Plat. *tantum tribuit in eruenda rerum veritate. vt vnum hoc ferè constituat ceu rationalis methodi caput. Ideoq́; libro De somno, vaticinij vim Aristoteles præcipuè positam in humore melācholico sit arbitratus, quòd eo præditi, ob splendorem spiritus animalis, tanquam venatici canes odoris sagacißimi, quamcelerrimè rerum cognationes deprehendant, longeq́; ventura prospiciant. Trahuntur illæ discursu vario per vniuersitatis gradum, imprimis analogica via vel ordine, & secundum apparentem communionem rerum, quæ omnia in omnibus maioris tantùm minorisue*

Quartus canō de vestigandæ similitudinis instrumento.

Natura melancholica similitudines optimè deprehēdit

5. Discurrendi viæ vel ordines.

1. Ab intell.

nori ſue ratione diſtincta proponit, rudis quidem illa καὶ διὰ τὰς κοινὰς ἐννοίας potiſsimum intellectus auſpicio ſtrata, ſed primos tamen carceres cognitionis humanæ confuſa quadam adumbratione deſignans: ſitq́ue ideò vt illa inuentionis, atque iudicij ratio ad Metaphyſicen propius referatur. Accedit huic alius ordo diſcurſionis phyſicæ potius, vel ad caſtiganda craſsioris ſenſus iudicia (quæ circa analogias ſalli facillimè poſsint) preſsius definitæ, dum res per cōpoſitionem, reſolutionem, variè adhibitis inſtrumētis dialecticis, in claſſes categoricas, id eſt certiſsima rerum genera, ſpecies, & differentias tribuuntur: quæ cuncta ex profeſſo in doctrina ordinum à nobis ſunt explicata, hîc autem quò magis cōſtet illius vſus & amplitudo, obiter in memoriam reuocamus. 2. A ſenſibus externis. 3. A ratione.

Quòd ſi perſcrutandarum ſimilitudinum ducem methodicum voles, conſule imprimis Artemidorum libris De ſomniorum interpretatione conſcriptis: quanquam illo prior Hippocrates philoſophis cunctis hoc ſtadio decertantibus lōgè præſtantiori face præluxit: quādo ex inſomnio occurſantes imagines, ſic ad humani corporis prouidentiam comparauit, vt triplex circuitus ignis noſtri, ſiue caloris natiui, per ambiētis mundi circuitus totidem præmonſtrentur. ſitq́ue aſtrorum quidem exterior in corpore motus, quo ſcilicet anima vergit à centro ad circumferentiam, vt maximè conſueuit vigilantibus nobis: Lunæ autem ad cauitates, vel penetrale interius priori oppoſitus, ceu per quietem & ſomnum præcipuè ſolet: Solis verò decreta ad motum medium vitalis ſpiritus ſpectēt, qui conſeruandæ imprimis totius harmoniæ gratia, ſeſe circumagens, vtrumq́ue pariter extremorum mira æquabilitate componit: vnde quæ Soli, quæ Lunæ obueniunt, aut cæteris ſtellis, ceu videre fulgidas, obſcuratas, auctas ſpecie, magnitudine, numero, vel diminutas, ad certam caloris motionem aptiſsimè refert: atque hinc ſumpta medendi occaſione, præ- Inſomnia quo pacto per ſimilitudines futura decernant. 3 Circuitus caloris innati. 1. 2. 3. Quopacto inſomnia interpretetur Hippocr.

Indicatio rerum agendarum a somno

pediti circuitus speciem per cognata seruare docet, contrariam similiter contraria demoliri. Postea rationem analogicam prosecutus, terram carnibus comparat: fontes & puteos vesicæ, vel aqualiculo: uberum fructus humano semini: fluminum cursui sanguinis motum: tempestati maritimæ, ventris morbos: diluuia ignis, aquarum, febribus, hydropi, fluxionibus & catarrhis: ac cætera cæteris simili modo. Vt autem medicis promptum est vniuersi partes humanæ fabricæ partibus applicare, ad perscrutandas similitudines: sic & rerum publicarum curatoribus, mundi vtriusq; tonos siue concentus ad ciuitatem; theologo, & morali Philosopho, ad animi naturam, effectus cultumq; transferre, conuenientissimum arbitramur. Porrò inuestigandæ similitudinis nullus nec purior nec vberior fons est quã historia sacra. Quis enim nescit totius noui testamenti IESV CHRISTI *vnam esse allegoriam perpetuam, vnamq; figuram in veteri designatam. Faciem quoq; & hierarchiam huius ecclesiæ humanis oculis aspectabilem, (vt ex diuinis operibus B. Dionysij liquet) illam præ se ferre quæ supra sensus humanos, omnemq; rationis indaginem in mundo archetypo siue intelligibili constituta est? ac si ex toto aceruo quid particulatius adferendum est, spectemus duntaxat imaginem Prophetæ Isaiæ, quem iubet Dominus nudum, reiectis etiam calceis, vocem diuini spiritus propagare: vna nimirum imagine fortaßis nudæ vim veritatis insinuans, de qua Euripides* Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ, *quippe in quam nullæ* τῶν λόγων περιπλοκαὶ *cadant, vna verò & calamitosam rempublicam in limine præsignificans: nimirum gẽtis Iudaicæ inopiam, solitudinem, vastitatem. postremò statum, ac miseriam Christi saluatoris, quam in humana specie, hominis infando captus amore susciperet. Huc refer quæcunq; de arca Noach, de arca fœderis, de serpente æneo, de signo Ionæ*

Vsus similit. ad omnes facultates.

Similit. historiæ sacræ.

Imago Isaiæ prophetæ.

Aliæ similitudines in sacris

prophetæ,

propheta, de tot spectaculis veterum patrum ac prophetarũ, vt Isaac, Iosephi, Danielis, præsenti in aciem possent. Sed hæc vt nota relinquimus, duntaxat ad fontem (quod aiunt) digitum intendentes; ne in infinitum serpat oratio. Scio tamen desyderari à pluribus, quale sit istuc similitudinis instrumẽtum, quod non in vaticiniis tantùm, sed & in omni persuasione rhetorica primas obtinet: ab ipsis tamen illius artificij professoribus vel omissum penitus, vel rudius exaratum, vel in posterorum indagationem suspensum est. Vt paucis omnium nomine satisfiat: Tota hæc ratio transcursu celeri, & quadam animorum migratione ex vno mundorum genere in aliud, ascensu rursus, descensuq́ in singulis per singulos gradus, atq́ segmẽta perficitur vt dictũ est suprà. Verũ (inquies) quos tu nobis vel puteos Heracliti, vel Democriti mũdos obtrudis? Loquar pressius, ad populi captum. 1. discernes an puræ sint, ac nudæ species quæ diuinitus offerũtur. Vt si quis ab inimico se iugulari somniet, idemq́ è vestigio consequatur: an ænigmatice proponantur, vt in illo qui sibi visus videre summum fastigium tecti igne consumi, ac paulò pòst idem alterius amore deflagret. In isto genere sic tu te exerceas, vt primùm concipias pugnantem quandam similitudinem, faciemq́ conformem in rebus natura differentibus numero, specie, aut genere. Dein singulis exemplaris partibus suam comparabis imaginis partem, seu loco, seu tempore dirimantur. Si enim illa diuersa talia sint vt inter se coire vel sub ea notione componi possint, quam ad exprimendas actionis affectionisue alicuius species, viresq́ conceperis: tum constare firmiter hoc tibi præsidium arbitrator. Vt si aquila visa pileum auferre Romano consuli: quem rursus è plebe cuipiam alteri superimponat. Pileus fastigij similitudinẽ refert, vel dignitatis: illa autem translatio potestatis, similiter transitũ ex vno in aliũ præsignabit. Rursus apparent in aëre cata-

Ars vestigandæ interpretandæque similitudinis ad omnem facultatem vtilissima.

Fundamentum 1.

Regula 1.

Regula 2.

Regula 3.

Exempla syntheticæ interpretat. allegoriæ. 1.

cataphracti, alter qui orientalior alteri versus occasum stanti caput abscindit: fortasse non id tam ad reges ipsos, aut
2. *principes, quàm ad ciuitates integras referetur, si quādo ad anarchiam propius spectent, ceu formam illæ propediem sint*
Exempla resolutoria vel analytica ad inuenienda similitud. *habituræ, quæ truncis corporibus hominum designatur. In contexendis apologis eadem ratio constat, sed oppositus ordo ac resolutorius: quippe qui ad inueniendi potius, quàm in-*
1. *terpretandi artificium proponatur. Exempli gratia, velim ostendere tyrannis & sanguinariis non magnopere esse fidendum. Tria sunt quorum similia in diuerso genere debeam inuenire, sic tamen vt sub eadem diffidentiæ securitate componi queant. Pro tyranno leonem, pro astuto homine vulpē,*
2. *pro exemplis statuam vestigia stupidorum animalium, omnia in antrorsum spectantia, nulla retrorsum. Quòd si ad parendum regibus vel inuitos libeat cohortari, quantumq́; periculi positum in effreni licentia linguæ: cùm ferè audaciores maximè periclitentur; euadant alij astutam vapido retinentes pectore vulpem: aptè istic non importunè talis fabula contexetur: Vt ad venatum prodierunt vulpes & lupus: mox prædam quam venatione ceperant, inter se ex pacti iure distribuunt. superueniens leo regalis potentiæ titulo partem sibi tertiam vendicat: obloquitur lupus: tum leo indignabundus iniectis vnguibus corium à ceruice totū in priora reuellit: fugit ante lupo cū vlulatu horribili, quærit leo quid vulpes sentiat. ille mox totum leonis ex iure asserit. Quis inquit leo sic linguam erudiit tuam? Illud sanè purpureum caputij genus (respondet vulpes) quo tibi commilitonē nostrum*
Regula 4. *placuit insignire. Curandum postremò in vestigandis, interpretandisue similitudinibus non nimis remota captemus;*
Regula 5. *sed proximis insistamus, adhibita semper cōsyderatione materiæ: quæ pro suæ dispositionis modo, etiam te significandarū rerum particularibus differentiis extricabit.*

Praxis

Praxis coſmocritica: per doctrinam præcipuè capitis ſecundi, ac tertij.

HÆC quidem hactenus paucis præceptis incluſa ratio tum plana cuiuis & obuia, tum facilis ac generalis: cuius tamen vſus, niſi aliud adſit, tantùm ſuffecerit, vbi de puris prodigiis diſputatur, quæ cuilibet homini rara, inſolita, & præter communem curſum naturæ vel ſpeciem æſtimantur. Nunc verò exercitationis totius duplex formula ſubnectenda eſt: vna quidem auguſtior, & latius patens, medicinæ ſeu phyſicarum rerum indagatoribus maximè neceſſaria: quæ quidem exactius multò, & penetrantius inquirat in ſingula. huius iam datæ methodi canones 4. ad mundi illud theatrum ampliſſimum, atque ad axiomata cap. ſecũdi & tertij doceat applicare. Sic enim perfecta quædam doctrinæ ſpecies, & ad philoſophandum ſeriò, multarum præceptionum carmen efficitur: atque hinc verè ſciemus in omni natura hominis affectus, remediorum, cauſarumq́ alterantium corpus humanum, quid ſit verè diuinum: quo pacto ab apparentibus diſcernatur. quænam rurſus actiones occultæ proprietatis, à forma magis an à materie, aut ſpiritu, aut ex compoſitione rei, per ipſius tamen ſpeciem aut ſimulacrum ſublimiore principio proficiſcatur, ſupra quã hactenus à peruulgatis medicis aut arcanarum rerum inquiſitoribus obſeruatum eſt. qui ſæpe magno multorum riſu, nũc in purè naturalibus ad deos, aut orcum ſolent confugere: plagas nimirum, venena, aut veneficia, & præſtigias incuſantes, vbi non vltrà conſilio locus: nunc etiam in diuinis ac metaphyſicis rationem vulgo ridiculam comminiſcuntur: quam tamen non citra infamiam paulò pòſt aliò ſpectans euentus eludit. vt interim ſileam quæ propter artis iſtius ignorantiam in morbis popularibus, contagioſis, venenatis, aliiſqúe quorum ſymptomata imprimis ſunt admiranda, vel circa

Progreſſio ad artis coſmocriticę exercitamenta duplicia.

Primum genus ſublime per conſtitutos antea & vniuerſales maximè naturæ gradus.

Vſus prioris modi.

Errores fœdi vulgarium medicorum.

circa curationem turpiter vel veri antidoti exhibitionẽ fieri consueuerunt. Sequetur hanc exercitandi industriam alia via, quam sequenti capite latius explanabo: ea prorsus historica, popularis, per singula genera vires prodigiorum, siue decreta certis confirmat exemplis. & siqua particulatius incidunt, vt inferioris classis axiomata singulis intertexit. Sic enim paulatim concisa glacie, à confusa mole maximarum rerum ad scrupula penetramus.

Alterum genus exercitamenti planius ac popularius per species prodigiorum, de quo caput octauum tractat.

Age nunc igitur vt praxis totius schema ad illas partitionum classes superius enumeratas liquidò effloreſcat. Sit quodpiam vel morbus insolens, rarus, vel constitutio corporis admiranda, vel vis agendi patiendiq́; secreta, & supra hominis captum: sit vel tempestas consimilis in ambitu mundi, vel simulacrum in aëre, vel mutatio memorabilis in republ. cupio hisce oblatis diuinũ characterismum velut quintam essentiam quandam elicere: non vt vulgares chymici solent, sed excellentiore modo, magisq́; à fæce & sordibus amandato. Ne verò in rerum numeris, atq; ordinibus aberretur: repeto paucis quod suprà latius explicatum est. Quinq; nimirum gradus esse præcipuos in vniuerso, qui tamen pro cuiusuis arbitrio ad 6. aut 7. plures, aut pauciores facilè redigantur.

Praxis ad instar normæ antiquioris.

Quinta essentia.

Sequuntur tabulæ breues totius theatri naturalis, cũ epilogismo capitis secundi & tertij.

IN TOTA NATVRA GRADVS V.

1. MATERIES, VEL CORPVLENTIA: *cui & quantitatem adiunximus, virtutisq́; passibilis propensiones aptas ad recipiendum, sed confusaneas, indefinitas menti humanæ.*

2. SVPRA MATERIEM PRÆPARAMENTI *Physici, siue syndromes accidentariæ classis, vt qualitatum primarum, secund. tertiarum, figurarum: ex quibus iunctis harmonia corporis constituta est.*

3. SV-

3. SVPRA HARMONIAM CORPORIS *spiritus, naturæ partim æthereæ & cœlestis, partim elementaris, naturis contrariis non commistis inuicem propriè, sed complicatis. Huius essentiam imprimis constituunt humor primogeneus, spumosa portio atque aërea, velut fomes, & calor natiuus, ignea partim, ac partim lucida portio, præcipuè ad agendum efficax.*

4. SVPRA SPIRITVM VEHICVLVM *animæ siue carpentum, idolum tenue iuxta Platonicos: in quo nimirum alia quædam harmonia superior cælestiũ pariter, atque elementarium rerum, formaq; sublimioris characterismi aptissimè describuntur.*

5. SVPRA SPIRITVM ANIMA *in rebus animatis, atque in aliis sua cuique entelechia siue perfectio, characteris diuini propriè, ac metaphysici, qui extrinsecus solet inscribi maximè capax. Sic humana mens imprimis speculum, atque imago Dei.*

Nunc vt per mundi species 3. ordinis eiusdem œconomia procedat.

QVINQVE PRÆCIPVI GRADVS IN ORBE MAIORI, VEL CIRCVMFVSO.

1. TERRÆ ET AERIS, *secundum procreationis seriem. Terræ & aquæ, ratione situs in vniuerso.*

2. AQVÆ ET IGNIS, *iuxta priorem modum: Aëris & ignis, iuxta posteriorem.*

3. ORBIS ÆTHERII, *quem mixtæ conditionis inter cælestem, & elementarem sub Luna proxumè collocamus.*

4. CÆLESTIS REGIONIS, *vbi lux pura, & firma materiæ concretio viget.*

5. DI-

5. DIVINORVM SVPREMVS GRADVS qui à materie penitus sit secretus: Vt DEI, ANGELORVMQVE, seu bonos seu malos intelligas, quos cacodæmones vocant, suis vbique officiorum ordinibus inuicem interstinctos.

Huic proportione segmenta æqualia comparantur in contentorum genere, quæ hisce claßibus à primo opifice sunt distributa. Sic & in facultatibus vniuersi.

IN MICROCOSMO VEL HOMINE CONSIMILITER V. GRADVS.

1. PARTIVM SOLIDARVM, si continentia spectes. HVMORVM in venis existentium, si contenta.

2. PARTIVM CARNOSARVM, iuxta priorem modum. Vel HVMORVM qui per partes corporis sunt resperſi, si posteriorem.

3. SPIRITVVM gradus, quorũ vagi in humoribus; fixi magis in solidis recubant: hi quidem vt exemplaria, illi vt imagines.

4. CÆLESTIS PORTIVNCVLÆ, quæ partim à primo conceptus tempore, animationis, ac partus influit, velut futurorum seminariũ quoddam: partim reliquo vitæ curriculo, quantum in illis corporibus situm est, certo circuitu, ac radiorum analogia ex potestate in actum prouocatur.

5. PLANE DIVINÆ: cuius in homine alia portio immergitur altius corpori; alia aßistit tantùm: alia denique circumfunditur, ac velut foris attingit: inferior tamen quæq; superiori obsequitur promptè, vt instrum. artifici suo.

Huius

Huius autem partitionis in homine patent & aliæ multiplices rationes: præsertim si ordinem vel in solis continentibus, vel contentis, vel spiritibus, vel facultatibus velis ad huius instar diducere. hæc enim vel mediocri ingenio præditi suo Marte deinceps quampromptissimè consequentur.

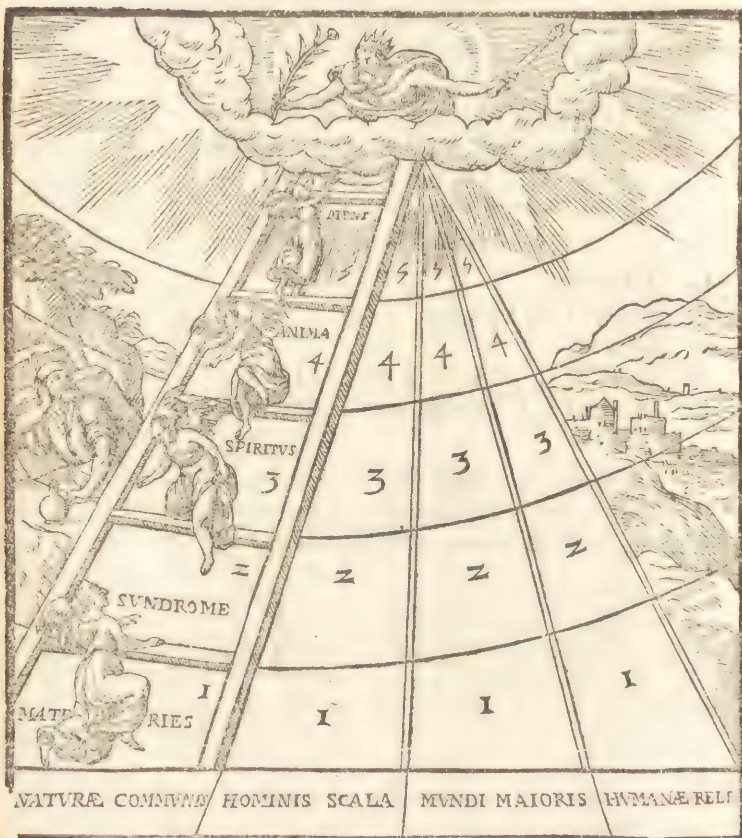
POSTREMVS TYPVS EST IN REPVBLICA: CVIVS SCALA SECVNDVM ANALOGIAM V. OBTINET CONSIMILES GRADVS.

1. PLEBIS.
2. MAGISTRATVS.
3. REGIS.
4. ASPIRATIONIS CÆLESTIS.
5. MENTIS, nutusque diuini omnia complectentis.

Eadem norma, si per legum species velis incedere, & iuxta communioris ambitus dignitatem tum in his, tum in fortunæ publicæ, & priuatæ generibus ordinem conformare.

EMBLE-

EMBLEMA DIVINÆ PROVIDENTIæ, atque ipſum propè artis totius coſmocriticæ fundamentum.

LVctantes vteri cæcis penetralibus vna
Iſacidas partu protulit hora duos.

Poſterior

Posterior natu natalis iura prioris
Subripuit mira calliditate vafer.
Vnde diu profugus versabat fratris ob iram
Mille metus animo, mille pericla suo.
Sed fessum aggeribus campi proiecit aprici
Altius occiduo sole reducta quies.
Conspicit ingentem vasto libramine scalam,
Cui præceps vario cochlea torta gyro:
Latior ad terras humiles, surgebat acuto
Vsq; vel ad superas vertice tensa domos:
Hac sursum aligeræ mentes, hac ire deorsum,
Circuituq́; pedem ferre, referre vago:
Hac Iouis imperium terris via mittit ab alto;
Hac generis nostri facta precesq́; Ioui:
Hæc habet æterni patris aures, ora, manusq́;,
Hac fluit immensi prouida cura sinus:
Hac mundo antè volant diuini nuncia flagri,
Lætaq́; sedato signa furore patent.
Felix visceribus quicunq; hæc hauserit imis,
Seu fors asperior, prosperiórue fuat.
Ille etenim tarda tandem compage solutus
Accipiet meritis præmia digna suis:
Calcatoq́; means subter vestigia fato,
Supremum spiræ scandet ad vsq; gradum:
Donec firma quies nullo permista dolore
Sistat, & æternum mens sociata Deo.

Omnes igitur tabulas superius constitutas vna comprehendit maximè generalis, quòd prodigiorum alia sapiant magis primum naturæ gradum, alia secundum, tertiū, quartum aut quintum: quòd istæc omnia in omnibus contineri sit demonstratum, iuxta proportionem quandam vel similitudinem, cuius nunc vsus præcipuè nobis sit aucupandus.

Tabulæ istius vel scalæ per vniuersum extentæ amplissimus vsus

K Proinde

Prima quæstio, vbi de toto genere disputatur.

Proinde & prima quæstio hæc semper occurrit altius indaganti, an in oblatis spectaculis sit etiã aliquis veræ diuinitatis character expressus, nimirum quintæ illius essentiæ in singulis constitutæ: num potius inferioris ordinis alius quisquam, & naturali propior, vt & consimilis ordinis apta in morbis remedia comparentur, his quæ à materie pendent, per materialia magis; quæ à spiritu, per cælestia: quæ à purè diuinis, immaterialibus infliguntur, per opera mentis potissimum, preces, sacrificia, & expiationes, ieiunia & eleemosynas.

Remediorum prima analogia in morbis occultis.

Actionum modus pro gradu cuiusq;

Quanquam verò superioris essentiæ vis per intermedios gradus vbiq; ad infimos vsq; transfunditur, non tamen illa suo semper, ac more diuino penitus operatur: sed formæ corporibus illigatæ semper corporeo modo, per spiritus scilicet atque materiem, facultates exercent suas; etsi in aliis plus valeat portio elementaris & crassior, in aliis ætherea magis, in aliis deniq; aura cælestis: quæ sanè distingui à medicis, propter analogiam medicaminum vestigandam, accuratissimè debuerunt. At formæ liberæ (vt aliàs dictum) nunc per se producunt effectus suos, nunc per instrumenta corporea, perq; materiem, sed aliter anima, quæ non tota cõpage corporis sit soluta, aliter quæ nihil penitus alligata: & inter has rursum aliter Deus, aliter angelus vel bonus, vel malus. Animæ quidem portio quam mentem appellant, corpori non astricta, nec sedem certam vt ratio passibilis in illo tenens, huic quidem assistit, cunctisq; potentiis inferioribus velut continua, nunc se iisdem applicat, & per corpus simul quod velit exequitur; nunc rapta ad suum principium, vel mente superiore afflata, notas diuinitatis suæ exhibet puriores, etsi certo in loco, ac tempore, quò illius actio & character alioqui intelligibilis tantùm, per sensus tamen corporeos percipi queat. De modo quo Deus, eiusq; satellites agant, dictum est suprà. Patet hinc adeò quosdam characterismos

Characterismorum prima & summa genera 3.

planè

planè diuinos, metaphysicos dici: alios verò non tam propriè diuinos, quàm diuinis proximos, aut paraphysicos appellari, secundum operationis ipsius modum. Cùm igitur prima quæ- 1.
stio de diuinis sit generalis, num diuinum propriè quod spe-ctatur, an naturale prorsus, an paraphysicum debeat æsti-mari: secunda cuius ordinis, ac dignitatis inter naturalia, diuina, ac horum media: hinc postrema, quam proposuimus 2.
dudum, de significatione & potestate circa res præsentes, at- 3.
que futuras. Certè ad illam inquisitionem omnium primā, nosce expediet totius speciei, ac generis rationem, quam epi-logismo maximè per naturas indiuiduas exploramus. Vt si qua facultas in tota specie reperitur, nequaquam hæc purè diuina putetur: sin secus in vno quopiam præter specificam 1.
proprietatem, peculiaris actio, paßióue, aut qualitas eluce-scat: tanto magis prodigiosa censebitur, quanto longius à cō-muni vel speciei, vel generis totius constitutione recesserit. Secundò & illud euidens, cùm quinq; diuinorum gradus ad 2.
tria genera redigantur: certè quicquid à quantitate proces-serit, aut harmonia qualitatum primarum, constit. & mi-stionis totius idea, & figurarum, & spirituum symmetria: hæc omnia quidem ad vim arcanam, diuinamq; à rudiori-bus ablegari; posse tamen subtili methodo, viuacis ingenij, ac mentis acumine penetrari: eousq; nimirum, vt & vero pro-ximi simus, ac sensus stupidioris crassam philosophiam mul-tis passubus superemus. Verùm in purè diuinis, quæq; à for-mis abstractis, liberioribus, communißima vestigandi ratio est, per abnegationem formæ inferioris. sic enim paulatim ascendendo venimus illuc, vt cùm in Physicis locum non ha-bere cognoueris, paraphysicon suspiceris: si neq; istorum or-dine poßit consistere, supra naturam omnem idipsum vel μεταφυσικὸν *esse dicamus. Item per singulos gradus si non à dæmone bono aut malo, igitur à Deo proximè, & sine in-*

Quo pacto singulis quæstionum generibus optumè satisfiat.

Ad primam quæstionem an sit physicū quid aut metaphysicon, aut paraphysicon.

Diffinitio per negationem in purè diuinis.

strumentorum subsidio mortalibus offeratur. Hac ratione Deum quoq; per aliarum rerum omnium negationem optimè definiri, docuit Areopagita lib. De diuinis nominibus.

3. *Multum præterea laborabis in discernendis causis atq; principiis: vt docuimus capitibus quarto & quinto. Causæ enim cognitio totius euentus iudicandi caput existit, etsi hanc primò notione confusa admodum comprehendas, quò prior illa causarum exaggeratio pertinebat. Nunc autem particulatius quæ cuiq; sit ratio, per singulos gradus naturæ, & characterismorũ species indagare docebimus.*

Causatum vniuersalis notio vel confusanea ad naturæ gradũ interstinguendum vtilis.

4. *Similiter discernendum protinus ab initio, atque ante alias quæstiones, an genus oblatum sensubus, vulgi tantùm rationes effugiat: an & illorum qui naturæ vias & latebras altius pertentarunt: num rursus falsò species rei perceptæ, num & verè talis extiterit. Multis enim terror aut mentis consternatio, morbi vis, aut similis constitutio fecit apparere prodigium ac simulachrum tale cuiusmodi depictum intus in humore crasso, melãcholico ipsimet circumferebant: vt scitè in Hercule furente pingit Seneca, in Aiace flagellifero Sophocles, Galenus in variis admodum quæ referre non est necesse. Multi sub oraculorum, prodigiorúmue prætextu, mentes humanas flectunt quò volunt, cùm nihil sciant religionis titulo ad persuadendum efficacius. vt cõstat de Mahumete, Numa Pompilio, aliisq; innumeris.*

Impostura circa apparitiones prodigiorum euitandæ

Vbi primùm de genere diuinorum rectè constiterit: iam restat altera quæstio, speciem inuenire, & augustioris ordinis gradum: qualis nimirum character existat, quantáque prodigij dignitas. Hinc enim & in cognitionem causæ finalis, & effectricis maximè peruenimus. vnde postremò & quantitas qualitasq;, significatarum rerum elicitur: quod etiam à peruulgatis ingeniis imprimis est expetitum, ceu totius propositi fructus. Hoc igitur prius ratum & firmum cogitá,

Ad quæstionẽ secundam de specie prodigiorum per 5. gradus naturæ.

Vtilitas huius inquisitionis

gita, quòd omnes actionis inferioris duces, vtantur necessariò superioribus: non tamen contrà. vnde non dicuntur actiones à sola materia, sed plurimæ à solo motore primo. Itē quæ fiunt à temperamento, fiunt & spiritus ope, ac procul dubio ipsius formæ. Quin forma corporibus planè immersa, inseparabilis, nihil etiam sine materiæ vi vel spiritus potest efficere: etsi in his alia opera alterius conditionem dixerimus propius redolere. sed contingit separatas formas multa producere extra virtutem inferiorum, vt modò est præfinitum. Ergo vt sit quò tendas, atque arcum dirigas, nec passim coruos testáq; lutoq; sequaris: hoc imprimis axiomate fretus refer te nunc ad gradus antea memoratos. Axioma. Aliud.

1. *Primùm in vniuersa peregrinatione hac animi tui, cognosces à quantitate siue materie vim inesse occultam, propè sola experientia duce: quam firmet epilogismus si quæ eadem specie permanentia, in res affectas similiter, eadem distantia & proportione aliarum circumstantium rerum, eandem actionem nunc fortius, nunc debilius imprimant. Sic enim idem ignis nunc calorem natiuum recreat, nunc languere facit, nunc etiam disiicit atque consumit. Quid autem in vnaquaq; specie sit quantitate diuinum, facillimè deprehendes, prima comparatione ad illud facta quod in specie sua symmetriam optimam sit consecutum. deinde & altera, quæ status obseruet vtrunq; excessum siue defectum, intra tamen speciei latitudinem exporrectos. vt in vestigāda simplicium medicaminum facultate, in explorando temperamēto totius hominis, ac singularum partium, Galenus ostēdit. Quicquid enim à medio ceu Polycleti canone lōgius abest, in genere temperaturæ asyncratō illud: asymmetrō verò in constructione, & figurarum moderatione dixerunt. Quod verò communem speciem, vel naturæ cuiusq;, vel affectionis excedit: ad metaphysica referendum. vt gygantea*

Quopacto primi gradus prodigia quæque ex vi occulta materiæ proficiscūtur sint à cæteris distinguenda.

A quantitate vires prodigiosæ.

magnitudo corporis, figura Pygmæa, pedes, manusq́; aut capita numero plura, quàm pro naturæ lege cōueniat. Postremò in morbis similiter, si tanta putredo vt carnes subitò in tabum diffluant; tantus calor, vt ad sensum pinguedo liquescat; tantus sudor, aut quæcunq; excretio, vt assumpti cibi aut potionis modus, siue proportio cum excrementorum mole nihil respondeat.

2. Quopacto vires occultæ à syndrome physica discernantur.

Nunc an syndrome physica, ceu complexus & harmonia multorum generum, quicquam altius operetur, maxime vestigandum est: vel idcirco, quòd & doctiores plurimos istic contingat impingere; dum vno contenti vocabulo proprietatis occultæ, omnia istiusmodi naturæ sinuosa miracula vel ad spiritum referunt, vel solam totius corporis formam: cū interim sæpe occultum illud, atq; diuinum lateat in vno complexu qualitatis, quantitatis, ordinis. sic enim gingiber magis calefacit, quàm piper: cùm tamen temperamento sit caliditas piperi maior. sic ferrum candens acrius vrit, quam ipsus ignis omnium calidißimus: non ex sola vi temperaturæ scilicet, verùm ex calidarum partium, aut elemētorum situ: quòd in aliis rara magis positio, in aliis coacta ac magis vnita: vnde contingit tam variè hallucinari medicos in constituendis gradibus medicam. dum alij ex sola temperie rem definiunt; alij ipsius operationis modum potius animaduertunt: quæ tamen æstimatio non tam propria, quàm ex accidente censetur. Sæpe verò & alia misturæ inæqualitas difficultatem vel maximam solet effundere, dum in vno corpore similari ad sensum, partes tamen ita dißident mutuò, vt contrarias facultates eodem propè loco, atque substātia deprehendas: ideoq; nunc eodem tempore, nunc succeßione quadam vires quoq; pugnantes inuicem exercere. sic enim in rosis superficies humiditate blanda, & temperato calore perfunditur; in profundo vis terrestris, sicca & frigida temperies

A complexu quantitatis, qualitatis, ordinis.

Crassa medicorum errata in diiudicandis gradibus medicamentorum.

A dissimili temperamento in eodem simplici secundū partes diuersas.

temperies delitescit: in plantagine, violis, cassutha, aizoo, radice smilacis asperæ, multus in superficie tepor & succulentia, plerisq; & frigus non minimum, ex occurrente primùm actione percipitur; si diutius admouentur, aperit sese ex fundo totius mistionis insignis calor, cum tenuitate partium discutiens plurimum, atque resoluens per halitum, si qua corporum extremis angustiis infiguntur. Vnde illorum tam admiranda operatio? quòd nimirum ordo contrariæ tẽperaturæ in vna substantia agente exactè respondeat analogia cõtrarietatis, cũ immoderatione partium humani corporis, subiectiq; paßibilis: vbi potißimùm illud ferè requirimus, vt quum hepar calidius non offenderint, vim tamen discutiendi aperiendiq; obtineant circa circumferentiã partium extremarum. Est aliud rursus in eodem genere syndromes physices, per concentum scilicet qualitatum secundarum; raritatis, densitatis; læuoris, asperdinis; duritiei, mollitiei; grauitatis, leuitatis: quanquam ferè hæc ipsa diuersis partibus, pro illa quoque temperaturarum diuersitate, locẽtur; magis tamen à secundis qualitatibus, quàm à primis ea quæ fiunt stupenda admodum, proficiscuntur, vt propter dissidium rari ac densi in attractione cucurbitæ, in tonitruis, terræmotibus, sclopetis bellicis. Ita mirabilis vis patet argẽti viui, dum inclusum calamis, aut annulis cauis, atq; admotum igni, calorem insitum, subtilem, oppidò vehemẽtem, sed altè sepultum sub densißima superficie, ac veste terrena, per occursum calidi exterioris in actum profert. Neque alia est omnium ferè venenorum ratio, quæ propriè talia nominantur: id est totius formæ proprietate, (quam mistionis formã rectius appellassent) perniciem humano corpori allatura. constant enim particulis illa contrariis, pugnantibus qualitatum primarum, secundarum syzygiis: quibus & tertias licet adiungere, ceu viscosum friabile, cõcretum liquidũ, &c.

A concentu qualitatum secundarum.

Mirabiles rerum consensus atque dissensus ad impediendum vacuum aut penetratione corporum.

Venenorum ratio.

A complexu tertiarũ qualitatum.

Nonne in hydrargyro primùm extremi frigoris vis percipitur, intrò repulsis humoribus, si per emplastra vel vnguenta adhibeas foris? deinde si non contingat vnà secerni, paulatim resoluto terreo mistionis inuolucro per calorem corporis innati, (quod calcionari dicunt artifices) aperire sese ignitam maximè, vrentemq; facultatem: quæ ad sphacelũ deinceps, et marasmodem febrem vlteriore progressu habitum laborantis adducat? vides eiusdem ordinis contrarias vires in opio, hyosciamo, in semine ranæ rubetæ, & perniciosorũ animalium morsu. videmus enim in omnibus maximas tẽpestates oriri, his qui venenum in se conceperint, ceu vaporis, & exhalationis contrariis qualitatibus eodem loco inter se luctantibus: vt quæ prodesse postea velis antidoti loco si vires simplices sortiantur nihil proficiant, quin pro qualitatis excessu, dum vni parti morbificæ causæ obsistunt, alteram vehementer irritent: nec prius id mali tollitur, quàm ea lege alexipharmacon temperetur, vt fermentatis inuicem summè contrariis, tota mistura ratio exacta proportione respondeat.

Cur venenorum tam potens actio, sed liberatio tam difficilis.

Sed in eadem classe iam superest alius naturæ ceu cõpositionis superior gradus, in figurarum varietate & symmetria. vt enim in partibus humani corporis singularũ species suis actionibus destinata est, & quantitas quãtitati inseruit, & cætera cæteris simili modo: sic vbi omnium contextus supra captum ingenij mirabilis viget, opera quoque istiusmodi efflorescere consentaneum est: vt in molarũ ductubus, horologiis, aliisq; instrumentis automatis liquet. Sic olim pensiles horti, sic Vulcani tripodes, sic septem orbis miracula penè in prodigiorum ordinem peruenerunt: sic in plantis & mineralibus conspicui characteres sæpe facultatem produnt interiorem, vt in scorpioeide herba, in orcheos generibus, in anacardio, in lapide ætitide, chelidonio, &c. Sic deniq; in compage corporum nostrorum morbi & symptomata

A concentu figurarum actiones admirandæ.

In artificialibus.

In morbis affectionibusq; præter naturam.

ptomata fiunt eiusmodi, teste Hippocrate, *vt quamuis subsit naturæ ratio, vulgus tamen ad deos retulerit suos, vti nũc sæpius facit, atq; in lib. De morbis comitialibus, de furore virgineo scriptum ab eodem auctore reperies. Mirantur verò hos impetus vehementes, & subitos humorum, spirituum, vaporum, exhalationum: dum certis partibus oberrantes, diuersas tetani species præstant: nunc contractis manibus, totaq; ceruice, & spina versus anteriora; nunc in posteriora reflexis omnibus; nunc alternis hinc inde mira celeritate diductis. quæ tantùm pro discursus modo, nunc ad interiores neruos, nunc extimos fieri consueuerunt. Similiter & in suffocationibus vterinis, quàm multa obueniunt, quæ sæpe inexercitato medico, suspicionem numinis præbuerunt? quãdo à venenato spiritu inflatæ arteriæ, diductæq; in amplitudinem, secundum longitudinem contrahuntur. vnde necesse sit aliquando mulierem strangulari: vnde & voces mirãdas ex imis visceribus exaudiri, nunc velut ranarum coaxatus, nũc serpentum sibilos, crocitus coruorũ, gallorum cucurritus, latratus canum, &c. quæ tamen pro viarum, & erumpentis spiritus proportione casus effingit. Accedunt his alia non minus stupenda in pulsubus cordis, delyriis, conuulsionibus, spumis, singultubus, alternatis motubus animorum, tristitiæ, gaudij, clamoris, cantus, risus, fletus, non secus ac si dæmoniis agitarentur. & hæc tamen vt plurimum tum ex diuersitate halitus venenati; qui ex menstrui sanguinis corruptela, vel perniciosior multo ex retento, aut vitiato semine nasci solet: ex locorum natura, situ & ordine: quorum alij aliis imbecilliores promptius excrementa in sese recipiunt, atq; vtero compatiuntur lege consortij per venas scilicet, membranas, neruos, atque arterias. Sic etiam in pestilentibus morbis ea tam præceps affectio ac propè diuina, non à calore simplici pendet; non siccitatis aut humiditatis exuperantia; nõ à pu-*

Impetus comitiales & hysterici penè prodigiosi.

Tetani triplices.

Suffocationes vterinæ.

Voces horrendæ in paroxysmis eiusmodi.

Alij motus mirabiles.

Pestilentis cõtagij vis diuina.

tredine simplici; sed maximè fermentata, ac totius mistionis corruptela: vbi per diuturnam obstructionem, in arteriis maximè, is qui resoluitur putidus vapor, in se reflexus amplius fermentatur, iam duplicatam, iam triplicatam putredinis speciem non procul à natiui caloris fonte producens: quæ & in verminum generatione non aliam maximorũ accidentium causam in se continent. In melãcholiæ generibus, præsertim illa quam hypochondriacam vocant, in doloribus colicis, & id genus aliis, non alio certiore principio admirandorum motuum rationes elici possunt. vna materiæ cognitio, locorumq́; quibus affectus insident, tum per sympathiam, tum per idiopathiam, ante oculos omnem hanc veritatis lucem, tot tenebris septam vndique, non cunctanter expediet. Quin vniuersa criseon ratio, & circuituum in singulis morbis optimè à Gal. prodita est, ex proportione facultatum ad locum continentem, contentamq́; materiem: accedentibus insuper causis cælestibus: vt Lunæ analogo motu & aliorum syderum syzygiis. Potissimum tamen intermittentium febrium circuitus tum materiæ differentiam, tum febrilis fomitis situm, atque à corde distantiam insequi solet. Sic in quotidianis paroxysmis, venæ cauæ portio, qua cordi vicinior patet, magis obstruitur: materies autem plus obtinet pituitæ. In tertianis materies biliosior: locus (meo iudicio) aptius in venis hepatis, ac synastomosi vasorum debuit collocari. Quartanis verò in mezeraicis venis, præsertim si & humor sit fæculentus, vel ex adustione melancholicus. Continuis omnibus, quæ non ex inflammatione viscerum, aut putredine foràs effusa in alicuius ventriculi cauitatẽ, credo caloris fomitem ex sanguine potissimùm in arteriis residere: vt tamen & illa exacerbationum varietas, tum pro qualitatis differentia in ipso sanguine putrefacto, tum situ fomitis à corde quamoptimè statuatur. Hic autem fomes vbique non simplex,

Putredinis duplicatæ virulentia.

Vermium sæua corruptela.

Melancholia.

Colicus dolor

Criticorum temporum ordo diuinus.

Causæ.

Paroxysmi febriles vnde dependeant.

Noua & paradoxa auctoris opinio de febrium caussis.

ſimplex,ſed ex pituita & bile permiſtis inuicem,atq; confuſis naſcitur:hac quidem incendij magis, illa obſtructionis aptitudinem ſuggerente: etſi in aliis plus minúſue nunc huius,nunc illius exuperet:vnde repetunt febres,dum tota ſue rit expugnata materies,atque diſcuſſa: diſcutitur per ſingulos paroxyſmos, pro facultatis proportione ad ipſam materiem:regignitur alia,pro excrementorum affluentium mole & qualitate,nunc ab hepate, nunc à ventriculo, vtero, aut aliunde. Quare quantumuis ordo diuinitatis characteriſmũ in pluribus præ ſe ferat,non tamẽ iſtic vbi naturæ ratio clara eſt, ſtatim ad metaphyſica procurrendum. Poteris eodem principio fortaſſis& illa perſpicere quæ vaſto monſtrorum catalogo recenſentur: quæ mõſtro ſimilia, de proprietate quorundam non modò fruticum, metallorum, lapidũ; ſed & animalium, ac præcipuè ipſius hominis, incredibilia memorantur.vt quonam pacto mulieres in mares verti cõtigerit,inſtrumentis quæ prius latuerant,per pubertatis calorem foràs erumpentibus.cùm & ipſe Gal.vtriq; ſexui eadem organa ferè contribuat,ſitu duntaxat differentia: quòd in fœminis velut talparum oculi intus præ frigore maneant; viris præ caliditate,ad exteriora trudantur.Similiter quonã pacto maribus tantam poſſibile fuerit lactis copiam aceruari,vt (quemadmodum Alex. Buntus refert) viſi ſint qui & infantem admotum vberibus lactare potuerint.Scribunt Aethiopiæ partem cuius incolæ naſcuntur toto corpore flexili,vt in omnem poſitionem ſeſe contorqueant quamfacillimè. his oſſa neruea eſſe non dubitaneum.Aiunt iiſdem & linguas geminas, quibus diſtinctim, ac pro arbitrio vti poſſint. Multum in omnibus valet conformatio prima, ſi cõſuetudo acceſſerit:vt in funambulis,atque athletis,in ſummo Milonis robore,in cytharœdis & hiſtrionibus manifeſtum eſt.quanquam hîc ſpiritus copia primas obtinet,pro vt ille

Fomes cõmũnis omniũ febrium qui typum ſeruant, ſed inæqualiter mixtus.

Cauſa paroxyſmi & totius durationis.

Quando deſinant.

Quouſq; repetant.

Ichotropiæ mirabiles in naturis humanis atque operibus.

Vnde mulieres in mares verti contigerit.

Viros lactaſſe infantem admotum vberibus.

Oſſa neruea.

Linguæ geminę.

Plura eiuſmodi apud Val.Max.atq; Fulgoſium leges.

Occultæ vires à conſuetudine.

ille in hanc vel illam partem frequentius arbitrio rationis impellitur: vt tandem impreßis speciebus, tanquam suopte principio deinceps, etiam mente distracta, atque alibi occupata functiones tamen easdem incredibili celeritate perficiat. Huc refer quæ de ciborum, potuum cōsuetudine, quæ de veneficis ac veneno pastis fœminis antiquitus memorantur. Noui qui flere cùm vellent, poterant, qui totum corpus rigidum continere instar statuæ; qui voces quorumcunque animalium fingere, etiam singultire, & ventris crepitus efformare, non tantùm quando vellent, sed & quomodo. adeò à teneris consuescere multum est, vt poëta inquit.

3 De characterismis spirituum discernendis. *Restat nunc proprium characterismum spiritus obseruare. Sunt enim tria præcipuè quæ non recipere videtur ex ipso materiæ sinu; sed à cælestibus, aut forma nobiliore. Primò vt naturas contrarias componat, atque contineat vinculo*
1. 3. Præcipua spiritus opera quæ ipsum à corruptibilibus elementis magna ex parte seiungunt. *quodam arctißimo, ne tam facilè dissoluantur: quod elemētaris ille & igneus calor præstare non posset. hæc autem vis elucet maximè in primis seminibus rerū. Alterum est quod formet, figuret, dispenset singula suis locis, atq; muneribus, ac si mente præditus esset. Tertium verò quod motionis cu-*
2. *iusque obtineat mirabilem energiam, celeritatem, varieta-*
3. *tem, ordinem: quæ quidem omnia constat præcipuè in cælestibus reperiri. Ergo virtutem à spiritu magis procedere, quā à materie, disces eiusmodi notis, vbi liquidius effloruerint.*
Ab actionis & passionis energia. *Quemadmodum si resistendi robur insigne & pertinax, agendi præceps facultas omnia penetrans quamcelerrimè: qualis in pestilenti contagio plurima latet, & in aliis infini-*
Pestilentis cōtagij vis spiritalis. *tis, quæ mole minima, difficillimè tamen à medicis expugnā-*
Pestis prodigiosa. *tur: viresq; confestim proferunt vsque inimum corporis penetrale. Sic enim lues tam sæua viguit aliquando, vt ceu percußi fulgure repentè conciderent.*
Sphacelos. *sphacelum procedere vidimus spatio horarum trium ab vno pollice pedis vsque ad*

ventrem

ventrem & præcordia laborantis. Est & in aliis mira mobilitas, & ad stuporem crebra accidentium commutatio. Ita enim in stomacace, ab vna corruptela humoris melãcholici, vidimus eadem hora gingiuarum carnes nunc liuescere, nũc rubere, nũc in colorem nigrũ penitus cõmutari; dẽtes firmos vno momẽto, mox alio omnes vacillare, ac rursus soliditati pristinæ reddi. In vna icterica semel quadruplicem coloris vicißitudinem obseruaui: sic tandem flauescente habitu corporis, vt vno temporis puncto & vngues, & labia, & crines, cum vniuerso habitu coloris extremè fului, atq; aurei spectarentur. hæc autem illi ab obstructis mẽsibus contigerunt. In melancholicis eãdem ob causam affectuum illa varietas, & frequentißima mutatio. vt nunc canant, nunc furiant, fleant, rideant, imò & in vnico vultu diuersißimorum affectuum signa appareant. per constrictionem & relaxationem subitam villorum cordis ex alternatim ingruentibus phantasiis, cum apprehensione boni aut mali. Hinc & in aliis morbis tumores subiti, peregrini, abscessus mirabiles, trãsumptiones de loco in locum, per admirandas vasorum angustias. vt cũ in angina, pleuritide, phrenitide, peripneumonia, per sedem, ac per vrinas ingens puris copia celerrimè vacuatur. Multum vbique illa spirituum tam subtilis acies potest, dum cuncta permeat, trahit, pellit atque circumagit. præsertim si anastomoses vasorum, arteriarum systolen, & diastolen in causæ partem placeat aduocare. Quapropter cùm vix apparet proportio materiæ motæ ad locum ipsum, aut formã instrumentorum: vt si per summas angustias quicquam solidius transferatur, vel contra naturam grauis corporis, aut leuis deorsum, sursum aliqua concitentur, de spiritus energia ac prædominio non ineptè ratiocinamur. vt & illa quæ de fœtuum transmutatione per phantasiam diximus dudum, quæq; in gallinis apparent vbi marem semel excuasserint,

Stomacace.

Icteros admiranda.

Melancholia.

Tumores subiti atque abscessus.

Anastomoses & transumptiones in pleuritide & similibus morbis.

Indicium facultatis spirituosæ maximæ.

Corporum transmutationes ex affectu.

aut pugnando vicerint, sinistri ominis cucurritu primùm gallos imitari, mox & gallinis reliquis audeant insilire, donec & notæ in formam corporis inolescant, cùm cauda crista rigidior fiat, mari deuicto omnia vice versa. quibus addere licet alia infinita.

Gallinas canere, apud agrestes mali ominis loco, vt & in Phormione.

Verùm à spiritu ascendamus ad animæ vires occultas, omniq́ materie superiores. Eius characterismum primò intelliges totius operationis caput existere, si absente anima, summam tamen obserues ordinis, ac prudentiæ rationem: quam nuper aßistens anima spiritui opifici tūc impresserit, ceu rex gubernatorem suum informans, vbi prouinciam certam, aut administrandæ ciuitatis onus imponit Hæc tum in seminibus rerum, tum semel extinctis corporibus demonstrantur. Hinc illa facultas relicta in partibus plantarum & animalium: vt si quis rabidi canis morsuræ eiusdem pilos imponat, aut hepar assumat: item si scorpionis ictui extinctus scorpius applicetur: si lumbricos viuos impugnet puluere mortuorum. Hinc & illæ litis, & amicitiæ species quæ viuis fuerant, in extinctis perseuerant. sic enim ouillis pellibus pilos aiunt defluere, si lupinum corium illis appositum suspēdatur. Atqui hæc vna ratio partem includit maximam contemplationis eiusmodi, quæ latentes rerum consensus atque dissensus ingenti ambitu comprehendit, quæq́ ab imperitis inter præstigias, atq́ artis magicæ miracula recensentur.

Quopacto à characterismis animæ miracula producantur.

Viuorum corporum vires in seminibus & cadaueribus vel truncis relictæ.

Sympathiæ & antipathiæ mirabiles.

5. *Porro anima cùm præsens adest, tum sanè ipsius vehiculo frustrà peculiarem characterismi speciem aßignamus. Ea enim tunc omnium prima per totam seriem tota progreditur, constantioris ordinis ac sapientiæ typum in singulis repræsentans, quæ ad essentiam pertinent speciemq́ compositi naturalis. At interim anima in hominibus solis opera infinita verè diuinitus facit, veri prodigij titulo celebranda. ceu cū afflatur cælitus ad vaticinia: cùm admonetur insomniis, oraculis,*

Quopacto ab anima rationali cùm libere agit prodigiosa præstentur.

culis. Huc ea pertinent quæ ab Hipp. dicta sunt lib. Epid. 6. sect. postremo, mentis intelligentia ipsa per se ipsam, citra instrumenta, ac negotia tristatur, lætatur, timet, confidit, sperat, desperat: ceu in Hippothoi famula, quæ mētis suæ per seipsam gnara fuit, & quæ in morbo acciderant sciuit. Certum est amoris vehementiam illud in pluribus valuisse, vt certis vocibus, aut simulachris, vel magna locorum intercapedine, alter alterius afflictionem, mortem, aliasq; necessitates somnians, vigilans intelligeret. Contingit autē & moribundos homines vera prædicere: cùm anima iam suo diuortio ac libertati propior, diuinitatis ipsius puriorem radiū persentiscit. Sic Hector Achilli, Patroclus Hectori, Sic regi Philippo Imperatorem Carolum certo præsagio plurima quæ nunc euentus comprobat, admonuisse commemorant. Cognosces autem peculiariter agere, atque diuino modo, si multis gradibus locorum, temporum, instrumentorum omnium, atque materiæ vires exuperet. (nam si minor excessus, possit referri forsitan ad spiritus efficaciam.) Huc enim pertinent & illa: si celeri raptu videbitur sensus, aut motus à corpore sequestrari: si viderit illa quæ aliorum oculis minimè patent: si aliorum fata prædicant: si linguis ignotis loqui, aut supra naturam miracula facere videantur.

Mens per se operatur sine subsidio vllius instrumenti.

Quopacto absentes affectionem mutuò transmittant.

Moribundos vera sæpissimè præsagire.

Quando peculiariter virtuti animæ sit ascribendum.

Iungunt se menti humanæ nunc angeli boni, nunc mali, iussu aut permissione diuina, vt ex antea monstratis patet. Tunc quidem singula quiddam longè sublimius spirāt, maiore scilicet impetu, atque agitatione rerum vniuersarū, quæ constitutionem hominis ingredi consueuerunt. nam sæpe de loco in locum celerrimè, & supra vires corporeas transferuntur: vultus subinde mutatur, vt hominem amplius esse non putes: accedunt sæpe extrinsecus simulachra, phantasmata, quæ præsentiam alicuius dæmonis attestentur. Videas verò ante enthusiasmos præparationem sæpe multiplicem tum in

De prodigiis illisque à principio superiore dependēt, ac primò quæ ab angelis fiant.

Præcipuæ notæ.

Præparatio corporum ad recipiendos dæmones bonos vel malos

tum in corpore, tum in anima receptrice maior plærumq; est aptitudo humoris melancholici: qui tamen cùm sit duorum generum, ad has, vel illas species maiorem obtinet analogiam. Verùm animi præparantur ad angelos bonos, pietatis operibus, castitate, amore iustitiæ, fixaq; meditatione mentis in Deum: ad carnificinam spiritus mali, rebus planè contrariis: præcipuè tamen crudelitate in proximum, maledictione, periuriis, homicidiis, bruta libidine, & perfidia scelerata. Infiniti eò raptantur casus impatientia, animorum ægritudine diuturna, cùm nullum ponũt suis affectubus modum. Sunt quos parentum, oppressorum pauperum, sacerdotum, atque piorum hominum imprecatio lõgè lateq; persequitur. Iniqua tamen ea æstimatio personarum est quæ ab euentu sumitur. vt non malè poëta in hanc sententiam dixerit, Careat successubus opto, Quisquis ab euentu facta notanda putat. Nam & sapiẽs omnia omnibus euenire testatur, quò nimirum humani iudicij ausus temerarios frangat, quos eò progredi norat, vt pro afflictionis modo, proq; fortunæ statu, vitam hominis vniuersam, fandi infandiq; præmia metirentur: cùm alioqui incerta sint omnia vel sapientibus viris; sæpe & in futurum tempus iustorum merces, aut impiorum supplicia reseruentur. vide Ecclesiastes cap. 8. & 9. Quin secus se rẽ habere ac putetur in terris, vita sanctorum plurium, & ipsa historiæ sacræ volumina satis ostẽdunt. Sæpe enim immittit hosce tortores Deus, nõ tam vt puniat, quàm velut aurum ignibus probet: quemadmodum exemplo Iobi, Tobiæ, omnibus in cõfesso est. Fit sæpe vt obsequentem cupiditatibus prauis, nulla calamitas premat, neq; crux mala exagitet. quòd si semel pertæsi prioris vitæ vel pedem mouerint, atq; ad lucem veram factorum pœnitentia conuertantur: tum primùm patet assultus dæmonũ nequã, tum plagæ, terrores, ac mille perferenda supplicia proponuntur. vt clarè

Ad angelos.

Ad cacodæmonas.

Imprecationis vis horrenda.

Non omnia ab euentubus æstimanda.

clarè D. Chrysostom. in quadam epist. vbi monachum consolatur, qui prius vita libera semper incolumis, postquam initiatus ordini sacro ad diuinorum cultus ardentius aspirasset, nunc primùm obsessus spiritu malo ærumnas innumeras pateretur. Nimirum ille se fugientes insequitur, sibi addictos rerum qua potest vbertate extemporanea ditat, eademq́; frui quietos sinit. quanquam in omnibus ceu manus Domini nihil planè pro suo arbitrio possit, sed in omnem aggressionem suam, nutu superioris indigeat, qui solus est Deus, qui peccatorem percutit sæpe vt sanet, iustum verò vt repurgatũ amplius insigniore præmio æternitatis afficiat: sæpe etiam vt & maiestas & gloria verbi diuini contra sathanam viuis aduersariorum testimoniis illustretur. Porrò id obseruandum maximè: prius quàm dæmon obsideat, ferè quibusdam præludiis sparsis imminentem homini tempestatem solere portendi, ac si per gradus aliquot pedetentim inuadens, propter humanæ dignitatis antipathiam, nonnihil quoque luctantem sibi materiem præpararet. Prius enimuerò nulla sensibili specie, multa phantasmata suggerit, mentemq́; quàm maximè potest à diuinorum meditatione deturbat. hinc simulachra quædam corporea, ac sensibus manifesta, vel in aëre ambiente confingit qualitati suæ, atque ordini consentanea: vel eadem in hominis cerebro, vel circumfusis proximè tum humoribus, tum spiritubus exprimit, vt occursantia foris appareant, cuiusmodi præstigias infinitas numero descripserunt, quibus id argumenti hactenus ex professo, non tamen tam didactico stilo ad constitutionẽ artis, quàm historico ad voluptatem legentium pertractatum est. Sæpe verò & species obiectæ sensibus laborantum, certum inter se ordinem gerunt: dum primò à leuioribus ad illa atrociora progreditur. Postremò verò, ac priusquã sese agglutinet totũ, teterrimã sui imaginem, ac nudæ proximam

1. Plures causæ cur sæpe grauius affligantur boni à spiritu malo quã improbi.

Dæmonis aggressiones sæpe per gradus certos & species ordine grauiores.

Præstigiæ variæ.

Quopacto obsideantur.

quandoque ad augmentum horroris solet obiicere. Ergo vbi concussa interior vis animi, paulatim à luce in atram caliginem sese demergit, mox tota exæstuans calumniatoris spiritus tyrannidem experitur. non secus atq; in regno, vel ciuitate quapiam soluta vnitas inter plebem, & magistratũ, externis dominis atque tyrannis in omnem licentiam mœnia patefacit: qui tamen paulò pòst vtriq; generi infesti palam & rigidi, non sine cunctorum multiplici clade, funestoq́ue supplicio sentiantur. Atque vt iam characterismos proprios vnusquisq; dignoscat, perdifficile est: cùm multa sint istic indicia, quæ tam in animam, & spiritum competũt humanis artubus alligatum; quàm in liberiores angelos, formasq́; à corpore separatas: ac rursum constet ex historia sacra, ministros altißimi instar flammæ vrentis (vt verbis Dauidis vtar) duorum generum, bonos, & malos: vtriq; tamen puniendorum scelerum munus interdum dari diuinitus. sæpe verò & spiritus tenebrarum vultus assumere naturæ suæ contrarios, ac speciem induere angeli lucis. vt plurimum tamen supra animæ vires quicquam adesse perspicies, si, vt diximus pridem, motus mutationesq́; ab illa consueta specie exorbitent. sed ipsam diaboli consuetudinem, à satellitio meliore distingues: quòd in illo vt plurimum sit spectatarũ rerum vanitas maior, permista mendaciis, (quæ modò pura proloquitur, modò veris, aut valde obscuris inuoluit) permista garrulitate, risu, affectionum inconstantia: fugit imprimis præsentiam sacrosancti corporis Domini nostri, ac seruatoris IESV CHRISTI: *fugit & nomen, & verbi diuini certis ecclesiæ ritibus, à sacerdote catholico prolata mysteria. nam diuinorum simios, & pseudoprophetas, apostatas aspernatur, atq; eludit palàm quãuis inuitus; sæpe & contortis dicteriis aut vitia illorum detegit, aut alia ratione conatus planè ridiculos facit. Sunt & alia huius obsessoris indicia;*

Simile in humana republ.

Quopacto characterismis propriis à bonis angelis malos quandoque discernas.

Notæ cacodæmonis obsessoris.

dicia; quòd non ante ingressum modò, sed et initio paroxysmi magis magisq́; subiectum corpus affligat, maximè tamẽ ante egressus. Mirum verò quòd & flagrorum sensus excruciet, ac licet ægrum sæpius respirare permittat, attamen vnã partem pertinacius occupando, illic & sedem plærumq́; defigat. Bonum suopte ingenio nullum facit, nisi gratia mali: verum non loquitur nisi coactus, atque imperatoris summi edicto parens, atrociores impetus habet locis, atque temporibus sacris. Miscet se promptius comitialibus, melancholicis, affectubus vterinis, hydrophobiæ, morsisq́; à rabido cane, &c. quorum ratio superius explicata est. Clarius idem liquet in tempestatibus cæli, ventis, tonitruis, terræmotubus. nam conuenientem operi suo materiem non quantam velit semper in promptu habet; verùm aut fingit oculos fascinando, aut per legitimas naturæ causas coactam, amplius porrò exagitat, inq́; hæc vel illa loca dispellit: præsertim si & veneficorum hominum suffragiis adiuuetur. Plura qui volet, Mich. Psellum De dæmonibus legat. est enim hoc argumentum varietatis infinitæ.

Miranda quędam in obsessis.

Quantum in morbis ac cæli tempestatibus possit.

Deum per se & proximè, seu nullis intercedentibus causis, multa efficere certum est in miraculis puris sacramenti, ac veri corporis Christi: in his etiam quæ tum in veteri testamento, tum nouo de Deo ac summi Dei filio scripta conspicimus. etsi in plærisq́; materialibus vsus sit Christus, in multis accedente angelorum ministerio suæ virtutis gloriam manifestarit: infinita denique per Apostolos suos, & sanctos miracula ad instruendum mortale genus ediderit. Neq́; vlla hîc nobis certa est cognoscendi ratio, sed suspicandi modus per negationem quandam, (vt diximus) cùm non apparent aliæ causæ: & tamen effectus maximè sint admirandi, vt etiam prodigiorum dignitatem sæpe transcendãt. Vides itaq́; quopacto tandem ab infimis illis naturæ partibus, paulatim

De characterismis Dei per se & proximè supremi generis miracula producentis.

altius conſcendendo in illud quod vel diuinum eſt maximè prouehamur: vbi tamen neceſſe ſit intellectum locis, atque temporibus ſeu rerum ſenſibilium ſimulachris ſic obtundi demum, vt imbecilles noctuarum oculi ad conſpectum ſolis.

Generalis regula in deprehendendis veſtigiis ordinũ ſingulorum.

Diſcurre nunc per ſingula genera prodigiorum: ſiue in homine voles, ſeu orbe hoc hominem continente, ſiue humana republica: ſeu rurſus in ſingulis monſtrorum, ſeu meteorum, phantaſmatum, miraculorum, & omnium affectuum naturalium, aut ſupra naturam ſpecies perſequaris: communem inuenies artem, ac iudicandi viam, quo principio pendeat vnumquodq; : an à corpore ſcilicet, an à ſpiritu, ab anima potius, aut angelo, intellectúue communiore. Tota enim inquiſitionis norma conſiſtit in ordine ſolo ipſius eſſentiæ, bonitatis, pulchritudinis, poteſtatis, veritatis, conſtãtiæ, ſapientiæ. nam quanto hæc vel illa fonti ſuo ſunt propiora, illius quoq; germanos characteriſmos, ſeu notulas quaſdam viuidius repræſentant. quanto enim diuiniora quælibet, tãto & efficacius fiunt, conſtantiore ordine & veritate: contrà, quæ vel materiem ſapiunt magis, vel à maligno dæmone proficiſcuntur. etſi ſuus ſit rebus corporeis ordo peculiaris, ſuus etiam intelligentiis, formiſq; à corruptibilium genere ſegregatis. Prorſus eodem modo ac ratione in rebus publicis, ac priuatis, conſiliorum præſtantia, ac cœtuum in eccleſia veræ opiniones à falſis, legitimi partus à ſpuriis diſcernũtur. Sublimiora ſemper ſunt opera ſpiritus, quàm ipſius carnis. carnem propius aut hypocriſim olẽt, quæ ſchiſmatici ad genuinæ aut priſcæ relligionis adulterium comminiſcuntur.

Axioma metaphyſicum, & eius conſyderationis præcipuum fundamentum.

Nota fructum ampliſſimum

Poſtrema quæſtio de diuinorum portentis ſiue decretis, cuius artificium plenius ſuprà: exempla ſequẽti capite continentur.

Nunc verò quod ad poſtremam attinet quæſtionem, vbi de diuinorum ſignificatione ſit diſſerẽdum: omnis ſublimior via in huius ſcalæ quam nunc tradidimus, ſolida dimenſione conſiſtit. Quãdoquidem ex ordine characteris, ac ſolida ſpecie dignitatis agentem cauſam, vel effectricem proximè reperimus:

perimus: vnde & prima, vel generalis notio finis ipsius in animum subit: sub cuius ambitu decretorum species continẽtur. Altera tamen nobis ad sensum planior, sed intellectu inferior methodus est quam tradidimus prius, etsi considerationis præstantia longè posteriorem. Quòd si in vnum corpus vtramq; methodum compararis, futurum maximè vt quãuis veritatem ipsam non liceat omnino puram, & absq; velo nudam aut simplicem intueri; vestigiis tamen proximioribus, & supra philosophiæ peruulgatæ columnas vltimas assequaris. Tum verò prodigiorum singulas classes & species inferiores in hoc priore theatro, ac totius naturæ angusto ambitu ita circumages, vt quinque prædictos gradus ad vniuersam monstrorum, portẽtorum omniũ, affectionumq; genera, ceu partes vnius circuli ad segmenta alterius quadam successione traducas: vbique ad futurorũ præsagia, 4. superiores doctrinæ canones obseruentur. quibus & illa coniunges quæ Ptolomæus annumerat in astrorum iudiciis proferendis, quid nimirum, cui futurum, quando, & quomodo decernatur. cuiusmodi quæstionum genera fortasse commodius in ipsis exemplis particularibus elucescent, nos autem in cometarum altius examinanda præsagia differemus.

Artis totius compositio.

Quum igitur totius generis quædã sint purè naturalia, quæ vulgo tamen miracula nominantur; quædam naturæ genitabilis vim transcendunt; quædam denique ceu cælestiũ rerum effectus mediam characterismi speciem sortiantur: in his profectò quibus naturæ ratio subest, primi canonis instrumentum opportunissimè quadrat, sumptum videlicet ab illis generibus 10. subst. quantit. qualit. &c. Sequuntur enim hîc ferè euentus loci ac materiæ proprietatem, deinde & facultatum analogiam quæ corporibus sunt immersæ, postremò causarum coincidentium, quæ vel extrinsecus solent ingruere, vt in doctrina crisium, & paroxysmorum antè di-

Suis generibus rerum sua inuestigandi instrumenta magis domestica ex 4. antea memoratis.

I. In naturalibus.

2. *duximus. Sed quæ per similitudinis intellectum, allegoriam, atque metaphoram expiscamur: vberiorem locum, ac magis domesticum in metaphysicis habent. In illis mediis media via tutissima est, omniq; tum studio, tum instrumentorum, & canonum subsidio maximè laborandum est. Ita nimirum res mathematicæ iuxta Platonem diuinorum & naturaliũ confinio sint collocandæ: nec nisi doctrinarum omnium nexu indissolubili, certaq; coagmentatione discuntur.*

In metaphysicis.
In paraphysicis ac mathematicis.

Progressio.

Conueniet arti per canones comprehensæ, vt & doctrinæ planioris, & fidei faciundæ gratia, per prodigiorum singulas classes, iam nunc exempla in formam commemorationis historicæ subnectamus: non quidem omnia, (quæ sunt innumera) sed vel paucissima, illustriora tantùm, atque oblectamento maiori legentium exquisita.

CAPVT OCTAVVM.

Quo totius artis cosmocriticæ praxis & ratio per exempla planius perque epilogismos historicos confirmatur.

INTER *tot partes mundanæ fabricæ, quãta sit hominis dignitas atque potentia diuinitus data: quæ pulchritudo fuerit olim, vitæq; felicitas: eademq; quã nunc contaminata turpiter, exuta semel pectoris innocentia, in omnẽ deformitatis speciem prolabatur: quã deniq; pestilenti & scelerũ, & maledictionis contagio humana ambitio membratim hactenus in omnem posteritatẽ peruagata, illud efficiat vt veræ diuinitatis character ab animis nostris, ab omni viuẽdi consuetudine, imò & ab oculis ferè, atq; auribus oblitescat: cuncta ex hactenus memoratis promptum est intelligere: neque operæ præcium puto rursus hoc loco ad instar rhetorum in multas velut ampullas turgẽte pagina declamare: etsi nusquam fortassis oportunius illud,*

O miseri,

O miseri, inq; dies miseri, huccine rerum venimus?

Sed eò ferebat animus, naturam pulcherrimam, terquè quaterq; beatam, postquã decidimus semel, non solũ ab harmonia pristina plurimũ recessisse: sed & infesta sibi, & inimica, quæ pridem ad obsequium condita fuerant mundi cõtenta, continentia, per classes singulas inuenisse: proximè quidẽ in elementis omnibus: secundo in cælis, atq; syderibus: tertio in animalibus: ac postremo (quod grauissimum duco) intra structuræ propriæ fines, in suimet animi & corporis symmetria. Quæ quidẽ dissidiorũ genera numerosiora sunt, quã vt recenseri possint; notiora quã vt debeant. Cùm igitur virus illud tabificum ab homine tanquam capite in membra vniuersitatis cætera dimanarit: meritò ab ijsdẽ vicissim odij atq; inimicitiæ semina, flagella, cruces, omnigenæ calamitatis machinæ iuxta Adrastiæ legem ineuitabilem retorquentur. Humana infelicitas quotuplex sit.

Terra quidem, ceu locus homini datus, vt istic militiæ suæ stipendia mereretur. In hac erant fœcundæ generationis semina, tanquam in promptuario longè ditissimo. Stabat enim vt basis mundi, & centrum, quo excepti cælitus radij, tanquam è speculi cauo ad animanda fortius singula, per orbis totius amplitudinem resilirent. Addita est materies altera, elementum aëris: nescio an dignitate posterius; vsu profectò ad vitæ necessitatem non minus mortalibus expetitum: ex quo tanquam materie nascũtur & ignis, & aqua: vt voluisse videtur Hipp. *lib. De flatubus. cũ enim sit tellus cælesti calido fœta, nec non frigiditatis propriam vim per opacitatis indolem consecuta: certè ob condensationes aëris terram subeuntes, velut vterum quempiam, ab inhabitante frigido primò aqueum nascitur elementum: per rarefactionem verò à calore cælesti, ignis hic materialis, atque visibilis. quæ duo posteriora, quamuis non planè simplicia,* Elementorũ vsus & prima creatio qualis. Terra. Aer. Aqua. Ignis.

ſed ante ingreſſum varie temperata, ſufficere dixit Hipp. *libro De diæta primo, ad generationem rerum augmēta, decrementa, interitus, quòd calore inſito, & humido primogeneo, tanquam agente principio & materie, proxima omnium animantium integritas, & vita conſiſtat. Huc alludit Ouidius, Quippe vbi temperiem ſumpſere humorq́ꝫ caforq́ꝫ, Cōcipiunt & ab his oriūtur cūcta duobus: Cumq́ꝫ ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta.*

Hipp. Paradoxon de elementis.

Sed vti prouerbio peruulgatum eſt, vbi mel, ibi ſel: vbi vber, ibi tuber: vt ſua è ſingulis commoda, ac neceſſariæ res faceſcunt in ſeminis corpus, inque perfecti iam hominis vſus & alimentum: ita & ad internecionem quoque, ab iiſdem fontibus tum aperta molimina, tum occulta nos miris quandoque cuniculis adoriuntur. eademq́ꝫ quæ vitam dederant prius, temporis orbe iam reuoluto, velut indicto bello, quod conſtruxerant, rurſus elidunt atqꝫ exterminant.

Bono malum conſitum.

In homine duo potiſſimum ſunt cataclyſmi ſiue diluuij genera, quæ Catholica liceat appellare, ignis & aqua videlicet. Huic conueniet non malè leucophlegmatiæ, vel hydropis nomen; (vt alibi quoque meminimus) illi ſebris latè graſſantis ferociam comparamus. Aquæ exceſſus calorem obruit, atque demergit: ignis diſſipat, exhauriendoq́ꝫ ſubſtantiam ſpiritus ad interitum rapit. Potens vtriusqꝫ generis elementum, ſed in hoc plus qualitatis efficit energia, in illo potius moles & magnitudo.

2 Præcipua diluuiorum genera in homine microcoſmo. 1. Aquæ. 2. Ignis.

Sunt tamen ex humoris alterius vitio, vel elementi, occaſiones interitus multiformes, quæ vel vniuerſum populantur: vt ex terreo & melancholico ſucco, lepra, & impetigo: ex ſanguine ſcabies: nec non ex aliis alia ſimili modo: ſed nō ex illis diluuij ſpecies memorabilis naſci poteſt, cùm ferè prius quàm inundent, ſpeciem mutent, vel etiam non facilè

Exceſſus particulares elementorum. Terræ. Aquæ.

in vniuersum habitum propagentur: quin aut prius opprimant principem partem, aut in peregrinam substantiam, sibiq; dissimilem transmutentur.

Vnde neque ab aëris excessu, neque à terrarum incursu propria mundani diluuij genera recensemus, sed ab efficacibus illis, proximisq; principijs conformationis nostræ. Cõstat enim, vt mundus pereat vniuersus, ignis potissimùm, & aquæ nominibus periclitari, quod sacris etiam literis consentaneum est. Quapropter Deus in fœderis signum quod cum Noa pepigit, anno ab orbe condito 1656. arcum in nubibus pinxit: quo nullum sit certius argumentum ratæ concordiæ inter ignem & aquam. Fit enim à calore potissimum albus seu luci proximus color, si ad metam actionis suæ perueniat; contrà a frigido multo, minusq; elaborata materie opacus aut penitus ater. Extremorum medij sunt viridis, & luteus atq; purpureus, qui certa miscella caloris & frigoris, seu ignis & aquæ inter se temperatis particulis efflorescunt. Hinc enim & pictores vt colorem viridem præstent, cum cæruleo flauum iusta proportione componunt.

Comparãtur excessus elementorum inter se.

Iridis signum.

Colorum ratio.

Sunt hæc igitur iræ diuinæ præcipua quædam instrumenta: quòd se vi summa atque præcipiti effundãt latius: quodque vniuersim populentur, cuiusmodi alterum nunc præterijt, expectatur alterum ante supremum illum horrendi iudicij diem: quo cælum nouum, nouamq; terram instaurabit suis electis Deus: contrà degeneres animas in chaos æternũ, inq; ima tartara deuolutas flammæ vindici, atque indefessis tortoribus alligabit.

Ignis & aquæ diluuia vniuersalia in vniuerso.

Præter hos tamen cataclysmos vniuersales restant alij, sed minoris famæ, suisq; temporibus tantum, ac principiis certis, ad certa terrarum spacia procurrentes. Ex aëre quidẽ lues horrendæ, morbiq; præcipites, omnem ingenij vim artisq; industriam respuentes: vt in mentagra, morbo Gallico,

Terræ & aeris, aquæ & ignis diluuia particul. in vniuerso.

sudore Britannico, atque innumeris aliis, cùm primùm exorirentur, historiæ prodiderunt. Memorantur & epidimici pestilentes, qui velut certo annorum expleto curriculo, tertiam partem mortalium è medio sustulerunt, vt ex monumētis Hipp. atque Thucydidis est manifestum. Similiter ex terris chasmata siue voragines quis multæ ciuitates absorptæ, insulæ multæ, syluæ, flumina, libros annalium compleuerunt. Ignis peculiare diluuium expertæ sunt Zodoma, & Gomorrha: testis est lacus Asphalthites in Palæstina. et hæc quidem forsan vt sit totius mundi conflagraturi. siue extremæ internecionis adumbratio. Habes incendium quoque in Græcia sub rege Phaëthonte, cui proinde & locus in fabulis relictus est. Arsit Italia tribus locis, per dies plurimos, circa Istros, Cymæos, & Vesuuios, auct. Beroso, anno à mūdo cōdito 2107. Eodem penè tempore ingens illa aquarū eruptio, quæ maiorem Thessaliæ partem absumpsit Deucalione relicto: qui Parnassum antè conscenderat, ratibusq́ue aduectos plurimos secum ab interitu vindicauit, anno orbis conditi 2439. Adde his diluuium Ogygis in Attica terra, anno mundi 2211. Diluuium Pharaonicū, ab insula Pharo tum detecta in Aegypto, anno 2778.

Morbi epidimici & pestilentes.

Exempla varia.

Fames.

Elementorum prædominia, vel insignis alicuius inter primas qualitates excessus, aut vitia promiscuè sequitur aliud flagelli genus quo mortalium plurimi perierunt, fames scilicet, ac memoranda sterilitas: vt illa temporibus Heliæ prophetæ, valuis cæli propter tyrannidem, et contumaciā regum sic astrictis, vt ad instar affectus qui tunc pectoribus insidebat, cælestia pariter ac terrena per annos integros tres speciē tum ferream, tum adamantinā retinerent. Meminit & suæ ætatis ingentem fuisse penuriam Guilhelmus Paradinus, vt ex radice filicis herbæ panē molere sint coacti, quē vero vocabulo panem furoris diuini, humaniq́ue doloris appellat.

Immit-

Immittit interdum Deus per elementorum dyscrasias, ac propter insolentiam animorum, astris quandoq; conspirantibus, quandoque non aduocatis, infausta animalium genera, lupos, tygrides, locustas, &c. quorum exempla paulò pòst latius exequemur.

Animalium incursus.

Neque verò iam cuncta dirarum tela, aut machinas enumerauimus: supersunt alia, proximè quidem ab ipsis hominibus oriunda, vt simultates, inimicitiæ, bellorum turbines, quorum parens est iniustitia, dum quisq; meum illud ac tuum ita tuetur, vt suæ cupiditati nullum constituat modũ: imo dum cuique quod suum est, reddere pollicentur, eripiunt meum ac tuum, communia faciunt cuncta, & bonis perpetuò inhiant alienis. Sequuntur hæc è vestigio multorum hominum strages, quibus velut scopis, aut ventis acribus, aut validè purgantibus medicamentis, lustratur tellus, ab inutilibus herbis, vt lolio, carduis, tribulis, & id genus molesta vitiorum segete repurgata. Sequitur vt plurimum fames & pestilentia cathenatim, ac postremo profligatis artibus bonis, multa barbaries, ignorantia, imo et mera simplicitas, conuersionis melioris auspicium, qualem aui nostri, ac proaui (si hodierna conferas) post diras eluuies multorum miliũ, antè viderunt. Verùm bellis eiusmodi & cæteris appendicibus quatuor sunt ferè causarum genera vniuersim vel in religionis contemptum, vel regum tyrãnidem, vel rebellionem subditorum, vel priuatæ charitatis omnium inter se frigus quoddam inexpugnabile referenda. Grauissimum est, quod ex contempta & deprauata religione desluxit: nam & plaga subitò venit, atq; affligit grauiter, tum verò & diutissimè perseuerat, cùm sit in illa vinculum pacis, ac bonæ fortunæ cum vniuersis reip. membris: nec vllum vspiam nocendi efficacius telum quàm in falsis prophetis, iniustitiæ consultoribus, hoc est in hominibus ipsis, inuenerit dæmon,

Bella & seditiones

Cathena flagelli diuini.

Bellorum 4. præcipuæ causæ.

Pseudoprophetæ.

succen-

ſuccenturiatis in vnum finem faſtu, libidine, auaritia, crudelitate, quas velut præcedentes & procatarcticas cauſas alibi recenſuimus: nec longè recedit ab his Mercurius in Aſclepio vaticinatus optimè in multis de patria ſua, præcipuè tamen eo libro cui λόγου τελείου nomen inſcriptum eſt, πῆ μὲν ὕδατι πολλῷ κατακλύσας, πῆ δὲ πυρὶ ὀξυτάτῳ διακαύσας, ἐνίοτε δὲ πολέμοις καὶ λοιμοῖς ἐκπιέσας ἤγαγεν ἐπὶ τὰ ἀρχαῖον, καὶ ἀποκατέστησε τὸν ἑαυτοῦ κόσμον.

Epilogiſmus omnium flagellorum Dei atque afflictionis humanæ.

Sunt igitur diluuiorum plurimæ ſpecies iam relatæ, quarum duas duntaxat effundi diximus vniuerſim: & ſiquis in ſummam redigat, quæ per partes euagantur, tot ſunt genera quibus ſe vindicat Deus, quot communia noſtræ conſtitutionis principia, & rerum ſpecies quibus cum conuerſamur. Patimur enim à noſtri generis hominibus: patimur ab animalibus brutis, inſectis: ac poſtremò tum vitio & putrilagine, tum exceßibus elementorum. Vtq; particulatius iterum

genus 1. *rum ac velut numero dicam, Primus velut fons aliorum eſt*
2. *in animis noſtris: ſecundum genus ab igne proficiſcitur: ter-*
3. *tium ab aqua: quartum à terreis locis: duo inſuper ex dyſ-*
4. *craſia plurium, vt fames, peſtilentia: quò ſpectant incurſus*
5. *animalium noxiorum, & ex inſectis in hominem halitus*
6. *virulenti ſparſa contagio: quæ ne gratis videar verborū lon-*
7. *go (vt videbitur) circuitu præmiſiſſe, dicemus porrò nunc κατὰ γένη, quæ ſic aliquando contigerint, vt poſterorum animos feriant exemplis viuis, agentibus, acribus, inſignitis.*

Particularis diductio prodigiorum ſecundum genera.

Regnorum viciſsitudines, mutationesq; extemplo ſecuturas oſtendit antiquitus Deus, non tantùm per ſomnia ipſis regibus ac prophetis, ſed etiam per ſpectra quædam, & ſub vigiliæ tēpus incidētia ſimulachra; ceu regi Balthazari, Danieli, Eſdræ, ac D. Iohanni in inſula Pathmo. Hodie

1. De monſtris inſignioribus.

tamen, quòd nobis oculi magis ſint carnei, monſtris id craſſioribus agit ſæpius, ac, vt ſic loquar, dæmonibus incarnatis.

Nam

Nam vt sileam Ptolemæum Euergeten Aegypti septimum regem, qui ex deformitatis incredibili nota Physcon est appellatus, cuiusq; mores, & gubernatio cum monstrosa corporis specie quamoptime correspondit. Vide horrendam pueri formam à Munstero in Cosmographicis pictam: ac præ aliis ferè dignissimã quæ perpetua posteritate donetur. Puer forma cacodæmonis. *Natum id genus monstri in terra Belgica (non desunt qui Cracouiæ scribant) festo conuersionis Pauli (quod fortè etiã non caret mysterio) anno 1543. honestis parentibus, progenie nobili, flammeis oculis ac radiantibus, toto ore, naribus, auribus cacodæmonẽ præ se ferens. Erat huic proboscis*

elephantina, manus ac pedes anserini: oculi felium subter vmbilicum: affixa canina capita vlnæ vtriq;, & patellis crurum: simiarum facies in pectoribus prominentes: cauda

scorpij

scorpij sursum reflexa & recurua, lõgitudine vlnæ dimidiæ. Editus in lucem quatuor horis superuixit: tandemq́; his editis vocibus (velut oraculo) expirans dixit, Vigilate, Dominus Deus vester aduentat. Quòd si per criticos numeros deinceps successus rerum in Belgico tractu, totamq́; contuleris reipubl. metamorphosim, facilè senties nihil in eo fuisse quod Dei minas ac prouidentiam non sub ænigmate nobis expresserit. Nam quanta sit subsecuta mutatio, post ingressum Martini Rossemij, qui eodem anno Brabantiam populabatur, etiam lippis (quod aiunt) ac tonsoribus notum puto.

Ruinæ Belgicæ prima præfiguratio.

Adiiciam scenæ eiusdem aliud παράδειγμα: ante bellum Germanicum anno 1546. natum infantem referũt in quodam Francorum pago, cui, postquam maternis latebris exijsset, insigni cuspide culter è ventre prominuit, qui paulatim quoque facta suppuratione exemptus, magni fuit prodigij loco; fuitq́; hoc omnium ferè iudicium, hinc inter se mutuas ciuium cædes, intestinaq́; bella apertißimè designari.

Belli ciuilis præsagium.

In Rhatstadio oppido, in Alpibus Noricis, infans cornutus natus est, vagitus in vtero exauditus 14. dies antequam nasceretur. Secuta bella ciuilia, & innumeræ cædes.

Sic sæpe & gemini quibus cor vnicum diuersis capitibus sunt inuenta, ciuitatum in regno, vel familiarum insignium in ciuitate diuortia portenderunt. Sic sæpe Rom. historiæ porcos humano vultu natos referunt, fœdæ ac plusquam beluinæ libidinis in hominibus argumento.

Geminorum portenta.

Sub ædis principis vestibulo inuentum caput humanum, ex quo Romam caput orbis futurum augures prædixerunt, Liuio teste.

Imperij portenta.

Equus humanis manubus olim Iulio Cæsari natus, cùm præesset Lusitaniæ, ferox, elatus, neminem insessorem ferẽs, in spem imperij vehementer arrexit.

Execran-

Execrandum illud prodigij genus, ac funestum populo Christiano, puer biceps, quadrupes, Bysantij natus anno Domini 596. Subsequenti anno natus in Arabia Mahumetus, homo versipellis, duplex, magicarum artium non imperitus, cuius præcursor Arrius fuit. Schismatũ diræ prodigia.

Nono anno ante Arrij pestilens dogma, post Christum natũ 308: infans prodiit gemino ore, quatuor oculis, dentibus binis, & barba promißiore terribilis. Præcesserunt & cometæ, & terræmotus, aliaq; innumera, quæ disertè Lycosthenes & Fritschius annotarunt.

In Saxonia quo tempore Lutherani schismatis semina serebantur, natum monstri genus mirabile, bouinis pedibus, quatuor oculis, ore nasóque vitulum repræsentans: cui & ab occipite monachalis cucullæ instar ingens massa carnea dependebat. vertex tonsuræ sacerdotalis insigne: crura & brachia multis fissuris lacera, militarem habitum referebant. annotat Iacobus Ruffius chirurgus Tigurinus, libro De partu.

Quid quòd in sacris Rebecca vterum gerens, ex lucta præsensit antipathiam Esau & Iacob? secuta est vitæ ratio inter vtrumque è diametro pugnans: præfigurata sunt omnia, quæ quasi fatali filo ac perpetuo comitantur schismata in Ecclesia, quæ non fert aliàs Deus quàm vt probentur, exerceantur electi; vtque in tempestatis magnitudine rectoris vis, & gloria; veræ Ecclesiæ Catholicæ fortitudo, & potentia contra tot inimicos vndique, mortalibus elucescat. Verè illud nunc competit, Quàm dilecta tua tabernacula Domine, &c. atque omne adeò quod vates diuinus cecinit Psalmo 125. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion immobilis manens, &c. Nũc ad illa progrediamur quæ non solũ à prægrandi animaliũ genere, sed & insectis & vermibus quotidie portendũtur, certè admirãda ex leuibus spectacula rebus. 2. Commemoratio diuinorũ spectaculorũ: in brutis atque insectis minoribus.

Huc

Huc spectant illa Maronis libro Aeneid. 7. quæ de lauro cecinit, ante aduentum Troiani exercitus in Italiam.

Prodigium Aeneæ.

Huius apes summum densæ (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ
Obsedere apicem: & pedibus per mutua nexis
Examen subitum ramo frondente pependit.
Continuò vates, Externum cernimus (inquit)
Aduentare virum, &c.

Crœso datum prodigium.

Crœso Lydorum rege apud proceres disserente, omnia suburbia paßim colubris sunt impleta, quos equi conferentes sese ad pascua comedebant. Consultis Thelmißis, responsum est, externas copias Crœso imminere, qui subactis indigenis imperarent. quòd colubrum terræ filium, equum verò vt hostem, & aduenam æstimarent. Annotat Herodotus libro 1.

Phœnix.

Phœnicem apparuisse ferunt paulo ante Tyberij mortẽ: huius ea fuit inter Romanos imperatores eximia virtus atque præstantia, vt deinceps orandi consuetudine peruulgatum sit, optari à populo Imperatorem qui pietate Troiani, felicitate Augusti laudibus non inferior esset.

Bellorum portenta dracones.

Visæ sunt sæpius & draconum mirabiles turmæ per aëra volantes, visi & coruorum cunei, columbis aut falconibus in cruentam cædem atroci prælio commisceri.

Graculi.

Graculi & picæ anno 1484. (vt narrat Frytschius) ad aliquot hinc inde miliarium spatia cõfligentes, belli ostẽtum præbuerunt.

Locustarum species admirabilis atque natura.

Locustarum exercitus, quòd sæpe irruptiones externorum militum præsignificent, ipsius animalculi forma, & qualitas satis affirmat, cuius anatomẽ Wichelius eleganter expreßit. Accedit euentus rerum, qui rationem ancipitem vbique confirmat. Plinius annonæ caritatem ex his prædicere non veretur: quòd ferè post squallores diuturnos, è sicca putre-

putredine (vt Hipp. vocat) atque ex vna terrarum ariditate progerminent: quodq́; virulenti cuiuſdam morſus contagio plantas, & ſata inficiant, vt mox vredine contabeſcant. Quare & aliud conſequi neceſſarium eſt, partim ab inſpiratu dum viuunt, partim à reſolutione dum pereunt, hæc inſecta, vitiatis paulò pòſt alimentis ac potubus, ipſius etiam ſpiritus corruptelam tum in hominem, tum in animalia cætera propagari.

Ita ſub finem Septembris 1542. Locuſtarum innumera turba magnam Europæ partem inſtar nubis denſiſſimæ peruagata eſt. Carebant alis per initia, mox duas, & deinceps quatuor aſſumebant, vnoq́; agro depaſto in alium tranſuolantes depopulabantur paſſim humi naſcentia, odore grauiſſimo poſt ſe relicto: tandem & autumnali frigore tabeſcẽtes, in pernicioſum alimentum pecori faceſſebant.

Anno Chriſti 593. poſt ſiccitatem maximam, locuſtæ ſimiliter omnia deuaſtantes, famem terrarum orbi non minimam pepererunt. Multam quoq; calamitatem frugibus anno 1353. Ruſſiam infecerũt anno 1084. quo tempore Boleſlaus Rex Poloniæ in Hungariam exulãs, factus eſt amẽs, atque à ſuiſmet canibus deuoratus. Magnis item agminibus per Syriam & Meſopotamiam volitarũt anno Chriſti 677. Quanquam verò naturalis eorum ſit generatio teſte Ariſt. lib. De animalium hiſtoria cap. 19. ac Plinio lib. 11. Nat. hiſt. cap. 29. quantitas tamẽ, vt vides, non ſine numine, iræq́; diuinæ ſuſpicione, portenti ſpeciem acquiſiuit. vt certius conſtat ex iis quæ Pharaoni, atque Aegyptiis diuinitus mittebãtur, accinente viuo teſtimonio vatis Pſal. 77. Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorum locuſtæ. Alibi quoque Pſal. 105. Dixit, & venit locuſta, & bruchus cuius non erat numerus. Nec ſecus viſum eſt æthnicis philoſophis, vt patet ex Plinio eodem loco Nat. hiſtoriæ.

In locuſtarum copia quid diuinum exiſtere.

Papiliones & vermes insoliti.

Papilionum castra, ignei vermiculi incerta specie per aërem vecti, ceu densæ nubis obiectu, solis etiam lumen humanis oculis auferebant anno Christi 1104. Sed & tunc alia infanda prodigia cælo, terrisq́; spectata, quantus bellorum turbo mortalibus immineret, certissimò demonstrauit. Vide latius Lanb. Frytschium.

Mures, vespertiliones.

Magis mirandum de vespertilionum, & murium copia subitò ingruẽte. Singulis animalibus sua quædã est propria, sed quæ nec mẽte tractari potest, nec circumscribi oratione, materies. vt plurimum verò ab aëris quadam morbida excretione suppullulant, non secus quàm in corporibus nostris, intraq́; maiorum animaliũ fines. Sed feramur altius: iratus extremè Deus non ludit semper allegoriis, neque prænuncia similitudine sceleratorum hominum conscientiam ferit: sed sæpe pro meriti specie speciem plagæ non cunctanter immittit, percutiens prius quàm teli sonitus indicarit. Satis hoc duobus exemplis inter Munsteri monumenta conuincitur: primum in viro patricio, alterum in Episcopo Moguntino: quos quidem quantumuis omni vi obsisterent, mures tamen per aquam, per ignem, per gladios agminatim irrumpentes, viuos, in terrorem, atque indicium impietatis grauissimum, deuorarunt.

A muribus deuorati.

Ab aliis animalibus deuorati.

Ita & ab anguibus, & vrsis, & lupis, monstrisq́; maritimis, feruntur multa hominũ millia periisse. ceu illud quod de vate Helyseo in sacris proditum est, de Iudæis contumacibus in deserto. Imò & à vilissimo vermiũ genere consumpti protinus tum superbi philosophi, & impostores, tum reges δημοβόροι ϗ δωροφάγοι, (vt apto epitheto Hesiodus nominat) exemplum posteris reliquerunt. celebres sunt ex historia sacra Herodes, Antiochus: ex prophanis Sylla, Plato, Lucianus, quem vt ἄθεον & caninum diuinitatis calumniatorem impudentissimum, canes non immeritò laniarunt:

3. Commem. in monstroso genere mortis à causis internis.

Neoterici

Neoterici fasti tyrannum Honorichum tradunt erosum à vermibus, viui cadaueris forma languentem diu, dedisse cru delitatis suæ, & persecutionis meritas pœnas, anno Domini 486.

Huc refer & Arrij fatum admirabile, quem scribunt accinctum itineri, vt cum catholicis in disputationis harenam sese committeret, superueniente subito ventris fluxu, simul & intestina, & viscera vacuasse.

Arrij hæretici mors.

Eôdem spectant & formæ peregrinæ in quas homines aliquando sunt conuersi, non quidem vt fœminæ in mares; (quod à Plinio, aliisq́ spectatum sæpius, propter naturalis causæ ignorantiam, inter portenta reponitur) verùm diuiniore modo & inexplicabili; dum aliàs in belluinam speciem conuertuntur, vt Nabuchodonosor; cuius tamen affectum plærique ad melancholiæ genus, seu lycanthropiam, notam satis veteribus, retulerunt: aliàs etiam in anima carentē molem, ceu salis statuam permutantur: quod in vxore Loth abundè testatum est. Quorum adeò affectuum, transfigurationum, atque morborum species, quòd & fœdæ sint homini ad Dei imaginem fabricato, quodq́ pro scelerum forma maiori ex parte respondeant, meritò sanè in diuinorum catalogo hactenus decantantur: iuxta illud, Homo cùm in honore esset, non intellexit: factus est similis iumentis & insipientibus.

Metamorphoses humanæ naturæ.

Quid autem tantopere animalia consectamur? Irā Dei & plantæ, & res inanimes, metalla sæpe, & saxa loquuntur. Bruta quidem aliquando humana voce profari, ac futura prædicere certum est: imprimis exemplo asini Balaam. Plinius locutum gallum gallinaceum dicit anno vrbis conditæ 676. Eusebius bouem in suburbiis Romæ, paulo ante Iulij mortem, frustrà se vrgeri dicentem, quòd non frumenta, sed homines essent propediem defuturi, anno vrbis 710. Sed

4. Commem. de vocibus & characterismis prodigiosis tum in animalibus tū plantis & rebus inanimatis.

illud atrocius quòd inscripti arboribus characteres, quòd cru ces in vestibus exaratæ, sudores imaginum, concussiones sepulchrorum, voces syluarum, lapidum, & tanquam ex luco, vel æthere ferientes, quarum exempla vbiq; sunt obuia.

Cruces in vestimentis. Mortuorum strepitus.

Cruces in vestimenta fluxerunt, annis à Christo nato 747.783.959.1507.1503.

Romæ in tēplo Lateranensi, ferè priusquā decedant è vita pontifices, mortuorū collisis ossibus, sepulchra insuper exudātia, futuræ metamorphosis testimoniū præbent: vt de Syluestro secūdo peculiariter annotāt. quē ferūt prius subsidio artis magicæ, aut dæmonū opera ad dignitatis fastigiū peruenisse.

Quanta commemoratio in meteoris terreis & aqueis.

Sed sileant hæc miracula, quādo ad meteora peruenimus, vbi de terræ motibus raris prius est disserendum. Constat ex nuper traditis, manifesto horum indicio designari rerum quoque publicarum maximos motus: præcipuè verò seditiones populi: quanquam & mutationes legum magna ex parte subsequantur. Aquarum verò eruptio potius ad vulgus ignobile spectet: Elementi ignei prædominium ad reges, ciuitatumq; præfectos, si quis naturam exactius perscrutetur. Ignis enim agendi efficacia potius: aqua multitudine, & impetu: vt dictum est suprà. cui accedit scriptura sacra, aquæ multæ populi multi. Leges verò & consilia solidum quiddā repræsentant: vtq; concussa terra tum ciuitates, tum aggeres subuertuntur; ita fractis repagulis iustitiæ ac pietatis, erumpit æstu horrendo nunc ignis omnia dissipans, atque cōsumens; nunc aquarum gurges ineuitabilis, qui nullis obiicibus, nulla vel arte deinceps vel violentia coërcetur, quin pariter omnia permistis inter se arenis, saxis, cinere, fumo, igne & aqua, in chaos teterrimum prolabantur.

Quæ elemēta mūdi quibus reipublicæ membris respondeant.

Terræmotus insigniores.

Nicenum concilium cùm ab Arrianis contra professionem Catholicam iniretur, superueniente mox terræmotu maximo dissipatum est anno Christi 362.

Magni

Magni nominis terræmotus, anno 395. temporibus Theodosij imperatoris, durauit 6. menses integros per orbē propemodum vniuersum: quæ & quanta mutatio rerum institerit, ex Lycosthene & vetustorum annalibus disces.

Non minoris admirationis alter qui Antiochiæ contigit anno Christi 114. cùm Iudæi Messiam aduentare persuasi, seditionem atrocissimam excitarunt, qua per Græciam, Libyam, aliasq́ regiones vsq; ad 200000. sunt interfecti.

Alius à Iosepho describitur anno mundi 3935. vrbis conditæ 723. quo in Iudæa 30000. hominum periere.

12. vrbes Asiæ terræmotu ceciderunt anno Christi 19. rursus 13. anno à Christi nat. 21. Plurimæ similiter ciuitates in Oriente anno Christi 343. quo tempore Arriani hæretici, Athanasium cum cæteris Catholicis sunt persecuti.

In Achaia & Macedonia, ab apparitione cometæ, vrbes plærasq; terræmotibus esse collapsas Seneca annotauit.

Dirum & illud genus anni ab orbe condito 3527. ab vrbe condita 315. cuius memorabilem inter cæteros terræmotum tanta secuta est fames, vt plures coacti inopia sese in Tyberim præcipitarint.

Cum terræmotu per orbem vniuersum excurrente mare littus egreditur, vrbesq́ Ciciliæ multas, & populum opprimit innumerabilem anno Christi 369.

Concussa est grauissimè ciuitas Antiochiæ anno 527. natiuit. Dominicæ, certa numinis vindicta, ob blasphemiam, & rebellionem populi contumacis in suos Episcopos atq; rectores: nec procul abfuit exemplo antiquæ historiæ Choræ, Dathan, & Abyron. Secutus alter æquè horrendus anno 529. nec prius cessauit quàm per pœnitentiam publicè effusis lachrymis, precibusq́ misericors Dominus placaretur. Hic enim vel maximè locum habebat illud: Vocem suā dedit Dominus, & contremuit terra.

Quo minus miror Iudæorum fracta molimina tempore Iuliani: cùm templum Hierosolymitanum bis térue in contumeliam Christianæ religionis instaurare conati succussa protinus terra, & horrendum intonante disiecti fuerint: totiesq́ deinceps à flamma. fumo, & puluere pessundatis machinis, multisq́ suorum milibus deuoratis, pauci superstites, tandem cum probro turpißimo imperfecta omnia reliquerunt. Plura, & disertè de his in Nicephoro leges.

Terræmotus ratio, & cur secum ferè hiatus & inũdationes aliaque innumera trahat.

Diros terrarum fremitus atque voragines, sæpe & aquarum & ignis diluuia comitantur, vt ex præcedentibus notum est. fitq́ hoc interim naturalis consequẽtiæ filo. quid enim non potest immensa suliginis, atq́ vaporum vis in illis terrarum venis siue angustiis aceruata? nam vt in cælo vaporum, exhalationumq́ complexu tonitrua producuntur; sic in visceribus terreis aquoso inuolucro fermentatus spiritus igneus æstuat supra modum, donec erumpens alibi cuncta profundat foras, alibi rursus velut in stomachum subitò correpta deglutiat. Hinc adeò iisdem naturæ legibus secum & morbos adferunt pestilentes, annonæ caritatem, aëris diuersa incendia: vnde fortaßis amplius & pectoribus inflammatis, homines bruti ad inhumanitatis studia, contentiones, furta, bella ac latrocinia stimulentur.

Diluuij genera memoranda.

Diluuium celebre est, quale vix vnquam à Noë temporibus visum, in finibus Ligurum ac Venetorum, anno Christi 690. Kal. Nou. vnde mox subsecuta pestis quam inguinariam vocitabant, creditur vix hominum tertia pars in viuis relicta.

Anno 1446. mare circa Dordracum insolescens supra modum, facta irruptione, nescio quos pagos, oppida, pecora, terrarumq́ tractus absumpserit: hominum certè occubuisse circiter 100000. in chronicis annotatum est.

Iungatur illi, quod per Frisiam, Hollandiam, Flãdriam miserabili

miserabili strage contigit, ruptis aggeribus Oceano in continentem effuso, anno 1135.

Videas profectò circa ingentes rerum cardines omnia ferè prodigiorum eiusmodi genera conspirare: velut ante ruinam Pharaonis, atque vt graphicè noster diuinus poëta cecinit de his quæ cædem execrandam Iulij præcesserunt, Concursus varij portentorum circa præcipuos cardines rerum.

Tempore quanquam illo tellus quoq; & æquora ponti,
Obscænique canes, importunæq; volucres
Signa dabant.

Quibus addidit & ignis ostenta, cuiusmodi sæpe nunc ab Aetna monte, nunc à Vesuuio facta, cum legentium horrore historici descripserunt. Aetnæ incendia atque Vesuuij.

Quoties Cyclopum efferuere in agros
Vidimus vndantem ruptis fornacibus Aetnam,
Flammarumq; globos, liquefactáq; voluere saxa?

Ac paulò pòst.

(Infandum) sistunt amnes, terræq; dehiscunt,
Proluit insano contorquens vertice syluas
Fluuiorum rex Eridanus, camposq; per omnes
Cum stabulis armenta trahit, &c.

Verùm ea descriptione quid potuit elegantius dari, quodq; naturam rei viuidius exararet?

Proximi sunt ventorum rapidi cursus & prælia, quorum enormes vires apertis tibiis sæpe sacra historia celebrauit. Ventus horribilis anno Domini 1517. 26. Iunij turres multas & ædificia passim strauit, syluas euertit & ciuitates; mare disiectis littoribus in campos effudit; multa domorum, & stabulorum millia à fundamento diruta memorantur. Ventorum tempestates celebriores.

Similiter anno 1530. 6. Nouembris, tantis procellis in Zelandiam, & Hollandiam Aeolus cum Neptuno sæuiit, vt telluris obrutæ clades & pecorum & hominũ interitus non satis pro rei magnitudine scribi possint.

Iungatur istis ob effectus similitudinem & annus 1254. præcedente cometa per aliquot menses.

Nenemia. *Ventus planè nullus toto anno per totam Germaniam anno 1382. secuta vbertas annonæ tantæ admirationis, vt nihil suprà. voluit tamen noster Hipp. eiusmodi* νηνεμίας *pestilentibus morbis esse obnoxias, si diutius perseueret.*

Ventorum vtilitas. *Multis enim flatubus agitatus aër, ab excretione morbida repurgatur, nec putrescit facilè, præsertim si per dies continuos*

Etesiæ. *Etesiæ spirēt, qui nobis familiariter solent, propemodum aut circa tropos, aut æquinoctia, vento post grandinosum cælū, & turbidum statum, conuertente sese ad boream, aut Hellespontum. Hæc etiā nobis obseruatione aßidua confirmātur.*

Locorū prodigiosa mutatio in elementis. *Quanquam quid hæc tantopere noua aut insolita prosequamur? Illud rarioris portenti speciem offert, elementorum partes in loca transferri non sua, vel speciem induere peregrinam: quibus ferè tum animorum in republica status, tum mutationis venturæ momenta conueniunt.*

Mutationes qualitatis atque substantiæ. *Mare & lacus in sanguinem versos, ex Moysis historia constat: aquā vino commutatam habes, ex testamento nouo* IESV CHRISTI, *quē sanè melioris mutationis omen, atque olim in terra Aegyptia contigit, hoc signo innuere voluisse credibile est.*

Montes translati *Mons aliò migrauit, 5000. hominum obruēs, anno 1233. quo tempore & eclipsis prodigiosa solis, lunari corpore versus occasum in 6. angulos prorogato. Secuta bella ciuilia, cædes innumeræ: vt Auentinus refert.*

Insulæ nouæ *Nouas insulas nasci, terrarum cespites longius transportari, rarum & insolens, sed naturæ legibus consentaneū: insinuari tamen hoc argumento sæpius plerasq; conuersiones in melius, & fortunæ publicæ incrementa, probabile est.*

Aquas ardere *Aquas ardere, maria conflagrare, vt annis Christi 288. 991. non adeò in historiis frequēs: atq; vbi cōtigerit, quantū*

à naturæ

à naturæ vultubus alienum est, tantū quoq; et in republica insolitæ turbationis ostendit. Ita & montes cōcurrere, fontes in lactis, aut sanguinis speciē verti, aliaq; innumera, cuiusmodi nostrū hoc enchiridion minimè capit. Hanc rerū consonantiam animaduertens Maro præclarè sic cecinit Aen. 4.

Vidit, thuricremis cùm dona imponeret aris
(Infandum dictu) latices nigrescere sacros,
Fusaq; in obscænum se vertere vina liquorem.

Meritò & illud perpetua memoria complectendū, ingentes arbores vbi semel aruerant, rediuiuas iterum folia, flores, fructusq; tulisse, vt non solùm in virga Aurō, sed & vlmo amplissima propter lucum Iunonium sita, anno ab vrbe condita 653. sub C. Mario, cuius auspiciis, partisq; victoriis res Romanæ reflorescentes denuò viguerunt. Arbores aut plantę aridæ reflorentes.

Frumenta in arboribus nata Plinius narrat, anno vrbis conditæ 553. qui erat à mundi exordio 3765. Frumētorum prodigia.

Aretij mulieri è naso spicæ farris enatæ, quæ paulò pòst eiusdem grani non paruā copiam vomitu reddidit anno ante Christum 94. In pago Dullefelt, puero intumuit genu maximè, quod adapertum effudit grana siliginis, auenæ & hordei, anno natiuitatis Christi 1124. Henricus quintus Imperator Hollandos rebelles frenat, fames Poloniam ac regiones finitimas vexat supra modum.

Reperta est frumentorum seges spicarum copia luxuriās ad miraculum vsq;, vt anno 1546. Basileæ ante depopulationem in Germania factā. Itē anno 1541. nō procul à Spira culmus spicarū 15. absq; vlla satione, puenit, vuæ quoq; Barbatæ duci Bauariæ dono missæ. Secuta annonæ caritatē summam, subita relaxatio. Quo fit vt signa eiusmodi in vno eodemq; genere sint valdè ambigua, &, pro statu receptricis causæ, contraria sæpe decernant, quod & in crucibus vbi apparēt, & pluuiis frumētaceis, aliisq; pluribus, vnumquemq; Canon.

 coniecto-

coniectorem etiam atque etiam monitum velim, ne sibi iusto plus tribuat circa præsagia, modos futurarũ rerum discrimine nimis angusto & quasi ad scrupula certa definiens.

Fontes peregrini.

Vnum his addere placuit, fluxisse & olei fontem largissimo riuo trans Tyberim, anno vrbis 722, mundi 3934. per diem integrum, quo ferè momento Augusti imperium inchoatum est, qui tandem & bellis ciuilibus imposuit finem. Magis tamen idipsum ad nostræ salutis exortum fuerat referendũ, veluti quòd Christo propediem nascituro seuerior illa iustitiæ lex in vbertatem misericordiæ mutaretur.

Sexta commemoratio circa prodigiosas dyscrasias qualitatũ primarum & secundarum in elementis. Canon.

Quòd si præter excessus elemẽtorum, ac mutationes antea memoratas, non solùm spectemus quæ in illorum corporibus fiant, sed & qualitatibus primis, etiam in diuinorum ordine redigenda: iam ferè in infinitum proserpet oratio. quanquam sanè non sint silentio penitus inuoluẽdæ, propter earum constitutionum typos, quæ suo tempore in moribus hominum, in statu relligionis, rebusq; politicis obseruatur. Accedunt istis & morborum insolitæ species, vt ab Hipp. etiam inter Epidimicos annotatum est. Sequuntur & ferarũ insectorumq; genera prodigiosa: item vini, olei, frumenti, & consimilium vel prouentus vberes, vel rara penuria. vt non temerę præsagiorum eiusmodi prima ratio semper antiquitus fuerit, cùm sine hac neq; medicis rectè vel præcauere morbos, vel cognoscere promptum sit: neq; agricolæ messis, aut sationis tempora aptè constituant, neq; suum aut publicum quæstum faciant magistratus, & mercatores, nisi prius de aëris vicissitudine ac temperamento (præsertim si raræ impendeant dyscrasiæ) sit illis, pro artis qualicunq; facultate, prospectum.

Gelu prodigiosum.

Gelu Kalendis Octobris tam ferox & asperum grassabatur, anno Christi 764. vt pelagus ipsum ad 100. miliariũ

ampli-

amplitudinem obrigeſcens ferendis equis, & plauſtris ſeſe ſubmiſerit.

Similiter vniuerſa flumina cum ponto hyemis rigore cõſtiterant anno 1233. ſed verno tempore ſoluta glacies, caſas, horrea, pontes, arbores, imò & mœnia velut ſucciſa ſubuerſaq; abripuit.

Sed nunquid & illud ſtilo, aut memoria dignum, anno Christi 1427. omnis & glaciei, & frigoris expertem hyemem permanſiſſe? Circa Nicolai feſtum ſecundo paßim arbores floruerunt: quin & fructum protuliſſe adijciunt: aëris virulenta excretio mox etiam terras, & maria peruagatur.

Anno 1473. præcedentibus alterius anni duobus cometis inſignibus, tanta viguit ſiccitas & caloris incendium, vt ſyluæ plurimis locis incenſæ, ſiccata flumina, ac Danubius ipſe in Hungaria factus ſit permeabilis. ventos aiunt horrẽdos anno proximo inſecutos, quibus ædificia ſint deiecta ſupra numerum per Germaniam vniuerſam. Siccitas prodigiola.

Meminerunt item hiſtorici infandæ ſiccitatis per annos ferè 5. quam locuſtarum ingens exercitus eſt ſecutus, anno 1553. Hanc graphicè in ſuis Obſeruationibus pingit Franciſcus Valleriola, qui tam diuturni ſqualloris cauſam conueniẽtißimè retulit in illam ineluctabilem naturalis vicißitudinis legem: quòd alternata contrariorum permutatione, rerum æternitas conſtet. Sic enim & in homine diuturnas febres, natiui caloris dißipatione, ſequitur hydrops: ſæpe & hydropen, intercedente putredine, febris. vnde & magnam ſiccitatem magni imbres inſequi ſolent. ſic & à pluuiis diuturnis, calores immenſi redeunt, & aperta ſerena, quod vti per continuas pluuias denſata tellus, tum vaporibus, tum attrahenti calido viam intercludit. ſic inter ſquallores aßiduos, aliunde per æſtuantes venas attracta vaporum atq; exhala- Locuſtarum ingens copia à ſiccitate memorabili. Canon. Viciſſitudinis de contrario in cõtrarium lex ineuitabilis.

tionum

tionum copia perennis pluuiæ circuitum præstet : ita tum temporis sub annum 1548. imbrium vi facta ingens est inundatio: sed paulò pòst ea secuta est constitutionis in contrarium ametria, vt ad impetrandas pluuias, vota publicitus facta notauerint.

Septima commemoratio in his quæ ferè per dyscrasias elem. consequi solent: vt fames & pestil.

Quia verò & fames, & pestilentiæ ratio, status temporum tam enormes ceu legitimæ soboles comitentur: non temerè est quòd & earum exempla insignia pro diris ominibus atq; prodigiis referantur. non enim duntaxat deorũ præsentem indignationem nota certissima produnt, sed et annexa cathenatim plurima, nisi quamcelerrimè cõuertantur.

Canon. *Neq; rursum incõueniens puto, idem euentus pariter ac portenti appellationem promereri, iuxta relationem variam ad prius illud atq; posterius, rerumq; inter se cohærentium circulos sempiternos.*

Fames aut sterilitas memoranda.

Linquamus Græcorum pestem ab Homero, Troianorum famem à Vergilio decantatam: non habet ludus in rebus seriis locum. Post solis eclipsim maximam, fames maxima, auctore Nicephoro, paulò ante Augusti obitum. Secutus et terræmotus ille quo diximus 14. vrbes Asiæ concidisse.

Ferè consimilis illa quam prædixit Agabus vates, sub Claudio imperatore. Sed hanc liberalitate insigni Adiebenorum gentis regina Helena subleuauit, frumento ex Aegypto vndiq; comparato.

Ingens primùm terræmotus, siccitas, mox fames, pestilentia à Nicephoro descripta temporibus Iuliani. Atqui hîc pessimorum hominum meritò velut in membris articuli solent inter se apta connexa singula cohærebant.

Sed omnium miserrima fames similiter concathenatis omnibus, ab eodem auctore proditur, lib. 7. Historiæ Ecclesiasticæ, sub persecutione grauissima, temporibus Maximini: vbi ille qui nutu singula facit, atque immutat Deus,

gloriosam

gloriosam tyranni superbiam velut strangulans, præclarum suis cultoribus, ac propè insperatum auxilium tulit. Digna est ea commemoratio penuriæ tantæ, & contagij pestilentis, quæ legatur sedulò, & præcordiis intimis insculpatur.

Procedat in medium nunc posterior ætas: Famem fuisse per orbem propè vniuersum annales asserunt, anno Domini 537. In Gallia similiter anno 660. quo coactus est Dagobertus Francorum rex thesaurum templi in vsus pauperum erogare, id factum aliis sacrilegium esse volentibus, aliis opus pium: sic mundus regitur opinionibus.

Pestis magni nominis, quam à Iudæis excitatam suspicabantur, viguit anno 1348. In Flandria 1226. Pestilentia seu mortalitas prodigiosa.

Dira lues boum circa Rhenū anno 878. à nat. salu. Horum cadauera coëuntes vndique canes vbi depasti fuerant, euanuere subitò nullo viuorum mortuorúmue relicto vestigio.

Nec te præteribo heu nimium dira mortalium lues, cui sudoris Anglici, vel ὑδροπυρέτου nomen ab ipsa symptomatis specie indiderunt. orta est hæc anno 1529. circa æstatem, post humidissimam cæli cōstitutionem, vt à patre piæ mem. qui & eundem morbum passus est tum temporis, euasitq; feliciter, ipsus audiui. Primùm verò ex Britannicis locis terras maritimas Hollandiæ, Zelandiæ peruagata, Hantuerpiam venit, ac celerrimè in Flandriam, totamq; Brabātiam sparsa, vno die sudoris infanda eluuie hominum vel multa millia suffocabat. His aderat ea dementia, vt sese lectis ac linteis insui paterentur, omni arte ac vi eliciendum sudorem arbitrati: heu nimis immemores illius Hippocraticæ vocis, qua sic ait: Si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, ac facilè ferunt: sin minus, contrà. Imò interea dum alter alterum strangularet, qui præsentes Sudor Britannicus eiusq; insignis historia.

aderant

Mira & fatalis vulgi dementia.

aderant, mutuò hortabantur ne se negligerent, vrgente morbi ferocia, ne victi precio; aut precibus se ante tempus liberent. Verùm quando ad illos ordo peruenerat, vt sudandi tempus videretur, consuti similiter, & violenter operti clamitabant miserè, obtestabantur Deûm atq; hominum fidem, sese dimitterent, se suffocari iniectis molibus, sese vitam in summis angustiis exhalare. sed aßistentes, has querelas ex rabie proficisci medicorũ opinione persuaßi, vrgebant continuè, vsq; ad 24. horas, id enim erat sudãdi spatium præfinitum, ante cuius circuitum euasere quampaucißimi, tertia mortalium pars errore proprio atq; insania miserè strangulata, vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Morbi popularis genus horrendum.

Horrendum aliud contigisse in Pannonia narrant, natas paßim in humanis corporibus viperas, ac lacertas anno 1549 mille hominum indies post cruciatus acerbißimos interibãt, nulla medicorum arte vel industria succurrente. Nonnulli ad solem expositi serpentes magnos & paruulos in copia reiecerunt. Inuenta est tum & in ædibus hominũ, non exigua talium multitudo, quam cùm flammis insectarentur & fustibus, voce portentosa eos nequicquam agere proclamarũt, apertè scilicet accincto ad vltionem numini rebellantes.

Octaua commemoratio prodigiorum quæ in meteoris occurrunt igneis atque aereis.

Transeo nunc ad alia quæ μετεώρων nomine per vnamquamq; sublunaris ditionis particulam visa, pro ostẽtis atq; miraculis habita sunt: de quorum significatis facilè nunc erit coniecturam facere, cùm maior istius artificij pars iamdudum ex præcedentibus elucescat. Sunt autem nix, ros, pruina, grando, pluuiæ, eiusdem ferè materiæ: quare & propè ijsdem solent portentorum differentiis insigniri. Constat enim sæpe ac sæpius pluisse res penitus peregrinas: nunc sanguinẽ, lac, oleum; nunc carnes, pisces, vermes, pilos, lanuginem, cineres, cretam, lapides, lateres, ferrum. His plena sunt omniũ

& recen-

& recentiorum & veterum monumēta. Saxa de cælo pluit Dominus pugnante Iosue contra Gabaonitas: pluit et mannam & carnes populo Israëlitico: Gomorrhæ ac Zodomæ sulphur & ignem: tyranno Pharaoni grandinem omnia vastantem, vermes atq; insecta: nec vspiam æquè suā magnificentiam aperit Deus, quàm in eiusmodi meteoris, dicēte diuino vate, Ignis, grando, nix, vapor, spiritus procellarum, faciens verbum eius. Et alibi rursus quanta carminis maiestate ac sententiarum pondere? Posuit tenebras latibulum suum, & in circuitu tabernaculi eius erat obscuritas aquarum & densitas nubium: præ fulgore in conspectu eius nubes transierunt, grando & carbones ignis: & intonuit de cælo Dominus, & altissimus dedit vocem suam. & quæ sequuntur in eodem Psalmo 18. Neq; verebor addere, quod cōcinit Maro:

Pluuiæ peregrinæ ac prodigiosę.

Canon.

An te genitor cùm fulmina torques,
Nequicquam horremus? gelidiq; in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miscent?

Sed pauca è plurimis referantur. Cecidisse lapidem cælo, prædixerat Anaxagoras olymp. 78. anno secundo, plures historici contestantur: imò & tempus ab eodem philosopho, & locum in quem casurus esset, nimirum in Thraciæ partem circa flumen Aegos, verissimè definitum: an arte dæmonum, an potius ratione mathematica dubitatum est, cùm tamen idem astrologica facultate caritatem olei rectè prauiderit, & paulo antè coemptis oleis, contra calumnias aliorum ostendit philosophum etsi inopem vulgo, tamen ditescere posse cùm velit.

Anaxagoræ prædictiones admirandæ.

Liuius de carnis pluuia scribit, quam ingens secuta volucrum caterua diripuit.

In Saxonia piscibus & siligine pluit, anno 987. tum Vandali bis à Saxonibus cæsi.

Ferro

Ferro in Lucanis pluit, anno quo M. Crassus est interemptus.

Auicenna & vitulum & massam ferri nubibus esse delapsam scribit pondo libr. 100. ex qua præstantißimi gladij sunt postea fabricati.

Regnante Iuliano apostata, pluuiarũ guttæ in vestimẽta delapsæ in crucis effigiem profluxerunt.

Grando prodigiosa.

Inuenta est sæpius grando cui futurarum rerum manifestè, vt mortis, clypei, aut pugnæ, aut crucis insculptæ imagines spectarentur.

Saracenorum naues disiectæ prodigiosa grandine dum Constantinopolis premeretur anno 719.

Raræ magnitudinis grãdo quæ multos oppreßit Byzantij anno 371.

Tempestates aliæ prodigiosę.

Sed si rem diuinam videri quantitas facit, illa quoque in numerum veniat tempestas incredibilis pluuiarum, grandinum, tonitruorum, fulgurum, ac vẽtorum, quam nostri maiores annotant anni 1524. 1. Iulij, hora nona, post congressus illos mirabiles omnium planetarum in dodecatemorio piscium. Nam velut si nube disrupta, atque effusis omnibus cæli catarrhactis ipsum soluendũ in tartara decidisset, paßim inundabãt pagi & ciuitates: iterumq; & 15. dies & 25. non minus insignis, stragem latißimam dedit. Minabatur prius nigerrima nubes, colore luteo, & subuiridi interfusa.

Coniunctio plan. in ♓ admiranda.

Verùm hic totus annus procellis arduis & frequentibus (vt prædicebant astrologi) fuit obnoxius, præsertim primis mensibus Ian. Februario: quibus inter se 7. errones consensu mirabili nectebantur. Imperator inuictus Carolus Isabellam regis Lusitaniæ filiam in vxorem duxit. Secuta & seditio rusticorum oppidò deplorãda, qua plures 100000. intra mẽses 4. perierunt. Quarto pòst anno Roma diripitur duce Borbonio, fortaßis & istinc ille Britannicus sudor, qui superuenit ante

nit ante elapſum à coniunctione ſeptimum annum. Quin paßim ingentes rerum ſecutæ ſunt metamorphoſes, vt ex chronographis liquet.

Fulgura cælo ſereno ſpectata ſunt aliquoties magno horrore & clade mortalium. Sic enim lux ingens apparuit diu, cum ignoto murmure per vniuerſum Belgicum tractum anno 1515. quo & cædes Gallorum propter Mediolanum. Fulgura cælo ſereno.

Quid illo acerbius? 23. pagos igne cæleſti cõflagraſſe anno 823? quo & cruſta glaciei longit. pedum 15. lat. 17. altitudine 2. ex alto præceps in terras ruit. Secuta & peſtis grauißima, vt Auentinus refert.

Fulguris monitorium genus habes in diuo Paulo; vindicatorium in Tullo Hoſtilio rege, in Anaſtaſio & Aureliano imperatoribus, & quod recentius, in clade Mechliniẽſi anno 1546. menſe Auguſto. Sunt qui fulminibus obuij innocentiam probent, ſunt quibus & regnum aut famæ æternitatem attulerunt, vt in Aſcanio, Seruio Tullio, & Cicerone, vt Gellius refert. Fulminis genera à finali cauſa.

His proxima ſunt affinitate naturæ, quæ tamen paulo altius ſcandunt, & ſæpe vel vſq; in ætherem ſubleuantur. in omnibus enim & ſitus plurimum ad ſigni magnificentiam facit. Traiectiones enim & crinitæ, vt inquit Ptolom. ſecundas partes in iudiciis habent: conſyderandas eſſe præſcribit, à qua parte veniant, & quoquo verſus ferantur. Sic haſtæ, trabes, & ignea quæq; phantaſmata ipſa tum ſpeciei, tum motus analogia, hoſtium externorum irruptiones perſæpe ſignificant: quanquam vnà cum iſtis alia plura ſint in iudiciũ reuocanda. Quid enim aliud in Turno poëta voluit? Traiectiones ignitæ. Canon.

Video medium diſcedere cælum,
Palanteſq; polo ſtellas, ſequor omina tanta,
Quiſquis in arma vocas.

Octiduo ferè ante natalem Domini cælum dehiſcere, & Chaſmata varia in cælo apparentia.

 crebris

crebris fulgere ignibus visum est. Templum igne afflatum cælitus corruit subitò, totamq; hyemem sæuit pestis acerrimè.

Anno 660. tota cæli regio ardere visa est, et fax emicuit. paulò pòst à Scipione domiti rebelles Hispaniæ principes, exilioq; mulctati. secuta sunt & alia bella grauissima.

Quin & ante Peloponesiacum bellum, quo Athenæ dirutæ ad tibiæ cantum: ignis apparuit in aëre per 70. dies, postea et saxum ingens in vrbem decidit anno vrbis cõditæ 349.

Chasma horrendum latè populabundo incendio in terras decidit, anno vrbis 403. auctor Plinius, libr. 2. cap. 27. Nat. hist.

Ignita varij generis meteora.

Clypeus ardens ab occasu ad ortum scintillis plurimis hinc inde proiectis, cucurrit sub occasum solis, anno vrbis 654. Romæ optumates à Mario trucidati. vide Plutarchum, Val. Max. Eutrop.

Lux solis splendorem superans, atq; in eadem crux memorabilis festo paschatis visa, anno Christi 1118.

Columnæ duæ aurei coloris propter solem dextra læuaq; conspicuæ, tum & iris, nocte quæ præcesserat, sub gallicinium visa. imminebat principum conspiratio in Henricum Germanorum imperat. quartum, anno 1074. sub quo & alia plurima sunt memoriæ prodita, & ad superstitionem vsque eius ætatis hominibus obseruata, quanquam certè ea secuta mutatio sit, tantiq; bellorum fremitus orti, vt iam concussis 4. terrarum orbis partibus, nihil expectarent amplius, quàm mundi supremum diem.

Mirabile portentum 3. solium, lunarũ, & iridum.

Sed nostræ ætati notius quod Magdelburgi contigit, anno 1551. prima Martij, circa horam septimam manè: septem irides visæ, tres soles interdiu, tres Lunæ sub vespertinũ tempus: quarum duæ sanguineæ, locis ciuitati proximis minitabantur. Aprilis iterum die vigesimaprima, tres soles, totidemq;

demq́ spectatas irides scribunt. Nec multò postea iussu Imp. Caroli Mauricio, atq́ Alberto ducibus ciuitas ad menses 15. obsessa pacem tandem obtinuit non iniquis conditionibus: qua constituta, duces bella verterunt in Carolū, magnifico titulo atque prætextu, ceu Germanicæ libertatis assertores.

Globi 3. ignei noctu in Mysnia visi anno 1550. Globi ignei.

Sol vt globus ignitus cælo sereno constitit per plurimos dies, sequente tumultu tragico rusticorum in Germania contra principes: verùm illi misere iugulati supra 100000. intra menses 3. temeritatis insigne speculum posteris reliquerunt: Verùm hæc meteora, vt vides, multis persæpe phantasmatibus, atque apparenti spectrorum generi complicātur: vt nec speciem certam seruare, nec ordinem queant. quo nomine lector ignoscet spero, si & commemorationis tenor non ità planus, & exquisitus secundum genera videatur. In multis res non patitur, in concinnandis omnibus ocium defuit.

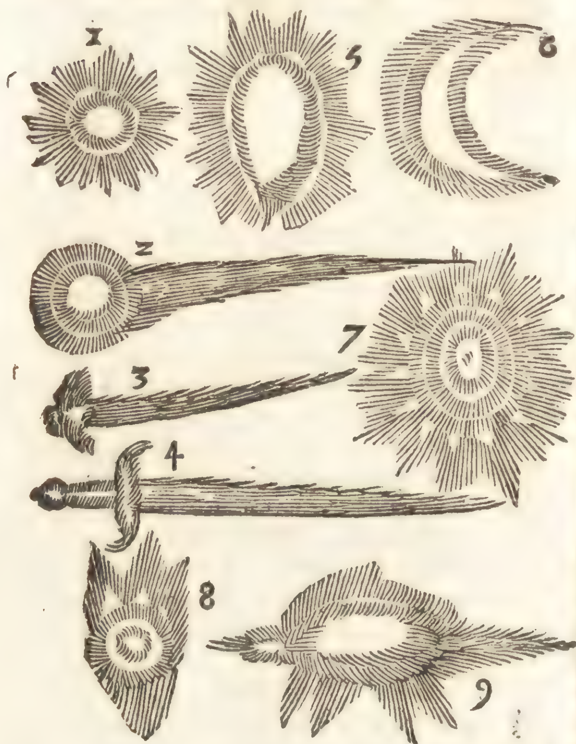
Nona commemoratio prodig. quę in æthercam incidunt regionem.

Equidem præcipuè nunc ad crinita sydera properabam: quorum præ cæteris amplißima significatio est, infinitus numerus, ratio abstrusißima, obseruatio non tātùm vtilißima, sed & maximè diuina. Sunt enim planetārum æmuli, præcipuarum cásium internuncij, ceu fæciales iræ diuinæ, ea mundi parte conspicui quæ corruptibilibus istis æterna connectit. Referuntur à Plinio genera 9. 1. κομήτης, siue crinitus, ita per excellentiā generis nomen obtinuit: 2. πωγωνίας, vel barbatus: 3. ἀκοντίας, iaculi forma: 4. ξιφίας, ab ensis similitudine: 5. δισκεὺς, à figura disci, vel clypei alicuius: 6. πιθέτης, quem solarem plurimi, vulgo rosam appellitant: 7. κερατίας, siue cornuta: 8. λαμπαδίας, facis ardētis, ac turbinatæ speciem repræsentans: postrema ἱππίτης, equinam Latio sonat. Sed Arabes aliter paulò sua quibusq́ nomina tum à specie, tum viribus tribuerunt, quæ referre latius mi-*

Cometarum genera 9.

Arabum sententia de speciebus cometarum.

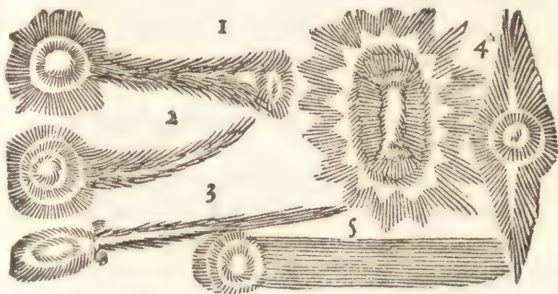
COMETARVM GENERA 9.

1. κομήτης. 2. πωγωνίας. 3. ἀκοντίας. 4. ξιφίας. 5. δισκεὺς. 6. κερατίας. 7. πιθέτης. 8. λαμπαδίας. 9. ἱππίτευς.

nimè operæpretium duxi: quòd figurarum non ita definitus numerus videatur, quin ex antè relatis pleraq; ad vnũ pertineant genus, vt solis & clypei similitudo, præter easdem quoque

quoque oriantur & aliæ, aut saltem incidere innumerabiles poßint: ceu quæ tubam referant, quæ pecten, quæ quadrata, quæ duobus aut tribus cornubus insignita. nam quod ad fictionem pertinet figurarum, dubito sanè, ac dubito vehementer, num apparuerint vnquam, quales Arabibus memorantur: cùm nullis annalibus proditum sit, alios orbi illuxisse cometas quàm vel gladij, vel iaculi specie, vel in formam pyramidis assurgẽtes. Cornuti semel duntaxat meminerunt: ac siqua figura reliqua est præter eiusmodi, illud cõtrouersum fuerit, num pleraq; ignita meteora veteres cum legitimi cometæ ratione cõfuderint, vt vel ex figura gladij liquet.

1. Ceratoeides altera. 2. ξιφίας altera. 3. ξιφίας tertia. 4. ἱππεύς varia. 5. Quadrata.

Quin & illa præsagiendi methodus obscura & confusanea est, omnisq; tantorum discriminum palliata quædam ratio certis demonstrationum principiis destituta. Rectius Aristoteles omnem figurarum varietatem in duo genera relegauit, κομήτην, καὶ πωγωνίαν: quòd vel in longitudinẽ amplius, vel latitudinem coma illorum proferatur. vulgo barbatos alios vocant, alios comatos, postremo ex caudæ similitudine tertium genus annumerant. nostra ætate nulli ha- Aristot. opinio de numero cometarũ.

5. Præcipuę cometarum species nostris temporibus visæ.

ctenus (quod sciam) præter caudatos extitere. quanquam alius in acutum angulum magis, alius in amplitudinem, vel æqualem à radice vel paulatim latescentem portenso iubare videantur, quod expositione ad solem, nostrosq; obtutus cõsequi semper sum opinatus. valeant certè, qui a succensis exhalationibus materiem crinito syderi tribuerunt, nisi solidiora proferant argumenta, aliiq; tibicinibus mystica illorum generatio celebretur: nos locum illi in vniuersi parte nobiliore statuimus, quàm vt planè resipiat vim corruptibilis meteori.

De cometarum nat. & loco erronea hactenus opinio.

Cometarum proprietates insigniores.

Sint igitur hæc etiam cometis propria. 1. semper adesse quædam defluuia, siue in longit. seu latitudinem proferantur: alioqui perit & nominis ratio. 2. seruare certam extensi radij, vel luminis analogiam ad centrum solis. 3. nunquam diu consistere eodem loco, etiam secũdum proprium motum. nam quòd plærosq; stationarios esse voluerint, nullis id cõstat historicis monumẽtis, aut si visus est stare, quærã quàm diu, & num potius sic ad oculũ videatur. 4. est moueri semper raptu primi mobilis, ac 24. horrarum spatio semel circumagi, nisi consistat in ipsis polis, aut proprij motus anomalia impediat. Quinto non scintillare vnquam vllis historiarum testimoniis manifestum est, cùm sint planetis propiores aspectui nostro, & lux eorum cælesti conditione inferior: duo enim sunt quæ scintillãtis luminis speciem causant, splendor radiorum & puritas, vt quandoque in sole & Venere visum est, etsi rarius: deinde & distantia ob rarefactionem radij visus, per diaphanon maius, vt in Ioue & Saturno per flatus aquilonarios, quanquam certius ex parallaxi cometarum, hi multò inferiores concauo Lunæ quamsæpissimè deprehendãtur. Sexto & illud peculiare, vltra annum dimidium vix persistere, vt lõga docuit obseruatio: siue quòd numeri critici certa sint lege reuincti, metamq; habeãt præfini-

1. Effluuia.
2.
3. Loci mutatio.
4. Moueri motu raptus.
5. Non scintillare.
6. Duratio.

præfinitam, quam transcendere nequeāt, sole ad loci sui oppositum pertingente, quem in exortu syderis obtinebat: siue quòd materiæ modus non vltrà sustineat solis vim, à quo & cogi diximus per influxus concurrentium planetarum, ac rursus certa periodo, radiorumq́ antipathia dissolui ac penitus eneruari. Sit hoc postremum inter pathemata, iuxta prædominantis planetæ vim motus quoque analogiam vt plurimum respondere: etsi in eo sit plurimum ataxiæ, propter cognationem quandam ætherei corporis cum elementis. Materiem verò cometæ, vt superius dictum, ex ipso æthere & via lactea cogi in syderis speciem, & quodammodo sic animari, rationi cōsentaneum imprimis esse credidimus: sequiturq́ eodem fonte & corollarium alterum, præter circularem motum à primo mobili dependētem, præterq́ propriū, quo partim certis, partim incertis passubus in eadem superficie diuagatur, accedere posse & tertium motum qui vel rectus sit secundum altitudinē ætheris, vel circularis, vt planetis in epicyclo, vel inæqualis & ex vtroq́ compositus, nec propter tam difformes anomalias, etiam ex obseruationibus infinitis certam illorum regulam, vel motus theoriam statui posse. Διὸς ταύτῃ μεγάλου ἕκητι, quo mens humana spectaculorum obruta multitudine, suam agnoscat inopiam, tenuitatemq́ potentiæ, quæ tam angustis limitibus coërcetur. Sed cur hanc motus amussim in cometis non cōstare queramur, si ne quidem hactenus in purè cælestibus inconcussa sit demonstratio? si in Mercurij stella astronomorum tanta varietas? si & in Marte ac motubus octaui cæli, imò & in totius mundi systemate & theoria. Sed reuertamur vnde digreßi, & cometarum decreta, vt ordo postulat, exequamur.

7. Analogia ad planetas.

Vera cometæ generatio.

8. Motus diuersa genera cometis propria.

νόμος ἀνόμαλος.

Obseruationis difficultas.

Cometarum significatio quædam communis est omnibus, magnas enim mutationes inducunt tam elemētis mundi, quàm animantibus, nonnihil quoque consortij iure decernunt

De cometarū portentis.

1. De vniuersalibus.

Consensus cũ syzygiis cælestibus.

nunt in regni status ac ciuitates, non tamen tantopere vt causæ effectrices, quàm signa quæpiam, & soboles eiusdem causæ. Oriuntur enim, vt diximus, rara synodo planetarum, quæ ferè mutationibus magnis reipubl. (sic ferente numinis prouidentia) correspondent. Sic enim & minis prophetæ signum regressus solaris aptè conuenit tempori regis Ezechiæ. Volunt quoque perpetuò ab illis portendi aut obitus magnorum regum, aut bella ingentia, aut famem, aut pestilẽtiam: existimantes id genus vrendi, exiccandiq́; facultatem obtinere. Sed errant mea quidem sententia toto cælo. nam experientia constat, subinde & aëris peperisse temperiem, pacẽ, annonæ copiã locis plærisq;, quibus etiã visi sunt imminere. Sæpe etiam nec regum quispiam celebrioris famæ intra anni vnius, alteriúsue circuitum vita decessit. Quid si enim naturæ Iouis, aut Veneris proxima? si rursus Saturni frigidum sydus aut Cyllenij referat, aut indolem quampiam frigidiorũ plurium confederatione contractam? Nunquid & gelu insolitum, & inundationes aquarum, & terræmotus insequi consentaneum est, præsertim si in cognatis cæli partibus fulgeant, vel ad vapores subleuandos multiplex syzygia succedat? Alia igitur, alia longè, & solidior via, qua pro captu mentis humanæ probabilem quandam proferre sententiam licet.

Non semper squalorem aut calamitates inducere.

Modus præsagij qualis esse debeat.

Primò etenim sub conditione loquendum, vt monuimus suprà, ne Deum suismet instrumentis atque legatis, vel homines humanamq́; rempublicam rebus se potestate inferioribus alligemus: minitari scilicet hæc, vel illa, ventura insuper, nisi celerius occurratur. Deinde circa præsagij genus aberrare non facile est: magna portendi scilicet, præsertim regibus, quòd loco sublimiore promineant: mox verò & magistratibus & populis, per consortij legem: postremò etiam in hisce mundi simplicioribus elementis, propter periculũ dyscrasiæ,

Duo pronunciandi modi maximè securi in genere & sub hypothesi

crasiæ, cuius nomine fortaßis & frugum status, & valetudinis in animantibus, aliam atque aliam faciem sit habiturus. In omnibus denique si dicamus & magna, & rara, atq; insolita posse propediem sequi à portentis eiusmodi, cur adeò vel à pietate Christiana, vel philosophica puritate id videbitur alienum?

Quòd si verò concisius te à genere ipsius euentus ad speciem certam, modumq; receperis, fallere sæpenumerò: quòd maiorem huius prouidentiæ partem, magnis inuolucris naturæ circumscripserit Deus: quodq; cōsyderandarum rerum varietas incertum animum, carnisq; vmbraculo tectū, hinc inde in contraria sæpe deflectat, inq; simplicioris veri sententia consistere vix patiatur.

Prædictio circa singula tātùm probabilis.

Est tamen aliqua, sed tantùm probabilis, ratio, non quidem propter principia seu generalem artis ideam, quæ præstantißima est, sed propter particularium canonum multitudinem, inquisitionis difficultatem, sensus deniq; aut obseruationis inopiam: vel si planius voles, erratur primū ex ignorantia rerum agentium, vt stellarum, & quæ stellis proximæ sunt, siue substantiam spectes, seu magnitudinem, numerum, situm, progressum, facultatem, in singulis errandi occasio est inexplicabilis. Deinde grauius illud, quod ex materiæ sinu. Quàm multiformis illa in mūdo inferiore varietas, solius vel loci, vel temporis ratione? quàm denique obscura causarum agentium & paßibilium inter se applicatio? quarum proportiones solus intelligit, qui mensuras primùm, numeros & pondera rebus vniuersis geometrica lege præfixit. Quid igitur reliquum? nisi communißima via, vel artis verißimæ, sed in naturæ gremio delitescentis, obscura comprehensio, cuius iudicium sinuosum ac lubricum, exercitatio infinita, vitioq; tum sensus tum rationis obnoxia: quanquam, vt præclarè Hipp. libr. De arte, propter errores

Propter quātitatem & proportionē omnia in sub sumptione partic. infinitis ignor. tenebris inuoluta.

Digreßio ad vanitatem Astrologicam demonstrandam in vsurpatione prædict. certę circa partic.

hominum, mentisq; tenuitatem, nequaquam tolli è medio nomen scientiæ debeat, verùm eo primùm sit vnaquæq; perfectior ac diuinior, quo nostris oculis vel pectoribus magis est inaccessa. Ideoq; nec desperandum penitus, nec vltra fines ingenij legitimos contendendum, vt & in cæteris facultatibus atque scientiis: sed cautè, & placidè procedendum est, alis intellectus inter diuina, & naturalia velut ad æquilibriũ explicatis, ne Phaëthontis aut Icari casu casum acerbiorem experiamur. Artē igitur minimè tollo, sed diuiniorem facio, quàm vulgus profanum putet, occasione sumpta ab impostoribus & prognosticis, quorum ingeniis nihil magis insulsum, regulis nil æquè ridiculũ, vaticiniis nihil putidius: dum prorsus ἀμέθοδοι rem sacram illotis manibus tractant, nil aliud somniantes quàm fucum atq; marsupium. Neq; contenti meteorographia sola, quæ præstãtißima est, de regnorum ac religionis mutatione definiunt, ac si deorum internundiis adfuissent propè ad singulos dies: nec interim vident vel ante pedes, ædibus in proprijs quæ praua, aut recta gerãtur. Mirum vnde hoc diuinationis genus irrepserit, nisi ex artificum ambitione, vel auaritia forsan, & stoliditate credentium. Mirum magis ab his qui cerebrum habent, posse perferri. Sed hæc moria nostrates etiam longæuos facit, ac prius vita exuas, quàm sibi hanc audiendi vel commentandi voluptatem eripi sinant. Iam illud Persianum in mentem venit,

Vidi, vidi ipse libelle
Auriculas asini quis non habet? &c.

Artificiosa Ptolomæi methodus cũ præsentis doctrinæ artificio coniungenda ad cometarum indicia vestigãda.

Interim ne studiosis veræ, ac solidæ facultatis videar defuisse, quam Ptolomæus graphicè in cõsyderatione eclipsium exarauit: rem omnem hoc loco breuiter circumscribam, vt & ars superius tradita, hoc velut exemplo ad opus promoueatur, ac viuidius efflorescat. Sunt autem in omni examine

quatuor

quatuor ferè quæ inquiri solent. 1. locus cui decernitur, sub quo & genus hominum comprehendes. 2. tempus quando euenient, & quousq; sint duratura. 3. genus effectuum, vt fames ne, an rerum copia, aut quid aliud portẽdatur. Quartò species, ceu rei futuræ modus: vt si successum prælij superstitiosa quadam indagine perscruteris. hæc ad verbum ferè ex Ptolomæo. Nunc hisce quæsitis, artis superius traditæ ratio est applicanda. Primò naturam criniti syderis expiscabor, quam suis capitibus alligaui. Quantitatis scilicet, magnitudinis, numeri, loci, temporis, motus: quæ quidem proximè substantiam rei aperiunt, id est materiem, formam: & ex consequenti vires & facultates. Ita quidem in genere qualitatis, figura & color propè euentus speciem cum genere declarabunt, ex illa rerum omnium mystica sympathia. vt qui gladium, veru, vel cornutam aciem, vel tubam refert, bellis significandis sit opportunior: qui solis similitudinem gerit, magni alicuius principis ortum, si lætus fulgor existit; obitum, si tristis atq; pallidior; funestum ac tragicum finem, si ater aut perfusus sanguine videatur. Fortassis qui in acutam pyramidem desinunt, ignis prædominia magis, & ex analogia in repub. tyrannidem præsignificant. Quæ sparguntur in amplitudinem, excessus potius aquei elemẽti, seditiones populi. Quæ æquabiliter à capite ad finem, ac maiori latitudine proferuntur, terræmotum rectius, famem, rerumq; penuriam, ciuitatumq; subuersiones, & legum mutationes aperient. Quæ verò multiformem faciem repræsentant, ob aëris analogiam, non malè poterunt ad pestilẽtiæ strages, morbosq; id genus insolitos, feroces & epidimicos commodari: & hæc quidem si species funesti coloris accesserit: alioqui fortè & his contraria designabunt, in generibus singulis, si blãda facies læto fulgore arrideat. Idem de consimilibus esto iudicium. Nec malè hoc etiam vel vulgariter obseruatum est,

[Margin notes: 1. Quatuor inquirenda. 2. 3. 4. — Artis superioris canones ad præsentem consyd. reuocantur. — 1. Primus canõ ex syndrome physica vel tota natura. — Ex figura. — Singulis elementis & partibus reip. sua figuræ ratio quadrat. — Ex specie lucis & coloribus.]

coloris differentiam stellarum prædominantium vires, & nomina designare: vt qui pallidior, sit Saturni; qui radio fulgidiore subrutilans, Solis aut Veneris; qui planè sanguineus, Martis; colore argenteo, sit Iouis aut Lunæ; colore vario vel instabilis motu, Mercurio tribuatur. Idem ex figura, & reliquis generibus æstimandum. Ex numero cometarum & magnitudine significationis robur & efficacia colligetur: quam videtur Ptolomæus inter quæstionum genera neglexisse: nisi sub modo comprehendas. Locum euentus, non aliàs rectius disces, quàm ex prodigij loco: vt si cùm primùm apparuerint, in quadrante constiterint Orientali, vel Occidētali: si à sole occidant, vel ante ipsum oriantur: si latitudinis Austrinæ, aut Boreæ: si deniq; in signis aqueis, terreis: si cum syderibus quæ figuram hominis, vel animantis alterius à mūdi exordio tenuerūt. Multi enim has vniuersim ad allegorias trahunt, omnemq; propemodum particularis prædictionis abditissimam rationem inclusam volunt, quàm verè, aut superstitiosè potius, aliorum esto iudicium. Valde placet signorum per trigonos distributio, quam Ptolomæus certis terrarum partibus methodo pulcherrima applicauit. quanquam nobis sit alia quædam longo tum vsu, tum rationis exercitio constituta, locis atq; temporibus nostris exactius quadrans. eam edendam aliàs in opere Meteorographico reseruamus. Similiter verò ex apparitionis tempore, tempus effectuum datur, eodem penitus modo quo à Ptolomæo in aliis iudiciorum, magnarumq; mutationum principiis definitū est. quanquam Ptolomæus multo angustius plæraq; cōtrahat, ad anni vnius anfractum atq; alterius. Certè cum duratione prodigij, magnitudo meritò & altitudo est comparanda, vt decretorum siue euētuum tempora colligantur. Quæ altius emicant ferè & pluribus signant, & efficacius. Similiter & quæ maiora sunt, pro distantiæ ratione diuturniores vt plurimum

Ex numero & magnitudine.

Ex loco.

Figuræ octaui cæli.

Signorum trigoni.

Ex tempore.

Ex pluribus inuicem collatis.

Ex distantia & sublimitate.

rimum vires infligunt. Quare iuxta differentiam loci & magnitudinis, etiam ponenda primùm totius circuitus amplitudo. Verùm in hac ipsa particulatius prima initia, progressus, status, decrementa, tum per positiones in signifero et cardinibus mundi, tum decretiones, & succedentes radios, ingressusq́ planetarum poterunt præsagiri. nam aliis effectibus crises per horas & dies, aliis verò per menses aut septimanas, aliis postremò per annos integros, imò vel annorum septenarios numeratur, habita interim vbique numerorum consimili lege, quæ reuolutionibus orbium supernorum tota respondeat. Id verò exemplis optimè confirmatur. Sed (prius vt pensum hoc absoluamus) quicquid iudicij reliquum est, difficultatem non habet, excepta specie motionis, quæ ad effectus modum plurimum facit. enimuerò multum refert vnde moueri incipiant, quà ferantur deinceps, & quibus cæli partibus euanescant. vbiq; longitudinis, latitudinis ratio instrumentis accuratissimè fabricatis, vt radio, annulo, quadrante, astrolabio, etiam (si ad manum fuerint) armillis Ptolo. iterum atque iterum ad sensum adhibitis, exploretur. Ita si hostium externorum significetur irruptio, disces fortassis & vnde, & in quam terræ partem futura sit expeditio. Et hæc quidem vniuersim ad ipsius cometæ naturā propius referuntur. Erāt & alia simul in iudicium adhibenda, ne ad pauca respicientibus contingat παραλογίζεσθαι. Nam (vt capite superiore docuimus) euariant plurimum, imò & penitus euertuntur, decreta causarum, pro conditione subiecti: quare & in ipsa materie status præsens pariter ac præteritus contempletur. de quo consyderationis genere satis ex demonstratis hactenus liquet. Tertium instrumentū est causarum concurrentium accuratus intuitus. Ita non solùm ad naturam criniti syderis vestigandam, magnas planetarū synodos scrutantur astrologi: sed & ipsorum euētuum gratia, ac

Singulis prodigiis suus primùm circuitus assignandus, ac pro proportione in singulis suæ partes per numeros criticos exarantur.

Ex motu cometarum.

Canon secundus.

2.

Ex analogia materiæ receptricis.

Canon tertius.

3.

Ex concurrētibus causis atque effectibus.

tia, ac propter μεταβάσεις sublunares: quæ quoties supernis corporibus obsecundant, ab ijsdem sanè velut antiquiore principio, magisq; stabili potestate flectuntur, quàm à cometis, qui etsi cælestium soboles sint, ius tamen cooperandi nō paruum, significandi maximum consequuntur.

Qua cæli figura cometæ potiss. oriantur.

Equidem hoc diligenti obseruatione comperio, faces eiusmodi plurimum nasci ex stationibus trium superiorum, Sat. Iouis & Martis, si quando in mutuas syzygias incidant, præsertim si alter ipsorum in signis igneis, aut non procul à via lactea reperiatur, aut cum syderibus fixis naturæ Martis aut Solis, magnitudinis primæ, secundæ, tertiæ. Quin solæ stationes in vnoquoque systemate plurimum præstant, & vires influunt diuturnas. Cuncta verò confirmat Mercurij testimonium si accesserit, maximè omnium eclipses, siue defectus luminum grauiores: præsertim vbi inciderint in principium arietis, aut libræ: vbi & alia eiusdem significationis

Stationes planetarum imprimis efficaces.

4. *portenta concurrerint. De quarto similitudinis instrumento non est quod altius repetam: huius enim exercitationis dexteritas plurimum naturaliter inest, vsu interim, aliarumq; artium circulari quadam cognitione perficitur. Ita cùm iatromathematicus videt tumores in humano corpore pestilētes fonti vitali proximos, vt circa axillas, vel parotides, virulenti coloris, notabili copia vel magnitudine, & numero plures, præsertim accedentibus aliis notis, vt tremore. cōuulsione, ingenti cacochymia atq; putredine: mox ille certißimis argumentis, mortem ægroto imminere prædicit. Idē translatæ similitudine, de cometis indicat, respectu ipsius vniuersi: postquam scilicet & figurarum conformis ratio, et colorum, & motus, & quantitatis formam, materiemq; in vtrisque analogam esse demonstrat.*

Canon quartus per similitudinis instrumentum. Simile in arte medica.

Cur iudicandi methodus in cometis latius quàm phænomenis cæteris demonstrata.

Nimis digredior ab instituto, cùm hîc nō adeò leges, quā exempla fuerint referenda. Sed placuit etiam particularis

methodi

methodi schema in crinitis facibus explicare: quo doctrina illorum, & ratio exactius constet: neque deinceps quispiam cum cometis, multa naturæ prodigia tum inferiora dignitate, tum sublimiora confundat: vt nunc de nouo sydere à multis turpiter factum est, dum cometam esse definiūt, nullo penitus fundamento: nisi quòd aliud probabiliter non occurrat. Sed postea latius, nunc ex toto aceruo historico pauca subiungimus.

Cometa 6. mensium (quod æuum illius generi longissimum memoratur) effulsit anno à natiuitate Domini 66. secuta ingens mutatio imperij Romani, aliaq; innumera, sub Claudio imperatore. Cometarum plurium exempla.

Cometa maximus, quo tempore Mithridates nascitur, anno mundi 3780. ante Christum 183. qui quartam cæli partem sic occuparat, vt totum vndiq; ardere videretur. durabat dies 80. Ferunt huius splendore solis lumen propemodum torpuisse. Portēdit mortem Scipionis, Hānibalis, Celtiberorum cædem in Hispania, bella ciuilia inter Syllam & Marium.

Sub Augusto Cæsare ingentem cælo fulsisse lampadem ferunt: imò & in eadem pueri effigiem visam, de qua vates consulta Augusto reddidit, hūc puerum sese augustiorem fore, dignumq; quem Augustus adoret.

Cometa gladij forma, die Azimorum vrbi imminuit Hierosolymæ, annum integrum perseuerans; quanquam id genus peculiaris figuræ ac durationis modo, quiddam supra naturam criniti syderis indicarit: quare potius inter ostenta omnino metaphysica referatur. Secuta est vrbis misera deuastatio de qua Iosephus amplissimè scripsit, concinentibus aliis insuper signis atque oraculis. perierunt vndecies centena millia Iudæorum tum fame, tum gladio. Cometarum alterum genus ac prorsus metaphysicū, ξιφοειδής.

Fulsit acontias, (siue cometa iaculi similitudine) de quo quinto Acontias.

quinto consulatu suo Titus Imp. præclaro carmine cecinit; anno Domini 80. Tres ciuitates Cypri terræmotu corruerũt. Secuta ingens pestilentiæ strages, vt per plurimos dies, mortuorum plura centenis millibus efferrentur: mox vna calamitate alteram protrahente, mortuus est Vespasianus Imperator, cui Titus successit.

Cornutus cometa vel ceratoeides.

Anno quo Græciam Xerxes inuasit decies centenis millibus hominum, obuia quæq; vastans, atq; diripiens: cometes fulsit cornu figura.

Solaris vel heliodes.

Arsit & igneus alter orbicularis, magnitudine non inferior sole, noctem splendore superans, ante bellum Achaicum, excidium Carthaginis miserandum: quo deletæ funditus vrbes clarissimæ Græciæ Corinthus, Thebæ, Chalcis, &c. est autem euersa Carthago anno vrbis 207.

Varij cometæ ante insignes reipub. aut religionis mutationes.

Sic & ante initium belli Peloponesiaci per 75. dies visus est alter cometa horribilis. Item ante Atheniensium cladem in Sicilia: ante cæsos Lacedæmonios à Thebanis ad Leuthiæ Bœotiæ: ante ciuile bellum Cæsaris & Pompei: vt Lucanus, Ignota obscuræ viderunt sydera noctes, Ardentemq; polum flammis, cæloq; volantes Obliquas per inane faces, crinemq; tremendi Syderis, & terris minitantem bella cometen. Antecesserunt cometæ & hæresim Arrhianam, Gothorum incursus & Vandalorum, Romæ direptionem sub duce Borbonio, Mahumeticam pestem in Arabia, Bulgarorum in Thracia, factionem Guelphorum & Gibelinorum in Italia.

Scribit August. Niphus anno Domini sesquimillesimo supra quartum, biennio post congressum superiorum planet. in cancro natum esse cometem horrendæ molis ac lucis, quem altero biennio post tanta vredo, & siccitas est secuta, vt à Ian. ad Nouembrem vsque ne gutta quidem pluuiæ sit apud Insubres visa.

Cometa Haly tempore.

Haly cometam à se visum prædicat in scorpij signo, sole tau-

Taurum peragrante, cuius fulgor vt Lunæ ortus, quadrãtem diei propemodum occuparat. Secuta inter Mauros atrocißima prælia, ciuitatũ excidia, cædes innumeræ, ßiccitas summa, fames, pestilentia, & contra regem hæresiarcha potentißimus. Hæc ille ad copulam Martis, ac Merc. referebat.

De his qui mortem Iulij præcessere, sic cecinit Maro: Ante Iulij mortem.

Non aliàs cælo toties cecidere sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.

Cometas geminos illuxisse memoriæ proditum est anno Christi 1472. Item alios duos per 15. dies integros in Ianuario anni 729. quorum vnus solem antecedebat manè, alter Occidentem vesperi sequebatur. Immensa siccitas subsecuta est, bella cruentißima, mutationes inter alias admirandæ. Cometæ gemini.

Aristoteles ait post cometam sui temporis hyemem fuisse oppidò siccam spirante aßiduò Aquilone. Arist. tempore.

Hipp. 4. Epidimiorum circa solstitium (inquit) hybernum sydus non paruum. Quinta & sexta pòst secutus est terræmotus, morbi periculosi, acuti pariter ac diuturni, morbi regij, quintanæ, sextanæ, (rarum id genus atq; insolitũ planè fuisse non dubium est) dysenteriæ, abcessus varij, venti aquilonares, & niues: (vt antè enumerat in principio libri) circa occasum, & post occasum Pleiadum, multæ (inquit) mulieres omnibus modis abortiebant, &c. Hippocratis tempore.

Si nostro sæculo propinquiora desyderes, est quem accuratißimè pinxit Regiomontanus ortum anno 1475. sub Libræ dodecatemorio, cum stellis Virginis. Sed longa est narratio, quæ tamen argumento certißimo docet, etiam in motu illius proprio quiddam fuisse diuinum, geometricum, æthereo vel cælesti corpori consentaneum, supraq; sortem penitus elementarem. Nostri sæculi cometæ. 1.

Obseruatus & alter à Zieglero, anno 1472. sub Libra, prope stellas Capricorni. Quanta tunc legum mutatio & 2.

relligionis sit consecuta, elegāti carmine Pontanus cecinit in meteoris. Sed quid longius immoror? cũ nemo vel planius, vel plenius ex professo vniuersam cometographiam ediderit hactenus, quàm nobis amicißimus Ant. Mizaldus? qui suam quoq; doctrinam Enchiridio historico confirmauit. duos tantùm tresue adiiciam pro coronide à recẽtioribus obseruatos.

Nullum cometæ genus illi horroris magnitudine, ac diuinitatis specie comparandum quod P. Creusserus annotat visum 1527. Decẽb. 11. die in occasu, in ditione Palatinatus. Erat omnino cruentum, nube terribili, stellis, hastis & gladiis, etiam capitibus abtruncatis hinc inde circũdatus. Multi hoc spectaculo solo in morbum & syncopen incidere. Irrupit Turca potenti exercitu: Roma à Borbonio capta diripitur.

Fulsit cometes anno 1531. Augusti 15. vel paulo prius, vt Schonherus annotat, in signo ♌, recta linea primùm cum duabus

duabus extremis in cauda vrsæ maioris. Turca Siciliam populabundus adoritur.

A patre auctoris obseruati cometæ.

*Item anno 1533. circa initia Iulij, alter in 5. Geminorum
circa sydus Hirci, lat. 24. graduum, decl. 48. is nunquam oc-
cidebat, mouebatur tamen in orbem motu primi mobilis, de- 5.
inde & proprio contra successum signorum, noua ratione
circa lacteam viam (vt pater annotat) per Caßiopeæ sydus
ad cygnum vsq;, vbi tum primùm euanuit.*

*Idem parens se obseruasse testatur sydus obscurum, palli- 6.
dum, longißima cauda directè sursum ducta, anno 1538. quã
colligebat 22. Ianuarij in 9. gradu Piscium, in latit. 11. grad.
recta linea inter ceruicem, & humerum Pegasi.*

*Anno similiter 1539, tertium describit mense Maio, pal- 7.
lidum, cauda breui, in 5. gradu Leonis, lat. Sept. 12. grad.
mouebatur ab ecliptica in Austrum, vt etiam ex Apiano colligere licet.*

De his qui pòst apparuerint, nostro huic infelicißimo sæculo minitantes, dicetur in alia huius operis parte. Nunc autem relictis cometis, ignitisq; cæteris meteoris, ad ea quæ planè sunt cælestia, ac metaphysica conscendamus.

Decima commemoratio prodig. de his quæ cælestibus accidunt vel verè vel secundum apparentiam.

Coitus rariores in cælestibus locis.

De his quæ circà Lunam, Solem, & stellas in regione cælesti mortalibus ostenduntur, sublimis, ac prorsus diuina est consyderatio: sic tamen vt triplici genere distinguãtur. Plæraq; sunt penitus naturalia, sed raritatis ergo inter prodigia reponi vel à chronographis solent. Eiusmodi sunt coitus supernorum syderum trium, qui tantùm intra 30. annos contingunt semel. Item coniunctio orbium supernorum in capitibus Arietis & Libræ, quæ omnium rarißima est, atque ad mundi totius cardines, ortum scilicet, ætatem mediam siue vigorem, atque occasum præcipuè spectat. Sunt einsdem generis eclipses solis & lunæ, præsertim vbi totus diameter obscuratur. Plæraq; rursus inter diuina & naturalia conditio-

Eclipses rariores.

nem mediam sortiūtur: vt 3. videri soles, 3. lunas, stellas cælo decidere, solem, lunam vt globos igneos volui natiuo lumine destitutos. Postremò sunt prorsus supra naturam, eclipses fieri tempore non suo, vt illa sub paßione saluatoris, quam elegantißimè in quadam epistola ad amicum suum describit B. Dionysius Areop. Item solem stare, vt tempore Iosuæ: retrogradi, vt tempore Ezechiæ: stellam nouam apparere, vt sub ortum salutis nostræ; & hac ætate nostra, qua nos inter calamitates horrēdas, felices etiam atq; etiam puto, quibus aperto testimonio, diuinæ sapientiæ, amoris, ac potestatis gloriā testari apud posteros licet, eademq; spectata corporeis oculis affirmare, quæ fieri posse, nulli philosophi hactenus, suis freti rationibus, vel semel in animum admisißent. Mirum imprimis (si modò verū) quod ex Marci Varronis monimentis citat D. Aug. 18. De ciuit. Dei. In cælo mirabile extitit portentum, (sic habent verba Varronis) vt stella Veneris (quam Plautus Vesperuginem, Homerus Hesperum vocat) mutarit colorem, magnitudinem, figuram, cursum: quod factum ita neque antè, nec postea sit. factum hoc Ogygio rege dicebant Adrastus Cyzicenus & Dion Neopolites nobiles mathematici.

Solis statio-nes aut re-gressus.

Stellæ nouæ.

Rara phæno-mena syderū ex vetustis au-ctoribus & neotericis.

Hipparchus ad constituendos fixorum syderum motus, varia demonstratione subnititur: sed imprimis tamē ex apparitione confirmat duarum, quas prior ætas minimè vidit.

Hyginus capite 192. scribit Pleiadum vnam Electrā nomine, sub Troiæ excidium ab oculis vanuisse, eamq; mærentem crines solutos spargere, quorum congeries cometæ corpus efficiant: hoc etiam Nasoni in Fastis consonat, ac Raymundo Lullio, qui cometas similiter vt stellas nasci ac perire, non generationis aut corruptionis via visus est intelligere, sed aggregatione lucis, ac dispersione in firmamento.

Volunt & capto Byzantio stellam Polarem non amplius

plius

plius visam, quanquam alij non nisi in Eubœa.

Testatum reliquit Albumasar, se cometam vidisse supra Veneris corpus.

Imò plærique anno 1572. & sequenti, lucidiores & splendidiores multo redditas stellas in pede Orionis, & ala corui.

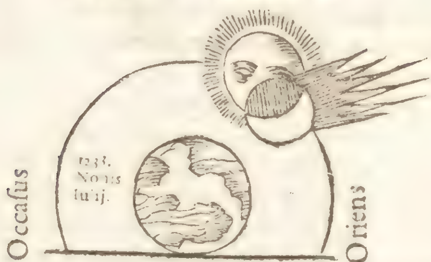
Plutarchus De gloria Atheniensium scribit, quo tempore superiores fuerint Græci apud Famagustā, quòd Luna adhuc gracilis, impleta fuit accessu luminis repentino.

Paulo ante memorabilem stragē Caroli Magni in montibus Pyrenæis, Sol adeò obscuratus dicitur, vt Mercurij stellula propè illius centrum, velut candidior macula spectaretur.

Anno 1568. prima Septembris, visum interdiu caput ☊, subsecuta mox Venetiis armamentarij naualis conflagratio miseranda.

Plura eiusmodi in vetustis Græcorum & Arabū monimētis, pleraque in Sabellico leges, magna tamen ex parte vel obseruatorum incuria vel temporum vetustate non admodum clara: ac fortasse propterea minus vel fidei, vel ponderis apud posteros habitura. Sed hæc præsentis syderis apparitio fecit, vt plura quæ pridem fabulosa putauerim, apud me fidem vel maximam mereantur: vti paulatim & doctioribus placet, eò prouectis scilicet vt præter Peripateticam scholam, in cœlis plurima ceu mutabilitatem insolitam, positionem vacui, penetrationem corporum, & id genus alia admittere compellantur, nec habeant vltrà quod respondeant, quàm illud Hesiodi, διὸς μεγάλοιο ἕκητι.

Solis eclipsis admodum portentosa describitur anni à nat. Christi 1233. 3. nonas Iulij: qua Lunæ corpus obiectum Soli visum est in 6. angulos eneruari versus Orientalem plagam. Multa tunc simul incidere portenta grauissima. Christiana respub. afflicta est supra modum. Exemplum recens eclipsis prodigiosæ.

Magni defectus solis.

Defectus solis maximus stellis toto cælo conspicuis, quem & quadrupedes pauisse ferunt, anno 1434. 15. Kalend. Iul. similiter anno 880. Imminent tales & annis 1583. decimonono April. Item 1605. 2. Octob.

Totus diameter solis obscuratus anno Christi 241. hanc secutus eclipsim terræmotus ingens, mox & hiatus, qui cum hominibus multas ciuitates absorpsit, ac postremo pestilētia vix vlli hactenus comparanda.

Sex soles.

Rex Poloniæ vidit 6. soles: is autem qui ad Occidētem stabat, atra fuligine squallidus apparebat: neque multo pòst Galliæ rex Franciscus in acie captus. Nec vspiam spectari solent eiusmodi, quin noua fœdera consuantur, aut conspirationes clandestinæ, vt quemquam fastigio suo deiiciant vel dolo, vel vi & malis artibus comprehendant. Multum in illis præter numerum, & figuram, ipsa positio, ad prædictionis certitudinem facit: an ad latus, an sub legitimo sole locentur, an ortum, an occasum versus, Austrū, an Aquilonē, &c.

Canon.

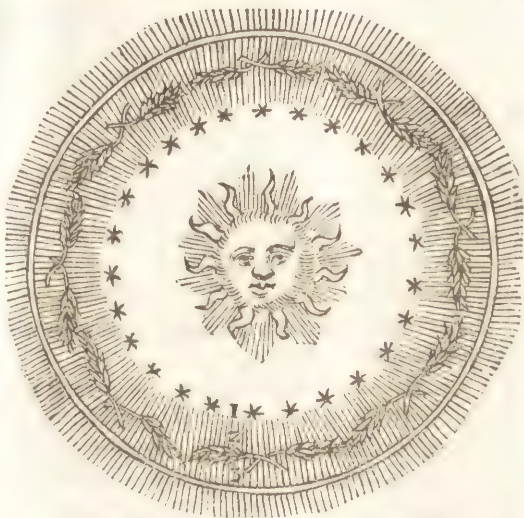
3 Soles in vnum coeuntes.

Ipso natali saluatoris die 3. Soles visi in vnum coëuntes, vt à Fritschio scriptū est: quæ species dubio procul Dei vnius aut trini cultum mortalibus portendebat.

Sub imperium Augusti Cæsaris, vt auctor est Plinius, ingens circulus circa solem ceu radiātibus stellis insignita corona apparuit: deinde & alij duo, vt ex Suetonio patet atque

Dione,

Dione, quorum alter iridis elegantißimæ formam, alter ex ſpicis triticeis ſertum præ ſe ferebat: argumẽto perſpicuo imminentis iam euangelij noui, id eſt religionis publicæ, pacis & vbertatis.

3. Soles viſi anno ab vrbe condita 712. vt Plinius lib. 2. cap. 31. Nat. hiſt. Occiſores Iulij ab Octauiano victi, qui & mortem conſciuere iiſdem pugionibus quibus Cæſarem interfecere. Sic rarò antecedentem ſcelestum deſeruit pede pœna claudo.

Quin & ante Iulij cædem, quid noſter Maro? quàm philoſophicè!

Sol tibi ſigna dabit, ſolem quis dicere falſum
Audeat? ille etiam cæcos instare tumultus
Sæpe monet, fraudemq́; & operta tumeſcere bella:
Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam, Solis præſagia.

Cùm caput obscura nitidum ferrugine texit,
Impiaq; æternam timuerunt sæcula noctem.

Plura eius generis prodigia, sed lætiora, natiuitatem Domini præcessere: quæ consulti vates adulabundi cum Virgilio ad Augusti filium retulere: vnde illud, Sicelides Musæ, &c.

Sol per 17. dies cælo quamuis sereno, lumen tamen terris non ostendit, ex quo Constantinus Imperator & vita & oculis priuabatur.

Anno 1547. Sol per tres dies ceu perfusus sanguine comparebat, sed maximè sub occasum, vt etiam et stellæ pleræq; in Meridie conspicerentur. Idq; ante conflictum, & captiuitatem Iohan. Frederici Saxoniæ ducis. Idem & circa Lunæ corpus euenisse annotat pater, nec meam effugit memoriam, quando tunc primùm puer Mechliniæ literis operam dans, ad ætatem annorum 12. peruenissem, & cū aliis magna admiratione conspexerim.

Vndecima cõmemoratio prodig. quæ phantasmatõ nomine verius appellantur.

In hoc theatro diuinorum, supremus atq; vltimus locus spectris, & simulachris duntaxat apparentibus datur: non tam dignitatis nomine, quàm quòd omnino insolita specie nos perturbent, atque insuper nec certum obtineant locum, neque materiem definitam, imò vel vulgo protinus ceu sola diuinitus edita, ceu ministerio facta genij boni vel mali, inter omina certa, interq; oracula nuda, aut potius miracula collocentur.

Prodigium Cõstãt. Imp.

Amplissimum illud ostentum Constantini Imperatoris cū infidelibus pugnaturi. Crux enim insignis cælitus fulsit, miro splendoris radio circumfusa: tum & vox audita, in hoc signo victoriam spõdens, anno 316. cecidit Maxentius cum multis suorum milibus, atq; è ponte in Tyberim præceps, aquarum vorticibus est absorptus. vide historiam Tripart. cap. 5. libro 1.

Dæmon illudens Iudæis.

Iudæos Cretã inhabitantes cacodæmon specie vatis Moysens

ſem quempiam præ ſe ferẽs, mira arte decepit anno 434. hoc enim effecit, vt in mare ſeſe proiicerent agminatim, perſuaſi ſcilicet ſe ſicco pede iterum tranſituros, cum libertatis ampliſsima ſpe. Diſcuſsit errorem hũc pietas Chriſtianorũ, quæ multos tum quoque eripuit letho: ſed multis milibus ita peremptis, pſeudomoyſes ille nuſquam potuit reperiri.

Dignum memoria ſempiterna, quod in plæriſq; annalibus ſcriptum legi, tantum fuiſſe ludibrium ſpiritus nequam, vt viri fœminis ſub congreſſus tempora conglutinati mutuò, vix diuelli poſſent, nõ ſecus quàm in brutis plæriſq; ſolet: nec prius ceſſaſſe id malum, quàm vota & preces publicæ expiarint. Congreſſus humanus in brutan: ſpeciem tranſmutatus.

Ignitas acies cælo diſcurrere vidit Italia, conflictus quoq; & tubarum ſonitus, guttis ſanguinis ex alto in terram decidentibus, anno 570. D. Gregorius ſupremum diem iam veniſſe crediderat. Longobardi inuadunt Italiam, vaſtant atq; diripiunt, Chriſtianos tum milites, tum ſacerdotes horrendis ſuppliciis perſequuntur. Huc pertinent ea quæ libr. Machab. temporibus Iudæ fortiſsimi, nec non à Ioſepho prodita temporibus Titi Veſp. ante miſerandum vrbis excidium, conſpecta Hieroſolymis memorantur. Ignitæ acies & belli ſpecies cælo viſæ.

Similiter ferè armorum fragor & tubæ terribiles auditæ è cælo ante Romanorum maximas clades, anno vrbis conditæ 640.

Stellæ de cælo cadere viſæ anno Chriſti 765. ſecuta eſt ingens ſiccitas. Stellas cadere.

Nubes ſanguineæ, crux ignita, hominis ſpecies in ſublimi conſpicua, anno 1120. Hominis ſpecies ignita.

Mirum illud ſpectaculum, imperante Theodoſio, ſtellæ plurimæ inuicem agglomeratæ inſtar examinis, cuius hiſtoriam diſertè Nicephorus tradit. Oſtenſum hoc anno 280. Stellarum cumulus admirandus.

At quàm nouum quod ſequitur in Saxonia? 18. homines Saltus prodigioſus.

tum viros, tum fœminas, nocte natalis Domini, in cœmeterio quodam, ad choream aptè compositos, cùm sacerdotis precibus nollent desistere, ab eodem obiter maledictos, ad maledictionis formulam saltasse per integrum annum. auctor Vincentius, atq; alij plures.

Species post mortem.

Horrenda penitus, quæ de Benedicto nono Pontifice memorantur anno 1046, ipsum videlicet in forma bruti oberrasse, de causa interrogatum respondisse, quæ cura in viuis, eadem post fata sepultis, vel quid ab ea sententia non alienum, vt scribit Nauclerus.

Omina varia.

Sunt horum plurima, quæ sub ominibus continentur, priuatimq; & publicè sæpe concurrunt, velut vrgente Deo, vt mentes ad cogitandum altius erigantur: quod summus poëta consyderans dixit,

Tellus quoq;, & æquora ponti,
Obscæniq; canes, importunæq; volucres
Signa dabant, &c.

Ac paulò postea,

Armorum sonitus toto Germania cælo
Audiit, insolitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoq; per lucos vulgo exaudita silentes
Ingens: & simulachra modis pallentia miris
Visa, sub obscurum noctis, pecudesq; locutæ,
Infandum sistunt amnes, terræq; dehiscunt,
Et mœstum illacrimat templis ebur, æraq; sudant.

Deinde circa finem:

Nec tempore eodem
Tristibus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessauit, & altè
Per noctem resonare lupis vlulantibus vrbes.

Quæ sunt secuta è vestigio ponit.

Ergo inter se paribus, &c. Georg. 1.

His illa

His illa coniungito quæ de Didone retulit ante fatalem diem. Aen. 4.

Præterea fuit in tectis de marmore templum
Coniugis antiqui, &c.

Verum hisce oraculis affinia sunt quæ ex occultis animorum impulsibus proficiscuntur, vt furores subiti, ecstases, vaticinia.

Falsi prophetæ fictis miraculis populo imposuerũt quamsæpissimè: habes exemplum in Simone mago: sed recentius anno Christi 1141. cũ tales exorti subitò plebem ignobilem eò ferè persuasam pertraxere, vt clam Iudæis interitũ molirentur, actumq́; de illis fuerat, nisi D. Bernhardus obstitisset, admonens manus abstinendas cælesti oraculo, ne scilicet temerè contra diuinam prouidentiam machinarẽtur, quippe quæ se reliquias illorum seruaturam, antè promiserit. Duodecima commem. prod. circa occultos tum animorũ tum reipub. motus. Pseudoprophetæ.

Apud Saracenos & Persas dirum illud furoris atque dementiæ genus, quo multi bonis omnibus amandatis atq; venundatis sponte se nudos in flumina coniecerũt, persuasi hac sola via sese solutos angusto vitæ istius carcere, sursum euolaturos. Sed principibus aliquot per Turcarum imperatorem capite mulctatis, ea paulatim se remittens insania conquieuit, anno Domini 757. Furor prodigiosus.

Narrantur & vaticinia, quæ à plebeis etiam, ac sæpe ignoto auctore profecta, vim oraculi ex rerum successibus obtinuerunt: sæpe & fama futuri tanquam præsentis, aut præteriti, occulto numinis inspiratu, raptimq́; in populum peruagatur: vt quasi ex ore infantium, ac lactantium suã Deus testatam magnificentiam velit. Vaticinium.

De Marco Cæditio legimus ignobili viro, vrbis ruinam dudum antè prædixisse, quàm Roma à Gallis exusta duce Borbonio vocis fatidicæ veritatem animaduertit: quod de Cassandra similiter cecinit Maro, non antè Troianis creditam,

ditam, quàm euentus approbarit.

Vaticinium mirabile.

Sed quàm illud celebre, atque inter oracula memorandum, ante deuastationem Hieros. ignoti generis hominem toto oppido discurrentem, in singulos vicos illud infelicis ominis clamitasse, Væ vobis, væ ciuitati, & c. flagris quoq; exagitatum publicè, vocem non aliam sed altiore spiritu protulisse, donec aduentante iã exercitu Vespasiani, consistẽs in mœnibus illud adiiceret, Væ vobis, væ ciuitati, væ mihi: quo dicto telum ex aduerso veniens, vatem è medio dicitur sustulisse.

Oraculum.

Ante salutis exortum, celebre est cessasse per orbem vniuersum oracula dæmonum, siluisse lauros & tripodes, alicubi cum idolis templa funditus corruisse. Rogatus Apollo vnũ respondit, cedendum esse potentioribus.

Sed horum infinita narratio est, ac quæ sola implendis voluminibus poßit sufficere. Quare ne cũcta in vnam (quod aiunt) cyceonẽ aut sartaginem confudisse videamur, sit istis nostri discursus epilogisticus finis ac meta, vt & præsentis sæculi rara prodigia lustraturi, non prius defeßi longè petitis historiis obruantur, quàm ad propinquiora pertingant, quorum gratia res præteritæ memorantur: sed potius in illis instructi variè atq; exerciti, in hisce demum domesticis conquiescant.

Ingenia prodigiosa in rep.

Est autem nostra hæc ætas monstrorum omnis generis fertilißima, siue res vniuersi spectes, siue relligionis ac reipub. statum, seu improbißimorum hominum in omne nephas vsque ad miraculum astuta, peruersaq; ingenia, vt quemadmodum olim felicis Mercurij prodigiosos partus ex viuis eorum monumentis fuisse colligimus, Traianum exemplar iustitiæ & probitatis; Alexandrum fortitudinis, felicitatis; sapientiæ, Salomonem; totius optimæ harmoniæ, Dauidẽ regem: & (si magnis parua conferre libet) philosophiæ mira-

Exempla virtutis atque scientiæ.

cilla Platonem, Socratem, Aristotelem, Pythagoram, Mercurium; in literis humanioribus Erasmum; in mathematicis Copernicum: aliosq́; eximios in aliis facultatibus viros. Sic hodie tanquam scena rerum inuersa, paucis duntaxat exceptis, nihil propemodum videas præter infausti Mercurij sobolem sceleratam, (credo vt ille à Ioue desciuit, iã Saturni, & Martis syderibus copulatus) nil præter lychnuchos omnis barbariei, seditionis, crudelitatis, iniustitiæ atq; tyrannidis, omnis neglectæ religionis Christianæ, pietatis in proximum, disciplinæ politicæ & militaris. Et si hæc non verè ferrea est, aut figulina potius ætas per Danielem decantata, certè illi videtur proxima, & quædam non prior, sed paulò posterior atque deterior, in illius polymorphæ imaginis calce locanda. Vtinam hac tempestate rerum immedicabili, has factiones plus quàm Gibellinas, hæc tam acerba huius ætatis dißidia, & procellis innumeris turbulentißimũ æquor, tandem ille velut à somno longiusculo experrectus placare dignetur, qui mari & ventis imperat quando velit, qui solus sapiens, solus fortis, solus est verè bonus, & cuius regni non erit finis.

Flagitiosa ingenia vsque ad miraculum.

Factiones prodigiosæ.

CAPVT NONVM.

Ceu instituti peroratio quædam, cum totius doctrinæ cosmocritices amplissimo fructu, & dignitate.

IAM *ferè perlustrauimus vniuersam, quæ rebus diuinis cum humanis, ac naturalibus intercessit, amoris & actionis mutuæ necessitudinem, latius forsan quàm proposito par fuerit, angustius multo atque ieiunius quàm pro dignitate conueniebat: sed fecimus quantum pro conditione mortali, proq́; nostra tenuitate concessum fuit. Porrò quàm feliciter, aut quanto cum legentium fructu, aliorum esto iudicium.*

Conclusio.

Vtilitas consyderationis istius latius explicata.

cium. illud interim ex vniuersa commemoratione concludo, non modò studia rerum istiusmodi conferre plurimum ad ascensus animorum, raptusq; mentis in Deum, quocumq; fortunæ turbine quatiantur: ad excolendas, amplectendasq; viuas imagines iustitiæ, prudentiæ, fortitudinis, temperãtiæ: sed & ad acuendos mortalium sensus, vt circa similitudines rerum, consensus atq; dissensus exerceantur vberius, vt caussarum effectuumq; inter se cohærentium comparatione multiplici discant consimilem in artibus cæteris & facultatibus ideam methodi fabricare: quam nos olim ex propria cõmunem fecimus, amussim illam Hippocratis nostri, ceu Polycleti regulam, ad rerum quarumcunq; inuentionem, atq; iudicium applicantes: nunc autem eãdem in arte prodigiorum velut illustriore quodam paradigmate demonstramus.

Cur neglecta hactenus ea doctrina.

Credo equidem hanc doctrinam incultam antiquitus, ac propè ex desperatione relictam: vt nec vulgò certum in ea sit creditum artificij genus, neque peritiores huc aspirarint, quòd via lubrica, sublimis & præceps maximè, quodq; diuinitatis vocabulum suspectum semper, etiam inuisum pluribus videatur: præsertim cùm ex tam variis obseruatis, ad prænotionis vsum nihil ferè vel certum, vel solidum hactenus ab vllo philosopho sit constitutum. Verùm falluntur pluribus modis, dum quod viarum errore cõtingit, arti tribuũt:

4 Præcipui fontes errorũ quibus ea cognitio hactenus obscurata est.

cuiusmodi ferè 4. sunt. Primò ob genus euentus, quòd incertæ sint, vel ambiguæ potius, plæræq; similitudines, quas quisque scilicet pro affectus varietate rapit in partes suas. Deinde ob temporis rationẽ; quòd quando existiment vulgo euentus è vestigio secuturos, absint tamen longissimè, iuxta eminentiam loci in criticis signis, nec non ipsius spectaculi dignitatem: nam significationis tempora sæpe per dierum numeros, certosq; circuitus, sæpe per septimanas, menses & annos diximus definiri, secundum reuolutionis differentiam in cæ-

lestibus

estibus locis: vnde aliæ Solis, aliæ Lunæ directiones, aut firmamenti, aut primi mobilis rectißimè statuantur. Tertia difficultas propter significatarum rerum modum & speciẽ: dum sæpius hæsitatur an ad ortum rei decreta pertineãt, an ad vigorem potius, an ad occasum, rerumq́ contrariarum viciβitudinem. Sic stella ante salutis auspicium, natiuitatem Domini saluatoris indicauit quampaucißimis: religionis mutatio, ac præcipua vis non nisi lõgo pòst tempore cognita est, quam tamen & illa certißimò designabat. Postremo & locus euentuum, incertis animis artem suspectam fecit: quòd sæpe portenta alibi fiant, alteri tamen regioni futura decernant: idq́, vel lege consortij, vt dolores capitis affectum ventriculi vel vteri denotant, vel quòd ægrotæ partes in vniuerso mali seminaria etsi contineant, interdum tamen serius persentiscant, sensus iudicio per affectionem peregrinam penitus obscurato: vnde & purioribus locis diuina spectacula purius fulgent: quanquam ad curationem ægrotis partibus ostendantur. Accedit his omnibus abusus pestilens, qui multos à limine terret, dum plæriq́ auream illam dependẽtiam rerum è medio tollunt, vel etiam huic ipsi nimium tribuentes, artem obiiciunt contumeliæ. Sed his responsum est alio loco, ac nos iamdudum aliam longè, aliam hanc artem esse monstrauimus: Quæ si in administrandis familiis, ciuitatibus, regnis, decoris & ornamenti plurimum affert, plurimum voluptatis, vtilitatis ad præcognitionem euentuum, præparationem animorum atque remedia, quis dubitat demũ in omnem philosophiæ partem, præsertim medicinam & mathematicam, fructus inde vberrimos prorogari? vt illud immensum occultæ proprietatis pelagus, illud diuinum Hippocratis & abditum, sepultum in naturæ gremio cõsequatur, quæsitum certè à pluribus maximis viris, sed nunquam satis pro dignitate tanti philosophi explicatum? Nam & occasionis præ-

Turpis inscitia eorum qui vel iusto amplius tribuunt vel nihil concedunt præsagiis futurorũ.

Rursus plura de præstantia & dignit. artis cosmocrit.

Ad medic. & mathem.

nis præcipitis; quæ circa praxim vertitur, obseruandæ ratio; & præsagiorum maxima pars, (vt quæ ex insomniis petitur, quæq; per criticos dies ex signis certissimis, & rerum cælestium analogiis optimè constituta est) imò vniuersa humanæ naturæ cognitio, temperamentorum, humorum, spirituum, facultatum, causarum afficientium, affectuũ & præsidiorum abstrusissima ratio, hac sola ferè doctrina fulcitur, alitur, perficitur, exornatur, imò hac destituta emoritur statim, restatq; velut cadauer exuccum, marcidum, extincto calore natiuo. Nãque alia via præuidere poterit medicus, vel auertere, vel præcognitos expugnare grassabundos populariter morbos, καὶ τὰ ἐνδήμια καὶ τὰ σποραδικὰ νοσήματα, *nisi tempestates antè prænouerit, ventorumq; appulsus varios, naturarum congruentias ad peculiarem genium loci, atque hominis laborantis, ortus item occasusq; syderum & cõgressus, deliquia solis & lunæ, meteorum apparitiones, ignis, aquarum, diluuia cuncta, deniq; in ambitu mundi, quæ non solùm legitimè, vel causis purè naturalibus fiunt, sed & supra naturam vel captum mentis humanæ. Sic enim de furore virginum singulari libello scripsit* Hippocrates. *Sic & Epidem. 3. morbi genus portentosum penitus exarauit, quo pili defluerent, ossa nudarentur, multis & cubitus totus aut brachium excideret, genitalia computrescerent, omniũ deniq; symptomatum conspiratio ferè vt hodie in lue Gallica siue Hispanica: nisi quòd tum materies biliosior, inflammatior, atq; ex erysipelatis, vel ignis sacri violentia celerius interirent; in hoc verò omnia falsam pituitam referant, vel adustum humorem ac melancholicum: mihi potius putrefacti seminis virulentia grassante potissimum in spiritũ fixum, & partes solidas consequi videantur, accedente supernorum corporum vi, quæ ad producendos eiusmodi morbos, vel extimulandos potius, imprimis est efficax: nam cũcta morborum semina*

Virgineus furor.

Morbus gallicus tempore Hipp. visus.

ſemina in ipſius materiæ receptricis inſolentia latent, & latuerunt hactenus, nunquam intermoritura, dum orbis permanet, ſed in apertum proditura vbi à cognatis cauſis motricibus excitantur, vt ſuperius declaratum eſt. Neque verò in morbis duntaxat quod rarum eſt maximè, quodq́; diuinum ſcripto mandauit Hipp. ſed & cauſas diuiniores annotauit. apertè tum terræmotus, tum criniti ſyderis mentionem ſignis euentusq́; conferens in humano corpore, viam in aliis obſeruandi ſimiliter commonſtrauit. Sæpe & aliàs diſcẽdam non modò geometriam medico, & arithmeticam cenſet. (vt in epiſtola ad Theſſalum filium, lib. De aëre, aquis & locis, lib. De flatibus, lib. 1. De diæta, & locis aliis infinitis) ſed & ſapientiæ, prudentiæ medicũ contubernalem facit: nec vſpiã patitur illius artem a toto bonarum artium circulo, ab vlla facultatum ſuperiorum cognatione ſeiungi. Galenus quoq; medicum non putat eſſe perfectum, niſi philoſophiæ triplicis magnarumq́; virtutum nominibus exornetur: virtutis autem ceu prima cunabula quiſquam non malè forſitan in rerum diuinarum amore, & conſyderatione ſedula collocarit. quippe quæ mentem expurgat, nec trahi deorſum ſinat, quæ perturbationes ex rebus aduerſis molliat, atque componat, ex proſperis conceptam inſolentiam frangat, retundat, redigat: ne animus luxu exuberãs ſubmergatur, aut ambuſtus, aridus nimia cupiditate diſsiliat, vel ſpe, metuq́; ſemper anxius diſtrahatur: quæ deniq; in omnibus, ad honeſtatis officium, ad modeſtiam, manſuetudinem, amorem patriæ, parentum, præceptorum, vinculum religionis & pacis, ſiue concordiam adhortetur: ægrota interim & ſana pectora multiplici voluptate perfundens, dum præteritis præſentia, & futura comparat, in omnibus inuenit quo ſe roboret, recreet, conſoletur, quoq́; opificis ſui gloriam, prouidentiam, curam; ſuam contra anomaliam, neglıgentiam, atque torporem, ſuos mo-

Hipp. prodigia conſyderauit.

Vſus coſmocrit. ad veram ſapientiam comparandã.

res improbissimos, & malefactorum merita tanquã in speculo apertiore cognoscat. Quid quòd hoc munere (conuersionis scilicet mentis in semetipsam) omnium tãdem bonorũ compotes simus? Plato enim incantamenti magici peritiam in oratione collocat, cui vis insit à Deo, & à philosophia ratio, vt audientibus quoque temperantiæ amorem possit inserere, vis etiam qua mens in seipsam reflexa ad excantãdum Deum, incredibilem efficaciam consequatur. His gradibus ille diuinus vates in psalmis suis, per naturæ theatrum amplissimum sursum, deorsum, in orbem sæpius sese conuertens, diuino colloquio fruitur, æternorum particeps Deum votis alligat suis, Deum defixa meditatione contrectat, & in ipsum penetrans propè transmigrat: dum eius miranda opera, infanda prodigia cantat, dum totus amore diuino ac speculatione temulentus, nunc queritur atque expostulat circa res humanas, nunc indignatur in impios, cum Deo tonãs & fulgurans, nunc laudat prouidentiam, extollit misericordiam & veritatem, gratias agit, & spe futuræ felicitatis cõsolatur: his deniq; gradibus à consyderatione partium humanarum Galenus quantumuis gentilis, in Christianam legem iniquus & impius, in vnius tamen opificis laudem euehitur tandem, hymnisq; concelebrat. Quanto verò id magis nos facere decuit, sacro illius flumine & spiritu candidatos, redemptos sanguine pretioso, innumerisq; hactenus beneficiis auctos, etsi illius gloriæ vel momentum aliquod nec vlla capit ingenij vis neque oratio: quin Angeli Dei (nedum homines) eiusdem intuitu penitus obstupescant. Dicam cum Psalmographo,

Oratio coram Deo fusa incãtamenti magici vim habet.

Vsus cosmoc. ad ascensus animorum, descensus, atque circuitus.

Conclusio operis.

Cæli enarrant gloriam Dei, &c.

PARA-

PARAPHRASIS
DEO OPT. MAX.

Qvàm Deus æterna ſit maieſtate tremendus,
Quantus amor noſtri, qualis ſapiẽtia, magnum
Hoc animal (mũdum) iuſta quàm lege gubernet,
(Cur dubitent homines?) ſtellæ, cælíq; loquũtur.
Ipſum opus artificem probat, hoc opus illius ingens
Auguſtum ſolido lucis curuamine templum.
Vim VERBI, facies rerũ quo condita primũ eſt
Vna dies aliæ eructat, nox altera nocti:
Ordine dum ſtabili cuncta, & ratione feruntur.
Non tamen humana videas ea voce profari,
Quam locus impediat, vel ſtricti terminus æui,
Quo minus arrectas volitando perſluat aures,
Aut mentem ambiguam manifeſto in lumine firmet.
Illa agilis circum terras, circum æquora ponti
Labitur, & leni ſubiens cum murmure vaſtum
Qua patet, infandis implet concentibus orbem.
Nonne vides, vt in his magno ſit regia Soli,
Solis inacceſſi viuum teſtata decorem?
Qualis enim ardenti ſponſam complexus amore,
Vt circumfuſo fœcundum lumine pectus
Imbuerit, thalamis ſic ſe exerit impiger ille
Exiliens, fortiq; inſiſtit mole gygantis,

Vt rapiat celeres extremo à cardine currus,
Dum toti insinuet mundo vitamq́, caloremq́,
Et cita præcipiti se voluerit orbita cliuo,
Rursus ad extremum incipiēs iam velle reuerti.
Scilicet has leges, æternaq́ foedera rebus
Imposuit Deus, vt solidæ exemplaria legis,
Quæ cæcas hominum mētes, quæ squallida turpi
Corda luto lustrans, supera ad conuexa referret.
Lex ea LEX DOMINI *est, monitus sine labe fideles,*
In pueros sacræ saliens sapientia venæ.
His impressa boni vestigia, luce serena
Eripiunt noctemqúe oculis, animisqúe dolorem.
Sanctus es, O sanctus Domini timor, omnia vincis
Sæcula: iudicium Domini sine fraude doloqúe,
Res hominum numero, mēsura & pōdere versat:
Huic ego non aurum, non quas tulit India gēmas
Prætulerim, aut quouis redimendos ære lapillos:
Non vel apum dulci saturata examina melle,
Non sequar ante vago fluitantes nectare riuos.
Nam tua summe parens, tua nobis alma volūtas
Hinc patet, atq; imis habitat signata medullis:
Vt quoties operum cultrix industria vero
Fixerit acclines animos, æquauerit orbeis
Vnius ad centri radium, temone sub vno,
Nulla dies iusto, nullum sine munere tempus
Prætereat. Quanquam nostri quæ gratia facti

Vt

Vt cæcos videat fandi, infandiq́ recessus?
Tu mihi qui potis es solus, tu pectus ab omni
Et liquido, & tecto vitiorum semine purga,
Antè ferox tenui quàm crescat fomite flamma,
Indomitasq́ trahant lentando incendia vires.
Tunc mihi læta domus, celeri subducta ruinæ
Solennes agitans pompas de more, trophæum
Eriget, & festos excussa labe triumphos.
Sint tamen hæ voces, alto hæc suspiria fundo
Ante aures, oculosq́ tuos, ante ora, manusq́,
O genitor, velut incensi pia victima cordis,
Quæ sursum assiduè liquefacta carne vaporet.
Quando aliud non sit, quo te dominumq́ deumq́
Concelebrem, cuius flagranti spiritus aura
Dat vitam, redimitq́, & pectora luce resignat.

DEO VNI TRINO GLORIA IN EXCELSIS.

Non nobis Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

PIO LECTORI,

Ad euitandos errorum omnium, ac superstitionum scopulos, orationis lustratoriæ succincta μετάφρασις.

Propositio.

AMDVDVM illud te Christianiss. lector etiam atque etiam admonitum volo, in huiuscemodi traditionibus plæraque occurrere quę quamuis ad pietatis cultũ, ac Dei gloriam nobis præcipuè dirigãtur, subinde tamen incautis ingeniis offensionis, erroriság; multiplicis offensionem facilem subministrent: si prima duntaxat fronte plęraq; decerpta conspexerint, omissis cæteris quæ ad purgationem filo orationis perpetuo copulantur: si & animus antè vel superstitione praua, vel cupiditate infectus fuerit. Si contra Platonẽ, vel illius sectatores ex professo & quasi ab ineunte ætate suscepta sit concertatio. Nã eius doctrina quantumuis ad pietatem Christianam in multis accedat, in aliis tamen plærisq; vetustæ idololatriæ, & magicæ quædam vestigia reseruauit: ideoq; cum illa philosophia euangelica, ex fonte veri purissimo data, quamę gerrimè coalescit. Verùm ea offendiculi promptitudo sæpe non tam ex iis principiis veterum, ac traditionibus scriptis, quàm nostri iudicij mãca synceritate dependet: quotięs nimirum ceu nodos in scirpo quęritãs ab obuiis quibusq; promptè sit irritabile: neq; aurum ex sterquilinio veterum ritè discernit, nec durius dicta mollius paulo velut secundum similitudinem vel allęgoriam prodita, in vsum vitæ, atq; subsidium facultatis melioris possit arripere.

Platonis principia quàm cautè sint attingenda.

Quomodo sit illis vtẽdum.

Auctoris protestatio.

Proinde nequid alicubi videar extra vnius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem asserere voluisse, testatum hoc retuli rursus ad operis calcem, ac velut in tabula comprehensum, quo contra calumnias hominum,

minum,

minum, optimarumq; rerum abusus pessimos equis & armis obsistam: me totum toti huic vni & soli in omnibus S. Ecclesiæ posito fastu, & mentis inani præsumptione submittere: vt siquid inanius dictum aut minus decretis S. synodi consentaneũ, velut non dictũ intelligant, aut lima asperiore, aut forcipe lęuigãdum.

Platonis doctrinam esse prout animus sit illius qui possidet.

Platonis principia semper eorum numero duxi quo sunt ancipites gladij, & ferramenta siue aculei oppidò penetrantes: quorum vsus insignis, sed pro abutẽtium modo oppidò periculosus. Nam vt multi etiam præstãtissimi viri circa doctrinam Christianã eius secuti sint methodum & theoremata non tantùm non infeliciter, sed & cautione ac dexteritate mirabili: ceu B. Dionysius, August. Basilius, Chrysostomus, Nazianzenus, Philo, &c. sic tamen in aliis eodem ductu sæpe ad lapsus grauiores præcipitium venit: quod in Origene, Lactantio, Porphyrio & multis adeò istius ætatis hæreticis liquidò patet. Verùm vnius materię vitio, ambitionisq; merito illa effectionum contrarietas surgit, dum nullum in rebus intelligibilibus concipit modũ, sed vltra humanæ cognitionis septa procurrit. Velim hîc diligenter perlegant omnes, atque examinẽt, quod philosophus Areopagita ad Polycarpum Smyrnę episcopum epistola 7. scribit his verbis: Tu autem dicis sophistam illum Apollophanem in me maledicta cõgerere, meq; vocare parricidam, quasi qui Græcorum sententiis aduersus Græcos prophanè sim vsus. At certè verius hæc conueniebat nos inferre aduersus eũ, nimirum quòd Græci aduersus diuina minus sanctè vtantur diuinis: quum per sapientiam Dei adnitantur latriam veram, deive cultum excludere. Ex eorum enim quæ vsquam sunt cognitione (quæ ab ipso non malè Philosophia dicitur, & ab admirabili Paulo Dei sapientia vocata est) conueniebat istos, si modò pergerent veri esse philosophi, ad rerum omnium, omnisq; scientiæ auctorem principem promoueri.

Scopuli Platonici.

Principiis Platonicis aliquãdo non incõmodè res etiã diuinas maximè demonstrari.

Artem itaque hanc constituimus in cõtemplatione

Cur contemplationem hanc diuinorũ artis vocabulo insigniuerimus.

τοῦ θείου, siue diuini: non quòd putemus id vllis humanis viribus comprehendi, vt sparsim ac locis pluribus demonstraui; sed tantùm quopacto diuini amoris, iustitiæ ac sapientiæ characteres in rebus naturæ conspicuis (si quando mittantur diuinitus, vel ab orbis initio sint insculpti) debeant animaduerti: non tam ad improbos vsus, prędictionémue certam aut definitam, quam ad honorem opificis ex ipsis operibus æstimandum; ad præteritorum scelerum memoriam, ac pœnitentiam; ad suspicionem præsentis numinis venturæque punitionis aut præmij, iuxta apparentem, probabilem similitudinem, analogiam, aut conspirationem partium in vniuerso. Magna istius pars, vt nuper docuimus, planè est supra naturam, quò solus peruenit intellectus inspiratione diuina: ratio nō attingit, nisi per abnegationem forsitan naturalium rerum. In purè naturalibus rationale iudiciū vel maximè pręstat, verùm & notionibus intellectus & phātasiæ inferioris simulacris sensibilibus alligatum. In illis verò quę locum medium sortiūtur, vti sunt ferè prodigia, portenta, insomnia, cautè admodum procedendum est. Nam sæpe ex ratione recta aptissimæ rerum similitudines fluunt: sępe has sibi confingit animus nequam, atque abutitur tum Dei muneribus, tum pernicitate ingenij sui. Quare distinctio veri atque apparētis tantùm, à Deo imprimis atque ab ecclesia in singulis expectanda est, iuxta illud, Probate spiritus num ex Deo sint: sæpe tamen iuuatur auspicio scalæ, quam nos iuxta Platonis methodum, imò totius naturæ ductū in vniuersi systemate fabricamus.

Partes istius artificij tres natura oppidò difficiles, similiter & inquisitionis instrumenta

Iuuatur hac arte res theologica, vti quoque per dialecticen aliasque literas humaniores. vide Nicephorum.

Cùm mundum hunc animal vel in omnibus omnia definimus, idem est sermo qui quondā Platonicis fuit, quemque & Galenus vsurpat sibi in Oratione protreptica: quando in brutis appellat λόγον μὴ κατὰ τὴν φωνήν, ὃν καὶ προφορικὸν ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ὃν ἐνδιάθετον καλοῦσι. id est rationem non enūciatricem, sed occultam aliquam velut in diathesi: quæ sit nimirum iuxta ordinis analogiam:

Mundus quo pacto animal non absurdè etiam à Christianis Platonicis appelletur, atq; omnia in omnibus esse dicantur.

Bruta rationalia.

giam: siue, vt planius loquar, ęquiuocè dicta, quęq; ab vno in infinitam materiem, certo participationis interstitio sit prorogata. Neque propterea vermes & pecora facimus verę consortia rationis: hanc enim distin guit alterius generis ordo, qui secūdum categorias 10. ab Aristotele pressius exaratur. neque propterea mūdi partibus Deum velut animam illigamus: sed naturam quampiam, vel potestatem assistere suspicamur, vt gu bernatorem clauo, ex illius sinu abditissimo profluentem. Deus enim omnia sicut voluit fecit, neque deinceps his indiget instrumentis, vt quicquam amplius præstet: verùm vtitur tantùm, ad exhibendam mortalibus suæ sapientiæ vim, pulchrique totius ordinis œconomiam: quò sanè solummodo ars omnis eiusmodi, & ratio siqua permittitur, penitus referenda est. Non videtur adeò ab hisce duobus axiomatibus vel ar tis nuper traditæ fundamentis, abesse diuinus vates psalmo 138. Domine probasti me, &c. Primò etenim vim diffusam per omnia docet ita exclamans, quò ibo à spiritu tuo, & à facie tua quò fugiam? &c. Tenebræ non obscurantur à te, & nox sicut dies illuminabitur. Fortè nec illud ideis absonum, (si quis dictum Platonis amicè ferat) Imperfectum meū viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribētur: vertit Flaminius, & in libro tuo scripta sunt omnia membra mea: B. Arias Montanus doctissimo carmine transtulit.

Quæ sit anima mundi.

Confirmatio principiorum artis ex Dauidicis psalmis aliisque auctoribus sacris.

Indigesta tuis massa mea & rudis
Perspecta est oculis membra libro in tuo
Descripta extiterant, ficta diebus in
Queîs nec defuit vnicum.

Verùm de hoc archetypo pluribus Philo lib. De opificio mundi.

Quòd autem in pluribus auctoritatem Mercurij, Procli, Iamblichi, aliorumq; consimilium pressius ad excutiendos rerum consensus adduxerim, non ideò illorum vel sacrificia vel ideas tanquam extra diuini luminis radium res perfectè subsistentes, ac separatas

Quopacto liceat Christiano philosopho ritus superstitiosos veterum allegare atque sententias.

accipimus, non compositiones magicas, non auguriorum, ominum, somniorumque obseruationem vanissimam simpliciter approbamus: sed tantùm plęraque poëtico stylo ac per μετάβασιν in exemplum trahimus: neque rursus vt idem perpetuò in iisdē generibus imitemur; sed potius translati à ludicris rebus ad res verè diuinas, sensim assuescamus in cunctis effectuum, causarumque consensionem pulcherrimam sub rudiore formula designare. Quòd si enim apud gentiles hactenus dæmon in multis effecerit, vt apparentibus signis effecta per notas mysticas consentirent: sanè hūc præstitisse talia ad æternorum æmulationem aliquam vero simillimum est, cùm in omnibus diuina quàm fieri possit vestigiis proximioribus insequatur. Quę tamen si tulerit Deus à dęmone perpetrari in infidelium turba; quid vetat, hominibus Christianis, administrātibus angelis bonis, consensum hunc vniuersi contemplabilem permanere in quoddam subsidiū rationis, vt paulatim à sensibilibus simulacris ad verè intelligibiles notiones, à sensu ad phantasiam, ab hac ad rationem, mentisque amplissimam lucem velut per gradus inducta consuetudine peruolemus? Sic tamen vt triplex vbique sit firmamentum; ne vel particulatius inquiratur quàm lex diuina & ratio iubet, vel sine hypothesi quod illa minantur indicia ratū perpetuò cogitemus: vel extra diuinam gloriam, nostriq; correptionem fines alios arbitremur, ideoque insanam in iis fiduciā, aut spei metúsue defixam imaginem statuamus: hoc enim obseruationis illicitę, vel παρατηρήσεως nomine apud sacros antistites scriptum puto. cùm si nollent literæ sacræ stellas, portenta, prodigia ab hominibus cōtemplari: si ustrà mehercule ab iisdem signorum nominibus traderentur: frustrà sit accusandus Pharao, Nabuchodonosor, Balthazar: frustrà per nutus & signa sit Deus cum ipsis terrigenis toties colloquiū habiturus. Verùm quid multa moror? quātopere hęc obseruatio ad Christi gloriam & propagationem fidei semper

Natura spectabilis data in subsidium intellectus & rationis quàdiu sensubus alligatur.

Obseruationis piæ legitimus modus.

Signa non frustrà diuinitus præmonstrari.

Ad Christi gloriam spectare vt signa præterita ac præsentia contemplemur.

ſemper effecerit, docet Ignatius martyr epiſtola ad Epheſios: ſenſerunt olim 3. magi: ſenſit B. Dionyſius, vt præclarè teſtatur epiſtola ad Polycarpum, vbi & eclipſim ſolis quæ contigerit Chriſto in crucem acto, verbis ex obſeruatione propria planiſſimis explicauit, etiam mathematicis argumentis in ſubſidium aduocatis, quibus vigeret ſophiſtā Apollophanem eò vt totam fuiſſe perſpiceret ſupra naturam: atque ita paulatim ad veri Dei cognitionem eueheret.

Solis eclipſis tempore B. Dionyſij.

Verùm dices fortaſsis artem non eſſe niſi deſcendat in ſingularia, vel certa ratione definiat. Artis hanc definitionem profectò à noſtra longius, ac veterum Academicorum conſuetudine relegamus: cū alioqui propter occultas proportiones, & quantitates nulla nobis hoc nomine vel certa ſcientia, vel artis integritas relinquatur: vt planius in apologia ſequentis libri, cōtra eos qui aſtrologiam vniuerſam iuſto acerbius inſectantur. Cunctarum artium ratio ſemper eſt vniuerſalis, operatio circa res ſingulas exercetur. Verùm & inter artes communiones alias aliis, ac velut ſubalternatas voluit Plato. Communiſſima cæterarum eſt metaphyſica, cui germanā fecimus ordinum doctrināvtiliſſimā, quam cyclognomonicen appellaui. Deinde & hæc de diuinis characteriſmis ſuſcepta oratio, quòd vtraque ferè doctrinam metaphyſicen cum naturali & mathematica perpetua quadam cognatione deuinciant, vt qui nō omnes ſaltem à limine ſalutarint, minus iidem in iſtis intelligant, præſertim quod ad ipſius doctrinæ præcipuum fundamentum.

Artis ratio vniuerſalis nō neceſſariò ad ſingularia detorquetur, neque praxim poſtulat definitam.

Hanc artem ampliſſimam eſſe, & cæteras ferè ſuo ambitu ſuperare.

Quòd naturæ quandoque beneficio dixerim vates naſci; conſpirare intelligo non neceſſariò quidem, ſed ſæpiſſimè, aptitudinem materię etiam cum aſpiratione diuina, vt figurarū συμμετρίαν, συγκρασίαν paſſibilium qualitatum. Sic in obſeſſis vtplurimum fædus, tenebricoſus, ac lutulentus ſanguis apparet ceu bilis atræ turbidum craſſamentum: vates autem puriores, ferè & alterius generis melancholiam obtinent puram ac defæ-

Vates naſci quopacto diximus.

defæcatam non tam in humoribus ipſis quàm in habitu corporis, in ſplendore frigido ſicco ipſius cerebri vel partis pſalloeidis reſidentem, etſi prima intellectus agentis efficacia, virtutumque dimanatio ſit à Deo. Loquor enim hoc loco præcipuè de receptrice vi, ac poteſtate materiæ.

Portentum Ezechiæ regis aſtrologicæ rationi conſentiés latius explicatur.

Portentum Domini apud Ezechiã planè diuinũ & metaphyſicon fuiſſe nõ dubitamus: ſed voluiſſe Deũ, vt rebus cæleſtibus conueniret ſuſpicor tantùm, non audacter affirmo: neque enim à conſiliis fui: preſſius illud apud ſe cogitent ſtudioſi, quòd in plærisque directionibus aſcendentis, vel anatolici puncti, alteriúſue Aphetæ ad Anæretam, exactè quindecim gradus Zodiaci reſpondeant 10. gradibus, vel lineis æquatoris: quorum ſingulis ſingulos annos magna ex parte congruere non ſolùm Arabes, ac Græci aſtrologi prodiderunt, ſed etiam in multis confirmat experiẽtia. Deprehendes ita ſe rem habere, ſi in aſtrolabio vel planiſphęrio o ♊ in horoſcopo ſtatuas: ac tum à 29. ♉ in cæli medio conſtituto, directionem in æquatoris limbo retrogradam ducas. Certum eſt autem antiquitus horologia regum fuiſſe ad planę ſphęrę ſimilitudinem fabricata.

Excuſatio circa hiſtorias.

Prodigiorum generibus ſingulis quę mox ſequerentur celebriores hiſtorias copulaui: non quòd ſemper, vt cauſis effectus ſuos vel ſigna rebus ſignatis propria conſtituerim: ſed vt ad huius methodi normam, notionibus intellectus ad viuam hiſtoriam comparatis, altius apud ſe cogitent omnes, num tales euentus tali principio profluentes, tali indicio fuerint diuinitus præmonſtrati.

Epilogus.

Poſtremo ſit iſtuc & palam, & breuiter dictum: in cunctis naturæ partibus, non tam definiendi, pręedicẽdi artem, aut operandi à nobis traditam eſſe, qua contemplãdi rerum ſimilitudines, diſsimilitudines, (Gręci ἀντιπαθείας καὶ συμπαθείας vocant) idque ad honorem altiſsimi, vtilitatem publicam, & ſubſidium artium aliarum,

rum, quibus vel maximè hoc opus eſt inſtrumento: quo ſi careant, mox vti corpora ſuo deſtituta ſucco & ſanguine contabeſcant. Quod autem ad obſeruationes definitrices, abſolutas, nulliſque conditionum repagulis illigatas: teſtor cum Dauide,

Beatus vir cuius eſt Dominus ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas. Concluſio ſumma.

F I N I S.

Hunc librum cenſeo catholicum eſſe, & varia eruditione refertum, nec quicquam habere offendiculi. Anno 1574, 2. Aprilis.

I. Molanus, Apoſtolicus & Regius cenſor.

D. CORNELIO GEMMÆ ORNATISSIMO APVD LOVANIENSES MEDICINÆ PROFESSORI,

IACOBVS CARPENTARIVS S.

ITERÆ *tuæ Ornatiſs. Gemma, comites operis tui multarum vigiliarũ, cuius nos participes eſſe voluiſti, mihi ante aliquot menſes tam gratæ extiterunt, quàm iucundum eſſe debet homini ſedulò in rem literariam incumbenti, etiamſi in hac vix quicquam adhuc ſit conſecutus, apud eos bene audire qui in eadem ſint melioris notæ. Vtinam verò quippiam in prõptu eſſet, quod pro illo tuo ampliſsimo munere poſſem reponere. Mitterem profectò lubentiſsimè, atque eo lubentius quo mihi grauius eſt hoc tibi tam diu debere. Sed publica horum temporũ calamitate ſic noſtræ Muſæ perturbatæ ſunt, vt quanquam nonnulla philoſophica, & medica habeamus in manibus, nihil tamen poſsimus edere, niſi ſole renaſcente rerum meliorum ſpes nobis affulgeat. Quin potius valde miramur, in ea perturbatione quæ vos paulo antè exercuit, tibi tam alacrem animum perſiſtere potuiſſe ad ea ſcribenda, quibus nihil vnquam legi ſubtilius,*

ſubtilius, nihil reconditum magis, ſiue cum vetẽrum Platonicorum & Peripateticorum, ſiue cum recentiorum quorundam in eodem genere argumenti ſcriptis iſthæc ſint conferenda. vt me non mediocriter eo nobilitatum exiſtimẽ, quòd in tãti operis tui cyclognomici particulam potuerim irrepere, & in quæſtione de methodo ei aliqua ex parte placere, qui in eadem multa habet quibus longo interuallo alios ſuperaret. De quo plura ſcriberem, ſi mihi aliquid temporis is dediſſet qui tibi has redditurus: Qui quanquã iam iã viæ ſe committeret, nolui tamẽ vt abiret ſine literis, raptiſſimè quidem ſcriptis, ſed quas eſſe optaui teſtes deuinctæ meæ erga te voluntatis. Si quid erit apud nos quod Carpentarius tuo nomine poßit, ſenties hominem in reſpondendo non ingratum, ſi modò tantum poſsit quantum tuo nomine lubens præſtabit. Bene vale Ornatiſs. Gemma. Datum ex Vrbe vij. Idus Iulij, Anni 1570.

FINIS.

CORNELII GEMMÆ LOVANIENSIS REGII MEDICINÆ PROFESSORIS

DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS;

SEV

Raris, & admirandis spectaculis in Vniuerso,

TOMVS SECVNDVS,

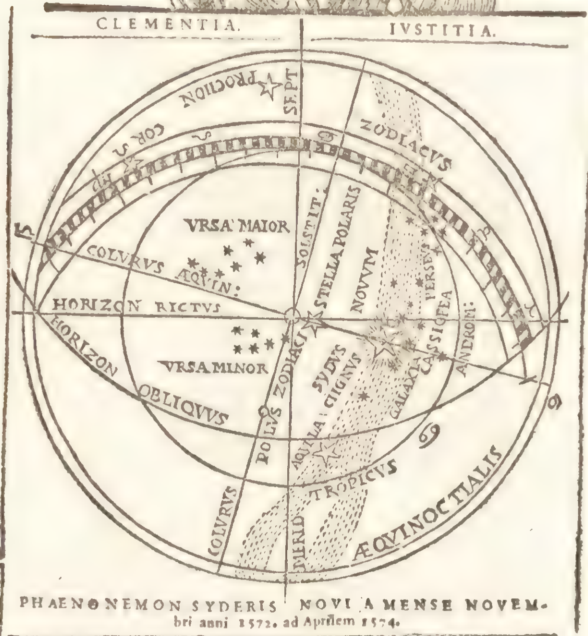
quem

IANVM TRIFRONTEM *placuit appellari.*

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

PHÆNOMENON SYDERIS NOVI A MENSE NOVEMbri anni 1572. ad Aprilem 1574.

Quæritis ex vna duplex, ex duplice triplex
Cur data sit facies, os, habitusque mihi?
Dum latebras hominum, dum facta, & præmia facti,
Quæ sunt, quæ fuerint, quæque futura noto:
Infima dum mediis apto, mediumque supremis,
Nec facies faciunt, mille nec ora satis.

IANVS TRIFRONS,

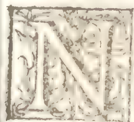
SEV

PARAPHYSICÆ CONSYDERATIONIS PARS ALTERA:

Quæ ex mirandis noſtri ſæculi Phænomenis, res præſentes præteritis atque futuris comparans, ſupremos ſtatus, medios, infimoſque vehementer erudit, rerumque humanarum conſenſus apertè demonſtrat, cum cæleſtibus atque diuinis.

I. PROOEMIVM ISAGOGIVM.

Contra calumniatores artis Coſmocriticæ, eoſque qui vel prædictionem penitus nullam ferunt, vel vltra fas hominis moliuntur.

ATVRAM *ceſet Hipp. lib. περὶ νόμου quantumuis ſublimem, in ſalebroſis & aſperis collocatam, ad ſui tamen inquiſitionē certis quibuſdam gradibus iter planiſſimum ante ora mortalium fabricaſſe, quippe quæ rebus genitis totam ſe tota permiſceat, ordine certo & ſapientia omnia transformans ſeſe in miracula rerum. Eadem certè ſi his adſuerit qui mentem artibus applicarint, perfectos fieri, ac ceu fœcundo alicui ſolo commiſſa diuinitus rerum optimarum ſemina, in frugem præclaram adoleſcere demonſtrauit. Nam quòd diuinæ mentis particula molem hanc ampliſſimā regat, verbo quoque explicuit dicēs, νούσων φύσιες ἰητροί. Naturā ſcilicet nullo præceptore edoctā, καὶ αὐτοδίδακτον*

Naturæ lex certum inquirendæ veritatis auſpicium.

Naturæ morborū Medicæ.

 pror-

prorsus ea quotidie facere, quæ ne excogitari quidem ab ingeniosissimo quouis artifice possint, nimirum augustius multo naturæ vocabulū illic vsurpat sibi, pro vniuersitatis totius apice siue fastigio. Vidit & huius vmbram Galenus, dum singularum in nobis partium vsus & facultates accurata industria peruestigat. Vidit & noster Maro vel in insectis, & minimis quibusque particulis mundi, sic differens Georg. 4.

Naturæ vis & ratio à summis vsque ad infima propagatur.

His moniti signis, atque hæc exempla secuti,
Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus
Aethereos dixere: Deum namque & ire per omnes
Terrasque, tractúsque maris, cælúmque profundum.
Hinc. &c.

Quò magis nunc miror inuenta hominum monstra eiusmodi, tam fera & barbara, quæ non solùm artes atque scientias naturæ præstantissimas dotes, armis & equis proscindere sint conati: sed & obliuionē earum, odium atque contemptum venturis sæculis offundere sempiternum. Optauerim mihi (si verbis & eloquentiæ robore contra hosce Gygantes ac θεομάχους sit differendum, quando horum Sophisticis logis, ac rationibus bracteatis, non minus laboret interdum veritas, ac solis lumen obiectu crassioris corporis interceptum) optarem, si non qualis in M. Tullio fuit, (quam multi inimitabilem dicunt) minimam tamen venam ex illo fonte vberrimo in nostri subsidium dimanare. Illud imprimis studio foret palam facere, quanto in errore versentur (errorem rectiùs, an obstinatam malitiam vocem, nescio) qui non solùm nexus continuos rerum in vniuerso non recipiunt, sed ne facultatem quoque qua, si sint, humano capi ingenio queant. vtqúe planius dicam, Astra censent tātùm ornatus gratia à primo opifice facta; cælúmque tot claris luminibus insignitum, vt sint nobis in signa & tem-

Primus errorum circa Præsagij facultatem à natura institutá.

Stellę in signa & tempora quomodo.

& tempora: quæ duo turpiter ita cõiungũt, ac si sit in verbis commissa nugatio, nec velit Moyses summus ille orator atque Philosophus aliud per tempora, aliud verò per signa intelligi; sed idem sonaret ac signa temporum, tot orbibus illis, atque luminibus esse descripta. Sed melius eam sententiam Philo cũ aliis interpretibus ingenij purioris. Volunt præterea præter Solem, ac Lunã, stellas cæteras propè nihil efficere: sed solis luminaribus magnis relicta calefaciendi, refrigerandi, siccandi, humectandiq; potestate, cætera tantùm vt otiosas statuas vel indicia quædam in littore constituta nobis (si dís placet) viam ad superos commonstrare. Vident & confitentur certum in illis ordinem, quem etiam negarent forsitan, nisi tot Eclipses, & Synodi planetarum, ad certa horarũ scrupula definitæ illorum inuidiam & brutam cauillandi licentiam paululum refrenarent. Vident hæc, inquã, nec, nisi sensu careant, ire inficias possunt: verũ inesse proprias vires partibus ita discretis, & tamen certa sapientia colligatis, penitus negant: nec vident illud grauius esse, quàm si dicerent in homine vnam tantùm inesse vim communem, vitæ rectricem scilicet, diuersam verò instrumentorum compositionem, substantiã, numerũ, figuram, situm, magnitudinem atque connexũ, ad vnam spectare opificis laudem, & mundi minoris ornamentũ, nulla propria vel peculiari facultate donari. Equidem vt reor ex illa connexus difficultate de rebus præstantissimis desperandi primum occasio nata est, atque vt ex ignorantia nascitur odium, ex odio ferè calumnia, eo se spacij reuocat humana felicitas, vt circa res etiam naturales, non solũ seipsam angustis carceribus stringat, nihilq; diuinum amplius animaduertat, sed ne inuentum quidem ab aliis ferat. Quin noctuarum instar suis se tenebris muniant, nihil aliud prætexentes, quã quòd Deus sit omnium

Cœlestiũ corporum ordo certissimus.

1. Argumenta in aduersarios.

Cõtemptum inscitiæ sobolem esse.

potens, nullisq́ indigeat instrumentis, operum diuinorum ratio nobis sit inaccessa, nec possit animus vnquā ad tantum splendorem æternæ lucis attingere. Vera quidem hæc scimus & profitemur, si de exacta & definita tum rerum cognitione, tum prædictione loquēdum est. Nam & Hipp. diuersis operum suorum titulis distinxisse videtur πρόγνωσιν vel πρόρρημα, quasi vnum in mente potius, ideóque & in communi positum res futuras paulo definitius comprehendat; alterum in opere, in prolocutione magis sæpe etiam ad modos earundem, loci ac temporis momēta trahantur. Quæ quidem ratio quanquam sit lubrica, erroribus multis obnoxia, non tamen penitus à doctissimorum hominum ac sapientium consuetudine in exilium relegata est: sed conatus horum plurimos cessisse fœliciter videas, vbi adiuti methodo, certisque finibus insistentes, inter superstitiosas artis regulas (quæ sunt innumeræ, præsertim si Genethliacos libros, aut Chiromanticos libet euoluere) intérque veras, naturæ consentaneas rectè discreuerint: quò imprimis conferre diximus diuinæ sapientiæ spiritum, cui rerum exactæ proportiones soli sunt exploratæ. Secundaria verò ratione naturæ vim cœlitus haustam, accedēte corporis temperamento, conspirantibus denique primæ institutionis elementis ac præceptoribus, addictione animi & consuetudine, labore, vsu & obseruatis, cunctísque occasionibus exterarum rerum, vt eleganter libro de lege Hipp. monet, ac nos superiore libro plènius cap. 7. Quòd si vel propter impostorum abusus improbissimos, vel etiā ex humanæ mentis delapsa in corpus (vt libro Sapiētiæ Sapientissimus inquit) arte: quo sint præstantiores, eo & offusa grauiori caligine inuoluantur: non tamen idcirco tollendus est ordo, vel pulchritudinis œconomia ab vniuerso: neque rursus vestigandi artem propter tenuitatem virium,

ceu

Prædictionis discrimē atq. præsagij.

quo pacto humanæ prædictiones sint limitandæ.

3. Cōtra ea quæ propter abusus quorundā & importunas obijci consueuerunt.

ceu penitus nullam, vel ſaltem ſuſpectam pluribus reddere debuerunt. Quòd ſi enim ob humani iudicij difficultatem, ſubiecti infinitudinem, vitæ breuitatem, artes calumniam promerētur: tollamus certè & Medicinā, cuius auſpicio ſic eſt præfatus Hippocrates, ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, &c. non deterrendi ſtudio, quod in tanto Philoſopho abſurdum foret, verū vt iniectis ſtimulis fortiùs animaret: magis multo fugiamus & vaſtum pelagus iuris vtriuſq;, cui numquam exhauſti ſatis: vitentur & ſcopuli quibus impingit nunc magna mortalium pars, oratione, ſcripto, domi, publicè diſſerens de natura dæmonum, angelorum, de Deo ipſo, ac formis quibuſlibet à corpore ſeparatis. Sin potius ex abutētium vitio, ambitione, temeritate, inſcitia, rerum expendenda ratio eſt, dî boni quantis illi ſeſe anguſtiis implicant, atque à vera fœlicitate exorbitant! quid non calumniæ atque dedecoris in cæteras ingruet facultates, in artium operà & inſtrumenta? quid tandem non in ipſos etiam ſtatus, vitæque humanæ ordines metuendū eſt? Iam eò venturos video vt cū Luciano vel Epicuro nullam vel artem, vel numen admittant: imo de bonis omnibus deſperantes, cū Timone Miſanthropo ſeſe in ſolitudinem abdant, & vitam exoſi in tenebris trahant, vitam in non ſapiendo, vel etiam in ipſa morte iucundiſſimam arbitrati: contra quā Anaxagoras, qui ſe ſolius ſolis, ſoli, cælique contemplandi gratia natum eſſe dicebat: omnem ſcilicet viuendi finem & regulam cum ſpecie humana comparans, quòd figura corporis recta, os ſublime datum ſit, animus verò diſcurrendi facultate perniciſſimus: vt non ſolùm cæteris animalibus vel fortiſſimis dominetur; ſed & naturæ viſcera, & cælos vltimos cogitatione tranſcendat. Quibus quiſquis reclamat, non modò ſe hominem non eſſe demonſtrat, ſed & naturæ opifici, noſtróque generi aduerſarium

Omnis humana ſciētia propè coniecturalis exiſtit.

Contemptus artium ferè in Miſanthropiam deſinit.

4.
Cur figura hominis recta.

quā pernitioſus reip. optimarū artium eſſe contemptus ſoleat.

facit, dignum profectò, cui in solis Insulis, inter monstra ac prodigia detur non infimus locus, cũ horum spiritu venenato magnum illud naturalis prouidentiæ donum in mortalibus obscuretur; ruant mehercule omnes affectus erga optimas disciplinas; ruat omnis penè iucunditas vitæ; ruat denique diuinorum operum æstimatio, quando illa præcipuè per gradus, cognationésque mutuas singularum quæ sunt in mundo partium roboretur, vt vel ex D. Augustini, & beati Dionysij, Basilij, Chrysostomi, Origenis, Nazianzeni præclaris operibus liquet. Sed nos sparsim & breuiter superiore libro istorum pleraq; attigimus, quæ cũ superstitione generis vtriusque pugnarent, intérque Morosophos λογοδαιδάλες tam qui nimium, quàm qui nihil tribuunt, rem alioqui præclarißimam ab ancipiti vindicarẽt. quanquam & ipsa veritas cogente natura, etiam inuitis pectoribus sese insinuet, interdum & violenter erumpat, nunquam pulchrior, quàm vbi non aliunde quæsitis ornatibus circumlita fuerit, sed suomet habitu, succo, & colore polita. Nunc tantum quia μεγάλην σύνταξιν vniuersi & superiore libro & sequente proponimus instar præcipui fundamenti, ne qua institutum nostrum remorẽtur obstacula, hic murus aheneus contra arietes omnium, ac tela sufficiet. quæcũque ab aduersariis dici, aut colligi possunt, (ceu quæ 12. voluminibus consarcinatis vndiq; Picus Mirand. contra Astrologos scripsit, adeò vt nihil in hac materie reliquisse posteris videatur. sed huius simiæ vel plenas inde paginas sufferentur, vel ne plagium subolescat, eundẽ coquant & recoquant, condimento scilicet paululum immutato, dum noui ferculi speciem repræsentet.) omnia sanè ex vno fonte, ijsdémque principiis proficiscuntur, odio partim vt diximus, & artis ignorantia. Nam & Picus indignè tulit præmaturam mortem sibi fuisse prædictam, vt

Cõtra Picum Mirandulanum breuiter.

Carda-

Cardanus refert: & quanquam præsagio ad amußim respondit euentus, iusta fuit indignandi occasio, vel ob temeritatem hominis, qui rerum nō modos tantùm & species, sed & temporis sibi momēta in sola cælorum vertigine collocaret. multa enim prædicunt eiusmodi, sed impulsu fortuito magis, quā methodo rationali: ac tum primo vidētur sibi verißimi, cū semel potuerint nō mētiri. Verū ille conceptis ignibus inflammatior, tandem & remos, & vela in omnes promiscuè vates, atque Astrologos concitauit. Multa magno studio cōquisiuit, si verba & folia spectes: si rem ipsam, penitus nihil. non enim vspiam artis fundamenta conuellit, sed artifices nequam, scurras & circumforaneos prorsus, vt olim Medicinæ cauillatores, quorum consimilibus argumentis respondet eleganter Hipp. lib. De arte, ac lib. De veteri Medicina. Quin si vspiam in artis speciem inuehi videatur, quid aliud ille, quàm suo sese compungit acumine, ac parum memorem docet eorum quæ in Heptaplo dudum antè perscripsit: vbi concentum partium singularum in vniuerso, quem Timæus prodidit, doctrinæ Moysaicæ consentaneum facit: cælum vt marem, terram vt fœminam vocat: vim Solis, Lunæ, aliorúmque syderum, influere lucem, calorem, motum vel impetum, atque omnigenas species in hæc inferiora, permittit. Sed si perlustres singula, quid est quòd artem criminetur quam prorsus nō intellexit, putans nimirum eam in sola cognitione syderū, & supernorum corporum positam esse, quæ tamen in tota rerum agentium, & paßibilium proportione versetur. Norat hanc Ptolemæus: sed vt ignauum fuci genus à præsepibus arceretur, non ita quæ potuit, pro captu populari, verbis planißimis exarauit. Proinde & plurimi nullo delectu, vel artificio ad iudicia prorumpentes, his tanquā impacti cautibus naufragiū patiuntur. freti duntaxat aceruo

Vulgariū Astrologorum inconsulta temeritas.

Picus seipsum conficit propriis argumentis.

In quo vera ac legitima præsagiendi methodus statuatur.

Astrologiæ scopuli.

canonum infinito, & malè ad calculum reductis motibus insistentes. Accedit & pernicacia quadam, & stulta persuasio: dum Chaldæorum vestigia contemplati, fontes naturæ deserunt, sectantur riuulos ac turbidos lacus, multa nimirum tum arrogantia, tum Idolatriæ superstitione fœdatos. Quo factum existimo, vt tandem omnes eiusdem professionis artifices malè audierint, veræ autem scientiæ ne quidē vmbra reliqua videatur. Quin ad summæ impietatis notam illorum excreuit insania, vt mentis arbitrium cælis, Deum suis operibus obnoxium faciant, imò & scelerum fontes in bonum summum, capitali errore detorqueant. Sic enim sibi indulgent ex illa causarum atque effectuum serie longè pulcherrima, vt mundi corporei vinculis nimium tribuendo, præstantiorem copulam inter res intelligibiles non animaduertant. Scimus enim in humano corpore nexu singularum partium, & facultatum consonantiam demonstrari: sed cuiusmodi? earum scilicet quæ in corporibus sunt immersæ, vt in brutis vniuersæ, in hominibus omnes, excepta principe parte vel rationali, quæ corpori assistit vt gubernator clauo, quæ Deo solo vel angelis regitur ac propria voluntate, quæ omnem cælorum ambitum sola rescindens, quādo dominatur affectibus suis omnia secum à fatali rerum necessitudine liberat quā facillimè, sin suis sese pedissequis mancipârit, obbrutescens illico transuersim rapitur, & causis facultate inferioribus implicatur: vt pulchrè Mercurius in Pimandro, atque illi cōsonans Maro,

Idolatriæ fontes.

duplex ordo rerum atque connexio.

Mentis præstantia in hominibus.

Vicinæ ruptis inter se legibus orbes
Concurrunt, sæuit toto Mars impius orbe:
Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustrà retinacula tendens
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

Cense-

Censemus itaque boni speciem à solo Deo in angelos, animam, ac naturæ vniuersam faciem permanasse: vitia verò, errorem omnem atque ignorantiam, à corpore per peccatum. Purus & liquidus est boni fons, puri cælestes radij, omnes ad vsum aliquem in ortu, vel conseruatione rerum naturalium influentes; sed eos peruertit sæpe materies, vt speciem induat peregrinam. Sic Saturni grauitas in morosam melancholiam, in auaritiam atque inuidiam plerumq; degenerat. Martis animosa indoles in crudelitatem barbaricam, furta ac latrocinia. & sic de cæteris. Nō quòd idcirco astringant animum, aut protinus ineluctabili necessitate peruertant. Absit hoc sanè, absit: nihil indignius hominis dignitate, quam paulo inferiorem angelis fecit Deus: verùm in corpore sunt vitiorum semina quadā, velut igniculi sub alto cinere cōsepulti, propensiones alij vocant, antiqua labe contractas. Illæ quidem vt malæ sint, à peccato primi parentis obtinuerunt. Verùm vt huius generis, vel istius potius, quā alterius, vt ad inuidiam alij promptius, aut auaritiam, aut libidinē stimulentur; hoc à proprio pendet vnius corporis temperamēto: cū videamus statim à pueris, hanc aptitudinis differentiā nobis inesse: ideoque & Galenus crediderit animum sequi corporis temperaturam: etsi reuera idipsum de sola propensione intelligat, actus autem nefarios in nostra voluntate atque arbitrio positos esse, qui sanæ sit mentis dubitet nemo. Qui nimis Theologi sunt, omne hoc discrimen referunt ad occultum iudicium Dei, ac dum se nituntur ex hac sirpea extricare, magis inuoluunt: dum Deum nolunt videri causam mali, vt ipsum hoc asserant, eò propemodum delabuntur. Quid vetat Deum opificem boni, materiem vbi contaminata est vitio nostri, in illa facie permisisse, vt ea ipsa potentia vel aptitudo, etsi per se non habeat speciem boni, sit tamen

Deus fons boni, mali autē materies iuxta propēsionis legem, nō necessitatis.

animum sequi corporis temperaturā quomodo Galenus intelligat.

Bonum ex accidente.

tamen bona ex accidente, cũ vita ſit homini militia ſupra terram, nec niſi poſitione contrarij, virtutis gloria eniteſcat. Verùm quid hæc ad ſupernorum corporum energeian? Certè ſi tanta vis temperaturæ, vt alios natura proniores ad iracundiã præſtet, alios ad torporem & deſidiam, (niſi funditus Medicinæ principia conuellamus) patet profectò quod demonſtrandum fuerat: nimirum & calos ad valetudinem corporis, affectuúmque varietatem incredibilem plurimum poſſe. Sunt enim apta inter ſe, connexáque hæc omnia, vt ſuperiore opuſculo demonſtratum eſt. Nec ſolũ id omnibus Medicis Philoſophis in confeſſo eſt; ſed & ſenſus quotidie docet, mutari ſpecies animorum, & pectora motus nunc alios, alios dum nubila ventus agebat, concipere: cui & illud Chriſti conſonum eſt, Nunquid ſunt 24. horæ in die? Conſtat apertiùs ſecundũ doctrinam Hipp. corpus humanum ab iiſdem elementis quibus prodierit affici, quotidie immutari atque corrumpi: huc enim ſpectat vniuerſus liber tertius Aphoriſmorũ, innumeræqúe ſententiæ deſcriptæ in lib. Epid. Poſtremò conſtitutionem elementorum tempeſtatúmque viciſſitudines, ad ortus occaſúſque ſyderum multa obſeruatione reuinxit Hipp. lib. potiſſimum De aëre, aquis & locis: ac nos quotidie doctrinam illius veriſſimam experimur. Fateantur itaque nexum eſſe perpetuũ in toto mundi ſyntagmate, quo planè conuincam, non quidem aſtra efficere ſuapte natura, vt ſit quiſpiam malus, vel etiam ad malum propenſior: ſed quando peccati communiſſima ratio naturæ ſuſceptricis partibus inoleuit, futurũ vt iam agentibus cauſis etiam bonis, & ad vitioſam materiem applicatis, certo concurſu ſub vitæ prima cunabula, certam quoque propenſionis ſpeciem cõſequatur. Vnde genus vitij ad peccati genus communiſſimum ſpectat, peculiares aptitudinum differentiæ analogiam vitiatæ materiæ cum cæ-

Vnde animorum illa propenſio in ſingulis ſingularis.

Catena tractus in vniuerſo.

Communis propenſio à peccato Adæ ſed peculiaris à cauſarũ naturalium aptitudine quæ ferè à cæleſtibus promouetur.

cum cæleſtium corporum ſyzygijs. quanquam in ea rerum copula actus animæ rationalis omnem exuperet tum cæli, tum corporis poteſtatem, ac in reliqua parte naturæ cauſæ quidem proximiores à præcedentibus ordine moueantur; vt tamen quæ ſuis affectibus ſint vicinæ, per ſe magis agant impellántque fortius, multo minus verò quæ longius diſtant, quæ ſuis nõ tantũ viribus agunt, ſed per intermedios duces, quod Medici vocant ex accidente; quod non ſolũ in efficientiæ legibus, ſed & ſignorum in demonſtrandi genere locum habet. Eo igitur magis infida ratio eſt, quanto vel cauſa recipiẽs à pluribus principibus gubernatur, vel cauſæ effectricis vis & potentia per plures ordines prorogatur. Quare ſic erat Aſtrologiæ vanitas caſtigãda, quòd ars difficilis, quòd nulla ſatis induſtria, nulla ingenij vis ad exactam illam præſagij facultatem poßit ſufficere: quòd propter ordinis longitudinem, cauſarumq́ cõcurſum, quæ prima fronte ſignantur, ſuo fine fruſtrata vel prorſus nõ fiãt, vel non potenter agant, vel etiam aliter longè quã ex natura cæleſtium iudicetur. Verũ dum vitant ſtulti vitiũ, in contraria currunt, vt poëta cecinit; ideoque ſi terga præbuimus, merito nunc & illi vapulent, qui verberandi neſciunt modum. Quæram duntaxat ab illiuſmodi, an nullam artem exiſtiment, niſi quã ipſi norint, aut putent ab alio penitus comprehenſam: ſic planè ars nulla relinquitur. Quæram num ſeſe vel ſenſu præditos putent, vel cæleſtis luminis, aut micam ſanè mentis accepiſſe. quod ſi eſt: cur tam diuerſæ ſpecies lucis in ſtellis ſingulis? cur hæc figurarum, & magnitudinum tanta varietas? cur orbes innumeris orbibus implicati quibus errãtia ſydera prorſum vorſum commeant, ſolemq́ ſequuntur velut præcipuũ ducem? dicent vel fruſtrà dißimilarem ſubſtãtiam eſſe creatam, vel ſolius ornatus gratia, vel etiam vt tempora diſtinguan-

Demonſtrationis vis cauſæ ordinẽ poteſtatemque conſequitur.

Aſtrologiæ vanitas.

Rurſus cõtra eos qui artem è medio tollunt.

guantur. Nequicquā aliquid factum ne quidem barbari ac deorum gentilium cultores admittent: hoc enim cõclamatæ dementiæ foret, summum artificium ad certum finē minimè pertinere. Ornatus duntaxat in causa esse nõ potest, cùm motus eiusmodi solo sensu exteriore nõ cognoscãtur, cùm etiã sensibilibus hisce spectaculis sit quiddam interius, facultatum copula scilicet atque connexio, quã nisi vel rudi minerua comprehenderimus, iam & veræ pulchritudinis flos, decor atque voluptas parte sui maiore propemodum emarcescit. Cicero quoque pulchritudinis ideam statuat nunquam ab vtilitatis ratione seiunctam. Definiendis temporibus inseruire imprimis & Solem, & Lunã & fixa cæli sydera fatentur omnes, norûntqúe vel idiotæ: sed eò nec numerus tantus, neque colorum diuersitas, aut magnitudinis est requisita; nec in planetis cæteris orbium concentricorum, excentricorum, æquantium, epicyclorum spectabat hic labyrinthus inextricabilis. Si nec ista conuicerint, quæram denique quid de Luna aut Sole constituãt, num in illis præter lucem quam vident, sit aliqua vis caloris, humiditatis, &c. quam tactu percipiant: num præter has & altera sit magis occulta, cuius auspicio germinent, viuant, & conseruentur omnia, tempestatum vicißitudines fiant, moueantur humores & animalia, in animalibus morborum crises lege certißima prædicantur, purgationes menstruæ in fœminis, sanguinis fluctus in vulneribus, medullæ augmenta decrementaqúe in oßibus, in mari vasto fluxus, refluxusq́ continui, æstus feruorisq́ depreßio, quæ nauita quispiam, vel bubulcus, vel Baucis pannucia tibi definiet. Si dicant agere quidem in clemēta, sed calore tantũ & luce: quæram denuò, num calorem hunc simplicem & productiuum vnius generis velint, num qualitates primas, secundas, tertias ordine cohærere

Figurarũ atq; colorũ diuersitas quid designet in cęlo.

Opera solis & lunæ mirãda ac sensibus manifesta.

Qualitatum cathena à Medicis obseruanda.

hærere

hærere permittant, vt ab omnibus Medicis demonstratum est: imum denique si lunæ id datur, absurdum sit aliis stellis superioribus loco, lucè præstantioribus, eandem si non actu perpetuo, saltē potestate efficaciã assignare, vt suo accessu recessúq; ad solem, vel complexu mutuo, ex potestate aliquando in actum deducantur, quemadmodum omnia medicamina primũ operationis suæ momentum Gal. teste cõcipiunt à calore nostro, & partibus ipsis quibus applicãtur. Certè si nobis futurã tempestatem ex meteoris liceat præsagire, vel ipso rerum domino teste, quid absurdum deinceps meteora à causis ordine superioribus designari? & sic cathena in certas ansulas coaptata rerum naturalium consensus pulcherrimos aperiri? Ipsi interpretes Pentateuchi Diodorus, Theodoretus, duce experientia fatentur sationis & messis, aliarúmque rerum agendarum tempora rectissimè ex illis cælestium corporum motibus obseruari: imò stellas crinitas vel trabes cũ apparuerint, bellorũ furores, vel locustarum agmina, hominum vel bestiarum pestilentiam metuendam. Sed Genethliacos rident. Ridemus & nos: cũ multa irepserint superstitiosa penitus, & improba ex Arabum officinis, quæcunque scilicet ex apparẽte sola similitudine, non autem ex ipsis causarum visceribus eruuntur. vt quæ de domibus cæli, de vxore & liberis, de coniugio, mortis tẽpore, fortunáque dicuntur: multa enim vbique vanitas, fundamentum propè nullum vel ex eo colligi potest, quòd in iudicandis genituris vnum principiũ velint eorum quæ & corpus concernunt, & animum, atq; fortunam: cũ certè corporis initium sit conceptus, fortuitarum rerum partus, (si legitimus statui possit) animationis verò, vel Empsychoseos primum tempus quo mouetur infans in vtero matris. Quare quæ de geminis contra Astrologos adferuntur, concesserim lubens, quòd eorum vanitatem

Planetæ quid potissimum præstent.

Testimonia sacrorum interpretum.

Genethliacæ doctrinæ pars maxima vana.

Tria principia genethliacis præcipuè contemplanda, quæ tamen omiserint hactenus.

tem valde redarguant. Verùm si certa suis rebus principia designentur, vt conceptus, & animatio: sententiam de plerisque probabiliter ferri posse, vel res ipsa loquitur. nec amplius habent aduersarij tanti quò confugiant: nam etsi vno partu sint editi, tamen vel diuersis temporibus sunt concepti, vel ex materie seminis non ijsdem cœli configurationibus animantur. Equidem vt cõcludam breuiter, ex Astrorum influxu si methodus adsit plurima præsagiri puto, quæ ad naturam corporis ac temperamentum pertinent, quæq; ad valetudinis statum. quæ verò ad propensiones animorum, ad hæc vel illa studia, & vitiorum semina referuntur, significari interdum, sed maiori virium interstitio, quo plurimum eneruantur, ac velut ex accidente pertingunt, præsertim quando immutent amplius parentum indoles, patria, consuetudo & educatio. Porro quod reliquum est, electiones operum in pluribus valent, vbi à natura maior materiæ exspectãda sit præparatio: in aliis error etiã multus, atque impietas latet. In meteoris prædicendis artem ego vel maximam collocaui, vsúsque illius amplissimus patet, à nobis alias non demonstratione sola, sed & opere cõfirmatus. Quare etiam supra doctrinam Crisium de morborum exortu, famis ac pestilẽtiæ statu, de animorum fluctu & propensione in commune multa prædicimus, nihil à scopo penitus aberrantes, nisi quantum ab artis perfectione recedimus. Magis multo hæc confirmantur, si et res insolitæ cõspirarint, vt mõstra, prodigia, quibus apertè monemur atq; diuinitus quidẽ, vt animũ alto in puluere dormiẽtẽ excitemus, attentũq; teneamus in illa cõsensione causarũ atq; effectuũ in triplici mũdo, seu legis diuinæ, humanæ ac naturalis circa rẽpublicã. quod nũc strata paululũ via, ac Deo imprimis auspice me factururũ pro virili mea, atque hac ætate confido.

Contra obi: de partubus, geminorum.

Temperaturæ cognitio per Astrologiam.

Electiones per Astrolog. quantum valeant.

Meteorographia lõgè pulcherrima.

Morborum prædictiones, &c.

Prodigiorum consyderatio.

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ᾽ ἐπίθεσθε βέβηλοι.

De diuinis spectaculis siue portentis, quæ factiones Galliæ, & inaudita calamitates hactenus præcesserunt, maximè verò ab anno supra millesimum, quingentesimum, quinquagesimo sexto.

CAPVT PRIMVM.

DE rebus ergo futuris vana est omnis mortalium, & superstitiosa prædictio, quæ neque in finem legitimum spectat, nec certis limitibus coercetur, neque natura duce, atque ipsius conditoris sapientia gubernatur, vt cũ Platone Aristoteles, aliorumq́; rectè philosophantium turba demonstrat, magisq́; multò confirmant literæ sacræ. Præclarum tamen existimo, atque homine christiano longè dignissimum, excelsa Dei magnalia, & prouidentiæ ipsius stupenda opera celebrare; quæ quamuis ex abysso imperscrutabili, ac nondum angelis explorata in genus humanum indies proficiscuntur, perspicuum tamen diuini erga filios suos amoris exhibent characterem: contraq́; defixos luto Epicureios palam demonstrant, quanto sit sibi mortalium cura, quàm clemens in admonendis, castigandísque liberis, quos malorum domitrix pænitentia mollit, quíque maturè ex tenebris in apertam lucem sese conuertunt: quàm seuerus contrà in vindicandis aduersariis, qui vel admoniti sæpius, obstinatis animis vim cõtra leges atque Ecclesiam moliuntur. Nihil enim tantopere ad cõseruandam humanæ reipub. integritatem pertinebat, quàm (quia omni bono malum ex necessitate consitum fuit) in orbe hoc corruptibili alternæ rerum vicissitudines excitarentur, quæ modò ex vbertate & copia diffluentes animos stringerent atque reprimerent, modò depressos nimium, aut calamitatibus obrutos in spem fortunæ commodioris

De humanis præsagiis summaria & certa sententiá.

Sequentis cõsyderationis summa vtilitas.

Fruct⁹ vicissitudinis in rebus humanis.

erigerent. Omnis enimuerò status ad extremorum alterum vergens, imprimis (vel teste Hipp.) *est periculosus: dum alter in lubrico positus mole & viribus suis, casúque subito in perniciem ruit; alter coactus nimium aduersi fati velut iniectis manibus suffocatur. non secus quã in humano corpore natiuus calor vel sese diffundens nimium (vt propter boni affluentiam) dißipatur, vel in angustum aduersa impulsione coactus opprimitur, vt (quemadmodum in metu immoderato, ac mærore contingit) transpirare non poßit. Quare cùm vterque motus sit necessarius, vtrimque tamen ad summa naturam videas vix absque periculo peruenire, aut si peruenerit non posse consistere; opus est procul dubio, idqúe à diuis videtur præ cæteris exoptandum, vt reductione quadã ad medium illa nimis diuulsa Christianæ reipub. membra in* εὐφυΐαν, ϗ ὁλομελίην *pristinam restituantur. Quod futurum maximè, si ex oraculo plusquam Delphico, primũ in se quisque descendat, deinde vbi morbum cognouerit suum, ac sese vt inter calamitatis publicæ causas partem non minimam iudicarit, ita & fortunæ publicæ sese consortem esse æquo animo patiatur: illud insuper cogitans, non prius effectum tolli quã causa deleatur, neque à nobis furoris diuini calicem amouendum, quã nos ipsius misericordia dignos tum fide & spe, tum mutua charitate præstemus: quòd hisce nunc velut extinctis, vel oppreßis potius, ille plusquam hybernus aquilo, quicquid in nobis boni est prorsus exurat, quicquid in vita succi melioris, absorbeat. Quin ita se omnino res habere videtur, ac si vel pectus, vel caput, vel inguina sæuum obsideat carcinoma, (Latini cancrũ vocant) cui antequam germinascit, sæpe tum euacuatione, tum reuulsione succurritur: at vbi inualuit, idem præsidiis lenibus non facilè cedit; asperioribus irritatur. Tentandũ sæpe nunc ferro, nunc igne, quamuis non*

[Margin notes: 2. præcipui motus recti caloris insiti cum fortunæ motibus cõparantur. — Vnde motuũ petenda sit moderatio. — Malorũ præcipui fontes. — Medica similitudo.]

nis non absque periculo manifesto, ob dolores, febres, & sanguinis immoderata profluuia: quibus accedit mox humanæ compagis dissolutio, humorum atque spirituum πανολεθρία. *Curantur tamen interdum, si prius istæc purgatis corporibus fiant, ac dum vna in parte vruntur secanturque, adhibitis interim anodynis foueantur, quæ loca exasperata molliant, quæ spiritus labentes reuocent, quæ fugientem sanguinem sistant reficiantque. Quare tria concludimus ad curationem imprimis necessaria; Inuocationem scilicet patris luminum, à quo omne bonum ceu iugi fonte dimanat: mox in ægrotis animis, lustrandisque pectoribus præparamentum, cuiusmodi potissimum in confessione, tolerantia, rectique propositi firma comprehensione spectatur: Postremò dexteritatem Medici, qui naturas omnium & hominum, & affectionum, & locorum, & temporum, & præsidiorum habeat exploratas, & iuxta proportionem agentium rerum ad passibilem illam materiæ vim, similia similibus seruet, contraria contrariis frangat, atque propellat: in ipso opere manuali aciem rationis intendens, quod putidum est siue corruptum, summa cum moderatione excindat; quod integrum verò & melioris spei, non solum non amputandum cogitet, verùm & omni industria, & clementiæ antidoto meliore tum ab interitu, & serpente indies corruptela, tum ab inflammationis periculo ac dolore conseruet: quemadmodum imprimis nunc fore speramus, postquam percussis vtraque Dei manu, passim mortalia corda per gentes humiles strauit pauor, ille flagranti aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo deijcit: ingeminent Austri, & densissimus imber. Vt poëta maximus ait, Omnia ventorum concurrere prælia cernens.*

Tria curandæ Reip. nunc ægrotæ præcepta saluberrima.

1. 2. 3.

Hæc ex doctrina cap. 3. prioris libri clarius liquent.

Status præsens Reip.

Quæ quidem vniuersim vt certo apud nos numine & singulari prouidentia fieri constet, non solùm præteritos ca-

Cur à paucis annis tot prodigia visa.

ſus atque præſentes obijcit Deus, ſed & futurorum certa prænuncia in cœlo, in aëre, in terris, in hominum pectoribus exarauit: nequando vel ipſe oblitus humani generis videatur, vel nobis ob prætextum ignorantiæ ſit excuſandis criminibus vllus relictus locus. Longum eſſet rem vniuerſam à primis ſuis cunabulis, ac velut ab ouo penitus auſpicari. Pauca duntaxat pro Dei opt. Max. celebranda maieſtate ſufficiant. Cõſtat hunc eſſe rerum humanarum circulum, non tam cæli quàm animorum operumq́ue noſtrorum vertigine circumſcriptum,

Circulus rerum.

Virtutum ſoboles pax eſt, at copia pacis,
Vbertas luxum peperit, luxuria bellum,
Bello pauperies ſata, regno paupere virtus.

Nec illud incognitum, quòd & Franciæ regnum, & totam hanc Belgicam regionem, vnà cum affluentia rerum omnium ſumma ambitio & auaritia, ſummus luxus & inſolentia, ſummus denique erga Deum & proximum charitatis torpor inuaſerit. Hæc iram erga nos diuinam protinus, hæc morbos innumeros, peſtilentiam, ſterilitatem frugum atque bonorum operum, hæc bella, ſeditiones, cædes atque tyrannidem, hæc odia & accuſationes mutuas, hæc latrocinia, furta, direptiones tãquam ex Ate quapiam aut Pandoræ pyxide prouocarunt. Spargunt hæc ſeſe, & modis multiplicant infinitis, ſola propemodum ſpe relicta nobis in calicis fundo. Ac variè quidem de hiſce priuſquam fierent admoniti ſumus; ſed iacent informes animæ, ac fulgore priſtino deſtitutæ, poſtquam ab vnitate in multitudinem defluxere, illa etiã quæ ante oculos, ante pedes quotidie fiũt, non animaduertunt, cùm tamen ſollicitæ ſemper nouis rumoribus inhient, atque expectatione futuri inter ſpémque metúmque rerum inanes fluctuent, de conuerſione ſui ad lucem veram, quæ totius circuitus centrum eſt, ne quidem

Cathena rerũ maximarũ in tractu Belgico.

per

per somniū cogitantes. Ea verò diuini numinis prouidentia est, vt quāuis & vates sacri, & pristini sæcli exēpla ac dogmata ad institutionem nostri sufficere potuissent, quotidie tamen nunc suæ benignitatis atque clementiæ, nunc iræ atque furoris argumenta exhibeat noua, hos quidem prouocans vltrò, illos etiam ad meliora compellens. Nam si quis altius repetat ante hæc bella plusquam ciuilia cuiusmodi terrarum motus, aquarum eruptiones vel cataclysmos, cometas in aëre, & faces ardētes vidimus? quæ si quis inuicem comparet atque componat, Deum profectò censebit res futuras non solùm in nube obscura siue ænigmate, sed & in speculo planè illustri, inqúe apertiore tabula spectandas ante omnium ora constituisse. Dei benignitas. Mundus vt tabula diuinæ prouidentiæ.

Quanquam verò de his potissimum quæ ab anno 1555. huc vsque notauerim nobis sit institutus sermo, quòd tum prius insignis in Belgico tractu sit omnium rerum secuta mutatio: non abs re fuerit tamen pleraque attingere breuiter, quæ quāuis paulò antè præcesserint, fortaßis & huius præsentis sæculi faciem non obscura prælusione cōmonstrent. Memini piæ memoriæ patrem, cùm ex tyrannide calculi per annos 7. aut amplius miserrimè cōflictatus, iam sibi fatalem diem imminere sensisset, (obiit enim hoc anno 1555.) Maij 25. tum semel ad me conuersum alto suspirio plurima protulisse, ex eorum genere primū quæ ad virtutem excolendam, & ad timorem Domini, quæqúe ad obseruantiam antiquæ & catholicæ Ecclesiæ acrius hortarentur; deinde quibus & literarum cultus, studiorū via & ratio, ac vitæ vniuersa felicitas cōtinerentur. Inter alia verò quæ de prosequēdis disciplinis exactißimè differebat, medicinam mathematicæ comparās, facultatis vtriusque connubium vsque ad cælos extollebat. verùm quòd mihi in eo genere non tam calcaribus quàm freno opus esse perspiceret, Propositio. Præsagium Gēmæ Frisij paulò ante obitum de vēturo sæculo. Admonitio Philosopho digna.

 ceret,

ceret, quodq; cognosceret multos mathematum voluptate distractos à sublimiorum facultatũ muniis excidisse, quandoq; velut loto pasto aut ad Syrenum cantus altius delinitos, ac rerum suarum naufragos in egestatis scopulum impegisse: Ego (inquit) mathematum studia nulla tibi ratione dissuaserim; sed modum postulo, vt hæc nõ tanquam prima secteris, sed sobriè tantùm, atque in subsidium Medicinæ. Suffecerit enim tibi ad hanc vtilitatem vel mediocriter in illis esse versatum: præsertim quòd & medicina magis ad vsum publicum spectet, quòd ad hanc facultatem excolendam non solùm per me tibi strata sit via, sed & à genitura cælitus tum plures multo, tum præstantiores stimuli dati, (credo tunc obiter allusisse ad copulam Iouis, Martis, Mercurij in Aquario culminante oculo Tauri anno 1535. vltima Feb. hora 4.40. m.p. m.) & iacta iam fundamenta maius etiam quiddam si auscultes mea expectatione promittant. Hæc ille credo potius animandi gratia, quàm quòd ita senserit: verùm illud duximus annotandum, quò magis feruorem antè conceptum erga mathemata temperaret, Quorsum, ait, tantopere nũc illuc aspires? cùm ad eam perfectionem quã nos attigimus tute in eadem disciplina minimè sis peruenturus; in medicina non solùm assequi possis, sed si operam des, fortaßis etiam superare. Videor præterea videre tempus nunc oculis meis (nec longè abfore puto) quo nõ solùm Mathematicæ artes languentes oppido sese subducant, exilium penè spontaneum susceptura: sed & cuiusuis altioris philosophiæ studia (quæ neque ad ostentationẽ, neque ad marsupium maximopere faciunt) profligata penitus, protritaq; pedibus conculcentur. Nostra ætate hactenus pars quædam vel imago aurei sæculi visa est, quæ tamen diu seipsam sustinere non poßit: vereor deinceps, ne illud vobis in ore sit frequens,

Quousque medico sit mathematicis incumbendũ.

Mathemata nunc minus in pretio fore.

Vaticinium.

Viuite

Viuite felices, quibus est fortuna peracta
Iam sua, nos alia ex aliis in fata vocamur.
Imò ne & illud iure dicatis,
Fuimus Troës, fuit Ilium, & ingens
Gloria Belgarum.

Nescio an hæc ille tum temporis (quæ nunc verißima comperimus) ex naturali potius indagatione prædixerit, qua quantum præstiterit, omnes norunt; an afflatu diuini numinis, cui iam moribundus propior fuit, cuiúsque velut attactu diuinus animus futurorum conscius ardescebat, vt & in vultu loquentis tum mihi quiddam non mortale relucens oculos meos, animumq́ fortißimè commoueret. Credo tamen & rei venturæ imaginem, prius tum ex communi tabula mundi, ac reipub. statu qui præsens aderat, tum ex prodigiorum, coniunctionumq́ præteritarum symphonia, fuisse in eius visceribus exaratam.

Rarum est imprimis regionibus nostris terrarum motus persentiscere, neque ab annis pluribus quicquã de his maiorum industria designauit. Vehemens tamen concußio fuit anno Domini 1554. primum 21. Martij, hora 12. noctis, vt multis locis vasa in sublimi constituta deciderint. erat, vt rectè memini, cum tremore mugitus ingens, ac velut ahæneus clangor multorum curruum qui concitato agmine præterirent. Alter succeßit 22. Martij, hora quarta post meridiem, bis validè subsiliente solo: multis metu ferè sanguis obriguit, arrectæq́ horrore comæ, & vox faucibus hæsit. quanquam fortius iterum Aprilis 30. hora quinta p.m. vsque ad tres vices continuas. Erat circa ingressum Solis in Arietem connexus omnium planetarum, permixtis mutuò radiis in admirabilem symmetriã, circa extremas partes dodecat: Virginis & Piscium. nam sub eodem signo decurrẽtibus Saturno, Marte, Sole, Venere, Mercurio, Luna, opponebatur om-

Terræmotus in Belgio.

Ratio astronomica.

nibus Iouis sydus exactè circa æquinoctiale punctum Libræ, quod religionis statui apta similitudine correspondet: in quo & cometam apparuisse ferunt tempore Natiuitatis Dominicæ, ac rursus anno 1556. de quo mox ordine discurremus. Nec dubium, quin & ille cometes hoc vno fonte profluxerit, Sole ad idem punctum reuerso post annos duos: accedente tum in iisdem fere locis oppositione Saturni & Martis: subsequẽtibus è vestigio, ante ingressum Solis in Arietem, coniunctionibus alternatis Saturni, Veneris, Solis, Mercurij, Iouis, cum opposita Martis, circa punctum æquinoctij verni. Stabat eodem tempore Iupiter in 4. Scorpij, cui oppositus est è diametro locus stellæ peregrinæ quæ nunc apparet in signo Tauri. Sed hæc prolixius, vt & fontes signorum, consensusq; mutuos, & significationis amplitudinem clarius cum euentus specie comparemus. Norunt autem vel mediocriter in arte versati, cuius ordinis statum Iupiter repræsentet, cuius & planetæ cæteri. Ipso certè primi terræmotus tẽpore erat oppositio exacta Iouis & Mercurij secũdum Copernicum, cuius calculo semper plus tribui. erat oppositus Saturni Iouis 26. April. cuius punctum cùm ex plenilunio præcedente directio Horoscopi attigisset, iã tertio mota est terra. Quis dubitat non solùm ab illa astrorum conspiratione mirabili, terræ concussiones per vniuersam Belgicam terrã præsagiri (etiam in locis maritimis) potuisse, verũ & mutationes publici status atque priuati, legum sacrarum & humanarum corruptelas, & quæ deinceps vno errore alterum trahẽte, vsque ad excidium fortunarum omnium sunt consecuta?

quid ferè portenderit.

Niuiũ & ventorum tempestas admiranda.

Non multum dissimilis radiorum vicissitudo & complicatio anno 1552. paulò ante diluuium ingens mensis Ianuarij die 12. quo concurrentibus vndique ventis maxima niuis copia instar densissimæ nubis cælo decidit, vnáque & grando & pluuia, horrenda fulgura atque tonitrua, dixisses

mundo

mundo instare extremum diem. Hæc paulò ante grauissimas clades, irrumpente Gallorum exercitu versus Luxenburgum & Lotharingiam, antè hostiles machinas Alberti atque Mauritij in Imp. Carolum, atque obsidionem ciuitatis Metensis, subuersionem ciuitatis Terrouanæ atque arcis Hesdinæ. euentus mox secuti.

Post terræmotus autem toto bellorum turbine in Franciam conuerso, nobis anni duo, tréfue ab omni propemodũ insigni rerum concussione liberi permansere. Nec tamen idcirco non sua signis refulsit imago loco & tempore quo debuerat. Sparguntur hîc prima semina, quæ progressu radiorum postea & per analogos rerum cælestiũ status, ante omnium ora atque oculos elucescent. Tranquillitas Reip. imprimis suspecta. occulta malorum semina.

Quin eodem anno 1554. post lustrationem exercitus Gallici, quam prima Feb. rex institui iussit, ignis incendiũ vehemens ab ortu versus occasum properans lunæ corpori magnæ se instar facis obiecit, magno fragore in scintillas plurimas hinc inde dissiliens, quales è candenti ferro inter tractãdum solent absistere. 26. Maij sanguinem pluit non procul ab oppido Dunkelspuel. Nec procul à Norinberga 11. Iunij sol visus velut temone sanguineo per medium dissecari, concurrentibus vndique globulis coloris cælestis, quos multa equitum turma vexillis eiusdem coloris instructa sequebatur, tanto impetu concurrentium, vt horror spectantibus cum voce vitam propè eliserit. Duos quoque spectatos memorant cataphractos in aëre non procul à Palatinatu Rheni superioris, inter se acerrimè cõcertantes: sed huius spectaculi plures alij meminerunt. Mihi ab eo tempore videntur totius tempestatis quæ nunc est, paulatim sparsa præludia. Quẽadmodum & illud de Balenæ capite reperto Genuæ, cuius à Cardano facta est mentio, quod eius iudicio non aliud præsagium videretur, quam Cyrna Ostentum in Luna mirabile. Sanguinis pluuia. Ostentum in Sole. Simulachra varia in aëre visa. Balenæ caput.

amissa, caput truncum velut amisso corpore permansurũ. Item quod de duabus columnis vtrimq; ad latus solis consistentibus visum eodem anno, iuxta Zopedæ oppidum meminerunt, vbi Sol rubens penitus, tanquam sub flagranti porticu cõstitutus, mutationem quæ pòst secuta est in Carolo Imp. absque dubio demonstrauit: quando ille vir planè diuinus ad vitam monasticam sese conuertit (quod & pater aliquando ex illius genesi præsagiuit) abdicata omni rerum humanarum cura, atque imperij potestate translata in filium, (quod reliquum videbatur) ex heroë fortissimo in diuinam penitus immortalémque speciem transmigraret.

Aliud in Sole prodigium.

Euentus à tot tantisque prodigiis.

Scribunt & in Misnia spectatã esse venturi Iudicis ceu pro tribunali sedentis imaginem.

Christus in nubibus visus.

Atqui, quod vel maximè ad institutũ quadrat, 12. Iulij, anno 1555. Nebræ in Thuringia hoc infandum accidit, vt Lycosthenes refert: cõiugem sutoris cuiuspiam cùm triduo parturisset, obstetricibus variis ob difficultatem negotij conuocatis, tandem enixam fœtum mortuum. In ipsa autem contentione, nixuq; præcipuo, cũ iam infans vmbilico tenus promineret, ingens auditus est ab vtero fragor velut excusso tormento bellico: mox & flamma exiliens tum obstetricis manus, tum pueri nates ambussit, atque excitatis vesiculis insigniuit. Sed venio nũc ad ea quæ paulò post patris obitũ monstrata diuinitus, quæ certioribus notis nostrorum temporum mores, & vestigia persequuntur.

Partus prodigiosus.

Occurrit imprimis dirum illud cometæ portẽtum, quod biennio ferè post terræmotus apparuit, anno salutis 1556. à principio Martij (vt plures asserunt) vsque ad 23. Aprilis. Polus Fabritius huius cursum obseruauit quamdiligentissimè: sed tantũ à 4. Martij vsque ad 13. Equidem tũ paulò supinior in mathematicis aduerti animum, sed nõ æquè

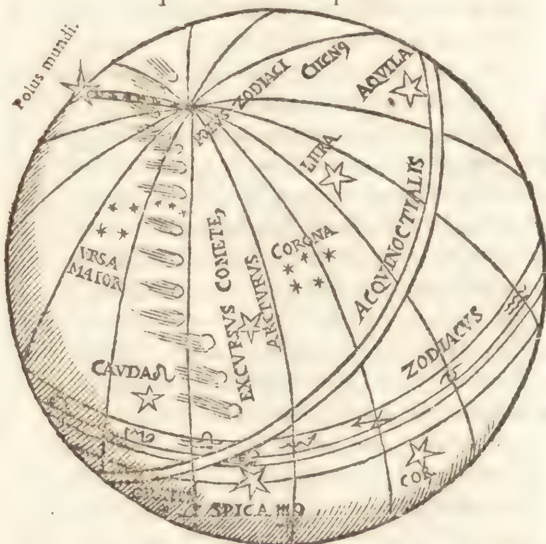
Cometes mirabilis, qui ferè sequẽtium calamit per Galliã, & Belgium vniuersum fuit præcipuus index.

ad singulos dies industriam obseruationis adhibui. Hoc tamen a me notatū reppeti, tertia Martij non procul ab ipso Zodiaco constitisse circa Libram, cauda prælonga versus occasum exporrecta, secundū rectam lineam à solis corpore per cometæ caput in oppositam partem. Paulo antè quàm solis vicinia eius aspectum nobis eriperet, itinere propemodum per polū Zodiaci facto, ad sedem Caßiopæ peruenisse circa Aprilis 18. diem. Ego cùm postremo locum instrumētis adhibitis explorassem, reperi non procul à signiferi polo, sed tamē in Leonis dodecatemorio, si ad Zodiacum referatur. Qui rectiùs explorarunt, censent expirasse non procul ab eo loco quem nunc obtinet sydus nouum, idqúe potius reor: cùm alia quadam tabella seorsim inuenerim scriptum manibus meis, spectatum esse cometam vsque ad 23. Aprilis diem. Credo & caput ipsius antequam se nobis obtulerit, signiferum pertrāsisse. Cœpit autē ab initio Martij, ex Libræ signo moueri sursum versus polum: obliquè verò, & in posteriora secūdum longitudinem versus principium Libræ. peragebat interdum 8. aut 9. gradus in latitudinem, nunc paulò tardior, nunc concitatior. tertio die 6. tantùm gradibus distabat à spica, recta linea prorsus inter spicam, & inferiorem sub cingulo Virginis cauda spectante versus alam sinistram. Hinc ferè secundū rectam lineam scandēs, vsque ad tropicum venit, seu declin. 23. graduum circa octauum diem. Tum ad aliquot gradus retrogressa repentè versus finem Leonis, aliam rectam lineam discursus in latitudinem auspicata est vsque ad vigesimum tertiū discurrens rectà ad Zodiaci polum (à quo non procul abfuit) raptim per omnes angulos signorum Leonis, Cancri, Geminorum peruagata, donec ad alterum orbis quadrantem, signúmq; Tauri non procul à Caßiope peruenisset. Quanquam nobis nec eo tēpore deflagrasse videatur, sed ob viciniam

Theoria loci & motus vniuersi.

niam solis (cùm manè tantùm hora tertia spectaretur) obscuratam ab oculis vanuisse. Mouebatur multò citatius circa polos, neque iam in fine apparitionis suæ, multū diminutus magnitudine videbatur. Cauda semper Hispaniam versus in principio, pòst magis magísque versus occiduam plagam, ac postremò mense Aprilis exactißimè versus Zodiaci polum, sole tunc cum sydere Martis posito in rectam lineam cum cometæ corpore, & Zodiaci polo. Sic enim versus susceptorē atq; parentem suū sese recipiēs, ortus interitúsque sui primum tempus ac vltimum voluit occultari.

SCHEMA TOTIVS PHAENOMENI
Circa cometen anni 1556. ab initio Martij ferè vsque ad finem Aprilis.

Quanquam verò doctißimus vir Fabritius paruum se obser-

obseruasse scripserit, nobis tamen corpus illius primum Iouis stella non inferius, quo ad magnitudinem visum est. sed cauda ferè 4. gradus in lōgitudinem occupabat. Color erat Martius, ex russo paulatim in pallidum elanguescens. Sed expectabis quænā eius decreta in rebus humanis sint animaduersa. Iam penè ex illa oppositione Saturni & Iouis circa æquinoctium vernum anni 1554. si hanc crinitam sobolem conferamus, significati genus & species vtcumque diducitur. Fuit enim excursus istius syderis à Libræ signo ferè consimilis illi quo sacrosanctæ Ecclesiæ cœpta, ac progressa diuulsio est: quo factiones hæreticæ, tumultus populares, cum cæteris appendicibus viguerunt: quo & summa rerum cōfusio venit à Francia primùm per Galliam deinceps, omnémque tractum superiorē terrestrem, ac maritimum quamcelerrimè peruagata. Sed istiusmodi tempestatum semina paulisper occulta, ac velut defossa latuerāt, donec per criticos annos in apertam lucem sese profunderent. Nam quarto pòst anno, septimo, nono, vndecimo, dî boni quantopere vires exercuit suas, accedentibus insuper aliis diuorum portentis, & admirandis syderum syzygiis! Nam Iouis stella singulis annis signum absoluens vnicum ferè, idem per annorum plurium circuitus efficit quod sol in mensibus, & circa crises luna in diebus & septimanis. Idē verò secundū analogiam motus de aliis esto iudicium: quæ sola ratio est, quare criniti syderis, aut alterius cuiuscumque vires atque decreta pauci huc vsque perceperint: ea duntaxat euentuum genera componentes, quæ à Phænomenis non admodum vel loci, vel temporis interuapedine dissiderent. cùm Deus futurorum signa sæpius dudum antequam res appareant, ob oculos ponat; antè minetur, quàm feriat: ne more nostrorum principum ad iram præcipitātior, nullum putetur vel suo furori, vel examinandæ conscientiæ

spatium

Color & magnitudo.

Decreti genus vnde sit colligendum.

Significatum cometæ.

Notabis hæc de tarditate effectus.

Vide caput quartū superioris libri.

Duplicia critica signa, proxima scilicet & præcedētia.

ſpatium reliquiſſe. Sunt igitur ſignorum pleraq; verè critica, quæ decernunt protinus, vt ex libri ſuperioris tabula liquet: alia verò, ceu cometæ, ac ſynodi rariores, criticorum prænuntia potius, licet proximus illis, & verè criticis dignitate ſæpius præferantur.

effectus proximi cometarum.

Nec tamen interea vis cometæ penitus otioſa: nam & eodem anno per vniuerſam æſtatem immenſa ſiccitas fuit, ſpirante vt plurimū nunc Euro, nunc Aquilone.

Lampas cælo visa.

Vidimus ipſi ardentis lampadis inſtar magnam in cælo facem, vndecima Aprilis: ſed quæ vt ſubitò nata, ſic & in ignem horrendum longè latéque diſperſa, ſubitò vaneſcebat.

Nubes inſtar iridis.

15. Maij à Septentrione ad meridiem vſque, viſa eſt diu nubes clariſſima miro fulgore, & colorum varietate inæqualiter exornata, inſtar arcus continui, ſenſim tamen anguſtior circa Auſtrum & Boream. perſtitit illa plus horis 4. ac tandem aliquot tranſuerſim incidentibus lineolis rarefacta diſceſſit. Sed hoc naturale, & fortaſſe fortuitum. Sūt qui velint terræmotus futuri præſagium eſſe.

Tempeſtates horrendæ & quæ quantitatis nomine locum prodigij tenuerant.

Diræ admodum cælo tempeſtates inciderūt die Aprilis 13 Bruxellis: cùm tamen tum aura nobis ſerenior foret: grandinis excuſſas aiebant feneſtras vitreas, ſtratas arbores, vndam torrētis more oſtiatim profluxiſſe. Similis & Gandaui 25. Iunij cum tonitruis & fulguribus per dies, noctéſque ferè continuas duas. Multæ mulieres metu aborſum paſſæ, multis accenſa ædificia memorantur.

Febres ardentes & peſtilentes.

Cœperunt febres ardentes, continuæ, atq; hæmitritæi plurimi, cum morbillis, papulis, paulatim in apertam peſtis, ac lenticulatæ febris ſpeciem deuergentes: quæ ita graſſari populariter cœpit vt vix tertia pars mortalium à febre immunis euaſerit: peſtilentibus autem morbis aliquot millia ſint ſublata. Hæc latius retuli propter cauſarum effectuúmque ſimilitudinem hoc anno 1573. de cuius Epidimica lue paulò pòſt latius diſſeretur.

retur. Quotquot in quartanam inciderunt, (nam ea tum frequentissima fuit) nusquam ante anni circuitum iudicabantur: quæ res humorem in aliis valde corruptum, in aliis adustum vi præcedentis syderis ostendebat. Quin & illa quæ per vniuersam Germaniam anno sequente fuit annonæ caritas summa, velut ab vno capite causarum plurium tenorem perpetuum insecuta est. nam modij pars octaua tribus florenis cum semisse Louanij vaniit, ac tandem vix argento parabilis visa est. Neque quicquam ita admirabile fuit, quàm inter tot calamitates rudem atque effrenem populũ potuisse hactenus à seditionibus tẽperari. Fortasse tunc illud erat, quod à Seneca verissimè dictum est, curæ leues loquuntur, ingẽtes stupent. Mittam hoc loco quæ de capto oppido S. Quintini, deq́; expugnatione arcis Castetanæ, sub principium autumni 1557. à Chronographis memorantur. Illa quidem virtutis, ac fœlicitatis regiæ argumenta, quæ nulla posteritas præteribit. Verùm nobis non omnibus immorandũ est, ne nimis à philosophicis exundãtes, in alienos agros irruptionẽ facere videamur. Proinde non tam deinceps historiæ singulatim omnes referentur, sed capita tantùm, ac præcipuè illiusmodi quarũ species cũ prodigiorum vi, & contentione respondent.

Quartana ex humore adusto longissima.

Annonæ caritas summa.

Virtutis ac felicitatis Regiæ monumenta.

Authoris excusatio circa historiam.

Tempestas memorabilis certè, quam G. Paradinus anno 1557. circa 10. Sept. in Languedocia contigisse testatur, tanta effusione aquarum, tonitruorum, fulgurũ, grandinis, vt ab antiqua hominum memoria simile nullum diluuij genus ab incolis visum afferat. Quanta verò mortales & clade, ac terrore affecerit, ab ipso plenius enarratũ est. Præcesserat in Iulio miranda quædam copula Saturni, Martis, Solis, Veneris, Mercurij. Horrenda quoque Eclipsis Solis mense Nouembris 1556. die secunda, quæ directione gradus Horoscopi tunc ad □ loci ecliptici pertingebat. accedente

Tempestas in Languedocia.

Ratio Astrologica.

cedente

cedente nunc & Saturni, Martis, Mercurij copula, circa Sept. initia, quæ prioris systematis vires in actum prouocabat. Verùm post humiditates aßiduas, sub confinia hiemis atque autumni, catarrhi genus prodigiosum populariter viguit, magna serpens contagij vi, neminem ferè præteriẽs. aderãt infandi capitis dolores, penè vsque ad delirium fluxus vehemẽs, acer, mordax ad oculos, aures, fauces, nares, stomachum, pectus, obuias partes erodens atque excoriãs, in omnibus verò appetitum extremè deiiciens, vnde id genus mali Gallico vocabulo nomen inuenit, ac Paradino teste le coqueluche appellatum est, si bene contuleris morbum quem ille describit anno 1515. Habet hic suas crises manifestas, ac rudimentum febris continuæ, sed satis obscurum, iudicabantur ferè nono vel septimo die, sed hi qui sobriè viuerent, multis alioqui in tabem, aut inflammationem aliquam deuergebant. Cõtigit eadem hoc anno 1573. circa autumnum, ac ferè vidimus illius quandam imaginem subobscuram, aliis plerisq; annis, post continuos austros, vbi & pluuiarum, & caliginis frequentia conspirasset. præsertim verò quoties post fœtentes nebulas, dierum plurium frigus acre, & vehemens superuenit. Cœlestis ratio ferè deprehensa est in connexu diuturno Saturni, Martis, Veneris ac Mercurij: præsertim circa stellas fixas, quæ nebulosæ ab Astronomis vocitantur.

Morbi populares post humidissimum statum.

Catarrhus cõtagiosus.

Dies critici etiam in catarrhis.

Ratio morbi istius popularis tum physicatum Astrologica.

Præterire non possum horrendæ illius tempestatis historiam, quæ 15. Iulij anni 1558. statim hora prima (quo tempore exactè nouilunium fuit) coorta subitò, magnam Galliæ partem incredibili celeritate percurrit, prodigioso turbine, quem nubes euomuit atrior pice, cum virore terribili, (vt ipsius animaduerti) arbores paßim, ædificia subliniora, sed potißimum templa ac turres innumeras secum abripiens atque prosternens. quæ sanè quid aliud innuit, quàm

Admirandus vortex ventorum per vniuersam Galliam Belgiam, &c.

quàm quod poëtis semper in ore, atque expreßius ab Horatio dictum fuit:

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq́ summos
Fulmina montes. Ode 10. lib. 2.

Allegoria ventorum & fulgurum.

Qui mõtes quibus procellis strati, ac fulminibus cõflagrarint, procedẽtis fabulæ vel sola catastrophe nobis aperiet. Hãc tẽpestatẽ cæli ad certũ diẽ, atq; horam prædixit Gallicus quidã vates, eadẽ penitus forma qua per vniuersam Franciã, atq; inferiorẽ Germaniã cõsecuta est: tantamq; hac sola prædictione fidẽ, sibi apud mortales peperit, vt quæ deinceps scripserit, licet plerũq; vanißima, vulgo tamẽ interpretarẽtur oraculi loco. Præcesserat paulò antè Sextilis radius Martis, Saturni, cõiunctio Solis & Mercurij: Saturnus cũ Pleiadibus, ac ipso nouilunij tempore, Luna ab aspectu Saturni ac Martis defluebat ad coniunctionẽ Mercurij ac Solis. Præcesserat mense Aprilis, die secũda, pleniluniũ eclipticũ, in quo vigebat quadratura Iouis Saturni; itẽ Iouis & Martis, ac postremo congressus Saturni Martis in 8. Tauri: quã syzygiam puto per cõsimiles schematismos tum primo fuisse excitatã, vnaq; & cometẽ alterũ procreasse; cuius nunc subiicienda deliniatio est.

Vulgi deceptio.

Ratio astrologica.

Fulsit itaque crinitũ sydus circa occasum vesperi, multò pallidius eo quod præcesserat. †Locum illius vidi primùm in 12. Virginis gradu, anno 1558. Augusti 17. distabat 20.

Alius Cometa Nat Saturniæ.

 die

die vesperi, ab arcturo 40. gradibus, 32. minutis, ab extremitate caudæ vrsæ maioris 28. partibus, 33. min. Stabat in occasu tristi admodũ et lugubri vultu, naturæ videlicet Saturninæ, caudam porrigens versus Orientalem plagam: neque diu conspectus est, vt motũ obseruare potuerim. superuenientibus enim pluuiis ante 7. dies expirauit. Obseruabis istic & raros conuentus syderum qui antecesserunt mense Maij, præsertim Martis ac Mercurij, cum intuitu Iouis circa lacteum circulum. Fuit hoc sydus ceu prodromus quispiam, paulò ante Herois obitum inuictißimi scilicet Imperat. Caroli. is enim secutus est è vestigio 29. Sept. eiusdem anni 1558. cum quo propemodũ occidit vniuersa reipub. salus, quam ille supra communem hominum sortẽ, duabus virtutibus potißimum cõseruauit, clementia summa, atq; iustitia, in speciem vnam æquabili mistione contemperatis. ac iam forsitan actum foret, nisi iure quodam hæreditario, eundem characterismum diuinitatis suæ Philippo filio ac regi nostro catholico, fidei sacrosanctæ propugnatori acerrimo, reliquisset: cuius quidem velut Solis præsentia, cuncta germinant, atque prouentum vberem faciunt; absentia vel receßu, quæ prius florida fuerant, languescunt protinus, ac propè resoluta in puluerem contabescunt: ruinam hanc vniuersam vno ipsius iucundißimi nominis radio, vna spe atque memoria solitæ erga populũ suum benignitatis atque dulcedinis hactenus sustinente. Velim mihi nũc, velim Triptolemi currus, vnũq; posse illud in aurem dicere, quod sæpe verißimum sensi in arte mea: vt oculo domini pascitur equus, ager agricolæ pedibus fermẽtatur, ita & medici vultu curari ægrotos. Nam vt sæpe fons boni sit fertilißimus, vanescit tamẽ virtus, adulteratur sæpius atque peruertitur eo magis, quanto discerpta ab vnitate per plures clinos & brachia deriuatur. Viderũt

Ratio astrologica.

Obitus Caroli quinti.

Virtutes Caroli.

Philippus rex paternarum virtutum hæres.

Optimũ quicquid per pauciora media fit, minusque ab vno recedit in multitudinem.

hæc

hæc prisci Platonici, viderunt clarissimi poëtæ & oratores. Men mutire nefas? nec clam, nec cũ scrobe, nusquam? hic tamẽ infodiã. Regnarũt hoc anno febres innumeræ, cõtinuæ, ardẽtes, tertianæ, quartanæ, quotidianæ, atq; erraticæ. Vidi tum primùm & quintanam, & septimanam febrem, quarum in Epidem. mentionem fecit Hipp. mortui sunt plurimi, sed imprimis iuuenes: mulieres abortiebant ex minima causa. Secuta est hiems assiduè ventosa & humida, præter sententiam eorum qui putant cometis omnibus vim adesse perpetuam ad squallores immodicos. Imò, quod magis mirum, toto hoc anno & sequenti rerum omnium fuit vbertas maxima, vbique luxus viguit & petulantia, pompæ & spectacula & arcus triumphales, tandem in nefariam libidinem, ambitionem, in hæreses varias & conciliabula quædam occultiora prorumpens. Id enim est quod Celsus ait in negotio medico, Tunc cùm bene habitus est adolescens, corpore florido, carnoso, succulento; tunc debere vel maximè opes habere suspectas suas. Ideóque nec in valetudine prosperiore aduersæ præsidia consumenda. quod vtinam non prius in nobis experientia, quàm matura ratio deprehendisset. sed rectè Epimetheo fratrem Promethea fabulæ coniunxerunt.

Morbi populares.

Quintanę febres & septimanæ ex adustonis vehementia supra nat. humoris melanch.

Malorum semina prima.

In optuma valetudine de aduersis maximè cogitandum.

Porrò cùm annus ageretur à prioris cometæ phænomeno quartus, à Christo nato 1559. mortuo rege Gallorum Henrico (cuius splendorem eximium, virtutes, ac spiritus generosos suspexit Francia vt solem in vniuerso) mox intestina bella propter religionẽ, & principum mutuas simultates, supra quàm dici possit horrẽda, per vniuersam Galliam pullulascunt. nã illius oculo lethale vulnus inflictum, & fidei, cuius protector acerrimus fuit, alterum quoq; lumen extinctum iri non obscura imagine portendebat. Sic hominum ludos, extremáque gaudia luctus Occupat, ex-

Henrici Gall. regis fatũ prodigiosũm.

Circuitus rerum.

terna sic tempestate remota, Interior flagrat. Sequitur sic vnius ortu, Exitium alterius. nō vsquam firma salutis Anchora, ni prorsus animo in sublime reducto. Patuit rei veritas in Romana historia: sed tum maximè, cùm Carthago deleta funditus, materiem exercēdæ virtutis Italiæ subtraxisset. Nam ita ad bellum & seditiones prona est malitia mundi, vt quemadmodum in vlcere cacoëthe, nisi foris incūbat, quò vires exerceat suas, ipsum paulatim sese exedat, atq; conficiat: nec aliter in mutuam cædem mortales inhient, quàm ille taurus Virgilianus, qui

Mundus lite & amicitia constat.

Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta,
Et tentat sese, atque irasci in cornua discit,
Arboris obnixus trunco, ventosq; lacessit
Ictibus, &c. Georg. 3.

Ostentū crucis in arboris trunco.

Narrat Surius ostentū mirabile anno hoc 1559. mense Martio, spectatum in ea Angliæ regione quam veteres Cambriam, hodie Valliam appellarunt. Annosa quadā fraxinus per medium immani tempestate dissecta, dominicæ crucis effigiem prodit affabrè velut exculptam, & vndiq; tum figura, tum coloris specie circumscriptam, magnitudine pedis humani. Relicta est hæc ibidem ad spectaculum pluribus annis: atque, vt idem chronographus rectè differit, ad infigendam pectoribus nostris crucis memoriam, tempore sceleratissimo, quóq; illius hostes atrocissimi propius imminerent. Illud sanè prodigium ex intimo diuinæ benignitatis, ac misericordiæ sinu profectum puto: ac si ita nobiscū loqueretur: Agant inimici, insaniant, tumultuentur vt lubet: tantū aberit vt veræ religionis stigmata, crucisq; piā memoriam ex humanis pectoribus deleant funditus, quin prius caudices arborum vel summa tempestate diuulsi sint eius ideam imis in penetralibus seruaturi. Quid verò vnquam absurdius homini christiano, quàm illud persequi contu-

Quomodo Deus loquatur cum hominibus.

contumeliis, quo viuus ille pependit nostræ salutis author, omnemq́ & contumeliam, & mortis supplicium humeris suscipiens suis, patri sese vt victimam atque ἀνάθημα humani generis consecrauit? Certè præter crucē Domini nihil se scire Paulus quantūuis in literis ac disciplinis versatissimus, fatebatur: in vna cruce omnis spes nobis relicta est, solius & viuæ Philosophiæ fons, & ratio aperitur: omnis moderatio vtriusque fortunæ, omnis nostrorum vulnerum cura, fastus, cupiditatis, luxus, torporis, iræ inuidiæq́ remedia delitescunt. Sed pluribus rem eandē Surius: qui sub idem tēpus alterius ferè cōsimilis prodigij meminit, Crucis speciē in fimbria nobiliorū fœminæ natā. Cōtigit hoc in alia quadā Angliæ parte (Cantuā vocāt) Nos frustrà his describēdis latius immoramur. Secuti sunt annis proximis, præsertim 1561. ac deinceps, in Frācia tāti armorū fremitus, tot seditiones, rapinæ, cædes, excidia templorum, ciuitatū, aliorúmq́ monumentorū insignium, vt vna hæc perturbatio reip. Christianæ, ceu sæua Tisiphone terris immissa, tragœdiis omnibus sufficientem materiem facilè subministret.

Crucis dominicæ vis & gloria.

Aliud ostentū crucis in vestis fimbria.

Euentus.

Sed & ista ex illo terribili Solis defectu anni 1560. mense Augusto, lunæq́ labore 1562. ab Astronomiæ vtcunque peritis, licet sub rudiore forma, ac typo duntaxat vniuersali, poterant præsagiri. Fuit autem Solis Eclipsis 21. Augusti, statim post vndecimam horam ante Meridiem; finis post primam, min. 23. contra quàm tabulæ monstrāt. locus in septimo gradu Virginis, magnit. punct. 7. cum dimidio ferè. Ita & Lunæ obscuratio 12. Martij à nobis obseruata, multum abfuit ab Alphonsino calculo. cœpit enim hora tertia, m. 40. Visa est eodem anno lux ingens 30. Ian. hora 9. vesperi, cū subobscuro terræmotu. Totius anni status ventosus admodum, tempestatibus multis atque procellis infestus. Mira tempestas grandinis, fulgurum, toni-

Solis defectus terribilis.

Lunæ defectus.

Varia meteora.

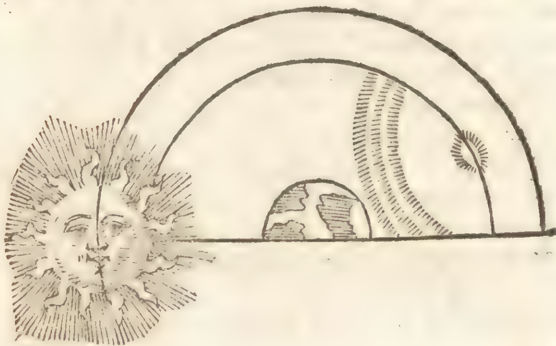
truorum Leodij, 5. Iunij, homines & pecora multa oppressit. Venti vehemētißimi 3. August. Papilionū exercitus circa 15. Augusti. volabāt hæc animalcula propter aquas, ea frequētia vt cursum fluminis obscurarēt, potißimū post occasum Solis: hinc sese sub noctē referentes, per vicos velut instructis copiis vagabantur, nihil ferè à tineis differentes. Parens in Ephemeridibus suis adnotat idem visum anno 1551. August. 16. anni 1718. nosq; tertio iā, & quarto annotauimus semper cū apparerent, eadē anni parte spectatū, circa Aug. mediū scilicet, post constitutionē æstatis omnino consimilem, per schematismos Saturni & Veneris. An quicquam in prodigiorū genere valeat nec ne, nondum mihi satis est exploratum, præsertim quādo causarū præcedentium constans analogia, sit satis ex naturæ visceribus deprehensa.

Papilionum exercitus.

Ratio tum Physicatum Astrologica

Iris inuersa.

Septēbris anni 1560. die 25. manè arcus cælestis insignē speciē vidi, coloris, fulgoris ac positionis insuetæ. stabat enim cōuexa parte Solē versus, cōcaua verò versus cuiusdā parilij subobscurum typū, qui quasi ad Circium annuebat. Color puniceus ea parte qua Solem intuebatur, sed viridis qua spectabat occasum. quæ res planè prodigiosa, sed

tamen

tamẽ à paucioribus animaduersa, quorsum tetẽderit, inuenire facillimum est. Solent enim ex illiusmodi simulachris conuẽtiones & fœdera aliena à regis animo præsagiri; quãquam fortassis & naturalis ratio in duplicata reflexione statui possit. Fatis concessit rex Francorum mẽse Decembris ex tumore gutturis repentino. Obiit & Ferdinandus Imperator. Incruduerunt passim seditiones, factiones hæreticæ: multisq; è medio clam, publicitúsue sublatis, infiniti denuò tanquam ex Hydræ præsectis capitibus germinarũt. Sæuitum est vtrimq; in Gallia supra omnem humanitatis speciem, nedum pietatis Christianæ. Eò enim furor ille processit, vt neque fœmineo sexui, neque imbelli puerorum generi, imò ne quidem grauidis parceretur. Diris se inuicem suppliciis illustres familiæ persequuntur, nullo obstante veteri religionis, aut ordinis, sanguinis aut amicitiæ iure. Nõ ille feruor propagandæ, vel asserendæ fidei fuit, sed vindictæ furor atque œstrum immedicabile: vbi præter humanas leges atque diuinas, tumultuante imprimis ignobili vulgo, modò sublimes in crucem aguntur alij, nulla impacta criminis nota, nisi quæ pridem conceptis odiis visa est, quæqúe habendi aut vlciscendi rabie fingi atque prætendi potest; modò truncatis auribus, genitalibus, exectísque visceribus viuam anatomen horrendo spectaculo præbent; modò per vicos rapti tum viri, tum fœminæ nudæ magno horrore pariter, pudore ac scandalo sexus vtriusque, vulturibus exponuntur, aut palo affixi, multisq; cõfossi vulneribus, natantes in sanguine suo in lacus, in flumina, in puteos præcipitãtur. Iã mihi nõ amplius prodigiosa est animaliũ trãsformatio, postquã & homines nõ dico in saxa, in speciẽ brutã leonis, aut tigridis, (quæ hominũ cõparatione sunt humanissima) sed in teterrimũ cacodæmonem, aut quid deterius (etiã sub pietatis, iustitiæ, religionis titulo) transmutãtur.

Quid significet.

Furor prodigiosus.

 Dera-

De raris & prodigiosis diuinæ iustitiæ, ac prouidentiæ characterismis circa tumultus Belgicos, & nunquam satis deploranda dissidia.

CAPVT II.

VErùm si certa sententia est suam cuique rem verti, paries cùm proximus ardet: eatur nunc ad illa quæ terras nostras, florentémque hactenus reip. statum propius vrgent, quæ velut afflatu quodam, & contagij vi paulatim ex paruis scintillulis, in ferox incendium excreuerunt. Apparuere primũ & notæ inferioris prodigia, velut quæ 27. Decembris 1560. visa est ignea trabs, manè circa horam quintam. Eam præcipuè spectarũt Angli, & qui prope Insulas, Namurcum, tractúsque finitimos degunt. Ardebat cælo summo conspicua, per 2. propemodũ horas, vltrò citróque discurrens, brachij longitudine, tanto fulgore vt meridies videretur.

Trabs ignita.

Horrendæ ventorum tempestates anno 1562. 21. 22. 23. Ian. sed longè maxima circa ingressum Solis in Arietem 11. Martij, ex copula Saturni, Iouis, Martis, Solis, Mercurij: fuitq; annus tempestuosus, instabilis. Multa clades illata maritimis locis; morbi à fluxionibus oriundi, populariter grassabãtur supra modum, vermes, abortus, sicca puerperia, inflammationes subitæ, dysenteriæ, lues quoque infanda pecoris in Hollandia, natis vermibus passim circa hepatis regionem. præsertim hæc hyeme contigerunt, anni totius cursu ad Austrum, & pluuias ferè continuas inclinato. Vlysbonæ tanta caligo diebus natalitiis Christi, vt putent Pharaonis tenebris comparandã. Secuta lues infanda multorum milium. Vidi ipse die 25. festo scilicet natalis Domini, hora tertia p. m. sub Sole lineam tenuem, nigram, quæ in raram longitudinem exporrecta diu permansit.

Tempestas horrenda.

Vermes in hepate.

Caligo Pharaonica.

Pestis.

mansit. Sol autem in nube æquali, densa, radios nigerrimos spargens, interdum velut subsilire videbatur, credo ex vaporibus interiectis. Secutus est, vti tum præsagierã, terræmotus die 17. Ian. anni 1563. cum fulminibus, quæ post ventos atrocissimos, tandem in maximas ac diuturnas pluuias eruperunt. Hæc ferè quo tempore summa contentio inter Guisianam & Condeanam familiam ardescebat, multis vtrinq; cædibus in miserandum totius Franciæ excidium perpetratis. Capto tandem Condeo, non multò pòst Guisianus occubuit, tormento præter expectationem omnium repentè sublatus. Ita suis se viribus confecit Francia: tantúmque abest vt periculũ faciant qui viuis sunt relicti, quin efferati amplius incendantur: tandem & rabidi properent pulchram per vulnera mortem. Libet his illud accinere, ὦ δόξα, δόξα, μυρίοσι δὴ βροτῶν, οὐδὲν γεγῶσι, βίοτον ὤγκωσας μέγαν. O gloria gloria infinitis mortaliũ, ijsqúe nihil existentibus, vitam tumido extudisti spiritu, vt apud Eurip. in Androm. vbi & polycratiã aperta oratione condemnans, sic subiungit, οὐδὲ γὰρ ἐν πόλεσι δίπτυχοι τυραννίδες μιᾶς ἀμείνονες φέρειν. quod & in nautis, & medicis, & fabris vtcunque perspicuum est. Quare mox ita concludit, sapientium multitudinem (affectus scilicet varietate distractam) vno sibi cohærente imbecilliorem existere, minúsque valere tum publicè, tum domi. Memorandæ clades à tempestatibus multis narrantur Hollandiæ, cæterisque locis maritimis accidisse, præsertim 10. Iulij. Vix vnquam memini me tot tantásque tempestates, atq; duobus mensibus hisce continuis obseruasse: præsertim 6. Iulij, 8. 10. Aug. 1. 11. 16. 20. 22. Sed hæc tantũ vt ludicra, si ad illa conferantur quæ mox se terris nostris aperiunt.

Visum in sole.

Terræmotus.

Gallia suismet viribus ruit.

Polycratiæ noxa.

Laus Monarchiæ.

Diluuia & clades Holl. Zel. Frisiæ.

Anno 1564. ille cõgressus planetarum superiorũ trium, Saturni, Iouis, Martis, ac ferè cæterorũ omnium, in Leonis vesti-

Rara synodus planetarum superiorum.

vestibulo, iuxta Copernicum, vel, vt Alphonsini volunt, in finibus Cancri quàm admirabilis? vbi continuus lunæ progressus à coniunctione planetæ vnius ad coniunctionem alterius, donec per singulos filo quodam perpetuo volueretur. Huc, huc primum, huc animorum acies dirigatur: nō quòd à signis cæli quæ gentes timent, sit nobis similiter metuendum: sed ne diuinos monitus, bonitatisq́, & prouidentiæ illa quantumuis obscura vestigia in posterum contemnamus. Hæc enim vix absque sequenti rerum omnium metamorphosi maxima fieri consueuerūt, circa quas minimū transferuntur quicunque obtulerint Deo compositum ius, fásque animi, sanctósque recessus mentis, & incoctum generoso pectus honesto.

Vis ♂♄♃♂ in annos plurimos prorogatur.

Persianum.

Chasmata.

Visa sunt anno eodem chasmata & hiatus, cuiusmodi nostra hæc ætas quampaucissimos animaduertit. Semel mensis Feb. 18. die, circa 10. noctis: semel Octobris 7. die figura propemodum, modo & duratione consimili. Nube enim illustri, quæ Lunæ claritatem vinceret, intra limbum obscurum atque subliuidum comprehensa, alternis excussi radij, alternis flammæ ad singulos ventorum impetus excurrebant, qui subinde velut in hastæ speciem dehiscente cælo, ceu vasta ingluuie sorpturi terras, & maria videbantur.

Hiatus descriptio.

*

Hiems supra modum prodigiosa.

Accessit his omnibus hyems illa præ portentis cæteris, ob asperitatem frigoris, admiranda: quæ modò ventorum Aquilonarium tyrānide diuturna, modò diluuiis, & supra modum fluminibus auctis non homines tātùm è vita sustulit, sed & sata in terris, supra terram annosas arbores radicitus deuastabat. Cœpit hæc primum anno 1564. à 9. Decemb. die. vix planè desiit ante Aprilem: Dilia ter concreuit, bis inundauit niuibus repentè solutis, præsertim 6. Ian. atque 11. Feb. sed posterior fluminis huius incursus me-

CHASMATIS DIVERSA
EFFLVVIA
LOCVS SVB
HORIZONTE
LVCIDA
HALATIO
HORIZON

memorandæ cladis vestigia nobis impressit. Circa natalem Domini tãta erat frigoris penetratio, vt & muccus in naribus concresceret, atque apposita foco fercula à gelu vindicari vix possent: quin passim pauperioribus aures, pedes, manúsque & putrefacta genitalia decidebãt, vbi extincto prius calore natiuo ad gangranam, siue sphacelon immedicabilem peruenissent. Ea fuit vbique rerum facies atque miseria, vt omnem scribendi, dicendíque facultatem longè exuperet. Moriebantur indies non tantùm homines atque armenta, sed & aues concretæ frigore decidebant. Periere passim annosæ nuces, pyri, persicæ, mori, ficus, rosarum frutices: vites quoque relictis ad propaginem solis radicibus, quæ supra terram extabant, penitus marcuerunt. Quare nec tantùm vini secuta est ingens caritas, sed & annona sese intendit supra modum, destituẽte nos omni copia tum fructuum, tum leguminum. Quod autem non minus mirandum, Bruxellis aliisque pluribus locis pestilentia sæuit acerrimè, credo propter astrictionem immodicam sanguinis atque humorum, quæ prohibuerint quò trãspirare minimè possent. Vigebant alterius generis morbi innumeri, sed potissimum phlegmones faucium, siue anginæ, celeriter interimentes: Item phrenitides malignæ, pleuritides, peripneumoniæ, sanguine nimirum per ἀντιπερίστασιν *vehementius inflammato, offensisq; à frigido multo tum neruosis partibus, tum respirationis instrumentis. Hoc enim nobis vsu assiduo nunc exploratum est, vtcũque in alijs regionibus pluuiæ assiduæ morbos plurimos creent, apud nos tamen vel propter assuetudinem, vel naturarum sympathiam, hoc statu commodius degi: nisi quòd fœminæ tũ vermibus magis obnoxiæ, & pueri, qui natura sint humidiores. Verùm in diuturnis squalloribus, præsertim si adsit vehemens calor, aut frigus, tum demum medicorum messis vber-*

Caritas rerũ omnium.

Pestilentia.

Morbi varij & difficiles.

Cur nostræ regioni diuturnæ siccitates imbribus magis periculosæ.

vberrima. Hyemis tantam ferociã plures ad causas Astronomicas referre conati, parum præstiterũt. Verùm vniuersalis ratio potissimum latuit in illa synodo Satur. Iouis, circa fines Cãcri: accesserunt succẽturiatæ minores, ac præcipuè diuturna copula Martis Mercurij circa lacteum circulum, in principio Sagitt. Mercurio circa stationem, vel longit. mediam Epicycli, gradum deinceps sic promouente, vt in coniunctione Martis quãdiutissimè permaneret. Incidebat autẽ tum temporis & trigonus Saturni, Solis; verũ quòd Mars gelu impẽsius præstet, præsertim Mercurio iunctus, nemo miretur: mouent enim tum ferè Etesias flatu sicco & Aquilonio terræ superficiem incrustante, vt semel impressa frigidi vis ægrè deinceps à causis contrarijs castigetur, verùm vel leuissimis obsequens modo consentaneis, magnæ tamẽ efficaciæ momẽta vel ex vna successione similium consequatur. Sed vt verior ratio constet, ac magis ingenuo corde profecta, vnde rectius deduci potuit, quàm à nobismetipsis? Frigebant dudum in hominum præcordiis, inque visceribus intumis studia pietatis christianæ, charitatis venæ erga proximum quemque in Scythicam glaciẽ, imò in crystallum, aut illo quid durius obriguerãt. Vna pars alteri facescẽs negotium, propter philautiam, nihil nec sanum in toto, nec integrum permittebat: vnde & bonorum operum surculi, ac melioris fortunæ semina putruerunt. Postremò tum veræ gloriæ, tum æstimationis antiquæ arbores, ad radicem vsque consumptæ, & aridæ, vix aliò spectant, quàm vt putentur tempore suo: vtque quemadmodum Dominus ait, in fasces, & sarmenta dissectæ æternis ignibus destinentur; nisi concepto spiritu nouo, ac diuina mente perfusæ, rursus in succum turgeant meliorem, fructúsque cælesti lumine dignos ferant: quò nos iuuabit qui potest, atque inuitat vltrò, si nobismetipsis nõ defuerimus.

Causa hiemis tam portentosæ Astrologica.

Etesiæ

Ratio theologica cũ præsagio vel significatione prodigij.

Ca-

Cæterum illud inter tot cohærentia mala visum est singulare, dignúmque quod à medicis expendatur? A prima ætatis nostræ memoria nunquam æquè grassatum in regione Belgica morbū, qui Plinio à symptomatibus dictus est stomacace, vel scelotyrbe. Videtur autem proximè ad magnos lienes Hipp. pertinere, vel fortaßis ad Ictericiam nigram. oritur enim putrefacto sanguine melancholico, potißimum in mesenterij vasis, ac circa splenem. Induit hic, quando obstruitur, naturam malignam, oppido vrentem, & venenatæ affectionis indicia prodit imprimis in ore: nā dentes cū gingiuis nigrescunt, ac penitus relaxantur, cum habitu tetro, qui multos contagio sæpe affecit; deinde verò & in crure, maculis paruis & magnis valde liuētibus, velut in sugillatis, cum dolore hypochondrij, spinæ ac ventris totius. Durat vt plurimum aliquot menses: medicamentis durioribus irritatur: peculiare antidotum inuenit experientia nunc in decocto scordij, cochleariæ, nasturtij, sisymbrij aquatici, herbæ Iberidis, nūc radicis smilacis asperæ vel guaiaci, nec ferè aliter quàm per vrinas commodè vacuatur. Sæpißimè id genus occurrit, paulatim nobis nunc familiarius, cū primò tamen & Frisiis solis atque maritimis ἐνδήμιος videretur. Sed nunquam vt diximus ita sæuiit atque huius anni mensibus primis, ac toto vere vsque in æstatem. Credo etenim sanguinem vniuersum vi frigoris, multorum in venis fuisse concretum: & si quando aliàs idem visus est morbus, ferè post diuturnas, vel asperiores hyemes solet emergere, præsertim his quibus res angusta domi est, victúque succi deterioris aluntur, velut oleribus, leguminibus, fructubus, carnibus porcinis, persumatis: vide Hipp. in Epidemiis.

Morbus stomacaces & scelotyrbes mirabilis.

Causæ.

Indicia.

Antidota & curatio.

Ratio cur hoc anno viguerit populariter.

Viderer mihi piaculum meriturus, si paterer silentio noctis inuolui splendidū illud miraculi genus (quo quis nomine

Mulieris obsessæ prodigiosa historia.

mine vocet, non laboro) quod in vrbe Laundinensi Galliæ ad veritatis firmamentum, ante tot millium ora, atq; oculos testatum voluit Deus. Ætatis & formæ floridæ mulier, Nicolaa d'Aubry, iam primùm connubio iuncta, vitæ & religionis integerrimæ, correpta dæmonio est secundo Nouemb. die anni nūc labentis à Christo nato 1565. Quā verò prodigiosa ipsius affectus specie, quantis artibus dæmō quos ludos ediderit, quanta cum admiratione populi, cum Sacramenti CHRISTI IESV maiestate & gloria, plenius hi scripserunt, qui præsentes omnia contemplati regendæ, custodiendæque mulieri præfuere. Nam & horum vnus fide dignißimus vir, Canonicus d'Espinoy, mihi ob curationem antiqua neceßitudine iunctus, & rem narrauit ordine, cùm licuit coram: idémque paulò pòst absens libellis Gallicis exaratam dono misit, aliorum quoque celeberrimorum hominum testimoniis, præcipuè tamen authoritate, atque sigillo Parisiensis episcopi confirmatam. Quod præcipuum est dicam breuiter. Ostendit se prius fœminæ hic genius malus in forma defuncti siue cadaueris, auum sese illius esse dictitans. postquam verò per sacerdotem vi verbi sacri exæstuans, dæmonem se profeßus fuit, iam niger, hirsutus, ac longè supra quàm dudum terribili specie rursus inuisit, subreptámque semel & iterum, de loco in locum transtulit, demū post multa foris oblata phantasmata, præcipuè cati, aut scarabæi, crabronis, ipsummet iuuenculæ corpus obsedit. Hîc blandius inter initia notos, ignotos pariter, suis quemq; nominibus compellare, multis qui confeßione sacra sese non expiassent, fanda, infandáq; detegere palam: donec exhibita per sacerdotem hostia sacra, velut iniecto freno conticesceret. Nec tamen penitus ceßit, Deo sic ad maiorem potentiæ suæ gloriam permittente. Quin hostis ille humani generis, quò laboranti fœminæ omnem

Dæmonis prima aggreßio & ludibria.

Signa affectus.

Antidotum singulare.

omnem remedij saluberrimi viam interciperet, eandem sæpe momento temporis oculorum, aurium, oris officio, & facultate priuarat. Sed appositus ille cælestis, siue angelicus panis mox omni actionum earum vinculo liberauit. Visum operæpretium fuit laborantem theatro publico, & in conspectu plurium collocare. vbi diuersa vice verbis diuinis per antistites sacros exagitatus spiritus nequã, sese secundum à lucifero dixit: nec solum habitare hoc domicilio, sed omnium numerum esse triginta: quod & expreßis signis, pro vero habitum fuit: cùm translata paulò pòst ad Ecclesiam D. virginis, effusis precibus repẽtè dæmones 26. vno agmine, atque in nimbi nigrantis speciem diffluxere: quod matris Christi pietate in genus humanum, atque intercesßione datum diuinitus, nemo vel cæcus non animaduertat. Verè etenim tu nobis quodcunque bonum est, tu sceptra Iouémque concilias, tu das epulis accumbere diuûm, nimborumq́ facis, tempestatumq́ potentes. Non multo pòst 3. alij in æde sanctorum omnium magno strepitu obsessam mulierem reliquerunt: eos fuisse ordinis tertij à lucifero, ex ipsorum professione constabat. Permansit omnium princeps quamuis inuitus, (vt ipse coactus prodidit) prædicens insuper, quibus signis quisque discessum suum, plenamq́ liberationem mulieris in proximo esse cognosceret; neque iã prius futurũ esse, quàm Laudunensis Episcopi opera pelleretur. Interea non cessabant publici ritus, & sacra solemnia: quibus quando intererat, tanta mox figurarum in habitu fæminæ secuta peruersio, tam horrẽda facies visa est, vt omnem scribendi vim, omnémque transcendat mortalium fidem. iã moles triplo, quadruplo auctior; iam nares, oculi recurui, flammei, horrendum intuentes, oui quantitate extuberant foras: lingua oris hiatu amplißimo nunc ad sternum pectoris vsque, nunc ad aures, & tempora in om-

Miraculum insigne.

Symptomata prodigiosa.

omnem dimensionē vibrata torquetur: caput orbiculatim spinam versus, & crura conuulsum rapitur: vt nisi octo aut nouē ministris coercita teneatur, rursus abrepta cunctorum oculos & manus euadat. Vnum asylum his omnibus in salutari nectare corporis Dei viui: cuius præpotenti radio, ceu Solis accessu, raptim illæ nocturnæ tenebræ vanescebant. Quanquā tum risu, tum admiratione dignissimū, quòd interrogatus subinde cur vultum auerteret fœminæ, cùm sacra fierent: Quia me (inquit) Iohannis candidi terret imago, quem tamen ægrè nunc dominum, atque magistrum agnosco meum. Sed cur eum sic nominas? respondit, Sic nominare docui professores Euangelij nouos; quanquam istic sit tamen HOC: ita abrupta periodo illud innuens, Hoc est corpus meum, &c. Sed rursus cùm tute mēdaciorum sis omnium parens & artifex, quis tibi vel vera dicenti credet? Verùm (ait) natura non eloquor, sed veritatem nunc coactus aliunde vt mutuò sumpsi. Momordit hic lusus insigniter quibus de veritate Sacramenti contraria insedit opinio. Conati sunt alij ad artem magicam, alij ad naturalem affectionis speciem relegare, sed nequicquā. Magnus erat concursus vndique spectatorum: complentur vici, fora, templa, porticus: ac penè de causa disceptantibus variè, ad seditionem res progressa est. Luctatam semel mulierem cum ipso medico ferunt, quem & pugnis affectum dimisit cum ignominia, palam pòst confitente dæmone, quopacto medicus idem, cum magno discrimine laborantis, octo grana antimonij clam in os iecisset, quæ quia non satis comminuta porrexerit, per vomitum reddidisse, alioqui per posticam exitura. Adhibitæ sunt & ligaturæ, & frictiones, cucurbitæ, sectiones variæ, vnguenta, emplastra, antidota, tētatæ omnes Machaonis artes. Nulla viam fortuna regit, cessere magistri Phyllirides, Chiron, Ama-

Asylum in Eucharistia.

Iocus dæmonis.

Quopacto dæmon malus interdum vera loquatur.

Controuersia in populo.

Ridicula medicorū iactātia in rebus planè diuinis.

thaoniusq́ Melampus : vna salus in corpore saluatoris. nã demum oblato Sacramento dies continuos 3. per Episcopũ Laudunensem, tum precibus aliisq́ diuinis officiis, ita compressus spiritus nequam, qui se Beelsebub nominarat, vt quanquam paulò antè supra solitum efferatior, concussam mulierem fatigasset: nunc subitò tamen 8. Februarij, die Veneris (sed prius edito signo quod prædixerat dudum) victus erupit, terribili tonitru, vlulatu, fumo, flãmáque sulphurea tẽpli fastigiũ cõplens, vt vel à multis ab vrbe passibus audiretur. ac tum primò (quod nunquam antè pro arbitrio mouerat) sinistro brachio restituto, certum liberationis suæ argumentũ mulier dedit, adductis manibus crucis amplexa imaginem, toto corpore in genua reclinato, rorulentos oculos ad sydera subrigebat, vultu insuper ipso iã non mortale quid amplius relucente, sed cuiusdã diuinitatis radio, ac splendore pulchritudinis aucto supra modum. Lachrymæ præ gaudio tum parentibus atque amicis, tum spectatoribus Christo fidelibus exilierunt. Multis eo spectaculo mẽtis oculi sunt aperti: multis, ad supplicij grauitatẽ, animus factus est obstinatior. Pompæ, & gratiarum actiones habitæ meritò beneficij tanti, quæ victoriam verbi ac veritatis tam apertam contra sathanam eiusq́ prætextatos, aut hominum specie laruatos artifices celebrarent. Viuit incolumis hæc eo quo scripsi tempore, valetq́ pancraticè, cum marito iucundissimè degens, vt iam tertiæ prolis enixu fœcunda mater existat anno hoc 1573. Diuturnus illi à liberatione spiritus mali, residebat in corpore languor, per vices incrudescens, qui tamen à medicamentis acerbior factus, à sacris officiis denuò mitescebat. Vnde res agitata amplius per hæreticos, Condeum principẽ mouit, eoq́ delata mulier prædictorum omnium fidem fecit. Multis præterea malorum machinis vltrò citróq́ iactata miserè, regis tandem

Liberatio mulieris obsessæ imprimis prodigiosa.

Nota tempus obsidionis exactiss. 14. Septemb. à 2. Nouemb. ad 8. Febr.

Prodigiosa mutatio circa formã mulieris restitutæ.

Triũphus verbi diuini.

Curatio morbi & languoris ex sathanæ afflictione relicti.

tandem Caroli, qui ipsus Laundinum venit, auctoritate componitur, omniq́ deinceps bonorum cumulo restituta est. Quanquam verò vnius miraculi nomen huic historiæ competat, tamen si paulò penitius cuncta perpendas, forsan & futurorum aliquod arcanum latuit inuolucrum: si statum Ecclesiæ Gallicæ nunc afflictissimæ; si perturbationem, atque implacabilē morbū reip. Christianæ; si persecutiones innumeras, contumelias, cruces; si tremendam speciem post annos aliquot diuino rursus fulgore, ac pulchritudine decorandam; si dæmoniorum principem cum tribus aliis notæ inferioris, ac 26. pedissequis è Stygia fauce laxatum; si & rerum gestarum ordinem vniuersum, si formas affectionis prodigiosæ, & tempora comparemus. Rarò etenim hi numeri 1.3.9.26. aut 27.30. certo mysterio carēt. Est quiddam in illo diuinum maximè, potestates dæmonum primò cessisse, qui & ordine fuerint inferiores: primò 26. inde 3. velut duces: postremò & regem omnium: tanto maiori cū strepitu, & terrore mortalium, quanto quiq́ maioris nominis videbantur. Atqui rarò ante 30. annos semel exagitatæ insigniter respublicæ in formam pristinam reuoluuntur: quod multi ad congressus Sat. & Iouis, seu motionum cælestium periodos referunt. Sed latet his aliud magis reconditum, atque omnium primum, abyssus inexplicabilis Adrastiæ: nec est nostrum scire momenta, vt aliàs dictū est; ast vbi euenerint, signisq́ responderint suis, benignitatem & sapientiam Dei extollere verum quemque, seu Christianum philosophum decet. Videbitis porrò non solùm in rebus externis ideam futurorum, sed & in fatis vnius regionis fata quodāmodo alterius esse depicta: vt quò se animus in altiores cogitationum angustias recipit, magis semper, magisq́ quod in ordinibus mundi miretur, inueniat, vt semetipsum alieno periculo corrigat, suis erroribus

Allegoria præsentis Ecclesiæ status.

Vide de numero 30. Esdræ vaticiniū lib. 9 cap 4. de reliquis numeris, præcedentis lib. caput 4.

Circuitus 30 annorum.

Contra eos qui temporū momenta inquirunt.

Fata vnius regionis in fatis alterius exarantur.

tempestiuè, sibíque perniciosis affectibus libellum repudij mittat. Audiunt multi, auscultant pauci: dicam cum Persio,

Magne pater diuûm, sæuos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cùm dira libido
Mouerit ingenium, feruenti tincta veneno:
Virtutem videant, intabescantq; relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci,
Et magis auratis pendens laquearibus ensis
Purpureas subter ceruices terruit: imus,
Imus præcipites, quàm si sibi dicat, & intus
Palleat, infelix quòd proxima nesciat vxor?

Tempestas admodũ prodigiosa.

Ac ne festinantius iusto ab huius anni diuinis spectaculis proueh amur, lubens adiecerim extremè terribile tẽpestatis genus, tonitruorum, fulminum, grandinis: quæ Louanij à Solis occasu, ad medium noctis incanduit, anno eodem 1565. mensis Iulij die 24. Ascendit ex euronotho teterrima nubes, diuersis coloribus intersusis variè, velut Orci aut Acherontis voraginẽ præ se ferens: cõtinuò in plurimas rimas deductis faucibus scintillarum ingens copia, per vices absistunt, tanquam è fornace, aut ferro cùm incudi appositum malleis agitatur. Tum verò vbi ad verticem venit, Deum immortalẽ quantus vbique pauor! quanta ferocia! vnum ferè continuum murmur auditum est, acsi cælo tellus & syluis maria miscerentur, vnum quoque continuum fulmen atque hiatus, ac si iniectis facibus mũdus vndique conflagraret: tum oui magnitudine grando increbuit: tum (quod animus meminisse horret) dirus in aëre fremuit vlulatus, qui nec hominem sonaret, nec vllum bruti animantis genus; sed tamen proximus fuit, qui catis catulientibus solet, cum tinnitu, qualis à vasis aheneis vbi pulsantur, editum dicas. Non dubito applausum & choreã

Dæmones tẽpestati permisti.

cacoda-

cacodæmonum adfuisse, qui spe futurorū nunc arrecti amplius, festos dies ac bacchanalia celebrarint.

Propemodum è vestigio cœptæ sunt Belgicæ factiones, & inter principes sata dissensio, cuius & fumus & flamma in hodiernum diem vsque perdurans, necdum vel cum funesto totius exitio conquieuit. Orta enim inter gubernatores ex æmulatione dissensio, ex animorū dissensione contentio, secum & vulgus ignobile concitauit, iam inde paulatim ab anno 1565. qua progressa latius anno 1566. paritérque in spē sublatis hæreticis, agitata est funditus malignorum hominum fæx, cui tunc primum optabilis vita est, opésque & dignitates affluunt, cùm sursum deorsum voluuntur omnia. Secuti sunt igitur ex cōsimilibus causis, quæ regna Franciæ, Angliæ, Germaniæ, aliarúmque nationum, vrbes, & populos subuerterunt, euentus quoque consimiles totius Belgicæ olim fœlicißimis terris: quarū vbertati & gloriæ vti tum gentes finitimæ inuiderunt; ita nūc afflictißimæ suísque ruenti viribus, propè ad desperationē fortunæ melioris insultant, fatalis cuiusdam tituli velut omine diro, sontes pariter atque insontes ad veri mendicabuli speciem pertrahente. Quemadmodum verò inter violenti vorticis fluctum, atque aduersi syderis tempestatem, prudentia nautæ nec non insignis dexteritas elucescit; sic sanè & illustrißimæ Parmēsis fœminæ spectata est virtus eximia, quæ vix absque virilis sexus pudore proferri in medium potest, sed nec absque nota ingratitudinis præteriri. Stabat illa immobilis, incōcussa, hærens scopulis, & quantum vertice ad auras æthereas, tantum radice in Tartara tendens. Quid memorem nostræ tum ciuitatis, tum academiæ Louaniensis raram in antiqua religione constantiam? quid vulgi, ac magistratus, & studiosorum adolescentum, quid hominum ætatis cuiuscumque, & sexus, & cōditionis arden-

Discordia virorum principum ingens ruinæ publicæ seminarium.

Nomē fatale.

Muliebris cōstātiæ exemplum.

Diuinus impetus animorum in republica.

ardentißimam pietatem, fidémque in Deum, regem, patriã, in patrias leges, & cõsuetudines? quid sumptus supra quàm sua sors ferret, labores, vigilias, bellandi obsistendiq́ spiritus, supra quàm militaris disciplinæ insolentia pateretur? cùm nihil à Musis Marte sit alienius, vicit profectò diuini amoris flamma in imis pectoribus habitans, impellénsque acrius, quàm quoties torto volitat sub verbere turbo. Fuit ille seditiosorum hominum furor vehemens inter initia, dum se nobilium patrocinio tutos arbitrarentur: sed idem fortunæ aduersis fluctibus paulatim fractus elanguit, vbi præter spem suam, multis hinc inde oppreßis atque pessundatis, etiam quos sibi velut duces, aut antesignanos ad scelerum suorum licentiam dubia quadã imaginatione conceperant, nunc aduersari maximè, nunc terga vertere cognouissent. Nam & magnatum plurimos, dum supra studium suum natas tragœdias animaduertũt, malè auspicatæ rei sera iam pœnitentia cepit: deinde & anceps æstus incertos rapuit, vt sæua rapidi bella cùm venti gerũt, vtrimque fluctus maria discordes agunt. Quare quãtumuis illa semel effusa in omnem licentiæ campum humanæ temeritas vix vllis repagulis legum, atque armorum obiectis copiis potuerit cohiberi: ceßit tamen in vnum iam conspirante magnorum principum manu circa medium Martij 1567. postquam scilicet HantWerpiæ primùm edicto Principis, magistratus, & Catholicorum obnixu præpotẽti spes maleuolorum fracta intercidit. Tarda quidem occurrit hæc sapientia rebus propemodum deploratis: sed quæ nisi venisset, vno momento omnem in Belgio toto felicitatem pristinam, ac veræ religionis cultum ruinæ perpetuæ cõcessisset. Hallensis ciuitas, & Valencenæ suis sese principibus & maiestati regiæ dediderunt.

Error popularis & funesta præsumptio.

Sera pœnitẽtia.

Hoc omitti non decet, anni huius 1566. Iulij 18. paulo ante

ante Iconomachiam rursus horrendæ nubis imaginem supra finitorem conscendisse. Huic nullum coloris absuit genus, testor ipsius ex αὐτοψίᾳ, dixisses illius antiqui chaos imaginem, vt à poëtis maximè celebratur. Vbi ad verticem constitisset, ingentia quidem fulgura cum grandine iaculata est, sed expectatione minora, cùm in illo quidam insigniter rutilans ac velut ardentis Ilij flammeus color, mundo conflagrationem propè minitaretur. Sed eneruatæ sensim species tam prima fronte terribiles in ventos acres & pluuias desierunt. Nubes prodigiosa.

Eclipsis Solis ingens die 9. April. h. 10. min. 12. ante Merid. cœpit anni 1567. in vigore cōstitit h. 11. min. 40. desiit paulò post medium primæ p. m. punctis ferè 9. cum medio totius diametri obscuratis. Lumen pallidum valde, terris fortasse portendens deliquium maius, quàm vnquam cælo conspectum fuit. Cœpit ab occasu ac parte Solis inferiore, nullis tamen apparentibus stellis, nisi quòd tempus vespertinū videretur. Ascendit vigoris tempore 11. Leonis. Ipsius defectus in 28. Arietis. vnde non abest multum quæ modò ceu noua ac peregrina fax terris illuxit, quā mox in Tauri principio describemus. Iā castigatis impiis, & inauspicatis cœtubus dissolutis, sperabat respublica sese propediē in integrū posse restitui: verū ea peccata sanè grauissima, quæ vix centenis annorum anfractubus expiantur, non poterant non ineffabile diuini furoris flagellum in turbam mortalium (sontes pariter atque insontes) cælitus excitare. Nam vt liquatis niuibus sensim torrentis vnda exuberans; sic ira diuorū minatur diu prius quàm impetum faciat, obuia quæque corripiēs: at semel immissa, vel dormiētibus nobis, vel ob veternum portitoris ruptis aggeribus, latè deuastat omnia proteritque: si quæ relinquit, ea tum multo madore perflua, tum fluctubus exoluta (nisi de nouo Eclipsis prodigiosa. Diuini furoris magnitudo.

substruas) in cariem ducit, ac ruinæ periculis obijcit sempiternis.

Anno itaque 1567. de cunctis certior facta regia maiestas, misit Albanum ducem, hostibus ipsis vel sola antiqua gestorum fama ac memoria metuendum: cuius potenti dextra quicquid in sua ditione corruptum ac putidū restet, ad viuam vsque radicem amputaretur. Erat fortassis illa diuinæ iustitiæ lex; certúmque consilium, quale interdum & Medici inflammatis visceribus, aliísque in morbis difficillimis imitantur, dum vel authore Hipp. vel Galeno affluentem sanguinem non modò reuellunt, sed & ad animi vsque defectum sæpe euacuant. Nec vno tantùm iudicio mundani spiritus propinquū fabulæ totius cardinem præluserunt: Iam & terrarum, & pelagi vultus nescio quid dirum ac turbidum minitabantur. Pluisse triticum ferunt non procul à Lutzenburgo. Aquæ exorbitantes amplius inundarunt, corrumpuntur agri, sata læta, boúmque labores. In hominibus ipsis contrariorum affectuum pugna (ceu mixta dolore voluptas) vix tertium quemque consistere patiebatur. Nunquam tot subitò morbis comitialibus, apoplecticis sunt extincti. Nam post niues plurimas superueniente cōtinuo gelu, fluxiones è capite ceu manu compressis spongiis defluebant celerrimè suffocantes. augebat vehementiam mali constrictus metu siue angustia spiritus, tum sanguis ipse in vasis sensu præsentium, præteritarum rerum memoria, ac futurarum horrore concretus, quo nihil vel ad putredinem vel obstructionem, atque ex consequenti ad febres pestilentes, inflammationésque est efficacius. Consentiebant astronomicæ causæ, quas referre nunc superuacaneū duxi. Guilhelmus Nassouius Princeps Aransinus, sedata seditione Hantwerpiæ, summóque discrimine superato, multa reputans cum animo suo, ac malè securus,

Venturæ calamitatis dira præludia.

Pluuia frumenti, aliaq; portēta varia.

Morbi populares ex horrore mortalium nati.

magna nobilium caterua comitante discessit, April. 21, anni 1567. scilicet tutam pauperiem, atque exilium praeferens possessioni ancipiti, ac nimis periculosae. Monitus erat & comes Egmondanus aperto satis oraculo: nam vbi exemplo suo ad permanendum reliquos hortaretur, responsum illi quasi per lusum ferũt, ipsum & latioribus humeris, lumbísque robustioribus praeditum esse, vt insultorum possit aduersos impetus sustinere. Verùm quid agas vbi certo numine res aguntur, ac semel ereptus animo splendor humani consilij vires, fortunámq; destituit? Fata oberant, placidásque viri Deus obstruit aures. Ita certissimum ferè praesagij genus nunc ab ipsis interdum praecordiis hominum quibus intenditur, nunc & ab increbescente strepitu vulgi vim veritatis obtinuit, iuxta dictum Prophetae, vox populi vox Dei. Fuga periculi tempestiua. Animus saepe ex confidentia coecus.

Praecessit & aliud portentum admirabile, verũ à paucis animaduersum: nam post squallores diuturnos aestatis à 21. Maij ad medium Iulij 1567. repentè 14. die ortus est ventus vehemẽs, eius generis quae λευκονότου nomine Hipp. insigniuit. is enim sereno aëre spirans ex Austro Africo tãta violentia in fruges iam plusquã maturas ingruit, vt cõcussis calamis partim, partímq; diffractis, (quae verè calamitas appellanda est) vniuersum propè frumenti genus sterneretur, porcis & auibus, caeterísque animalibus peregrinis in vitae subsidium cedens. Quo quidem ostento quid aliud innuit peccatoribus Deus, quã quod apud inferos olim turba gentilium in vno Tantalo per figuram poëticam lusit? quàm quod in sacris tot indefessa voce declamant vates? quod legem & foedus suum relinquẽtibus ipse per suos ministros ac nũcios saepe minatur Deus: sese videlicet vt pueris delinquentibus ostensurum quidem plurima bona, ac velut in manus daturum, quae tamen priusquam labra Venti aridioris impetus portentosus.

contingant, possessor auferat alienus: vt vos non vobis vellera fertis oues. Liberet è sublimi specula nunc illud altius exclamare,

Concordia res paruas crescere, discordia maximas quasque dilabi.

En quò discordia ciues
Perduxit miseros, en queis consueuimus agros. Sed & ista propter affectus humanos semper instabiles, suã quoq; vicissitudinem habent: ne quis vel in gurgitem iræ diuinæ præcipitatus vnquam dum vixerit, de clementia eiusdem atque inexhausta bonitate desperet: τὸ γὰρ φέρον ἐκ θεοῦ, καλῶς φέρειν χρή. *Vt autem redeamus vnde digressa fuit oratio, venit in Belgicam terram regis exercitus. Decimo enim die Augusti 1567. præcursores Germani primum per Louanium iter fecerunt Hantwerpiam versus: secutus est dux Albanus multis tum Hispanorum, tum Italorum antiquæ militiæ milibus comitatus.*

Vicissitudinis in rebus humanis exemplum admirabile.

Capti sunt 9. Sept. 1567. & coniecti in carcerem illi quorum nomina vt virtus olim ac rerum bene gestarum gloria ad dignitatis fastigium semel euexit, ita nunc casus inopinatus, subitus, exemplo maximè formidando, acerbam sui memoriam, terrorémq; ineffabilem in hominum sensus atque ora diffudit. Eodem tempore Gallicæ pacis ac fidei disrupto fœdere (quod inter pugnantes hæreses, cultusq; religionis ita difformes rarò vel tutum esse potest, vel diuturnum) nouæ rursus in Francorum regem exortæ seditiones, & quæ sepultæ hactenus videbantur simultates, velut excusso cinere subitò in maximum incendium prorupe-rum. Mirum certè, imò præ aliis admirandũ, duos monarchas orbis Christiani potentissimos, tuendæ religionis, concordiæ, æquitatis maximè studiosos, acerbis tamen seditionum fluctibus ita iactatos hactenus atq; exercitos, vt naturam vtriusque pulcherrimam credas meritò cum fortuna aduersa duello propè perpetuo laborasse. Sed hoc illud est

Religio vinculum pacis.

quod

quod breui oraculo constat, magnis magna cōmittit Deus. Non est quòd inspectandæ deinceps fabulæ humanæ causa se quispiam in regiones conferat peregrinas, totúmque orbem circumiens & mores hominum, & casus perlustret & vrbes. Pauci qui deinceps sequuntur anni multorū vel millium instar omnem fortunæ vtriusque effigiem optimè circumscribunt: tot repentè mutationes incidunt, aliis ex humili casa in sublime subuectis, aliis in præceps è fastigio deturbatis, iuxta illud, tollimur in cælos curuato gurgite, & ijdem subducti ad manes imos descendimus vnda. Multis celebrioribus tum Flandriæ, tum Brabantiæ locis, vt Gandaui, Namurci, Valencenis, Bruxellis, Hantwerpiæ, omnia complentur armato milite: vbique luctus & pauor, aliis nunc è conuiuio, è strato molli atque complexubus parentum, fratrum, coniugum, liberorum repentè ad carcerē ductis; aliis è carcere ad mortem, aut carnificinam morte crudeliorem: lamentis, gemitúque, & fœmineo vlulatu tecta sonant, resonat magnis plangoribus æther. Iam hæc sunt illa æterna diuini furoris, atque iustitiæ monumenta: hæc spretæ in nobis pietati præmia certa restabant: hæc denique morbis extremis summa remedia, vbi pro claris triumphis irent obscuri & lugubres dies, pro pompis lætitiæ quotidiana funera, pro vini fontibus effusi sanguinis riui ante ora mortalium fluitarent. Sed ego hæc latius, & supra quàm proposueram tragico stilo, vt istuc attentius intuens vel sera posteritas discat in rebus prosperis illum qui author est omnium reuereri, ac tum in terra, cælisq; amicos sibi parare cùm res in tuto esse crediderit, vt quando exciderit fallente vestigio, præstò sint qui subrigant protinus, fulcróque solidiore confirment. Id verò nusquā nisi in vnitate credentium, quæ certo duntaxat ordine, ac longè pulcherrimo, ab vno vertice CHRISTO IESV *per Apostolos*

Prodigiosa in publicis rebus fortunæ vtriusq; mutatio.

Contēptæ religionis ac pietatis tragicus finis.

Felicitatis anchora in vnitate consistit.

stolos suos & successores, per manus & membra reliqua vnius Ecclesiæ hactenus in continuum prorogatur. Felices ter & amplius quos irrupta tenet copula, nec malis diuulsus querimoniis suprema citius soluet amor die. Verùm vix nostræ tragœdiæ actus secundus præterit. Cœpta est sub idē tempus, nimirum 28. Octob. 1567. arcis delineatio prima, in fronte ciuitatis Hantwerpianæ: Incidebat tum & lunæ eclipsis punct. 4. cum triente, quæ cœpit paulò ante primā, fuit in vigore circa secūdam, min. 50. post tertiam statim decrescens ambobus luminaribus afflictis radio vtriusque malefici Sat. & Martis. Vigebat nunc quoque secundū directionis cursum elapsa dudū obscuratio Solis. Nec minus in Gallia concitatis inter se copiis pugnatur acerrimè, vtq; hîc supplicio capitali, illic fortuna belli multorum milium strages editæ terram humano sanguine fermentarunt.

Defectus luminum.

Seditionū exempla grauissima.

Scilicet & tempus veniet, cùm finibus illis
Agricola incuruo terram molitus aratro
Exesa inueniet scabra rubigine pila:
Aut grauibus rastris galeas pulsabit inertes,
Grandiáq; effossis mirabitur ossa sepulchris.

Regis Galliarum copiæ circa finem anni in angustum admodum ab aduersariis rediguntur. sed tandem obtinuit pietas, seruatúsque diuino numine incolumem sese ab hostium suorum machinis expediuit. Concilij sanctissimi Tridentini decretum Louanij promulgatum est Nouemb. 29. Interea & principis filius Comes Buranus, præclaræ institutionis ac generosæ indolis adolescēs, subitò accersitus Louanio in Hispaniā ducitur 16. Feb. 1568. Discessit paulò pòst optima Gubernatrix, rerumq; reliquit habenas. Plures illam nunc absentem questu, & iustis laudibus prosequūtur, quam præsentem aliquando vix tulerūt: vt ferè in rebus humanis solet, atque eleganti ranarū apologo

Casuū multiplex varietas.

logo fabulator Phrygius præmonstrauit. Prope Dalensem ciuitatem collecta Gallorum manus mense Iulij 1568. occulto molimine vagabatur: sed callidus miles Hispanus vt subolеuerat, maturè impetu facto vicit, oppreßitq; ad internecionē vltimā triumphauit. Mox & Bruxellis capite plectuntur è captis nobilißimi quiq;, vsque ad 18. aut plures numero. Circa 20. Maij in Frisiam comes Lodouicus irrumpit: occidit fato crudeli, sed sibi decoro, atq; huius prouinciæ luctuoso, comes Arenburgensis: cadit ex altera parte principis frater, comes Adolphus. Accepta clade fortißimorum militum, regalem curiam cum luctu nō mediocris terror inceßit. Quinta verò Iunij in profesto Pentecostes, plectuntur & illi quorum illustris natalium splendor mortis terribilem famam velut momento in orbem sparserat vniuersum: raptus est imperio regij nominis, qui dextrum regis ipsius latus sæpißimè clausit, domitúsque & placidus instar agni, fato sese ac diuinæ prouidentiæ subdidit, cuius aliquando vultum instar leonis pauit Gallia. Sed ego iam meimet penè oblitus nimium in contexendis historiis pedem fixi, quod reliquum est scribat posteritas, cui licebit & planius multo & tutius: quanquam nec ipsius eò vsque progrederer, nisi me fortius istic iræ diuinæ vestigia commouerent: quò nimirum constet quàm sit signorū omnium, euentuum, atque causarum apta connexio: quamq; omnia in omnibus hactenus diuina pariter atque humana consentiant. Nam & ante tot funera, tot cædes atque conflictus, testis erat ceu futurorum index certißimus conuersa solis facies in orbem rutilum ac ferè sanguineum, omni splendore pristino destitutum, qualis à nobis, aliisq; pluribus sereno aëre, diu ante occasum visus est anno 1567, Sept. 20. die. Confer nunc vniuersum historiæ cursum, vide quàm viris nobilibus, præsertim nono pòst mense hic illata-

Aesopus omnium præsentium tū futurorum certissimus vates.

Fortunæ sublimioris horrendū præcipitiū ac funesta catastrophe.

Solis prodigiosa facies.

illætabilis annus atque exitialis extiterit.

Illud modò non citra horrorem maximum, ac triste mentis præsagium scribi potest, quòd ipso Pentecostes die, quo maiestas æterni spiritus olim in homines fusa, vsque in mundi extremos angulos permanauit, nunc atri sanguinis guttæ innumeris locis ingenti copia sint repertæ, præsertim non procul Louanio, & sacri montis archiuo. Testes sunt infiniti qui ad memoriam rei, ramos ingentes vlmorum, & quercuum succo purpureo grauidos retulerunt. Ipsæ & humiles herbæ, & gramina cum celsis arboribus paßim per syluas diu huius cruenti sæculi notas, ac stigmata tenuerunt. Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est. Interea & pestis Louanij sæuiit, sed magis in proximos pagos. aliis contagiosæ febres, cum sopore, delyrio, atque exanthematibus variis cōtigerunt. Sed quò contextus rerum atque ordo perpetuus constet, dux Albanus animoso spiritu præceps in hostem cum toto agmine vertitur. Simul atque in Frisiam venit, aduersariorū copias mira tum celeritate negotij, tum loci, rerúmque oportunitate confecit 21. Iulij, cæsis prope Groeningam multis Germanorum milibus, qui & comitem penè prodiderant, dum more suo pecuniam in ipso conflictus turbine postularent. Ferunt comitem vicini fluminis cursu nudum sibi salutis viam ac natandi peritia reperisse. Celebrata est victoria cum triumpho memorabili Bruxellis, omni velut iam tempestate fugata. Sed nondum finis. vt enim in hominum moribus sunt circuitus certi, sic & in signis siue prodigiis, inq; omni rerum mutatione docuimus.

Pluuia sanguinis per multa Brabātiæ loca.

Pestilentia cū aliis epidimicis morbis.

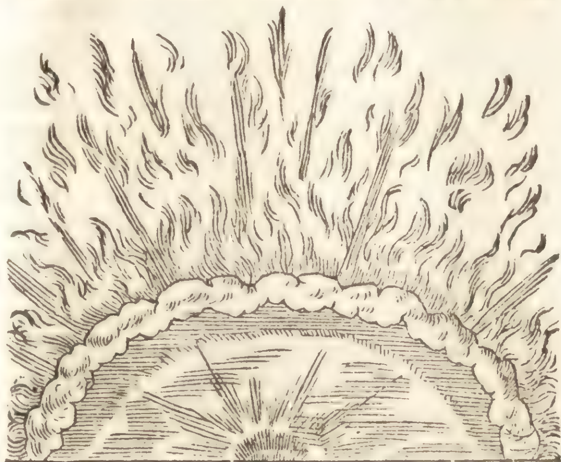
Celeritas in re bellica.

Perfidiæ militaris exemplum.

Mox ante infaustam irruptionem militum Germanorum, nónne eadem portenta in aëre visa, quæ paulò ante confœderationis auspicium? Nam & hiatus, siue vorago cæli circa Septentrionem velut excußis hastis ardentibus, telis,

Chasma horrendū in cælis visum.

*telis, atque flammarum globis, vniuersum aërem per noctem integram illustrauit, 1568. Sept. 25. nec multò pòst Princeps Aransinus Mosam transgressus non parum huic regioni terroris inuexit. * Verùm illa maiestas nominis*

regij & constans populi erga eandem fides in hisce tumultibus non secus quàm aurum ignibus explorata est, nec secus quàm puluis à vento, à Solis potenti radio niues atque caligines discuti solent, ita & nostrorum aduentu coacta tempestas celeriter expirauit. Multa quidẽ in ea expeditione contigerant, quæ referre singula non patitur locus.

Fides & constantia populi erga regem.

Secuta est hyems asperrima vsque in medium mensis Martij 1569. Inundatio facta Louanij præceps mense Ian. die 13. Templa Arscotij, Thenis, aliisq; cõpluribus locis igne percussa cælitus accenduntur. Viguit rursus & stomacace, & scbelotyrbe: sed ante alios morbos melancholia hypochondriaca, multis tum horrore aßiduo marcescentibus indies,

Inundatio.

Morbi populares.

indies, tum insolenti rerum nouatione attonitis. Paulò pòst Condeus occubat, traiectus in acie tormento bellico, quem certis occasionibus irritatum in regiam maiestatem multi velut tragœdiæ caput atque choragum esse voluerant. Vsq; adeò ad generū Cereris sine cæde & sanguine pauci descēdunt reges.

Eclipsis Lunæ satis horrēda.

Mensis eiusdem die qui præcesserat tertio, hora tertia, manè Phœbe eclipsim horrendam patitur, diris coloribus insignita. primò etenim fuscus, inde sanguineus fulsit, mox & puniceus, & virens, & liuidus, ac tandem incredibili varietate deformis. Iris expressa noctu hora 12. visa est Martij 12. cælo sereno ac temperato, spirantibus Cauris. Stabat hæc diu suis perfectè coloribus insignita. Accessit gelu prodigiosum, subitum, lōgè acerrimum, à 14. Martij, vsque ad 16. diem. per syngamiam Sat. Solis, Martis, Mercurij. Secutus est è vestigio terræmotus 14. Maij, circa 12. noctis, cum rauco murmure. Ferebant tum tēporis & spectra rursus in aërē peruagata. Equidē hora secunda, m. 40. transactis, concußionem quoque alteram sensi, bis continuè, quarum vltima ad spatium 3. aut 4. minutorum circiter perdurabat: colores tum in aëre vidi varios, incerta specie, valdè terribiles. Puto huc aspiraße radios antè dictos circa ingressum Solis in Arietem, accedente nunc apta connexione per trigonū Iouis, Martis, atque Mercurij. Ferè sub idem tempus coram principibus terræ Belgicæ, proposita primū census regalis inuestigandi ratio difficillima, confragoso murmure, plebem in diuersas sententias concitauit.

Aëris inclementia.

Terræmotus.

Causa Astrologica.

Hos terræmotus exceperunt maximæ tempestates. Prima vētorum, fulminum, grādinis, cui vix vllius pugni amplitudo certauerit, (aiebant in plerisque fuisse & capitis molem) in agro Heuriensi prope Louanium, die 13. mensis Iulij:

Grando prodigiosa.

Iulij: altera tonitruorum, & procellarum, mense Aug. die 18. quæ tanquā ruptis nubibus, effusisq; cæli catarrhactis hiatum protentosum terræ, simulq; arenæ alluuiem incredibilem circa Parcense cœnobium inuexerūt. Domus passim in pago Vinkebosch in terram ad fauces vsque demersæ, arbores altæ iuxta viam consitæ ita subuersæ à radicibus, vt capite in terram reuoluto, inferna partes ad sydera prospectarent, vt & in hunc vsque diem residua quædam monumenta testantur. Non dubium quin ex antè defixis castris eadem in regione, idola quædam siue phantasmata inter se colluserint, inuitus discessura à mœnibus nostris, dum velut chorea circumducta rursus hostili exercitu repetantur, quod ante finem anni fore cognouerant. Interea propter necessitatem bellici nerui, multis hinc inde difficultatibus ortis, exulcerata plebs insolescit mirum in modū. Veniunt Hispani milites Louanium 24. die Aug. 1569. vixerunt cum ciuibus modestissimè, ac supra quàm quisq; metuerat, credo vt ipse Musarū attactus emollijt. Sed antè quàm philosophiam plenè perceperant, discesserunt, Sept. 22. querelis precibusq; apud ducis excellentiam fusis, imprimis verò intercessione clarissimi domini Doctoris B. Ariæ Montani, S. paginæ interpretis regij, quem & in aliis infinitis patronum sibi insignem tum ciuitas, tum vniuersitas sensit.

Tempestas prodigiosa cū hiatu atque arenarū alluuione mirabili.

Mars inter Musas.

*Porrò Sept. 10. die anni 1569. portentum aliud, dum apud nos agerent, Hispanis militibus visum, vti ex pluriū (qui fortè tunc agebant excubias) narratione didicimus. * Primo circa vndecimam noctis, ab Hellesponto cælum quasi perfusum sanguine, eius tamen fulgoris vt legi quæuis potuerint. inde cum luce infanda, crux orta rubicunda, octogona: postremò crux alba, splendoris admirandi, vt conspectum oculi vix sustinerēt: tum & cælum discindi*

Hiatus cæli mirabilis.

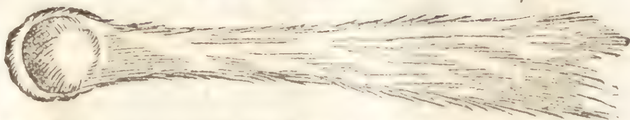
visum est ,. & stellæ discurrentes ordine perturbato flammas inuicem iaculari: capiat hæc qui mente valuerit, inq́; craterem illum Mercurij sese demerserit. Sed confer obsecro effusionem sanguinis quæ pòst secuta est: & mox phænomenon syderis noui in speciem crucis fulgidißimæ constitutum . certè hæc omnia non nisi à communi quadam intelligentia rerum gubernatrice profecta intelliges, dum (vt libro superiore latius dictum est) miserta generis nostri , ideas aduentantium rerum Minerua quadam rudiore depingit , vt mali præsagus animus nunc somniantibus nobis , nunc vigilantibus per similitudines sæpe præmonstrat.

Cõsensus partium vna lex in vtroque mundo.

Vtq́; attentius istæc mortalium oculis insiderent, accessit alter cometa pallidus circa Nouembris initium, cauda vibrata longius in Subsolanum , qui profesto Martini (octauo scilicet die) paulò altior visus , sed mox increbrescentibus ventis cum imbre cõtinuo, dissolutus euanuit.

Cometa Saturnius.

Anno

Anno sequente 1570. mira in rebus plerisq; mutatio, ceu insolentioris fortunæ ludibria cōtigerunt. (sed obseruāda hîc non supinis oculis radiorum illa mirabilis symphonia, quæ contigit statim post medium mensis Maij) Spectata sunt varia cælo chasmata, præsertim prima Aprilis, & 4. Aug. multi quibus pridem in alios vitæ necisq; potestas data, abusi gratia Ducis, in crucem aguntur. sed nos consultò illorum nomina præterimus. Germani milites, quòd suo comiti cùm Valencenis agerēt durius restitissent, perducti Hantwerpiam, atque insidiis circumuenti, argentum ferro, vitam morte commutant. 16. Iulij regali theatro magnificè structo dux illustrissimū donum regalis clementiæ promulgauit. Anna Austriaca, inuictissimi Imperatoris filia, Philippo regi serenissimo despōsata, ventis secūdis mare ingreditur, nauigat in Hispaniam. Mensis verò Nouembris diebus secunda & tertia cùm ab illa cometæ superioris apparitione nūc anni exacti circulus volueretur, dira successit clades Hollandiæ, Zelandiæ, Frisiæ; dum euersis aggeribus, pagis, armentis obrutis, hominum quoque multorum millia vi diluuij sunt absorpta: quo tamē propediem velut in nube depictum, ac multo ijsdem crudelius alterū immineret. Obserua hîc sedulò continuatā temporis symphoniam, acsi fatali serie in eundem diem multa successerint non paruam admirationem apud posteros habitura. Nam & anno sequenti in Frisiæ tractu sanguinem pluisse mox audies: anno deinceps altero in Geldriam venit exercitus regis, & prima tantarū cædium auspicia his regionibus extiterunt. Cùm itaque præter alias tempestates insolitas,

Rariores copulæ planetarum.

Rerū human. vicissitudines crebræ & prodigiosæ.

Diluuium oppidò miserandum.

Calamitatum in idem tēpus incidentiū series propè fatalis.

Prodigiorum assiduitas portentosa.

solitas, diluuia ignis & aquæ, monstra, prodigia, vix vnquam ab auis & atauis tot congestæ diuorum minæ, tam filo perpetuo conspirarint: credibile fuit nũc imminere denuò rerum æstus ex imo fundo inenarrabiles, ac status publici metamorphoseis: præsertim regionibus illis ad quas diuorum nuntij mittebantur. Aquæ etenim rursus insolescentes Louanij bis via vi facta & vicos humiles, & tecta perrumpũt. Semel anni huius 1571. Feb. 5. atq; iterũ æstate media August. 23. per diuturnas copulas Sat. Solis, Veneris, Mercurij, ex auctis imbribus præter communem naturæ, & temporis cursum. Vix vnquam procellas ita cõtinuas vidi atque à 15. vsque ad 23. sed maximè vigesimo primo, per diem ac noctem integram, acsi reclusis omnibus valuis Deucalioneum sæculum impendisset. Ingens vbique iactura & calamitas irreparabilis, quanquam nesciam sanè in eo genere an plus incuriæ, aut quorundam inscitiæ, an peruicaciæ potius circa ostiorum negotium, an materiæ affluentis exuberãtiæ fuerit tribuẽdum. Vt vt est, ita dis visum fuit, illudq; verissimum patet, quicquid delyrent reges plectuntur Achiui. Ferè sub idem tempus (si magnis parua conferre licet) turris amplissima D. Petri collapsa lateris vnius parte versus Thenensem portam, seu plagam Orientalem, diu ruinam horrendam ciuibus minitata est, sed & mansit immota pòst, & vt curetur expectat, quamuis non tam medici desint, quàm nerui & curationis apta materies. At hæc inopia cum Musis habitãs duros ac sobrios in plerisq;, in multis verò nos tutos hactenus, atque securos fecit. Sunt ista ex ominum potius quàm prodigiorum genere, in quibus tamen propter concentum se consequentium rerum inclusa persæpe diuinitas latet. Nos huius acerui cætera, quòd superstitionem propius visa sint redolere, prætermittenda putauimus. Interea febres acutæ admo-

Exorbitationes fluminũ.

Aëris intemperies rara.

Ominis exemplum apud Louanienses.

Secura paupertas.

admodum cum delyriis, morbilli, dysenteriæ, vermes supra numerum grassabantur: tum plurimi passim pestilenti cõtagio perierunt, præsertim Bruxellis, Hantwerpiæ, mensibus Iunio, Iul. Aug. Sept. Octobri. Sed nunc maiora in medium proferamus: non omnes arbusta iuuant, humilésque myricæ. Alius nũc rerum ordo, alia facies aperitur. Ortus enim paulatim fremitus popularis, anno 1571. ob causas omnibus manifestas, sensim vires & pabula sumpsit. Regina Angliæ grauiter periclitata, tamẽ euasit. Cũ verò multa pecuniæ vis absumpta in vsus bellicos, nouam exigendi occasionem præbuisset, proposita res vulgi iam dudũ incẽsos animos inflammauit. Morbi populares. Vox populi.

Itaque eiusdem anni Sept. 11. die vesperi, post atrocissimam tempestatem, tertium chasma in aëris parte quæ circium spectat, prioribus non absimile nobis effulsit, externorum hostium irruptionem alteram præsignificans, ab eodem cardine scilicet vnde corpus illud prælucidum, nigranti peripheria clausum, vibratos vndiq; velut è centro flammarum radios exerebat. Anni vero sequentis primo statim vestibulo (nimirum Ian. 1572.) turbarum summa φλόγωσις *incanduit, obstinatis animis tumultuatur ignobilis plebs. Aperit se verò nunc primùm philosophandi è sensibilibus rebus opulenta materies: quã sanè liberet velis ingredi plenioribus; sed neque historiam tracto, neque me fugit quod ad Asinium Polliõe scribit Horatius, qui belli causas, vitia & modos, grauesq; principum amicitias, & arma nondum expiatis vncta cruoribus periculosæ plenum opus aleæ tractat, incedere per ignes suppositos cineri doloso. Quare quæ licet in istis qua modestia, vel apathiæ robore possum, attingam breuiter, quò cõstet quãtopere malorum sese myriades, ceu iunctis ansulis trahant, vbi maioris indies infelicitatis authores inuenit temporis opportunitas.* Alius hiatus cæli. Animorũ ferreus rigor. Præclara admonitio. Scopus authoris in historiarum capitibus referendis.

tunitas. cùm enim res ad seditionem spectare nunc propiùs videretur. parati mox plurimi inter exules in loca maritima perruperunt April. initio 1572. vbi primùm sub libertatis amplissimæ titulo, nullum propè vel anarchiæ vel insolentiæ genus omissum ferunt. Sic sanè sic miserãdo mortalium generi contingit ab uno infelicitatis extremo in alterum volutari, atque dum medium quærũt, dextrũ Scyllæ latus, læuũ implacata Charybdis obsidet. Loquor de his potissimùm qui rebellandi prædandiq; studio Deum in lingua, Martem cruentũ & Furias dextra effundere consueuerũt; aut pacem orare, manu prætendere puppibus arma. hi enim sunt qui secum innoxios perdunt, & venia dignis omnem ferè salutis aditum intercludunt. Quàm verò durum sit homini contra stimulum calces vrgere, non minus ex huius liquet commenti diris successibus, quàm quondam substructæ in cælũ arcis Babylonicæ, vel per aggesiũ Pelion Ossæ. Rebus concussis vndique. status Belgici maturo cõsilio mittuntur è cœtu nobilium, atque ordine sacri, ad Regiam maiestatem. Interea & Principis frater comes Lodowicus, militaris astutiæ strennuus architectus, ac minimè stertens, celeritate mirabili Montes Hannoniæ cepit. Eodem temporis puncto & Valencenæ repentè ab hostibus occupatæ, qui tamen obiectæ arcis violentia denuò repelluntur, non absque infanda ciuium clade, cùm mox in reliquam turbam ea tempestatis atrocia verteretur. Cesserant paulò antè consimilibus dolis & ciuitas Vlyssingana atque Verensis, in tractu Zelandiæ. Paulatim & in Hollandiam se tota effudit eluuies: multæ vrbes, & arces viriliter restiterũt: seductæ plurimæ, aut spe metúue compulsæ, in potestatem hostibus concessere, vita iam vniuersim, atq; fortunæ bonis quasi in fritillum quempiam amandatis. Sic sanè progressus est hic miseriarum omnium rapidissimus

Inflammationis vigor.

Astutiæ ac celeritatis in rebus gerendis exemplum memorabile.

Calamitatum cathena quædã perpetua.

vortex,

vortex, ceu summa ἐπίτασις, donec pestilenti contagio in Transysellaniam, Frisiam, & Geldriam vsque peruenerit. Interea plerisque locis vastantur & ædes sacræ, fugantur probi & improbi, vertũtur ima summis, sua cuiq; Deus fit dira cupido. Infracti animi dux Albanus, causæ & potestati regiæ fidens, parum turbari hactenus, aut festinãtius agere; sed dissimulare sedulò, paulatim duntaxat vires colligere, captare tempus idoneum, quo se minore periculo, maiore facilitate expediat. Successit illico, quod vel optanti diuûm promittere nemo audeat. Collecta Francorum turba (ferè sex millium) circa medium Iulij, cùm iter in ciuitatis Montensis præsidium destinasset, errore viarum atque indicis dolo lapsi in insidias hostium, deletiq; funditus, fato miserrimo perierunt. Dux ouans insignem expeditionis suæ promouet apparatum. Interea Princeps Aransinus à suis impulsus, vt occasionem tam præclaram non negligeret, qua & votis potiri suis, (vti persuasum fuit) ac periclitanti iam fratri ob illius causam, maturè posset occurrere, peditum equitumq; multis instructus millibus, paulò antè quàm Francorum edita strages, Ruremondensem ciuitatẽ ad Mosam cõsitam vi aggreditur, atque expugnat, Gallis militibus, ciuiumq; nonnullis (qui tunc armati occurrerint) interfectis: quod reliquum, ferè in prædam militibus datum est. Ea res Brabantiam, orasq; finitimas tremere fecit; agrestes & sacerdotum plurimi in fugam vndique se coniiciũt. Mechlinienses læua mentis auspicio, cũ præ horrore militum Hispanorum paulò antè oblatum à duce præsidium recusassent, clam vna nocte inimicam illuuiem recepere. Paucorum sanè id conspiratio fecit, præter consensum vel expectationem optimorum ciuium ac magistratus. Sed semel immissa tempestas vniuersim peruagatur, nec tam subinde foricas, ac domos lenonias, quàm sacras

Lentè festinandum.

Strages memoranda.

Homo proponit, dispo-nit Deus, qui solus nouit quid serus vesper vehat.

Animus ex anteactæ rei conscientia de salute desperans quid faciat vide.

ædes, aras, atque suggesta conuellit. Factum id annotauimus anno hoc 1572. Aug. 20. die, atq; tum verè locus oraculo fuit ex Aeneid. 2. Scandit fatalis machina muros, fœta armis, circum pueri, &c. Dux Bruxellas deserens, Bergensem obsidionem seriò iam aggressus, Ludowicum comitem, eiúsque præsidiarias turmas tormentis bellicis nocte dieq; fatigat. Erat autem instructus ingenti exercitu Gallorum, Germanorum, præsertim pedestris armaturæ, cum antiquioris cohortis prætoriæ equitatu. Die autem 27. fama ad nos peruenit de cæde horrenda principis Admiraldi; peremptum callidè tanquam vocatum ad nuptias ferunt 24. Aug. profesto D. Bartholomæi: Quis stragem illius noctis, quis funera fando explicet? Nam ad exemplum Sichemitarũ in historia Dinæ, vno quasi momẽto plura cecidisse quinquaginta millibus arbitrantur tum Lutetiæ, tum alibi, fato crudelissimo & laniena virorum, coniugum, liberorum, omnis sexus, conditionis atque ætatis, his quidem traiectis globo, gladióue confossis, illis in præceps datis, aut furca, aut saxi congerie, aut vortice fluminis suffocatis, vt quondam aliàs de Tẽplariorum excidio, & Siculæ noctis infandis tragœdiis monumenta historica prodiderunt. Sed isto tam inopinato cardine, atque inter alios extremè formidabili casu, edocti cæteri, iam nutare amplius, iam serò sapere, iam præteritorum pœnitentia duci, ac propè institutum prius cum animis despondere: iam penè quo filo ciuitates antè defecerant, post Montensem deditam (vti mox audies) paulatim sese & aliæ in potestatẽ regiæ manus ceu postliminio recepere. At quænam rerum facies? quàm sæuo turbine & ima sursum, & summa deorsum rapta voluuntur! nunc illud est quod poëta Tragicus clamat,

Panicus furor.

Tragicus rebellionũ finis nulli exemplo hactenus horroris magnitudine comparandus.

Noctes Siculæ in prouerbiũ abierunt.

Sera pœnitẽtia.

Digressio politica.

Tardè licet
Veniat, venit tamen horrido pede cælitus

Delapsa

Delapsa tandem plaga, eosq; corripit,
Pietate qui spreta, atque honesti vinculis
Ruptis, ruunt dirum in furorem.

Vt elegãter ex OEdipo Col. Soph. vertit doctissimè Ratallerius. Sed vt idẽ cecinit, πόνος πόνῳ πόνον φέρει. *Ac ne digrediamur longius, non est cur nostræ ruinæ causam quæramus alibi quàm in nobismetipsis. Sæpe melioris exẽplo, indemnes deteriores vocat ad pœnitentiam Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur ac viuat. Verũ (vt ingenuè dicam) cedimus, inq; vicem præbemus crura sagittis. Ignouisse putamus Iouem quia cũ tonat, ilex ocyus quã nos domusq; nostræ percussæ fulgure cõflagrarint. Meritò sic eos ridet Satyricus:* Inhumanitas officiique neglectus tũ erga Deũ tum proximũ calamitatũ omnium causa.

An quia non fibris ouium, Ergennaq; iubente
Triste iaces lucis euitandumq; bidental,
Idcirco stolidam præbet tibi vellere barbam
Iupiter? aut quidnam est qua tu mercede deorum
Emeris auriculas? pulmone aut lactibus vnctis?

Sic in calamitate publica quisq; authorem quæritat, quẽ tamen nocte media, nullius luminis ope, in conclaui suo, inter propria strata & vestimenta fortaßis inueniet. Hoc ibi fit vbi non verè viuitur, vbi quisque suo emolumento metitur publicum bonum, vbi salutẽ propriam alterius duntaxat excidio meditatur: vbi omnis iustitia torpet, omnis ordo & disciplina discerpitur, fides abrũpitur, luxata pietas omnis, & erga proximum quemq; humanitas plusquã barbarica feritate refrixerit. Dum enim vnius reip. membrum alterum alteri non compatitur, (vt in illo Romani oratoris apologo) marcescit totum atq; in tabum diffluit: vnde paulatim lege consortij vel leuiculus dolor in pedis pollice natus, si manu adhibita durius infestetur, serpit momento temporis cor, hepar, cerebrum, vniuersos humores, Apologus Menenij Agrippę de ventre & reliquis partibus vnius corporis. Cõsule Liuiũ Dec. 1. lib. 2.

ſpiritus, corporisq́; particulas ſecum in conſenſum trahens, vt & eleganter Hipp. lib. De locis. Spectatum iam id ſatis ſupérque in ciuitatibus ſingulis, quarum fortuna plusquã Troiani excidij miſeranda cùm per ſe ipſa loquatur, hodie profectò (vt olim in depingendo Iphigeniæ ſacrificio feciſſe Timantem Valerius refert lib. 8. cap. 12.) non tam fortaſsis orationi aut ſcripto, quàm ſtupori atque vni propè ſilentio permittenda eſt, ijs duntaxat in memoriam reuocatis quæ 28. Deuteron. per ſapientiſs. Moyſen æterna verbi ſapientia in cõmune prædixit: Eo quòd non ſeruieris domino Deo tuo in gaudio, cordíſque lætitia, propter rerum omnium abundantiam, ſeruies inimico tuo quem Deus immittet, in fame, & ſiti, & nuditate. is iugum ferreum imponet ceruici tuæ, donec te conterat; adducet ſuper te gentem de extremis finibus terræ, cuius linguam non intelliges, quæ nec rationem habeat ſenis, nec miſereatur paruulorum, ſed deuoret fruges terræ tuæ: ipſe erit in caput, tu illi in caudã, &c. quæ longo ordine tum præcedunt, tum conſequuntur. Nunquid & noſtræ reip. fortunæ, ac moribus ſatis hæc cõſentanea? nunquid Deum oſcitare ſemper, & ſui non meminiſſe dicemus? aut hæc prædicta diuinis oraculis quiſquã neget? præterea aut ſupplex aris imponat honorem?

Antiquum oraculum & perpetuo verum.

At hæc æternæ quidem iuſtitiæ, quam propter peccata prouocauimus, vindictæ quam promeruimus aperta ſunt teſtimonia: vultis & bonitatis ſuæ ſiue clementiæ (quã tamen neglexim us) præſens argumentum? Quæ pridem Louanienſi ciuitati fortuna contigerit, omnibus palam eſt: ſed protectori noſtro quid debeatur, non æquè omnes intelligunt: quare ne crimen ingratitudinis (quo nullum turpius vel oſcitantibus nobis obrepit) diuinarum laudum neglecta occaſione committam, rurſum nunc in priora conuertar, vt quæ præceſſerint aduentantis tempeſtatis ſigna commemorem:

Digreſſio ad fortunã reip. Louanienſis, ac prodigioſam Dei clementiam erga mortales.

morem: iamq; ille character viuax, & indelebilis diuinæ erga nos philostorgiæ clarius elucescat. Præter diluuia quædam, ruinas, hiatus, fulgura, terræmotus, aliáque vel omina, vel portenta superius enarrata, quorum pars magna tum nostræ huic vrbi, tum locis finitimis peculiariter visa sunt minitari, vnum præ cæteris nunc in mentem venit: quod in puella quapiam nobis vicina, ætatis annorum 14. sedulo est animaduersum. Ea hoc anno 1571. in Ianuario, post inexplicabiles cruciatus ventris, & tormina sub hypochondrio dextro, viuam anguillam cubiti longitudine inter alui excrementa deiecit. Gestarat illum velut fœtū per nouem menses, suis inclusum propriis inuolucris, vt ex consequentibus satis apparuit. Nam & mēbranas formæ prodigiosæ pòst excreuit, & liquores diuersissimos quantitatis incredibilis, omne miraculum superantes, imo & lapides, & ligna, & ossa, & pilos omnis generis. Casum hunc vniuersum propter insignem omnium raritatē particulatius explicatum ad calcem operis relegaui, ne nobis aliò properantibus sit in mora. Cùm id genus morbi primū à pluribus spectaretur tum medicis, tum idiotis; alij causam in veneficio posuerunt, alij (quorum pars magna fui) naturam sese in illo quamuis reconditam, ratione tamen eruere posse sperabant: sed victi symptomatum magnitudine, ac specie nimis infanda, totum quoq; in præstigiis reliquerunt. Equidem vbi quæ pòst acciderant, cum huius historiæ tam nouis spectaculis comparassem, altius reuoluens singula cum animo meo, videre visus sum mihi pulcherrimum typum eius procellæ quæ quasi è vestigio nostram nil tale verentem remp. perturbauit. Visum est denuò chasma huius anni 1572. mensis Iunij die 15. hora 11. vesperi, exactè à cæli parte quæ subsolanum respicit. huius interior quædā vorago nigrior occurrebat, foris admodum luminosa, secus quàm

Affectus planè prodigiosus in puella Louaniensi.

Chasma in cælo conspectum.

quàm in prioribus obseruaui, flammæ inter radios singulos ceu leuis armaturæ milites discurrebant. In ciuitate Aelstensi tantus ventorum, fulminum, grandinis furor increbuit 24 Iunij, vt omnes metuerint mundo supremū diem.

Grando prodigiosa cū vētis atque fulguribus.

Nubes instar iridis.

Quo tempore ferè visa est Louanij clarißima nubes, cælo sereno, ab ortu versus Africum exporrecta, miris coloribus intertexta, quæ sensim se versus meridiem inclinās, diu instar Iridis stetit, paulò pòst transuersim incidentibus radiis exoluta, humanis oculis sese abripuit. Hāc & hostilis acies sese obseruasse testata est, priusquam nostris mœniis minacem flammam atque arietes admouisset. Sed amore paterni soli supra propositos fines, & consuetudinem altius feror, rei gestæ historiam admirandam, signisq; iam dictis consentaneam (& quæ sit ipsa forsitan respectu futurorū, maioris cuiusdam prodigij loco) hinc ordine narraturus.

Digressio ad historiā obsidionis Louaniensis, in qua prodigiosa clementia Dei erga mortales rebus desperatissimus aperitur.

Exempla militaris industriæ.

Interea dum dux Albanus mirabili quadam industria rei militaris, nec non infracta castrensis ærumnæ tolerantia multos in ciuitatem Mōtensem cuniculos agit, aßiduis tormentorum ictubus tonat ac fulgurat, hostiles copias excursu frequentiore ac velitatione comminuit, viamq; reddidit quassatis mœnibus ad impreßionem militis planiorē: LodoWicus ex aduerso peruigil & opes omnes, & artes in vnum conuocat, fidas vbiq; excubias locat, ciuium perculsos animos mulcet, spe aduentantis à fratre subsidij consolatur, sæpes & aggeres intra ciuitatem instar labyrinthi rectos, obliquos atque transuersos non parua ingenij dexteritate concinnat.

Maleuolorum hominū inconsulta suggestio.

Princeps Ruremondensi oppido superato, trans Mosam exercitum ducit, iter versus Albani castra instituens. Vt verò Diesthensem ciuitatem, ac Thenas, aliosq; vicinos & pagos & territoria paruo obstaculo peragrauit: à cursu proposito nonnihil reuulsis copiis, potiundi Louanij inauspicata cupiditas cepit: credo persua-

sione

ſione quorundam, quibus fortè in vrbem hanc indignatio maior, minus tamen tum animi ciuium explorati, tum rei gerẽdæ opportunitas fuerit constituta. Dum enim iſtic lentando vires confecit ſuas, equitum turma Colonienſis Epiſcopi (quæ tum circiter 1400 numero incertis animis, atque inſignibus prætérlapſi in Hannoniam peruenere) acceſſu ſuo deſyderatiſsimo ducis Albani copias admodũ roborarunt. Iam verò inter tot clades, defectiones atque diuortia ciuitatum, illa etiam ad nos venientis exercitus numerosi ſparſim ſe fama diffuderat, aures omnium animóſque percellens impetu primo: dum ſæpe & vires acquirit eundo, ingrediturq́ ſolo, & caput inter nubila condit, vt poëtæ verbis vtar. Louanienſis magiſtratus & vniuerſitas, dudum antè de ſeligendo milite firmandis mœnibus, aduocandoq́ præſidio foris, & inſtruendo belli totius apparatu in medium conſulebant. Studioſorum maxima pars impleta rumoribus, ſe cum nonnullis aliis aliò conferebant: multique conſarcinatis omnibus, nil niſi ſedes in vrbe vacuas reliquerunt: quippe fortaſsis ad cytharæ pulſum magis aſſueti, aut vbi curua choros inuitat tibia Bacchi. Hinc & inter plebeos orta pauperies ſenſim, velut arido vento cuncta depaſcens, obmurmurãdi, oblatrandíq́ occaſionẽ maiorem indies excitauit. Nec tamen ea recipiendi præſidij difficultas è populo nata tantum valuit, quin prudenti conſilio magiſtratus, & Academiæ ad comparandum externum militem ſæpe ac ſæpius ſciberetur. Nam & paulatim mollitis animis vulgi, tranquillè in cæteris actũ eſt, atque in locum prætoris domini de Quarebbe, qui tum captiuus à principe tenebatur, receptus dominus de Dyon; cui ſe ciues alacriter iuriſiurandi vinculis obſtrinxerunt, ceu fides pro rege, pro patria, pro religione catholica vſque ad extremum ſpiritum permanſuros. Erant ſelecti prius ex toto

Famæ violentia.

Plebs tẽpore cicuratur accedente prudentia magiſtratus.

toto circulo centum & sexaginta milites, vt contra incursus subitos excubarent, donec illud præsidium maius à duce pollicitum mitteretur. Id autem quamuis pro temporum statu próque Louaniensium votis ægrè tunc forsitan potuit comparari; spem tamen haud tenuem expreßis nuntiis, literísque tum ipse dux Illustriß. tum aulæ proceres dabant, cum adhortatione luculenta, metus inanes non tam ex re quàm vulgi fabula natos à se reiicerent: nullum periculum ab hostibus impendere, si fides publicè constet, si concordi dextera, iūctísque pectoribus se ad defensionem parent cōtra rebelles R. M. quos constaret satis exiguo numero, vix vllis ordinibus certis, aut apparatu bellico, solius rapinæ, incutiendíque terroris gratia peruagari: quos tandem & sola frangat inedia, si seræ & vectes obiectæ firmiter teneantur. Præfecti tum reipub. Lou. D. Adrianus de Dyon, D. Consul Score, ac D. Doctor Leoninus, nomine totius vrbis & academiæ rem ita perscriptam in publicum referebāt; vnumquemq; aperta oratione ad fidem mutuam, fortémq; constantiam hortabantur: vt qua integritate, robore atq; industria, pro aris & focis hactenus vigilassent, nunc etiam præsentibus inimicis, explorandæq; virtutis hac tam præclara occasione persisterent: agi supra quàm multi existiment, non modò de capite optimorum hominum, deq; fortunæ bonis, etiam si protinus sese dediderint his qui mactare & spoliare forsitan, non tueri postmodum queant: verùm & antiquæ religionis statum in summo discrimine iam versari, cuius nomine vt hactenus incōcussam gloriam ciuitas Louaniensis obtinuit, ita nunc laborare imprimis, ne sub prætextu inani & libertatis titulo delapsa turpiter, in Deum iuxtà & regem, imò in suæ virtutis antiquā dis consecratam memoriam, fuisse perfida censeatur. Turpius esse partam semel præstātiam laudis amittere, quàm nullam

Admonitio pulchra.

Oratio parænetica.

iam hactenus peperisse. Non eam hostilis exercitus magnitudinem expectandam, quæ falsa maleuolorum hominum persuasione narretur; se paucos numero, sed fortes & fidos inuicem contra inordinatos impetus posse sufficere: modò sit vna mens omnium, viresq́ connexæ mutuò sibi deesse noluerint. Robur ciuitatis non adeò in militaribus dextris quã animorum concordia & promptitudine collocari: quã si plæriq; parent conuellere, nõ tam cæteris forsitan quàm sibi perfidiæ pœnam, atque exitium reperturos. Quòd si & necessitas maior impulerit, iam iam externum præsidium vti optauerant præ foribus esse, non alendum impensis ciuium miserorum, sed liberalitate paucorum, quibus vtcunque suppeditant nerui tum ad stipendium militare, tũ cæteros sumptus & victũ publicum & cõmeatum. Sibi fore rem cordi ne vllis modò extremis periculis temerè ciuitatẽ obijci patiantur, sed & fouẽdis pauperioribus exacta æqualitatis ratio teneatur. In agnoscendis meritis, in præmiis referendis, suam cuique restare propriam laudem, & facti gratiam ex dimenso publico constitutam. Quod reliquũ, orare se & obtestari sedulò, omni murmuratione semota, non bona, non libertatem valde suspectã, non vitam ipsam cogitent sibi præ sola honesti fama, præ posteritatis laude ponendam: quòd illa fluxa, & lubrica blandis initiis in tristem exitum ducat; hæc sola æterna, quam reges aut superi tandem stabili felicitate compensent. Assensu populi deprompta vox magistratus tantum ardoris in animis fecit, vt applaudentibus cunctis etiam in vultu alacritas maior, læto præsagio reflouresceret. Aiebant ab aula iam sæpe, ac sæpius scriptum in eandem ferè sententiam: sed fortè ob varias difficultates nullum interea præsidium mittebatur, etsi vrgerent maximè quibus hoc studium indefessum ab initio fuit.

Hora

Principiū obsidionis Louaniensis.

Hora septima, seu paulò post solis exortum diei tertiæ Sept. visa est primum hostilis acies circa Thenensis portæ suburbia, & infelicis arboris locum: nec prius creditū fuit, quàm in conspectu omnium apparerent. Omnes tunc signo dato ad campanæ pulsum pauidi passim discurrere, portas & propugnacula fortius communire; hîc videas pontem deijci, impleri fossas, dumeta, vineas, atque vmbrosas arbores obtruncari, illic & genus fœmineum crates vimineos intexendis sæpibus præparare, hunc terram aggerere, illum tormenta propius, & pyrobolos admouere. Omnibus sua constabat cura atque officij ratio, obfirmatis pectoribus, aut hostem auertere, aut speciosæ occūbere morti. Sed quid agat imbellis ciuitas, tam vasta & sinuosa, vt cum vastitate prius, quàm cum hoste depugnet, nisi ad defensionem sit plurimarum rerum comparata proportio? verùm inhabitante Deo calescens animus supra materiem sæpe, atque instrumentorum vires attollitur: quò diuina potestas & gloria non in equis & currubus semper, sed & in rebus infirmis angustis maximè interiore quodam principio resplēdescat. Nam quamuis tumultu subito ob ingentes armatorum cuneos (qui se diductis alis vtrimq; latius explicarant) & inopinatam hostis potentiam plurimorum animi iam propè conciderant: cum armis tamen resumpto spiritu, ad conspectum signi militaris, ad buccinæ strepitus ac tympanorum, omnes quod honestum fuerit primum arbitrati, mox ad loricam, & clypeos se mutuò cohortantur, multisq; velut furore percitis repentè dixisses Thaliam in Palladem commutatam, eosq; non velut tyrones aut inexercitos, sed verè triarios, auctoratos milites, cēturiones, signiferos, primipilos. Non eò vsque cunctandū plurimi voluerunt, dum colloquendi gratia legatus Principis adsit: iam dudū manus ad pugnam pruriunt, & iam excussa bis

Animorum motus penè prodigiosus.

Auxesis poëtica.

Fausta temeritas.

terue

terue ingenti machina pulueris tormentarij, rectà in aduersam aciem impulerunt, aliter salutantes quàm de Louaniensibus concepta fuisset opinio: neq; multum à Principis latere ictum abfuisse commemorant. cecidit è signiferis quidam cuius vitam redimi posse vel multis millibus voluisset, etsi hunc plerique notauerint ipso conflictus tempore non procul à mœnibus occubasse. Interea tamen magister equitum versus mœnia properabat, quò prima fronte humanius paulò à nobis exigeret, num Principis nomine ad audiendas conditiones pacis, colloqui cuperemus. Hîc statim (vt ferè semper ad prima initia) vulgus ignobile cõcitatũ, pro sensus capitisq; discrimine, in alias aliasq; subinde sententias trahebatur. Nihil tamen responsi gratia communis deliberatio tulit, quàm quòd neminem scirent virorum fortium, qui magnopere ad huius generis colloquium properaret: proinde si sapiat, maturè referat gradũ. Interea verò magis magisq; hostiles ordines omni expectatione maiores in apertã planiciem ferebantur. Rediÿtq; legatus denuò proponens eadem, sed paulò seuerius. Relata res ad senatum: atque ille diu animi pendẽs (propè per horas tres) vbi responsum à magistratu præ pinnis mœnium expectasset, ægrè ferente id admodũ vulgo, nihil aliud quod referret obtinuit, quã nobis non licere cum eo fœdus icere, cuius machinæ tam apertè cũ Regiæ Maiest. imperio dissiderent: orare se vt aliò exercitum ducens obsidione liberet ciuitatem, quæ ipsum Principem nulla ratione offenderit, vt iure se hostem faciat: quam etsi vi captã aut deditam fortè tenuerit, nec profuturam sibi magnopere sciat, nec se tutari commodè quantumuis vel valida manu posse speraret: quin prius euersa funditus in detrimentũ regis, ac nominis Christiani, imò in suæ familiæ labem perpetuam sit concessura. Tentatæ fuerant ab aduersariis omnes humani-

Legati prior aduentus.

Secundus.

Responsum ciuitatis Louaniensis.

Artes aduersariorum.

manitatis artes & species, & rursus vltrò citróque cursitantes commissarij Principis nihil obmiserant, quò minus benigni prius quàm nobis infensi, prius ad arma compulsi & irritati, quàm sponte procliues in populo viderentur. At nunc repulsam toties passi, ad minas atrociores tandē cum

Tertius aduētus legati.

aperta periculi significatione tendebant. Mirum ni magno strepitu dicta eiusmodi vulgus indomitum, infrænem belluam ac multorum capitum, commouerent. Sed concitatis

Prudens consilium magistratus Loua.

animis occurrit ratio melior procerúmque prudētia maior, quibus id expedire communi cōsilio visum est: vt prætextu quopiam simul & tempus, & plebem cicurandam tempore lucrarentur. Aiebant opus esse securitatis instrumento, si colloqui vellent: quod sanè actutum è castris redditum fuit, & secum deferens magister equitum, noluit quidē optanti in manum consuli dare, sed præ cancellis legit. Tum Cō-

Dialogismus.

sul ex re nata captans occasionem, Verè inquit hæc fucum olent, adeoque parum efficiunt, quin palam nunc omnes vel Principem non adesse intelligant. Tum fæcialis ille iam se rideri publicitus, iā & illudi principi putans, quòd eousq; temporis astutè suspensam sententiam distulissent, vultu atque oculis inflammatior frænum torquet: Certè Princeps non adest, sed tamē absens atque à limine salutabit: hinc versus mœnia obliquè contuens, vt sese ad conflictum parent, (scituri mox quàm dulce sit prælium inexpertis) minitabundus edicit. Insonuit protinus ære canoro classica

Pugnæ delineatio.

tuba: vnóque momento velut ab Oceani gurgite se præceps vnda prouoluit, clamore horrendo ac nube densissima cursum ad mœnia contorserunt: audiui (atque id ipsa re postea confirmatum est) habuisse copias 7000. equitum, sed vniuersim sedecim millibus ampliores. Admouerunt & grandiores, siue currules machinas muris: quas tamen, (sic iubente Principe) nunquam excusserint: dum ille forsitan (vt

relatum

relatum postea fuit) metu ac trepidatione prius capere, quàm certo rerum discrimine maluisset. Certatim nostri manipuli è ciuibus solis & paruo studiosorum numero conglobati præ mœnibus stabant, maiora quædam tonitrua & Martis grandinem in aduersos cuneos assiduè detorquentes. Cùm verò ab ea parte quæ Thenensem respicit ciuitatem, maioris prominentiæ septa ascensum militi præpedirent, depulsi strennuè, ac toto agmine defluētes ad portam Percensem primò, inde ad Heurienſem vsque, à meridie sitam, longè latéque dispersis brachiis ingruerunt: plerisque retrò virgulta, & rusticas casas tum relictas velut in tuto latitantibus; vnde sclopetis minoribus, si quem fortè è specula prospectantem cernerent, ex insidiis impetebant. alij per fossas, & tela deorsum, sursumq; per aggerem subeuntes, priusquam se muro propius applicassent, traiecti atque in præceps iterum sunt reuoluti. Pugnatum acerrimè ab hora post meridiem tertia, ad nonam aut decimam vsque post occasum solis. Nostri continuò nunc tormentis maioribus, nunc onagris gestatilibus, vncinis, aut clauis ferreis assilientem Gasconem audacissimè repulerunt, tanta procella glandium, vt ante noctem strati plures quingentis animam sub mœnibus exhalarint, vt hos prætercam qui vulnerati ad necem vrbe paulò pòst dedita ad xenodochiū peruenere circiter 200. numero, vt fama publica ferebatur. Princeps signorum multitudinē quæ in mœnibus stabant, fidámq; constantiam, & robur ciuium admiratus, longè supra quàm expectauerat, externum præsidium vel iam adesse, vel imminere suspicabatur. attonitus interim, cœptiq; pœnitens, animum huc illuc celeriter diuidebat, se falsa persuasione seductum sentiens: ac nisi dedecus obstet, aut ex dedecore sinistræ existimationis periculū, iam procul abscedat, malè rem incheatam deserens, potius quàm Stratagema.

cum iactura temporis sui, tantáq; militum strage & ignominia, vrbem hanc regi deóq; charissimam aperto exitio tradat. Sed altis pectoribus innata vt plurimū φιλοδοξία, *tardè admodum rationis arbitrio conquiescit: nec illud cogitat semper in vita optimum esse, vt suæ se quisque fortunæ limitibus circumscribat. Orandus interim Opt. Max. mentem det cunctis principibus bonam, illustratámq; lumine suo procul ab illa funesta ingluuie gnathonicæ turbæ & populi factiosi, ab omni fermento tum propriæ tum publicæ calamitatis auertat. cùm alioqui magnarum sæpe virtutum semina, & fructus indolis generosæ deteriorum consuetudine non secus atque à lappis & tribulis, aliarumq; complexu plantarum inutilium strangulentur: quæ quanto subeunt altius, tāto & firmius adhærescūt, ipsámque natiuam speciem plantæ insignioris adulterant. Porrò phalanges equitum duæ trésue partim oberrantes circum mœnia, partim in aprico tumulo consistentes extra ciuitatem longius locum pugnæ oppositum occuparant: hinc tanquam è specula prospecturæ quid intra vallos, & vrbis septa geratur: cauturæ insuper ne qua internorum eruptio, vel (quod potissimum verebantur) præsidij exterioris accessio fiat. Erat in ciuitatis parte pronissima versus Austrum, porta quam à proximo pago* Heuriensem *nuncuparunt, atque ante illius adytum non procul à fluminis valuis pons sublicius, quem subitò nimis aduentu hostium trepidi ciues, ac semet in varia concitantes, non fuerant demoliti. nam & locum per se tutum satis ex aquarum confinio cogitabant. Cùm itaque propius ipsa res premeret, conati ad traiectum fluminis pilas epistomias obfirmare, nescio quid obstaculi deprehendunt, quò minus quod vellent, quóque opus maximè fuerit, præstare potuerint. Credibile est foris astu calonis, aut specularij excubitoris industria cautum, vt*

Aestus magnorū principum.

Periculum assentationis atque consortij mali.

Stratagema.

Astus aduersariorum.

oppida-

oppidanorum spem relictam in amplificanda fluminis mole succiderent. Mox ergo vt frustrà vrgeri iā latus illud sublimius visum est, deflectēs sensim gregarius miles in partem hanc infimam ciuitatis, faciundæ impressioni oportunissimam, fluit. Hîc illi multo quàm dudum maioribus animis flammæ materiem per neglectam semitam portæ (quæ penè lignea est) non cunctanter affigunt. plus decies qui facem tulere sublati globo tormentario concidunt: quam tamen accensam semel succenturiati proximè vlterius promouent, dum extra telorum iactum securi stuppas immitterent, iámq; inter tabulata & commissuras aridas populabundi incendij vi porta penitus conflagraret. Oritur vehemens vtrimq; ad sydera clamor. Animosi tamen nostræ cohortis viri, certo numine ac supra quàm rerum status permittere videbatur, nihilo minus in suis statiuis persistētes acerrimè velitari, disiectis vallis confestim effossas scrobes obijcere, confectos à fœminis malleolos & murices iaculari: plurimos qui per septa & muros, imò per fumum & flammam, perq; ipsas ruinas adhuc incendio æstuantes irrumpere conabantur, nunc deturbant in præceps, nunc ense confossos aut impacta glande semianimes in ipsam flammæ voraginem voluūt, aut ripa viciniore demergunt. Quendam è nostris vidimus lignarium fabrum, qui scalis ab externa mœnium fronte directis ad portæ basim vsque transcēderit, vbi cadum pice ac sulphure sublitum, ac paratum fomiti, in flumen proximum deturbauit, rursus tamen ad nos ascendens, per multorum iactus & tela saluus euasit. Præter vnum nostrarum partiū cecidit nemo. erat ille Zelādus patria oppido Brouwershauiæ, Victor Dingemans nomine, ac præclaræ indolis adolescens. is cōfidentior iusto, caput altius exerebat: atque vbi multos tum cæsos gladio, tū telis & saxis obrutos è medio sustulisset, dextra

Pugnæ vigor.

Exempla fortitudinis.

1.

2.

Factum generosum fabri lignarij.

3.

Studiosi vexilliferi insignis audacia.

ferrum aut facem, sinistra vexillum gerens: tandem traiectus globo per frontem, atque inter incendia deuolutus expirauit. Iam ignis indomita vis grassari amplius in muros & ædificia cœpit: vnde in cælum atra fuligine cum flammis affatim exundante, rem constitutam in extremis funesto præsagio designabat. Multi quibus hic lusus insuetus, iam muros clanculum deserentes, sese in latebras abdunt: alij non differendum vlterius rati, instāt acriter tum apud Consules, & Magistratus, tum primores Academiæ, quò saluti publicæ, quam penè nullam in armis amplius norint, pro rerum statu maturè consulant: fortunam vrbis nunquam fuisse peiore in loco: portas collabi cum parte murorum: nec solùm aggeribus hostem vndique, verùm & ceruicibus imminere. Discurrere per vicos videas passim: planctu fœmineo, puerorúmque resonant vniuersa. Atque (vt in aduersis ferè de Deo maxumè cogitamus) vota & supplicationes factæ per idem tempus im æde sacra Augustinensis monasterij, in honorem sacrosancti corporis Christi: nudis pedibus, ardente in lachrymas atque suspiria magno vtriusque sexus hominum comitatu. Interea & legatus denuò à Principe missus portam, quæ Hellespōto patet, Diesthensem versus accelerat, salui conductus adferēs munimentum, si fortè pro rerum nunc alio statu, aliò & ipsorum ciuium ex deliberatione sententia verteretur. Tum verò vbi aperto numine rem cōstare, fatiq; violentia quadam rapi se vel inuitos ciues optimi cognouerunt, concilio raptim inito, vt in commune prospiciant, audire conditiones Principis, atque ad ipsum in castra mittere visum fuit. Huic negotio tum difficillimo, tum maximè formidādo, cū nemo non se subtrahere maluisset, conceptam tamen ferociam prius, extrema necessitas vicit. Cunctorum precibus studioq; præficiuntur imprimis clarissimi iurisconsulti D.

Trepidatio Louaniensium.

Extrema salutis anchora.

Redit legatus postremò.

Consilij pro necessitate rerum tempestiua mutatio.

Elbertus Leoninus ac D.Ioh. Wamesius: quibus & ciuitatis nomine adiūctus est D.Hieronymus Winganus, cunctis pietate atque prudētia notus. Hi sanè inuito genio plurimum obluctantes, atque vt parētes patriæ, omni postposito periculi metu (quod illis non paruum duobus certè nominibus impendebat) iam iam nutantem, iamq́ cadentē salutem publicam suis humeris exceperunt. Sunt nocte intempesta, intérq́ conflictus flagrantissimos, per media castra viam ad Principem dirigētes. Cataphractorum duces vbi prætereuntes datis nominibus cognouerunt, oppidò læti, atque in spem compositionis erecti, securum transitū præstiterunt. Credo & fœcialem (quem Heraldum nominant) ferè vltrò citróq́ commeantibus adfuisse. Mox vbi coram fandi copia data est: hîc omniū nomine Leoninus sese submittens: Non equidem Princeps illustriss. te nobis hac specie, atque animo tali adfuturum antè credidimus. Sed si vlla ratio subest (quæ nos penitus latet) cur tibi nostra quòd puniatur promerita ciuitas, vel respub. videatur, in me quæso, in me vnum tela vertantur: quò vindicandæ iniuriæ vestræ ille alioqui implacabilis ardor restinctus, & expiatus sanguine meo, erga innoxios conquiescat. Sin erga nos omnes quod quondam humanitatis studium fuit, aut quicquam virtutis antiquæ superest, quæso nos metu, ac tempestate hac atrocissima pressos, celerrimè (dum tempus datur) eximi patiaris. Pro rege quæ decuit tentata sunt hactenus: vbi nō licet quæ volumus, fatóq́ compulsi in tuā venimus potestatem, quod superest vnum, supplices orant sacri, prophani, plebs, magistratus, rationem facti clemēter accipias, vitamq́ indulgeas, quam alioqui astricti R. M & religioni antiquæ, contra nefarium militem obsistēdo penè amisimus. Hanc tamen sic tuæ clementiæ subdimus, nequid deinceps vel contra regem acerbius, vel fidem Deo præstitā

Dialogismus. I.

 semel

semel, admittere cõpellamur, parati alioqui prius indecoram gratiam supremo vitæ, ac rerum nostrarum excidio commutare. Princeps ad primam supplicis vocem animo gratulabundo, (ac penè in lachrymas fusus) sed tamen pro

Alia oratio.

status ratione dissimulans, ita respondit, Vellẽ ego clarissimi viri, & fortassis fuerat melius, antè vos ea de re statuisse quam nec mihi proponere inhonestũ, nec vobis audire per interpretem meum, contra fas ipsum aut regiam M. arbitrabar. Non hanc mehercule à vestris inurbanam gratiam cogitatione præceperam, vt pro amore ac bono studio quo cunctos in libertatem asserere gestiebam, haberetur nunc despicatui palam: dum me defixum hoc loco ludutis à summo manè ad vesperam: dum vos interea cunctando vires atterere meas, & in me proprias armare clanculum cogitatis. Eò ferè rem reduxistis vt neque sit promptum quò tantis angustiis maturè consulam absque periculo meo, nec tamen absque animi cruciatu hanc contumacia vestra partam perniciem vobis ante ora sustineam: quod vti in liquido restet, si modò vobiscũ tractabilis res est, malo iniquus mihimetipsi, quàm apud vos durus aut impius æstimari. Iubet *continuò festinare qui receptui canant, pugnamq́ suspendi faciant, dum ineundo fœderi tempus inducias postularint. Hic multa sparsim ac velut maiore cum*

Aduersariæ partis insinuatio.

otio dicta pro incertis relinquũtur. Astabant Principi quibus nõ aliud studium fuit quã irritatum animum amplius instigare, multáque obijcere ab ira & cõtumeliæ specie nõ aliena. Illum pleraq́ in medium attulisse, sed multo sedatius ferunt, etiam quæ ad captandam beneuolentiam facerent, quæq́ affectionum pugna mirabilis, & magnitudo & cura suggessit. Dolere se supra modum eam de sese opinionem esse conceptam, qui & leges ritusq́ patrios vellet euertere, & regem sua possessione deijcere; coniecturam mini-

minimè sanam ex facto aut religione militum de vniuersorum capite duci. Sibi pugnādi causas legitimas esse, quas pauci intelligant: tempus veritatis filiam plana paulatim omnia præstituram. Bellum sibi non iam cum rege susceptum, sed contra plerosq; qui regiæ potestatis atque arbitrij titulum vsurpantes, se bonis omnibus spoliatum, immerentem, inglorium expulissent: vitam sibi acerbam fore, nisi hanc ignominiam via quamcunque sors dederit, à suo sanguine siue familia repurgarit. nec tamen tam vlciscendi studio quàm iusta officij ratione, victum amore fratris, pietate erga oppressos, aliorumq; impulsu antè pacatum animum in hunc miseriarum gurgitem proiecisse, vnde vix aliàs quàm rebus pessundatis suis, emergi posse speraret. Postremò nihil orare quod arduum foret; nō thesauros oppidi, non ingentes æris aceruos, non iusiurandum inuitis pro recipienda religione noua exigere voluisse: non se passurum vt quicquam in sacra, prophana iniquius committatur: cauturum in singulis pro virili sua, ciuitatémq; ab oneribus cunctis, à præsidiario milite liberam seruaturū. tantùm orare vt sibi promittant, se commeatum liberum permissuros, neque impedimento fore quo minus cœptam expeditionem in castra ducis prosequi poßit: se ciuitati non infensum, vel inimicum suæ, sed amicißimum eße persuadeant. qui tametsi prodesse nolint, saltem quò vel inuitos belli fortuna constringit, cursum qualemcunque res suas habere permittant: viam non impediant, quam suæ saluti, & publicæ, & apud regem ineundæ gratiæ proximā arbitretur. Multa eiusmodi, & fortasse planius, dicta mirum quopacto in vulgus serpserint: quæ tamen plurimi ad credendum tardiores, velut aptas aucupio cantilenas, aut crocodili lachrymas appellarunt. Quid enim non anceps & asperum, ceu sub saxo quolibet scorpius, à barbaris illis mi-

Prior propositio.

Apistia non improbanda.

litibus metui potest, qui nec suos verentur duces, sæpe nec Deum curare res humanas existimant? quibus etsi fidem erga nos integram seruare Princeps vel maximè voluisset, non tamen imperare cùm vellet poterat, vt & ipsius ad sui defensionem fatebatur, ac triduo post discessum (cùm ob seditionem maius periculum nobis imminuit) vel viuo exemplo cognitum fuit. Ferunt & Leoninum opportunitate iam data, semotis arbitris ex aduersantium turba, recti ipsius speciem genuinam nõnihil in Principis animo refricasse: nam pleraq; sensim & breuiter ad illa dudũ prolata detorsit, intrepido pectore & callidè satis ostendens nõ bene sibi constare, quæ ad causæ integritatem sub recti specie in animum induxisset. Fortasse promptum esse tot ciuitates ad deditionem cogere: sed deditas retinere difficile, & infiniti periculi plenum. Impetrandæ gratiæ apud regiam maiestatem nõ hanc patere, sed meliorem viam in animi moderatione, ac tolerantia sitam, dum vltrò annueret Deus, ac vitæ calamitosæ turbidos dies aliquando benignior sole serenissimo commutaret. Raro etenim vtriusque fortunæ extrema posse consistere: neq; tam ab aliis lædi quenpiam atque à semetipso. Postremò non omnes naturæ leges, atq; pugnandi causas honesti, ac veri boni legibus consentire. Proinde vt victoriam sui longè pulcherrimam esse, sic genus trophæi turpissimum illud, quo salus vnius multorum constaret exitio, victor non tam de bonis suis ac cæsis hostibus, quàm de ruinis publicis, multorum strage promiscua, tot occisorum sanguine, tanto mutationis metu atque periculo in posterum triumpharet. Hæc obiter dicta non parũ fortasse ponderis habuerunt; at multo amplius habitura, nisi mẽtis interior vis, subinde vel affectu grauiore, vel iniquiore fortuna ceu polypo tacta torpesceret. Cùm enim puniendus est orbis, dî causam in promptu habent, inter potentes

Alia insinuatrix oratio.

tentes

zentes potentē maximè, vt in aggressu rerū maximarum pugnantibus scopis, circa æstimationē potioris nonnihil exorbitent: erroris autem progressus in lubrico positus eò dispellit, vt videant tandē meliora, probéntque; sed vitæ & fortunarum mille iam discriminibus implicati, quod cupiant maximè, sequi non audeant. postremò postquam ἔρρει τὰ καλά, à summis scopulis in fluctus sæpe desiliant. Dum verò firmandi fœderis causa legati partium vtrarumq; in domo ciuica diutius occupantur, circa nonā temporis vespertini latius flagrante incendio, vt in ædes proximas grassaretur, extrema rerum omnium in ciuitate desperatio venit. Nam quamuis antea per præconem Principis refrenatior miles pedem paulisper à mœnibus retulisset, inflammatior pugna recruduit. stant in procinctu signa coloris purpurei, directiúq; currulibus instrumētis, quæ circiter 8. aut 9. numero, sed otiosa hactenus asseruarant, nunc illud agere videbantur, vt pertusis muris atque aggeribus, quamcelerrimè in ciuitatem irrumperent. quo quidē animaduerso ingens cunctorum fremitus, & trepidatio compulit magistratum, prorsus vt morem gerat, nulláque periphrasi nuper propositis acquiescat. Simul ac ventum rursus in castra, quo ab senatu responsum dicerent sat consentaneum iis quæ à Principe sunt optata, ille succēsus ira, oculisq; minacibus inardescens pauca reddidit: Nō eum se esse quem putarent maximè, qui atrū à candido vix discerneret: se nihil de commissariis vrbis posse aliud suspicari, quā technas & fraudulētiam meram. paratos scilicet arte & consilio Leonini, sub hoc prætextu itionis crebræ atque colloquij, vim fluminis aceruare, externum militem introducere, 6. insignia peditum, 2. insignia equestris armaturæ: notam rem omnibus non è fabula vulgi, sed literis interceptis, quas statim ante illorum oculos, atque ora recludi iubet.

Diuinæ prouidentiæ filū inexplicabile.

Extrema rerū desperatio.

Pugna recrudescens.

Durum responsum.

iubet. Hic trepidare plurimum, qui partes oppidi tuebantur, conuicti nimis perspicuo signo: cui quod responderent nihil occurrit, quàm de recipiendo præsidio nihil se certius accepisse. quòd si quæ cupiant dicere, benignè velit accipere, iam nunc supremo cardine fortunam publicam verti: ideoq; orare summopere se, nisi omnes ad vnũ perditos malit, dũ de pace tractatur reuelli paulisper ab vrbe hostilem manum, quiq; vicißim præter inceptũ fœdus, admittitur, effrenem militis impetum coerceri. Hoc ne iuberet Princeps, eorum plurimi quos à consiliis habuit vrgebant grauiter: quòd porta cũ muris & ædificiis euersa funditus parum nunc absit quin actus vltimus, extremumq; negotij peragatur. Verùm placatior Princeps, fratrem suum Henricum vocat: Vade actutum impera quæso præfecti peditũ receptui canãt, miles à pugna aut irruptione desistat. quòd nisi audierit dicto, vel violenter auerti cura. Suscepit alacer ille prouinciam sibi periculosam, sed quam debere putabat se gratitudinis ergo, & propter indolem suam, ab ea Musarum antiqua consuetudine non alienam. Interea tẽporis vt optimatum concilio, supremaq; deliberatione conclusum fuit, Commissarij respondebant illis se acquiescere quæ à principe priore colloquio sint postulata. Sed idem irritatior paulò, atque inflãmatus ab aßistentiũ turba, etiã supra quàm dudum plura, & multo ferocius flagitabat: Debere Louaniẽses suis quoque inceptis cõferere manum, pro libertate publica socia arma gestare contra exactores conscientiæ (vt ipsi nominãt) contráque apertam tyrannidem ac violentiam. non se latere quã parum absente periculo sint in religione fœderis permansuri, freti nimirũ hoc axiomate, Quòd hæreticis non sit seruanda fides; ideóque dandos & obsides locupletes, & huic nodo cautiones cæteras adhibendas quæ militari iure debentur. His dictis turbati

Prudẽs atque opportuna oratio.

Humanitas ex Musarũ consuetudine maior.

Secunda propositio, ac multo seuerior.

bati meritò ciues vnum id retulerũt, duriora proponi quã pridem facta cõuentio tulit: orare se clementius agat, aut ad Senatus consultum rem referri denuo patiatur. Respondet princeps, esse plurimos in illo suorum numero, quibus nisi ea in parte se morigerum prestet, fore vt sibi vicißim non habeat obsequentes. Et quanquam circumfusi duces & milites iam nihil aliud ferè quàm minas, & maledicta spirarent, prius quàm odium illud extremum in flammam præcipitẽ excandesceret, iterum cõmunicandi gratia datis obsidibus, intercollocutores partium vtrarumq; versus domum ciuicam relegauit. Legati principis rem in pauca cõferunt, ea quæ postularentur à nuper oblatis non adeò discrepare: non esse illius studium siue propositum, quo religionem Catholicam velit euertere, vel turbare quocunque modo: quin potius cupiat in statu suo quammaximè retinere. quæ tamen religionis nomine dixit, non spectare aliò quã ad internam animi libertatem, quã nolint tormentis vllis, aut suppliciis agitari: reliqua verò his cõsentanea velle quæ primo colloquio atque in Percensi cœnobio flagitarat. Adiungebant insuper ad saturandam rabiem militũ, numerandam ilicet summam 10000. florenorum, si se saluos in posterum, aliisq; oneribus expeditos esse voluerint. Durum istuc & asperum in aures miserorum ciuium personabat, quorum omnes in vnicam massam conflatæ copiæ forsan sufficere non potuissent. Sed quò non mortis imago præsens, rerumq; extrema neceßitas ducit? Pacta sub hypothesi pax est, nequid nimirum supra quàm hactenus fati violentia tulit, vel in Catholicam religionem vel regiam maiestatem iniquius facere compellantur. Ita Principem se pro amico recepturos, commeatum liberũ permissuros, non facturos hostilia, non auersuros in alterius fidẽ quantum in se positũ sciant, modò nec sui sint offendiculo palã, neque

Tertia postremaque propositio ab aduersariis facta.

Formula deditionis Louaniensis.

neque vel vi aperta, vel fraude quippiã in reipublicæ perniciem molitatur. Cũ offerẽdo, licitandóq; diutius 50000. flor. summa postularetur: ventum ad 16000. quæ tamen summo labore, ac difficultate propter exhausti iam dudum ærarij inueteratam inopiam viritim colligi debuerunt. Iratus oppidò miles ægrè hunc bolum sibi è faucibus eripi patiebatur. instabat horrendum rugiens, sibi promissa reposcens, se frustrari dictitans, se pro periculis & laboribus exantlatis ad lanienam duci, & famẽ morte crudeliorem: quæ iam victori funestum exitium, victis non ingratũ spectaculum sit præbitura. Vix vllis precibus, minisq; præfecti ab vrbis direptione diuerti poterat, ni principis frater accedens propius cataphractum equitem immissurum illico minitaretur. Tum verò ingenti fremitu, dextrisq; minacibus orta propemodum seditione, in ipsosmet duces facturi impetum videbantur, nisi mox oculatior dies maturè collectam pecuniam in famelicorum ora biantiora Cerberi faucibus obiecisset.

Seditio militaris.

Vixdum primo Solis exortu pauor impressus cum tenebricosa nocte reliquerat: stabant omnes adhuc ancipites metu, hoc sperãtes interim, vt iuxta contracti fœderis formam, assultores nostri denumerata pecunia præterirent, nec pedẽ semel, vti promissum fuerat, intra mœnia ferrẽt. Ecce vnà cum equitibus illis quos parando commeatui destinarant, ex improuiso tanta irruptio facta est, vt nemo non vrbem proditam, certoq; deuotam exitio suspicaretur. Mihi sanè non multò inferior visus est hic character præsentis Dei ad tutelam ciuitatis, quã sanctis olim exhibitus fuit vel in fornace candenti, vel rugientium belluarũ medio constitutis. Nefas omnino ducerem si tam prodigiosam summi patris clementiam data occasione nõ prædicarem, non ab æterni silentij cœca caligine, non à maleuolorum

Diuinæ benignitatis in summo rerũ discrimine character expressus.

lorum mendaciis, & fabulis vanis (quæ sensim solent irrepere) sarta tecta, & pro meo hoc qualicunque ingenio vindicarem. Ibant ingressi quò fors fortuna, ac necessariarum rerum inopia ferret, rursumq; digressi neminē (quod scio) grauius offenderunt: quin plerosq; comiter salutantes, id vnum verbis sanè perspicuis explicarunt, qualis sibi nunc animus, qualis fuisset pridie, quantúmque in angusto salus omnium, ac vita pependerit: ipsos se sibi miraculo esse, qui tanquam perculsi fulgure, aut fascino vincti à semel obiecta præda reuelli subitò, inflammatámque dextram temperare potuerint. Atqui vt eò veniam quò me penitius diuinarum rerum consyderatio, ceu cursus totius remus, impellit: vtcunque seruata ciuitas clarissimorum virorū meritis, ac prouidentiæ plurimum debet, vtque sapienter pro necessitate rerum se gesserint omnes. Iter inter sacrum tamen & saxum, imò in acie nouaculæ collocatis, quidnam esse dicas, quòd illo tam euidente discrimine, ceu amœnissimum bolum ex tigridum ac leonum vnguibus eripuerit? Num virtus bellica? num illa murorum & aggerum fortitudo? num procerum prudentia? num benignitas Principis? Multa quidem vt causas medias conspirasse non nego: sed erat his omnibus quiddam prius & diuinius multo, quod ita rem omnem extremo nutantem cardine stabiliret: vt pugnatum sit vsque dum fides in regem, & religionem patriam apertè constiterit: cessatum prius quàm non de paucis capitibus tantùm, sed & totius inferioris Germaniæ, bonarum artium, sacrorum ordinum flore, & thesauro irreparabili actum foret. Respexit ille qui cūcta perspicit, commune votum, studiúmque flagrantissimum populi boni, (cuius pars maxima est) tum & facinus audax & memorandum, ne dicam temerarium, (si vires hostium comparētur) sed ex propensione acerrima natū erga fidem

Catho-

Catholicam, & regiam maiestatẽ. Nam quicquid in aliis non ita successerat, vt iure quiq; optimi maluissent, necessitatis illud acerbæ, non liberioris arbitrij fuit. Potest qui velit in singulis bene gesta deprimere, & peccata leiusculè aranearum instar exugere, dum huius farinæ plurimi potestatis oppressæ & liberæ nullum discrimen faciũt, nullum quoque permißionis atque consensus, nullam denique causam cur maioris mali vitandi gratia, ad leuiora ra conniueãt. Humanitus accidit vt ferè mortalium plures perfectionis ideam quam semel in animo fabricarint, ab aliis exigant paßim, vix tamen in suismet rebus vspiam deprehendant. Sed omnium iudex optimus est καρδιογνώστης θεός. Ego non istæc tam defendendi studio (in quo minimũ poßim) sed vt lasciuientis inuidiæ morsus vel pauxillulum refrænarem: quod Deo ac patriæ me debere intelligo. quibus quò tanti prodigij summam angusto ambitu continerem, annum, mensem ac diem ludens aliquando his versibus illigaui.

Duorũ malorum eligendũ quod minus est malum.

Vt sIt Chara deo pIetas LaVs
CLara LoVanII,
TertIa septeMbrI CondoCet
orta dIes.

Vel si breuius placet:

Cephæ saCraratIs fLVCtV
ConCVssa trIVMphat.

Quod tamen ad vniuersam anni istius tempestatem melius quadrat. Verũ vt vena paulò liberior fluat nullis astricta locorum ac temporum notis, ista quoque licet incocta & rudia, tamen quòd figuratè ac breuiter multa contineant, his annumeranda putauimus.

LOQVI-

LOQVITVR LOVANIVM.

Par cesti ratio, mulier quo iuncta marito est,
Quo iuncta vrbs, populus, regibus atq; Deo:
Sed si fœminei spectes discrimina vultus,
Fœdifrago totidem sunt in amore modi.
Est quæ se cupiat vinci, luctataq; paulùm 1.
Obuia lasciuo dat sua colla proco.
Altera se facilem ostendit venientibus vltrò; 2.
Spretaq; non animo at corpore virgo manet.
Tertia quam recti non tangit cura pudoris, 3.
Corpus, rem, mentem prostituisse iuuat.
Sunt quibus inuitis florem violentia carpsit, 4
Interior superest virginitatis honos.
Rara eadem & felix, quæ postquam restitit aptè; 5.
Fugit adultrices inuiolata manus.
Victa ego victorem vici, seruataq; seruo 6.
Integram regi nupta, Deoq; fidem.

Casus nouitate attonitus Sol ad meridiem properabat: cùm nunc feruenti per vicos multitudine militum externorum, diuersa suspicio malè securos animos vulgi, & optimatum in statu parum tranquilla specie retineret. (Insperata catastrophe.) Princeps confestim ab vniuersis actorum formulam poscit: quā vt ægrè tradidit, ita tamen contraxit ciuitas, vt iuxta tenorem scripti pecunia data velut obsidis loco, etiam à durioribus multis, vrgente fortuna, in posterū liberaret. Quæ quidē delineatio parū arrisit Principi, quin mutare in pluribus maluisset, ni rerū suarū status, atq; necessitas aliò raptans magnum fortunæ præsidium in celeritate dictasset. Dat tamen & manus suæ paragraphum, cū edicto ad securitatem ciuium & sacerdotum. Imperat crucem erigi: si quis vel damni quippiam, vel dedecoris intulisset. Vix adduci poterāt exteræ nationes rem gestā vt crederent modo

quem fama diffudit, adeò pusillum census, atque peculij tanto labore confectum: neglectas machinas belli: relictam prædæ occasionem longè pulcherrimam: tum fœderis formam nullo præsidiario milite, aut iurisiurãdi relligione firmatã: cæteraq; ab omni furore, & insolentia victoris exercitus, à Louaniensium specie, atque vsu circa res bellicas peregrina.

Fortunã oppidi Bruxellensis.

Sic igitur Princeps relicto Louanio totam congeriem versus Bruxellas rapit, tanquam & illas aggredi statuisset. Magno terrore atque tumultu ciuium ad arma procurritur: Portis & mœnibus opera Illustriss. ducis Arscotensis, præsidioq; tum Germanorum, tum Hispanorũ militum ritè prospectũ fuit. Sed illac dum properat Princeps, ecce nunc aliò sinister nuntius vocat, vt auditis bombis, atque crepitibus tormentorum, quæ circa Montensem ciuitatem dies, noctésque continuas horrendo murmure personabant, media via deflexerit iter rectà Niuellas dirigẽs, dum & illis deditis ad castra peruenerit, aperto iam Marte cum hostibus certaturus.

Noua tempestas reipub. Louaniensis ex priore progerminans.

Vix pedem à mœnibus nostris dimouerat Princeps, nouus repentè tumultus populum ac verè panicus terror inuasit, quem tamen multis non obscuris admodum notis, animorumq; præsagiis dudum antè metuimus. Nam die 9. Sept. vesperi, cùm inter latices laxati paululum, ac velut à sæuo turbine respirantes ad discutienda tædia, mulcẽdosq; ægrotos animos verteremur, auditus iterum raucus ille cãpanæ & tragicus pulsus, authore incerto, varia suspicione vulgus ad arma conciuit. alij receptis hasta & clypeo agminatim ad mœnia confluunt, & portas obsident: alij se obserunt domi, cæcisq; recessubus absconduntur: multi ad forum magno clamore delati consulem petunt, & magistratum, sese cum ciuitate proditos clamant, cui, aut per quos,

quos, incertum esse, scrutandas ædes, perfringenda claustra cum repagibus, si quid insidiarum sit vspiam, in lucem è latebris eruẽdum. Erant (vt verbo dicam) hæc inquietis plerisque ingeniis substructa molimina, dum propter dissensus tam multiplices animorum alter alterum vanis rumoribus agitaret. Sed diuino rursus beneficio, atq; oppidò singulari vitã huc vsque, & salua cætera retinemus. Etenim ille deorum Dóminus, vt semel iam dextram suæ benignitatis aperuit, eãdem amplius illustrare non cessat, quo vsq; penitus constet res humanas tum maximè, cũ afflictæ sunt maximè, ipsius nutu ac prouidẽtia dispensari, omnesq; aduersariorum non modò vires & copias, sed & astutiã summam, dolos, consilia, eiusdem præsidio superari. Nec tamen hisce exemplis in nostram editis ciuitatem, cælestis aspirationis impetus conquieuit. Supersunt alia, de quibus non constat an maiori in metu, an periculo versati simus. Deũ fuisse ergà nos clementissimum, ipsi hostes, ac bono ciuitatis infensi vel inuitis pectoribus confitentur. Reuertor ad comitẽ LodoWicum, qui tum fortè fatigatior (vt fama tulit) in febrem incidit diuturnam, non absque suspicione veneni clanculum dati. Postquam infelicis auspicij successum non vti sperarat æquabilem animaduertit, quò tutò posset euadere cogitare incipit, adhortantibus eò potissimũ Gallis, quorũ præsidio nitebatur. Accessit aliud maius, quò postquam ardor ille ingenij paululum refrixerat, vniuersum quoque consilium ruit, ác ciuium spes concisa resistendi industriam labefecit. Nam Princeps vbi cum toto apparatu legiones equitum, peditumq; celerrimo gradu, vsque ad iuga Hannoniæ concitasset, castris regiis adfuit planè ex improuiso, prius ante hostium oculos astans, quàm certus in aures nuntius peruenisset: parum abfuit quin trepidantibus cunctis atque oppressis, de hoste insigniter triumpharit.

Vani rumoris corollarium.

Diuinæ benignitatis character immensus.

Fortuna cum ingenio pugnãs, eiusque casus infelix multos in exitiũ voluens.

Sed illi quos per obsidionem Louaniensem occupato Principe diximus præterlapsos Colonienses equites, vnaq; & cohortis prætoriæ milites, obstitere quo minus prompta impreßio fieret. vtrimque collatis signis pugnatū est acriter, cataphracti milites alacri cursu vsque in castrorum septa perruperant, sed & hinc inde cadentibus multis, peditatus principis mira ignauia substitit, nec vlla deinceps ratione compelli potuit vt pugnam inceptam continuatis ordinibus instaurarent. Marcebant omnes inedia, defectuq; cōmeatus, quem à tergò non ita commodè vel absque periculis summis poterant comparare. Sic prima fronte felices aditus etiam Marte, Mercurio, Venere conspirantibus, ipsa demum infensa Iuno, vel (vt clarius dicam) fati superioris potentia, sæpius intercludit. Præclaro mox stratagemate Hispani milites per noctem latus alterum hostilis exercitus inuaserunt: captata scilicet tessera, ac vestibus laneis in lineas commutatis, quo se dignoscerēt, ad stationem tertiam vsque peruadūt, vnde interfectis pluribus præclarum astutiæ militaris specimen atque audaciæ monimentū posteris reliquerūt. Tædebat Principē fortunæ suæ supra quā dici posset, bellum sibi non tantùm cum aduersariis, sed & cum suis quoque intelligens, quorum nonnullos sibi fidißimos facie, nunc hostes occultos pectore & ad proditionem accliues, vsus tempore comperibat. Vnde mutato consilio, tanquam aliud agens, pedem celerrimè refert, pérq; Niuellas denuò versus Bruxellas itinere facto (ceu nunc adoriturus seriò) vniuersum exercitum rapit: interim cuncta præteriens quæ apparatum bellicum redoleret, ductu continuo se Mechliniam confert, vbi non diu morantem vna ferè sollicitudo exercuit, vt proditorū manus (multos enim subornatos pretio sensit) tutò, ac celeriter poßit effugere. Neque (vt arbitror) vnquam (& si dißimularit sedulò) maiori

Panicus terror.

Consiliū mētis diuinę prouidentia destitutū celerrimè ruit.

maiori in metu atque periculo fuit. auxit perplexæ mentis vertiginem nuntius repentinus, Montensem ciuitatem se M. regiæ certis conditionibus reddidisse. comes Lodowicus liber ex pacto, sed propè semianimis, amplissimo comitatu, & felicitate mirabili per media castra ad Mosam vsque traductus euadit. Galli milites cùm se iam euasisse putauerant, prius quàm oras extremas Franciæ superassent, à Guisianis illic opperiētibus ad internecionem vsque delentur. Tum verò attonitus Princeps, tanquam astrictus fortunæ scopulis, iam cælum vndique, & vndique pontum cōspiciens, quid agat incertus fluctuat; mox & quorundam fraude detecta Mechliniensi se ciuitate subducit, etiam per densissimos imbres fugam adornans, ac iam vndique sibi exitium metuens, qua potest calliditate reductos ad Mosam milites longum valere iubet, inq; Hollandiam sese vt portum recipit tutiorem. Comes Holstanus, qui tum perruperat in subsidium ducis Albani, antiqua fide in R.M. Buscoducensem ciuitatem, tractusq; finitimos multorum equitum manu ac peditum tuebatur. Interea tamen diuersarum partium per totam Campiniam grassabunda quædā colluuies nata, quæ velut gurges è fluminibus multis hinc inde profusa, rapinis & spoliis obuia quæq; vastabat. Aegræ tum admodum Troies à Rutilis, amicos ab hostibus vel lyncis oculo discreuisses. videre videor nunc illum Aesopicum senem cui dudum colore duplici interstincta cæsaries tota conuellitur, hinc nigros vxore vetula, illinc & canos diripiente iuuencula, dum singulæ sibi conformem facere student. Dux Albanus interea Mōtensi ciuitate potitus, hoc anno supra millesimum & quingentesimum secundo & septuagesimo; mensis Septembris die 21. millenos aliquot in præsidium ponit, multa dissimulans dum puniendi tempus pro rerum suarum statu opportunius videatur.

Rarū fortunatæ temeritatis excēplū.

Miserāda infelicitas Belgicæ terræ.

videatur. Mox cum agmine toto, atque tormentis bellicis, via qua Princeps venerat, versus Mechliniam fertur: quæ consternata & amens, aliis in turpem fugam sese vertentibus, aliis nequicquam ad obsistendum paratis, ad prima ferè obsidionis præludia penitus obstupescit. Data in direptionem ciuitas 1. Octobris anni 1572. eius diei & calamitatis memoriam facilè retinebit. Quæ verò per dies, noctesq́ue tres integras, vbi cuncta effreni licentiæ ac libidini patent, inter tot millia fiant, quisque suo cum animo facilè cogitarit. Equidem quod vel præcipuum est, intra aulæa & peripetasmata sinam, fortasse non extra schenam ante supremum illum iusti iudicij diem proditura, etsi quorundam nobilium patrocinio multi tum viri boni tum fœminæ castæ & virgines à furore & violentia vitam superstitem sibi cum pudicitia gratulentur. Velim nunc altius repetant ciues Mechlinienses, annum hunc numerari exactè septimũ ac vigesimum (de cuius numeri dignitate, quòd cubicus sit, quòd climactericus, quòd exactas periodos Lunæ magnarúmq́ue coniunctionum in se contineat, plura in Isagogicis scripsi) ab illo 1546. quo Deus primũ admonuit clade grauißima, atque igni cælesti in turrim altißimam ingruente, refertã cadis plus minus septingentis pulueris tormentarij, profesto diui Laurentij. tum enim & ipsus intereram, M. Bernhardo rectori iuuentutis Mechliniana fortè cohabitans, vt eius singulari doctrina atq́ue industria cum cæteris erudirer: memini tunc cæli faciem cõtinuato fulgure scintillas igneas, fossas, ac rimas horribiles velut è candenti fornace vsque in noctem mediam protulisse: quatiebantur ædes inaudita tonitrui vi, portæ dißiliẽtis tanta fuit eruptio, vt stragem latißimam dederit, disiectis ædificiis pluribus 300. oppreßis hominibus supra 500. Quàm verò prodigiosa cætera, cuiusmodi monstra & vlulatus,

Auspicij temerarij exitus infelicissimus, atq; exemplum maximè memorandum.

Numeri 27. amplissima dignitas.

Cladis Mechlinien. ab igne cælesti quondã inflictæ plenius exaratur.

latus, qui plausus atque præstigiæ dæmonum, quãtus vbiq; gemitus, horror, calamitas, quàm vulneratorũ species miseranda, quàm ædificiorum fœda euersio, terrarum, arborum, paludũ, animalium, de loco in locum absurda translatio, viderunt vndiq; vel à 40. miliarum spatio confluẽtes, nec vlla deinceps posteritatis memoria conticescet. Nunc tantùm repeto voluens atque reuoluens cum animo meo quòd illic præsentis tragœdiæ facies mihi sit visa velut antiquo oraculo, seu propter ignis analogiam iusta similitudine præfiniri. At ingens hic inter signum & rem signatam præcessit temporis interuallum, argumento sanè perspicuo diuinæ benignitatis ac patientiæ, quanquam quo diutius differt, eo & neglecti numinis pœna atrocior nobis incumbat. Ea verò est sapientiæ vox ad moderationem fortunæ vtriusque imprimis efficax, Dominus exaltat vt deiiciat, deijcit rursus vt exaltetur. Atqui vt in humano corpore fluxus fluxum prouocat, inflammationis ardor ardore succẽditur, neque prius malorum circuli cessant, quàm vnà cum proximis & procatarcticæ causæ funditus excindantur; sic & in cæteris rebus tum publicis tum priuatis accidit, vt altera calamitas alteri ferè succedat, minori sæpius maior, ac in priore interdũ posterior velut in figura species, aut vultus in speculo designetur: idq; propterea, quòd ferè omnes statim à labore ad libidinem procliues simus, quòd sortem præsentẽ non æquo animo perferamus, quòd Deum in ipsis angustiis nõ vti deceat glorificemus, quòd nudos illic euentus rerum, non præteritas rationes, non futurorum minas, maiorísque flagri prodigia contemplemur, quòd & ruinæ publicæ causam nihil ad nos spectare credamus, ac nemo (vt verbis Satyrici loquar) in sese tentet descendere, nemo, sed præcedenti spectetur mantica tergo. At quænam tempora præ vt olim, cũ Niniuitis excidium minitata vox vna

Præsens calamitas in priore depicta.

Digressio.

vatis diuini, conuersos animos ad pœnitentiam excitarit? nunc verò si vel pistillo subigas, vel molæ dentibus conteramur, viden vt amplius intumescimus, inflamurq́; penitus, dum disrumpi fastus, & crpiantatus insolētia cogat? Aeternum verò hinc sibi nomen Antwerpia peperit, quæ nudos & inopes fame, plagis, metu ac mœrore confectos, omni subsidio opum suarū ac liberalitatis dextera sublcuauit. Atqui hæc sunt verè quæ numinis iram placare vel maximè possint, quæq́ue lustrare fortunam publicam & priuatam ab infaustis dæmoni.. consueuerunt. Maturè consultum apud nos fuit, ducis accensi, ac stomachantis iram implacabilem omni studio præmollire, priusquam totus exercitus sese Louanium referens, nostro periculo quod famis indomitæ reliquum fuit, explerent. Vt enim tum fortè persuasum fuit longè aliter quam res erat, idem de nobis quoque statutū plurimi suspicabantur. vt etiam in vultu, & labiis hominum, ea magnitudo periculi versaretur quam in vicinis recenti adhuc horrore conspexerant. Quamquā verò multis interdum palponibus, parasitis, recta consilia principum peruertātur, discerptaq́; res publicæ vel propriorum viscerum horrenda ingluuie contabescant: hoc tamen loco (vt in aliis multis) seipsum non modò vicit dux illustriß. (sic vrgente Deo) verùm & suggestionis infaustæ studia (quæ quibus profecta superi norunt) infracto robore superauit. Inuenti sunt alij vel inter principes viros qui sese fortiter malis quibusdam impulsoribus obiecerunt, nunc prece, nūc monitis acrioribus plana singula apud ducis excellentiam facientes. Præcipuè verò acceptum retulit tunc salutem suam ciuitas vniuersa illustrißimo & sapientißimo duci D. de Medimna cæli, qui postquā fatis iniquioribus, nō tā sibi quàm regis animo morem gerens, in hasce terras causa suscipiendæ prouinciæ peruenisset, magnis periculis principio

Pietatis exemplum æterna posteritate dignissimum.

Tertia trepidatio ciuitatis Louaniensis.

Sui victoria præstātissima.

Exempla prudentiæ atque humanitatis insignia.

cipio mensis Iunij circa ingressum ad littus Flandriæ superatis, adeoq; afflictam & immutatam rempub. videns, ingemuit supra modum: deinde totum se quieti tradidit, vix aliò spectans quàm vt affectiones immodicas, ac periculosæ licentiæ cursum modo quo poterat, ad iustam æquabilitatē reuocaret. Verū exulceratißimo sæculo, etsi fortaßis in cæteris nō tantū illius virtus, atque authoritas potuit, quantum & voluisset, ac maximè merebatur; nobis tamen hoc præstitit, vt iam tertiò salui, seruatiq; prodigiosam erga nos Dei clementiam prædicemus. Neque vnus hic tantùm nobis orator diuinitus venit. Illustriß. ducis Arscotani D. Philippi de Croy studium indefessum erga publicam pacē, amorem erga vniuersitatem nostram, & ciues verè paternum ac singularem nemo ignorat: prudentiā verò & moderationem animi tempestiuam à turpi dißidio, ambitione semotam, atq; hoc Græco symbolo ἀνέχου καὶ ἀπέχου optimè comprehensam, velut in Romanorum consule primo, quis non colat vnicè, extollat, admiretur? Equidem viris principibus adulari turpe apud philosophos puto; sed beneficium non agnoscere, vbi locus postulat, acceptæq; salutis authores nō apud posteros prædicare, barbarū planè atque impiū iudicaui. Paulò ante hæc tempora regi se dediderūt & aliæ ciuitates, quas pridē ex improuiso hostilis astutia circumuenit, vt Aldenardū, Denremonda. Quæ particulatim obtigerint singulis, ne multa quidem volumina comprehendant. Nunc & illud in medium proferatur, quod quamuis anni exacta periodo antè contigerit, iam nunc venturi tēporis miserandā faciē abundè locis Septentrionalibus præmonstrauit. Profesto sanctorum omnium anno 1571. in ditione Embdēsi (quæ Den Dam vocatur) Frisiis Orietalibus nocte sanguinem pluit, copia tanta, vt ad 5. vel 6. miliarium spatium herbæ, & vestes expositæ in apricum, ex

Sanguinis pluuia prodigiosa.

albo colore penitus in purpureum sint mutata: multi ad rei memoriam plenos cyathos asseruarint: frustrà quibusdam illud ad cædem boum, aliasq; causas physicas referre volentibus.

Tempestas reip in Geldriam atque Hollandiam tota decumbens.

Ruina reipublicæ miseranda.

Porrò dux Albanus iam nobis mollior, vultu tamen ad iram satis cōposito, tacitus præteriuit: nihilq; præterea statuens certi, vniuersas copias versus Leodium mouet: hinc secundo fluminae per ciuitatē Ruremondensem hostili præsidio tunc desertam, circa Octobris initia, vsque in Geldriā properat: vbi primo Zuytphaniam, nuper à profugis atq; exulibus captam, obsidet: tum gelu acerrimo cōstrictis paludibus, ac totius fluminis cursu, post duos tréſue assultus vrbem expugnat, Nouembris die 16. Sæuitum in obuios primùm, inq; promiscuam turbam: mox etiam proditionis capita diris suppliciis auferuntur: credo in exemplum atq; horrorem finitimæ regionis, quam tamen ad rebellandum vlterius incertum an pertinacia magis induxerit, an fortunæ prioris violenta obsidio, an denique desperationi iuncta diffidentia, quam exemplorum forsitan non æqua æstimatione conceperant. Tantū verò per Transysellaniam totam hæc alieni periculi contemplatio fecit, vt mox Bergēsi comite, qui plurimas ciuitates ad deditionem antè compulerat, nunc fugitante celerius quàm pedes ferrent, claues obtulerint vltrò Campensis, Suollensis ciuitas, Amorsfortium, circa 20. Nouemb. diem: quæq; deinceps per omnem Geldriam ad ditionem vsque Vltraiectinam sita regio, velut momento temporis restituta regis vnius, ac ducis misericordiam implorarit. Atqui cum illis quidem benigniter actum. Interea tamen in vrbe Montensi plures è ciuibus capti, præter quàm expectarāt capitale supplicium luunt:

Desperatio.

callidiores, alij aliorumq; vestigia contēplati, ἀπιστίαν perpetuam induerunt, ac se, cum vxoribus, liberis, clanculum

subdu-

subducentes, lautam & liberalem vitam nunc summa inopia, exilij sorte miserrima cōmutarūt. Nec minor Mechlinienses incessit timor, causæ sententia nondum omnibus constituta. complentur profugis & syluæ, & pagi, & oppida: nec tamen tot gladij aut laquei rigor interimit, quot hyemis summa asperitas, terror, luctus, fames è medio sustulerunt. Innumeri indies atque in horas fortunis omnibus desperatis, tum à rege paulatim, tum ab antiqua fide, & religione deficiunt. Accessit annonæ caritas & rerum omnium tanta, vt vel egentibus quantum cuperet quisque subuenire non posset. Dum enim militi ferè quæ libeat licet, vastata prædia, calcatos agros nudus arator pannis, & plagis obsitus deserebat, abductisq; iumentis, sæpe & pecuniis, & stiua cum tota suppellectile, ne quidem conualescēdi rursus initia potuit retinere. Interea ducis exercitū magnus confluxus vndique Gallorum, Germanorumq; corroborat, multis eò non tam pugnandi desyderio forsan, quā prædandi spoliandiq; libidine concitatis: ne semel cogitantibus quidem, vt malè parta pessimè dilabantur, quemadmodum quotidiana obseruatio docet. Quot enim esse putes quos equus ille Seianus vehit, aurum Tolosanum à tergo incumbit, Diomedis aues à fronte præcedunt? Illud verò æternis præconiis dignū, quod iussu ducis Albani Christophorus Mondraconius Hispanus nobilis, Gallorum militum dux, pro Gusiana ciuitate sita in locis Zelandiæ gessit 13. Kal. Nouembris anni 1572. cùm ad ferendum subsidium, maris incommoda viam nauigiis præpedirent, ipse cū Gallis militibus 1300. Germanis 300. Hispanis 100. cœnosum tractum, & venis stagnantibus importunum, pedestri itinere superauit, sacculis tormentarij pulueris, quem ferrent humeris, in capita distributis. Ea verò supra vires humanas audacter incepti felicitas fuit, vt diuino annuente bene-

Calamitatum cursus in infinitum ex vno fonte scaturiens.

Dura satis hæc rerū commemoratio, sed necessaria, si diuinæ sapientiæ & bonitatis magnitudinē ex Phænomeno præsentis sæculi expendere voluerimus.

Præclarum facinus.

beneficio pariter & hostes plures 700. oppresserit, ac ciuitatem obsidione grauissima liberarit. Iam tota ferè Hollãdia in veniæ spem erecta ad deditionẽ illico, à capta Zuytphania propendebat: cùm Nardense oppidulum non procul à mari situm, adhuc rebellis turbæ præsidio teneretur, vt neque statim pro arbitrio D. Frederici (cui tunc rei bellicæ summam commiserat parens) se dare in manus potuerit, quemadmodum ciues optimi voluissent. sed mox abactis hostibus cùm aduentanti militum turmæ portas & propugnacula serius reserassent, per muros facta irruptio fatali cuidam exitio, & maximè miserando sontes pariter atque insontes obiecit. Direptis omnibus penè, quod vrbis reliquum est incendio consumpserunt: vnus euadit vir lõgè doctiß. Lambertus Hortensius, quem tuetur strennuus comes D. de Bossu, vel eo imprimis nomine immortalitatis præmio decorãdus. Vix aliàs tãto cũ horrore & gemitu fama facti locis finitimis in aures hominũ permanauit. Qui pridem inflecti cœperant, aucta diffidẽtia, obduratísque pectoribus, ad resistendum pertinacius inflammantur. Hinc velut ab æstu maximo regum & populorum, cuncta quæ ad quietem summam, lætamq; concordiam properarant, in multis sic tergiuersari denuò, sic defluere sensim, vt longo deinceps temporis cursu, vix vlla liquidioris fortunæ prosperitas aspirarit, quin vtrimque aut clade multiplici fuerit, aut infinitorum hominum sanguine fermentata.

Dira infelicitas oppidi Nardensis.

Desperatio vide quid facit.

Non aliter quàm si aduerso quis flumine limbum
Remigiis subigat, cùm brachia fortè remisit,
Mox illum in præceps prono rapit alueus amni.

Restant deinceps bellorum turbines tanti, tot cædes & funera, captiuitates, direptiones, torturæ, cruces, vt mihi hæc repetenti calamũ horror excutiat. mirum ni princeps ille dæmoniorũ, cuius superius facta est mẽtio, nũc summa

phlogosi

phlogosi terras exagitans secum nocturnos cieat manes: mugire videbis sub pedibus terram, & descendere montibus ornos, sistere aquā fluuiis, & vertere sydera retrò. Puto me nunc audire matronam Belgicam passis crinibus, tonso pectore, sublatis in cælum oculis manibusq́; inter singultus, interq́; suspiria crebra, sub persona Hecubæ ac poëtæ tragici verbis ita plorantem,

Fortunæ Belgicæ deploratio.

Quicumque regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leues metuit deos,
Animumq́; rebus credulum lætis dedit,
Me videat, & te Troia: non vnquam tulit
Documenta fors maiora, quàm fragili loco
Starent superbi, columen euersum occidit
Pollentis Europæ, &c.

At ne regis æterni sponsam longè pulcherrimam, nunc lutulentā, lacerā, tot plagis, atq́; procellis obrutā, vt à vertice ad plantam pedis vix sit sanitas, ab ipso tamen desertā penitus, nulloq́; firmatam nouo amoris pignore cogitemus, tolle in cælum oculos; mirāda sunt, & supra quā æstimari possint gloriosa opera Dei, quæ mediis hisce in tēpestatibus aliter fulgent, aliter longè quā olim de Castoris & Pollucis igne poëtarū fabulæ prodiderūt. Iā eò peruenimus quò longum maris emensi spatiū, ceu nautæ ad cynosurā solēt, clauos & rostra dreximus, quodq́; vt primū scribentis animo fixū nūc propè cōmemorationis totius coronidē, fortasse & mūdi cardinē cōtinebit. Sed prius tamē quod voto debueram, vrbis natalis nomine, à tantis periculis, tam certo numine cōseruatæ, hymnū hūc liberationis quadruplicis pulcherrimū consecrabo, quondam Hebræo, nūc Romano carmine personantē in aures Domini Dei Sabaot, cuius maiestatis, & gloria pleni sunt cæli & terra.

In summis tempestatibus diuinū numē proximū esse, & certis plærūque indiciis aperiri.

Digressio ad apparitionem syderis noui.

Psalmus

Psalmus 124.

Canticum Climactericon Asaphi.

Nisi Dominus fuisset in nobis dicat nunc Israel, &c.

NVnc age ni virtus Domini, dextraq; potentis
Præsidium nostris habitasset peruigil oris:
Nunc genus ô de stirpe sacra, nunc pectore ab imo
Dicite, ni nostris Domino foret auspice muris
Parta salus, cum turma virûm (tot millia) ferro,
Et face terribilis dira obsidione teneret:
Qualis ab immani phocarum gurgite bolus
Diripitur, sic nos etiam in sua viscera viuos
Dentibus, & carptim sectos in frusta vorassent.
Cùm furor hostili veniebat ab agmine præceps,
Ceu tumidæ ruptis quondam fornacibus Aetnæ
Flamma volans claustra, & venas perfringit aquarum;
Nil nisi tum rapido torrentis vortice sorbtos
Restabat vitreis animam exhalare sub vndis:
Sed tua in angustis effulsit gloria rebus,
Gloria quæ nunc & venturo floreat æuo,
O Deus, horrenda quum nos è fauce leonum
Subreptos, humerisq; tuis, clypeóq; tulisti.
Nam velut expansis volucri dum cassibus auceps
Insidias locat, illa plagiis illapsa repentè
Soluitur, & liquidum exultans petit aëra pennis;
Nos quoque sic laqueis contritis omnibus omneis
Te duce venantum iuuat effugisse latebras:
Vna salus, spes vna tuo sub nomine, cuius
Afflatu in vacuam primo sata semina molem
In varias terræ, & cæli fluxere figuras.

Beata gens cuius Deus est Dominus, & populus quem elegit in hæreditatem sibi.

De

De prodigioso Phænomeno syderis noui quod mediis in tempestatibus nobis illuxit, tanta diuinæ gloriæ maiestate, vt nullum orbis miraculum sit huic meritò ab hominum antiqua memoria comparandum.

Capvt III.

PAuet animus fata quò vergant timẽs, lingua manusq́; stupore insolito obrigescunt, neque sibimetipsis oculi credunt, quando iam dudum sublati toties noui istius luminis speciem admirandam, hanc Phosphori noui tã pulchram, & splendidam facem defixam in illis mundi partibus conspicantur, quas nulla attigerit hactenus, vel ortus, vel interitus, vel mutationis alterius inconstantia: si modò naturæ pristinas leges, si philosophorum omnium sensus, & placita, si veterum ac neotericorum obseruata in memoriã reuocemus. Sileret ipse fortaßis iam Ptolomæus, cælestium rerum accuratißimus indagator: tum Plato, & Aristoteles pisce mutiores (si modò viuerent) eorum quæ scripserint pridem vanitate deprensa, humanam philosophiam pedibus conculcarent, Deumq́; naturæ operibus longè superiorem agnoscentes, iam efficaciori scientiæ manus darent, per effectus nimirum sensui manifestos, quorum tamen legitimæ causæ non modò se nostræ mentis acumini subtrahunt, verùm & ab illa pridem sphærarum cælestium firma atq; immutabili lege detorquent. Nec enim præter quaternas vices aliàs vnquam in hisce locis factam nouationem produnt historiæ sacræ. Primò scilicet cùm ipse sol staret pugnanti Iosuæ contra Gabaonitas. Dein quando cursu retrogrado mouebatur, quod regi Ezechiæ contigit. Huic succeßit sydus apparens ante salutis exortum, de cuius tamen loco & specie parum constat. Postremum fuit defe-

Quanta sit huius prodigij dignitas.

Quater ab orbe condito in cęlis facta mutatio est supra naturæ legẽ.

ctus

ctus ille mirabilis Solis, ex quo diuinus Areopagita (vt ipsissimet scribit epistola ad Polycarpum) agnouit primus vel mundi excidium non procul abesse, vel Deum naturæ in summa afflictione versari. Scribunt plærique & illam obscuram Pleïadum præ cæteris sororibus antè conspicuā repentè tandem ab oculis vanuisse. Hipparchum quoque astronomum antiquissimum suo sæclo stellam genitam obseruasse, author Sabellicus: ac nos de Veneris stella quiddā ex Augustino libro superiore protulimus. sed & de fide authorum magna suspicio est, & ipsa phænomeni ratio nusquam luculenter expressa.

Me verò quanquā hæc altius repetentem meimet propè pœniteat, quantúmque hæc absint humanis viribus satis perspiciam, (quòd rationum fluctus ancipites semper, sensus iudicium fallax & lubricum, intellectus verò quā paucissimus datus circa eiusmodi, non tam discursus facultate, quàm cælesti aspiratione indigeat) conabor tamen vt maximè possum, artis meæ nunc omnes atque atque ingenij copias conuocare, non quidem tantopere præsagiendi gratia (neque enim vates, aut vatum filij sumus) quàm vt illud assequamur, quo Deum in omnibus iure laudemus & admiremur, impuris & impiis suorum scelerum conscientiam surdi flagelli verbere quatiamus; iustos autem oppressos afflictos vndique inter momentaneos æstus Dei cura certissima & prouidentia confirmemus.

Tria inuētionis seminaria plenius in opere Cyclogn. demonstrata.

Nā vt olim ita & nunc posuit prodigia (teste psalmista) in medio tui Aegypte in Pharaonē, atque omnes seruos eius. Ergo cùm primum ab obseruatis, atque industria sensuum externorum omnis inchoanda sit disputatio; prius dicendum quoque qualem sese inter apparitionis initia obtulerit oculis nostris, qualémque viderimus in progressu vsque ad hæc tempora, paulo quàm nuper edideram planius, cunctísque

Inuentionis auspicium à sensu & obseruatis.

ctisque ad obseruationis amussim maiore cum diligentia reuocatis.

Imprimis diem aut mensem quo primùm affulserit cælo hic phosphorus nouus, nulli mortalium hodie certum aut cognitum puto. Scripsi etenim tempus apparitionis fuisse mense Nouembri, anno supra millesimum quingentesimũ secundo & septuagesimo. Sed qui se primos obseruasse voluerunt, nonum diem pro initio tradiderunt: cùm tamen interea conuenerim plures, quorum alij diem secundũ aut tertium annotarint, plæriq; vel ante Octobris finem ferant etiam à vulgaribus obseruatum. Mihi quidem diu fama rei in auribus versabatur, sed quum cometæ vel sua coma promptißimè à reliquis syderibus discernantur: stellas nouas produci contra mundi totius ordinem, legésque communes esse putauerim, idcirco deceptos oculos rudiores ipsa fortasse Iouis præsentia cogitabam: hic enim tum sublimis vesperi in signo Arietis effulgebat: nec semel libebat oculos in altum tollere. secutus sum ea in parte philosophicam vanitatem, cui nihil creditur ferè, nisi quod libet, nec libet, nisi quod poßit rationibus demonstrari. Quo factum vt prius hæc apparuerint ingeniis simplicioribus, ab omni fastu & inanis sciẽtiæ tumore sedatis, quàm viris alioqui doctis, & in naturalium rerum contemplatione versatis, quod etiam in aliis ferè tum prodigiosis apparitionibus, tum vaticiniis atque oraculis locũ habet: vel si pastores pecorumq; magistros in exemplum trahas, quîs olim gloria in excelsis Deo, pax terris aurea per ipsos æterni regis satellites nuntiata est. Etenim spectabilium rerum defixa meditatio sæpe diuinorum sensus adulterat, nec vllum est grauius humani præcipitij iugum, atque ista rationũ exuperantia, quæ nõ se Deo, sed Deum sibi submittere tentat: quæ sensibilium rerum affluxu tumidæ mẽti vias obsepit, quò minus diuini

Primũ apparitionis tẽpus.

Philosophorũ vanitas.

Res intelligibiles sæpe prius ingeniis simplicioribus cõperiri.

Ratio.

ſpiritus lumen in ſe tranſmittat : quin ipſo rationis gubernaculo deſtituta, atq; ab intellectus atrio pulſa, tanquam ebria rurſus in poſteriora labatur : poſtquam ſcilicet metitur omnia in rebus diuinis tum pro ſuæ poteſtatis anguſtiis, tum pro carnis affectione & corruptela. O curuæ in terras animæ & cæleſtium inanes.

Primũ conſyderationis auſpiciũ in ſydere nouo.

Primùm itaque aliud quiddam agentibus nobis, cùm iam hoc lumen auctius ac fulgore notabili multorum oculos perſtrinxiſſet, ſereno cælo à prætereuntibus cõmonſtratũ eſt. Me verò attonitum altius inquirendi ſtudium cepit, exiſtimantem tunc prius vnam eſſe ex illis Caſsiopæ ſtellis lucidioribus, quæ formam totius ſyderis circumſcribunt. Quid verbis opus eſt? accepto globo cæleſti quẽ parens propriis manibus exararat, mox etiam adhibitis aliis inſtrumẽtis, vt radio, planiſphærio, annulo aſtronomico, vbi cum Ptolomæi, & Hygyni, aliorumq; tum veterũ, tum recentiorum tabulis contuliſſem : di boni quantus ſtupor, atque admiratio ſubit! videbar illud audire quod Lucanus cecinit, ignotum vobis Arabes veniſtis in orbem. Porrò primũ obſeruationis tempus fuit nobis die Nouembris 26. tum enim ea proportione deprendimus, qua permanſit poſtea ne ſcrupulum vel minutum à ſua ſede deflectens, nimirum inter Cephei ſydus & Caſsiopææ : quã multi Calliopen voluerunt. Stabat in recta propemodum linea, cum inſigniore in lumbis Caſsiopææ, cum clara Meduſæ atque Pleiadibus. rurſum ex alia parte cum ſtella polari, atque ea quæ eſt in natibus Vrſæ maioris. ſed hæc non tã amuſsi geometrica, quã ad oculi ſenſum dicta intelligas. exactiſs. verò in eandem rectam lineam incidebant cũ ſydere nouo Cauda cycni, & ſuperior in capite Cephei intra circulum Galaxiæ. Item verſus Auſtrum ſiniſtri cruris Andromedæ lucidior ſtella, cum trianguli ſtellis in angulo Boreali, nec

Locus ſyderis noui.

erant

erant aliæ propiores magnit. 2. aut 3. quæ inter se melius potuerint comparari. Verùm vt & studiosis mathematum satis fiat. hæc sunt quæ definitius dare potuimus.

Exquisitior cõparatio stellæ nouæ ad fixas illi viciniores.

Distantiam syderis noui à stella polari (quam tamẽ radio difficulter potui explorare) iam sæpius deprehendi 24. grad. min. circiter 40.

A clara in Hyrco distabat noua 42. grad. 4. min. à qua proxima stellula siue vndecima syderis Caßiop. distat 41. grad. 24. min. vnde necesse sit nouam stellam cadere in colurum, qui per æquinoctia fertur. A clara Persei dist. nouæ 27. grad. 7. min.

A Ioue dist. 55. grad. 39. min. respondebat autem tum exactißimè Ioui calculo Prutenico tam in longit. quàm latitudine. Erat enim retrog. ex statione in epicyclo, in 12. grad. ♈.

A prima stella Caßiopæ vel eiusdem capite, quæ nouæ opponitur, sed paulo extra lineam (qua & secunda) exactè dißidet grad. 9. min. 36.

A clara in dorso vel pectore Caßiop. quam astri totius secundam numerant, quæq; huic syderi nouo secundũ diametrum rhombi semper opposita stetit, distantia visa est nobis 7. grad. 24. min. exactißimè & vicibus iteratis sæpius deprehensa. Nam & in æstate, & per autumnũ sequentem, perq; initia anni 1574. sedulas παρατηρήσεις omnibus modis adhibui.

A tertia in corpore Caßiopæ, quæ obscurior paulò inter claras duas pectus scilicet, ac lumbos Caßiopæ collocatur, dist. nouæ 6. grad. 36. min.

A clara in lumbis seu quarta totius syderis, quæ vesperi orientalior stabat, manè occidentem versus, dist. 4. grad. 36. min. exactißimè.

Ab vndecima quintæ magnitudinis stellula (sed quæ

noua proxima inter alias luce ac mole conspicuas, quæq; inter stellam nouam & claram in sede Caßiopæ collocatur, sed paulo interius ac versus rhombi totius superficiem inclinata) distat noua 1. gradu, 24. min. adamußim.

A clara in sede Caßiopæ, quam duodecimam totius syderis voluerunt, quæque ad contrarium angulum mundi opponitur quartæ, distantia accuratè deprehensa 5. grad. 4. min.

Totius syderis species rhomboides.

Ergo totius rhombi speciẽ eleganter absoluunt illustriores 4. stellæ. In fastigio sydus nouum versus polum, cui opponitur versus austrum clara in pectore. Angulum spectabat Orientalem vesperi cùm primùm apparuit vsque in æstatẽ clara in lumbis: Occidentẽ versus clara in sedis medio: ad latus Occidentale paulò interior stat vndecima: ad

Orien-

Orientale alterum tertia Caßiopæ ſtella : caput Caßiopæ vltra auſtralem angulum pendet, crura & pedes Boream ſpectant, longius ab angulo Orientali in ſublime reducti, hoc modo.

Examen fixarum quibus cum facta eſt comparatio.

Ne verò in primis carceribus error exiguus infinitos alios ſecum trahat, iſta quoque his annectẽda putauimus.

1. Quòd cum patre collata induſtria ſemper obſeruauerim ſtellam polarem decl. 86.grad.25. min. Vnde illius diſtantiam à polo mundi colligemus 3.grad. 35.min.latitudinem ab ecliptica 66.grad.min.0.

2. Stellam Caßiopæ vndecimam diſtare comperi à ſtella polari 25.grad.30.min. ab Hyrco 41. grad. 24. min. ſecus quàm alij tradunt, qui hyrcum maiori diſtantia remouent, etſi in tanta intercapedine facilè ſenſus hallucinetur: certum eſt tamen hanc ſtellam vndecimam non bene hactenus obſeruatam, vt & ſitus oſtendit ad ſtellam nouam, quæ iuxta hanc dimenſionem cum reliquis diſtantiis exactißimè correſpondet. Sic vt noua ſtella in ipſum colurum incidat, hæc autem vndecima ſecundum ſign. ſucceß. paululum remoueatur.

3. Illa in dorſo Caßiopæ vel pectore long. habet 18.51. M. Lat. Bor. 46.grad.45.min.declin. 54.14.

4. Hircus long. 16.grad. 1.min. ♊ lat. 22.30. declin. 45.grad. 8.min.

5. Perſei latus dextrum long. 25.grad. 51.min. ♉ lat. 30.grad.0.min. B. decl. 48.grad. 6.min.

Locus phosphori noui ratione firmiſſima deprehenſus. 1. Ratione Zodiaci. 2. Ratione primi mobilis.

Colligitur tandem locus iſtius ſyderis noui, per doctrinã triang. reſpectu quidem Zodiaci eiuſdem longitudinis cum illa lucidiore in lũbis Caßiopæ, nimirum 4.grad. Tauri, licet hæc ſtella Caßiopæ duobus minutis aut circiter magis in anteriora procedat. Secundũ ſegmẽta primi mobilis à polis mũdi, quorũ cõſideratio præſtãtißima eſt, (ſortaßis & hoc

loco ad significationem opportunior) consistit exactiss. sydus nouum in principio Arietis. distātia eiusdem à polo 28. grad. 15. min. posita videlicet stella polari vt hactenus obseruaui, vtq; à patre tum in globo, tū in tabulis constituta est. Hunc arcū si subtrahas à 90. relinquuntur declinationis 61. grad. 45. min. quod cū globo conuenit exactissimè. Igitur dist. à vertice nostro 10. grad. cum aliquot minutis. Eleuatio supra horizontem 79. grad. circiter 45. min. Culminat exactè cū o. ♈, cum stella polari, cum prima in lin. ♓, & penè cum capite Cassiopæ. Quare & horum capitibus imprimis imminet qui Hyberniam colunt, & superiorem Angliæ partem: qui Scotiam, Daniam, Poloniā, Liuoniam, Sueciam, Tartariam, Borussiam, Moscouiam, Pōtum Euxinum, paludē Mæotidē, & reliquas Germaniæ partes, quæ in hunc parallelum propius reclinantur.

Declinatio.

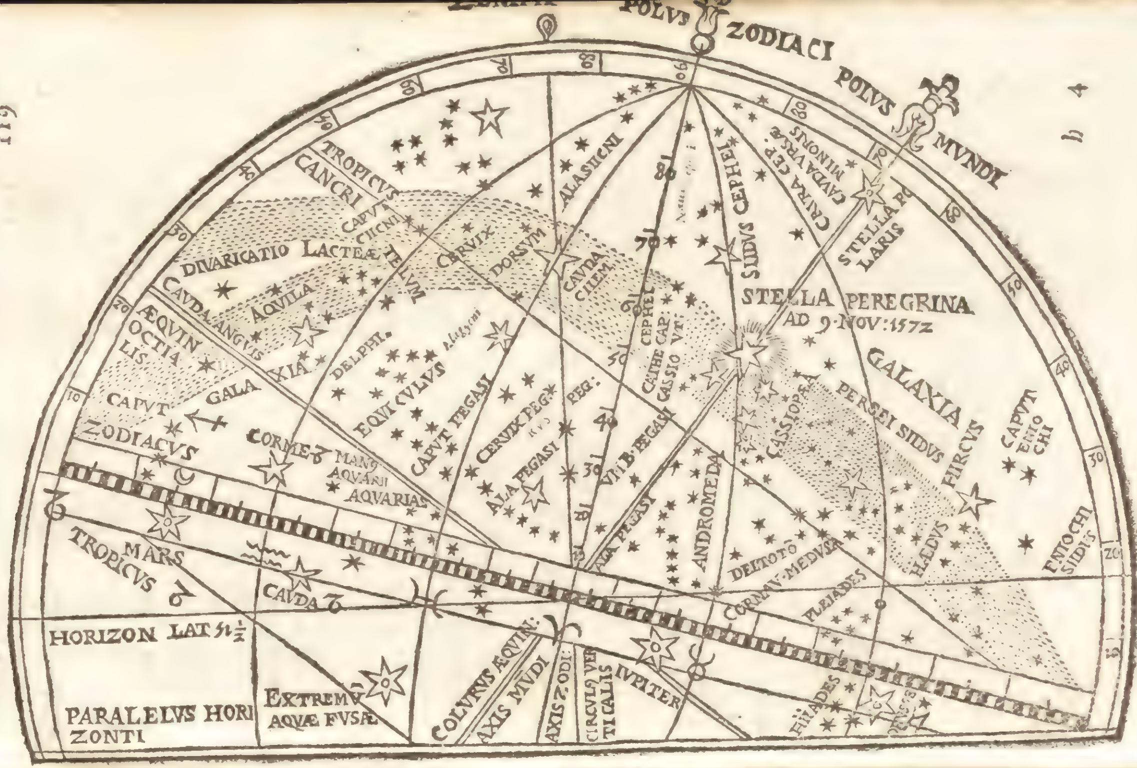
Distantia à Zenith.

Eleuatio.

Quibus sit verticalis.

* Omnem hanc theoriam syderis noui summa industria, instrumentis quoque accuratissimis exploratam, etiā aliorum adhibito sensu & autopsia, expressi latius, ne qua deinceps posteris dubitandi restet occasio. Quòd verò idipsum multò quàm pridem diligentius inquisierim, magni calcaris loco fuit clariss. vir Thadæus Hagesius, Imperatoriæ maiestatis medicus, qui tum Viennæ Austriæ cum Polo Fabricio, alijsq; præclarissimis viris, eādem stellam nō minore studio, diuersis temporibus, obseruarunt. Lectis autem iis quæ nuper effuderam, vbi sua sedulò contulisset, per literas (quæ fuit eius humanitas summa, atque ingenuus candor) admonuit, quòd nonnihil obseruatio nostra à suo calculo dissideret. Quare nec mihi vitio verti, nec fore dedecori sum arbitratus, si rursus ad limam singula reuocarē. nam & paulò ante quàm literas eius acceperam, nonnihil me in scrupulis aliquot aberrasse cognoueram: in distātia à stella polari plurimum, vti nunc patet, si prius editis confe-

Alterius viri doctissimi fida obseruatio.

POLVS ZODIACI
POLVS MVNDI
TROPICVS CANCRI
CAPVT CIGNI
DIVARICATIO LACTEAE
CERVIX
DORSVM
CAVDA CILEM
ALA SIGNI
SIDVS CEPHEI
CRVRA CEP.
CAVDA VRSAE MINORIS
STELLA POLARIS
CAVDA ANGVIS
AQVILA
AEQVINOCTIALIS
DELPHI.
EQVICVLVS
CAPVT PEGASI
CERVIX PEGASI
PEG:
CEPHEI
CATHE CAP:
CASSIO VT:
STELLA PEREGRINA
AD 9. NOV: 1572
GALAXIA
PERSEI SIDVS
CAPVT ENIOCHI
CAPVT
GALA
ZODIACVS
CORNV MANVS AQVARII
AQVARIVS
ALA PEGASI
VMB. PEGASI
ALA PEGASI
ANDROMEDA
CASSIOPAEA
HIRCVS
HAEDVS
ENIOCHI SIDVS
DELTOTO
CORNV MEDVSAE
PLEIADES
MARS
TROPICVS
CAVDA
HORIZON LAT 51½
PARALELVS HORIZONTI
EXTREMA AQVAE FVSAE
COLVRVS AEQVIN:
AXIS MVDI
AXIS ZODI:
CIRCVLVS VERTICALIS
IVPITER
HIADES

conferatur. Sed vero verius est, vbique δευτέρας φροντίδας σοφωτέρας εἶναι.

Comparatio vtriusque.

Obseruauit autē D. Hagesius distantiā nouæ stellæ ab 11. exactè, vt & nos, æstate præcedenti, & totius anni curriculo deinceps vsque in hæc tempora, grad. 1. min. 24. atq; hîc optimè conuenimus.

Declinationē vndecimæ ab æquatore, statuit 60. grad. 40. min. quam ego tunc nouo syderi attribuebam non rectè.

Eiusdem stellæ vndecimæ distantiam à polari stella 26. grad. 34. min. in quo plurimum discrepamus, nam distantiam vndecimæ à polo facit 29. grad. 20. min. vnde colligo ipsum statuere dist. stellæ polaris à polo 2. grad. 46. min. quod à nostra obseruatione differt propemodum integro gradu. Sed (vt antè diximus) stellæ polaris difficillima est obseruatio multis de causis.

Distantiam nouæ à clara in dorso Caß. reperi 7. grad. 47. min. differt paucis minutis.

Dist. nouæ à 3. Caß. 7. grad. integrorum: discrepat propè dimidio gradu.

Dist. à 4. Caß. 4. grad. 51. min. parum differt.

Distātiam nouæ à 12. Caßiopæ, 5. grad. 15. min. abest 12. min. à nostra.

Hæc quidem liberè atq; animo prorsus philosophico, vt videant posteri tanto certius ἀφθόνους εἶναι τὰς μέσων θύρας, *neq; me tam gloriæ causa, quā veritatis indagādæ gratia conscripsisse. Sunt alij plures qui nostram hanc obseruationem suismet oculis confirmarunt, tum in Italia, tum Gallia, Germania, multisq; sparsim finitimis locis. Nec illa obseruatorū diuersitas cò perduci potest, vt hactenus mota suo loco vel scrupulum videatur, aut certam rationem parallaxeos obtinere.*

Aliorū obseruata varia.

Est

Eſt itaque aſpectus ſyderis noui ad punctum æquinoctij penè per ſextantem circuli: locus in contactu limbi borealis galaxiæ, & coluri circuli qui tranſit à polo per ſtellam polarem, ſtellam nouam, ac principia Vet. ♎ ferè etiam per illam in tergo vrſæ maioris, etſi exactius paulò per caput Caßi. ſic vt caput limbum lactei circuli auſtralem tangat, Borealem Phoſphorus nouus, (quæ ſanè videntur omnia ad ſenſum quendam myſticum pertinere) linea verò ducta à noua ſtella ad caput Caſsiopæ cum linea tranſuerſa ad ſecundas proximas lucidiores ſectionem κατὰ χιασμὸν facit: ſic tamen vt magis inclinet ſtella verſus lumbos Caßiopæ quàm verſus lucidam ſedis. Siue igitur ad caput Caßiopæ ſiue ad pectus compares, gladij aut crucis imaginem format elegantißimè, quæ quidem ſpecies nuſquam in alio ſydere reperitur.

Circulus per ſtellam trāſiēs mundi totius præcipuus cardo.

Sectio in formam crucis.

Omnium difficultatum ea ſanè grauißima eſt quæ de altitudine ſpectatarum rerum via mathematica, pérque aſpectus diuerſitatem exploranda proponitur. Hæc enim imprimis conſtare debuit, ſi intra concauum lunæ fuerit reponenda, quòd etiam in cometis iſta non ſolùm euariet, verùm & in lunæ corpore tanto maior occurrat in diuerſis angulis mundi, quanto quæque aſpectui noſtro ſint propiora: vt etiam ex ipſa triang. doctrina liquidè patet. Atqui (vt verum fatear) multi obſeruatores primò ſe deprehendiſſe aliquam opinabantur, vtpote 4. aut 3. minut. Sed cùm ſæpius idem tentauerim, nihil hactenus certi ſum conſecutus, nec vllam eſſe exiſtimo parallaxim, quam neque è diuerſis obſeruatorum locis, neque ab extremis altitudinum differentiis in meridiano circulo firmam aut ſtabilem quiſque conſtituat. Idem quoq; & noſtro Hageſio viſum, vt ex ipſius literis patet, quas libenter adiecimus, non

De altitudine ſyderis inueſtiganda per parallaxim.

Quid circa parallaxim ſyderis noui author obſeruarit.

ſolùm rei ipſius confirmandæ gratia, ſed quòd & opus noſtrum ſplendore ſuæ doctrinæ ornaturæ plurimum viderẽtur. Faxit Deus, vt, quod propediem fore confidimus, pleniorem quoq; illius ſententiam hac de re cum aliorum placitis audiamus. Quòd autem pleriq; aſpectus diuerſitatem ſe obſeruaſſe crediderint, deceptos arbitror: cum ob plurimas cauſas, tum maximè quòd ante auroram Horizonti propior multò quoque fax eadem maior ad oculos, nec nõ ſplendidior appareret. Equidem illud attribui ſemper vaporibus interiectu, vt etiã in ſtellis cæteris vſu venit. Quin eadem ratio eſt cur eodem die nunc pallidior viſa, nunc rutilantior ſolito, interdum & comam orbiculatim gerere putaretur, etſi tamen veræ colorum & magnitudinum differentiæ à nobis poſtea ſunt animaduerſæ, ſed longiore temporis interuallo, atque ob alias cauſas, de quibus mox diſſeretur.

Vnde in metiẽdis aſpectuũ differentiis tã facilis error.

Iam multis id argumentis conſeci in animo meo, locum illius ſyderis nõ eſſe in orbe corruptibili, ſub concauo Lunæ. Nã imprimis nõ ſcintillaret: deinde, quæ fallere minimè poteſt, certa aſpectus differentia idem vel apertiſſimè demõſtraret. Poſtremò non ita proportione ſtabili ad fixa ſydera raptu primi mobilis volueretur, cũ quicquid ſub Luna cõſtiterit locum mutauerit hactenus ad minimum intra ſpatium menſis vnius atque alterius. Vt ſi vel omnia perluſtres prodigia quæ ſunt ab orbe cõdito, ex monumentis hiſtoricis promptè concludes. Imò cùm non ſit in æthere, nec illi inter planetarum anfractus vlla regio poterit aſſignari. (nam neque planetæ ſcintillant, nec ſyderi nouo ad motus errantium vlla cognatio eſt.) Reliquum eſt vt aut in orbe octauo, aut nono, aut decimo forſan aut ſuperiore quopiam collocetur. Viſus eſt etenim eius fulgor immenſus multò amplius ſcintillare quàm vlla ſyderum aliorum.

Locũ ſyderis noui non eſſe in regione vlla ſub concauo Lunæ.

Locũ eiuſdem neque in æthereo orbe nec vllo planetarũ circulo cõſtitui poſſe.

Concluſio à ſufficienti diuiſione vt logici vocant.

Sed

Sed quoniam hæc res momenti maximi eſt, libet eandem aliter ac paulò expreſsius demonſtrare.

Scito illud certiſsimum, à primo tempore quo nobis videre contigit hoc aſtrum nouum, erat magnitudo illius eadem cum arcturi ſydere, etiam colore & ſpecie planè conueniens, niſi quòd propius paulò ad lumen Veneris accedere videretur, colore quaſi ſubruffo elangueſcente in fuluum quempiam, ſed ex argenteo temperatum. Aiebant prius viſam multo minorem. Etſi tum dubitauerim num idem ob cauſas alias accidiſſet: verùm poſtea ſenſim animaduerti magnum illius luminis incrementum vſque ad natalē Domini 1572. quo tempore nihil differebat magnitudine à Iouis ſtella, aut ſyrio; ipſum penè luciferum ſuperabat. ſereno cælo nullam comam, aut extenſiorem radiū ad mundi angulum præ ſe ferēs, verùm ita vibratis radiis ardeſcebat vt per denſiſsimas nubes ſæpe ſtellis latentibus cæteris tranſpareret, mihi per feneſtras vitreas noctu ſæpius intuenti ceu lampas in cælo ampliſsima videretur. Hinc pedetentim diminuta denuò etiam coloris ſpeciem languidiorem indies nobis oſtendit, ex ruffo ſcilicet in fuluum atque argenteum vergens, vt etiam poſtremis obſeruationibus cùm minima ſpectabatur, Mercurij lumen pallidiuſculum potius, quàm planetæ alterius exhiberet. In Febr. anni ſequentis 1573. Ioue minor apparuit, deinde circa auguſtū acceſsit magnitudine ad eas ſtellas quæ ſecum rhombi ſpeciem perfecerunt. In Nouembri æqualis omnino cum vndecima ſtella, in Ian. anni 1574. multò minor, in principio Februarij tam exilis vt nebulam potius quàm ſtellam quis fuiſſe putauerit. Luna etenim præſente non apparebat, cū tamen appareret vndecima; verùm eadem abſente occurrit ſereno cælo, ſed tantùm acrius intuenti velut punctulum nunc appareret ſubitò, nunc ab oculis obliteſceret. Ante

Quòd ſupra planetas omnes conſtiterit, firmior demōſtratio.

Luminis miranda mutatio per gradus certos in ſydere nouo.

aurotam

auroram diu exactè satis conspiciebatur arguti luminis radio adhuc scintillante validius, quàm vndecima illi proxima, quæ tamẽ tum lucis magnitudine superabat. In fine Februarij vespertino tẽpore vix amplius videbatur, manè minutissima instar stellæ magn. 7. eo acumine & specie lucis quæ in Mercurio solet cũ extra solis radios primũ emersit. Atqui semper à principio manè splendidior multò maiorq́ quã vesperi fulsit, præterquã æstate, ob refractionem luminis ex parte borea & viciniam solis.

Nec primum exortũ neque decessum syderis noui ab vllo mortaliũ potuisse deprendi.

Quemadmodum verò de syderis noui primo exortu nulli mortalium cõstat, ita neque de fine prorsus exactum temporis punctum facile est definire. Cùm enim paulatim ac velut certis gradubus aucta primũ, deinde à vigore diminuta sit magnitudo, vt omnium stellarum quantitatẽ, fulgorisque speciẽ imitata ex ordine videatur, quis est qui nõ modò puncta aduentus aut recessus, verùm & apparitionis extrema potuerit obseruare, quando eadẽ alius prius alius serius in illa visus atque obiecti intercapedine debeant obuersari, cũ propter sensus atque acuminis differentiam, tum propter medium, vt aëris statum, accessus solis & lunæ. Fieri potest potuisse videri à mense Martio vel Aprili anni 1572. vel etiã multo prius, nunc quoq́ desinere circa eundẽ ingressum Solis in Arietem vel ♉, propter analogiam loci in quo conspicitur, vt totum tempus sit annorũ duûm, sed apparitionis tantũ anni vnius cũ triente. Hoc probabiliter dico, nulla autem firma est demonstratio.

Vniuersum apparitionis tempus vero proximum definitur.

Discursus ex obseruatis hactenus per sensum de altitudine stellæ, siue distantia à terris.

Non fuisse à primordiis mundi.

Mihi quidem ex deprehensis hactenus constare firmiter tum motus illius syderis vniuersus, tum generalis distantia visa est. Nam à mundi primordiis extitisse, vt plerique inter Italos scribunt, nulla ratione conficient. iam enim hoc ab initio poterant suspicari, in tanto stellarũ numero aliquam à veteribus prætermissam: sed luminis eius

insigne

insigne augmentum ac decrementū opinionem hanc penitus labefecit. Natam tamen fuisse via generationis & corruptionis quam orbis sustinet intra concauum lunæ, neque illud mihi vllo pacto fit verisimile: cū in eam partem cœli nulla cadat eiusmodi permutatio tā præceps ac sensui manifesta. Melius itaque forsan omnem hanc magnitudinis differentiam ex alia quadam aspectus diuersitate trahemus: quæ non longit. vel latitudine committatur, sed in ipsa euariatione distantiæ, atque altitudinis à terra aut oculis nostris, quod sanè per lineam rectam fieri debuit, protensa à visu nostro per stellam nouam in continuum. Vt nimirum non vlla accretione, aut cōsumptione materiæ maior minórue sit visa, sed iuxta intercapedinis differentiam, vt & accessu, recessuq́; ad sphæras inferiores, propius salutasse mortale genus, & sensim rursus valedixisse putemus. Quin ipsis errantibus stellis nunquid hac ratione propemodum incrementa & decrementa luminis fiunt? præsertim quibus vel amplus est epicyclus, vel interioris circuli excentrotis. Hoc certè in Marte imprimis, etiā in Ioue ac Venere pulcherrimè demonstratur. quibus accedunt etiā aliæ causæ, vt occultationes sub radiis, inclinationū anguli ad finitorem occiduum vel orientalem. quæ cuncta ex planetarū theoriis sunt altius eruenda. Patet igitur motū illi fuisse triplicē toto durationis suæ curriculo deprehensum. duo enim sunt recti, primus descensus secundum lineam rectam, alter ascensus quo sensim euanuit, tertius circularis ad raptum primi mobilis circa cardinem mundi. Vt tamen nec ortum neq; occasum subire potuerit, sed videri constāter cœlo liquido per Europā vniuersam debuerit, perq; totius mundi margines quibus Cassiopæ sydus nequaquam sub Horizonte demergitur.

Vnde magnitudinis incrementa & decrementa.

Alio modo quàm gen. & corruptionis nouū hoc sydus apparuisse atque ab oculis recessisse.

Motū fuisse triplicē syderis noui ex obseruatione colligitur.

Illa tamen exquisita distantiæ ratio, quam rei spectabilis

Quousque distantiæ ratio colligi possit.

bilis accipiendam ab oculis volunt, locum istic propter elõgationis amplitudinem non inuenit. Tantùm argumentis probabilibus συωτεκμαίρεσθαι licet, fuisse semper in aliquo trium orbium supernorum, supra non ætherem modò, sed & septenos illos circuitus planetarum. Quis adeò scit an ex vno superiorum in alterum ascensus descensusq; vicissitudine permearit? an potius intra corpoream molem atque craßitiem vnius cæli, quam nullus alioqui sensus attingit? Proinde non est quod quisquam existimet nostram de recto syderis motu sentẽtiam posse conuelli per demonstrationes geometricas, quæ ex aspectus varietate vel arcuum à fixis syderibus trahi possent. Omnis enim hæc ratio magis magisq; per phænomeni longiorem distantiam eneruatur.

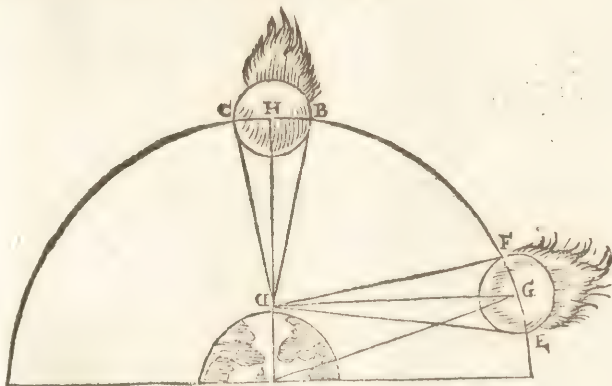
Contra eos qui cometam hoc sydus esse voluerint, ipsum collocantes in orbe æthereo vel igneo elemẽto.

Scio plurimos fore qui pertinacius volent in æthere collocandum, quem tamen ipsi cum ignei elementi sede confundunt. Sed nos suprà ostendimus, istic tantisper stare illa vel lucis specie, vel situs constantia non potuisse: nunc & demonstrationem alteram non minus firmam & validam proponemus, quòd præter alia quæ omnino stellis fixis consimilia tenet, istud quoque perpetuum annotauerimus: lumen syderis noui quantacunque magnitudine & paruitate splendoris, efficaciam tamen, & scintillantis radij vigorem, impetum reseruasse. quod sanè cometis, aut exhalationum generi nulli competit, nisi fortaßis eas adducas quîs capræ saltantis nomen imponunt. Verùm istis & alia motus difformitas adest, tum ipsa ignitæ materiæ species nullo solidiore vinculo coercetur. Postremò stellarum solis corporibus accidit, præsertim soli ac lunæ, vt per diaphanũ ceu nubes, vel nebulas prope finitorem subeuntes multò maiores appareant quàm si in ipso vertice conspicimur. Cometis verò ac meteoris igneis non ita. Quin secundum

Demõstratio partim physica partim mathematica.

veram

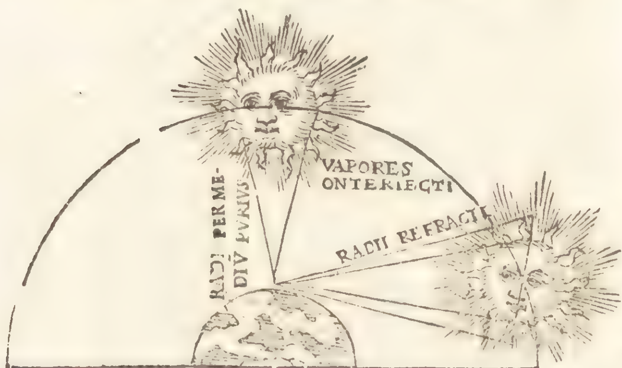
veram apparentiam, vel omni vapore sublato minores apparent in eadem distantia ac centro terræ, quanto ad finitorem propius inclinantur, propter semidiametrum terræ, maioremq; elongationem ab oculis nostris. Vt facilè patet si quis angulorum proportiones adinuicem comparet duobus triangulis super eiusdem circuli diametrum constitutis in diuersa distantia ab eodem puncto, ac superficie terræ. maiorē etenim elōgationē esse à pūcto d. versus g. demōstrabitur, quàm sit ipsius d. h. lineæ longitudo, vel per penultimam primæ commodè demonstratur, & per consequens minorem angulum f.d.e. quā c.d.b. Itaque secundum hanc constitutionem medij, minor perpetuò visa fuisset hæc stella in decliuiore altitudine, quàm circa verticē: cuius tamen contrarium diximus obseruasse.

Quòd si non bene affecto medio propter refractionem radij visus sit angulorum diuersitas metienda, iam minus quod captant opticis theorematibus obtinebunt. Nam hoc constare imprimis debet, visionē non modò fieri per triangulos

gulos, cuius basis in re spectabili collocetur, sed & alterũ ex aduerso, ab ipso videlicet centro, obiecti ad diametrũ crystallini: est enim sensus in mutua quadã actione & passione, verùm sensibilium perceptio maximè in radiorum concursu mutuo atque complexu circa pupillam. Quare in hisce obiectis quæ minus sunt lucida, maior actionũ energia procedit ab oculo: in illis autem quæ suo lumine sensum feriunt, non dubium quin ab obiectis diffusi radij agendi summam obtineant potestatem. Duplex igitur refractionis differentia est, si vapor spectantis oculum & rem spectabilẽ intercedat. In cometis etenim nõ adeò vis illa agendi feriẽdiq; reciproca poterit aßignari, quare neq; illa refractio multũ ad augmentũ luminis præstat, quin dißilientes radij priusquã reddantur oculis ab illis interiectis vaporibus obtundantur, eneruatiq; dispareant. In sole contrà & luna, cæterisq; fulgidioribus stellis, quibus lumen acituum & penetrantius multò: his sanè videri diametrum longè augustiorem ex illa refractione cõtingit, vt hactenus etiam quotidiana experientia confirmauit.

Duplex refractionis differentia circa radios visus.

Ergo

Ergo cùm locus illius ſyderis vero proximus, tam in altitudine, atque diſtantia, quàm longit. & latitudine cæli ſit conſtitutus, omnis quoque iam ſtatus & motus ratio deprehenſa, nec non ſulgoris ſpecies, magnitudinis diuerſitas, figuræ analogia ad proximas ſtellas: planam nunc fore cõfidimus inquirendi de cæteris viam: primò quid ſit, aut quo prodigiorum ordine collocandum: deinde verò cuius gratia apparuiſſe mortalibus videatur. nã & his duobus generibus quæſtionum, cauſarum pariter atque euentuum, ſiue totius præſagij ratio continetur. Vtar potiſſimum argumento à plena diuiſione rerum quæ ipſum conſtituunt vniuerſum, vt in diuinis fieri ſolet. Neque enim generabilem aut corruptibilem vllam materiem redolet; vt cenſeri exhalatio poſſit. Quin ſi cometæ ortum ſubliriorem multis paſſibus antecellat, nihil eſt quòd meteora reliqua conſe-rantur, cometas autem conſiſtere in orbe æthereo liber præcedẽs prolixius demonſtrauit. Atqui cometam non eſſe, ex ipſa primùm nominis ratione conuincitur. comam etenim nullam aut figuræ alterius ſpeciem nobis oſtendit, quàm exactè orbicularem, circumſcriptam vt in reliquis ſtellis. Deinde nullus cometarum vnquã viſus eſt ſcintillanti lumine viſum ferire, ſed triſtis ſemper, & lugubris, tranquillo effluuio, caudaq; in ſolis oppoſitum exporrecta: hæc autẽ planetas & propè ſydera fixa palpitantis radij traiectione, præſertim ſub ipſo vigoris tempore, ſuperabat. Eſt alterum, quod vel maximè probat cõſtantia loci, quam cometæ non obſeruant diu, etſi fortaſſis ad ſenſum per dies aliquot conſiſtere videantur. Nec patet hiſtoriis quenquam iſtorum vltra ſex menſes humanis oculis patuiſſe. Quod enim de gladij forma Hieroſolymis impendente per annum integrum recitatur; ea non tam criniti ſyderis quàm idoli alterius catalogo numerãda eſt, vt nec illa quã P. Creuſſerus

Digreſſio ad alterã inquiſitionẽ de natura ſyderis noui.

Quæſtio duplex.

Methodus inquirendi.

Quòd non ſit cometa vel exhalatio.

describit anno 1527. Postremò demōstrat ipsius lucis actiuitas, energia, quam stellis propriam in tanta distantia & magnitudine proportione diduximus. Quòd si quandoque cometæ fulgidiores appareant, vt & nocturnas tenebras visi sint illustrare, his profectò non tam tribuitur illud ex concretione materiæ, quàm ignitæ exhalationis copia, & totius corporis amplitudine: in stellis autem, potius tū formæ, tum materiæ nobilitate contingit: in sole tum propter has causas, tum quòd & lucis copia cunctos exuperet. Iam & stellarum numero diuinum hoc spectaculum secludendum ratio dictat. quòd neque planetā facere poßis, ob motus & luminis antipathiam: neq; fixarum aliquam, quòd orta semel, augmentum luminis, statum ac declinationem ostenderit manifestam; ac tandem ab aspectu cunctorum sese abripiat. Quid ergo relinquitur? Profectò corpus illius totum esse metaphysicon, ac supra naturam, certis tamen cælestium corporum motibus alligatum. Dæmones eò pertingere, atque tam diu illudere mortalium oculis posse, non est credibile. Restat vel angelū quempiam esse, ac prodromum altißimi: vel Deū ipsum se nobis hac lucis specie proferentem: cùm nullum sit corporis genus vndecunque cognatius, quàm exactè rotundū, serenum, lucidum, in statu mobile, in motu stabile, constantis ordinis, figuræ, atque efficaciæ. Quid autem diuinis mentibus magis domesticum quàm duos habere motus rectos, quibus ascendant, atque descendant; cum illis verò & tertium circularem, quo reuoluantur denuò in seipsas. Rei substantiam preßius definire non licet. Mihi videtur satius in ipso formarum genere persistamus, vel Deum scilicet, vel diuorum quempiam apparere amictū lumine sicut vestimento, adhuc tamē multa caligine sub pedibus, vt ait Psalmista. j. inter sensus humanos, & diuinam pulchritudinē interfusa. Sit hæc propemodum

Quòd non sit planeta vel fixarum aliqua.

Quid sit generatim ex aliarum rerū negatione colligitur.

Mentes diuinas triplici motu simpliciore circūagi.

dum lata ſententiæ loco, à qua prouocare ſit perdifficile, ſi tot & tam perſpicua teſtimonia non inuidioſis auribus hauriantur.

Neque multũ ab huius ſyderis ſpecie illud abfuiſſe crediderim, quod olim tribus apparuit magis: de quo diuerſi varia prodiderunt, ſed Prudentius hîc poetam (verè poëtã) agit, quanto maiorem ſolis orbita pingit. Nicephorus etſi in pluribus fabuloſus, hîc tamen adiutus Græcorum veterũ monumentis, fidem vel maximè promeretur. Deſcribitur autẽ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 1. cap. 13. Nam, vt iſtic latius refert, Sapientes ij natalium ſpendore, atque opibus inſignes, ſtellam in ſua regione prius conſpexerant, non ex illis vnam quæ à primordio rerum cæli firmamento affixæ ſunt, neque ex iis generibus meteorum quæ prodigio, & quaſi ænigmate regum ſucceßiones pronuntiant, cometæ, dolia, trabes, & iacula, quorũ ortus ab exhalationibus ſurſum latis, & circa æthere am plagã incenſis, à phyſicis memoratur: ſed nouam planè, inſolitã, ad terram vergentem, ac plurimum relucentem, perſimilemq́ adeò reliquis ſyderibus cæli, nec aliis quàm qui ſyderibus cognoſcendis operam dediſſent conſpicuam, & apparentem. Et illa quidem non breui, ſed duos antè annos quàm Chriſtus natus eſſet exorta effulſerat, ne quis duobus poſt natiuitatẽ annis editam putet. Sed enim magi cùm nouo ſtellæ huius ſpectaculo in conſyderationem ambiguam torquerentur, diu multumq́ inquirendo, in prophetam Balaam inciderunt, qui de ea quod futurũ erat numine afflatus tot ſæclis antè cecinerat: fortaßis etiam ab iis quos in veneratione habuerant ſacerdotibus paulatim per doctrinam ad myſteria eius quæ rationem omnem excellit, Dei verbi natiuitatis deducti eſſent, maximè verò Deus ad hoc ipſorũ animos excitaret. Proinde & ſummi regis prouidentia natam ſtellam,

Cõparatio ſyderis noui cũ eo quod ortũ ſalutis antecellit.

Prudentius.

Hiſtoria ſtellæ quæ Chriſtũ præceſſit, ex Nicephoro.

Conſyderatio diuinarũ rerũ quid faciat vide.

perinde atque animatam quampiam, intelligentiaq́; participem vim ex Perside Iudæam versus moueri intelligerent, tanquam viæ ducem præcedentem posthabitis omnibus sint ponè secuti. Quum verò ab Hierosolyma venissent in Bethlehem, quæ disparuerat prius, se rursus ostẽdit, iisq́; ab Oriente præcedens, tandem supra domunculam constitit, & quasi loco affixa, firmius immota permansit, vbi scilicet & mater ipsa, & regum rex illius filius admirandi præ stellis cæteris effulgebant. Hactenus ferè Nicephorus: ex quibus apertè satis conuincitur, nõ multum illius essentiam ab huius specie discrepasse, imò vix aliàs, quàm quòd illa primùm præcesserit, inde constiterit, hæc autem eodem puncto semper immota permanserit. Quòd enim supra domus fastigium fixam ac velut pendentem in aëre dixit, fortaßis illud ad captum potius popularem, quàm Mathematicè scriptum fuit. neque enim si prius ita stetisset, videri ex Perside potuißet; neque si descendisset postea, stellæ potius quàm exhalationis alterius speciem loco tam decliui & terris proximo reseruasset. nisi in omnibus ad nudam Dei omnipotentiam referre singula voluerimus: quod ita ridiculum est in diuinis spectaculis, vti in purè naturalibus semper confugere ad occultam proprietatem. Magis consonum rei, quòd cùm essent astronomiæ peritißimi, certis instrumentis primò progressum ex Perside versus Iudæam in cæli partibus obseruarint. simulatq́; verò ipsi magi ad domum Bethlehẽ peruenissent: tum primò collatis obseruationibus dierum trium, aut plurium, nullam motus differentiam visam, quare cùm & verticalis maximè, & loco cæli immobilis appareret, admonitos esse hac ratione ne progrederentur vlterius, quippe qui iam profectionis suæ metam pulcherrimam attigissent. Ad hanc sententiã consensione mirabili accedit martyr Ignatius in Epistola ad Ephe-

Non multum differre hoc sydus ab eo quod apparuit magis.

Ephesios verbis ita planissimis scribens, Latuit principem huius sæculi virginitas Mariæ, & partus eius similiter, & mors Domini. Tria mysteria clamaui in silentio, Dei enim opera nobis manifestata sunt. Stella in cælo fulsit super omnes quæ ante ipsam erant: & lux eius inæstimabilis, noua ac peregrina apparuit videntibus eam. cætera verò sydera cum sole & luna corusca facta sunt illi stellæ. illa verò superabat omnes splendore suo, & facta est perturbatio vnde hæc nouitas appareret. Hinc hebetata est mūdi istius sapiētia, iniquitas & malitia extermināabatur, &c. Faxit omnipotens genitor nunc ante natalem Domini diem sydere rursus exorto nouo, nouam & meliorem reipub. Christianæ alioqui nunc afflictissimæ faciem liceat contemplari, positisq; cupiditatibus prauis, nos ipsi in Christo, Christus in nobis aspiratione mutua renascatur. ille enim discussis suorū lachrymis pacem solus & ἀμνηστίαν, ex vno benignitatis suæ vberrimo fonte depromet, noctemq; hanc obscurissimā luce lætissima commutabit, simulatq; nimirum temporis orbe perfecto, mundi partem inquinatissimam velut Augiæ stabulum tot inueteratis sordibus expiarit. Sed nondum exhaustus est calix, cuius mentionem Psalmographus facit dicens, Calix in manu Domini vini meri plenus misto: Et inclinauit ex hoc, vtique fæces eius sugent, bibentq; omnes peccatores terræ: psalmo 74. Etenim vinum purissimū iustorum animas manet ab hoc terreno carcere sequestratas, vinum aqua dilutum iustos, dum hîc cribrantur iactāturq; vt turbido mari. Quare nil peccatoribus superest, quàm vt fæcem bibant, eademq; sese inebrient in condemnationem mortis æternæ.

Calix Domini vini meri plenus misto.

Quanquam verò quod reliquum fuit circa præsagia, forsan in animorum suspensione quadam relinquere præstitisset: ne tamen omnino mortaliū votis, studiisq; flagrantioribus

Postrema quæstio circa præsagium.

tioribus desim, subijciam pauca non quæ definiant certò, sed cogitandi altius de præsenti pariter atque venturo reip. statu materiem subministrent. Erit autem tutissimum, in summis generibus generatim & sub hypothesi modũ præscientiæ posuisse, vt demonstratum est suprà. Maxima pars decepta imagine rei, nullos euentus alios prædixere, quàm qui cometis tribui solent, eò respiciẽtes scilicet, quod à Virgilio proditum est lib. Aeneid. 10.

Frustrà huic prodigio illa attribui quæ cometis solét.

Liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Syrius ardor,
Ille sitim, morbosq́ ferens mortalibus ægris
Nascitur, & læuo contristat lumine cælum.

Plura de his Manilius, Aratus, Pontanus, &c. sed frustrà secum has rationes putant: cùm prius ab horum cœtu atq́ concilio longè nostra hæc stella sit segregata. Frustrà quoq́ ex apparitionis tempore primo, ex copula & syzygiis aliorum tum errantium tum fixorum syderum, ventura coniecerint, cùm neque in eorum numero reponatur, neque illius exortus certa sit definitio, ac proinde nec vllas intẽsiones virium, status, aut declinationes in temporũ certa segmenta distribui possunt, neque cognosci quòd huius planetæ, aut illius indolem proprius præ se ferat. Quanquam aliquando tum ex colorus specie, tum præcedente deliquio Lunæ, nexuq́ mirabili per idem tẽpus ipsius Solis cum Marte & Mercurio, postremò ex ingressu in Arietem anni 1572. vbi continuatis ordinibus inter se coierant ♃, ☉, ♀, ☿, cum ☍ ♂, non procul ab æquinoctio, naturam in illo permistam putauerim ex prædominio Iouis, Martis, Solis, ac Veneris, vt tamen Sol omnium princeps ex lucis similitudine censeatur. Mihi hoc astrum nunc acrius intuenti multò diuinius visum est, quàm vt decreti ratio ad causas inferioris ordinis alligetur. Maius quiddã ex analogia cometæ potuit

Authoris palinodia.

præ-

præſagiri quem nos deſcripſimus anno 1556. à quo hic annus 1572. decimus ſeptimus numeratur, qui inter criticos primus eſt, in tertia ſeptimana poſt exactum diametrum Lunæ, & cũ morbi acuti ſimpliciter in acutos ex decidentia commutantur. Solent autem à partu in puerperiis fœminæ mutationes efficaciſſimas ſub idem temporis experiri. Locus verò illius ſyderis criniti cœpit propemodũ ab oppoſitis cœli partibus, nõ procul ab æquinoctio libræ. vnde incompoſito motu ſenſim peruenit ad locum ferè eundẽ quẽ occupauit ſtella hæc noua, atque illic vti diximus expirauit. Scripſeram nuper tumultuario calamo circa ſignum Leonis deſiiſſe, ſed obſeruatis quæ tunc non ita occurrerant pluribus ex tabella ſepoſita comparatis, quod illic negligentius editũ fuit, iſtic duximus caſtigandum. Sed & hæc omnia parum fortaſſis pro rei dignitate commonſtrant, tentandum eſt alia via, atque vti præceptum aliàs fuit, differendũ prius de ſignificatione in vniuerſum. Mox cui, quando, & quomodo, vt de euentuum ſpecie paulo preſſius inquiramus. Melius quidem in naturalibus ac paraphyſicis à tota natura proficiſcimur: in purè metaphyſicis fortè per ſimilitudinẽ rectius aut allegoriam, adiuncta diſpoſitione materiæ receptricis, aliisq; quæ velut cauſæ præcedẽtes apparent vel effectus eiuſdem cauſæ.

Analogia cometæ qui apparuit anno 1556 ad ſydus nouum.

Inquiſitionis ordo circa præſagiũ ſyderis noui.

Inſtrumentũ.

Atqui iam illud non vulgare quippiam eſſe quod portenditur, ſed ſublime & maximè rarum, oſtẽdit primò raritas ſigni, cui poſt Chriſtum natum vix aliud hactenus comparandum: deinde & ſublimitas loci in quo conſpicitur: tertiò diuturnitas, cõſtantia, duratio: quartò ſpecies, & fulgor inſignis mole exigua penetrandi facultate mirabilis. Quare neq; operationis initia ſtatim in limine fuerãt expectanda, quamuis profectò nũc ſemina prima, ſiue præludia, per totum orbẽ hũc Chriſtianum ſparſa crediderim,

Portentũ hoc nulli propemodũ ſignificationis excellentia comparandum.
1.
2.
3.
4.
Operationis tempora.

quæ forsitan post anfractus annorum criticos, vt 4.7.9.11.14.17.21. 27. 40, paulatim in actum proditura, ætatum quoque suarum siue progressuum partes, ac vicißitudines consequantur. Sed quibus temporibus augmẽti, status, declinationis, momenta se singula circumscribant, soli id certum opifici primo. Quãquã de summo cardine si quid probabiliter licet, tum ex prodigij dignitate, tum præsenti dispositione materiæ dubitem vehementer, num ille hoc quadragenario primo sit expectandus, num potius secundo, aut tertio, vtpote intra annos 80. aut 120. quod verisimilius esse videtur. Possem in hanc sententiam plura ex diuersis authoribus, tum sacris, tum prophanis: sed neque inanem operam in temporum scrupula lubens impenderim, neque illa tã superstitiosa indagine multũ potest ad artis vsum, aut gloriam comparari. Qui preßius volet venturos prope diem defectus luminum supra quàm dici poßit horrendos, ex astronomorum tabulis animaduertat: præsertim annorum 85.1605. deinde & ☌ ♄ ♃ ☋ anno 1583. circa Aprilis finem, ac postremò cõgressus orbium supernorũ ♈ & ♎ de quibus omnibus aliquando latius disseretur. Spernamus itaque nunc illud lubricum vulgi iudicium, cui cuncta nisi responderint statim, mox & prodigium inane & irritum putant, rerumq; diuinarũ obseruatores cõclamatæ demẽtiæ insimulant palam. Quin cùm multo pòst euenerint, etsi responderint adamußim, non tamen hæc horum decreta fuisse permittẽt. Obstat enim eiusmodi ferè hominibus primùm artis ignorantia, rectumq; iudicium; deinde & inuidentia scelerata, quæ nullam hactenus prouidentiæ partem in hominibus tulit, siue per purè diuina ceu causis physicis intercedentibus offerantur. Quòd si præsentes vrgeas præsentibus argumentis, protinus aut conuicti stupent, aut ex vno absurdo in aliud grauius prolabuntur, ea vociferãtes

Nequaquam oportere mortaliũ curã aut prouidentiæ studiũ in temporũ scrupula prorogari.

Inepta vulgi æstimatio de prodigiis.

Contra plærosque θεομάχȣς ac diuino ĩ munerum contemptores.

quæ non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Oreſtes. Velim contra hos tantùm eo verſiculo Græco quē in remediis magicis ex vſu fuiſſe veteribus narrat Plinius: φεύγετε κανθάριδες λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

Quemadmodum verò tempus ampliſsimum totius decurſus fore coniecimus, de loco ſimiliter cogitandū eſt. Fortè ex præſenti noſtræ reipub. ſtatu, quo nullus hodie vſpiam ſit violentior, plures quoque prodigium hoc vniuerſum ſoli huic regioni magna decernere cogitabūt. Sed paruis auſpiciis lenta ſæpe progreſsio, vires ſumit immenſas, & furibundo incēdio ad vſque extremos terrarum ambitus euagatur. Locus euentus inquiritur.

An aduerſa magis præſignet, an proſpera, ſtudioſè inquirere longè vaniſsimum eſt. cùm quæ decernant pluribus locis, ac toti forſitan orbi Chriſtiano, non eandem vbique κατάστασιν *cauſæ receptricis inueniant, ac proinde cū tantùm ſignificent generatim, mutationes maximas fore: harum profectò peculiares differentias, ex ipſa præſenti materie expiſcari reliquum fuit, nō quidem vt ad infimas rerum ſpecies ceu ſingularibus proximas deſcendamus, ſed gradum in medio quodā genere defigamus. Quamuis enim vbique iuxta Sapientis oraculum incertæ ſint prouidentiæ noſtræ, quòd corruptibile corpus inſtar carceris animū deprimat altius euolantem, quanquam & illud conſonum apud philoſophos minimè Chriſtianos,* An bona an mala portendat. Humanæ prouidentiæ fines.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus,
Ridetq; ſi mortalis
Vltra fas trepidet.

Certum eſt tamen τὸν σοφὸν μάντιν ἄριστον εἶναι, *ſi ſeſe illis prædictionum finibus ſiſtat qui nobis iam pridem in vniuerſali artis iſtius methodo ſunt explicati. Tantùm igitur* Sapientē quēlibet optimū vatē vel ex ſola diſpoſitione materiæ, adhibita cōparatione præſentium ad præterita.

hic ſecundum rationem iudico, eiuſmodi ſigna ter maxima ad ſummas rerum viciſſitudines pertinere. Atqui cū bona, vel mala ſingula reſpectu quopiam cenſeantur, nec vlla ſit ingens calamitas, quæ non fortunam proſperam vel præcedentem ponè ſequatur, vel ſe ſequentem è veſtigio trahat, quid iſtic dici, aut cogitari certius poſſit, quā quòd ſua cuique regno, vel prouinciæ qualiſcumq; fortuna pro præſenti ſtatu metamorphoſim maximam propediem ſit expertura? Videant igitur, atque attollāt oculos qui nunc in luctu ac tenebris, in luto miſeriæ vitam deſertam, inopem ducūt. Viuit enim Dominus, cuius nutu orbis hic excubat vniuerſus, paratus in ſpem meliorē cuncta erigere, ſi noſmetipſos vocāti numini per aſpirationes occultas & manifeſtas minimè ſubtraxerimus: paratus idē nos punire grauius, niſi actorum pœnitentia moti, & ſortem præſentem feramus æquanimiter, & repurgatis animis conſtans robur atque auxilium contra venturos impetus imploremus. Cū enim, vt inquit Sophocles in Aiace, ὀυκ αὐτὸς ἀεὶ δαιμόνων παραστατεῖ, cumq; fortuna iam ſæculi noſtri ſit velut in perigæo, atque ima totius circuli parte, ad quam ſic repentè delapſi ſumus; quanam porrò expectanda mutatio eſt, niſi paulatim aſcenſu quodam & trāſitu in ſublime, verſus abſidem ſcilicet vel augem circulo ſuperiorem vnde decidimus? niſi noſtro vitio contra vocātis luminis ductum tanquam errones retrogradi in poſteriora vertamur. Rectè philoſophi inter extremos ſtatus fortunam cenſent afflictiſſimā meliorem, quòd ſatius ſit aſcendere quā deſcēdere, quòd ſummè proſperis ſuus ſit morte atrocior metus, ſummè anguſtis nunquam ſpes ſua vel conſolatio deſit omni voluptate ſuauior: neque quicquam magis concuſſos animos conſolatur, vel nimium ſublatos temperat, quàm illa de viciſſitudine humanarum rerum, aſſidua cogitatio, iuxta illud Euripi-

Qualis cuique fortunæ mutatio portendatur prognoſis generalis.

Euripidis, κλαίει ὁ νικητὴς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν: id est flet victor, victi occubuerunt.

At hæc pro statu Galliæ, pro Belgicæ regionis tēpestate incomparabili, fortaßis non vsqueadeò absurda, aut inepta protulimus. Nunc quia spectare latius visum est sydus hoc nouum, ad omnem scilicet rempublicã Christianam, diuinarum pariter ac humanarum legum vinculis comprehensam; videtur sanè & eius diuinitas siue portenti species altera quædam, sed multò augustior, explicanda, saluo interim meliore iudicio, salua authoritate Ecclesiæ, quam cunctis humanis discursibus, toto hoc rationum labyrintho duximus præferendam. Aduertas itaq; primùm tot antè notatas colorum differentias, quæ partim in vna lucis specie visæ sunt temperari, partim succeßione consequi, iuxta distantiam siue recessus, accessusq; varietatem. Cœpit autem ex ruffo paulatim in fuluum & aureum permutari, donec ad summã magnitudinem peruenisset, hinc rursus ex flauo argenteus, ac postremò ceu penitus elanguescens pallidior terris illuxit. Ni nefas esse putarem effectus planè metaphysicos, vel naturalibus causis vel mathematicis alligare, non alienum ab ratione duxissem ex tota primùm mistura diuersorum luminum inter se, portendi statũ quoque fortunæ ac reip. Christianæ permistum primò & perturbatũ oppidò, duobus extremorum generibus, seu contrariarum partium studiis diuersißimis diu multumq; inter se luctãtibus, donec tandem ad æquabilitatẽ mutuam redigantur. Vnde si apparentis luminis vicißitudinem spectes, ex tam cruento venturum aliquando sit aureum sæculum: vbi scilicet hæc summa perturbatio in suo vigore constiterit. Sed vt cũcta celerrimè prona sunt in deterius, fortunamq; meliorem in lubrico tenẽt, illa quoque ætatum vicißitudo volubilis expectanda est: quæ cùm ab orbe condito sæpius circumacta

Præsagiũ alterũ de tota repub. Christiana.

Ex luminum colorumque viciſſitudine.

Hæc latius author non tã præsagiẽdi studio quã vt superioris libri methodũ generalẽ hoc velut exemplo viuidiore cõfirmet.

cumacta est, tum verò circa supremum cardinem mundi, iuxta opinionem vero simillimam imprimis & subita & grandi agitatione voluetur. dum fide & charitate inter mortales extincta penitus, extremóque circulo reuoluto, mundo fatalem summam imponat Deus: quo tēpore certū est ea ventura insuper quæ Christus inter prodigia sui vaticinij loco posteriore commemorat.

Ex figura & notulis hieroglyphicis.

Verùm ex vna specie lucis colorumq; mutatione, obscura præsagiorū ratio est, ac difficilis coniectura. Maius quiddam in figura aut similitudine diximus collocandū, si quis stellam præsentem cōparet tum ad vicinas illustriores iuxta descriptionem superius datam, tum verò ad cardines mundi, ad puncta præcipua cæli ♈ & ♎, colurum circulū & Galaxiam. Toto enim suæ durationis tempore sitū eundem atque imaginē ex analogia perpetua nobis expreßit.

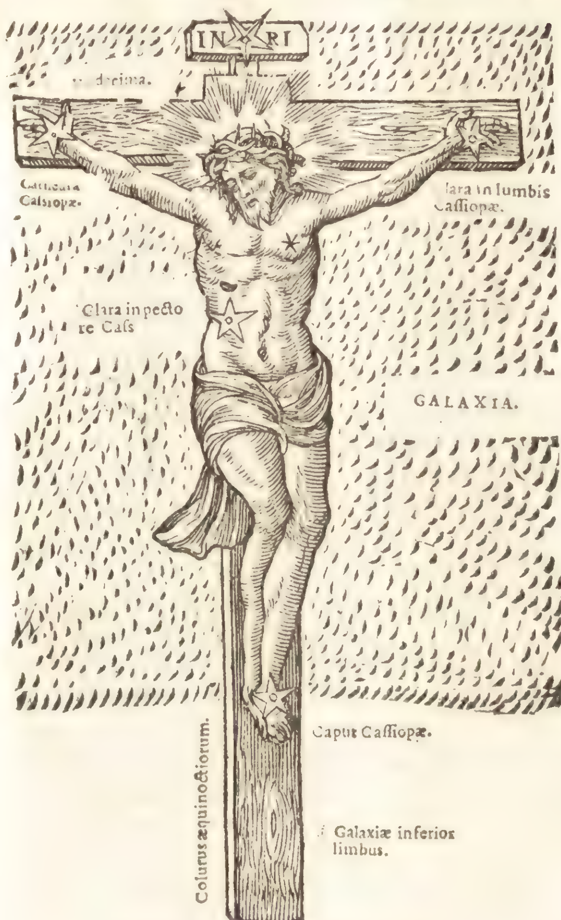
1\. *Quòd si enim gladij alicuius effigiem voles, stella noua in capulo versus Boream & polos mundi, acies ipsa ceu caput Caßiopæ versus austrum posita circumagetur, transuersum temonem duæ lucidiores nouo syderi propiores efformant.*

2\. *Fortaßis & arcus cū extenta sagitta poterit designari, iuxta vaticinium Dauidis. Dedisti metuētibus te significationem, vt fugiant à facie arcus tui. Hunc locum interpretatur Augustinus in Psalmum 59.*

3\. *Sin, quod potius reor, crucis ideam pictam diuinitus cōtemplere: antea quidem vnius T. literæ Græcæ, ac Romanæ similitudo in stellis Caßiopæ poterat annotari, nunc autem acceßit & illius apex ceu Christi affixi verticē, seu potius titulū triumphalē superimpositū capiti repræsentet. Habet & alias stellas in singulis clauis, hoc est in iis partibus corporis crucifixi quæ grauiora vulnera pro nostris sceleribus exceperunt.*

Iam

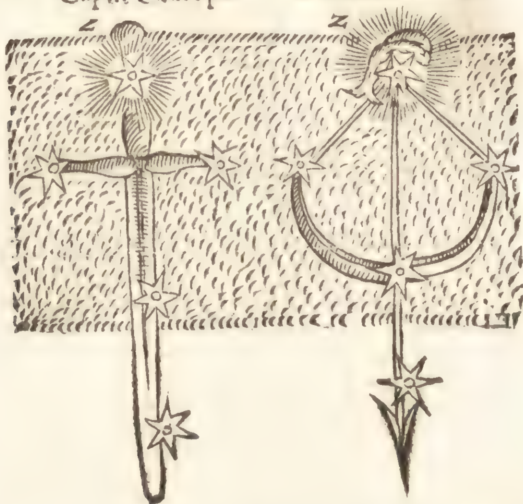
SYDVS NOVVM. Limbus superior.

Aliæ figuræ Hieroglyphicæ syderis noui.

Iam

Caput Caſſiopæ. Limbus inferior.

Aliud conſyderatione digniſſimum.

Iam caput aſſiduè verſus boream, manus ad ortũ atq; occaſum ſunt exporrectæ, crura pedeſq; in auſtrũ, ac medium orbis totius cingulum extenduntur. Interim tota figura crucis exactè intra Galaxiæ, vel viæ lacteæ, limbum vtrumq;, auſtraliorem ſcilicet & borealem, ceu propria quadem area, ac ſicuti inſignibus circũſcripta eſt. Circulus autem qui per polos, & ſtellam incedit, vtrumq; complectitur æquinoctium, ſed propius vernum. Quis verò neſcit hoc puncto veteres mundi totius auſpicium, ac prima cunabula deſignaſſe, ceu patet ex verbis poëtæ Georg. 2.

♈ orbis totius præcipuũ punctũ.

Non alios prima creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumúe habuiſſe tenorem
Crediderim, ver illud erat, &c.

Vnde

Vnde & annorum circuitũ his primùm carceribus astronomi deduxerunt. Quòd mutationes maximè fiant, Sole ingrediente principium Arietis, vel æquinoctium vernum, sub 11. Martij. quodq́; eodem tempore, quæ penè marcuerant omnia repubescant; qui prius latebant imis clausi visceribus humores, ac spiritus vniuersi, nunc agitentur amplius, ac velut à centro ad exteriorem circumferentiã corporis effundantur, vnaq́; cum ipsis partes singulæ mundi maioris atq; minoris vultus assumãt nouos, & ceu senecta posita in iuuentutem floridam rursus exurgant: cõtrà quã Sole Libram ingrediente, rerum natura procedit, quo signo primùm apparuit terribilis ille cometes anni 1556. cũ stella hac obtinens ingẽtem ἀντιπαθείαν. *Ista quoque doctrinæ Hippocraticæ imprimis sunt cõsentanea, qui cauet maximè, ne qua validior humani corporis vel additio, vel subtractio, vel alia cuiuscumque generis concußio fiat, donec diebus elapsis aliquot, ante & post æquinoctium, ambientis cæli inæqualis fluctuatio conquierit. Vtinam verò & reipublicæ curatores eius præcepti dignitatem paulò attentius suo cum animo voluant. Verißimè quidem summis morbis extrema deberi remedia dixit Hipp. sed non vt vulgo putant. Græcè etenim non* ἐσχάτας *simpliciter curationes voluit adhiberi,* ἀλλὰ τὰς ἐσχάτας θεραπείας ἐς ἀκριβείην *: id est curandi formulam maximè exquisitã, in qua nimirum sit accuratißima ratio totius* ἐνδείξεως: *cui oporteat, quãdo, quantum, quale, &c. vti seipsum explicans latius alibi demonstrauit. Quare si in vigore maximè quiescendum, si commota nimium mouere amplius summè periculosum, quis dubitat in tanto rerum cardine moderationis extremæ & sapientiæ vsum esse pulcherimum? hanc autem in extremorum omnium contemperatione paulatim facta, inq́; virtutũ concentu quopiam, aut æquabilitate spectari.*

Annorũ initium.

Aequinoctij vires. Veris.

Autumni.

Curandæ reipub viuus character in vni⁹ humani corporis medicina delitescẽs.

Atqui

Circulus per Libram atque Arietem iustitiæ & religionis statū iuxta antiquorū placita & mysticam similitudinem comprehendit.

Atqui cùm circulus ille per initia ♈ & ♎ ac polū vtrumq; progressus dextram cæli partem à sinistra dirimat, non minus quàm æquator superius hemisphærium ab inferiori, ac leges tum humanæ tum diuinæ rectum ab obliquo, errorū tenebras à veritatis atque iustitiæ luce distinguunt: credibile & illud apparet, nouum hoc phænomenon totum spectare ad axim & cardines mundi, cū quibus seruauit immotam hactenus, atque exactißimam symmetriam.

Signum filij hominis.

Ordo signorū ante nouissimum diem.

Confer nunc adeò quæ Christus de suo aduentu prodidit, Matthæi 24. præsertim cùm ait videbitis signum filij hominis in cælo. Non quòd velim exactè illud ipsum nunc esse, sed illius signi certioris ante aduentum Domini arcanam quandam imaginem, eius loci atque ordinis forsan quem in imperatoriis pompis caduceatores atque lychnuchi ante Tribunos & Satrapas semper obseruant. Nam si vero simile est Christum venturi finis præsagia, prout se inuicem consequentur, interrupta serie protulisse, multa profectò, eademq; horrenda maximè signum illud nouißimum antecedent, vt ex contextu omnium liquet. Quòd si etiā in morbis acutis dies quosdam iudicatorios seu verè criticos appellarit Hipp. quibus nimirum mutationes subitæ fiant ad peius aut melius, salutem aut interitū ægrotantis: alios verò istorum indices, certo numerorum ordine præcedētes, qui solùm ostendant quales futuri sint critici dies, sæpe & criseos imperfectæ quædā rudimenta producant. (sic enim quartus dies index est septimi, vndecimus decimiquarti) quid vetat porrò consimilem esse tum tēporum, tum signorum seriē ante τοῦ κόσμου μεγάλου πανολεθρίαν, vt nimirum illud signum filij hominis, de quo Christus loquitur, expressum, euidens, absque Hieroglyphicis inuolucris, palā se omnibus manifestet: ac statim antequam eius diei tremendo iudicio attoniti reges, & populi colla submittant: istuc

Distinguūtur planius signa critica ab endeicticis.

Quo genere signorū hoc phænomenō recens continceatur.

verò

verò sit alterum tempore prius, atque obscurius paulò imminentis propediem iudicij typum, fortè & venturi iudicis locum arcano mysterio repræsentans: quare etiam illius nõ tam criticum signum, quàm futuræ criseos endeicticũ, demonstratiuum, aut contemplabile poterit appellari. Iam & illud natura primitus comparatum est, omnes & causas atque effectus proximioris loci, præcedentis, procatarctici, in quẽdam circulum necti. Quare & signorum eadem ratio est, quippe quæ semper ab ipso causarum atque effectuũ genere protrahuntur. Id in cælesti vertigine imprimis liquet: dum alter congressus alteri vires confert, subiectamq; materiem varia successione simul disponit, simul & plurimarum rerum vicissitudines in sublunari hac regione præsignat. Vt etiam in causis, signisq; mutationis tam publicæ, quàm priuatæ: nec non quibusq; humanorum corporum affectionibus manifestum est. Quòd autem de signo venturi iudicis amplius suspicarer, multum me nuper excerpta discursus totius capita commouere, vt vel intẽdens acrius ab imis visceribus exhorrescam. Nam si præcipuas notas in summã colligas: Primum indicium est crucis idea perfecta, quam τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου iure optimo sacri interpretes nominarunt. Alterum, quòd de illius ortu & fine, imò de tota essentia nihil exactè potuit deprehendi, sed potius quid nõ sit demõstrari, quàm quòd verè extiterit, quod summè diuinis proprium est. Tertiũ est, quòd cardines mundi contineat, capite & plantis Austrum ac Boream versus, manibus verò ad Eurum & Zephyrum exporrectis, ac tribunali cuipiã vel arcui illustriori totius æthe ris insidere videatur. Adde his triplicem motum cum verbi diuini maiestate optimè congruentem, quo & in terris descendit miserta generis nostri, ascendit rursus trophæum ex hoste deuicto referens, atque ante hæc omnia pleno circuitu

Methodus generalis in examinandis cõparandisque mutuò rebus tũ sub nomine signi atque signatæ rei, tũ causæ atque effectus.

Præsagij superioris multiplex ratio.

1. 2. 3. 4.

5. *mundi speciem condidit vniuersam. Postremò seu crucem intelligas, caput est Christus: seu gladium verbi diuini, cu-*
6. *ius in Apoc. aliisq́; pluribus locis facta est mentio, idem ensis capulum noua luce irradiat: seu denique ex nominum*
7. *& figurarum impositione antiqua (quam cuncti Platonici certis impulsibus sanctam, & rebus consentaneam voluerunt) sedem Caßiopæ cum Ecclesia compares, (ipsa etenim tot prolium mater florenti palma in solio residens, captiuã Andromedam filiam, monstroq́; marino expositam, & aduentantẽ liberatorẽ Persea iam dudũ lachrimabundis oculis intuetur) Christus in basi sedis, imò in præcipuo totius angulo collocatur, iuxta prophetæ verbũ: Lapis quẽ reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Felices nimium, qui rerum aduerso turbine sese in eundem lapidem inclinarint: contrà heu dira pernicies illis, in quos saxum ex alto ceu ruina præcipiti deuolutum, non solùm carnes & spiritus, sed & neruos, venas, atque ossa collidet.*

Epiphonema.

Qualis demũ esse debeat nostri præsagij modus.

An Deus hoc symbolo crucem sit grauiorem impositurus humeris nostris, an nuper impositam propediem ablaturus, nemo est qui promptè discernat. vult enim admonitam, sed tamen ambiguam esse mortalium mentem: ac soli nos ipsos circa particularia æternæ prouidentiæ cuncta cõcedere, quam minimè dubium est, velut exercitatißimum patremfamiliâs, sua consilia instituturam (vt hactenus) ad salutem, ac bonum generis vniuersi. Videtur tamen ita nobiscum loqui, Ecce ego trophæum vobis erexi ante ora pulcherrimum, durate, & vosmet rebus seruate secundis: certate strennuè in nomine meo: qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, huic splẽdor ille eximius æternæ lucis pro diademate consignatur.

Motus hoc signo dux illustriß. cùm Neomagi propter obsidio-

obſidionem Harlemenſem verſaretur, magno ſtudio docto- rum hominum audire ſententias expetebat. Fortè tũ no- ſtri facta eſt mentio, atque hinc rogatus admodum vt quæ viderentur paucis exponerem: primùm ſubtraxi me huic negotio ſcabroſo & perdifficili, ſcribens neque id eſſe pro- feſsionis meæ, quam adoleſcens olim duntaxat exercuiſſem animi cauſa, nec huius artis rationem circa particularia firmam aut ſolidam apparere: nec tutum denique principes viros in ſpem metúmue conijcere, qui (tanquam potentiſ- ſimi orbis totius monarchæ) ſæpe ab inſtituto recto tranſ- uorſum animum ferant. Verùm vbi ſecũdo rogaſſet, plæ- riſq; reſpondens vt negare vel durum, vel inciuile penitus putaretur, reſpondi breuiter, ſummum totius & Chriſtia- næ reipub. & relligionis cardinem impendere, idq́; nõ tam certum eſſe prodigiis manifeſtis, aut ſtellarum indiciis, qui- bus nil ferè lubricius datũ eſt; ſed viuo potius oraculo Chri- ſti, qui & Eccleſiam ſuam prædixit afflictione grauiſsima ſupremis temporibus agitandam, quæ tamen tandem pro- tritis hoſtibus vndecumque ſit lætam victoriam relatura. Quod autem particulatius ad regionis Belgicæ ſtatum, ni- hil me certum, neque exploratum argumentis ſolidis in- ueniſſe. Fortaſsis Deum verberando feſſum, noſtri, qui va- pulando defecimus, nunc demum exauditis precibus, miſe- reri: vt ſemel à ſumma iuſtitiæ ſeueritate, ſinum clementiæ nobis aperiat: cùm hæ virtutes, ceu ſorores geminæ, ſe nun- quam ſeiungi diu amplexu mutuo patiãtur. Poſtremò ve- tus eſſe oraculum, ne à cæleſtibus ſignis nimium conſterna- mur, ſed generali quadam prænotione contenti, diuinæ pro- uidentiæ cætera committamus: quòd nunquã hæc vna de- ſtituat illos qui pro Deo, & cum ipſo Deo arma ſuſcipiũt, iuxta illud diuinum Sophoclis dictum in Aiace, βούλου κρα- τεῖν μὲν, σὺν θεῷ δ᾽ ἀεὶ κρατεῖν, id eſt, conare vincas, au-

Præſagij for- mula ſingu- laris.

ſpice at ſemper Deo. quod non diſſentit admodum à voce Dauidica, Caſtrametatur angelus Dei in circuitu timentium eum. Nos ad figuram ſyderis propius alludentes, ita cecinimus:

Dux homini noua lux cæli ad faſtigia, crux eſt,
Vincet qui ſub luce, Deo duce, pro cruce pugnat.

Poteram multa deinceps tum ex prophanis, tum ſacris authoribus, vt Danielis, Eſdræ, ac diui Iob. Apparitione in meam ſententiam detorquere, niſi nimis theologum vel vatem quempiam viderer ſupra fas agere voluiſſe. ſed hæc ſuffecerint, infinitam alioqui de conſimilibus cogitãdi materiem præbitura. Vnum atque alterum lubens adiecerim, quod è vetuſtis vaticiniis promptũ huic miraculo accuratiſsimè correſpõdet: Primum eſt illud pſalmi 97. Dominus regnauit, exultet terra, lætentur inſulæ multæ, nubes & caligo in circuitu eius, iuſtitia & iudicium habitaculum throni eius. Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius, &c. quæ deinceps continuato ordine comitantur.

Oraculũ Pſalmographi.

Nunc aliud quoque in mentem venit, Vti priorem aduentum Domini ſtella præceſsit, nulli meteorum alteri cõparanda, ſimilem profectò quampiam ante ſecundum apparituram probabile fuit. Atq; vt illam certo præſagio dudum prædixerat Balaam, homo & improbus atque à religione fidelium peregrinus; (orietur inquit ſtella ex Iacob) ita & hanc videmus à gẽtilitia vate depictã ſuis characteriſticis notis, vt planè eandem eſſe cum ea quã modò conſpeximus, nemo lubenter inficias eat. Cùm enim in aures omnium fama tam noui ſyderis perueniſſet, iſtuc antiquũ oraculum Sibyllinum diu neglectũ in lucem è tenebris rurſus emerſit: quod ſanè tum propter orationis heroicã grauitatem, tum rerum cõſonantiam admirabilem, prætermittendum

Oraculum Sibyllinum.

tendum minimè sum arbitratus. Quamuis enim propter afflatus dæmonum, apud plerosq; suspecta fuerint semper vaticinia Sibyllarum; vera tamē pronuntiasse de rebus diuinis vel impellente spiritu Dei, tum ex oraculis editu, tum sacrorum interpretum attestatione certissimum est. Plura de his in D. Aug. & Lactantio leges. Titulus seu prima inscriptio hac fuit. Sibyllarū oracula cuiusmodi.

Prophetia T. Sybillæ ol. lvij.
an munne.

Videtur Sibylla Tyburtina in fronte signari, quæ vixerit olymp. lvij. de reliquis notis quid statuam, planè ignoro. Est autem prædictio talis.

Orietour sydous in Europa soupra Yberos ad magnam Septentrionis domū, coius radij orbem terrarum ex improuiso illoustrabūt. Hoc verò erit tēpore desyderatissimo, quo mortaleis positeis armeis pacem onanimeis cōplectantor. Certabitor quidem varieis per dioutourni interregni occasionem studieis, coi imperij habenæ tradantor. Sed vincet tandem auiti sanguinis propago, quæ eousque armorum vi progredietur, donec fata cōtraria fatis obstiterint. Nam eodem ferè tempore hoc demerso sydere, coeuū quoddam eious loumen longè ardentioribous Mauortis ignibus exardescens, Antipodum finibus occludet imperium. At prius houic soumittet ceruices Gallia. Ad eious genoua soupplex adnatabit classibus Britannia: Italia ægrè ad ardua sceptra respirans olli languentem protendet dexteram. Verùm hocce ioubar ante diem ingenti mortaliū desyderio se diuûm noubibus condet. Quo extincto post deiras & sanguinolentas cometas, igniuomásque cæli faceis, nihil amplius

toutum saloutaréue erit. Osque animantibus cæli firmamentum pugnantibusque planeteis, & cōtrarieis corsibus labefactabitor: concurrent orbibous orbeis, fixæ coursu anteuertent erraticas, æquabūt æquora montes: Hæc omnia denique erūt nox, interitus, rouina, dampnatio, ac æternaï tenebraï.

Ad calcem hæc adiecta inuenimus.

G. S. G.

Inuentio Sibyllini oraculi.

Inuentum est hoc scriptum in marmore vetustissimo, Latinis characteribus antiquo more exaratis & sculptis. Quod marmor inuentum est apud Heluetios in Tauri mōtis visceribus, qui 3. cal. Martij aquarum vi, & niuiū decursu corruens miserabilem in proximis edidit stragem, anno M. C C C C C. X X. *ac nuper R. Dominus Cardinalis Sedumensis Aug. principi Carolo Hispaniarum regi Catholico, electo Imperatori semper Augusto, traductum hoc ex marmore transmisit. Deinde idem Augustus Dominus ad Pontificem Max. illud idem traductum misit. Pontifex Max. conuocauit vrbis Romæ astrologos ac philosophos, qui in imperatorem Carolum vaticinium illud esse asseruerūt. Exemplar istius antiquum ac penitus obsoletum venit in manus nostras beneficio matronæ viduæ ac lauta parte prognatæ, quæ quondam nupta iurisconsulto, & apprimè versata in literis Latinis ac philosophicis, idē ex viri monumētis in lucem extulit, & cum præsenti sydere primùm non vana prorsus aut inani similitudine comparauit. Impressum legimus Antwerpiæ in mœnibus fœneratoriis, sub insigni Aquilæ aut 4. Euang. Typographo Ioh. Dousberch, cū gratia & priuilegio: sed huic subiunxerat translatum non ita feliciter in Teutonicam linguam. Nec multò pòst huic exemplar aliud exactissimè correspondens ab Italia missum fuit. Partem quoque oraculi citatam reperi in laudem*

Impe-

Imperatoris Caroli à quondam Francisco monacho ordinis Fräciscani, libello De situ orbis. is enim assentädi studio dictum illud applicuit, (Antipodum finibus occludet imperium, at prius submittet ceruices Gallia, &c. *quæ deinceps ad vsque ortum alterius syderis consequuntur*) *Sed cùm prius tanta expectatione cessisset humanis Carolus, reiectum hoc vaticinium, ac blattis, tineisque consumptum ab antiqua memoria propemodum exoleuit. Ita nullum in rebus mysterium vulgus æstimat, nisi sensus anticipet fidem, & illa quæ portenduntur plana in speciē, atque euestigio cōsequantur: vt in prædictione Noach ante diluuium, & prophetarum omnium ante salutis exortum certis exemplis perspicuum fuit.* Inepta vulgi iudicia in interpretandis oraculis.

Nec est quòd quisquam in eruendis singularum vocum indiciis anxiè se fatiget. Scio enim ambigua multa & perobscura, quibus fortè nec OEdipus ipse sufficiat; est tamē si non exacta scientiæ ratio, artificiosa quæpiam coniectura. Amphibologia varia in oraculo Sibyllino.

Valde hoc ænigmaticum, quod supra Iberos dixerit, & tamen ad magnam Septentrionis domum, quis scit an locum vtraque præpositio, an potius analogiam latenter insinuet. I.

Hîc velim Scotorum historiam consulas à prima gentis origine doctissimè scriptam authore Hectore Boethio: excusam typis Ascensianis per Iudocum Badium: vbi cōmemorat duos Gathelo fuisse filios, ex Scota cōiuge susceptos, Hyberum atque Himerum. Hyberos tunc Hispaniæ gentē cum Scotis vnam propè terrarum partē, sed disparatis animis, alternatisq; dissidiis occupasse, inde translatos aliquot Scotos è Brigantia in Albionis partē, atque ad sinum Dandalicum peruenisse, præfecto classis Hybero, qui postea in Hispania defuncto patre reuertitur, rerúmque potitus imperium Scoticum prolatauit, atque ex ambobus relictis po-

pulis vnum fecit. Interea per Hyberum Aboriginum genti præfectus Himerus frater, ciuitates ac iura condidit, acceptique beneficij memor à fratre Hybernos voluit appellari.

2. *Quin illud tempus desyderatißimum quo mortales, &c. sic fortè intelligi debet: tempus quo desyderetur maximè, vt mortales positis armis pacē vnanimes amplectantur. Nam alioqui frustrà subiecerit: certabitur quidē variis studiis, &c.*

3. *Sed nunquid & anceps vocabulum interregni? aut quis definiet cur potius de habenis ac gubernatione imperij, quā de imperio simpliciter dixit?*

4. *Latet etiam æquiuocatio in auiti sanguinis inuolucro, prout vel ad imperiū ipsum, vel ad gubernationis officium diuersa relatio fiat.*

5. *Videtur mox alterū sydus vaticinari, quod hoc demerso sit oriturum, sed interstitij tempus non aperuit, vti nec in cæteris. Victoris potentiam verba quæ sunt deinceps indomitam, ineffabilē fore portēdunt.*
6. *Sed & Antipodum nomen hic mihi suspectum non tam eos forsitā sonat qui nobis obuersis pedibus ambulant, quàm aut relligionis speciē, aut vitæ diuersißimam consuetudinem, antipathiam generis atque animorum hactenus tenuerūt. Nescio an rectius Turcas, Iudæos, Africanos, an aliam nationē barbariorem his omnibus repræsentet.*

Quæ deinceps filo continuo profert, vaticinio Christi
7. *non multum distare crediderim, nisi & hæc virtutum cælestium summa dißidia, concursus orbium, naturarum inuersas vicißitudines in elementis, vndiq; in allegoriæ speciē aut metaphoræ trahi malis: quod tamen Christum non voluisse vero similius puto, qui res futuras incertas maximè, per certa & sensibus manifesta præsa[illegible] voluit præfinire.*

quod

quod ea similitudo confirmat à ficus arbore deriuata

Eant nunc, eant pleriq; peruersi contra quàm veri fons ille clarißimus vocat, aduersum studia atque obseruationes eiusmodi pergant nunc palam furere, debacchari, clament esse indignas homine Christiano, superstitiosas, illicitas: imò hæc diuina spectacula pro somniis atq; commẽtis anilibus ducant, confictis ad arbitrium hominis, quæ nihil vtilitatis, aut parum, vanitatis plurimum in se contineant: quæ fundamentum auguriorum, aruspicinæ, idolatriæ sapiant, animosq; ad spem vel metum inanem à recta relligione abducant. Si tanta est horum vanitas, ac pernicies, cur eadem Christus æterna patris sapiẽtia voluit obseruari? cur genus mortale edocuit? cur terris ostendit? Certum est istic fecisse, quod optimi quique tum duces, tum imperatores solent, quorum prouidentia circa res bellicas, expeditiones, excubias, stratagemata, obsidiones atque cõflictus imprimis tessera militari, certisq; nunc emissariis equitum, nunc indiciis vexilli, tubæ, aut tympanorum, vel dispersos colligunt, vel pugnaturos admonent, vel in acie firmant ac dirigunt, vel tempestiuè receptui canunt. Verùm hisce calumniatoribus tum in præfatione apologetica, tũ locis pluribus, vbi iusta exciuit occasio, satis superq; me respondisse confido. Nam quibus iudicij vis sana & perspicax, tanta periphrasi atque argumentorũ mole opus non fuit: at quibus fuliginosa ratio est, aut prauis affectubus compedita, his nullus tam canorus Orpheus, neque tam facundus Gorgias dari poßit, quin ad semel conceptæ sententiæ modum ac defensionem cuncta detorqueant. Nec vllum aliud fundamentum rectè cõstituas atrocis huius diuortij inter Ecclesiæ membra, tantarumq; hæreseon quæ populantur orbẽ nunc vniuersum, quàm præsumptionem temerariam, quæ ne suis quidem sensibus vbi opus est maximè fidem habet,

Modestã præsagiẽdi rationem ex diuinis spectaculis Christi doctrinæ cõsentaneam esse.

Finis prodigiorum per similitudinem explicatur.

In sophistas contumaces.

Dissensionis in Ecclesia Christi seminariũ primũ.

nisi ex ratione praiudicata sententia comprobarit. Nullum contrà purioris vaticinij fulcrum, quàm si altissimis rerum inuestigandarum machinis aut ædificiis, basis profunda in ipsa submissione pectoris, in vno Ecclesiæ antiquioris obsequio collocetur. etsi hoc durū maximè duriora ingenia reformident. Nam putent istis antiqua plurimum, maluntq; ex æstimatione commenti sui nouum doctrinæ nomen imponere, vt olim Stoici, Academici, atque Epicuri de grege porci. Sed cùm semel occepimus, liceat rigidas mordaci radere vero auriculas. Illud nunc amplius addo, dū circa quæstiones grauissimas eiusmodi cerebella quicquā videri præ cæteris student, demonstrant sese pro stupidis palā, qui scilicet putent nihil Deo possibile, nisi quod ratio capit crassis impuris sensubus alligata. Nullam esse intellectus agentis aliam facultatem, quàm quæ à corpore sit oriunda, & in discursus corporeos reuoluta, eiusdē angustiis terminetur. Quare hi sibimetipsis diuinitatē auferunt animorum, quæ supra materiæ vires infinita extensione in Deū ipsum æternorum compos fieri debet: nō extenditur autem nisi à sensus caligine repurgetur, positoq; superbiæ velo captiuam subijciant intellectui rationem, inq; vnitatem fideliū antiquissimam referantur. Videas tamen contrà in rebus incorporeis cuncta concipere ex ratione, & quodam corporeo modo: rursus verò in diuinis spectaculis atque præsagiis ne quidem oculos dignātur attollere. Imò & insanire præ sese cæteros putant. Nimirum vt Persius ait:

Cōtra eos qui mundi curriculū vniuersum humanis discursibus alligarunt.

Ostipo capite figentes lumine terram,
Murmura dum secum & rabiosa silentia rodunt,
Atque exporrecto trutinantur cuncta labello,
Aegroti veteris meditantes somnia: gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti.
Hoc est cur pallent, cur quis non prandeat hoc est.

Porrò

Porrò hæc tam iucunda contemplatio phoſphori noui in nocte pluſquàm Cymmeria, diuinæ lucis, prouidentiæ maieſtatis character expreſſus & euidens, tantæ raritatis & pulchritudinis, vt in omni deinceps venturo ſæculo præ ſignis aliis ſtuporem admirabilem, imò & credendi ſummam difficultatem ſit allatura, ſic hodie peragrat animum meum, ſic mentem ſenſusq; pertractat, vt quo penitius cuncta comparem atque examinem, minus iam minusq; auelli queam, quin propè in ſingularia ferrer, niſi me dictum ſapientis ceu freno immiſſo validius retineret, Sap. 9. ægrè ſcilicet æſtimari quæ ſunt in terris, & quæ in proſpectu ſunt inueniri cum labore. Quæ autem in cælo ſunt, quis inueſtigabit? aut ſenſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam Deus, & ſpiritum tuum miſeris ex altiſſimis? Eſt enim hæc ſpecioſior Sole, (vt refert cap. 7.) & ſuper omnem diſpoſitionem ſtellarum comparata luci, hæc tamen prior inuenitur: nimirum vti exemplar ſua imagine. Monet quoque nos Vrielis angeli vox apud Eſdram, lib. 4. cap. 4. Tu quæ tua ſunt tecum coaleſcentia non potes cognoſcere, & quo pacto vas tuum capere poterit viam altiſſimi, ac iam externis corrupto ſæculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? ac paulo poſt: Quemadmodum ſyluæ data eſt terra, & mare fluctibus ſuis: ſic qui ſupra terram inhabitant, quæ ſunt ſupra terram intelligere ſolummodo poſſunt; & qui ſupra cælos, ea quoq; quæ ſupra cælorum altitudinē ſunt conſtituta: quod etiam feſtiuo prius apologo, nimirum inter ſyluas & maria exorto certamine demonſtrauit. Quapropter finem modúmque præſagij certum à mente communi ſola, ab vna ſacroſancta Eccleſia deinceps cum ſilentio & timore ſpectabimus, illa etiam quæ toto hoc opere dicta ſunt generatim illius cenſuræ atque arbitrio commiſſuri: nihil ratum in

Quā modeſtè ſit nobis ſemper de diuinis ſpectaculis ſentiendum.

tum in omnibus, nihil ex auro solido quod non ad vnum hunc lapidem Lydium, vel Heracleum antè sit exploratum.

De plærisque memorabilibus quæ terræ Belgicæ, ac finitimis locis post apparitionem noui syderis contigere: vnà cum præsagio temporum futurorum, iuxta ideam maxumè generalem.

Caput IIII.

Tragica præsentis sæculi delineatio.

Iam mare, tellus, & æther infanda mortalium strage, totiesq́ in cassum effuso sanguine rubescebãt: iam cœtus hominum atq́ diuorum suspensi secum mutationis tẽpora numerabant: ipsa quin animalia bruta dudũ miserta generis nostri, nescio quæ præter solitum tristioris aspectus, & vocis indicia dabant.

Sæuit enim in lucem Stygijs emissa tenebris
Pallida Tysiphone: morbos agit antè metumq́,
Inq́ dies auidum surgens caput altius effert.
Balatu pecorum, & crebris mugitibus amnes,
Ardentesq́ sonant ripæ, collesq́ supini.

Cùm mox ab huius exortu lucis insolitæ, & syderis admirandi rebus afflictis vndiq́ præsentißimum numẽ, ac velut expressum humanis oculis videretur: Feruebat aßiduis bellis, ac tumultubus intestinis Francia, rex ciuitatẽ Rossellã obsidet terra mariq́, per autumnũ, atq́ hyemem vniuersam: rigantur agri virorum nobiliũ cæde promiscua. Aegrè discerpta viscera redire in integrũ posse sperabãt. Dũ enim in tanta dissentientiũ infinitudine, eodẽ tamẽ prætextu religionis atq́ iustitiæ, suã quisq́ partẽ pertinacißimè tenet, nec alter alteri in vnã remp. sociato, vllis existimat se iurisiurãdi vinculis alligari; profectò illud efficitur, vt hæ tragœdiarũ iliades tandẽ excrescant in molis cõfusæ speciem sempiternam, absq́ curationis aliqua in posterũ spe: quanquam

Iurisiurandi fides atque religionis integritas, duo vincula pacis.

quã quæ vires humanas atq; cõsilia superãt, facillima sint omnipotẽti Deo, qui mundũ hũc longè pulcherrimũ ex rudi materie, imò hanc prius ex nihilo cõformauit. Mense Nouẽbri 1572. capta Zuytphania per Albanum ducẽ, nec nõ Nardensi oppidulo, aliisq; vicinis locis in potestatẽ regiam restitutis, sæuus armorũ feruor incanduit, iã tota Hollandia in desperationem regalis clementiæ propè cõiecta. Inter enim tot ciuitates fretũ suis virtutibus Amsterdamum, aduersus cõterminas vrbes iactã semel fortunæ aleã per mille clades atq; pericula torsit: vti in Wallachiæ tractu nunquã satis laudatũ cõstantiæ nomine Middelburgum. Cœpta est obsidio Harlemẽsis circa finẽ Nou. conflictus acerrimi statim in limine, qui quales extiterint, singulatim atque ex professo melius ab huius ætatis & loci historiographis poterit exarari. Multis in ore iã versabatur, apparitionẽ syderis noui eò spectare, vt finẽ huius certaminis occulto mysterio designaret. Nos istæc inepta vulgi iudicia nõ tã opposita ratione, quã risu excipienda putauimus: quòd (vti dictum est suprà) portentũ tã magnificũ, neq; ad vnã hãc regionẽ neq; ad præsentis duntaxat sæculi statũ, neq; ad vulgarẽ speciẽ, aut simplicẽ, aut repentinã vllius mutationis attineat. Mirabar tamẽ subinde analogiã insigniũ, quibus hoc oppidum Harlemẽse donatum antiquitus ferunt, 4. stellis nimirũ in quadrati orthogoni forma dispositis, adiecto crucis, & gladij monimẽto. Quòd si hæc cũ figura totius syderis coaptentur, scutũ videbis ceu via lactea circũseptũ, sic tamẽ vt crucis aut gladij figura perstet erecta, reliquarũ stellarũ positio quadrata ex angulis rectis in rhõbũ obliquata, ac velut iã iam casura paululũ inclinetur. Sed horũ consyderatio pura est vanitas, quãquã cõquiri eiusmodi quã studiosissimè solẽt ab his qui sese artifices doctrinæ caballisticæ profitẽtur.

Turbatũ progressus in Belgico tractu longè sæuissimus.

Figurarũ superstitiosa cõsyderatio.

Nondũ verò in ciuitatem Louaniensem manus extensa

Domi-

Domini cõquieuerat: verùm vt sui erga nos amoris, & benignitatis magnitudinem inter aduersæ fortunæ grauissimos æstus ostenderet palam, præter afflictiones antea memoratas, iam quarto cum non exigua clade nos maximus terror affecit. Neque verò ingens illius diluuij vis à prodigiorum numero debuit exulare, verũ & pro miraculo duci: non ideò quòd incognita ratio, sed insperata venerit salus in summo rerum discrimine cõstitutis. Auctæ erant hybernis niuibus vicini fluminis ripæ, ac degelatione facta post gelu diuturnum longè acerrimum mensis Decembris, sic repentè intumuit vnda 8. Ian. die, anni 1573. vt neq; traduci primo laxatis ostiis, ac solita regione potuerit, neque deinceps murorum obijcibus vllis, oppositisue repagulis coerceri, quin omnem industriam & consilium anteuertens, supra mœnium pinnas excreuerit, tãdemq; hora ante merid. decima, perruptis aggeribus stragem latissimam dedit, ita repentè inuoluens medium ciuitatis; vt casas humiles & cariosas, etiam plærasq; firmiores obiectas vortici violenter erueret. Quibus præterlabenti flumini sedes proxima fuit, his ferè ad 12. cubitorum altitudinẽ demersa ædificia vix rapidi fluctus aduersos impetus sustinebant. Omnes passim pauidi vsque ad suprema tectorum fastigia properare, muros perfodere, tabulata perfringere, scalas, celoces, atque carinas ardenter exposcere, toto cælo confertim audiri gemitus, quiritatus, ædificiorum ruitantium fragor, horrendo murmure ab vtriusque sexus atque ætatis hominibus in vnam tragicam vocem & luctuosam speciem vndecumq; confusis, videre fuit hîc terris auulsas arbores, aut simulachra diuorum altaribus eruta, illic domorum contignationes abreptas, tecta & latera, spondas & culcitras, capsas, subsellia, omnisq; generis auectam supellectilem fluitare: quin & ingẽtes fornices, cum obuiis muris luctatæ

Ampla descriptio Louaniensis diluuij, cũ prodigiosa clade quã maiori parti ciuitatis inuexit.

paulu-

paululum, tremendo spectaculo mortisq; cogitatione acerba, secum & firmiores domos sæpe in præcipitium auferebant: quæ sanè belli ciuilis delineatio longè certißima videbatur. Sternuntur sepes, anterides, molæ, pontes, & peristilia: dißiliunt portæ cum catarrhactis: cauātur strata viarū, templorum aditus & pauimenta: ipsa etiam mortuorum ossa cum sepulcris subruta, ad formidabilem extremæ anastaseos typum alludere videbantur: hic terra in tumulum exurgente, illic depressa eadem atque amplius dehiscente, vt etiam insani vorticis raptu locis plærisq; in miram voraginis altitudinem sit patefacta. Nec vllum adeò firmum patuit carinæ aut nauigij genus, quod ad opitulandum in ea pernicitate fluminis sufficere potuisset, quin à plærisque tentantibus cum prora remus magno periculo in moles oppositas pelleretur. Iam verò ex altera parte disiectis mœnibus, qua primùm exuperantis gurgitis impetus venit, ad singula ferè momenta, moles aquarum in palmæ altitudinē excrescebat: multis in humili cōstitutis mensuram vitæ superstitis ipsa propemodum incrementi proportione significans, & iam extensis ad cælum brachiis, iam pallescētibus genis, & acclamante fœmineo genere ac puerorum, quisq; sibi fatalis exitij modum firma imaginatione conceperat: cùm fortior vnda strepitu magno, & violentia portam alteram ciuitatis (qua nimirum ipsius egressus patet) cū mœniorum opposita parte conuoluens, sic ferente numine certaq; prouidentia, nos vitæ summo & fortunarum omnium periculo liberarit. Nam protinus vt foras effusus Dilia velut è carcere liber in campi planiciem venit, ipsa quæ pridem congesta fuerat intra murorum ambitus aquarū copia, repentè defluxit, plus quàm humanæ staturæ profunditas capit, multis tamen ruentibus ædificiis, postquàm ab inundationis tyrānide iam tuta sese atque secura putauerant.

Sic vires hostiles paruis initiis vbi cōtemptæ fuerunt, in immēsum celerrimè crescūt.

runt. Quæ clades priuatim, publicè, & quanta calamitas sit inuecta tum in contentis tum continentibus rebus; anno vix eloquar: & si post hominum neces, ipsa Musarum supellectile, vastatisq; bibliothecis, tabulis, annalibus, aliisq; præclaris ingenij monimentis, vix vllū grauius æstimarim, quòd tanquam apoplexia vel syderatione percussi codices, perpetuam quandā paralysim induissent. Prodigiosam hîc planè clementiam Dei vel cæci facilè in summis angustiis perspexissent. Nam imprimis ex ipsa hostilis turbæ violentia, quæ necem obsessis vndique minitabatur, insperatum auxilium venit, omni consilio, humanaq; prudentia longè superius. Deinde quod maximè mirum, inter tot casus acerbissimos pauci hominū (aiebant circiter octo aut nouē) è medio sunt sublati, cùm si noctu obuenisset hæc inundatio, vel multorū millium vitam cum spiritu elidere potuisset. Postremò quandoquidem apud nos rerum gestarum ratio non ita in liquido pro ciuitatis meritis fuerit cōstituta, visus est Deus partim innuere nos quidem haud omni ex parte laudabiles, atq; à culpa liberos, sed increpationem aliquam esse promeritos, partim tamen commiseratione apud aduersarios aucta maiorem nocendi, castigandíue libidinem extinguere voluisse, cùm satius sit inter tot rerum ancipites æstus, afflictum atque inopem deplorarari, quàm cum opinione felicitatis nimiæ, propter alienam inuidētiam periclitari: quod etiam agnouit Psalmistes, cū daretur optio trium, Satius, inquit, incidere in manus Dei viuentis, cuius multa est misericordia, quàm in manus hominum: quòd ἄνθρωπον ἀνθρώπῳ λύκον vel longa rerum experientia didicisset: vt meritò sanè ex eodem fonte dicamus, Nō secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniquitates nostras retribuit nobis: sed quomodo miseretur pater filiorum, &c. quæ loco eodem in eandem sententiam

In rebus desperatissimis præsentia numinis manifesta.

Satius à Deo proxumè, quā per intermedios homines castigari.

tentiam spectant. Porrò vt repetam nostræ historiæ filum, ea apud nos obseruata est diluuij magnitudo, vt nemo tam sit antiquæ memoriæ siue ætatis, qui visum prius cum illo retulerit hactenus comparandum. Testantur annales non multo inferius anno 1500. profesto D. Thomæ, quod causis consimilibus ortum simili modo portam eandem à fundamentis vsque subuertit, sed tum & pedis vnius absfuit altitudo. Conati sunt plurimi causas reijcere in aucti fluminis quantitatem. Sed vsu venit idem in publicis ferè negotiis quod aliquando in medicis imperitis, qui vel hostilem impetum morbi prius non animaduertunt, quàm vires indomitas sortiãtur, vel dysenteriã, vel diarrhœã intempestiuè conantur astringere, nec inundantis humoris cursum qua decet, liberum sinunt: quare hic coercitus violenter, tandẽ erosis visceribus sursum deorsumq; prorumpit, pernicioso aliorum humorum, facultatum, & partium detrimento. Quanquam mehercule multum exuberantia niuis effecerit, cui dum solueretur permista copia spiritus flatuosi, ceu labris feruentibus solet, ad raritatẽ & amplitudinem humoris effusi plurimum contulisse credibile est. Augetur porrò calidi vis in visceribus terræ tum potissimum, quando à frigore diuturno astricta superficies, omnem exhalationis collectam congeriem versus centrum adytusq; propellit interiores, vt elegãti sermone demõstrat Hip. lib. De nat. pueri, animalium ortus, incrementa, interitus cum plantarum insitione componens. Multam verò fuisse materiẽ antè subuectam, planetarum copulæ ad ventos ciendos efficacissimæ designarunt mense Decemb. cùm verò nulli extiterint prius, sed ipsum diluuium euestigio sint secuti, facilè constat sub degelationis auspicia horum materiem fuisse cũ aquæ copia fermentatã. Verũ quidquid in causa fuerit, agendæ sunt gratiæ opt. maximo seruatori, qui sibi multi-

Etiã ingẽs diluuium anno 1500. Feb. 11. ac rursus anno 1511. sed hoc vno præsentis anni reliqua superantur.

De causa diluuij tanti.

Simile à dysenteria.

Ratio physica, sed tantum coadiuuans, συνατιαν vocant.

Terrę interiora magis hyeme calent.

plici nos ratione deuinxit, nunc humaniter admonens, nũc explorans leniter, nunc patrio more castigans, nũc percussos iterum sanans, atque à morte eripiens. Confitebimur nomini tuo Deus, quia magna super cælos misericordia tua, & vsque ad nubes veritas tua. Mihi quod ex re seria lusimus dudum, nunquam recedet ab animo meo.

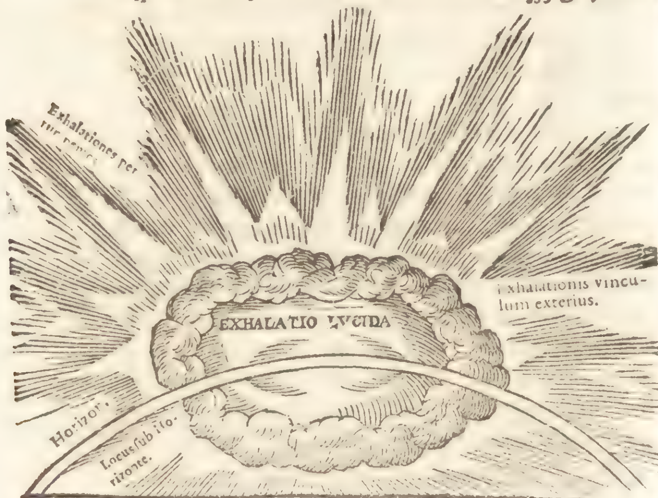
Peruigil æthereos radio dum persequor ignes,
Dilia sublatis me propè mersit aquis.

vel sic:

Dum superos ignes subeo, & cælestia templa,
Me propè in horrendum sorbserat vnda Chaos.

Chasma aliud siue hiatus cæli.

Ian. die 27. anni supra millesimum, quingentesimum septuagesimi tertij, chasma denuò in aëre visum instar ciuitatis incensæ, iam fortè propter frequentiam, frequentes etiã irruptiones hostium externorũ, ruinas vrbiũ ac populorũ, proditiones, conflictus & clades vndecumq; significans.

Multis

Multi etiam incerta de causa tormentorum sonitus sereno cælo cum rauco murmure exauditi, decimo, vndecimo, ac duodecimo lapidum multa miliaria ferebantur. Secuti sunt assultus, atque expulsiones variæ, terra & pelago, strages infandæ propter Harlemum, præsertim mensibus Febr. Martio, de quibus nondum integra fama ad nos peruenit, sed pro diuersis affectibus hominum, studiisq; inter se pugnantibus figmentorum semper incredibili varietate laruata: vt periculum sit ne propter easdē causas vnquam illibata rerum hoc æuo gestarum veritas, in manus auresq; posteritatis sit peruentura. Omnem quippe historiæ fidem in omni ætate obscurauit addictio, quæ propter vel idiopathiam certam, vel sympathiam mutuam, à paucis mortalium sequestrata est. Interea verò & classis regia multis instructa milibus, non absque iactura & discrimine summo ciuitati Middelburgensi per aduersariorum medias turmas subsidium tulit. Etiam virtus emicuit virorum illustrium circa maritimos tractus Harlemij, quòd semel ex Amsterdamo immissis nauibus D. de Bossu in eas angustias venit, vt iam obsessi circumquaque de sua salute, & commeatu propemodum desperarent.

Tormentorũ in aere sonus authoris incerti.

Conflictus varij.

Aprilis die 29. ab hora 12. vsque ad secundam ferè post meridiem Sol admodum pallens cælo sereno constitit, admirando quodam circulo circumseptus, quem planè insolitum & supra halones frequentius apparentes etiam atque etiam obseruaui ad instar iridis florentissimæ, trium colorũ specie, expressaq; varietate distinctum: processere tandem à sole nigrantes radij, qui suspenso dudum ad hoc spectaculum vulgo, sensim externam peripheriam dissoluerunt. Poterat rei ratio ad causam omnino physicam relegari: sed insignita species, vt populum quoq; in admirationem traheret, illud effecit vt cuidā portento nō absimile putaretur.

Prodigiosus circulus solē vndiquaque complexus.

Halones quid portendant.
Differẽtia halonis & circuli superius designati.

Nos quoque halones vidimus numero infinitos, certo ferè præsagio futuræ mutationis ante triduum è sereno in turbidum cæli statum: sed ij semper è nube cãdida, leui, æquabili, tranquillo cælo, ante solis planitiem exporrecta, in quã scilicet velut in speculum intuens corona obscurioris speciẽ efformaret. Verùm hîc nulla conspicua nubes, ipse autem circulus cælo serenißimo exactã iridem præ se ferebat. Incertum nobis an ad extremas angustias, atque deditionem Harlemij propius imminentem, an quouis aliò fuerit referenda.

Frigus intempestiuum & noxium.

Morbi populares ex pestilentiũ genere.

Morbi epidimici pręcipua ferè symptomata.

Horrendum frigus ac præter naturã tẽporis fuit Aprilis die 25. vt etiam vnda ad pollicis craßitudinem vna nocte concresceret. quo factũ vt vitis germina syderata spem de Lyæo antè cõceptam prorsus extinxerint: & summa secuta sit vini caritas, cùm tamen in cæteris vbertas amplißima Dei sit beneficio data, non omnem illius clementiam erga nos dormitare significans. Cœperunt & febres admodum pestilentes, cum delirijs, populabundo incendij cursu vniuersam Galliam, Hollandiam, Frisiam, Germaniam peruagari. Erat illis obscurus admodum typus velut ex multis generibus complicatus, proinde & acutarum vehementiã, & diuturnarum febrium cõtumaciam retinentes, multorum milium vtriusque sexus funera funeribus aggerebant. quòd paucis medicis character ille diuinus, morumq́ occulta malignitas maturè fuerit deprehensa: ægrotantiũ verò plurimos, antequã ægrotare sese grauius perciperent, morbi fatalis vigor oppresserit: vel si eundem datis remediis, aut naturæ robore superarent, tandem tamẽ paroxysmorũ frequentia fracti fatiscerent, quósque violẽtia mali auferre non potuit, aßiduitas enecaret. Vsque adeò in vnã ferè ideã rerum publicarum calamitates consentiunt vniuersæ, & bella quandoq́ in morbis corporũ, morborum ratio in bellis ciuili-

ciuilibus exarata est. Nos autem propter illius speciem raram ac peregrinam, hemitritæis Galeni proximã, sed magis perniciosam atque mirabilem, de causis atque natura, de symptomatibus variis & curationis methodo singulari, seorsim plura perscripsimus circa finem, quæ putauimus nõ parum emolumenti posteris additura.

Comparatio cum hemitritæis.

Die vndecima Maij, hora octaua manè, paulò obscurior Halo, ad cuius extremam circumferentiam duo parilia cõsistebant: sic tamen vt versus orientalem plagam euidentior appareret, tanquam è lebete repercussa Solis imago: euanescente prius altera quam occidentalis regerebat. Repetitum est idem spectaculum vesperi circa quartam, vbi tamen vnus duntaxat pariliorũ versus occasum constanti quadam reflexione permansit; orientalis autem velut habenas deserens, protinus expirauit. Fiunt hæc omnia naturæ quidem legitimis causis, vt tomo superiore docuimus; sed raritas facit, rerumq́ consensus qui mox apparent, vt in auguriis atque portentis locum non infimũ sint consecuta. quanquam hîc aliquando multa effingat inanis imaginatio, plura in partes alias aliasq́ detorqueat, vt si affectum detrahas animo iudicantium, circa futuros euentus sæpe contrariorum æqua sit æstimatio, vt multis historiis demõstratum est. Equidem vsu nunc cõperi, quicquid spectaculorũ est istiusmodi, vt irides, halones, parilia, ceu simplicia, ceu geminata, triplicata, ceu figuræ multiplicioris occurrerint: ceu rursus ad arcus constiterint circumfusos Soli ac Lunæ, siue oppositos, rectos, inuersos, perfractos, integros, coloris purpurei, viridis, flaui, atri, candidi, aut cuiuscunque alterius: habere certum materiæ præparamentum ex nube æquali, ceu puriore speculo in aëre constituta, quæ iuxta peculiarem situm respectu corporis luminosi, figurã variam, iuxta misturam verò vel prædominium elementi

Parilia visa.

Causæ principes atque indicia portẽtorũ istiusmodi.

Obferua prædictionis artificium.

cæleſtis, ac ſublunaris ipſius quoque coloris variam temperaturam, ac viciſsitudinem repræſentet. Vnde & illud conficitur ratione probabili, dominante ſydere Martis inter planetas, exhalationes quoque calidas, ſiccas, bili flauæ cõſentaneas aëriis illis vaporibus complicari, eoſdem quoque propterea magis ex flauo & croceo in purpuram, bellorum ſeditionumúe popularium, & imminentis ſtragis humanæ non abſurda penitus coniectura. Sic de Saturni prærogatiua, Iouis, Veneris, atque Mercurij præſagire docuimus capite ſexto, cùm de cometarum effectibus diſputaretur. Et hactenus quidem licet cum naturalibus cauſis vegetabilis mundi, cæleſtium conſpiratio ſola ad præcognitionem aliquã manu ducant, alias tamen ſubinde accedere quæ prorſus ſint ſupra naturam, nihil à ratione eſt alienũ. ſequuntur enim & liberæ mentes ſæpenumero locorum, & temporũ προκατασκευὴν, *ad exprimẽda corporea ſimulachra, quibus non aliter res diuinas aperiunt, atque in myſteriis Hierarchiæ per aſpectabiles ritus, ſigna atq; imagines fieri docuit verè diuinus Areopagita: quando intellectum eò infelicitatis eſſe delapſum cenſet, vt à tenebricoſo carcere, nõ niſi per gradus, ac velut inducta conſuetudine quadam ad fulgidiſsimam lucem commodè pertrahatur; quin vt idem ex D. Paulo, ac ratione veriſsima conteſtatur, ipſa etiam mundi quæ cernitur fabrica, diuinarum rerum quæ nõ videntur ſit integumentum. Sed hæc de toto genere libenter inſerimus. Quod autem ad ſpectaculum præſens, nihil de ſignificatione preſsius dico, vt neque in aliis à nobis tentatũ fuit, poſtquam videlicet non tam præfiniendi ſcientiam, quàm ſpeculandi viam ac ſeminarium quoddam ampliſsimum præparemus. Quamuis enim, vt docui aliquando, ſecundum poſitionis differentiam, diuerſa parilia regni eiuſdem gubernatores ferè diuerſos, aut viros principes repræſentent,*

Hæc contra imaginũ contemptores ac ritus Eccleſiaſticos à B. Dionyſio præcipuè ſcripta videntur.

Anceps iudicium rationis niſi à mente cælitus illuſtretur.

ſentent, circulus autem regni partes aut ciuitates, verus ille Sol circuli medio perſonam regiam apta ſimilitudine monſtret: quia tamen inueniendæ ſimilitudinis inſtrumẽtum ferè ambiguũ eſt, atque in põderandis rerum proportionibus anceps: nihil aut parum hîc ſola proficiet ratio, niſi illuſtretur ab intellectu. Sic enim videmus interpretãdi oraculi, vel inſomnij donum, non minus quàm alterius vaticinij, ac prophetiæ, in multis purè diuinitus dari: in aliis vtcumq; ducatur per certos ſcientiæ gradus, tum tamen tũ prius efficax apparere, cùm luſtratis ſenſubus & cupiditatibus prauis, cæleſti radio confirmatur. Redeo nunc ad illa quæ preſſis vndique rebus ciuitatum inſignium contigere. Circa principium Iunij menſis 1573. D. de Beauvoir periclitatus grauiter fortunas ſuas, per conflictus acerrimos, mediasq; claſſes hoſtilis exercitus è Middelburgo rurſus Hantwerpiam redit, relicto præſidio & commeatu, quãto fortaſſis ad multum temporis indigerent. Initio Iulij vehemens inundatio cum inaudita clade Hollandiam, Friſiam occidentalem, regionesq; finitimas infeſtauit. Iam imminuta plurimũ ſpectabatur magnitudo ſyderis noui, vt etiã illa vicinior cæteris (vel aſtri totius vndecima ſtella magnitudinis quintæ) non multo inferior ſplendore luminis videretur, ita verò ſenſim illius decrementi, atque æqualis ſemper obſeruata proportio eſt, vt vnius menſis aut ſeptimanarum 6. conſyderatio vix vllam quantitatis differentiã annotaret. Interea Princeps nequicquam Harlemio ſumma penuria laboranti volens ſuccurrere, cladem accepit grauiſſimam paulo antequam ciuitas dederetur. Venit illa in poteſtatem R. M. 14. Iulij anni 1573. poſt obſidionem octimeſtrem, cũ ſeſe incaſſum iam laborare amplius ciues miſerrimi cognouiſſent. Nam licet aggreſſu primo, propter ſpem veniæ valde ancipitem, vniuerſum in armis refugium

Manifeſtum decremẽtum in lumine ſyderis noui.

Fortunæ publicæ ingens mutatio.

collocassent, exemploq; Nardensis excidij attoniti vehementer, strennuè tanquam pro vita & bonis omnibus, pro liberorum, coniugum salute ac pudicitia dimicarent, multos etiam indies atque in horas per conflictus varios Orco demitterēt, ipsius denique fœminei sexus plusquam fœminea virtus siue audacia in rebus desperatissimis enitesceret: tandem tamen conatus hic vniuersus repentè deficiens, ex ipsa fortuna non tam virtutis atque audaciæ, quàm temeritatis nomen assumpsit: fractis nimirum opibus ciuitatis, muris aggeribusq; perfossis, vt vallo duntaxat & fossis altissimis tutarentur. Postremò fortissimorum militum præsidio diminuto per assultus atrocissimos, per velitationes assiduas, per ærumnas, morbos atque vigilias: accedente famis acerbitate intolerabili, cui nescio an vlla fuerit ab antiquissimorum hominum sæculo comparanda. Aiebant & fraudis plurimum, occultæq; proditionis ad calamitatum numerum irrepsisse. nam ciuibus quidem vitæ spes maior affulserat, interq; præsidiarios milites penè vt nationis & linguæ, sic animorum atque sententiæ magna diuersitas fuit. Præfectus illorum à strennuè cœptis non desistendum turpiter arbitratus, cùm ad deditionem inclinari partem iam maximam cognouisset, tormento bellico semetipsum traiecit, C. Cassij, & Catonis Vticensis fortitudinem imitatus: si qua tamen eius facinoris vera est gloria, quam vel prophani philosophi (nedum Christiani) effœminato potius animo, ac formidini tribuissent. Capti sunt milites præsidiarij cum tribunis cæteris: mox de singulis horrēdo spectaculo ac stupore mortalium vsque ad riuos sanguinis sumptum est capitale supplicium: paucis Germanicæ cohortis inde dimissis, plerisq; ad remos aut fodinas versus Alcmariam destinatis, quò & Harlemensium ciuiū pars cōpulsa supremæ infelicitatis turbinē exantlauit.

Audaces à temerariis euētus fortuna distinguit vulgo.

Exemplū fortunæ tragicæ.

Eorum

Eorum qui capti in vrbe perierint, partim gladio cæsi, partim vnda demersi, aut laqueo suffocati, numerus propè ad 1800. censebatur. Secuta est paulò pòst seditio in castris D. Frederici: vt & fideliores quondã suo iã principi rebellarẽt. Quæ res profectò fortunã regiã oppidò labefecit. Nam longo bellorum turbine conquassatis famis periculum, aëris inquinati virulenta excretio, cum aliis calamitatibus accedebant: tandemq; & marcescentibus sensim prædæ spes exuta, cũ solutionis difficultate in furorẽ propemodũ versa est. Ex altera parte captum est ab exulibus castellũ proximum Middelburgo, vulgato idiomate Rammeken appellatum: quo & totius ciuitatis iamdudum obsessæ terror adauctus, ac recipiendi commeatus fiducia propemodum expirauit. Calamitates variæ sè cathenatim consequentes.

Papilionum ingens exercitus rursum apparuit 18. Augusti, qualis & anno 1551. item 1560. aliasq; sæpius iisdẽ temporibus anni & constitutione consimili. Durant hæc animalcula tinearum instar vt plurimum dies cõtinuos 3. quæ nube densissima propter cursus fluminum vecta, hinc sole occiduo per vicos & lares sese dispergunt, & corruptelam aëris ex anni madore significant. Præcesserat copula diuturna ♄☉☿♀. 20. die tẽpestates horrendæ cum ventis assiduis subsecutæ. die vigesimo primo frigus insolens, ac supra tẽporis rationẽ. Febres contagiosæ amplius inualescebant, vermes autem atque id genus putredines supra modũ. Nã & eiusmodi mali præsagia ex illo insecti genere vel duce natura colligi potuerunt, quòd nimirum vnius parentis germanæ soboles videantur. Circa Septembris initia cumulatim & clades aliæ occultis aduersariorum machinis ingruerunt. Montensis ciuitas (cui D. Getrudem indigetant) propè in occidui maris littoribus sita, subitò ab exulibus occupatur. Nequicquam oppugnata Alcmariensis ci- Papilionum turba ex aëris intemperie nata. Morbi epidimici. Clades variæ.

Diluuium.

uitas hostilis turbæ stragem latissimam dedit. Quibus accessit rursum & inundatio noua in Frisiam Occidentalem, dum contra alluuionis pericula deficientibus neruis, maris indomiti vis omnes & opes, & artis industriam anteuertit.

Monstrum Geminorum admirabile.

Sexta Octobris 1573. Geminorum se complectentium prodigiosa species nata, ambobus quidem fœminei sexus, 4. brachiis, pedibus quatuor. Erant connatæ pectoribus atque inferiore maxilla, vt prorsus os vnicum videretur.

Vixit ad spatium dimidiæ horæ. Dissecto cadaueri cor cuiq; suum, sua sede discretum, secus quàm aliàs apud nos visum fuit. An quicquam in illo quod ad præsentem Belgij statũ diuinitus cõsignetur, ignoro, coniectura facilis similitudinẽ deprehendit, sed nulla est demõstratio. Equidem hoc mõstri scele-

ſceleton adhuc ſua cute obtectum ipſus vidi, ac meiſmet manibus contrectaui. Viguit mirabilis intemperies aëris toto autumno humido, vẽtoſo, poſt æſtatem frigidam, imbresq́ continuos, vnde & vino pariter, & caſtris regijs intemperies cœli inſenſiſſima permanebat. Etenim iam diuturnæ obſidionis tædio fatigatis, confectisq́ inædia, præter innumeras cædes ſubrepſit & morbidus cœli tractus, quo penè per mẽſes octo plura duodecim millibus ſunt abſumpta: quanquam aſsiduè Gallorum militum turbam incredibilem in decedentium locum fœcunditatis patriæ fortuna ſufficeret, non ſecus quàm ex taurino tergore prouentus apum in ſuis Georgicis deſcripſit Maro. Febres itaque contagioſæ pluribus cõtigerunt, acutæ pariter & contumaces, ſymptomatum ſæuis ac peregrinis generibus complicatæ, vt nihil dirarum amplius ex Orci vomica ad excretionem reliquum videretur.

Aëris intemperies diuturna morbos populares innumeros creans.

Circa Octobris medium conflictus naualis denuo propter Enchuſas, vſque adeò ferox vt ex effuſi ſanguinis copia glaucus ille Neptuni color in purpuram mutaretur: captus hîc D. de Boſſu, R. M. propugnator acerrimus, cũ nobiliſsimorum iuuenum turba, vbi ad extremos ſpiritus ſtrẽnuè reſtitiſſent. Nouembris duodecimo dux Albanus relictis in Hollandia caſtris, quo regionem hanc vndique popularentur, & aduerſariorum vires ita lentando ſenſim, prædandoq́ conficerent, per HantWerpiam redit Bruxellas denuò, ad ſecuritatem adiuncto ſibi paucorum equitum comitatu. Hagam comitis inuadunt noſtri idibus Nouembris. Venit interea & Gubernator nouus in hãc prouinciã, D. Commendatarius Caſtilianus, nomine Lodowicus Requezenius, quẽ plures profectò vt humaniſsimum virum, dexteritate ingenij, virtute bellica, alijsq́ præclaris naturæ pariter, atque fortunæ dotibus admirabilem prædicarunt.

Conflictus maritimus atrox.

Aduẽtus Gubernatoris noui.

Huius

Huius auspicium mense Decembris initum, vt ad felicitatem regis, ac Reip. Christianæ quamoptimè dirigatur, Deum ter max. votis ardentißimis obsecramus: cùm nihil alioqui, nihil sit durius medico, quàm rebus extremis, exhaustis viribus, ac valetudine propè iam desperata, ad curationem abscessus alicuius aut vulneris accersiri. Verùm sicut è nube densißima maior tonitrui fragor, & fulguris ignem tanto maiori cum impetu iaculatur; sic aliàs quoque diuinæ virtutis gloria in rerum aduersitate perficitur, atq; vt sæpius dictum est hanc præsentißimã nobis, ac maximè certam, cũ minus his lutulentis oculis patet, interiores oculi mentis, certaq; in Deũ defixa fiducia deprehendunt. Quin eò imprimis tam turbulenta epitasis solet excurrere, dum neque humanis consiliis, neque armorum viribus vltrà relictum putes, ipsa autem in melius repentina cõuersio, vel vulgo iudice venisse diuinitus censeatur. Quid adeò mirum, quando hic circuitus vnius rotæ & malos proterit, & bonos aduersis probat, viuisq; relictos in fide, ac prouidentiæ certa agnitione confirmat?

Ad fortunam medici apta rei gerendæ opportunitas prima est.

Tempestatibus summis tranquillitas proxuma est.

Iam verò à vultu mortalium pedetentim altius sese subducens Phosphorus nouus, eò vsq; cõscenderat, vt nisi acutius intuẽti, ac dudum antè quàm Solis iubar emergeret, vix vlli è populo potuerit obseruari. Lunæ deliquiũ ingens, punctorum ferè 20. & quale à multis sæculis, saltẽ ab anno 1555. vix conspectum fuit: in diem incidit octauũ, hora sexta incipiens, ac multo prius quàm ephemerides annotarunt: sequentur hæc maiores 1577. Discesßit Albanus cũ filio Frederico 15. Kal. Ianu. actis publicitus gratiis, cum laude constãtiæ, ac parænesi in posterum per magistratus. Quæ porrò circa maritimos tractus HantWerpiæ, propter nauale prælium infeliciter gesta sub Ianuarij finem anni 1574. cũ recens adhuc loquatur rei memoria, nõ est quod latius

Lunæ defectus.

Discessus ducis Albani.

latius explicemus. Minus multo quæ mox fortunã Midelburgensis ciuitatis longè miserrimam spectant, quæ famẽ infandam, cæterasq́; angustias, obsessorumq́; robur atque constantiã, æternis præconiis dignam, quæ moderationẽ in victos, immunitatẽ præstitam ecclesiasticæ turbæ, præsidiariorum militũ salutẽ insperatã, & alia multa, cuiusmodi, iuxta affectuũ varietatẽ, aliter alij vel militari astutia, vel singulari clementiæ tribuerunt. Sua tamẽ laude sui semper digna victoria est, amplißima quidẽ si quando ad finẽ optimum destinatur: at hunc solus inspicit sol, qui terrarũ flãmis opera omnia lustrat: Solem iustitiæ dico, terram verò in cordis aditu interiore secretam. Est tamen sæpe de factis hominum si non ad cognitionem certam, certè ad suspicionem validam hominibus prægnans occasio: vt non mirũ fuerit semper, vel res præclarè gestas ex deteriorum hominum consuetudine, nimiaq́; licentia deprauari: quæ sicuti paulatim in turpem exitum cedunt, sic ferè & prius multo in partem peßimam accipi consueuerunt: quando & omnem hanc æstimationem gratiæ circa res fluxas atque caducas æternorum ille neglectus, protritaq́; religionis vocabulum maximopere labefactat. Nihil hîc equidem in duces, aut principes viros dictum acerbius, nihil detortum volo, cùm horum codices, ac sinuosa volumina manu Omnipotentis inscripta nobis aperire sit difficilimum: ac licet his ipsis tum numinis cultus, tum salus publica, exactaque iustitiæ ratio in singulis prima esse debuerit, præcipites tamẽ succeßione rerum in vniuerso, feruntur interdum non quò maximè velint, sed vel honesti opinio mouet, vel maioris periculi metus impellit. Quin & exemplum Psalmographi regis vsurpant sibi, quale in Ioab & Semei: sic rebus vrgentibus, vt quorũ scelera nõ capit obliuio, tamẽ in salutem plurium supplicia differantur. At illi profectò veniam

Factorũ probitas, improbitas ex fine potißimum metienda. vide præclaram sententiam de re Maximi philosophi & martyris, Centuria 3. Aphorismo 70.

Diuina humanis, priuatis publica præferenda.

Ex vno errore in alios plerũque delabi.

Insanæ multitudinis œstrum sibimetipsi pernitiosum.

veniam non merentur, qui obstinatis animis, apertis tibiis, se libertatis publicæ vindices vocant: dum tamen quodcũque sectarum genus liberum volunt: solis antiquæ fidei ac religionis cultoribus seruitutem turpissimam, silentium sempiternum, & fortaßis acerbiora his omnibus meditantur. Hæc certè si non in ipsis capitibus forsan, in membris attamen vnius corporis patent, atque hac illac dispersa vibrantur, capitiq; contumeliam faciunt, tanta dissensione fluctuantium inter se viscerum internorum, vt vniuersum hoc intus ita diuulsum contra impetus externorum, ipsa si velit salus seruare non poßit. Nam certè vtrunque vel genus vnicum infestum omnibus sibi, facta conspiratione sustulerint, tandem & sese mutuò conuersis armis vt prorsus elidant est necessarium: cùm vna in sede duo contraria minimè perseuerent, nullumq; multiplex sibi dissentiens nisi ab vnitate contineatur. Hæc equidem sint hostibus planis in speciem dicta: nescio quid grauius mereantur qui sub agninis pellibus lupos agunt; qui sub iustitiæ titulo, gregem sibi commissum deuorant; qui Deum faucibus, atheismum ex imis pectoribus spirant: rumpit inuitũ dolor vt in commune dictum id audiant omnes:

Hoste sub protectoris nomine nihil acerbius.

Horat. lib. 3. Oda 24.

O quisquis volet impias
Cædes, aut rabiem tollere ciuicam;
Si quærat pater vrbium
Subscribi statuis: indomitam audeat
Refrænare licentiam.

Sed frustrà hæc mecum queror: exasperantur vel mollibus nimium inflammata remediis.

Circa deditionem oppidi Middelburgensis (quæ facta est 19. Feb. 1574) multa è prodigiorum numero tum nostro Belgio, tum Franciæ atque Germaniæ contigerunt. Nam & 27. Ian. naues ardentes non procul à Lunæ corpore

Paraselina prodigiosa.

pore sunt conspectæ, cum paraselinis aureis, colore sanguinis intersuso, vti à Franciscanis fratribus tunc iter nauigio facientibus visum ipsus audiui. Magis horrenda quæ Purificationis profesto obseruata à variis memorantur, ceu bella & cædes in nubibus exaratæ, cum fremitu ac stridore pugnantium inter se. Sed istis nolui pingendis latius immorari, cùm neque à nobis conspecta fuerint, neque (vt nō vana suspicio mouet) pars horum maxima multū à figmentorum vanitate abhorreat. Credo fuisse chasmatis genus, quod rusticorum plurium narrationi conuenerat: qui lucidum corpus Soli non absimile noctu exortum, atque à se visum testabantur: verùm vt ex eo traiectiones variæ in varias species incertis ordinibus differuntur, accedens animus horrore plenus, spe, metu, ac superstitione perculsus, multa velut in somniis pro voto, ac studio solet affingere: sæpe & similitudines aptans, quod sensu minimè percipit, imaginatione defixa se sibi sentire persuadet. Ita prodierat quidam libellus de tempestate grandinis memoranda, quā Pesselano monti conterminis agris cecidisse commemorāt, vastata prædia, demersas ædes, armenta & homines interemptos: fuisse molem plerisq; librarum trium, auditam cælitus vocem, conspectum puerum flammis circundatum, qui orbem immensum humeris sustineret. Ascriptum Sapertæ medici nomen, & F. Mendozæ. diem constituunt 5. Maij anni superioris 1573. quo tamen nobis aër perpetuò sudus atque tranquillus fuit, vti in Ephemeridibus annotaui. Scriptum quoque de spectro legimus forma cacodæmonis viso in ciuitate Winmariensi inter pugnantes religionis antistites; multaq; præterea, quibus quantum authoritatis vel efficaciæ nomine sit tribuendum ipsa posteritas aptius deprehendet. Vnum hoc insuper duximus annotandum, quòd circa hæc tempora tanto splendore & magnitu-

Simulachra varia in aëre visa.

Sæpe ex imaginatione turbatis sensibus res alias videri quàm sint.

Amantes etiā sibi somnia fingunt.

Prodigia varia variis locis, de quibus tamen nondum penitus explotata veritas.

gnitu-

Stellæ Veneris obseruatio.

Ratio mathematica.

gnitudine Venus effulserit circa occasum, vt multis plebeos inter & imperitos pro nouo sydere sit conspecta: nōnulli & cometam crediderint, cùm inter nebulas rariores effusa coma instar ardentis lampadis rutilaret. Sed huius phænomeni triplex ratio ex Plan. theoricis liquet. nam & illius maxima elongatio fuit à sole: situs non procul à perigæo: occasus in signis ♈. ♉. quæ vt obliqua oriuntur, etiam recta descendunt. Martij die 20. suo corpore exactè contigit à parte superiore supremam Pleiadum inter Occidentales.

Sydus nouum quo modo recesserit.

Redeo nunc ad apparitionem syderis noui: quod hisce temporibus modo mirabili sese subduxit ab oculis nostris: neque enim supremos abitus aut ortus illius primos, aliamúe augmenti ac decrementi proportionem, passus est Deus ad certa dierũ, aut septimanarum spatia definiri: quòd (vti dictum est suprà) fortaßis diuinorum æmulam in omnibus esse voluerit. Nam vtcumque adhuc à nobis spectata sit Ianuario, ac Februario mensibus anni 1574. sensim tamen ita disparuit, vt vespertino tempore, præsertim Luna præsente, minimè cerneretur; manè cōmodius, sed instar puncti primùm, postremò vt nebula, & stellæ vestigium appareret. Mense Martio, quo primũ incipiunt 18. coniunctiones stellarum errantium admirandæ, & nullis alterius generis schematibus interruptæ, aduerti similiter vsque ad finem, sed serenißimo cælo, quoties videri & orbis lacteus potuisset: visa tunc eo est modo vt quamuis intentis in cælum oculis ad ingens spatium perstitissem: sæpe nũc oblitesceret, nunc rursus ac velut momento visum suo fulgore perstringeret. Hæc autem mora progressu dierum facta est maior. Dubito sanè (ac dubito vehementer) num circa Aprilis medium defixo intuitu aliquoties obseruarim. In idẽ tempus rara coincidit oppositio Sat. & Iouis, crisim adferẽs eius

Suprema obseruatio syderis noui.

coniun-

coniunctionis quæ facta est in ♋ anno 1563. Vide num propter analogiam sign. ♊ & ♐ cometã nouũ aut aliud sydus venturum intra annos duos trésue portendat. Saltem hoc mense ni fallor humanos oculos supergressa lux noua viam à terris aperuit sursum, portumq́; securum prodidit, ad quem tot inter ancipites æstus aspirare debemus. Atqui hîc de nostri sæculi phænomenis vt cõquiescam, nescio quis aurem vellicans tacitus monet. Facem arripiat, quisquis cursurus deinceps in hæc vestigia properabit.

Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatq́; meum mare, qua latus ingens
Dant scopuli, & multa littus se valle receptat.
Lunäi portum est operæ cognoscere ciues;
Cor iuber hoc Enni, postquam destertuit esse
Mæonides, quintus Panone ex Pythagoreo.
Hic ego securus vulgi, & quid præparet Auster
Infelix, &c.

Iam iam defessus, anchora fixa, detractis carbasis nauẽ in littore constituerã, cùm rursus reuocat alter, nescio quid cursu in medio relictum clamitans, quo minus quæ festinantior iusto arripui passim, pro dignitate suscepti muneris aut præfixi tituli responderent. Plura mehercle de sectis futuris flagitant, pleraq; & planius dici quæ ad salutẽ publicam spectent in illa præsentium, ac præteritarum cõparatione demersam. Sed ô stupendam ignauiam, ô curas inanes hominum, ô veternum inexpugnabilem! Quid vota furentes? quid delubra iuuant? num Christus ipse veri fons longè purißimus, num reliqui vates, & martyres vobis duntaxat vt surdis fabulam cecinerunt? eatur ad illud sanctißimum penetrale, quod vnicus agnus aperiat: videte, & perscrutamini sedulò, num illa sit facies in procinctu, quã nostræ salutis author ante quingentos annos atq;

Progreßio ad cõparationem venturi sæculi, cũ præsenti temporũ statu, iuxta vaticiniũ Christi.

millenos fore prædixit, Matthæi 24. & Marci 13. Lucæ 21. quæ si cum Paulinis dictis, ac B. Augustini aliorumq; virorum celebrium testimoniis conferantur, ordo signorum conuenientissimus efflorescit, quem nos etsi parum theologi, attamen studio verbi diuini, quod nouissimorum temporum status iubet versari perpetim ante oculos, atque in animis nostris, complexum paucis velut in capita certa digessimus.

Vaticinium Christi de nouissimis temporibus mũdi partes duplices continere.

Illud verò præ cæteris obseruandum, quòd primam totius commemorationis, vel vaticinij partem D. Chrysostomus potissimum referat in excidium gentis Iudaicæ. Nil tamen eadem vetat de supremis sæcli totius temporibus dici, ac Christum Dominum vtrôque respicere voluisse: vt eadem serie calamitates, & signa vtrobiq; se mutuò consequantur: sic vt ruina gentis Iudaicæ, sit typus excidij generalis, non alias differens quàm minus diluuiũ à maiore, figura vel signum à re signata.

¶Primum indicium aduentus Domini:

Multi venient in nomine meo dicentes ego sum Christus, & multos seducent.

¶Secundum.

Audituri estis prælia, & opiniones præliorum.

¶Tertium.

Insurget gens contra gentẽ, erit pestilentia, fames, terræmotus, persecutio propter nomen meum: exorientur pseudoprophetæ, abundabit iniquitas, multorũ charitas refrigescet. Qui autẽ perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Hæc quidem hactenus qui prima fronte inspiciat, contigisse iamdudum nemo inficiabitur; imò vel ante Christũ natum. Nihil enim in orbe nouum, vt Sapiens inquit, si rerum genera & species contemplemur. Quare & raram & insigni-

& inſignitam magnitudinem rei à Chriſto denotari veriſimillimum eſt: cùm alioqui nihil dixiſſe videretur, plures etenim vno conſpecto atque altero ſigno exclamant protinus hæc illa tempora, his impendere ſæculi finem: at non ijdem cogitāt multo grauiora ſparſim hominibus ante hoc ſæculum obtigiſſe: velut de Arrianorum ſecta, & Mahumetica, de diris incurſibus Gothorum ac Vandaloum, aliisq́ numero infinitis: quibus profectò ſi quis iam pridē præterita bella, diſſentionesq́ contulerit, illorum maximā partem pro ludicris æſtimabit. Quid de præſentibus dicam nō occurrit. Sua cuiq́ peſtis grauiſſima, ſuum afflictiſſimum ſæclum non iniuria nuncupatur. Hinc enim & Auguſtinus in epiſt. ad fratres Maudarenſes, illius temporis expletum curriculum cenſet, neque aliud reſtare quippiam, præter ſupremum iudicium Dei.

Aliud eſt rerū mutationes maximas appellari reſpectu vnius ciuitatis aut regionis, aliud reſpectu vniuerſi.

¶Quartum præſagium verbi Dominici: Prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium gentibus, ac tunc veniet conſummatio.

Neſcio an hæc ad illam Indorum vocationem, an potius antiquæ gentis Iudaicæ conuerſionem ſint referenda. Multi enim ex diſperſis gregibus Iſrael, Indos, & cæteras nationes, ceu germina ſparſa per vniuerſum, non inſidis argumentorum diſcurſibus collegerūt. Quid ſi quemadmodum primò in gente Iudaica Deus fecit hereditatem ſibi, quod illi ereptum hactenus fuit, nunc nobis ablatum denuò, (& merito noſtro) circa orbis extremos terminos, fatorum viciſſitudine, atque Adraſtiæ legibus in eundem populum reuoluatur? Iam enim huc omnia ſpectāt conſenſione mirabili, fortaſſis & denuò apud hos locum habet vox Iſaiæ 60. Surge illuminare Ieruſalem, venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt: quia ecce &c.

De vocatione ſuprema, & fidei trāſlatione.

¶ Quinto hoc insinuat,

Futuram desolationem à Daniele prædictã (capite 9.) stantem in loco sancto.

Hanc vidimus primùm in religione Iudaica: venturam similem, aut fortasse maiorem Ecclesiæ nostræ rerum analogia demonstrat. Nos ea quæ de hebdomadarum numero dixit, viris in illa parte versatis discutienda relinquimus: præsertim cùm ipse Deus vetuerit temporum partes, atque momenta perquirere. Magnas quidem aliquando per vniuersum hæreses extitisse cognouimus, sed tam diuersas in vnius exitium vndique conspirãtes, nullis historiis designatum est: numquam tot fraudes & scelera, neces, direptiones, oppreßiones, hypocrises impunitas, sub vno tamẽ religionis, pacis, atque iustitiæ titulo militãtes, certißimo sanè indicio maiorem indies fieri defluxum ab vnitate in multitudinem, quæ ferè vnica causa est peccati in anima, mortis in animalibus, interitus in vniuerso.

Amplissimũ fore & maximè generale quod mundi diluuiũ portẽdat vniuersale.

¶ Sequitur sextum.

Tunc qui in Iudæa sunt fugient ad montes, &c. *quæ verba sonant cuncta complenda exulibus præ persecutionis acerbitate grauißima.* Væh enim prægnantibus (inquit) & nutrientibus illis diebus. erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque nunc, neque in posterum erit.

Persecutio summa.

Vbi sanè & solo magnitudinis incremento se distinxisse indicia satis ostendit. cui plurimum consonat D. Paulus ad Thessal. epist. 2. cap. 2. Nequis vos Seducat vllo modo, quoniam nisi venerit discessio primùm, &c. Exponit hunc locum D. August. tractatu de Antichristo, atque ad Romanum Imperiũ maximè refert: etsi certa de causa nomen prætereat Paulus, vt patet ex verbis (& nunc quid detineat scitis.)

defectio generalis ab Ecclesia.

¶Se-

¶ Septimo ita subiungit.

Exurgent pseudochristi, & pseudoprophetę, ac dabunt signa, & prodigia, &c.

Aptißimè sanè huic tempori quadrat, vt statim emergat & ille, qui verè se faciet antichristum. is est quem peccati hominem loco superius allegato Paulus appellitat, non talem modò qui falsis dogmatibus, aut cruenta dextera Christi Ecclesiam persequatur: (etsi ad generis notionem sæpe tum Christus, tum sacri interpretes id nominis vsurparint.) quin potius aliquem fore credibile est, qui extollatur supra omne quod Deus est, ita vt teste Paulo in templo Dei sedeat, pro Deo sese ostētans. Nam & Christus illa subnectit, Dabunt signa & portenta ad seducendos si fieri possit electos Dei. *B. Augustinus acutè admodū ex præcedentibus causis, & signis ad ea quæ consequuntur indies grauiora, materiei receptricis aptitudinem comparauit. Vt quando iam ferè antiquæ ecclesiæ splendor ab hominum sensubus obliterit, offensi plurimi tātis diuortiis, atque exemplis pessumis, etiam de Christo Dei filio dubitare incipiant, eius q; doctrinam habere suspectam, vitæ genus sophisticum, puras præstigias, promissa inania clamitantes: tum scelestißimus ille oportunitatem in scandalo nactus: hinc robustißimos sibi ad persuasionem neruos acquiret. quanquam postremò veritas obtinebit, & veritatis antagonistem Christus elidet spiritu oris sui.*

Aduentus Antichristi.

In scandalis reip. Christianæ oportunitas Antichristi.

Hinc quoque conficiunt doctorum plurimi tempus adfore, vt desponsatam sibi meretricem propè fastidiēs Deus, sponsam ante tot annos desertam, inopem ceu postliminio rursus inuisat, quod in historia Thamar, cùm geminos peperit, pulchra allegoria per Chrysostomū explicatur, capite super Matthæum primo.

¶ Octauo in hæc signa prorumpit.

Statim post tribulationem dierum illorũ Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum.

Aliqui ceu per metaphoram ea cuncta percipiunt. credo tamen & portenta maxima, & obſcurationes grauiſſimas luminum indicari, fortaſſe ſupra naturam. Poſſent ſuſpicionem maximã nobis mouere eclipſes annorũ 1585. & 1605. de quibus dictum eſt ſuprà, præſertim cũ & cõiunctiones acceſſerint admirandæ Planetarum trium ♄♃ & ♂, nec non connexus orbium ſupernorum in capitibus ♈ & ♎, quales & orbe condito primùm, & paulò antè quàm Chriſtus naſceretur, obſeruatos aſtrologi collegerũt. Sed hæc naturam habent & cauſas ab origine præfinitas. Metaphyſicum fore quod Chriſtus inſinuat, quæ mox ſequuntur aperiunt.

Raræ ſynodi ac defectiones luminum imminentes. Vide coniunctiones ordine conſequentes in ♈ dodec. Anno 1584. Martio & Aprili mẽſibus: ſed magis mirandam copulã in ſignis aqueis omnium planetarum, anno 1583. circa medium Feb.

¶Nonum prodigium.

Cadent ſtellæ de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur.

Equidem moueri tunc maximè reor, cùm præter hactenus obſeruata, quoddam in illis nouum exoritur corpus, atque recedit, tanta ſpecie lucis, tam firma ſtatus atq; circuitus lege, tanto tempore perſeuerans, vt omnis humana ſcientia, omneſq; naturalis indaginis vires, velut ad conſpectum Gorgonis obſtupeſcant. Sed hoc (vt indicauimus ſuprà) iam iam venturi conſimilis ſigni, expreſſioris multo, magiſq; diuini fortaſſe velut prænuncium potuit appellari. Lucas addit confuſionem ſonitus maris, & fluctuum fore, preſſuram gentium, areſcentibus hominibus præ timore & expectatione rerum, quæ orbi ſuperuenturæ ſint vniuerſo.

Mutationes naturæ alioquin immutabili cõtingẽtes præ cæteris æſtimandæ.

¶Decimum ſignum.

Tunc apparebit ſignum filij hominis in cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ.

Videte

Videte quàm pulchra ſit diuinorum omnium ſymphonia, quàm nexu perpetuo, ſignorum numeris, ſpeciebus, atque ordinibus iſta conſentiant cum exitu populi Iſraelitici, quando eundem Deus modo mirabili, à perſecutione grauiſsima, ab oppreſsione Pharaonica liberauit: atq; poſt 10. plagas, ſiue prodigia, ſicco pede per medios æſtus turbã traduxit electam ſibi, malos autem & perſecutores nominis ſancti ſubmerſos ante bonorum oculos, ac reuoluto in ſemetipſum gurgite maris abſorpſit. Adduntur ab Apoſtolorum principe huiuſce temporis portenta ter maxima, Cæli magno impetu tranſibunt, & elementa calore liqueſcent. *ante hunc aduentum nouiſsimum plærique veterum moti Iohannis vaticinio in Apoc. reſtare crediderãt millenarium regni in terris noui, quo & vnicus paſtor, & vnum ouile fiat; Iudæis cum Turcis, & Chriſtianis ad vnius fidei columen reuocatis, aurea pax cum ſorore iuſtitia mũdum gubernans, lætitiæ ſanctæ muneribus impleat vniuerſum: fortaſsis & eo potiſsimum argumento, quòd Chriſtus futurum dixerit, vt quemadmodũ ante diluuium Noach, nubentes, edentes ex improuiſo corripuit furor Domini; ſic etiam nunc futurum, vt velut iniecto laqueo aduentus hic filij hominis opprimat imparatos, tãquam ſi nullis ante iudicij diẽ apertis indiciis, interfeſta & celebres dies, punctum hoc atrociſsimæ tempeſtatis immineat. Verùm neque ſi ſuſpicemur plurima cum ratione, quicquam hic præter Eccleſiam ſtatui debet. Hoc plurimis coniectura probabili in eandem ſentẽtiam ſolet expẽdi: Quòd Dei filio mediatori (vt vocant) inter patrẽ & hominẽ, qui medius inter latrones, inter cælũ ac terras, terrarũ medio, ſuſpenſus medio die, in orbẽ deſcendiſſe conuenerit, quo par ſit annorũ numerus ferè ſub euangelij regno, cum eo tempore quo tantũ figura illius viguerit in humanis pectoribus exarata. Sed*

Conſonantia prodigiorũ veteris æui atq; præſentis.

Hæc Chiliaſtarũ opinio meritò ab Eccleſia reprobatur.

An Chriſtus in media mũdi ætate terras inuiſerit.

alia ratio ex aliis authoribus maiore pondere definita est, vti mox audies. Iam verò signorũ claßis præterijt vniuersa: sequitur ecce supremum, & cuius gratia tot anteactæ mutationes, atque portenta præcesserant.

¶Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli, cum multa virtute & maiestate. De die autem illa nemo scit, neque angeli cælorum, nisi pater solus, &c.

Dies iudicij quanta maiestate & turbine sit ventura.

Erit hæc illa dies quam planioribus verbis vates sanctissimi prædixerunt, vt Ioel 2. propè est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis: magnus enim dies Domini, & terribilis valde. & Malach. 4. Ecce enim dies illa veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & facientes iniquitatẽ stipula. Atque vt Isaias 2. reges, principes, serui, & liberi introeuntes in voragines terræ, dicent montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos à facie formidinis Domini, & gloria maiestatis eius.

Aetates mũdi ab Augustino designatæ.

Præter ea porrò quæ de Heliæ vaticinio, & 6. millenis annorum anfractubus à chronographis annotãtur: operæpreciũ illa imprimis excutere, quæ à D. August. sunt prodita 13. quæstionum libro, quæst. 58. Illic, quemadmodum in homine sunt ætates 6. mundi quoque totius ætatem pari proportione distribuit.

Hanc diuisionẽ aliàs in senarium, aliàs in septenariũ redigi, nihil absurdum est, prout quasq; partes nũc cõpressius nunc explicatius tradunt.

1. Ab Adamo ad Noën,	*quæ sit instar*	*Infantiæ.*
2. A Noë ad Abrahamum,		*Pueritiæ.*
3. Ab Abrahamo ad Dauidẽ,		*Adolescentiæ.*
4. A Dauide ad trãsmig. Bab.		*Iuuentutis.*
5. A transmig. ad Christum,		*Consistentiæ.*
6. A primo aduentu ad alterũ,		*Senectutis.*

Sexta est, inquit, quæ homo exterior tanquã senectute corrum-

corrumpitur, qui etiam vetus dicitur, & interior renouatur de die in diem: inde requies interior sempiterna est, quæ sabbatho significatur: quod futurum credimus secundo aduentu Domini; quo in claritate venturus est, cuiúsque præcursor speratur Helias, &c. Hæc ferè verbotenus ex August. Equidem sanè iam non ad senium modò, vel senectutem nos peruenisse autumo, sed & ætatẽ decrepitam attigisse, cuius terminus est septima dies, quã figuratè scriptura sacra in hexameri operis creatione designat.

Nos in senectute versari.

Refer eòdem omnia quæ Christus in allegoria patrũ familiæ dixit Matthæi 20, vbi mentionem facit horæ 3. 6. 9. 11. Sed huius loci, & cõsimiliũ, tomo superiore data vberior est explicatio.

Huius plenior mentio facta est libro superiore, cap. 4.

Verùm quid adeò est cur dubitem, num nostra hæc ætas nouissima, ac verè decrepita cẽseatur? quòd si enim à ficus arbore, iuxta præceptum Domini, rei veritas perdiscenda est, viden incuruos homines, effœtos, emeritos, atque (vt senectus ipsa morbus existit) ignauia putres & marcidos, crudelitate atque odio tabescentes, gelidos in amore diuino, in pessimarum rerum cupiditate flagrãtes? Iustè inuehitur Columella in eos qui putent vbertate nimia prioris æui defatigatum, atque effœtum solum nequire pristina benignitate præbere mortalibus alimẽta: lõgoque situ qualitatem cæli, statumque mutari: cùm potius hæc vniuersa nõ naturæ senio, sed nostri vitio, cui cuncta senescunt, accepta sint referenda. Non illos tamen accuso qui physicis fundamentis, ex facultatum naturalium decrementis, vitæ breuitate, staturis corporum imminutis, inuentionis acumine, ingenij maturitate præcoci, & horum congeneribus signis mundo supremos instare carceres arbitrantur. Sed accusandi grauiter, qui dyscrasiam exteriorem sedulò notant, eam verò quæ intus in ipsis pectoribus latet, (quippe quæ

Mũdi senectã esse in qua versamur, argumentis variis demõstratur.

Prima senescendi causa in nobismetipsis.

tot malorũ causa præcipua est) non animaduertunt. Quin & Hipparchum legimus signis eiusmodi monitum prodidisse: aliquando adfore tempus quo cardines mundi loco mouerẽtur. multiq; iam primò ceu notis certissimis deprehendũt, vastos cælorum ambitus, qui Peripateticis quondã naturam inuictam, inalterabilem obtinebãt, quiddã quoq; mutationis & ataxiæ paulatim obijcere sensubus nostris, eámque maiorem indies, quanto magis & nos ipsi mortales à prima perfectione deficimus. Vident enim reuolutionum inæqualitatem in singulis non obscuram: vident & annos solito breuiores: mutatas tãtopere declinationes maximas Solis: mutari celerrimè Planetarum centra, vel apogæa, & perigæa, si Ptolomæi paratereseis, cum istis nostrorum temporum conferantur. Nam ad illius ætatem vsq; cùm Eccentrotis immutabilis haberetur, nunc differentiã reperiunt maiorem gradubus sex & viginti, quemadmodũ instrumentis adhibitis certissimò liquet. Quod si ita est, nõ erit cur Peripatetici nostram sententiam velint conuellere de motu recto syderis noui, vno nimirum hoc axiomate freti, quòd corporum penetratio naturæ sit inconcessa. nam si centra euariant, etiam centrorum circuli, atque cum illis corpora Planetarum in partes alias atq; alias mouebuntur. Certè & cælos nobiscum deteri instar vestimenti, non solùm ex verbis Dauidicis, verũ ex ipso etiam Platone colligitur. Quando naturæ princeps, & architectus rerum à se conditarum inferiores præsides ita alloquitur, Dí Deorũ quorum ego opifex & pater sum, hæc attendite, &c. ait quidem sic se volente mundum indissolubilem factum; sed hanc voluntatem suam illis esse maioris vinculi locò, quàm nexus cæteri, aut seminales in materia rationes, quibus, cũ gignerẽtur, apta inter se, & colligata sint vniuersa. In animalibus quidẽ vna est summè mutabilis regio, quæ in humoribus,

Naturam nobis cósenescere.

Cęlum quoq; mutabile contra quã Peripateticis visum est.

Contra Peripateticos.

Quousq; cęlũ indissolubile factum.

Argumentum à simili in animalibus.

moribus, spiritibus vagis, nec nō carnosis partibus obseruatur: vnde & temperamentum vagum in illis, ac momentaneum, à morbis quibuslibet, aliisq; occasionibus alterabile non absurda medicorum tulit opinio. Quod autem in solidis residet exemplar alterius, quippe cælesti calido, fixoq; spiritui penitus adhærescens, totum id propè est immutabile: saltem ad vitæ supremos terminos perseuerat. Attamen paulatim & istuc euertitur. nam dissoluta elementorum symmetria, iustaq; miscella (äeriæ potißimū & aqueæ portionis) in diuortium properante, simul dissoluitur ipse cælestis calor, ac rerum quæ insunt corporibus mistis, administratione defungitur.

Vt spiritus duplex ita & temperamentū & natiua partiū vel insitus calor.

Quid prohibet cælos, ratione consimili ceu solidas partes in vniuerso, legem quoque mutationis modo vel maximam experiri? cùm Dei voluntas, ac virtus omnium gubernatrix fortaßis ab opere tanto, velut remißis brachiis se pedetentim subtrahat: seu propter degeneres fœtus, subnascētemq; humani generis antipathiam, naturæ communioris amplißimam sedē, remos, & gubernacula destituat: vt quodam recessu materiæ ab opifice suo ac moderatore, illa cōcretionis æquabilis olim, lucisq; præstantia non aliter eneruetur, quàm ferro semel impressa qualitas ab heracleo lapide, per longiorem ipsius intercapedinem elanguescit.

Qua ratione sensim & cæli vis elāguescat.

At ista quidem mutatio, rebus alioqui immutabilibus facta, mundi ruinā non procul abesse significat, sed tamen duntaxat ex accidente demonstrat: cùm aliud quiddā sit multo interius, quod nos in rebus externis oculatißimos, intus & oculis prorsus & auribus priuat, vniuersam tamen hanc seriem secum celerrimè in exitium rapit.

Interitus vniuersi ex alia causa interiore ac validiore dependet.

Tunc enim tempestiuum est lyram abiicere, quando non solùm in singulis neruis turpis est dissonātia, sed & interior vterus absurdescens modū proportionis amisit, pereuntq; tonorū spatia, ceruicis vincula, verticilli, quibus non

Simile.

modò

Excurſus in noſtri ſæculi mores, ac fortunæ Belgicæ deploratio, quæ πανολεθρίαν nõ procul abeſſe ſignificet.

modò chordarum prima connexio, ſed & totius muſicæ ratio continetur. Quid autem hoc manifeſtius, ſi ſolam fortunam Belgicam, noſtriq́ tam ferrei ſæcli mores ante ora ponamus? poſtquam extincta iam pietate amoris mutui, religionis ac iuriſiurandi vinculis ruptis, ſacra, profana promiſcuè violentur: vt vix amicum ab hoſte amplius, vix lupum (quod aiunt) à cane diſtinguas. Loquuntur tot cædes infandæ, tot ſacra diuorum pedibus conculcata, tot virgines raptæ, tot matronarum ſtupra & corruptelæ, tot monachi, ſacerdotes, ac nobiles viri infandis generibus mortis, horrendæ ſupplicij crudelitate perempti. Liberet nunc eò prorumpere, heu quæ nunc tandem tellus, quæ me æquora poſſunt accipere! Miramur exteros? hoſtémne metuimus circũfuſum? vide quò noſtræ regionis integritas ceſſit? ipſi inter ſe domeſtici viri, ijſdem partibus nati, coniuncti ſanguine, ab ijſdem vberibus cõnutriti, bella inter ſe, bella impia fouent, inq́ perniciem mutuam, direptionem, & contumeliam ceu concitati furiis agitantur. O te infelicẽ felix quondam Brabantia, cui tantum abeſt vt opem vicini ferant, quin confluentes vndique, tanquam leoni mortuo petulanter inſultent. Iam verò accuſent alios alij, potius quàm ſemetipſos: equidẽ nunc primùm præſtantes Italiæ, Hiſpaniæ, atq́ Germaniæ populos miror. In his profectò laborem, induſtriam, maturitatem, humanitatem erga genus imbelle: in illis conſtantiam fortem, fidelitatem mutuam, amorem & ſtudia erga tum doctos, tum bonos atq́ præclaros viros, quîs ſæpe vel medio Martis in turbine pepercerunt. At nobis iam genus hoc nouum ex locis finitimis prodit, nulli fidum, nulli miſericors: nil niſi rapinã & ſpolia ſpirans: quod omnes externos in peſſimis imitatur: nullum exactè in ſolis virtutibus refert. Quare quo monſtri, aut portenti nomine vocem neſcio. nam vnum hoc verè con-

Nõ ſocer à genero nõ hoſpes ab hoſpite tutus.

Regionẽ hanc ſuiſmet viribus perire prius quã, alienis.

ſtatum

statum ex variis Geryoni, Sphingi. Chimæra proximũ adulationem ambitiosam, leuitatem atq; perfidiam haurit ex semetipso: Germanicum luxum in perpetuam temulentiã; Hispaniæ seueritatem in crudelitatẽ Turcicam vertit. Et hæc quidem omnia sub defensionis nomine, sub prætextu iustitiæ ac religionis amplissimo, quo ferè, cùm non sit efficacior alius, aut conciliandis cœtibus oportunior, solet facillimè tum capitum multorum turpis ambitio, tum seditiosæ plebis ad res nouandas innata cupiditas tegi: quanquam si tectum illud interius, si facta moresq; inspicias, inter affectus cæteros odio, fastu, auaritia, humani sanguinis siti potissimum flagrent: pro Deo verbis depugnent, re ipsa se atheos esse commonstrent. Velim hîc eius farinæ ingenia vocem diuini spiritus audiant Psalmo 14. Dixit insipiens in corde suo, nõ est Deus, &c. Sed magis 50. Peccatori autem dixit Deus, quare tu narras iusticias meas, atq; assumis testamentum meum per os tuum? tu verò odisti disciplinam, &c. Verùm hæc oscitãter audiunt omnes, venit veternus immedicabilis, Heu mentem, & stupidos altè sopor occupat artus: adeoq; internis dissidiis Christiana respub. flagrat, vt imminẽtem ruinam foris, imò iam humeris incumbentem minimè sentiamus. Dicã liberè nam nisi tandem depositis armis, hi quidem à rebellionis proposito quicquam, illi à vindictæ nimia seueritate remiserint: ni conciliatis animis, omniq; errorũ nube discussa, in solidam pacem atque securam, in vnitatem Ecclesiæ, religionis, inq; amorem mutuum sociemur: hoc sanè sit omnibus prolatũ oraculi loco indubitati, ac longè certissimi, (quod quidem non astra, sed rerum consensus siue connexio prodit) tempus propediem fore, vt idem obueniat nobis, totiq; reipub. Christ. quod in festiua ranarũ, & muriũ pugna depinxit Aesopus: vt magna mortalium parte sublata, principibus

Prætextus dæmonũ aliusque prodigiosus.

Quò nostra hæc dissidia tandem euadant, vide.

viris

viris ad internecionem mutuam implicatis, exhaustis ærariis, deprædatis agris, castrorum ac ciuitatum dirutis munimentis, auersis animis hominum, ac studiis inter se (quæ valli fuerant quondã tutissimi loco) illum ex insidiis erumpentem subitò videamus, qui ex professo se Christiani nominis hostem fecit: qui nunc astutè tanquam in specula latens, altos cuniculos agit, terra mariq; classem instructissimam parat, vnumq; id tempus expectat, quo penè cõuulsos, obrutos somno, confractos propria mole, nullo deinceps negotio comprehendat, interq; prostratos sæuiens instar Leonis, seu rapacis miluij, viuos exenteret atque deglubat. Vtinam verò hæc videant atque intelligant maturè principes viri, ac subleuatis in cælũ oculis, patrem amoris, clementiæ, totius benignitatis, qui solem suum probis iuxtà & improbis oriri facit, vestigiis propioribus imitentur: ideoq; non ea prodigalitate sanguinis Christiani propria hæc laniari viscera, diuelli articulos, ossa collidi iam sibi nõ suffectura vlterius patiantur. non hic se degere sciant tanquam perpetuò permansuros: non sathanæ regnum posse cum Christi nomine conspirare: illud in fraudes ac cædes assiduè rapi: istud non aliò quàm vt pacem loquatur plebi suæ; iis qui pœnitentiam agunt, sedem quietam præbeat, plenam gratiæ & veritatis. Quod optimè vidit B. Ignatius martyr epist. 6. vidit & B. Dionysius in ea epistola quam de castigandi modo, & ordine, ad Demophilum exarauit, prodigiosam Christi clementiam in archetypum figens: dũ Carpo cuidam seueriori in vindicãdis impiis, cælo visus descendere, ac porrecta dextra latus offerre, paratum denuò quò salutis humanæ causa lethale vulnus exciperet, dummodò in posterum peccare desistant. Sed hæc prolixius insto in speciem concionis politicæ succreuerunt, & nequicquam forsitan auris discerpta fugacibus volant, cũ stupet insanis

Animi plebis mu[...] fortissimi.

Tyrannis Turcica.

Clementiæ, pacis, ac moderationis encomium.

Ostentũ mirabile ex epist. B. Dionysij.

acies fulgoribus, & cùm accliues animi falſis meliora recuſant. Vultis ad medicinam ceu propria ſepta reſiliam? nulli nota magis domus eſt ſua. Referam admirabilẽ caſum, à morbo publico & curatione non alienum: ne fruſtrà putetis libro ſuperiore nos docuiſſe, quòd vna ſit ars & ratio curãdi humani corporis, animiq; ægroti, ac regni cuiuſpiam vel ciuitatis afflictæ.

Salutis publicæ viã ex arte cyclognomica & medicinæ fontibus rectè diduci.

Magni nominis mulier, nobilitate atque opibus potens, pietatis, formæ, variarumq; virtutum inſignibus longè clariſſima, virum conſimilem nacta, diu feſtos atque hilares dies in amore ſolido tranſigebat. Fato contigit, vt poſtquã hæc ſucculentia cum flore ætatis ſuæ ad habitum illũ athleticum imprimis ſuſpectum Hippocrati perueniſſet, repentè vterus intumeſcens nouæ alicuius ſobolis, ſiue conceptus ſpem de ſe ampliſſimam daret. Nihil interim illa opes habere ſuſpectas ſuas. Accidere ſingula quæ primùm geſtantibus ſolẽt, eructationes crebræ, vomitiones, faſtidia, (Græci κίττην καὶ μαλακίαν *vocant) pallor in facie, ſtupor in cruribus, vertigo & ſomnolẽtia, cæteraq; eiuſmodi. Sed cũ paulatim & rigor, & animæ defectiones, maioréſq; concuſſiones interiorũ orirentur: cœpit hîc ipſus affectus mali maioris ſuſpicandi cauſam tum medicis tum obſtetricibus dare: qui tamen omnes abſente marito nihil tentandum temerè cogitabant. plures etenim menſibus primis purgare corpus, detrahere ſanguinem mole ſua, & qualitate peccãtem abortus vitio metuebãt: iuxta Aphor. Hipp. 1. ſect. 4. Grauidæ mulieres ſunt medicandæ, &c. Erat aliorum alia ratio, atque in ſententiam planè contrariam vergens, cui tamen & legiſſimorum ſlem norma ſubſcribit, vacuandũ eſſe in acutis, quoties materies turget, ac vires conſtant, vel eodem die. Sic vtrorumq; diſſentientium finis in conſultãdo & vnus, & integer fuit, iiſdemq; principiis ambo, cõſimi-*

Caſus mulieris grauidæ in exemplũ collocatur.

Conſultationes medicæ ex iiſdẽ principiis in eundem ſcopum pertinẽtes, in ipſa tamẽ inuentione medij ſæpiſſimè pugnant.

libus

libus viis, à morbi videlicet ac laborantis cõstitutione, tendebant. Verùm in melioris electione, propter quãtitatis æstimationem, dißidium vertebatur. Hanc enim non semper ingeniosis, non exercitatis aperit Deus, sed sibi secretò seruat, inspirans hominibus quibus, & quando maximè velit. Placuit demum tanta difficultate rerum, ex differentibus hisce consiliis vnum facere. Detractus est sanguis, sed moderatius primò: inde paulatim copiosius, nequid præcipiti subductione periculi tum in coneptum teneriorem, tum in mulierem grauidam redundaret. Et iam afflictæ quædã tranquillitas maior, ceu salutis spes affulserat: cũ progressu temporis aliud maius se aperuit malum. Nam & liberiores medici venturæ hydropis metu validiora cathartica insuper obtruserunt, quanquam nunc quartus à conceptu mensis, vitalem fœtum in vtero demonstraret. Hinc verò naturæ tenerrimæ cõcussa & cõcita vis vniuersa est. vt quãuis validè purgaretur, ventrem tamen inflari amplius, tum robur & impetum fœtus magis, magísque diminui senserit. Quin eò res rediit, vt præter obstructiones, aquosi humoris copiam, & febris lenta succresceret, extincto propemodum calore natiuo; tum quod grauißimum videbatur, multis ac variis argumẽtis, vt torsione, palpitatione cordis, frequenti cõuulsione, lipothymia, certò collegimus & molam quampiã, vel aliud monstro quid simile, cũ embryone in vtero contineri: quod victus errore sæpißimè, aut intempestiuis pharmacis natum, omne non solùm fœtus alimentum ad se reuellat, sed fœtum vnà cum muliere rodendo sensim, sugendóq; conficiat. Orta est cõtrouersia noua, volentibus aliis, maturè fœtum vel cum ipsa conceptæ carnis illuuie deturbandum, quo salus ægrotæ fœminæ procuretur: aliis verò, paulatim esse purgandum, quo simul & matri & puero consulatur: plurimi verò, qui virtutem fœminæ impri-

Difficultas precipua in electione potioris.

Multitudo medicorum perdidit Cęsarem, vt in prouerbio est.

Vide quã multis inter se luctantibus sępè doctorũ sententię propter æstimationé potioris in diuersa ferãtur,

imprimis habuere suspectam, à tot tantisq; purgationibus temperandum penitus, desistendumq; ab omni vel leuiorũ medicaminum genere iudicabant. Hoc autem resolutione pulcherrima ab ipso fine, per medias causas & elementa. quemadmodum in opere Cyclognomico demõstratum est. Exempli gratia, finis est, fœtum vitalem cum ipsa muliere saluum in vtero, inter tot cruces & calamitates grauissimas retinere: salus dari non potest nisi duobus ante omnia procuratis: quorum præcipuum est virtutem in grauidis integram conseruare; quòd natura cuiusq; siue insitus calor sit primarium instrumentum, quo similium conseruatio, extraneorum expulsio fiat, cunctarumq; partium, humorum, spirituum harmonia perpetua foueatur, imò & præsidiorum, vel medicaminum virtus ex potestate in actũ redigatur: vno etenim hoc nobis deficiente, nequicquam in reliquis laboratur. Alterum verò, sed secundarium est, vt cuncta naturæ obstacula seu viribus matris, seu maturando fœtui aduersaria secludantur. Eiusmodi nunc multa coincidunt inter se pugnãtia palam: vt febris, & hydrops, & atrophia, & mola potissimum in vtero confirmata. Sed quia illorum quæ præ cæteris vrgent, & prima debeat esse curatio: massam hanc inutilem, affixã cotyledonibus oportet expellere: quòd nimirum matri, conceptui, ex æquo sit perniciosa, ac medicorum aggressiones cæteras remoretur. Verùm dependet iisdem radicibus, membranis, venis, arteriis, quibus infelix embryo continetur: vt nec sine abortus, neque ingentis hæmorrhagiæ discrimine, solũ quod vniuerso infestum est, possit excludi: tum virtus grauidi ex anteactis detractionibus nimium fracta, vsum vlteriorem medicaminum interdicit. Adest & nausea, & appetitus deiectio, quæ nec medicinæ pocula nec pharmaci nomen potis est sustinere. Quid pharmaca dixi? imò ne cibos quidẽ, aut

Analyticæ methodi vel resolutoriæ παράδειγμα perspicuum.

Virtutis prima vbiq; habenda ratio.

Indicationum pugna.

Molæ subnascẽtis pericula.

potius, quibus ipsa deiectio virium sit instaurāda. Quonam igitur hæc indicationū contrariarum turba deuergit? num & medicus ipse tanquam otiosus nauita ventis, & fluctibus vela committet, dum rerum euentus ancipites timet, interea & meliora deos sedet omnia poscens? nequaquam verò: sed inter procellas, æstuq́; contrarios ne impeliendo in syrteis & saxa detorqueat, ferè ad momenta singula formam consilij temperabit, medicamenta seueriora reiiciet, naturam tenerrimam sibi perspectans, maiori ex parte cōfirmans, quòd ea omnium moderatrix alimentis, potubus, vel pauxillulum roborata, opes vberrimas contineat in semetipsa: ac sæpenumero per quietem placidam, abstinentiam nudam, spontaneas aggreßiones faciat, vel ipsis medicis insperatas, quibus non modò (vt Epid. 6. Hipp.) conseruat propria, aliena repurgat, verùm & seipsam maturitatis subsidio in formæ prioris redigit εὐουσίαν. Quare vbi se talis offert occasio, si quidem in vigore consistit morbus, ipsaq́; naturæ interior vis spontaneos motus prudenter instituit, totum illi negotium penitus permittendum est: si in irritata potius vel oppressa in suis conatibus antè deficiat, profectò ad instrumentum recurrimus, quod medici antiquiores ἐπίκρασιν appellarunt, vbi alternis in vires incumbitur, alternis in purgationē rei perniciosæ. Sed quo Mercurio duce nunc illud se nobis aperiet, vt inter tot scopulos rebus ita pugnantibus non modò quid sit agendum ratione certißima cognoscamus, verùm & quantum, & quando, & vbi conueniat, qua denique moderationis lege, vel ordine vniuersum hoc medicationis curriculum poßit expleri? iam enim ex illa nimis communi rerum indagine, repentè ad scrupula, seu naturam insectilem vsque prouoluimur. Profectò, vt aliàs demonstraui, omnium disciplinarum error præcipuus in rerum æstimanda quantitate sepultus latet:

Prudētia nauitæ potissimū in tempestate cōspicitur: medici verò in morbis, cū agendarū rerū rationes maximè pugnant.

Naturæ prudentia.

Per indicationes contrarias via exactè media, vel in vtrumq; latus sensim & cauendo extrema est nauigandum.

Vide Gal. 9. Therap.

Circa rerū extremas peristaseis exactā cognitionem solū diuinitus expectandam.

tet: Deus enim soli arcanæ scientiæ suæ rerum mensuras, & pondera seruat. Quare post omnem ἀνάλυσιν eò est veniendum, vt imploretur cælitus ille luminum parens, cuius spiritu mens accensa, ac seipsa illustrior, cuncta perspiciat, quæ nullis alioqui humanis oculis patent, neque viribus cedunt, nec rationum discursibus eruũtur. Multos enim medicos ad artis specimen natura ingeniosos, præstantes industria reddidit: sola pietas, ac numinis imploratio verè felices facit. Nam quantumcumque exacta methodus sit in subsidium rationis, imaginatrix animæ pars per vsum præcipuè, exempla, atque historias confirmetur: restãt tamen ab intellectu notiones cælitus hauriendæ, cùm sanctæ & tacitæ aspirationis influxu, qui secum luctantes analogismos, atque epilogismos in vnum possit adducere, cuiusq́; arbitrio omne quod multiplex est, ac difforme sibimetipsi ceu basi firmissima teneatur. Quòd autẽ affixi rebus præsentibus tam segniter illa spectemus, adeoq́; circa res æstimandas verè vt sunt, infinitis errorum laqueis implicemur, rationem aperuit Proteus apud humanum genus, vel Aristeum multiformis naturæ symbolũ repræsentans, Georg. 4.

Resolutionis finis & cõpositionis initium.

Principiorum mutua cõspiratio latius in cyclonomicis exarata.

Progressio ad mysticum sensum totius fabulæ Orphei, atque Euridices.

Non te nullius exercent numinis iræ,
Magna lues commissa tibi has miserabilis Orpheus
Haud quaquam ob meritum pœnas (ni fata resistant)
Suscitat, & rapta grauiter pro coniuge sæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta non vidit in herba.

Designat hîc Orpheus intellectus agentis vim admirabilem, cuncta ferarum genera demulcẽtem. Hic sibi per harmoniam corporis, rationis passibilem vim siue Eurydicen ilicet à primis mundi cunabulis in vxorem duxit. Ea verò

Coniugij ratio.

Eurydices mors.

conspiciens humanæ infelicitatis idolum, quod se relictam paulisper ab intellectu velut apprehensurum proximè sequebatur, tota in sensus defluit, atque hinc per phantasiam multiplicem erroribus vitæ obnoxiam, velut ab hydro immanissimo puncta, vitam, quæ propriè fuit in intellectu, rerum sensibilium tenebris, ac miseranda morte commutat. At quantus hîc Orpheo dolor, paulò post referens docet.

Vita hominis duplex integra ante peccatū, post peccatum lex descensu animi labefactata.

Ipse caua solans ægrum testudine amorem
Te dulcis coniunx, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat:
Tænarias etiam fauces, alta ostia ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manésq; adiit, regémq; tremendum,
Nesciaq; humanis precibus mansuescere corda.

Descensus Orphei ad inferos.

Sic intellectus ab alto defluens, affixam sensubus rationem velut Orco demersam, rursus virtute musica, seu per concentus virtutum optimarum, & notionum in superas auras reuellere studet. Sic Deus misertus humani generis post peccatum rebellionis longè grauissimum, in terras sese demisit, quo superatis inferis, nostrisq; sceleribus expiatis, sibi desponsatam Ecclesiam à tenebricoso rege in lucis æternæ consortium vindicaret.

Musicæ vis.

At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
Vmbræ ibant tenues, &c.

Etenim ad intellectus argutos radios, auramq; planè diuinam, omnes tum rationum discursus illustrati, tū varia idola sensuum simulachra rationis expertia penitus obstupescunt.

Iamq; pedem referens casus euaserat omnes,
Redditáq; Eurydicæ superas veniebat ad auras:
Cùm subita incautum dementia cepit amantem,

Ignoscen-

Ignoſcenda quidem, ſcirent ſi gnoſcere Manes:
Reſtitit, Eurydicénque ſuam iam luce ſub ipſa
Immemor heu, victúſq; animi reſpexit:

Relapſus Eurydices ante ꝗ veſtibulum Ditis.

Amor ſanè fortiſſimus, arctúmq; conſortium rationis vtriuſque, facit vt intellectus illa vis agens & maſcula fœmineam ſibi repertam in tenebris reſpiciat ſemper, ideóq; non ante præfixum fati curriculum extra portas infernas hanc ſecum omnino in campos æthereos reducere poſſit. quin poſtquam Eurydice nudam hanc intellectus aciem ad ſe conuerſam, & luce clariſſima radiantem, ex tenebrarũ diuturna conſuetudine non admodum ferat, non mirum ſi iuxta Proſerpinæ legem rurſus in poſteriora, loci nimirum ac temporis ſpeciebus abrepta, feratur. Ibi omnis

Qui Manes abripiát rationem ab intellectu.

Effuſus labor, atq; immitis rupta tyranni
Fœdera, terq; fragor ſtagnis auditus Auernis.
Illa quis & me, inquit, miſerã, & te perdidit Orpheu?
Quis tantus furor? en iterum crudelia retrò
Fata vocant, conditq; natantia lumina ſomnus:
Iamq; vale, feror ingenti circundata nocte,
Inualidáſque tibi tendens heu non tua palmas.
Dixit, & ex occultis ſubitò, &c.

Nequicquam agit mentis ſuprema particula, quãtumuis Deo contermina, dum tamen ad harmoniam corporis alligata. ſequeſtrare conatur à ſenſibus rationem, totámq; ad ſe reuellere ſtudet, inq; vnionem perfectiſſimam retinere. Nam ipſo ſollicito nimis intuitu mentis in rationem & ſenſibilia ſimulachra, quam penè ſubuexerat facultatem, prope veſtibulum Ditis rurſus amittit, atque in ſua relabi veſtigia cogit. Quare hoc caſu tam deplorando attonitus intellectus

Orphei planctus de miſerando coniugis fato.

Quid faciat? quò ſe rapta bis coniuge vertat?
Septem illum totos perhibent ex ordine menſes

Rupe sub aërea, deserti ad Strymonis vndam
Fleuisse, & gelidis hæc euoluisse sub antris,
Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.

Orphei miserandus interitus.

Sunt hæ septenæ periodi Planetarum ad ætatum nostrarum numerum, atque naturam aptißimè cōgruentes, neq; prius hîc animi dolor, querelæ carminis, oculorū lachrymæ cessant, quàm dissoluta compage corporis, per furorē Bacchidum (elementorum intelligit ametriam) discerptus Orpheus intereat, atque intellectus à corpore separetur. Nam istic per gelidos montes, iuga vasta procellis, dum vitā sibi acerbam ducit,

Nulla Venus, nulliq; animum flexere Hymenæi:
Solus Hyperboreas glacies, Tanaimq; niualem,
Aruaq; Riphæis nunquam viduata pruinis
Perlustrat, raptam Eurydicen, atque irrita ditis
Dona quærens, spretæ Cyconum quo munere matres
Inter sacra Deûm, nocturnáq; orgya Bacchi
Disreptum latè iuuenem sparsere per agros.

Amoris magnitudo pulchrè delineata.

Vt autem amoris magnitudinem etiam post fata superstitem explicarit, ita subiungit,

Tum quoq; marmorea caput à ceruice reuulsum
Gurgite cùm medio portans Oeagrius Hebrus
Volueret, Eurydicen vox ipsa, & frigida lingua,
Ach miseram Eurydicen anima fugiente vocabat.
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.

Orphei atque Euridices ἀποθέωσις.

Hic ille tragicus se depereuntium finis: hæc vna fatalis est separatio, non potentiarum inter se, sed animæ totius à corpore: quæ & supremum imponet ærumnis, atque angustiis finem: cùm illa inferior virtus, velut à sopore altißimo fuerit experrecta; cùm illa superior quoque à craßiore musica, diuinam alteram resonantem ex æthere longè purißimo comprehendet. tunc, tunc cōiunctis viribus sociatæ, sine

nube

nube aut intermedio septo, in Veneris cestum indissolubilem coalescent, fructumq́ amoris perpetui consequentur. Soluet lethargicum somnum Phœbus ille splendoris æterni, in singulis quidem cum proprio fato quisque secesserit, pœnam aut præmium pro merito relaturus: soluet in tota Ecclesia, quando post mille persecutiones grauissimas, illam discerptam miserè, rursus in integrum ponet, ac nitori pristino reddens, inter tot vmbras & latebras veri falsiq́ discrimen aperiet. Quare vt tandem his Orci compedibus expediti, in atrium domini, ac lucē purissimam euolemus: lustrentur oculi mentis, atque ad ascensus obstacula submouenda, hymnum hunc suauissimum ab imis pectoribus, ex Orphei verè diuini cythara concinamus.

Cestus indissolubilis.

Allegoriæ caput in Ecclesia & singulis membris.

Operis κυρωτικ.

Carmen cosolatorium.

Psalmi 125.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion immobilis in sæculum manens.

IAm fera tempestas terris, iam ferueat alto:
Iam breuia & Syrtes, Erebi spiracla dehiscant:
Fulguribus, ventis ruat ipso à cardine mundus:
Cui vigor & constans animo fiducia rerum,
Cui spes in Domino sedet alta mente reposta,
Ceu mons immani consurgens vertice Sion,
Seu domus, æthereas cui tantùm culmen in auras
Subrigitur, quantum radix in tartara tendit:
Ille etiam pelagiq́ minas, cæliq́ procellas,
Murmuráq́ insano ridens resonantia Ponto,
Integer, immotus manet, æternúmq́ manebit.
Aspice vallatam Solymæ tot montibus vrbem,
Et iuga circuitu veteris pendentia saxi:
Illa quidem haud fragili muros cinxere corona;
Fortior at virtus Domini, quæ mœnia circum,

Quæ circum populiq́ʒ sui, templiq́ʒ senatum,
Arces, & pluteos, & propugnacula firmat:
Non vi, non hominum sæclo concessa moueri.
Nam licet in miseros sceleratæ insania gentis
Impunita diu, & vasto sublata tumore
Sæuiat, vt præceps maris implacabilis æstus:
Ne tamen hac rerum facie concussa piorum
Genua labent, neu qui sensus exempla secuti
Dormitare Deum, promissaq́ʒ inania ducant,
Atque alios falsa sumant ab imagine vultus:
Iam veniet, iam, iam dextræ diuina potentis
Gloria, supremis velox à partibus orbis
Ingruet, infestas acies, arma impia frangens.
Tum prius aduerso fortunæ turbine pressis
Abstergi lachrymas, puraq́ʒ in luce videbunt
Nigrantes circum circa perrumpere nymbos,
Inuertiq́ʒ vices praui, & mutabilis æui.
Macte boni radiis: verbi sapientia macte
Muneribus, quæ cuiqʒ suo pro iure parasti.
Perge piis, perge ô vultu aspirare sereno,
Et capita inuisi generis fugitantia recti,
Ocyus illa tui cum vento flamma furoris
Abripiat quôuis, scopuloq́ʒ infigat acuto.
At terræ, populisq́ʒ tuis Pax aurea palmis
Vberibus, ramum expediant frondentis oliuæ.
Quam saliant circum pueri, innuptæq́ʒ puellæ,
Matres, atqʒ viri: colles, ipsa æquora plausus
Ingeminent: clara testentur voce, Deorum
Te Patrem, ac Dominum æternos regnare per annos.

Cogitaui vt intelligerem hæc, sed labor est coram me: Donec intrem in sanctuaria Dei, & intelligam nouissima eorum. *Psalmo* 73.

τέλος.

Casus

Casus mirabilis cuiusdam abscessus in puella Louaniensi, relatus nuper in prodigiorum classem, istic vberius in medicorum gratiam explicatur.

PVella nobis vicina, filia doliarij fabri, annum agẽs ætatis decimum quintũ: habitu corporis mediocriter succulento, formæ venustate atque ingenio nõ vulgari, cui tamen in vultu subtristis quædam alacritas misturam æquabilem humoris sanguinei & melãcholici præ se ferret, (nomen huic inditum Catharina Gualteri) cœpit lãguere variis symptomatibus circa Ianuarium anni 1571. menses bis terue processerãt: sed à morbi initio statim suppreßi insignem totius corporis laßitudinem pepererunt, eius generis quam φλεγμονώδην *Galenus appellat. magna fuit veneni suspicio, quòd à gentili & coætanea quadam quã sibi offensam semel, & minitatam grauiter antè meminerat, obtrusum libamenti frustulum accepisset, in quo mandendo se sensisse dicebat saporem non prorsus extraneum, sed asperitatem deglutioni resistentem. Atqui ab eo tempore cœpit primùm angi circa præcordia, extenuari plurimum, vomere per interualla, anorexiam, vertiginem pati, aliísque propè quæ grauidis solent accidere, infandis symptomatibus conflictari: potißimũ tamen quarto mense & septimo: nam circa medium Iunij febres occultæ sensim in manifestas abierunt, cum siti & quadam conuulsionis specie, animiq; deliquio. Interdum verò sic auctus est dolor, vt instar furibundæ de loco in locum continuè fluctuaret. Sæpe inflatis præcordiis multò vehementius quàm in hystericis solent, eò angustiæ venit, vt nigricante facie, fauces velut ab iniecto laqueo premerentur. Nec leue illud spectaculum fuit: tres, quatuórue ministri quantumuis robustißimi, vix retinẽdæ*

Morbi occasiones atque præludia.

Symptomata indies grauiora.

ſufficiebant: quin repentè exiliens lecto in omnem conuulſionis ſpeciem torqueretur: vt magno horrore aſsiſtentium, pleriq; obſeſſam virginem à malo dæmonio clamitarent. Hæc mala cum ſe per vices intenderēt, atque remitterent: menſe Auguſto, qui nonus ab initio fuit, exacerbata ſunt ſupra modum. Fortè euenit, vt tum pertæſi primùm moleſtiæ, ſpem ferè quam antè conceperant ex vnius naturæ integritate, deponerent: & (quæ noſtratum hominum conſuetudo eſt) in ſummo turbine tentandam medicorū operā iudicarent. Ventum eſt ad me primò, quòd cæteris vicinior forem: ſed cùm abeſſem, quo tempore mors in limine videretur, accitus eſt D. Doctor Beauſardus: qui vt conſpexit afflictam miſerè, non malè à vermibus mali ferociam eſt ſuſpicatus. Præſcriptum audio puluerem ex cornu monocerotis: qui cū in officinis ægrè parabilis eſſet, euenit interea vt poſt terribiles cruciatus ſponte cōcita vis naturæ, anguillam viuam per poſteriora detruderet, quam ad me protinus detulerunt. Erat illi legitima forma cum tota ſpecie, craſſitudo pollice maior, longitudo pedis vnius atque dimidij. Aderant illi & ſquamæ & oculi, & ſpina, & cauda vniuerſim vt in anguillis ſolet. Quin quod magis mirere, triduò ante quàm foras eruperit, auditum narrant bis térue in vtero ſonum, non ipſi puellæ modò ſed & aſtantibus circumquaque, velut argutum, & tenuem ab angue productum: & cùm egereret, manifeſtè puella retulit ſe ſenſiſſe, quòd primùm exerto capite ſe retraheret per poſticam, inde cū impetu exiliret. Iacebat anguilla diu inter fæces velut exanimis, ſed coniecta in vrnam aqua plenam, reuixit denuò. Ceſſarunt ab huius excretione dolores illi extremè feroces. Sed quæ ſequuntur ſtupenda magis ſymptomata, nihil eſt quòd præcedentibus conferantur. Hactenus velut partus ab vteri geſtatione ſucceſsit: ſupereſt puerperium, dî

Anguillæ viuę excretio portentoſa per ſedem.

boni

boni quàm admirabile! Anguilla, quam mortuam exenteratamq; suspenderant loco sublimi ab animalibus tuto, repētè euanuit. Puella interim cœpit euomere ingentē aquosi humoris copiam, quā ego tum quoque vocatus vidi humano lotio non absimilem, saporis vt ipsa narrabat absurdi. Durauit ea vomitio plus 14. dies, singulis profectò exonerans supra libras 24. vel vt vulgo nominãt gheltas 3. Testor hæc omnia nobis non ex relatione describi, vidi inter alios his oculis meis, atque his manibus contrectaui. Nec magis obstupui, quàm vbi vidissem tanta humiditate per os excreta, nihilominus vrinam interdiu bis terue reddere copiosam: quòd nullus in ventre tumor, nulla in toto corpore inflatio exterius appareret: quòd ipsa puella potus ac cibi paucissimi, vix vnum cyathum vini, aut cereuisiæ, aut liquoris alterius potitaret. Eò venit hæc aquæ excretæ abūdantia, vt spatio duarum septimanarum facilè amas duas implere potuerit. Antea quidem bellè cū cæteris ratiocinabar, tanquam hactenus visa in ipsius putredinis modo causarumq; effectricium analogia, naturam suam quantumuis reconditam obtinerent. Sed hæc tam enormis quantitatis ratio, quòd omnem vim superet intellectus, certam apud me suspicionem prodigij fecit, ac latere in eo quippiam vel summè diuinum, supra corpoream molem, supra syndromen physicam, spiritum, atque animæ facultatem, vt ex progressu rerum euidentissimè liquet. Namq; post decimū quartum diem, singula rursus accuratissimè in examen reuocans, ventrem offendi compressum & planum, vrinas sanorum lotio non admodum differentes: pulsus, respiratio non omnino præter naturā, nisi cū paroxysmus inuaderet, tunc enim vtriusque facultatis quædam oppressio, vel plena abolitio ad multum temporis videbatur. Quæsiui num in hypochōdriorum altero quicquam persentisceret: aiebat multum

Præstigiosum quiddam.

Vomitus mirabilis.

Nota quantitaté prodigiosam, ex qua primū diuinitatis character effulsit.

Inquisitio medica etiam circa casus morborū prodigiosos.

multum sibi dolere sinistrum latus, ab eo tempore quo anguillam excreuerit, imò & dudũ antè. sed prius fuisse alicuius ponderis sensum, nunc etiam morsum & acrimoniã accessisse. Quin cũ validius premerem, offendi se grauiter dixit, nec parua parentes hac de re admiratio subiit, quòd ipsus hoc prius tentãndo inuenerim, quã cuiquam à laborante proditum fuit. Nam ipsa virgũcula præ doloris acerbitate, non omnia referebat: sed interrogata ad singula, quorum meminerat, exacta ratione respondit. Cùm enim curaturo oporteat alia quædam respicere, ac præsertim cõtinentes & proxumas causas, formam affectionis scilicet, locum affectum, & materiem (si qua sit) ea sede contentã: cœpi per resolutionem altius cogitare, ac statim id subiit, anguillam eiusmodi non potuisse tam diu in ventris spatio delitescere, quin prius excerneretur, quàm tantam molem sit consecuta, si modò in stomacho, ventriculo, aut intestinorum quopiam habitasset. cùm quanto minor sit, tanto facilius elabatur: neque illius locus in cauitate abdominis potuit aßignari, sic enim non nisi diruptis intestinis exitũ reperisset. Idem de cæteris locis humani corporis iudicandũ est. Nam abscessus ingentes, acus, & alia istiusmodi per vasorum anastomoses mirabiliter vacuari, nõ nego: & frequens hoc docet historia: sed de anguilla craßißima idem sperare absurdißimum foret. Quia tamen per aluum quasi ex sinistro hypochondrio foras erupit, atque in eodem latere permansit contumax dolor, vt etiam omnes paroxysmi deinceps hinc velut aura quadam delata, primùm sui auspicium apertius præmonstrarint, ac postremò infanda quæ sequitur rerum excretarum varietas per œsophagum sit delata. Mihi profectò iam non cognoscere certò, sed videre locum affectionis existimaueram, apertè sentiens natam anguillam intus in intestino colo, ea potißimũ parte qua per

Methodus inuestigandi locum affecti.

Vbi hæc anguilla latuerit.

per omentum, & conterminas venas, tum lienis corpori, tum fondo ventriculi adhæresit, vt etiam ex sympathia stomachi magis, magisq́; postea demonstratum est. Nam quicquid abscessus reliquũ fuit, vniuersum eò decubuit, ac vomitione secessit: per aluum inferiorem penitus nihil. Sed quia iam pridem adducta ratio subinde in diuersam sentẽtiam concitaret, neque putarem istic tam subitò nasci anguillam, neque tam diu formatam rectè consistere potuisse: aliud quiddam in mentem venit, quod per frequentes anatomes in Xenodochio sum consecutus: nasci interdũ abscessus nobis reconditos, quorum materies diutissimè velut inclusa membranulis teneretur. quas ipsa humorum copia, vel edax malignitas sibi efformat inter diploides pleuræ, peritonei, aut cuiuscumque menyngis alterius: vt euidenti exẽplo patuit in dissecto cadauere domini de Schoonhoue: cui ex percussione, dum iuuenis esset, equinæ calcis in ventrem, locus factus est imbecillior, senectutis tempore fluxio nata in diuturni abscessus speciem transiit, ac suppurata demum, erosis membranulis, è peritoneo in abdominis cauitatem decidit, vnde paulatim putrefactus intestinis, ac diarrhœa superueniente, decessit. Sed hæc in aliis non infrequenter adeò sunt animaduersa: nunc quamuis quæ viderim hactenus in puella maiori ex parte quid metaphysicon redolerent, hoc tamen vsuuenire putabam, vt quæ non naturaliter fierent, plerumq; tamen haberent naturalem essentiæ modũ, ex materie corporũ, necnon formarũ auspicia, rationesq; seminarias, & filum generationis acciperent. Quare non alienum à ratione credidi, ad instar istorũ abscessuum, primò fuisse collectam materiem inter intestinorum tunicas, quibus paulatim à mole diuulsis, tumor pepẽderit intus in quo anguillæ facta sit generatio, non alia ferè quã fœtus in vtero, inq; membranis suis. Sic enim fieri potuisse,

Demõstratio ab exemplis.

Historia affecti corporis.

Naturales causas vt plurimũ metaphysicis permisceri, ideoque & duplici curatore tocũ in illis negotium peragendum.

tuisse, vt primò exigua nō adeò vehementer afflixerit, augescens postea tot fuerit dolorum & cruciatuum causa, donec via vi facta, & velut matura partui abscessum ruperit, fractisq; menyngibus sic se effuderit foras. Docet verò hanc formam generationis totius, omnium præcedentium pariter & sequentium perpetua symphonia. Nec adeò sum falsus animi, quin quamuis exigua spes in medicorū auxiliis putaretur, vno tamen præsagio multos in artis admirationem, cultumq; pertraxerim. Nam & membranas varias, variamq; humoris speciem, cū mira supellectile proditura, dudum antè prædixi, quā euentus ostenderit palā. Omnino id mihi persuasi, causam motricem quiddam existere supra naturam, sed quæ materiem sibi ex naturalium rerum genere in subsidium sumeret, formā affectionis metaphysicam sanè, sed physicæ consentaneam sequeretur: quippe quæ partus naturalis imaginem, imò gestationis totius, conceptus, & puerperij, non in subiecti legitimo loco, aut specie constitueret. Quare nec modum curationis simplicem vltra restare conieci, sed partim præceptis medicis esse nitendum, vt causæ proximæ tollerētur: partim lustratione, precibus, atque eleemosynis, quo possent & præcedētes, & procatarcticæ velut iniectis vinculis refrænari. Atq; vt redeam vnde diuerteram, vbi per 14. dies ingens illius aquosi humoris copia profluxisset, cœperunt & pili confertim exire per vomitum alui, copiosissimi numero, digiti lōgitudine, sed longiores alij, alij breuiores, eiusmodi sanè quales annosis canibus euellūtur: auctaq; est indies ea pilorum quātitas, vt facilè pilas quāplurimas iustæ magnitudinis implere potuerint. eiecit hos omnes magno fastidio, ac vomitus difficultate. Ac iam circa vesperū deliquia quædam animi admirāda contingebant: quæ primò in vim veneni, ac vermium corruptelam reijcere solebamus. Sed

Causarū effectuumq; connexio methodi fundamentum.

Authoris præsagium.

Mirū cōmentum dæmonis ad exprimendam cōceptus partusque similitudinem loco nō suo.

Pilorū excretio portētosa.

Deliquia.

magis

magis magisq; se proferebat, quod diuinum maximè, atq; à ratione secretum fuit. Cùm enim vesperi in ipso defectu puellam velut exanimem offendissem: diligenter obseruans singula, vidi supinam subitò sese ex vno latere in aliud iactantem tanto impetu, vt, nisi coercita, caput promptissimè in aduersum parietem, vel spondæ vertices impegisset. Manus contractæ erant tam validè, vt nulla vis posset effringere. Interdum manu subitò reducta pectus percutiebat, tanto sonitu ac vehementia, vt magno in periculo fuerit, ne vllum præcipuorum viscerum lethali vulnere violaret. Durabat istuc per horas interdum duas à septima ferè vsque ad nonam vespertinam. In paroxysmo neminē agnoscebat. sæpe velut ab vtero suffocata rubebat insigniter, ac ferè is rubor sub vesperum erat mali alterius certus prænuncius, cū lassitudine quadam, ac sensim oborientis febriculæ rudimento. Semel atque iterum spumeum quiddam circa os apparuit: vt iam planè mihi constaret veras accessiones epilepticas permisceri, ex emprosthotono in opisthotonum, & hinc in alternatā speciē successionis lege mirabili transeuntes. Itaque & morbos naturæ solitos in affectione insolita contemplatus, illa porrexi quæ in morbis comitialibus secundum methodum, artisq; consuetudinē opitularentur: imprimis consyderatione adhibita, quòd genus hoc vniuersum nō ex idiopathia cerebri, sed tantùm ab inferius locis, ac lege consortij promanaret. cū statis horis, ac simili propemodum forma malum recurreret, ac manifestè cum ipsa accessione anhelitus breuior, pulsus inæqualis & turbulentus, præcordiorum sæua inflatio, stupor internorū, externorumq; sensuum subitus appareret. Contigit semel, sub paroxysmum repentè ex risu in fletus, ex fletu in risus maximos solui, & cùm ad se reuersa paululum, in longam ecstasim laberetur, subitò silentium rumpens, non secus atque

Ecstasis admiranda.

Accessiones epilepticæ.

Ecstasis diuina.

atque cũ Deo locuta est, velut attonita extensis ad cælum digitis, ferè his verbis: Itáne ô summe Deus tua illa tam incredibilis pulchritudo est? quousque nobis hic permanendum? aut quando me rapias vt te fruar? Tum quasi à somno altissimo expergefacta, sic coram assistentibus inquit, Ecquis vestrûm ita mihi est odiosus, qui me summæ quieti traditam, atque in hortis floridis longè pulcherrimis lusitantem, in hunc miseriæ campum ac tenebricosum carcerẽ reuocarit? Quæ sanè dicta grauissimè; quo pacto à puella rudiore, præsertim huius ætatis, efferri, nisi per ecstasim possint, minimè video. Venit in mẽtem quod de Hippothoi famula 6. Epid. scribit Hipp. Porrò cũ ad se tota post paroxysmi curriculum rediisset, inquirenti denuò num quis dolor vlla in parte corporis superesset, sinistrum hypochondrium designauit: cuius is erat sensus, qui recentiori vulneri solet. Cùm illi darentur vel acriora paulò, vel acida, vel aromatica, statim dolores hi latus afflictum violentius impetebãt: vt se morderi, excoriariq́ extrinsecus clamitaret. Exhibito decocto Zarsæ parillæ cũ rad. consolidæ maioris, plantaginis, ligni aloes, & cinamomi modico, dolor hic valde lenitus fuit. cessarunt accessiones comitiales per aliquot dies, vbi octiduum potitasset: imò & lateris tumor paulò factus remissior, aquæ excretio planè cessauit. Interea tamẽ nonnulli vomitus, qui floccos ingẽtes pilorum eÿcerent cũ materie purulenta instar saniei, interdũ simili stercori columbino aut anserino: in qua colluuie & frusta lignorum, & membranarũ tenuia rudimenta; sed lignorum partes adeò viuæ, vt ex caudicibus obsoletis diffractis inæqualiter comminutæ portiones viderentur, vnguis amplitudine, alcæ craßitie, intus fungosæ, foris obductæ vetustiore cortice nigro. Dedi corallinam cũ oculis cancrorum, & cornu ceruino, adiecto momento lapidis Bezahar, atque oßis de corde cerui.

Doloris species in hypochondrio sinistro perseuerans.

Curatio medica.

Excretiones variæ omnes mirabiles.

cerui. Paulò pòst cœpit alius vomitus ater vt carbo, dixisses atramentum verum, vel sepiæ succum, imò carbones veros minutißimè tritos, atque permistos, singulis diebus prodeuntes ad quantitatem lib. ij. aut iij. sæpißimè cũ pilis tam copiosis, vt nuci iuglandi includi non possent, omnibus albis, prolixis, & duriusculis; quæ cũ per triduum ita durassent, eiecit semel & puri sanguinis tanquam è vena dissecta libras duas, nulli rei alterius generis permistas. Interim puella extenuata plurimum, interdiu tamen valebat mediocriter, bene appetens, bene excernẽs. Reddebat & lotiũ naturale: pulsus mediocris, frequens, subaridus, color viuax, subalbidus, macilẽtior quidem, sed animus hilaris, & afflictionum grauißimarum facilè obliuiscens. Noctu quies vberior, nullis interrupta symptomatibus malis. Hærebant tamen interdiu dolores circa ventrem, atque præcordia, præsertim vesperi, rarius sub aurorã: nam tum vix semel atque iterum apprehendit. A vomitu sanguinis rursum secutus est ater, acsi antimonio trito tinctus fuisset humor, omnino liquidus, in dies singulos ferè ad lib. v. aut vi. atque hoc portentum septimanam integram constanti horarum lege, & spatio perdurauit: ac tum relinquere penitus cœperunt epileptici paroxysmi, qui primùm diebus singulis affligentes, postea non nisi post tertium diem, ac postremò post septimum repetierant. Tum quoque puella facta alacrior, adeò roborata est, vt etiam prodiret foras, atque discurreret quacunque libitum esset, imò & parentibus necessaria compararet. Magni idipsum loco miraculi venerabar, à tantis, tam diris, diuq; perseuerantibus tempestatibus non aliter fuisse confractam: certo & perspicuo in omnibus argumento, multum hîc valuisse artes diaboli, qui miseram permißione opificis nostri vndecumque concuteret: sed rursus & boni genij præsens auxilium astitisse, vt quam læua

Vomitus atramenti.

Sanguinis puri.

Diuini numinis protectio manifesta.

Virtutis constantia prodigiosa.

Dei manus ferierit, eiusdem superimposita dextra sanaret. Neque me puduit, præter ea quæ ex naturæ thesauris contuli, etiam diuinorum cultus acrius inuestigare. Legebat instinctu tum nostro, tum aliorum, dietim illud mysterium sacrosanctum, In principio erat verbum, &c. quo quidem antidoto ex lucis æternæ luminosis radiis temperato, nullum profectò potentius intellexi contra principes tenebrarum, si & preces sanctorum in terris ac cælis, si opera pietatis oblationesq́ accesserint, si diuinarum rerum officia, Ecclesiastici ritus, sed ante omnia mens in Deũ defixa, per confeßionem ac pœnitẽtiam à veteris vitæ inquinamentis optimè repurgata. Quid autem illa momẽti habeant viuo exemplo meus aliquando expertus est P. M. parens, qui (vt ab illius ore audiui plus decies) claudus vtroq; crure, imò paralyticus, à cunabulis vsque ad sextum ætatis annum. cũ subnixus duplici scipione ac materteræ ductu, festo solemni D. Bonifacij in templum illius peruenisset: statim oblato munusculo ante omnium ora sese erexit in pedes, atque dehinc restitutus perpetuò in integrum fuit. Sed hoc sit obiter dictum. Redeo ad puellam, cui præter diuina officia multas quoque confectiones tum aduersus venena, tum corroborandi gratia temperaui. Dedi rursus corallinam cum oculis cancrorum, & puluere Zarsæ parillæ: & quia plerumq; vasis ex diuturna vomitione rupturæ metus accederet; radices cõsolidæ condiri sacchato iußi, & sub auroram sæpius exhiberi. At virgo interea pilos adhuc, sed pauciores, gradatimq́; atriores excernebat, imò & breuiores indies: vt cùm primù ex flauo russescerent, paulatim liuidi, nigri, tandem aterrimi, ac velut dissecti in frusta minutißima per vomitum redderentur. Quandoque cum his & virulentus humor, & crassus, quandoque simillimus limo. Circa Septembris medium membranæ frusta maiora, tan-

Curatio per diuina officia.

Historia rara in patre authoris.

Membranarũ prima excretio.

tanquam ventriculi partes, euomuit: habebant hæc speciē tunicæ craßioris, carnosæ, lentæ, fractuq; cōtumacis: quibus profectò vt fœtus inuolucro choroeidi, etiam venarum ductus inarati ramosa propagine spectabantur, interdum medij palmi longitudine. Has aliæ sunt è vestigio subsecutæ tenuiores multò, sed penitus nigræ, venarum duntaxat vestigia referentes, alioqui membranæ allantoeidi non absimiles. Postremò venerunt & tertij generis tunicæ vasorū prorsus expertes, aliarum omnium tenuißimæ, vt locū amnij retinerent. Sed erat his alia multo substantiæ atque figuræ ratio, quā in agninis fœtuum inuolucris. Nam huic tenuitati aderat mira soliditas, figurarum ratio quouis miraculo maior. Fragmenta illius varia, sed tria præ cæteris rara duorum palmorum amplitudinem superabant, intertexta striis profundis sine epigraphis: quæ sese à vertice ad basim secantes mutuò, cancellos in rhombi speciem efformabant, non habeo cui melius conferam, quàm cum senecta viperæ: quanquam nihil hactenus à me conspectū fuit, cui posset meritò comparari. Sed hoc in eo præcipuè admirandum, quòd secundum longitudinis ductum velut canalis quidam profundior appareret, insculptus fibris trāsuersis & raris, prorsus vt in aspera pulmonis arteria. Erat hæc regio penitus caua & circularis, in vnius mēbranæ fastigio paulatim angustior, anguini capitis vestigium repræsentās cū apophysi mastoeidi, seu processu māmillari: in alterius fine sensim latescens nescio quid ventricosum & inæquale, etiam bifurcato vertici nō absimile, præ se ferret. Vniuersæ partes inuicem coaptatæ totius anguillæ longitudinem, atque craßitiem satis luculenter expresserāt. Illud autem tuberculum papillare viam fuisse respirationis existimo, fortè per quam & solidis & humidis ad sui nutricationem necessariis vesceretur. Postquam hasce membranas eiecit, secuti

Secundæ.

Tertia præ cæteris stupēda.

Membranarū delineatio.

Anguillæ vestigium in membranis.

Lapides excreti.

cuti sunt lapides ferè innumeri, quos vesperi semper, ac stata horarum periodo, magnis cũ tempestatibus, animiq; deliquiis eructabat. Forma fuit eiusmodi quæ passim in vetustis ædificiorum ruinis solet occurrere. Lapides solidi, angulosi, inæquales tum specie tum magnitudine, quæ subinde ad nucis iuglandis quantitatem accessit, non absque suffocationis discrimine manifesto. Videbantur quandoque obtecti calce, & coagmentati variè, vt ab illis qui parietibus detrahuntur distingui non possent. Semel me præsente quendam eiecit lapidem angulosum, vix cũ duplicis castaneæ mole librandum. Hæsit is per horæ quadrantem, aut plus eo in œsophago: sic vt & tumor insignis idipsum ostenderet in externa gutturis regione. Eodem temporis spatio omni pariter & pulsu, ac respiratione destituta permansit, vt ne pluma quidem ori apposita moueretur. Manus pedesq; frigidi, corpus rigidum instar statuæ, vt ipsus ego nil amplius ad vitæ spem reliquum arbitrarer: quin commiseratione perculsus abitum properabã, actum esse proclamans, cũ subitò me reuocans mater, moueri filiam rursus, atque oculos aperire constanter assereret. statim vt reuersus fui, saxum illud magna spiritus contentione proiecit, vt & vomentem viderim manifestè, & in lebetem sonitum cadentis audierim, magno horrore tum animi mei, tũ turbæ vndique circumfusæ. Euestigio magnam quoque ligni portionem pollicis longitudine pariter, & crassitie, sed minore difficultate secreuit. Erat hoc satis porosum, staminibus rectis insigne, cui & commissura quædam insignior, velut per medium totius longitudinis excurrebat. Interea tamen & pili per vices, sed minores ordine, pauciores ac nigriores. Accessit aliud quod omnem excederet fidem, quoq; puella in summum strangulationis periculum venit. os enim triangulare solidum foris, intus cauum, ac spongiosum

Rarum spectaculum.

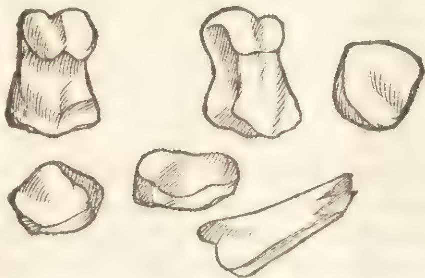
Ligni excretio.

Ossis triangularis excretio.

ſum reddidit, ferè huius formæ & magnitudinis, †vt planè

conſtaret eſſe fragmentum cruris bubuli: ac parẽs diceret, ſe tale vidiſſe pridie in ſuis carnibus iurulentis. Nec mora ſequenti die articuli oſſei, tali, digitorum acies, rotulæ variæ ſpeciei & magnitudinis prodierunt.†Interdũ tamen Articuli varij per os redditi.

& pili & lapides intermixti, atque omnium poſtremo vitri & æris portiuncula, quam cum cæteris rebus excretis in

vnam tabell im curauimus exarari. Magna pars singularum mihi dono à parentibus data, ad æternam memoriam asseruatur. Iam verò non amplius de causis metaphysicis dubitandum est, ideoq; lustrandam sacris omnino, & sacerdotum precibus asserebam. Atqui diuinis missarum officiis ritè peractis, collatisq; eleemosynis, statim illa portentosæ excretionis & tempestatis genera conquierunt. Virgo quidem ærumnis aßiduis valde concussa, ac decolor mansit ventre subtumido cũ aorexia, tanquã ad hydropisim valetudo vniuersa spectaret: sed solo decocto rad. eryngij, asparagi, iridis illyr. ac Zarsæ restituta cõualuit. Aiebat sibi tumorem relictum in inguinibus, quem vbi tentaui digitis, ac cedere vidi, herniam flatuosam subnasci ex vomitus violentia iudicaui. adhibitis ergo consolidantibus medicamentis extrinsecus, adiunctaq; fascia cum puluillo, ita curaui vt ruptos soleo. Huius prodigiosæ historiæ duo præcipua sum admiratus. Primò quòd cũ res singulæ supra naturæ speciẽ spectarentur, ordo tamen pulcherrimus ac naturæ gubernatrici consentaneus effloruerit. Deinde (quod longè maximum puto) cũ afflictionis magnitudo atq; frequentia vires humanas propemodum superaret, ipsam tamen vel statim à paroxysmo liberam, non secus animo prompto & alacri ad solita negotia rediisse, quã si lenis dũtaxat febricula tenuisset. Omnino ratiocinabar vniuersum hoc singulari factum prouidentia Dei, quo scopo nõ assequor, nec puto plenius à quoquam intelligi. sed dæmonem fuisse ministrum, qui naturam corporis vnà in subsidium adhibuerit, illa ludibriorum infinita varietas ostendebat, qua non modò artis nostræ machinas atque consilia, sed & superstitiosam inquisitionem de causis rei ridere meritò, imò ex composito videbatur. Naturam cooperari successus rerum, ordo & materiæ apta dispositio tũ in coloribus tum figuris edocuit.

Diuina officia quantũ conducant vide.

Morbus relictus medicamentis curatus.

Examen totius historiæ.

Astitisse

Astitisse postremò & angelum bonum, stupenda tum præseruatio, tum repentina liberatio satis demõstrat. Ita quidem in vno ceu paradigmate longe clarissimo, se diuinorũ omnium connexus aperuit: quiddam in materie corporis, quiddam in anima spirituq́; quiddã postremò in angelis bonis & malis: quorum omniũ apex atque fastigiũ Deus, qui nodo amoris inexplicabili supremis infima pariter, ac media iungit, atque ita res hominum atque deorum, mare & terras, variisq́; mundum temperat horis.

Varia suppellex excreta puellæ annorum 14.

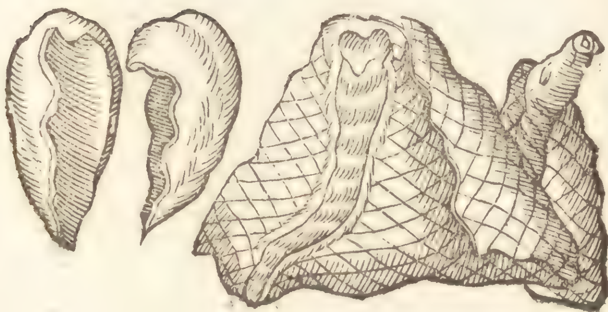
1. Anguilla viua per sedem.

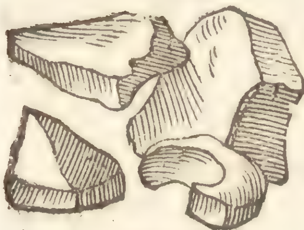
2. Pili varij per os excreti.

Membranæ variæ ceu fœtus inuolucra.

Lapides vomitione reiecti.

Ligni frustulum.

Æris frustulum.

De raro genere Epidimicæ febris ac pestilentis, quæ ad Galeni Hemitriteos accedens proxumè, magna contagij vi totum biennium pergrassata est, etiamnum durãs in hãc æstatem anni 1574. Quo quidem exemplo lõgè aptissimo methodus vniuersa tum ad causæ inuentionem, tum ad curationem in morbis abditissimis aperitur.

Qvicunque affectionis alicuius, aut substantiæ naturã sibi reconditam arte velit elicere: ille discursionis simplicis filo, causas eiusdem effectionesq; consyderat: accuratam in illis seriem connexumq;, & conspirationem mutuã peruestigans: vt tanquam à præcedentibus, & ponè sequẽtibus internam essentiam rei, seu causas constitutrices proximas consequatur, id est formam atque materiem: quæ totius progressus à ratione centrum aliquod, vel punctum medium repræsentant. Atqui nos huius gratia discurrentis animi carceres tres, totidẽq; vias ac principia in cyclognomica arte depinximus: quorum complexu mutuo, vel naturarum omnium recessus penitissimos ingredi fas sit. Verùm vbi de rerum agendarum ratione proponitur scopus, velut curatio morbi, conseruatio ciuitatum, humanorum affectuum moderatio: tum sanè vlteriore analysi (vt & illic præceptum fuit) nobis est opus: nam pro finis varia notione, semper tres terminos ante oculos collocamus: agens, patiens, & intermediam vtriusq; proportionem. vt in dirigendis expeditionibus belli duces aque præfecti naturam imprimis aduersariæ classis, aut vrbis oppositæ diligenter explorant: vt situm, structuræ speciem, indolem animorũ, artes, machinas vniuersas. Deinde & suorum militum vires, instrumentorum subsidia, opportunitatem locorum & temporum; ac postremò vtrorumq; inuicem facta comparatione,

Breue totius cyclognomicæ methodi diagramma.

Quæstionis simplicis indagatio per analysim & rationalis animæ triplicem viam.

Quæstionis practicæ resolutio.

Vbique termini tres.

Simile in expeditionibus belli.

ratione, ſuorum vires ſimilium analogia ſeruare quàm maximè ſtudent, hoſtium facultates contrariorum oppoſitione cõuellere, per proportionẽ videlicet inſtrumẽtorũ ad res obiectas ſingulas, nomine quãtitatis, figuræ, ſitus, & aliarũ rerũ, quæ ſimilitudinis, diſsimilitudinis analogiã characteriſticam comprehendunt. Sic etiam in arte medica cũ curare volumus morbum, reſoluitur huius curationis inuentio in affectus naturam altius perſcrutandam, deinde in præſidiorum copias ac facultates, poſtremò in proportionem vtrorumq;, vt medicamenti ad morbum, ſuturæ ad vulnus inflictum, vectis aut ferulæ cuiuſcunque ad formam cruris, aut exarthrematis ſpeciem in officina chirurgica. Hæc autem cognationis aut contrarietatis firma inuentio, per 10. gradus ſubſt. quantit. &c. per indicationem reperitur: quæ nihil eſt aliud, quã rei agendæ ratio, ſumpta à natura vel cauſis proximis ipſius ſubiecti, circa quod verſamur. quanquam & alia ſit quædam endeixeos ſpecies vel ab effectuũ genere ſumpta, vel à remotioribus cauſis, tanto infirmior ſanè, quanto illius principia longius à rerum eſſentia interiore diſtiterint. Planius omnem indicationis naturam ita definio, vt ſit demonſtratio quædam ſimilis, aut contrarij ad actionem artificis neceſſaria. Omnem verò illius doctrinam quiſquis tenere compendio volet: non eò ſe redigat quò plures tum veteres, tum neoterici ſolent, tot ferè indicationum ſpecies ſtatuentes, quot ſunt loci à quibus deriuãtur. Aliud certè eſt indicationum genera, aliud ſpecies recenſere: aliud denique fontes, aliud fontium capita, vel riuos in fontem vnum profluentes. Indicationum genera duo tantùm reperio: aut enim exigimus inuentionem ſimiliũ in conſeruandis rebus, aut contrariorum in obterendis & profligandis. Species tantùm pro categoricæ claſsis diſcrimine tribuuntur: nam ſimilitudo, contrarietas, latius accepto

Similitudinis applicatio ad medicinam.

Indicationis ſiue ἐνδείξεως vſus pulcherrimus.

Differentia accidentalis.

Definitio.

Indicationũ traditio quot capitibus contineatur
1. Ind. genera.

2. Ind. ſpecies.

cepto vocabulo, alia est secundum subst. alia quantitatis, qualitatis, loci, temporis. Fontes indicationum, id est præcipua penuaria vnde promantur, disserũt pro vt similium, aut contrariorum inquisitio fiat. Nam vbi conseruare est animus, prima indicatio sumitur à virtute, secundaria à morbo. Contra vbi oppugnare decretum est maximè, prima habetur affectus ratio virtutis non nisi ex accidente, vt & Gal. eleganter explicuit Meth. ther. Ergo in conseruanda valetudine à totius hominis robore, vel partis affectæ, alimentorum & potuum ineunda est ratio. In oppugnandis morbis, à morbi essentia ceu proximis causis: quæ semper ad minimum duæ constitui possunt, locus affectus, & affectionis forma: interdum accedit & materies loco contenta, quam malunt plærique inter affectrices recensere. saltem quicquid alij statuant de continentibus causis, mundi res vniuersæ formam & materiem habent, quæ iuncta illarum essentiam verè, proximeq́; componunt. sic & morbi, & symptomata, affectionesq́; qualescunque locũ habent in quo exist ãt aut fiant velut materiem, & modum affectus velut formam: etsi Arist. in metaphysicis aptè accidentium definitiones ingredi subiectum voluit loco formæ vel differentiæ, formam loco generis siue materiæ. Vt in pleuritide, cũ dicimus inflammationem membranæ costas succingentis: inflammatio generis quoddam vocabulum est, sed à loci peculiari specie restringitur ad solius pleuritidis notionem. Nunc verò quia fontes indicationum vtrarumq; sunt obscuri, quòd intellectus acies astricta corporeis, rerum intima non ita paoximè consequatur, à proximis causis vel fontibus totius compositionis ad riuos singulos procedendum est, id est, affectus & causas vlteriores ita naturam facultatum, vel virium modum à posteriore cognoscimus, per pulsus & respirationis officia, perq́; alias

[Margin notes: 3. Ind. fontes. — Causas continentes in omnibus dari. — 4. Indicationum capita prima.]

actiones

actiones in singulis partibus apparentes : à priori verò, per cuiusque temperaturam propriam, & communem, per sexus, ætatis discrimina, & consuetudinem, quæ naturæ proxima recensetur. Ita morbi essentiam rursus à posteriore siue effectubus per actiones læsas per excretiones & paßibiles qualitates, quòd harum vnaquæque in genere subst. quantit. qualit. naturam causæ suæ proximioris 4. loci & materiæ, & ex consequenti formæ totius indolẽ repræsentent; à priore verò eadem scrutamur à præcedẽtibus causis, vt naturæ totius promptitudine, temperamento, partium cõformatione procliui ad hãc vel illã affectionis speciẽ perferendam. Quòd si & horũ ratio maximè perobscura est, ad capita quædã priora ordine, ad causas προηγουμένας, *procatarcticas, velut filo continuo ducimur : id est per rerum principia, & causas, vsque ad elemẽta. Sic enim explorandi tẽperamenti gratia vel morbificæ causæ, cõsyderamus res extrinsecas, anni tempora, & peculiares catastaseon differentias: item locorum discrimina, rationẽ victus præcedentis, somni, vigiliæ, laboris, ocij, perturbationũ animi, retentionis, excretionis, atque his omnibus sæpe priores influxus syderũ, cæli radios occulta inspiratione manantes. Ergo hæc rerũ agendarum suscepta indagatio in problematicas quæstiones aptè resoluitur: vt sic totius subiecti paßibilis natura ad scrupulũ exarata, illi per omnia quoddam reperias quod proportione respondeat instrumentũ. Nam vbi consenserint singula singulis, sola applicatio restat, vel agentis actio fortunata, quæ totius methodi circularis primus est iuxta analysim, postremus iuxta synthesim scopus.*

Analyseos totius extremi carceres & syntheseos primi sunt elementa rerũ.

Quæstio practica resoluitur in problematicam.

Finis principiúm in analysi, in synthesi verò postremum.

Libet huius doctrinæ amplißimæ gratia, nunc in exemplum trahere morbum planè diuinum, qui nobis à primo vsque exortu syderis noui ferè ad hæc tempora, id est per biennium integrum atque eo amplius perdurauit, populabundus

bundus in Belgium vniuersum ac regiones finitimas, turba mortalis incredibili quodam diluuio, & symptomatibus admirandis. Oportuit curaturis primò vt dixi characterismum illius morbi, vel vsque ad scrupula vestigare: neque duntaxat circa diuini nomen hærere, vt medicorum vulgus solet, in asinorum ponte defixum, occultæ proprietatis affectum clamitans, vel formæ totius, vel inflictam diuinitus plagam, quæ certè non nisi cũ artis, artificumq́; pudore maximo vel apud idiotas maiorem nobis medicinæ partem inaccessam, atque incognitam profitentur. Quin ab idea affectionis cuiusque communißima, quæ se vel sponte ingerit vbi animus tum lectione paululum tum rerum vsu fuerit confirmatus, debemus sensim ad definitam demonstrationem, circumscriptionemq́; essentiæ proficisci. Ergo cùm rerum agendarum indicatio tum ab ægrorum natura & viribus, tum ab affectuum causis proximioribus, forma & materia sit petenda: has autem venemur ab effectubus primò, deinde & præcedentibus causis atque occasionibus: meritò nunc morbi speciem confusaneam, velut discursus totius centrum inter priora & posteriora, effectus inter & causas ex ordine statuemus. Dicã prius quæ sit communißima forma, per accesionis modum & communiora symptomata; deinde & illa quæ cathenatim iuncta præcesserint, cum natura morbi semel posita comparabo: tandem & singula symptomata tum quæ paßim obuenerint, tum quæ plerisq́; duntaxat secundum idiotropiam.

Applicatio methodi ad præsentẽ historiã & morbi naturã diuinã maxumè intricatam.

A confusa cognitione ad definitã debere procedi.

Cẽtrũ totius discursus morbi speciesub cõmuni quadam & confusanea notione.

Cœperunt acutæ febres in populũ diuagari anno supra millesimũ quingentesimũ septuagesimo secundo, propemodum a mensibus Iulij, Aug. sed imprimis mense Octobris: tũ enim & ij qui cõualuerant, recidebant perculsi rerum tẽpestate, quæ tũc vigebat per Galliã inferioremq́; Germaniã. Hipp. primã, vel cõmunißimã æstimatione in morbus

Narratio.

facit

Hippocratis in æstimandis naturis & medicinæ scopis methodus accurata.

facit à morbi acumine, siue vigoris distātia, vt Aph. 7. 8. 9. 10. lib. 1. particularē verò à singulis paroxysmis, vt Aph. 11. 19. ac deinde vtrumq; nobis incertū quadruplici fonte deriuat Aph. 12. Primum a morbis ipsis: Græcè enim sic habet, τοὺς παροξυσμοὺς, καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος: morbi nomine intelligens ipsius essentiam interiorem loco & materie definitam. Nam etsi hic videatur ignotum per ignotius explicandum, rapit tamen humanus animus speciem confusaneam primo, indefinitam adhuc, eamq; paulatim ex characterismis generalibus ad certiorem imaginem quasi duntaxat sub hypothesi veritatis idolum postea fingens, & limitans partim ab actionibus læsis, quæ partis essentiā proximè consequuntur: partim ab excrementis propriis atque germanis, quæ loci affecti speciem, sæpe cum materie morbum continente delineant: vnde hæc signa pathognomica dici rectissimè voluerunt. Cætera quæ assidentia, & insuperuenientia Galenus nominat, triplicia ab Hipp. memorātur: successiuæ circuituū reciprocationes, (ἀνταποδόσιας τῶν περιόδων vocant) anni tempora, quo nomine & causas externas, & præcedentes meritò comprehendit: excrementorum tarditas, celeritas, quorum ambitu qualitates passibiles, & reliqua τὰ ἐπιφαινόμενα signa complectitur, quæ sæpius non tam speciem rei, quàm modum qualitatemq; describunt.

Ab idolo ad certā speciem proficisci.

Signa duplicia.

De communissima forma præsentis Epidimiæ.

Profectò qui morbi istius characterismum in pluribus obseruarunt, etiam de communissima forma plurimum dubitantes hærebant maximè, num acutum dicerent, num diuturnorū cathaloge accenserent, num potius acutum degenerem, atque (vt vulgus) ex delapsu vel decidentia nuncuparent. aderat enim τῶν ὀξυτάτων vehementia, καὶ τῶν χρονικῶν νούσων inexpugnabilis contumacia. Erat vt plurimum initis inter initia, notis obscuris admodum vel qualitatem

Character cōpositus ex acuto & diuturno.

tatem

tatem materiæ, vel modum putredinis manifestans. Primus assultus nunc cum rigore, concussione, nunc cũ horrore leuiculo: in plerisq; tamẽ exigua tantũ refrigeratio: in paucis nullius frigoris sensus occurrit: quæ quidẽ accidẽtia maioris minorisq́; nomine differentia Gal. alibi in alias causas reÿcit, nec sibi facilè cõstat. Mihi sæpius visum est fieri, pro mistionis modo in materie putrefacta: nam si sanguis solus est qui putrescit, aut inflammatur, non facilè fit rigor, cùm ille constet ex humoribus in vnam massam temperatis, atq; ita diffusus per vniuersas venas, arterias, æquabilius extendatur. Sed si sit alius humor: is aut permistus sanguini putret, aut ab eodem penitus separatus. si quidem permistus inæqualiter, (vt sæpè in pituita) horroris sensum sæpius adfert, rigoris nõ facilè: sin separatus omnino, (quod flauæ bili promptißimũ est) rigorem incutit ratione mobilitatis suæ, quæ minor maiórue conspicitur pro tenuitate substantiæ, pro separationis modo, pro partis natura neruosa & sensili qua continetur, ac demũ pro incendÿ magnitudine circa cor, quo inflammata singula ad suum principium, seu caloris fomitem tanquam ad succensam cucurbitam rapiũtur. Iam ipsa temporũ ratio in morbo hoc valde mirabilis. aliis enim consistebat statim quarto die: aliis septimo, nono, nõnullis prius decimoquarto, vigesimo, vigesimoseptimo, quod etiã materiæ varietatem in singulis ostendebat. Sæpe hoc animaduerti, crises imperfectas à septimo in nonũ aut vndecimum fuisse dilatas: ex hoc rursus deinceps in alios atq; alios criticos dies: natura sic interim velut à morbi sæuitie paululum respirante, ac rursus exurgente aliquoties: donec vel fessa succumberet, vel aduersariÿ vires, quod vna nõ poterat, crebra velitatione confringeret. Obseruauimus tandem vnum & communem omnibus characterem, quem pro centro totius discursus præcipuũ duxi. Erat is primò in illa præci-

Refrigerationis horroris atque rigoris ratio satis paradoxa

Morbi tempora.

Crises diuturnæ.

Totius morbi communis characterismus.

præcipitis contagij vi descriptus, qua sæpe in eadem familia tres, quatuor, plures aut pauciores inuicem sunt consecuti. deinde & in circuitus ratione perpetua: nam quotquot inuiserim laborantes, integras nunquam periodos vel in apyrexiam desinentes animaduerti: sed tamen exacerbantur diebus singulis: quandoq; bis, quandoq; semel tantùm: aliis vesperi, aliis manè: dehinc se paululum remittebant. Verū alternis diebus maximè ferociens malū inualescebat acerrimè, nunc cū horroris specie vel rigoris: nunc absque manifesto frigoris sensu. intendebatur ea sæuitia plurimus statim à principio vsque ad quartum, septimum, nonum, decimum quartum, decimum septimum diem: in paucis statim à principio declinabant: in nonnullis verò tenorē æqualem oppidò retinebant: vt & veræ continuæ species tres in vno genere spectarētur, ὁμότονοι, ἐπακμαστικοὶ καὶ παρακμαστικοί.

Differentiæ in variis nominibus spectatæ 3.

Non possum eas exactè reducere ad Galeni Hemitritæas, quas ex quotidianis continuis, ac tertianis intermittentibus facit. Nam hîc vt plurimum non magis tertiana quàm quotidiana visa est intermittere. imò incertum sæpius, an quotidiana cum tertiana continua fuerit complicata: an potius tertianæ duæ diebus alternis gubernacula susceperint.

Comparatio cū hemitritæis Galeni.

Sed vero similius est duplicē speciem fuisse continuis complicatam: vt neutra prorsus intermitteret: quādoquidem alternæ accessiones tum tempore, tum vehemētia maximè discreparent.

Vera appellatio morbi cōplexus ex continua & quotidiana & tertiana.

Porrò Galenus non omnes complexuum differentias est prosecutus, imò ne quidem illorū minimam partem. nam etsi exercitatissimum fuisse non dubitem, plurima tamē non tam ex rerum vsu, quā accurata mentis indagine, vel ratione constituit. Quin de essentia febrium singularum nos aliquando studiosis peculiarem commentarium scripsimus, alterius longè sententiæ quàm hactenus forsan à quopiam proditum sit: & nos eandem ple-

plenius exaratam aliquando (si superi sinant) ætati poste-
rûm relinquemus. Nunc tantum repeto paucis, quod etiam
tomo superiore perstrinxeram, me vsu assiduo & ratione
id consecutum: quòd febres omnes in vniuersum ex dupli-
ci quadam materie constent, vna quidem defixa in vasis,
lenta & glutinosa: siue hæc iterum sit fæculentior bilis, seu
sanguis crassior, seu pituita, aut melancholicus humor: altera
verò mobiliore, tenuiori, ac magis inflāmabili, quæ si bilem
flauam non exactè refert, tamen ad illam proximè semper
accedat. Quò respexit Hipp. quando morbos omnes per κα-
τάχρησιν vocabuli constare dicebat ex bile & pituita. atq;
ille tenuior succus incendij fomitem; sed crassior alius ob-
structionis, materiem recursus totius nec non durationis
vinculum subministrat, pro vt multus, paucus, lentus, se-
quax, crudus, maturus, in vasis aut cauitatibus viscerū, his
vel illis deniq; vasorum speciebus aut partibus adhæreſcit.
Continuas omnes quæ sunt legitimæ, etiam pestilentes, in
arteriis collocari, propter phlogoseos celeritatem ac vehe-
mentiam: quæ etsi remittat sæpius, nunquam intermittat.
Intermittentium sedes in venis aptissimè constituta est.
Continuas per consensum, nothas ac spurias scilicet, censeo
in ipsis visceribus inflammatis, vel spatiis inanibus conti-
neri, ad quæ venarum arteriarumq; ductus, & oscula recta
positione pertingunt, ac putredinis halitum ita continuè ad
cor transmittunt. Intermittentium quæ quotidie repetunt,
locum in venæ cauæ caudice, ac supra gibbas hepatis partes
potissimum inuenerunt. Materiem ex pauciore bile quæ
sanguini non adeò permista incenditur, eadémque mobi- 1.
lis, propterea discutitur singulis paroxysmis, affluente iugi-
ter noua ab hepate, quantisper ab altera quadam materie 2.
glutinosa, pituitosa, truncus ille superior secundum interio-
rem superficiem oblinitur, ac præterlabenti sanguini versus
cor,

De vniuerso febrium genere plenior dissertatio.

Febriū cunctarum duplex materies iuxta Hipp. lib De morbis 2.

Continuæ febris locus atque materies.

Intermittentium locus atque mat.

Continuæ illegitimæ locus & materies.

Quotidianæ intermitt. locus & materies duplex.

cor, difficiliorem transitum præbet. Hæc igitur diuturnitatis pariter fomes est ex natura sua & propter viciniã cordis recursus quoque frequentiam facit. Nam in vniuersum iuxta distantiam fomitis ab ipso caloris fonte, etiam longius quoque vel breuius spatium infebricitationis efficitur.

Infebricitationis tempus vnde ad dies plures aut pauciores extendatur.

Itaque tertianæ materiem similiter duplicem acceperunt, præcipuè tamen in vasis hepatis vel minutissimis illius plexubus, qui diuaricatione capillari propemodũ infinita synanastomosim mutuam præstant venæ cauæ, quam κοιλὴν, & portæ, quam σελεχείαν anatomici vocant. Quanquam non dubitem quin etiam in caudice præcipua venæ portæ tertianarum materies colligatur, vna quidẽ vt bilis crassa & fœculenta, cui (cùm sit coaguli loco) propter analogiam hîc etiam pituitæ nomen attribui posit, vt veram sententiam diuini Hip. faciamus: Altera verò fluidior bilis, vltrò citroq; permeãs, nouæ inflammationis periodum facit: etsi summatim in omnibus intermittentibus ferè istæc tenuior totius materiæ pars causa sit cur ægri denuò incalescant, crassior verò cur tenuis obstruatur atque putrescat: ac rursus hæc glutinosior magis accessionis totius periodos, illa liquidior in paroxysmis æstum reciprocum cieat, & cõtinentem febris materiem repræsentet.

Tertianæ intermit. locus.

Materies duplex.

1.

2.

Causa cur æstus redeat & cur totus paroxysmus.

Quartanis febribus natura locum à corde maiore posuit interuallo: nimirũ in mezeraicis venis, atque his præcipuè quæ propter Lienem satis conspicuæ, vel vsque ad sedem infimam prolabuntur. Materies fixa vel obstructionis fomes ijsdem sanè lentissimus, instar visci, vt verbis Hippocratis consentaneum est, qui melancholiam voluit vel maximè glutinosam, materies altera inflammationibus aptior, & quasi sub priore constricta est bilis tenuior, quæ accessionis circuitum facit, pro ratione distantiæ à sinistro ventriculo cordis, ad quartum videlicet diem. sed vehementiam partim

Quartanæ interm. locus.

Materies duplex.

1.

2.

ex qua-

ex qualitate sua, partim ex copia præstat, vt paroxysmi longitudinem pro meatuum aptitudine, ac proportione roboris naturalis ad materiem inflammatam, quod etiam in cæteris obseruandum. Iam verò in continuis quæ remittũt, similiter distantia à corde & fomitis differentia, exacerbationis speciem mutãt, prout putrescens materies longius à sinistro vẽtriculo cordis remouetur, aut illi succensa propius flagrat, eademq́; vel pituitosa magis, vel biliosa, vel sanguinea, vel melancholica. Rarò autem contingit, hîc vllum humorem esse secretũ à tota sanguinis massa, ac proinde rari rigores in continuis, nisi fortè inter initia vel paulò ante crisim. Ea verò quæ de cuiusque febris duplici fomite à nobis sunt constituta, sic se habere docent & pulsus & actiones cæteræ, & liberationes in singulis factæ, si potissimũ sudoris, vrinæ, atque alui excrementa consyderes: quæ verò de fomitis loco, non solùm præter hæc ratio geometrica probat, interpuncta distãtiæ ad dierum numerum pulchrè accommodans, verùm & per anatomen viua frequens experientia contestata est. Sed plura de his, cùm ex professo requiret occasio.

Causa vehementiæ in paroxysmo & longitudinis.

Continuæ febris locus, materies, forma.

Demõstrationis capita.

Nunc vt ad nostrum hemitritæum æquata totius cursus planicie reuertamur; ipsa paroxysmorum ratio satis ostendit, morbi præcipuam partem in arteriis, ac sinistri ventriculi cordis vicinia latuisse, etsi alium quendam, seu præcedentem fomitem sui subinde ex venis, atque aliunde susceperit. Fuit autem materies vt plurimum permista sanguini, composita ex glutinosis particulis, quæ affixæ arteriarũ concauo, occasionem putredinis darent, nec non tenuioribus aliis ad bilem magis analogis, quæ obstructæ præter cõsuetudinem, vbi, qua decet moueri, aut trãspirare non possunt, continuè à cordis vicinia succenduntur, inflammatæq́; calorem regerunt præter naturã, quæ febris appellatur. Itaq́;

De hemitritæi pestilentis loco.

De eiusdẽ materie & mistionis modo.

Affectionis forma & character expressus.

affectionis totius forma partim in obstructione, partim in inflammatione putrescentis materiæ spectabatur. Mixturæ ratio talis apparuit, vt nec planè secreti essent humores à sanguine, nec planè in vnitatem substantiæ coniugati, sed confusè, inæquabiliter suspensis, vt dixi, crassioribus ad superficiem vasis, reliquo in ipsa sanguinis massa sursum deorsúmque mobili, ac penitus æstuanti, dum glutinosæ partis vel obstructionis circumfusum vinculum expiraret. Nam hoc soluto, dissoluitur promptè atq; discutitur quod putrefactum, quippe tenuis humor ac vias inueniens in omne effluuium expeditas. Hæc quidem de proximis causis nõ probabiliter tantùm, sed methodo quoque & demonstratione certissima mihi videor consecutus. Vtque à causis incipiam, quæ velut prodromæ suorum effectuum, id est ipsius morbi, & causarum continentium ideam in se certissimam complectuntur: Præcesserat aëris intemperies admiranda anni 1571. autumno austrino, pluuio, nebuloso: hyems secuta est multo humidior, assiduis imbribus, ventis ac niuibus agitata, vsque ad medium februarij: quo sanè ingentia frigora, ex Aquilone continuo vel Hellespõto, cum aëris obscuritate fermè ad veris æquinoctium persliterunt. Tum ver cum æstate proxima in autumnum vsque austris humidioribus madens, subinde chasmatibus variis ac meteoris igneis ardescebat; quam constitutionem rursus excepit hyems, ventorum & pluuiarum copia nulli præteritorum temporum comparanda: ita magis magisqúe inualescens indies vsque ad principium anni 1574. Cùm igitur tota hæc cõstitutio austrina & humida, putredini valde obnoxia fuerit: etiam de materiæ promptitudine in corporibus facta per analogiam, minimè dubitandum est. His accessit salis penuria: nam & adulterino plurimum vtebãtur. Hinc enim & carnis, & pisculentorum vitia sensim in hu-

Transitio ad hemitrit. pestilentis causas præcedentes & procatarcticas ad demonstrat. continentiũ.

Aëris constit.

Cibus & potus.

in humanorum corporum habitus transiere, mortem celeriter allatura. Quid dicam de fructuum, & leguminũ vsu inter plebeos, propter annonæ caritatem? Quid de tumultubus illis assiduis, deprædationibus atque ruinis bonorum omnium? de animorum perculsione inevitabili, quæ semel quassato sanguini vehemẽter, partes eiusdem singulas exturbat sua legitima symmetria: ideoq; vel hunc concrescere facit in vasis, vel collectam eluuiem prauam intrò compellit, atque cõstringit? quare hæc in arterias pulsa, vel vsque in cordis intumum penetrale, vix vllis remediis patet: sed facta putredinis specie valde profunda, aut veneni violentia fracta, propter tamen ipsius lentorem fomitus, & loci difficultatem, in longum protrahitur tempus, & diuturnæ afflictionis vestigia ponit, ægrè nimirum à solidarum partium habitu discessura: ferè etenim omnis contagio pestilens, ex materiali incendio in hecticam commutatur: atq; in eo differt potissimũ putredo profunda, pestifera vel maligna à vulgari, quæ synochas omnes intermittentes insuper tum simplices tum compositas comitatur: quòd hæc superficiaria magis, ex vna simpliciter prohibita difflatione procedat: illa verò per repercussionem crebram & diuturnam, sæpe nimirum ac sæpius restrictis effluuiis putridis: vt ita validius siue profundius cũ massa totius putredinis fermententur: quemadmodum norunt arcani artifices venenorum, qui & formæ deleteriæ modum hac macerationis forma potissimũ consequuntur: præsertim vbi & materiem nacti sunt oportunam, & cælestium causarum apta conspiratio est.

Perturbationes animi.

Causæ præcedentes.

Diff. putredinis simplicis & pestilentis.

Corripiebantur hoc morbo potissimum fœminæ, & virorum plurimi quîs fortuna domi angustior, natura obesior, venæ strictiores oppletæ vitrea pituitia, aut prauis humoribus, vbi præsertim & cæteræ occasiones accesserunt.

Altera demõstratio causæ contin. ab analogia materię.

Pituitam vitream voco ex bile & pituita ita permistis, vt in vnius substantiæ speciem actione diutina inter se coierint: seruat enim naturæ vtriusque pugnantis contrarias rationes. Et ferè his ipsis congeritur multa, quibus magnæ sunt viscerum dyscrasiæ inuicem repugnantes, vt hepatis ac ventriculi: item cerebri, cordis: aut etiam habitus interioris cum externo: vasorum cũ substantia circumfusa. Sic sanè grauissimè laborabãt crassi pariter, & venis amplis præditi: hirsuti, nigricantes, quibus sub pituita adusti humoris plurimum feruescebat. acciderunt & pueris paucis, & si qui correpti fuerint, non ita moriebantur: cui contrà nunc euenit hac æstate anni 1574. Videntur autem ex castris, atque ipsa pauperie, prima contagiis semina pullulasse, & hinc distracta celeri gradu cuiuscunque fortunæ lares, & oppida peragrasse.

Tertia demõstratio continentis causæ ab effectibus eiusdẽ causæ.

Quòd si à cognato effectuũ genere firmanda est demõstratio, regnabãt per idem tempus & alij congeneres morbi, præsertim vere atque æstate 1573. cùm dysenteriæ, papulæ, morbilli, vermes supra numerũ infestarẽt. Sola stomacace, vel schelotyrbe etiam integri pagi sunt absumpti. Non diu durabant ea symptomata, quin accedente febre maligna, vel morbo comitiali, vel profluuio ventris, continuè morerentur: præsertim crassi & senes, intemperantioris vitæ, & cacochymici. Aliis autem erat id mali ex frigido magis humore & lutulento, cum tumoribus liuidis crurum, aut maculis latioribus, velut in sugillatis: aliis autem ex melancholia magis adusta, cum inflammationibus rubicundis & nigris, quæ facilè in gangrænam siue sphacelum terminarentur. Si quem tertiana legitima apprehẽderat, ea (quod mirabar vel maximè) breuis admodum, atq; expediti iudicij fuit: sed paucis contigit, dum febre hac pestilente vel multa milia in pagis passim & ciuitatibus absumpta

Contagij vis.

ſumpta perirent, nullam amplius curam caritatis annonæ, aut calamitoſi temporis in poſterum habitura. Præcipuus vigor contagij fuit anno 1573. à veris medio per æſtatem, atque autumnum, vſque ad huius anni auſpicia, quo deflagrare ſenſim viſa & in apertam peſtẽ aut lenticulas commutari.

Eamus ad noſtræ demonſtrationis alterum fundamentum, ad morbi illius effectus atque ſymptomata: vt iſtinc velut à poſteriore ſed tamen ſolidiſſimo fundamento noſtram de cauſis proximis hypotheſim cõfirmemus. Incipiebant ferè cũ grauiſſimo dolore capitis & ſomnolentia, propter efferueſcentis ſpiritus, vaporis, exhalationisq; craſſitiẽ ex ſubiecta materie, quæ aſſiduè à corde per arterias ſurſum ad cerebrũ exundabant. Aderant & cõmunia cætera, ingens præcordiorũ dolor, ſitis, inflatio, ſpiritus frequens, ſuſpiria luctuoſa, iactatio corporis, extrema laſſitudo, frequẽtes vomitus circa initia; ſæpe & ventris per inferna excretio turbulenta; in omnibus & bilis exuperãtis ſumma malignitas, & pituitæ lentor apparuit: multis à primo aſſultu deſtillationes grauiſſimæ in nares, in ſtomachum, in metaphrenum, crura aut brachia perfluebant, cum dolore ſpinæ intolerabili: plæriſque ſtatim ſudores rari ſubfrigidi, ſine dierum lege aut ordine promanantes, qui in perfrigerationem exitioſam cum ſtertore vt plurimum deſinebant. Sæpe cũ illis & puſtulæ variæ vel exanthemata in variis partibus occurrebant, nunc cum tumoribus liuidis, nunc veſicis atque ampullis, nunc denique cum excoriatione totius pro acrimoniæ vehementia, ac putredinis modo. Multis inſomnia ferè continua poſt nonum, vndecimum, decimũ quartum diem, in ſomnum dierum pluriũ terminabantur, quibus & curationis ſpes multo maior affulſerat: præſertim vbi ſudor vniuerſalis acceſſerat, contrà quàm aliis quorum

Quarta demonſtratio cauſæ continentis longiſſima ab effectibus morbi vel ſymptomatibus.

1. Cõmunia ſymptomata.

Prognoſeis variæ.

1.

 vigiliæ

vigiliæ transibant in cõma lethargicum, aut cataphoram,
2. *aut catalepsim. Multis parua quædã initia, & valde tranquilla exiguam latentis veneni suspicionem de se dabant. Verùm ilicet à quarto, aut septimo die in phlogosin maximam euadebant, cum delyrio aliàs continuo, aliàs interrupto.*
3. *Quibus à principio vehementia maior, his ferè minus*
4. *periculi fuit. Qui vehementius purgabantur, mortui sunt*
5. *plurimum ante crisim. Quibus aures obsurdescebant, etiã in melius progrediebantur: foràs enim vertebatur morbus, ac vel sudoribus copiosis, vel superueniente lotio crassiore*
6. *sunt restituti. Quos sudor non iudicabat, longa illis impressio febris quid hecticum olens cum cathexiæ vestigio per-*
7. *manebat. Qui magis diebus paribus agitabãtur, ijs & ma-*
8. *gna ex parte funesta catastrophe fuit. Moriebantur quibus & sanguinis boni profluuia ante septimum diem: nam symptomatica erat excretio, non naturæ prouidentia aut*
9. *gubernaculis fulta. Peribant & illi quibus quartum inter & nonum diem sudores subfrigidi, aut pustulæ paruæ & nigræ nunc foràs erumperent subitò, nunc ab oculis oblites-*
10. *cerent: sequebantur has euestigio magna delyria, tremo-*
Mortis modus. *res manuum, pedum, pulsus conuulsorij, cũ iactatione corporis & summa inquietudine, lingua tremula, vrinæ & alui incontinentia, tandem ex sudore continuo perfrigerati*
Vrinæ. *ac rigidi spiritum exhalabant. Vrinæ vt plurimum inter*
11. *initia tenues, minimũ tinctæ, sed sensim ex pallido in ruffum, inde in sanguineum, passeum, aut atrum penitus mu-*
12. *tabantur: neque vllum curatum memini, nisi prius in illis cũ plurimis bilis, & pituitæ portionibus crassissimũ venerit*
13. *sedimentum, instar puris aut fæcis: etsi plerosq; anticipans*
14. *ventris profluuiũ hanc vrinæ speciem intercepit. Morituris sæpenumerò cũ atro admodum circulo, contenta vrina cõsimilia, atq; ex ijsdem spirans teterrimus fætor.*

Multa

Multa erant in morbi hoc genere propemodum prodigiosa: quæq; diuinum illud Hippocratis in vna mistura totius forma inclusum & abditum retinerent. Vt quamuis plerique in istiusmodi ferè cum nautis imperitis ad astra confugiant, tanquam insidæ rationis patentissimum campum: mihi profectò non satisfaciam nisi & inferioris materiæ, ac receptricis causæ, per compositiones certas qualitatum primarum, secundarum, & in eodem corpore sæpe contrarij temperamenti facta sit præparatio. Illa autem est quam signis modò me planioribus explicuisse pariter ac demonstrasse confido. Erat quiddam fateor in △ ♄ & ♂ ante ingressum ☉ in ♈ anni 1571. altisq; copulis admirandis ♀☉♂☿ euestigio consecutus: etsi verò ille trigonus dudum antè præcesserit, tunc tamen paulatim semina spargebantur, ac durabat supernorum ea connexio plus mensibus 10. secuta est etiam lunæ defectio mense Iunij 1572. digitorũ 8. quam propter copulas ☉♂☿ aliosq; radios valde insignes noui illius syderis causam aliquãdo credidimus, cùm adhuc sub cometarum ordine teneremus paulisper cũ ipsa multitudine cespitantes: sed hæc momenti exigui sunt apud medicos abortiuos, ac meritò sanè, quibus profectò etiam quæ propiora sunt posse inspicere palmarium duxi, ac proinde si ad materiem caligãt adeò, non est quòd è Cymmeriis tenebris oculos tam repentè ad astra sustollant, cùm eorundem lucem quam affectant maximè, sæpe & nomine profitentur, minimè ferãt: quæ sola ratio fuit cur Gal. parcius considerationem ad cælestia trahat, non quia rudis, sed scribendum rudioribus fuit. Nũc igitur diuinitatis characteristicam notam, ex vna materie & mistionis proprietate pendentem aliqua ratione deprehendimus. Primum est, quòd etiã nono die præterito, ac decimo quarto, morbi vehementia perduraret; sæpe vsque in vigesimum, vel vi-

Progressio ad diuinioras symptomata.

An diuinitatis ratio hîc vlla ab astris.

Copulæ planetarum.

Cur Galenus parcius ab elementorũ consyd. digrediatur.

Argumenta diuinitatis in morbo præsenti.

1,

gesimum septimum diem; cùm enim rarò conueniant simul & grauiter affligere, ac diu persistere, idcirco compositam fuisse materiem, ac modo mirabili fermentatam tacitè colligebam: videlicet igneas quasdã putredinis partes in profundo positas, quæ sensim vrentes sub multo tamen glutinoso & aqueo delitescerent.
2. *Erat aliud eiusdem propemodum argumenti, illa nimirum frequens somni insomnij, &νοίας delyrij alternata vicißitudo, confusa interdũ qualis & in sopore vigili à Gal. est exarata.*
3. *His adde, quòd pluri-mis vigore præterito, tamen & morbi sit aucta malitia: vt quasi deuorato boue, tandem in cauda deficerent. Hæc autẽ simul consistere posse Gal. ostendit lib. De morbi temp. restincto quidem incendio secundum extensionem, sed intus grassante putredinis virulentia, cũ obstructionis materie, cum summa iactura virium: vt quam excoquere plenè non potuit propter malitiam, facultas imbecillior nõ absoluat, imò vel aggredi in posterum vereatur: & quos totius mali ferocia minimè sustulit, diuturnitas paroxysmi & repetitio crebra confecerint.*

Morũ summa malignitas.

2. Symptomata singularia quæ variis pro varia constitutione cõtigerint.

Nunc etiam iuxta peculiarem ἰδιοτροπίαν plærisq; incredibilia cõtigerunt.
1. *Multis enim lingua asperrima in fissuras aridas, vasta profunditate dehiscens, cum sanie sanguinem extillabat: credo propter inflammationis magnitudinem, vt aliquoties à laureolæ grano assumpto, vel etiam stibij granis aliquot, etsi optimè præparatis, itẽ ellebori decocto intempestiuè ab aliis instituto in apertam ægrorum perniciem, obseruaui.*
2. *Aliis verò inflammata eadem atque oppidò tumens; aliis hiulca, squamea, nigrantis corticis instar.*
3. *Vidi quibus exactè viridis, nullo alterius generis colore perfusa, dixisses folium nucis iuglandis vel oxalidis, ac tales propemodũ omnes moriebantur. Erantq; ijsdem sanguis, & vrina cõsimiles iuxta Hipp. in Epid. Lingua index eorum*

Linguæ vis in morborũ causis aperiendis

eorum quæ sunt in vrinis. ostendebant scilicet singula prasinæ atque isatoeidis bilis copiam, aut malignitatem insuperabilem. Nunc aliud quiddam in linguis multorum contigit, & maximè rarum: vt illarum tunicæ totum corpus abscederet: vt abstergẽdis sordibus & pelliculis (spatio horarum 24.) vix cochlearia 7. aut 8. sufficerent. Ea quantitas progressu tẽporis nequaquam diminuta ad certũ laborantis exitium laborabat. Nam detractis aliis, aliæ subnascentes affatim subinde & suffocationis pericula minabantur. Hæc illis potissimum qui à vino prohibiti abstinere noluerint. Quorundam vrinis post septimum diem primò ramenta quædam crassiora, tum carnea tum membranea secesserunt. postea & surfurea, ac postremò minima quædam corpuscula, propè in atomorum speciem comminuta: pro vt accensus putredine calor altius sese insinuat carneis, solidisq́; particulis, ac diuisiones illarum ad scrupula facit, teste Gal. Comm. in progn. Atqui hoc genus ex atomis in pestilentibus valde est familiare: præsertim cum vrinis albis & pallidis: maiore nimirum incendij parte se ad præcordia retrahente. Quatuor, aut quinq; inuisi, quibus post diuturna delyria velut pus exactum non exigua mole subsideret, primo subrussum, carminatum, sanguinolentius, inde & album, æquale, & leue, sic tamen vt varij humoris rudimenta in locum suum tendẽtia pro elementi specie relucerent. Erat autem & plærisq; subatrum in fundo, sursum liuescens, ac ita sensim candidius atq; tenuius. Quod autem vix vnquam aliàs vidi id erat: in ea crassitie sedimenti centrum se peregrinum, ac diaphanon ostendebat, tanquam hic vacua sedes in circumferentiam amplã immunis à purulenta colluuie seruaretur. Tales vbi prodierãt plenissimè iudicati, ac rediuiui velut ab inferis resurgebãt. Factum id arbitror ex fomite pestilenti iam separato penitus, &

4. [margin, beside "sinæ atque isatoeidis"]

5. [margin, beside "noluerint"]

Vrinæ pestilentibus familiares.

6. Rarum in vrinis.

7. Aliud.

8. Aliud rarissimum.

tus, & per vrinas excreto: cùm innati spiritus ea sit vis, vt in vrinis (Actuario teste) aliquantisper commoratus, iuxta ideam eius potestatis, antipathiæ & sympathiæ quam in corpore semper obtinuit, etiam nunc egressus obambulet, singulis partibus sua loca decernat, noxia quæque & peregrina longius à se repellens, aut in circumferentiam trudat, aut medio quocunque spatio circumscribat, vt sæpe ne velle quidē rursus attingere videatur. Innumera sunt huius morbi miracula, si casus singulos repetā cū animo meo; sed refero paucos, eosque illustriores. Noui mulierem cui in pelliculas crassas & glutinosas non solū lingua, sed & œsophagus vniuersus cum ventriculo, tandem & intestinorum tunica putruerunt. Hæc inter initia sitiens maximopere, vinum austerum & rubrum hauserat in vno die propè ad quantitatem lib. vi. vnde sic illi guttur incanduit, vt nec liquidiores cibos transmittere, nedū medicamenta potuerit. Obijt illa miserrimo fato, damnās humana præsidia, multumque impatiens, quòd ne potui quidem accipiēdo in acerbissima siti, viam aut instrumentum commodum reperirēt. Vrina huic alba semper inter calores maximos totius corporis, in qua tamen odor grauis & pisculētus indies augebatur, vnde fluebāt primò furfurea quædam; inde & pelliculæ magnæ: & postremò pus manifestum, villis, festucis, & tunicis variis intertextum. Aderant singultus, ructus assidui, cū tanta doloris acrimonia circa præcordia, vt tanquam parturiens miserrimè clamitaret. Sed post delyria, parua ventris torsio superuenit, ac primùm fœtida, purulenta per sedem copia incredibili profluxerūt: inde & sanguis per os, & per posticam cum dolore punctili, vehemēti: atque ita per acerbissimos cruciatus extincta est paulo post vigesimum diem. Sic Deus interdum vel causis omnibus exploratis, in artium atque artificum vbertate maxima,

Spiritus vis in vrinis.

Historia mirabilis.

om-

omnem tamen cùm velit humani præsidij atque operationis aditum intercludit. Profectò (vt dixi prius) ea membranarum defluxio pro quantitate sui, certum morituris prænuncium misit. nam ex hepatis, aut pulmonis, aut cordis syderatione contigerant, vt etiam per anatomen deprehensum est. Plerunq; dissecto corpore, vniuersa hæc viscera, aut maior illorum portio nũc nigra vt carbo quispiam visa est, nũc suppuratis pustulis plena. fit enim facillimè, vt per consensus tunicarũ pituita concrescens iugiter adhærescat, eademq; salsior, aut virulentior, subiectam œsophagi, linguæq; substantiam depascatur. Possum in vnam historiæ classem nominatim plurimos recẽsere: vt mulierẽ in Aethiopis symbolo, & sub insigni Hierosol. sed differo morbos omnium singulares in aliud tempus, dum maiore cum ocio praxeos meæ curriculum vniuersum, cæterique rariores casus in vnum volumẽ à nobis redigi poßint. Cæterũ in vniuersa hac serie, vix vnum aut alterum vidimus perfectum hemitritæum. Exacta enim imago descriptionis Galenicæ patuit nobis in Iohanne Schatz mercatore quopiam, sub insigni maris rubri. Vidi & ante aliquot annos in nobili quodam adolescẽte De cordes: & rursus anno superiore, sed subobscurius, rudimentum in Parcensi monacho: in iuuene quodam aulæ principis de Symei: in D. de Werne: & plerunq; aliis: verùm illa in Schatzio præ cæteris adnotanda, alternis etenim vna tantùm accessio visa est, alternis duæ, sic tamen vt singulæ suis horæ distinctæ, suas quoque anticipationes ad horæ vnius spatium retinerent. Verùm quæ quotidie repetebat, horroris leuiculi specimen dedit; rigoris altera quæ tertio die. nunquam erat febris expers omnino, sed melius totius circuitus tempus, quod paulò ante aduentum vtriusque paroxysmi diebus imparibus venit. Secta fuit liberaliter satis ab initio vena: purgatus abundè materie

Ratio mirabilis cõsensionis in lingua.

Historiæ exacti hemitritæi in pestilentiã genere.

Historia prolixior hemitritæi.

terie vtcunque concocta ante septimum diem: lingua erat impensè viridis. mali auspicium ferè à ventre incepit, ita conscendens versus præcordia, qui dolor per accessiones singulas incrudescebat grauiter. circa nonum diem acerrimè laborauit, in accessione delyrans, ante illam vomitu crebrò & summis præcordiorum angustiis agitatus. Et cùm parcissimè esitaret pro longitudine morbi, iussi frequenter comederet ac panũ, curationem scilicet intuẽs per ἐπίκρασιν.

Epicrasis.

Remisit se morbus facta paulatim secretione per sudores, sed maximè per vrinas rubras, crassas, in atram penè hypostasim subsidentes, post quartũdecimum diẽ: ac iam penè curatus ex intempestiua deambulatione, quam per vẽtos & pluuias voti alicuius gratia se suscepisse dixerat, recidit in multo vehementius malum ac dudũ euaserat, accedente dolore colico: & cùm non esset ea medendi occasio quæ prius fuit, lentando ac remigando sensim protractus est morbus denuò in decimumseptimũ diem; exhibita subinde aloës citrini portio vel pilularum communium ℥ 1. pituitã viscidam copiosam cum fæcibus exturbauit: vnde factus alacrior, sed rursum intemperans ad solita negotia se recepit: ingestusq́ herbaceus multis, oleribus, fructibus, leguminibus, magnam æruginosæ bilis saburram in ventre congessit. Hinc ille quo primùm inceperat exacerbatus iterum colicus dolor per biduum integrum afflixerat supra modũ: & cùm venter non responderet commodè vel enematibus prouocatus, repentè concidit: adeoq́ comitiali paroxysmo correptus fuit, vt & spuma circa os versaretur, neq́ ante tres horas ad mentem satis redire potuerit. Data decoctio ex sene agarico cum aliis quæ molliendo incidendoq́ paululum morbi ferociam mitigarent: multa deiecit lenta & viscida, cum abundantia bilis omnigenæ. Redierunt parua quædam deliquia cõuulsoria, sed paulatim minora, ac tandem

Recidiua quam Hipp. ὑπόστροφον vocat.

Alia recidiua grauissima.

Curatio.

dem

dem ita purgatus, adhibitaq́ accuratiore victus ratione, ante nonũ diem integerrimè restitutus est. Fui in hoc prolixior, ad exponendum verũ archetypum hemitritæi: quòd illum à paucis cognosci sciam, à paucioribus obseruari: cùm tamen plurimæ febres complexu suo eandem ceu proximis vestigiis imitentur. Miranda sunt etiam quæ in aliis contigerunt, quæq́ hoc loco penitus præterire non potui. Cuidam tantus sudor effluxit post septimum diem vsque ad vigesimum: vt diebus singulis & lintea, & culcitram, cum straminibus ipsis imbueret. Quidam qui vasis vitreis victum comparabat, adeò vehementi delyrio raptus est circa vigorem, vt superueniẽte epilepsia cõuulsiones propè aßiduæ per dies 3. aut 4. detinerent, tanta vehementia vt linguã dentibus amputatam in astantium ora expuerit. Medicus Anglus ex Paracelsistico genere, alioqui in arte chymica valde insignis, hoc morbi genere primùm correptus cum vxore, tum huic tum sibi porrexit antimonium præparatũ vt vocant. Illa quidem celeriter in maniam fortißimam versa vitam morte commutauit: hic autem primò cõquestus insomnia, vigiliasq́ continuas, à deiectione non pauca ante septimum diẽ in delyrium venit, (quod & ille in proximo esse satis præsenserat, & mihi præsenti questus fuerat, quanquam suadenti, vt ad frigida & humectantia tempestiuè se converteret, fidem habere nõ potuit) à delyrio statim vt præsagiuimus factus est epilepticus: ex epilepsia in comma lethargicum venit, cui quid apoplecticũ misceretur. eo sopore detentus per triduum rursus ad insaniam rediit, horrendoq́ furore agitatus, nõ multo pòst expirauit, & à communi lecto communem vxori tumulũ est ingressus. Cuidam iuueni studioso per vniuersum curriculũ morbi contractior fuit sinister oculus: dolebat sinistrũ latus, præsertim per exasperationem totius circuitus: ac circa crisim inflata

Historia.

Historia.

Historia mirabilis ab assumpto antimonio.

Alius casus.

inflata arteria cruris sinistri secundum longitudinem moueb atur: vt nobis conspicua velut retractus funis quispiam

Historia.

verti sursum, deorsumq; videretur. Vidi è plebeis alterum mercatorem, cui pustulæ nigræ per vniuersum corpus ante septimam apparuerint: his verò delitescentibus subitò, delyrauit. ac superueniente circa vndecimam ventris profluuio vel diarrhœa, tum deniq; & sanguinis atri, purulenti, fœtidi magna copia per os, mortuus est decimotertio die.

Historia.

Inuisi lanium qui perductus ad nonum diem feliciter, iam iam peracta propemodum crisi, cùm in sudores erumperet copiosos, hausto ingenti cyatho aquæ frigidæ quamprimum toto corpore factus est rigidus, ac post horas tres procedēte delyrio conuulsione infeliciter periit ante vndecimum diē.

Historia.

Alter lanius post vigilias diuturnas à nono die propè ad vigesimum vsque, somno altissimo & naturali proximo persistebat, nūquam experrectus vltrò, nisi cùm sitiret admodum: tum conuersus obiter potum ab astantibus exigebat; iterumq; reclinans se ad parietem continuè dormiebat. biberat is decoctum Zarsæ cum radicibus plantaginis: ac post vigesimum planè curatus fuit.

Historia.

Noui mulieres duas quæ per octiduum integrum conuulsæ ac propè exanimes velut in agone fuerint cōstitutæ: dicebam, si hæ reuixerint, omnem ego meā librorum supellectilem Vulcano dedicabo, ita omnia signa Hippocratis lethalia in vnum exitium conspirabant: repentè tamen vel natura duce, & mali violentiam & expectationem medici superarunt: quod & aliis passim vel in arte versatissimus vsuuenisse intelligo.

Historia.

Sunt & plerique à me cōspecti, quos nulla ab initio statim insignia symptomata, imò ne febris euidens, aut dolor, aut delyrium exercerent: attamē in eodem tenore degentes, vna totius corporis lassitudo ægrotos esse docuerit; ac mortui sunt circa quartum, aut septimū diem.

Historia.

Noui quibus alternis icteritia

facta

facta est, alternis color natiuus reflorescerēt. Alios quoque, quibus hoc ordine aut vētris fluxio, aut tumores circa adenas, præsertim auris sinistræ regionē tāto cruciatu, ac si ab infixa cuspide pungerētur: istis vel in tumorē phegmonidē: vel in puris effluuiū ex eadē aure morbus abscessit. Quādā fuisse matronā memorāt in alia ciuitate prope Mosam: vt etiā à fide digno accepimus, cui post capitis vehemētissimos & diuturnos maximè cruciatus, dissecta caluaria magnā putredinis vim ostēderit circa substātiam cerebri, & inter menynges, tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem. Neque id adeò mirum vt illud Holerij de scorpio nato, & pleraq; alia quæ nos aliquando genita putredine matre conspeximus. Alteri cuidam adolescenti per cōsimiles febres exortis lenticulis cum assidua diarrhœa, per plurimos dies sola errabat imaginatio, constante nimirum ratione atque memoria: nam & se delyrare plurimū querebatur, & obuersantia simulachra non posse vel vi excludere. Tum rursus phantasiæ potentia maior insurgens rationale iudicium obscurabat: argumento admodum luculento, facultatum ambarum sedes esse distinctas, non totas tota cerebri ditione confusas, vt frustrà doctissimus vir Fernelius, sed petita longius demonstratione contendit. Atqui hæc accidentium infinita varietas, si genus obserues, ex vna materie, formaq; consimili putredinis oriebatur: sin speciē certam in animo comprehēdas, sua cuique peculiaris causa & ratio poterat assignari; vel in diuersitate misturæ, vt mistilium qualitate, proportione, substantia, corruptionis ac putredinis modo: vel (quod præcipuum reor) in illa natura partium adeò differente, dum quæque pro sua infirmitudine, seu accidentalis fuerit seu insita ab origine, nunc ad excipiendam materiem morbi, nunc ad consensus compassionisq; necessitudinem facta est opportunior. Sic enim

Historia.

Historia quā solam author non vidit.

Historia.

Facultatū cerebri certa distinctio in partibus organicis.

Vnde hæc accidentiū tanta varietas.

Simile in aliis morbis per consensum. *in vno hemicraniæ genere, aliis dextra capitis partes aliis sinistra potius affici consueuerũt, per ventriculi sympathiã.*

Axioma generale. *Sic & abscessus febrium primò decumbunt in eam partem quæ ad resistendum fluxioni sit imbecillior: vt annotauit Hipp. Aphorismis 31.32.33.lib.4 & Gal.lib. De diff.febr.*

Axioma. *aliisq; locis compluribus aptè disseruit. Sunt autem vt & materiæ contentæ, sic continentibus locis suæ proprietates & vires, suæ propriæ cruces atque supplicia, vt ex superioris tomi commentario liquet, vbi de locorum indole disputatum est.*

Criseos vniuersæ ratio in pestilentibus hemitritæis. *Crises istarum febrium rarò subitæ simulatq; perfectæ: verũ vt dixi diuulsæ in plurimos dies, alternatim in morbum exurgente natura; nec tam dierum numerum sequebantur, vt vulgus enumerat, quàm Lunæ medios motus, id est, certa dei lunaris spatia, quibus 12. signiferi gradus absoluit: vel vt expreßius dicã, schematismos illius & radios, ad primum Zodiaci punctum, in quo sub morbi principium fuit inuenta. Hinc enim promota ad cæli octauam*

Tempora. *partem, id est 45. graduum intercapedinẽ, quarti diei consuetudinem referebat: quinti, cùm ad sextilem locũ: septimi, cùm ad quadraturæ radium: noni, cùm ad trigonum: decimi quarti, cùm ad exactũ diametrum, vel oppositum*

Criseos forma. *peruenisset. ac tum plerisq; succußiones validæ, corpus rigidum instar cautis, aut statuæ, apertis oculis, cum tremore labij manuumq́;, & aphonia.*

Transit ad curationẽ hemitrit. pestilẽtis. *Nunc verò cùm morbi ratio partim à causis, partim ab effectibus firmiter comprehensa est, curationem paucis absoluam: quæ tamen pro ipsa affectionum specie, pro natura corporum infinita, nexuq; symptomatum admirando, ferè*

I. Communis curationis idea eiúsque intentiones præcipuę tres. *& contrariis fuit indicationum generibus implicata. Erat communis quædã & cuiuis obuia, quæ partim obstructiones respicit, materiei concoctione vasorumq́; apertione soluendas;*

uendas; partim profundæ putredinis virulentiam non forti 2.
per aluum purgatione tollendam, sed frangendam antidotis oportunis, quæ cum tepore subhumido, & refrigerandi facultate adiunctam tenuitatem partium admirabilem, 3.
& calorem altè demersum, nostro natiuo calori congruum retinerent: partim denique & hoc præstarent, vt periclitantis naturæ virtus tum longitudine morbi, tum vehementia & malignitate, diutius confouerent, atque ad sustinẽdos conflictus infractam, integram pro fortunæ permissione seruarent. Ea propemodum vniuersa vno subinde negotio & instrumento, etsi in aliis aliter temperato aliquãdo sum consecutus. Dedi sæpe decoctum radicis plantaginis cum asparago, atque oxalyde, per cõtinuos dies: ditioribus paulo zulapia ex oxysacch. simplici, syrupo de acido succo citri, vel limonibus, cum sacchararo rosato, aqua betonicæ, cardui benedicti, fol. persicorum, cassuthæ, & id genus aliis: quæ ventre lenito paululum ægrotos mirificè recreabant. Vitaui quantum potui scammoniata quælibet, aut hisce validiora, metu profluuij, quo semel correpti vix sisti poterant, vix vires semel deperditas reuocare. præsertim cùm illa humorum malignitas intempestiuius concitata, sibimetipsi calcar adiunctum habeat: ac per fas & nefas qua data porta ruat, cum euidenti facultatum atque spirituum detrimento, lipothymiæ, conuulsionis, vigiliæ, delyrij periculo manifesto. Quare duntaxat infusa pleraq; ex rhabarbaro concinnabam, adiecto interdum agarico, & foliis senæ. In delicatioribus syr. rosati solutiui, syr. de cychorio cum rhabarb. cassiæ, mannæ, & diacatholici vsus oportunissimus fuit. Mediocres optimè soluebantur pilulis russi, cõfectione elect. lenitiui: decoctis communibus ex fol. senæ, carthamo, agarico, cũ aniso, fructibus halicacabi passulis corinthiacis, & modico rad. asparagi, florum viol. acetosæ, &c. præsertim

Decocta & zulapia.

Cur vehementes purgationes fuerint perniciosæ.

Ventrem tutã lenientia in principio morbi.

Vtilissima medēdi formula in difficillimis morbis atque suspectis.

quando illorum portio meliore circuitus tempore sumebatur, semel, iterum, ac tertio repetita. Nam paruis præsidiis mali ferocia non cedebat, fortia simul & subitò minimè sustinebat: imò totius victus & medicationis cursum propè necesse fuit ad vires symptomatum singulas, ad momenta temporum & momentorum scrupula temperare: vt minimè mirum, maiorem mortalium partem non tam vi morbi forsitan periisse quàm vel occasione fortuita vel incuria ipsius ægroti assistentium, medicorum: vel denique istorum inscitia & multitudine, dum disputãdo prius opportunitas rerum à tergo calua dilabitur, quàm ratione cõstituta apprehendi possit. De venæ sectione sæpe ac meritò dubitatũ est: sed plures peribant, quibus aperta est, quàm qui sanguinem in commeatus subsidium reseruarunt. Præsertim his infeliciter cessit, qui post diem tertium detraxerunt, nisi alia vrgẽs necessitas foret. Nam ante accessionem sanguis eductus, partem quoque obstructionis auertit, & præcedẽtis causæ machinas ferè oppressit. minore tamẽ periculo, si prius & ventris facta lenitio esset: sed postquam confirmata iam inflãmatio sanguinis fuit, oppressis viribus sanguis duntaxat melior effluebat, defixo deteriore in venis atque arteriis; vnde & facultates animæ sternebantur, & pestilentis contagij semina commota fortius in penitiores aditus ferebantur: vt ferè in omnibus mistilium agitatio ad mistionis energiam maximè facit. Quare nisi vel corpus plethoricum esset, atque ægrum vocatus sub initia visitassem: nisi & partis alterius certa phlegmone quid grauius minitaretur, ad venæ sectionem non lubens accessi: quin si quando importunissimorum hominum obtrectationes, aut artis calumniam ex neglectu tam vulgaris præsidij veritus fui, indulgens paululum detrahebam ad ℥ij. aut iij. atque cùm se rubẽtiorem iusto sanguis offerret, iam velut aperto

Venæ sectio an consulerit.

Vide quã suspectũ præsidiũ sectionis venæ in pestilentibus.

indicio

indicio & mihi, & cæteris satisfeci. In aliis affixæ cucurbitæ cruribus, brachiis, suræ & scapulæ plurimum profuerũt. Vsus sum satis frequenter diascordio meo, cuius compositio constat instar theriacæ ex variis, ac cõtrariis inuicem fermentatis. Habet pro basi scordiũ, inde dictamum Cretensem, absinthium ponticũ, epithymum, cum rosis Alexandrinis: habet & semina plantaginis, nucleos pini, melonũ, lactucæ, papaueris albi, erratici, cucumeris, cucurbitæ: ac paulatim in minore proportione, rad. gentianæ, angelicæ, Zedoariæ, pseudodictami, nucis myristicæ, macis, croci, piperis albi, myrrhæ, cinnamomi, corallinæ, rhabarbari, xylaloes, gũmi belzoini, mastycis, boli Armenici, cãphoræ, propè partes æquales: cum aliis odoratis, & inodoris, vt musco, osse cordis ceruini, & similibus paucis, quæ mira proprietate vitalem spiritum atque animalem recreãt, omnibus exceptis sacchàro & vino adeoq; digestis in formam opiati. Mirum in modum ea cõfectio venenis, vermium corruptelæ, & morbis pestilentibus reluctatur: sudores atque vrinas extemplo prouocat, vires confractas citius expectatione redintegrat. Habui & acetum cum æqualibus vini partibus, multo circuitu destillatum, maceratis in eo liquore prius his speciebus quæ theriacam ingredi cõsueuerunt: sed adiecta copiosius camphora, bolo Armenico, aliisq; refrigerantibus. At cui res familiaris angustior, vel curta supellex fuit, dabam decocta sæpius in sero lactis ex oxalyde, trifolio acetoso, cum passulis corinthiacis, &c. Sæpe & cornu ceruinum, cũ corallinæ puluere & modico rhabarb. quo nihil præstantius vbi vermiũ ingens suspicio subest: nam porrecto hoc antidoto defluunt agminatim. Vngebã in pluribus frontem & tẽpora, propter dolores grauissimos, metumq; delyrij, vnguento rosato, sæpe cũ populei modico, ac tertia parte vng. albi cãphorati, quo se leuari mirificè prædicabãt.

Cucurbitæ.

Diascordij nostri præstantiss. cõpositio.

Vsus diascordij.

Acetũ sublimatum.

Decocta communia.

Puluis præstantiss.

Vnguenta.

Antidotum sopocise ῦ ad reprimendam acrimoniam bilis.

Multis cōtra immoderatas vigilias profuit sola requies Nicolai, cū syrupis calidiusculis temperata: multis syrupus de nymphea, vel de papauere, vel diacodium Mesues, addito pauxillo syr. de succo citri, cum aqua florum papaueris erratici, melissæ, bethonicæ, & consimilibus, quorum nec certa species vbique nec mistura ratio præscribi potest. Dici non potest, quā multos curauerim vno decocto Zarsæ parillæ, si quando in diplcide vel vase duplici pararetur: sic enim spirituosa illius substantia non exhalat, sed per reflexus continuos cū potus totius corpore denuò perinspicetur: atq; tum contra pestiferos morbos siue venena validius profligāda, tum pro principiis nostrorū corporum resoluendis mirabilem concipit analogiam. Nam quicquid alij statuant de caliditate nimia clamitantes, equidem vel in ardentissimis febribus, naturis oppidò biliosis, ventre purgato paululum, ac statim à criseos primo rudimento, plus centies vsus fui: ac rationalē viam successus vbique felicitas consecuta est. Nec aliud habui rationis fundamentum, quā Gal. methodum in exploranda simplicium facultate, quæ ita sæpe composita à natura dicit, vt nomen simpliciū præ nostris cōpositis ac polychrestis omnibus aspernentur. Videbam in illa radice saporem primò subdulcem atq; decoctum, etiā pingue quiddam, recrementitium & calori humido cōsentaneum: sequitur hunc amaritudo leuicula sensim sese aperiēs tum abstergendis vasis atq; visceribus opportuna. Postremò tētanti diutius, etiam altè demersa tenuitas explicatur, calor non vrens, neq; falsus, aut mordax: sed subtilis, volucer, vt in recessus abditissimos partium solidarū possit vel momēto temporis peruagari. Quamobrem quia morbus compositæ rationis, hæc paulatim concoqui, roborari; illa velit secerni, abstergi, displodi, discuti, aperiri, vsq; ad minutissimas corporū partes: quia rursus conseruandæ virtutis prima vbiq; est

Zarsæ parillæ vel smilacis asperæ vsus insignis.

An conueniat in calidis morbis.

Fundam. Gal. certissimū in rei ignotæ facultatibus explorandis subsidio gustus.

Analogiæ cōsyderatio inter facult. medicamenti & scopos.

est indicatio, quòd hæc per se, medicus curationem quasi ex accidente perficiat: idcircò me aberrare non posse fidebam, si hoc insigni diuorum munere tanquam Iouis ipsius manibus, hydram immanissimam oppugnarem. Quòd certò sciã in vno hoc medicamento, & nutriendi quandã vim inesse mirabilem, & facultatis deleteriæ vindicem, obstructionis ac putredinis curatricem. Imò, vt verbo dicam, insunt ad vitæ custodiam, principij vtriusque semina non obscura: alterum, quod in solidis partibus substantiam humidi primogenij possit reficere: alterum, quod cum spiritu calorẽ æthereum restaurare. quanquã dubio procul non omnibus æquè conueniat in eadem specie morbi: quin quãtitatis, ordinis, aliarumq; rerum ratio sit vna in calculum adhibenda. In multis etenim adiunxi maiorem partem rad. plantaginis, eryngij, asparagi, caryophyllatæ: in aliis lignũ aloes, cinnamomum, aut aliud quicquam. Imò subinde decoctis cæteris parum duntaxat ipsius zarsæ quo velut additis aliis, quod reliquum foret celerius multo, vel in corporis penetrale, vel in externam circumferentiam permearet. Vt verè à Poëta dictum sentiam,

Sũmaria vis Zarsæ cui vix secundũ alterũ reperitur.

Varia zarsæ præparatio.

Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas:
Ille metus omnes, & inexorabile fatum
Subijciet pedibus, strepitumq; Acherontis auari.

De vlteriore transmutatione febris pestilentis in pestilentiam veram, quæ sæuire affatim cœpit æstate anni 1574. deque illius methodo curatrice.

DVdum sanè præsagiebat animus mihi malignum hoc febrium genus, quod toto biennio Europæ partem nõ minimam peragrauit, velut sparsis quibusdam præludiis in pestem apertissimam transiturum. Neque me adeò mea fefellit opinio, quin grauius multò nunc sese diffuderit malum, quàm iacta iampridem semina portenderunt. Causa finalis pestilentiæ. *Nam quo mortales posita contumacia & proximũ quemq; persequendi libidine in se descendant altius, idcirco & homines sæpe non tantùm alterius hominis ministerio punit Deus, verũ promiscuè feriens, ac suis quasimet ignibus armata dextera media inter millia sæuit. Quæ res eò forsitan spectat, vt stirpis antiquæ non minima parte sublata noua regerminet, meliorisq; instauratione facta simul scelerati sæculi vestigia deleantur. Non enim alia commodiore vicissitudine res permutantur humanæ: vt quæ in summo pretio fuerint, paulatim corruant, neglectáque vilescant, rursus deinde velut reducto circuitu ex humili statu ad æstimationis fastigium subitura.* Historiæ luis horrendæ. *Meminerunt autem & aui & proaui nostri pestis vsqueadeò virulentæ, vt in vna Bruxel-* 1. *lensi ciuitate plures subinde quingẽtis abstulerit vnica die: vt vitam & volucres sub nube relinquerent: vtq; assidentes læto conuiuio inter calicem supremaq; labra tanquam percussi fulgure protinus expirarẽt, & cumulatim oppido toto congesta cadauera currus in orbem commeãs circumferret, donec ob vastitatem strata lapidea, atque ædium valuæ musco & virenti gramine vestirentur. Talis potissimũ viguit anno 1502. famem & vehementes aëris intemperies*

anni

anni proxumi comitata. Namque hyems tam ferox præcesserat vt & animalia bruta paßim necauerit, æstas ardoris adeò sæui vt arbores accensæ solis radio conflagrarint. Celebres quoque sunt pestilentiæ sæculi nostri quas anno 2.
1505. item 1522. regnasse commemorant, quibus augurio certo aues cum pullis & ouis nidos etiam proprios reliquerunt. Sed omniũ grauißima qualis anno 1348. ac rursus anno 1450. quæ primùm exorta in Asia per Illyriam atque Dalmatiam vsque in Italiam serpsit, hinc & Germanos, Hispanos, Gallos inuasit annis compluribus adeò debacchata vt vix tertia mortalium pars superstes euaserit: cuius generis etiam duas sub M. Antonio viguisse Romanorum annalibus constat, quibus orbe toto flagrantibus pecudes iuxtà & homines propè ad internecionem sint vsque deleti. Verùm ista non eò protulimus, quo magis futurorum metu (de quibus anceps, & lubrica coniectura est) mortalium animi percellantur: sed vt historia æui præteriti ante oculos collocata, Deo vota preces summisso animo cõsacremus, lustratisq; pectoribus in omnem illius voluntatis speciem componamur, illud insuper cogitantes;

3.
4.
5.
6.

Omnes quum secundæ res sunt maxumè, tum maxumè
Meditari secum oportet, quopacto aduorsam ærumnam ferant:
Communia esse hæc, fieri posse, vt nequod animo sit nouum:
Quicquid præter spem euenerit, omne id deputare esse in lucro.

Quibus & illud Græcum lubens adiecero,

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρου· εἰ δ' ἀγανακτεῖς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Fer facilis quod fata ferunt: si ferre recusas,
Ipsum te crucias, nec minus illa trahent.

Institutiratio.

Cùm verò de præcursoribus morbis à me sub veris initia tractaretur, credebam fore vt prius hoc opus in publicum ederetur quàm eius mali se tanta ferocia propagaret: nunc quando expertus illius mora, argumenti noui obiecta occasio est, quod non modò scriptis prioribus summo iure connexum, sed & vsus innumeros habiturum ad salutem hominum videretur, quæ de morbi pestiferi curatione habui prima, paucis adiungere non dubitaui. Causam verò & curationis methodum vniuersam non est quòd istic ab ouo velim retexere: namque hanc omnem præter alios scriptores innumeros eleganter ac plenè prosecutus est Hieronymus Fracostorius, necnon B. Montanus, Galenus sæculi sui, cuius doctrinam magno mortalium fructu collegit & illustrauit clarissimis vir, nostriq́ præter meritum studiosissimus I. Crato à Crafftheim serenissimi Maximiliani Cæsaris Archiiatros, quorum vtrique annos Nestoreos optem, non tãtùm priuatæ causæ nominibus obligatus, sed & propter publicum bonum. Dum vt alter virtute heroica Christi rempub. ab iniustitiæ, impietatis aduerso turbine tutam atque incolumem conseruauit, alter quoque summa contentione ac variis ingenij monimentis rem medicam pariter ac philosophicã tum à fœda barbarie, tum ab ignorantia methodi vindicauit.

Authores de peste curanda celebriores.

Præsentis pestilentiæ mores.

Solet contagionum vis vt plurimum certam duntaxat speciem peruagari, atque in eadem nõ etiam quosuis abripere, sed quibus ex ipso putredinis modo (quam profundam esse voluimus) singularis quoque analogiæ ratio in venis atque arteriis delitescit: cui sepe ætatis insuper, sexus, & temperaturæ cognatio suffragatur. nunc eò sensim progreditur malum, vt & obuia quæq́ corripiens locis compluribus non tam internum fomitem requirere amplius vel materiem antè dispositam videatur, quin sola suapte vi potius, aëris q́

cir-

circumlabentis fœda infectione grassetur, ferè ad illius instar quam scitè delineat Maro,

Vt quondam morbo cæli miseranda coorta est
Tempestas, &c.

Erat autem illa causarum inter se cohærentium lex, vt ex Generationis *priore genere morbi multis morientibus passim in duplum,* forma. *in quadruplum reuoluta, imò in infinitum se permiscerent effluuia putrilaginis venenatæ, vtque excretionis morbidæ virulentia vires assumeret, inque maligniorem speciē indies mutaretur: præsertim quando interea nec aliæ causæ fomites conquierunt, paupertas, trepidatio, mæror assiduus, a-* Causæ effe- *rumna, & victus vitia, omniumque cupiditatum intempe-* ctrices & pro *rantia.* catarcticæ. *Quibus accessit aquarum copia, qualitatum exuperantia in constitutionibus cæli, ver æstuū oppidò, æstas contrà similis veri, autumnus pluuius valde atque austrinus, maior pars anni sine ventis, sine tonitruis: cùm & Hipp. ἀνηνεμίας imprimis dixerit pestilētes, vt Cranoni vsuenisse eiusdem Epidemica contestantur. Præter autem tot exha-* Causæ cæle- *lationes in aëre visas multū minata nobis est oppositio Sa-* stes. *turni & Iouis circa lacteam viam, cum stellis scorpij natura Martis, Mercurij, vnà cū schematismis mutuis quinque errantium per coniunctiones atque diametros, quanquam hæc non tam causas principes, quā signa vel instrumenta consentanea diuinæque voluntati obsequentia semper sim arbitratus.*

Quanquam verò multa sint pestis discrimina à sympto- Pestis differē- *matum differētiis sumpta, (vt etiam in suo De peste libello* tiæ ab vna ab- *doctiss. vir L. Ioubertus meminit) videas tamen imprimis* scessuum va- *genera 4. notis quibusdam characteristicis interstincta.* rietate de- sumptæ. *Nam aut cum bubone in vnum & alterum locum agmi-* 1. *natim facta colluuie circa glandulas (sed imprimis axillas, inguina vel parotides) efflorescunt: (hæc enim trium*

princi-

principum partium emunctoria chirurgis potissimum appellantur) aut sparso putrilaginis crassamento diuersas
2. maculas nigras, subliuidas sæpe & varij coloris ἐχθήματα quacumque protrudunt: aut etiam vtroq; abscessus genere
3. natura se nititur expurgare: aut oppressa demum vel impotentior quàm vt possit excutere, exhalatione cæca per
4. meatus sensiles atque insensiles facta, veneni signum interius atque semotum ab oculis premit: tum verò furtim in assistentium poros pernicitate mirabili peruagatur. Quãquam verò lenticulas & carbunculos multi maligniores iudicent altero modo quo bubones subnascuntur: minimè id simpliciter rerum vsus ostendit. Etenim laborãtibus ipsis valde id malum est perniciosum, nisi primo die, aut saltem ante quartum sine molestia aliisúe prauis symptomatibus expellantur. Videmus tamen ex illo genere neque tam citò raptos occumbere, nec tã præcipiti contagio eius ἀπορροίαν in proximos deriuari. Est enim vt arbitror (saluo meliore iudicio) profunda quidem putrefactio, sed tamen adusta magis & sicca, magisq; permista sanguini corporis vniuersi. Ergo cùm vis sit latè diffusa, non facilè à sanis partibus sequestratur. hinc certius interimit, sed minus celeriter, quia neque vnita sibimetipsi vt agminatim vim vitalem possit opprimere, neque tam humida illius euaporatio, vt propter lentorem diu pertinacem in aëre fomitem sit relictura: cõtrà quàm in bubonibus illis pestiferis solet, quibus compacta, tenax materies, non tantùm in ipso fomite, sed & eiusdem effluuio circumquaque disperso. Facit enim hæc ipsa veneni conglobatio, vt quibus natura est integerrima promptius excludatur, eademq; quibus succumbere cœpit, propter afflatum maioris antipathiæ ocyus extinguantur. At fomes alterius putredinis siccæ licet non adeò totius formæ seu mistionis nomine pugnet quo ad propriam molem,

Specierum comparatio inter se.

Ratio cur lenticulæ magis perniciosæ.

Cur minus contagiosæ.

Cur in bubonibus contrà accidat.

molem, propter tamen tenuitatem partium ex adustione quæsitam, cum ipso sanguine fortius permiscetur, & peruagando latius cor non tam exhalationis indomita vi quã multitudine ac diuturnitate pessundat. Non absimilis huic & altera difficultas, quare adhuc spirantibus ægris multò minus contagij periculum vsus ostenderit, quã morientibus ipsis aut recenter extinctis, cũ tamen viuentium maior sit exhalatio, totumq; corpus apertum caloris vi maiorem putredinis partem posse foras transmittere videatur. Verũ talis est ratio, ac si quis accensam lampadem extinctæ compararet: ipsius enim met ignis tãtisper dum inardescit, exhalat tenue ac fuliginosum quippiam, sed minus malignũ, quippe quod ab eodem igne prius discutitur quã intermedium aërem poßit inficere. Verũ igne sublato exudat amplius ab ipso fomite crassus & tetricus vapor, quem magis pestiferum ac pertinacius inhærentem tum color & odor, tũ totæ substantiæ ratio satis ostendunt: vt multo periculosius non iniuria putent decẽ languentes inuisere, quàm semel adesse mortuo, præsertim vbi recens cadauer exhalat, aut etiam illis adesse propius, qui primũ è domo funebri prodierunt: qui quamuis nondum peste laborent, nec fortè illius sensum aliquem sint habituri, pestis tamen fomitem in veste circumferunt, aliis affricantes quorum corpus analogum, & ad recipiendum prona sit constitutio. Quare eiusmodi rerũ statu imprimis præcipi debet, vt & antidota sumãt, & habitum mutent, aut igne perlustrent, & quãminimum in turba mortalium tanto discrimine conuersentur.

Cur plus periculi sit ab extinctis quã viuentibus dũ ægri peste decumbunt.

Simile.

Mirum quod in hoc Epidemiæ genere à nobis peculiariter obseruatum est pluribus euenisse, vt cũ in alia peste soleant primũ horrenda symptomata sese obijcere, ceu magna inæqualitas æstus frigoris, horroris & exudationis, vigiliæ somnolẽtiæ, perturbationum ventris sursum deorsum, doloris

Præsentis epidemiæ peculiaris characterismus.

doloris capitis atque delyrij, cũ laßitudine summa, præcipuè circa spinam, hic tamen interdum vix vlla insignis tẽpestas apparuerit ante tertium diem, atque tũ quidem nihil adhuc præter soporem leniculum, iactationem corporis moderatam, vomitum aut ventris fluxum, linguam pallore subuiridi tinctam, præcordiorũ angustiam, vt etiam sæpe nil perpeti supra ephemeram simplicẽ videãtur: tandẽ erumpentibus maculis circa quartum, quintũ, aut septimũ diẽ, multi etiam facti alacriores obambulent, erectiue sedeant, subitò tamen tanquam morti à morbo proditi collabantur.

Signa.

Casus admodum rarus.

Vidi quibus citra omnem febriculam, dolorem capitis, aut laßitudinem, halitu tantùm ex terrore concepto, totũ corpus repentè maculis nigris, liuentibus, pisi amplitudine tingeretur, nulloq; alio superueniente incommodo, tuti tamen atque incolumes permansere. quòd in eos dispersa quidem morbida cæli sit aspiratio, vt tamen duntaxat humoris superficiem occuparet, ac prius interni caloris impetu repulsa sit foràs, quã potuerit in sinus intumos aut cordis ventriculum penetrare. Mirum & illud insuper frequenti obseruatione deprehensum, quòd vis cõtagij ad normam æstus maritimi sese nunc acrius, nunc remißius propagaret. Quanquam verò Ioubertus annotet plenæ, atque silentis lunæ tẽpora, nos tamen hîc potius decrescentem illius quadraturã inuenimus efficacem: neque hanc differentiam adeò in locorum discrimine pono, quin vniuersim fieri sic vero similius putem, quòd motus lunæ à diametro solis ad cõiunctionem, potius motũ in corpore præstet à circumferentia versus centrum: quare ad cor sublata materie, corripiũtur citius sani, interimuntur ægroti.

Obseruatum aliud singulare.

Præseruationis publicæ ratio paucis regulis comprehensa.

1. Curãdũ verò imprimis vt salutis publicæ ratio ineatur: deinde vt quisque prouideat domi suæ, præsertim paries cũ proximus ardet. Insigne præsidiũ veteres olim in extruẽdis

pyris

pyris authore Hippocrate repererunt. Nam ciuitates integras lustrat accensus ignis è cedro, iunipero, larice, abiete, picea, quercu, vitice, rore marino, & consimilibus odoratis. Sed præter hæc secernendi sunt ij qui mortuorum corpora 2.
tractauerunt, ædes obserandæ cũ tota supellectile, nec attingendum quippiam, aut efferendũ forâs, ante quã septimanarum 6. circuitus expirarit. Purgãdi sunt omnes viri 3.
atque familiæ; animalia virosi halitus, vt canes, cati, colũ- 4.
bæ, anates, porci, magistratus officio procul sunt ablegãda: prohibendi fructus, olera, legumina, præsertim vsus allij, 5.
cæpæ, porri, vuæ, pruna, persica, fungi, caules, pisces, & carnes vitiosæ, malè conditæ, aut modis aliis importunæ. Mul- 6.
tum verò in externorum commerciis, nequid ferant cõtagij, vigilãdum est. Tum denique præstantißima antidoto- 7.
rum genera sunt comparanda, vt cũ vsus postulat fermentata diu, atque in promptu teneantur. Præ cæteris commẽdantur Theriaca Andromachi, Mithridatis, pauperioribus autem diatessaron, aut diascordion, quale vel Fracostorio vel nobis superiore capite sit descriptum. Germanis rusticis multum familiare est quod instar moreti ex ficubus, ruta, sale, & peruetustis nucibus temperatur.

Verùm ad cuiusque tutelã primo conferunt odores aromatum, nõ quorumuis, sed quæ vitalem spiritum atq; animalem recreent, auræ pestiferæ toto genere reluctentur. Aestiuo quidem tẽpore magis aceti, citrij mali, limonis, aurantiorum, & consimilium. Laudatur præ cunctis acetum vini maluatici quo camphora & nuces myristicæ diutius sint maceratæ. Hyeme tamẽ odores calidiusculi præferuntur, vt Zedoariæ, angelicæ, casiæ, cinnamomi, cuiusmodi cõmansa sæpius profundum penetrant, spiritumq; maiori efficacia purgant. Nos pilam ferè eiusmodi fecimus concinnari quæ recipit Radicum iridis florentinæ ros: rubearum, corti-

Quæ ad priuatam cuiusque custodiam.

Odores.

Pila odorifera.

corticum citri, dictami Cretensis, maioranæ, sing. drach. 1. styracis cal. gũmi belzoini, seu sylphij veri, cinnamomi opt. caryophyllorum an. drach. 2. styracis liquidæ, santali albi, nucis myristicæ, macis, zedoariæ, angelicæ an. scrup. 1. cubebarum, cãphoræ an. scrup. semissem, mosci electi, ambræ an. g. vij. aut plus eo, ladani purißimi q. s. ad consistentiam molis cum aceto fortiß. & aqua rosata in pilæ speciem redigantur addito modico tragacanthæ. Purgantur ventres absque periculo ad subtrahendum fomitem morbo, solis pilulis Ruffi (quas & pestilentiales vocant) sumptis ad quantitatem vnius drachmæ: vel etiam solius aloes vsu, quæ pura sit atque pellucida, ad quantitatem exhibita dimidiæ drachmæ. Sæpe huic adiungimus momentum corticis citri, cardamomi, macis, carpesiorum aut zedoariæ. A ventris lenitione conueniunt syrupi cum aquis stillatitiis in alterius morbi curatione descripti. Laudant plurimi succum thapsi barbati siue verbasci maioris ac lanuginosi, expressum cum vino tenui odorato: docuit enim illius vim singularem cõtra venena mustelæ genus astutum, quoties cum serpentibus pugnaturum est. Rarum sed efficax valde refugium in lapide bezahar, corallinæ puluere, sapphyri, smaragdi, monocerotis, oßis è corde ceruino, & illorum omniũ quæ compos. aromatici rosati vtriusque ingredi consueuerunt. Ego quiddam eximium in illo puluere deprehendi, qui perforato aetitidis vtero colligi potest, datur dimidij scrupuli quantitate cum liquore conueniente. Motus & quies, vini potus & abstinentia, pro cuiusq; natura, statu, & consuetudine peculiariter sunt moderanda. Luceat focus perennis. Sit animus hilaris atque vel violẽter à perturbationum vertigine distrahatur. Magna vtilitas vini est si parcè bibitur, si purũ & generis exquisiti, si absit crapula, nec bilis aut sanguinis copia reclamarit.

Ventris lenitio.

Syrupi.

Alexipharmaca totius subst. proprietate.

Rerum omnium moderatio.

Vini vtendi modus.

Venæ

Venæ sectio aliàs ad præcautionem mali, aliàs ad curationem adhibetur. Siquidem præcauendum est, prius distinguito externis causis an magis intrinsecis (vt plethora vel cacochymia) impendeat morbus. Nam si ab extrinsecis tantùm, minimè tutum est sanguinem commouere, vt aliàs dictum: nam & intrò venenum trahitur ac fortius permiscetur. Sin fomes ab ipso corpore metuendus, tum plenitudo exorbitans à sanguinis vitio dirimatur: nam in plethora venam aperire est consultissimũ. In cacochymia lenis subductio per ventrem potius confert. Quòd si vtrinq; periculum est, paulatim sanguis & interposito tẽporis spatio minuatur. Vbi verò curationis gratia de mittendo sanguine cogitandum, distingue vt prius, sed tamen præterea, num in principio morbus existat, num in augmento vel statu. Nam post primum aut secundum diem rarò conuenit, imò semel & affatim concitatus venter, aut mota sanguinis massa, statim contagij virus ad cor vsq; profundit. vt etiam superueniente deliquio sæpe sub manu chirurgica moriantur. Multi ad cautionem crura perforant, aut vesicas excitant ferro, & causticis medicamentis, idq; successu non infelici, quamuis vel inter morientium milia conuersentur. Magnus vsus & salutaris scarificationis in crure & brachio sæpius factæ, cum appositione cucurbitæ. nam & accessionis initio iuuit plurimos plures cucurbitás extremis partibus (præcipuè κατ' ἴξιν seu loci laborantis rectitudinẽ) affixisse. nam sic & tuta maximè, & celeri via sunt restituti. Si sub axillis vel (quod omnium pessimum est) circa aures extuberat malum, mox fimum columbinũ cum sapone permisceas, id è directo ad brachium alligetur, addito interdum caustico ex flammula Iouis, ranunculo bulboso, clematide, vel cãtharidibus. Similiter si in inguinibus tumor apparet, inflammatio in cruribus excitetur, vt quam-

Venæ sectio.

1. Distinctio.

Secunda distinctio.

Tertia distinctio.

Vstiones quas Itali fontanellas vocant.

Cucurbitæ.

Reuulsio per emplastra.

Vulgi experimenta. *longißimè si fieri poßit à locis principibus reuellatur. Noui qui proprio fimo cùm aliud non occurreret aptè diuerterint. Mirum quod vespillones offerunt sibimetipsis, confectum ex æquis partibus olei raparum, salis, aquæ, & albuminis oui: ac si ex elementis 4. ideam microcosmi referre in integrum statuissent. aiunt infinitos vbi correpti fuerant*

Quid primũ in curatione præstandum. *protinus hac mistione seruatos. Quin simulac morbi iam facti sese indicia produnt, curandum ilicet vt venenum à sanguine sequestratum quamcelerrimè ebulliat foras. Datur plerisq; successu mirabili nux myristica tosta donec ex-*

Abscessum procurantia. *udet, atque in puluerem comminuta, inde verò cũ sale ex-*

1. *hibita adiecto modico aceti fortißimi, præsertim si calidior*

2. *temperatura est. Illud quoque experientia patris, ac mea deinceps, efficacißimũ vidi quod constat ex vna parte camphoræ, duabus gingiberis, sacchari rosati quatuor, diu cum vino permistis antea, ac sedulò fermẽtatis. Dosis est vnius drachmæ. Coopertus æger cõponitur ad sudorẽ. Generosius*

3. *paulò quod sequitur ℞. camphoræ, dictami Cretẽsis, scordij, rad. angelicæ, Zedoariæ, cinnamomi, gingiberis, an. drach. 1. nucis myristicæ drach. 2. boli armenij mediam drachmam, seminis rutæ, macis, croci, sing. scrup. 1. Musci*

4. *g. vij. cũ sacch. & vino odorato q s. fiat instar opiati. Datur postremò & aqua per destillationẽ chymicam præparata, qua nihil vnquam potentius vidi. Constat è speciebus diascordij nostri, vino pariter atque aceto fortißimo maceratis, deinde quasi per circulos plures paulatim sublimius è*

Varia chymica. *duplici vase traductis. Alij eodem modo aquam è sola theriaca solent exprimere, alij baccas lauri, baccas iuniperi, cũ bolo caryoph. cinnamo, rad. angelicæ, Zedoariæ, eadem arte componũt: sunt enim pro ipsa affectionis specie formæ propemodum infinitæ. Multi plurimum tribuunt auro potabili. Vnum philosophorum, aut antimonij vsum minimè*

probo. etsi enim subinde euaserint, fortunæ tamē id potius, aut temeritati, quàm arti aut peritiæ tribuendum est: vt si quē hostis à fronte, à tergo præcipitiū vocet. Bubonem scarificare conuenit admota cucurbita, deinde theriacam apponere (circiter drach. 2.) decoctam in excauata cæpa, etsi plærique prōptius ferro cādente, & cultellis exciderint, præsertim vbi sublimius turget. Alij colūbæ pullos, gallinā, aut catellum quempiam dissectū medio, vel pulmones recenter mactati arietis applicant, & subinde cōmutant. Laudatur & columbinū stercus cum cæpa atque theriaca, plures tamen emplastra maturando abscessui parant ex sinapis semine, ficubus & bulbis liliorū, & sambuci foliis: addunt, vt efficacius trahat, acre fermentum, elleborum nigrum, cyclamen, & subigunt demum cum scabiosæ succo, oleo chamomelino & farina seminis lini. Postquam in plagam tumore ruperit, eadem iuxta doctrinam aliorum vlcerum, sed multo tamen validioribus expurganda est.

Extrema atque suspecta remedia.

Bubonis maturatio.

Vlceris cura.

Lex communis & ratio ad tuendam sanitatem aëre pestilēti, sic nobis in memoriæ quoddá subsidium deductiore carmine comprehensa est.

Ne sacra pestiferi subeant contagia morbi:
Sit modus in victu, simplicitasq́; tuo.
Seu capias somnum, vigiles, moueare, quiescas:
Per medium iusto tuta tenore via est.
Omne superuacuum secernito, sit tibi versa
A cæli vitio, sit sine labe domus.
Exulet hinc metus, hinc dolor, atq; frōte Lyæus,
A tergo assiduus luceat igne focus.
Quod reliquū est peragent stomacho, vel naribus hausta,
Antidoti celebrem quæ meruere locum.
Antè tamen præceps placanda est numinis ira,
Ab Ioue principium est, cum Ioue finis erit.

Oratio purgatoria ad Lectorem.

SI vnquam aptè cecinerint prisci vates, mille hominum sensus, capitũ discrimina mille: profectò nunc ea est ætas, qua id vel maximè locũ habet. Tantus ingeniorum feruor atque varietas passim: non in scrutandis naturæ arcanis miraculis, non in virtutis operibus, aut rectè constituenda reip. ratione; sed in humanis pectoribus explorandis: dum plures ex voce, vel scripto cuiusq;, vel opere nihil expectãt aliud, quàm vt ipsi cùm sint nigerrimi materiem deprehẽdant aptam inuidiæ suæ, atque pro benefactorũ gratia authoris famã horrẽda infamiæ labe conspergãt. Quã sint istorum artes occultæ, ac variæ formæ, paucis poëta retulit dicens, Georg. 1.

Aetas hęc pessimarũ artiũ plena.

Inuidorũ hominum species variæ & admirandæ.

Tum variæ illudunt pestes: sæpe exiguus mus
Sub terris posuitq; domos, atque horrea fecit:
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ,
Inuentusq; cauis bufo, & quæ plurima terræ
Monstra ferunt, populatq; ingentem farris aceruum
Curgulio, atq; inopi metuens formica senectæ.

Sed agant omnes pro suo modo ac temperamento, veniant non insecta modò & vermes, sed & canes allatrent, atque vlulent lupi. Nobis ad imitationis exemplum infixa manet, æternumque manebit Histricis aut Erinacei mira sagacitas, quæ sese in orbem componens vndique, tum ab insidiis horum, tũ violentia tutam facit.

Histricis indoles.

Nam imprimis de totius operis argumento illud obiicient scio, cùm sim professione medicus, cur hãc tam latè patentem materiem sim ingressus, nullis finibus clausam, sed in philosophiæ triplicis infinitos

Argumenti ratio.

ambitus exporrectam. Quod his respondeam nihil habeo, nisi quod olim Gallus à fæle deprehensus, hoc mihi ingenium esse, hanc affectionem naturaliter datam: facere tamen me studio boni, quod tanto melius aut optabilius, quanto latius patet. Quæ nostri sunt fori medici tracto quotidie, artemque tum opere, tum professione concelebro pro virili mea. Quid si interdum ab vno hoc genere fatigatior paulò, non quidem ad res inanes atque extraneas, sed diuersas paululum, summa tamen necessitudine iunctas, cogitatione transcendã, vt ob vnius obiecti coloris speciem defixus oculus in alterum recreatur. Si rursus istud pauxillũ temporis quod pro natura sua oblectamentis aliis alij tradunt, sæpe & luxu, & alea, aut misera quacumque ratione pessundant, ego impendam poësi, musicæ, naturæque diuinis spectaculis, & causis abditis eruendis, non solùm cũ voluptate & fructu meo, sed & pro amicorum plurium voto, & publico bono; quis mihi non illud vitio sed virtuti potius, non ocio abundanti atque dedecori, sed ornamento potius vertat, industriam probet, quę si laudem veram pro studio minimè consecuta est, saltem pro conatu non paruam apud mortales gratiam promeretur? Equidem hodie tot elegantes nostrę medicinę scriptores video, tot etiã cultores sedulos in aliis disciplinis, quorũ non modò inexhaustus labor, sed & virtus rara, & eruditio fuit: cedò tamen in eodem negotio quid hoc corrupto sæculo solidæ laudis, aut præmij cõsequuntur? Scio quidẽ facultati nostræ id maximè frequens, ac velut insitum fato:

Cur in arte medica pauci scriptores pro labore suo gratiam consequantur.

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Quod

Quod vnum me ferè repreſſit ſemper, quo minus caleam: vt quãuis ex vna hac diſciplina ſcribendi ſit promptuarium lõgè ampliſsimum, & præter ea quæ publicè dictitaui, plura ad curationem obſeruata nũc habeam domi: aliò tamen ſcripturientis animus ferat, illud ſubinde cogitans, Quis leget hæc? mîn tu iſtud ais? nemo hercule, nemo? nam ſi quid in iſtac arte perfectionis aut gloriæ eſt, illud non tam humana diſcurſione, quàm vſu rerum hodie ac viuis operibus eluceſcit. Quæcumque hîc peruulgata, aut populariter ſcripta (exotericõ genus intellego) præterit vulgus, faſtidiunt docti, atque in tanta ſcriptorũ multitudine blattis offerunt: quæ verò grauiter, ingenioſè, vtiliter, ἀκροαματικῶς, ſtudioſi tyrones nõ capiunt, qui capere poſſunt, interdum excipiunt clanculum, publicitus cauillantur: quanquam profectò humanis affectubus non ita moueri ſapiẽtem deceat, vt propter inuidentiæ morſus veræ virtutis ſpeciem reformidet, ſed homo ſum (vt ille inquit) humani nihil à me alienum puto. Non tamen hîc penitus mihi indulgeo, ſed plæraque differo, dum illa commodior locorum & temporum oportunitas ferat. Quæſitum id hodie magis apud me fuit, vt argumẽto pulcherrimo & maximè ſpatioſo. cũ vtilitate quamplurimorum hominum me reficerem, defeſſus à ſtudiis grauioribus, interque calamitates publicas & priuatas: quarum vna præ cæteris contemnenda, ſed tamẽ propter φιλοστοργίαν nimiam acerbius paulò ex vnius iactura filiolæ nata defixit, atque vix aliàs obliterari potuit ab animo meo, niſi hunc ſenſum diuerterem quomodocũque, & philoſophicarum rerum multiplici conſyderatione propè obruerem. At quænam

Sapientis munus in ſcribẽdo, vel ſcopus quis eſſe debeat.

Prima ſuſcepti negotij ratio apud authorẽ ex animi ægritudine nata.

Scopus authoris & consyderationis isthus præstantia.

alibi vel voluptas melior, vel vtilitas maior: quàm in ea cognitione, qua non exacta ſolùm medicinæ ratio continetur, ſed & huius Ideam ex mortali immortalem atque diuinam quodãmodo faciamus, quippe ad curationem animi pariter, & corporis, & reip. ope vnius methodi congruentem. Sic vt vnius mundi faciem in alterius facie velut depictam videas, rerumq́ue ſimilitudine fretus quæ ſunt in vniuerſo, cũctarum artium vel nudos characteriſmos ſub vna auguſtiore formula comprehendas, quod vnum ad vitæ felicitatem conferre imprimis, nemo inficiabitur.

Styli ratio.

Quod autẽ ad ſcribendi genus: nec illud ex æquo placiturum omnibus cogitaui: cùm & in hoc ſubinde diſpliceam mihimetipſi: nam dum in ea vbertate materiæ ſingula conor attingere, idq́ue quãbreuiſſimè, miſcens interdum ſacra profanis, medica politicis, naturalia metaphyſicis: vix rerum chaos effugere potui; præſertim quando quod vſu, & ratione collegerim, oratione ſubtili & preſſa, ad Atticorum aures teretes expolire nõ vſquequaq; vacauerit: ſæpe & maioris ingenij putem, loco ſuo & tempore cultum negligere, quàm religiosè in omnibus obſeruare; imò vtilius tẽpeſtiuè manũ tabula ſubmouere, quã perficiundis tãtopere, elimandisq́ue ſingulis immorari. cùm ſæpe ſedula mentis intentio tenellam atque formoſam Helenam fingat, quę tamen annoſam, rugoſam Hecubam ante ſpectantium oculos pingit. Ergo nec Tullianam phraſim nec numeros ſemper amplectimur, ſed quo ſit verborum, rerumq́ue conſonantia maior, polychromatico generi, velut in muſicis, pro aſcenſus deſcẽſusq́ue varietate, amplius indul-

dulgemus. Vt etiam interdum insanis, & temulentis similes, ab imis illis naturæ sacræ recessibus in campos poëticos diuertamur.

Vnum id semel, & clarè testatum omnibus volo, me aliquoties in historiam huiusce temporis, nō tractandæ illius studio, sed filo totius cursus, ac necessitate delapsum. Idcirco nec singula rerum quæ contigerint momenta atque περιστάσεις, sed solùm capita comprehendi: quo prodigiorum virtus, & humanæ vicissitudinis orbis illustrior foret: digressus hinc aliquoties ad politica, quo boni malique nonnullas formulas humanis oculis obiectarem, sed ea modestia vt nihil in quēquam (quod sciam) pressius, acerbiusque protulerim: memor illius semper, quòd vt sæpe in amicis vitia summa, sic & virtutes in hostibus elucescunt, quæ tanto feriunt acrius, quanto minus expectes, atque ad imitationem sui vehemēter instigant. Aliud quoque in mentem venit, humani iudicij mira lubricitas, quæ nimirum non tam virtutis merito, quàm fortunæ flatubus adhærescit: vt plures quos laudauerint prius, tandem improbēt: quos improbauerint olim, nūc omni laude dignentur: aperto indicio leuitatis, cui hoc meritò dici poterat, ama tanquam osurus, oderis tamquam amaturus. Turpe autem existumo vt nosmetipsos magnorum principiū iudices faciamus, cùm suę sint singulis causę, suę virtutes & vitia, velut fertilibus agris: solus autem quid alter alteri præstet (id est circumstātias rerum, æqui, iniqui pondus) exploret Deus: qui sæpe dementat reges, vt grauius tanto & subditi puniantur; sæpe permittit insolescere plebem, vt regum sæuitiam reprimat, vel somnolentiā fortè excutiat: hinc

Authoris purgatio circa historiam.

Cōtra ineptū genus scribēdi apud plærosq; historicos huius temporis.

sæpe infestis animis diu multumque certatur, cum infandis calamitatibus partium vtrarumque, & tandem confractis vtrimque viribus, sera sapientia vel (quod aiunt) in fundo parsimonia venit: franguntur & odia, & postquam se quisque penitius nouit, amãtium iræ fit amoris redintegratio. Odi propterea semper hoc hominum genus qui in scribendis historiis affectus suos vel statim à limine manifestant, nulloque apud posteritatem perdendæ fidei metu tales in toto curriculo perseuerant, vt quæ in vno ferant, in alio culpent; in vno parua commemorent, in alio magna dissimulent, sæpe & à vero planè detorqueant: tãquam si nullus sit ipsis propositus scopus, quàm tueri partes huius vel illius, aliumque si possint in cęlum laudibus ferant, alium similiter ad inferos detrusuri. Ita per sympathiam plærique in minutissimis rebus laborãt grauiter, totas paginas quibusdam martyriis complent, & faciunt sese ridiculos palàm, vt tantũ vel assentandi plærisque, vel de aliis se vlciscendi studio scriptitasse quiuis è plebe intelligat. Mihi verò ad pacis vnius encomia, tranquillitatis studia, publicè, domi, moderationem, clementiam, religionis cultum atque iustitiam, fidem atque amorem mutuum vniuersa hæc commemoratio spectat. Siquis alium nodum in scirpo quæritet, is se longissimè à veritate rei, à candore humani pectoris, à nostra intentione abesse intelligat: non me culpet, sed animum suum, oculosque peruersos, & nequam æstimatores rerum: quibus idem fortasse contingit quod ictericorũ linguis, & oculis solet: vt quæ alba sint omnibus sanis, quæq; suauia, illis amara, lurida, variisq; infecta coloribus videantur.

Nihil turpius quã affectum prodere in tractandis historiis.

Authoris præcipuus scopus.

Contra maleuolos.

Fateor

Fateor in obſidione Louanienſi ſupra quàm propoſueram fui prolixior, poëtam in plæriſque potius quàm philoſophum agens, vt tamen nequaquam ſciens aut volens à veritate diſceſſerim. Debebam hoc Deo & patriæ, dedit hæc vitam atque enutriit, ille prodigioſo clementiæ genere cõſeruauit. In ipſis orationibus eſt quod concedi poſtulem, non enim verbotenus retuli, vt plærique maluiſſent, ſed tamen vt potui, atque vt datum fuit diligenter expreſsi. Quod reliquum hiſtoriȩ ſpectat, id curaui maximè, vt vera dicerem, & fermè omnibus nota, hoc eſt (vt aliàs dixi) factorum genera tantùm, non modos, & ſcrupula proſecutus, niſi cùm tutò atque vtiliter addi loci oportunitas pateretur. Nam multis affectione multiplici multa affinxit rumor, plæraque etiam vera comperta, ſed prorſus enormia ad punctum explicare non tulit hæc ætas: dum adhuc animi odiorum incendiis calent, rerumq́ue recens memoria ad irritandos homines, quàm inſtruendos promptius adhæreſcat.

Cur plæraque prolixius circa natale ſolum.

De veritate hiſtoriæ ſuæ.

Vnum poſtremò præterire non potui de ſydere nouo, quòd cùm noſter hic commentarius planè perductus ad vmbilicum ac maturus partui videretur: incidi forte fortuna in libellum Hiſpanicum de eadem ſtella doctiſsimè diſſerentem: cuius mihi copiam fecit vir doctiſsimus philoſophiæ ac iuris candidatus Andreas Poſa beneficio præſtantiſſ. viri Gabrielis Terrades: qui noſtri ſtudio rogatuq́ue alterius eundem ad nos tranſmiſit. Voluiſſem adiungere totum hoc operi meo, ſed breuitatis gratia perſtringam paucis illius ſententiam, eiusq́ue obſeruata cum meis conferam amanter & philoſophicè.

Additamentū theoriæ de ſydere nouo, quo plæriſque ſcrupulis recenter editis prolixius reſpondetur.

Au-

Nouus author Hiſpanus de ſydere nouo, eiuſq; obſeruati examen.

Author eſt Hieronymus Munnos, profeſſor Hebraicæ ac mathematicæ literaturæ in Valencia. Ait ſe certò cognoſcere, quòd ſecundo die Nouembris 1572. hæc ſtella nondum apparuerit, potiſsimum ex relatu paſtorum; quodque ipſe tum fortè ſuis diſcipulis oſtendens ſtellarum ſedes & nomina, non animaduerterit. Nos tamen contrà ab aliis obſeruatum diximus, qui & ante finem Octobris ſe vidiſſe teſtãtur; neque verò prius ob altitudinem ſolis adeò notari potuit vel à peritioribus, qui cum vndecima ſtella Caſsiopę huic nouæ proxuma tú facilè nouã confundere potuiſſent: nec veroſimile, quod ea proportione creuit atque decreuit, habuiſſe tam momentaneum tempus exortus ſui, etiamſi cometam facere velint, multo minus ſi ex cæleſtis luminis congeſtione prognatam.

Tempus.

Diſtantiarum ratio.

Diſtantiam à ſede facit 5.g.20.m̃. quam Hageſius 5.g.15.m̃. nos 5.g.4.m̃.

Diſtantiam nouæ à clara in lũbis facit 5. g. 10.m̃. Hageſius 4.g. 51. nos 4.36.

Diſtantiam nouæ à Caſsiopæ humero vel pectore, id eſt diametrum Rhombi, 7.g. 50. m̃. Hageſius 7.g.47.m̃. nos 7.g.24.m̃.

Maxima altitudo ad Horizontem Valẽciæ ab ipſo deprehenſa 67.g.30.m̃.

Minor altitudo 11.g.30.m̃.

Declinatio ab æquatore 62.g. verſus Boream:

Cælum dicit mediare cũ 1.g.♈.41.m̃ latit. ſept. apparentem facit 53.g.36.m̃.

Longit. ponit in 7.g. 48. m̃. ♉: in qua ſemper manſiſſe inuariata nimirum ad reliquas ſtellas fixas diſtantia conteſtatur.

Vt me-

Vt meritò ſit dolendum de infelicitate humana, quæ ne per ſenſus quidem induſtriã exactè ſcrupula prima, nedum ſecunda aut tertia comprehendit. Vt circa conos, vel inter ſe coeuntes meridianorum lineas, error leuiculus magnam quandoque in longitudine ſyderum numeranda differentiam præſtet: quod iſtic eueniſſe non dubium eſt. Sed aſtra polis proxuma, ſi locum in zodiaco, vero proxumum nobis definiant, abundè fit ſatis: nec ideo de cæterarum exactis longitudinibus deſperãdum eſt: cùm neque coſmographi laborent tantopere: vt in terreſtrium locorum longit. ad ſcrupula prima conueniant. Saltem in cæteris velut diſtantiis fixorum ſyd. immobilitate ſyderis noui, & parallaxeos obſeruatione, quá nullam eſſe voluimus, omnia congruunt ad amuſſim: paucis tantùm minutis diſcrepantibus circa diſtantiam. Aduerti ſedulò, quòd hoc diſcrimen in dimetiendis ſtellarum interſtitiis per radium Aſtron. quandoque ex parua occaſione naſcatur, vt oculorũ firmitudine, vel etiam ipſius manus, applicatione inſtrumenti non admodum accurata: ſed tunc maximè, quando radius vel paulo longior, breuior, obliquior, vel oſſis iugalis circa oculũ poſitio iuſto ſublimior aut depreſſior. Quod mihi & patri vſuuenit vel maximè, quibus ita ſublime eſt vt ſemper hactenus obſeruationem cum aliis conferentes, ad exactam rationem aliquot minuta (vt 5. aut 6.) adiicere debuerimus. quanto enim hoc os eleuatius circa interiorem angulum oculorum, tanto diſtantia maior ipſius oculi à tranſuerſario, tantóque & minor apparet intercapedo rerum quas metiri velis.

Circa obſeruationũ ſcrupula quá facilis lapſus.

In quo cõueniant plures.

Aberrandi per ſenſus occaſio quàm diuerſa circa minuta.

Porrò accuratiſſima ratione, & crebrò repetitis obſer-

De parallaxi. obſeruationibus, ait ſe parallaxim nullam hactenus reperiſſe, quod & mihi, & D. Hageſio, & D. Polo Fabricio, aliiſque innumeris exploratum eſt, atque in huius rei gratiam author huius libelli inſignem tabulam exarauit. Probat ex eadem efficaciter, ſtellam hanc ſuperiorē omnibus elementis, imò in cælis collocari ſupra ☽. ♀. ☿. ☉. quòd nimirum locus verus ab apparente differat tantùm in omnibus iis quæ ſub ſole ſunt conſtituta; in iis quæ ſupra ☉ lineæ antedictæ ſemper in vnum coeant, vt hactenus omnibus in confeſſo eſt, atque à Ptolomæo perſpicuè demonſtratur. 1. lib. Magnæ ſyntaxeos.

Authoris cõcluſio. Poſtremò concludit author cometen quempiam eſſe, cælo fixorum ſyderum inhærentem. Secutus hac in parte de cometarum ortu opinionē Democriti, Anaxagoræ, Senecæ 7. Nat. quæſt. Non tamen eum concedit vllius generis quæ à veteribus ſunt memorata: nam neq; Miles eſt (inquit) qui magnitudinē lunæ ęquare debeat, nec Roſa quòd nō humani vultus effigiem repręſentet. Sed peculiarē ſpeciem putat de qua Lucanus,

Lapſus. Ignota obſcuræ viderunt ſydera noctes.

Fallitur tamē vir optimus ex poëtarū licentia, qua & cometas ſubinde ſtellas vel ſydera nūcuparunt, vt 2. Æn. ſtella facem ducens, & Georg. 1. ſępe etiam ſtellas vento impendente videbis, &c. Fallitur etiā circa eſſentiam rei (& cur fallatur dicam) neque illa cohærent quæ pro principiis ad demonſtrationē eius ſententiæ proferuntur.

Docetur in cælo cometas minimè naſci. Primò quòd huius gratia cęlum mutabile doceat iiſdem propemodum argumentis quibus aliquando nos vſi ſumus: præclarū ſanè & elegàns παράδοξον, ſed

ſed tamen incertum, an quamuis inordinatæ videantur illæ centrorũ mutationes iudicio mentis humanæ, natura tamen certam in omnibus conſtituat legem, quæ longo temporis curſu ad æqualitatem aptiſſimam redigatur. Ac poſtremò licet hanc paſsionis legem cælis ineſſe ponamus: nemo profectò hanc tantam ſit facilè conceſſurus, vt ſpatio annorũ duûm ſenſibilis vlla mutatio fiat, qualis contingit in ſublunaribus locis. Quare oportuiſſet profectò ad normã ſubiecti ſui adeò ſenſim oriri, augeſcere, interire, vt ne quidem per luſtra plurima, vel olympiades potuerit animaduerti. Quamobrem relinquitur vt hæc tam præceps mutatio & tamen in cælo fixorum ſyderum facta, non naturali lege quã ipſi ſomniãt fieri poſsit, ſed tota ſit ſupra naturam, nec præter volũtatem Opificis vllam cauſam obtineat propiorem.

An reuera cælũ mutabile.

Concluditur ortus illius ſtellæ omnino ſupra naturam.

Non certè adeò euertit id axioma, quo quæ longius diſtant, maiorem ſcintillationem luminis repręſentent. Certè non neceſſariò ſequitur, hoc magis ſcintillat, ergo longius ab oculis remouetur. Sed ſi diſcurras hoc modo, ſcintillat procul exigua quantitate, reſpondente ſimul & forma ſtellarum & motu, ergo ſtella eſt: eademq́ue aut longius diſtat quàm planeta quiſpiam, aut efficacioris luminis ac ſpirituoſæ ſubſtantiæ plena eſt. Nam vt ſcintillẽt duplex ratio reperitur; vna eſt medij conſtitutio vel multiplicitas, ſeu multiplex radiorum refractio: altera eſt efficacia lucis, dum ipſa materię firma concretio cum interioris ſpiritus motu ac pręcipiti facultate depugnat, vt in argento viuo, (ſi paruis magna licet cõponere) atque in tremoribus partium humani corporis, quem & Galenus attribuit luctę facultatis cum inſtru-

Obiectio de ſcintillatione diluitur.

Ratio duplex cur ſcintillent ſydera.

1.

A ſimili.

Cur Mercurius ferè scintillet, Venus aliquando.

instrumento siue materie. Fortè quòd eadem ratio cur & Veneris stella, imprimis tamen Mercurij quãdoque scintillet. præsertim vbi longius extra radios solis, cælo sereno, ac flante validius Aquilone conspicitur. Sed istuc nullis vnquam accidit cometarũ, qui tristi semper aspectu & lugubri, trãquillos in comã aut caudã radios iaculãtur, substãtia nõ ita cõpacta firmiter, nec splendore luminis agẽte vel efficaci nisi tale præ copia videatur. Vnde cometis longè diuiniorem hanc stellam asserimus nouã, in cælo quidem existentem, & aduentitiam, sed modò supra naturam. Quod vt asseram nõ prohibet vacui positio, nec admittenda corporum penetratio. Nam æquè absurdum est, cometam immotũ hactenus per anni sesquialterius spatium, aut plus eo in aëre collocare: aut cælum facere tam mutabile, vt iuxtà statuant cum elementis. quin si mutari potis est aliquo modo, necesse est adeò non esse concretum cæli corpus, quin partes rariores densioribus cedant, virtutique maiori ad faciendum locum minor obtemperet. vt etiam in crassis elemẽtorum corporibus liquidò constat.

Cometas nũquam scintillare.

Cometarum subst.

Conclusio.

Occurrit Peripateticis de vacuo & penet. corporũ differentibus.

Quod ait cometas dari sine cauda, verum id autumo, sed sine cæsarie atque omni effluuio nudam, non existumo. nam neque id vllæ historiæ docent, nec ipsa cometæ ratio vel nomen admittit. Nomina verò imposita ferè diuinitus ac pro natura rei, in vniuersum demonstrat Plato, atque author est Gellius lib. 10. cap. 4. Præterea si cometæ omnes in cælo geniti forent, nulla his certa cælorũ regio in altitudine poterit assignari, cùm ferè in aliis parallaxis aliqua sit hactenus deprehensa. Et si plærosq; statuas in octauo cæ-

Aliæ rationes in cõtrariam sententiam diluuntur.

uo cælo, nonnullos in orbibus planetarum, quid nō abſurdi conſequetur? quid illo fœdius, in regulari corpore moueri quippiam præter regulam, atq; ordinis rationem?

Imponit hoc pluribus, quòd paulatim extinctum putent hoc ſydus nouum. quaſi quod ſemel acceſſerit cælo, eſſe deinceps debuerit immortale. nec vident modum receſſus à cometarū inordinata ac ſubita vel celeri ſaltem extinctione tantopere differentem. ſed non putauit author cùm illa ſcriberet tanti prodigij ſtellam ad hæc vſque tempora duraturam, ſupra quàm vſque iam antehac in cometis omnibus obſeruatum eſt. Nec me magnopere mouet hoc argumentum quod ab effectubus trahi poteſt, vt mortem regis Galliarum aliasq́ue calamitates innumeras, bella, diſsidia, ſtrages, epidimicos morbos eueſtigio conſecutos. Maiora expecto quę ſydus hoc nouum parturit, poſt annos aliquot, vt ſuperiore cōmentario innuimus ſatis.

Alia erroris occaſio.

Arg. inefficax ab euentu.

Fuere & in Italia, qui ſtellam hanc dicerent à mūdi cunabulis extitiſſe, ſed auctam luce & magnitudine: ſed nihil efficiunt vt opus hoc tanto naturę ſit cōſonantius, minusq́ue vel inuiti ad metaphyſica transferātur. Addūt alij ſumpſiſſe augmenti ſpeciē ſublatis vaporibus glutinoſis, atque concretis inter eiuſmodi ſtellam, quæ fuit ab origine mundi, atq; aſpectus humanos, vti de cane memorant, atque obſeruatione Ariſtotelis confirmatur. Sed hoc infringitur duplici ratione: primo quòd aſpectus diuerſitas phęnomeni ſpeciē variaſſet: deinde quòd iā ſublato hoc ſydere nouo, ne quidē vel minimū ſtellæ veſtigium in recta relictum linea conſpici poſsit.

Commenta quorundam inania.

Refutatio.

Peroratio. Hæc habui quæ paucis annectere, quò minor de obſeruatorum meorum fide, & diligentia dubitandi reſtet occaſio: non tamen hîc adeò indulgẽs ingenio meo, quin vt pro veritate aduerſus aliorum ſententiã amicè & candidè ſcripſi, etiã auditis rationibus quæ ſint maioris ponderis, in aliam partem ſim facilè cõceſſurus. nam in diuinis facilius quid non ſit vnumquodque, quã quid ſit verè cognoſcimus, & quanto progredimur longius tanto in altiores tenebras euagamur, iuxta illud Solonis celebre carmen,

Γνωμοσύνης δ' ἀφανὲς χαλεπώτατόν ἐστι νοῆσαι
Μέτρον, ὃ δὴ πάντων πείρατα μοῦνον ἔχει.

CORN. GEMMÆ

In apparitionem Phoſphori noui myſticâ διενδρομὴ, trium temporum ſtatus, atque circuitus afflictionis Gallicæ quàm-breuiſſimè comprehendens.

ALTIVS *humanos lethæi pocula ſomni* — Cauſæ viciſſitudinũ in rebus humanis.
Obruerant animos, venit laſciuia diram
Sulphureis Orci regerens è faucibus Aten: — Torpor.
Quæ iuuenes, iuxtaq́ ſenes, populosq́, ducesq́, — Laſciuia. Ambitio. Auaritia.
Quæ ſacros hominum cætus pariterq́ profanos — Libido.
Vberibus nimium ſaturos impleuit ariſtis. — Gula.
Venit ſumma dies, furiarumq́ agmina longo — Ira. Inuidia.
Circuitu excuſſere comam: cecidere cruentis — Crudelitas. Obtrectatio.
Anguibus in cædem vibratæ ſpicula linguæ.
Iamq́ pudor ceſſit: iam, iam probitasq́, fidesq́ — Fuga virtutũ omnium.
Exilio, & ſanctum violati numen amoris. — Charitatis extinctio.
Ipſa adeò fugiens infenſa reliquit habenas
Erigone, fractaq́ legens ab arundine culmos — Fuga iuſtitiæ & religionis cum vbertate rerum.
Abſtulit, ac ſupera ſecluſos arce locauit.
Hanc ſimul obliquus ſignorum ſenſerat ordo, — Signa prænũcia diuini furoris.
Libra pares nocti ac tenebris qua diſſecat arcus:
Protinus horrendo inflammatum crine cometen — Cometa in ♎ anni 1556. Curſus illius.
Euomuit, raptim gelidum qui impelleret arcton,
Arcton peſtiferi trepidantem à ſyderis igne. — Tempeſtatis Gallicę in Europam vniuerſam excurrẽtis allegorica delineatio.
Heu quianã tumido tãtus ruit æquore vortex
Inuoluens maria, ac terras, cælumq́ profundum?

Quàm fera tẽpestas! quæ turbida mortis imago
Ceu lacerum immane sorbtura voragine mundum!

Principũ virorũ contentiones & fœdera.

Ceu quoties Boreã contra grauis intonat auster,
Vulturnoq́ cient immites prælia Cauri:

Veritatis occultatio.

Vndique præcipiti nymbo lucemq́, polumq́

Calamitates publicæ.

Eripiunt oculis: plangunt pia vota coloni

Seditiones atque tyrãnides & mutuæ laniena.

Subruta, & in medius pelagi furit æstus arenis,
Et medio accensæ conflagrant æquore puppes,

Egestas.

Hinc syluæ, segetes: illinc animalia vento, &

Interitus miserandi.

Fulguribus percussa cadunt, vel fluctibus hærent
Iam deuota neci, gemitusq́ ad sydera tollunt

Voces oppressorum.

Quo campi resonant latè, collesq́ supini.

Spes sola in diuinis.

Omnibus vna salus, animo in sublime reducto
Te solum agnoscant rerum dominúmque, patrémque.
Ni faciant, cunctis subeunt è partibus orbis

Miserorum extrema oppressio ab hominibus improbis & sceleratis.

Terribiles flamma, & squamosis plexibus hydri,
Quîs nunquam humano saturantur sanguine ventres,

Rapina.

Sed rapit in prædam feruens, atq; arrigit armos

Occidio.

Ingluuies, donec sanie, & crudelia tabo

Malorũ finis.

Viscera disrumpat nimio conuulsa tumore.

Punctum cõuersionis humanæ [illegible] in cõfessione & pœnitẽtia.

Sed iam pone metus pia gẽs: en aspice sursum,
Lustratosq́ refer superûm ad tectoria vultus.
En tibi qua sæui prænuncia flamma furoris

Prænuncia signa diuinæ clementiæ.

Iamdudum in tenuẽ discerpta euanuit æthram,

Nónne

Nonne vides auri bullis ostroq; decoram Sydus cassiopæ atque eius allegoria.
Caßiopen, iuxtà miseris quam vincta cathenis
Filia, cui summum subuectus in aëra Perseus
Erigit exultans cæso serpente trophæum, Andromeda. Perseus.
Seruatamq; thoro sociam pro munere poscit?
Scilicet in solij plintho, ac radice sub ima Phænomenō syderis noui, & illius locus.
Exoritur noua lux, aliisq; simillima stellis: Species.
Maior mole tamen, multo & radiantior, axem Magnitudo. Splendor.
Circuitu torquet celeri, tum semper ijsdem Motus.
Partibus, atq; pari figens vestigia tractu, Status.
Immensum stabili splendore illustrat Olympum. Pulchritudo.
Obstupefactus Athlas, septē obstupuere Triones Raritas.
Hactenus insolito imprægnari sydere mundum, Duratio.
Vel bis octonos dum luna reuolueret orbes.

O quæ nunc rerum facies! vertigine quanta, Præsagium perobscurum.
Certior at seros subit inspectura nepotes!
Nunc video quantum crassa sub nube tueri Qualis hic typus existat.
Dat pater omnipotēs. Aeterni hoc lumē amoris,
Hæc Domini fax est: Tholus ipsam lacteus altè Esse prodromam summi Imperatoris.
Conspicuam medio suspendit fornice templi Analogia loci & characterismi.
Circumagens: nosco veteris vestigia flammæ,
Et crucis effigiem, & literæ signacla bicornis, Figuræ ✠ ac literę Y vel T.
Cui quondam (colubri multorū vbi millia morsu Serpentis ahenei symbolū in deserto è furca suspēsi.
Conciderant) coluber suffixus, numine certo
Obuersas in se facies à morte redemit.

O Deus, euge Deus, tandem caput exere cælo Inuocatio diuinę clemētię atq; iustitiæ.
Pronior oppressæ in gemitum, & suspiria plebis.

Vices alterius hemicycli.

Verte vices hominũm : puri iam nectaris hau-
stum
Funde pio generi; maneat fæx sola superbos.

Pacis ac iustitiæ mutua exosculatio. Ecclesia a calamitatũ turbine reflorescens.

Iam redeat virgo, & iunctæ concordia dextræ,
Et tibi sponsa tuo sub verbo læta triumphet,
Impolluta sacris adolens altaria donis.

Misericordia & veritas obuiauerunt sibi: pax & iustitia osculatæ sunt.

amo 85.

D. DOCTORI C. GEMMÆ MEDICINÆ APVD LOVANIENSES REGIO AC ORDINARIO PROFESSORI,

VICTOR GHISELINVS IN EIVS DIuini ingenij monumentum.

DIVINE ætheris ignei Pyrope,
Quouis sydere clarior per orbem,
Qui fugas radiis tuis tenebras,
Instar phosphori agens diem serenum,
Humanisque oculis noua arte totum
Pandis æthera, & ignium latenteis
Aspectus reserans: tonantis iram,
Fortunæque vices, ducúmque fata
Præsagis, (ea luminis tui vis)
Sancta inquam aura, suauis aura, quàm te
Nouisse, & propius videre gestit,
Tam audacter, cupideque Giselinus
Hoc offert tibi conditum arte nulla,
Nullo Apolline carmen, æstimator
Tui maximus ingenij, liceret
Si tandem, positurus ædem & aras:
Tam tuum colit ille amatque numen.
At templum tibi magnus est Olympus,
Terra hæc ara, nec ipse consecrari
Tibi vt victima grata iam recusat.

Quo sit illustrior theoria syderis noui: puto non parum me commodo & voluptati publicæ consulturum: si & hoc literarum exemplar è Germania ad nos transmissum, ad calcem operis subnectamus.

D. CORN. GEMMÆ MEDICINÆ Doctori & professori publico in Academia Louan. amico suo singulari T. Thad. Hagesius ab Hayck, aulæ Cæsariæ Maiest. Medicus,

S. P.

NE quæso tibi vir doctissime mirum videatur, quòd ignotus meis literis te compellare non verear: coniunctio enim eorundem studiorum, ac singularis tuæ humanitatis prædicatio, denique eruditionis eximiæ viua testimonia excitarunt me, vt tecum de his quæ abs te de noua stella edita sunt, placidè, amanterque conferrem, meamque sententiam liberè apud te explicarẽ: quod te beneuolè accepturum esse confido: siquidem coram conuenire non possumus hoc tẽpore, ac spes quæ nobis de tuo ad nos aduentu iniecta fuerat, iam concidisse videatur. Placet mihi tuum illud scriptum de noua stella, eoque mirificè sum oblectatus: tum ob eruditionem & sapientiã, tum ob dicendi grauitatem. Ac ingenuè dico & sentio: neque id tuis tãtùm do auribus, sed apud omnes eruditissimos viros apertè profiteor: cũ plurium legerim scripta de eadem stella edita, nullius tamẽ alterius magis mihi placuisse, meoque desyderio satisfecisse, atque tuum. quod à meis cogitationibus quas illo tempore ad amicum scribens effuderam, vsqueadeò parũ abfuit, vt propemodum idem

idem,& ex alterutrius fonte deductum videretur.

Cùm autẽ ſcientia huius luminis noui multo maxima, ex parte dependeat à cognitione ipſius naturæ, cæleſtis eadem, an elementaris ſit: ac eam ſubſtantiam loci cognitio nobis prodat: locum verò ſola notitia parallaxeos omnium euidẽtiſſimè demonſtret: attentius cogitare cœpi, quo modo eandem inueſtigarem. Et vt in idem ſtudium plurimi incumberent, non modò orabam maximopere, ſed etiam coram, necnon per literas diligenter plæroſque monebam: ſiquidem illius ſolius auxilio totam controuerſiam de materia eiuſmodi ſtellarum apud philoſophos dirimi poſſe videbam. Et quanquã amplius decennio mathematica ſtudia deſeruerim: nec aliquid meorum librorum in eo ſtudij genere huc detulerim mecum: tamen inſolens apparitio huius tam noui ſyderis excitauit vt intermiſſa hæc aliquo pacto ſtudia reuocarem: eoque aliquid temporis, ab aliarũ rerum maximè neceſſariarũ occupatione ſurriperẽ. Facta igitur mihi ab amicis quorundam neceſſariorum librorum copia, quędam copioſius in hanc materiem commentatus ſum: adiunxique firmiſſimam demonſtrationem, quòd hæc ſtella omnem prorſus excludat parallaxim: & propterea ad regionem ęthe ream ſit referenda. Tu nihil certi aſſeuerare auſus es, alij penitus eã reticuerunt. Solus Andreas Nothius in Germanico quodam ſcripto, 39. min. eam ſe deprehendiſſe contendit: atque id circa ſuperiorẽ Meridiani partem: quod haudquaquam fieri potuiſſe iudico. In ipſa obſeruatione, & datorum aſſumptione, virum alioqui eruditum, lapſum eſſe deprendi: ac potiſſimum in tempore inter duas obſeruationes

Analyticè docet ad certam ſcientiam rei ignotæ peruenire.

Sydus nouũ nullã habuiſſe parallaxim.

Concludit de loco ſyderis.

Errorũ procliuitas in obſeruando.

interiecto. quod ille minus iusto accepit, cùm putaret nouam stellam culminare, quæ ipsum cæli culmẽ nondum attigerat. Habeo etiam alias obseruationes istius nouæ ad stellas fixas, de quibus aliàs. Nunc indicare cupio, in quibus à te dissentiam.

Obseruatio syderis noui.

Tu latitudinem nouæ ponis eandem prorsus cũ vndecima. In lõgitudine verò nouam ab eadem 21. min. promoues, quod fieri non potuisse ipse oculorum sensus docuit, docetque etiam nunc. Nam vndecima illa perpetuo iusto interuallo videbatur distitisse à noua, nimirũ 1. g. 24. m̃. vt mea docet obseruatio. Si enim tantummodo 21. min. distitisset, vix conspici ob augustum nouæ lumen potuisset. Declinationem noui syderis quã ponis, ea verissimè quadrat vndecimæ, non nouæ. Hæc ablata à quadrante, relinquit 29. g. 21. distantiam vndecimæ à Polo. At tu dicis eam 30. g. 40. min. quod neque nouę neque vndecimę quadrare potest. Sed neque distantia illius à stella polari rectè respondet: quam ponis 23. g. 48. min. Nam vndecima distat ab eadem 25. g. 49. min. vt calculus mõstrat, aut vt mea obseruatio crebra repetitione confirmata, 26. g. 34. min.

Rursus ponis distantiam nouæ à clara in dorso Cassiopæ, 6. g. 58. min. quam ego sæpius 7. g. 47. deprehendi. Existimo te hîc in aspectu deceptum esse, ac pro secunda stella tertiam accepisse; cuius distantiam ego reperi 7. graduum integrorum. Nam ipse quoque cum Domino Fabricio Polo in consyderatione similiter fuissem deceptus, cùm applicato radio tertia mihi occurreret, ac secundam ipsa pinnula mihi obtegeret, nisi mox diligentius aduertissem.

Distan-

Diſtantiam nouæ à quarta ſtatuis 4. g. 28. min. ego 4.g.51.min.

Diſtantiam nouæ à cathedra ſeu numero duodecima ponis 4 g.40.min. ego 5.g.15.min.

Hæc ſunt in quibus à te diſſentio: quæ ſi diligentius expendere voles, facilè exiſtimo mihi ſubſcribes. Eſt enim in obſeruationibus procliuis lapſus, vt ipſus optimè noſti. Et quanquam error ille non eſt vſque adeò magnus, tamen quia eſt quædā inter me & te differentia, poſſet ea fortè apud ſtudioſos rerum cæleſtium aliquid ſuſpicionis de artis incertitudine mouere. Itaque duxi te de his amicè & familiariter commonefaciendum eſſe, vt ſi videatur tibi ea corrigas, quæ res authoritati tuæ atque doctrinæ nihil detrahet, imo eo maiorem apud doctiſsimos viros tibi conciliabis admirationem: quòd veritatis cōſeruandæ gratia, etiam in propriis ſcriptis litura quædā ſubducere voluiſti: meum conſilium eſt, pluriū ſcripta quæ habere potero de hac ſtella, vno volumine edere, vt hoc oſtentum apud poſteros perpetuæ memoriæ conſacretur, extetque apud eoſdem noſtræ cuiuſcunque tandem diligentiæ teſtimonium. Vides enim mi Gemma quàm ieiunas præteritorū cometarum habeamus deſcriptiones: vt verè pudeat, tot eximios mathematicos in ea re tāta tam fuiſſe negligentes. Vnicus Regiomōtanus, & Voghelinus olim mathematicus Vinermenſis, præ cæteris etiam poſt cineres laudem obtinent: quòd cometas ſui temporis eruditiſsimè, exactiſsimeque cum ſua parallaxi, & aliis paſsionibus deſcripſerint, ac demōſtrauerint. illc quidem cometen anni 1475. hic anni 1532. neq: his ego ſimile quicquā vidi, ac placeret quibuſdam

Verè germanicus candor.

Exempla inſignis induſtriæ.

illorum quoque ſcripta quæ hunc ad modum rara reperiuntur, noſtro volumini adiungi; in quo tamen tuum quoque cupio audire iudicium. Tuum verò ſcriptum cūprimis adiicere vellem, quod vt tua pace & venia mihi facere liceat abs te peto.

Non volui abſque tuo ſcitu & voluntate (quod humanitati ac beneuolētiæ adſcribes) in tuos partus vllam mihi licentiam vendicare: donec de certa voluntate tua reſponſum atque vnà caſtigatum tuum illud ſcriptum acciperem. Quod vt quamprimum facias, abs te, propter communia ſtudia, & propter amorem veritatis amanter peto: tibique certò perſuadeas, quòd à me non modò ameris, verùm etiam diligaris & obſerueris. Bene vale. Viennæ Auſtriæ 16. Nouembris, Anni 1573.

Copia

Copia de carta de ſu Maieſtad al Duque de Alua en recommandacion del Doctor Gemma Friſio.

EL REY.

DVQVE primo, yo he entendido como por la buena informacion que hauiades tenido de las letras, ſufficiēcia y buenas partes del Doctor Gēma Friſio, lo proueyſtes la lectura y cathedra de Medecina en la vniuerſitad de Louayna, y que alli tiene tal nombre y eſtimacion, y es tan vtil en el enſeñar, y en lo que va eſcriuiendo, que ſe ha tenido por muy acertada prouiſion, y teniendola yo aſſimeſmo por tal y voluntad de le fauoreſcer y hazer merced por las miſmas cauſas, y por la memoria que tengo de lo bien que el Doctor Gemma ſu padre ſiruio al emperador mi Señor que eſta en gloria, os lo he querido ſignificar por eſta, y rogaros y encargaros mucho, que continuando el fauor que le haueis commençado à hazer, le tengais por muy encomendado en todo lo que ſe le offreſciere

ciere y el tocare, para le animar, à que pueda trauajar con mas satisfacion, Quæ yo la recibire de lo que por el se hiziere. De Madrid, a xxv. de Iulio 1569.

YO EL REY.

Çayas.

Hoc opus, à diuersis doctis examinatū, diligenter & ipse perlegi; nec quicquam deprehensum est quod Catholicæ fidei, aut tranquillitati reip. aduersetur. M. D. LXXIIII. *die* XX. *Iunij.*

I. Molanus, Apostolicus & Regius censor.

LIBRI VTRIVSQVE DE NATVRÆ DIVINIS CHARACTERISMIS, VEL ARTE Cosmocritica Copiosissimus index: cuius prior numerus tomum vel librum, sequens paginam signat.

A.

B.

Fla-

G.

Gradus

L.

Loco-

M.

N.

Præ-

Spiri-

Tem-

V.

Vene-

Voluntas

FINIS.

AVCTOR AD LECTOREM.

CVM pleraque inciderint, amice Lector, totius operis cursu (vt ferè fert prima editio) errata crassiuscule atque ad sensus integritatem accuratiùs castiganda, nos horum plurima quæ vel præcipua duximus, ad calcem poni curauimus, etsi velim hæc non tam operariorum incuriæ vel inscitiæ, quàm negligentiæ nostræ, vel potius in relegendis singulis occupationum aliarum multitudini potissimum imputari.

HAEC ITAQVE SIC REPONITO.

In tomo priore fol. 8. linea 20. vniuersim 16, 3. Exuperat: sedes sedenim. 23, 4. phantasiæ. 50. folio in tabula. Hæc tamen à veri cometæ, &c. totus hic paragraphus ad inferius diuisionis membrum est coaptandus, Cum phantasmatibus, &c. 71,29. facessente. 79,2 dæmonis 81,22 σαρκί. 82,3 huc 87,15. ampullæ. 101,6 in figura. 6, & 5. numeri transponantur. 112 in margine, magnæ dyscrasiæ 117. pen. multi. 123, 22125, 13 artis. [illegible] 13. artis suæ. 129, proximus. 130, 1. Chirothecam. 130, 11. frusta 138 19. prodierint. 155,23. Alex. Bene dictus. 155,2[illegible] dubitandum. 205, 5 directiones 210, 11. circundatum. 224 10. Nam qua. 2.0,10. occasionem facilem.

In tomo posteriore. 4, 11 Namque ite. 6, 8. paulo indefinitius. 8, 17. sustinentur. 17, 19. quanta sit. 27, 19. peregrabat. 35, 15. prorumpunt. 38, 8 Augusti 16, 17, 18. 45, 11 inuenit 46, 12. halitu. 65, 31. Orthogona. 72, 18. facio. 72, 4. Montensem obsidionem. 75, [illegible]. Hypochondrio sinistro 87,7. Eunt nocte. 91, 10. incendij vi tu ædes. 93, 31. animaduersuros. 96, 8. ad leuiora. 121,4. principia ♑ & ♎ 131,7 quando maiorem. 142,6 festi insignibus. Eodem folio in figura arcus manum pro pisce exprimi oportuit. 144 17. non interrupta. 155. 21. exterius 156,19 arentesque sonant. 174, 11. vtcunque. 1[illegible] 13. Pauone ex Pythagoreo. 177, 22. de sæclis. 197, 21. ex oculis 198, 18 discerptum late. 200, 25. rarum expediat. 206, 25. vomitum alui. 219, 14. inter essectrices. 220, 7. loci. 233, 13. e uestigio consecutis. 243. & id genus aliis 250,4. ex partus illius mora. 256, 32. ouum philosoph. 276,2. Immani.

PRIVILEGIVM.

REGIÆ CATHOLICÆ Ma^tis^ priuata lege Bruxellis Anno D. cIↄ. Iↄ. LXXIV. in consilio quidem priuato VI. Idus Iulij; in consilio verò Brabantiæ IX. Calend. Sextileis, lata & firmata I. De la Torre, & I. de Perre; concessa est Christophoro Plantino hunc *Cornelij Gemmæ de Naturæ diuinæ Characterismis*, librum imprimendi facultas.

